

11.02
A. 152
2.

АКТЫ

ИЗДАВАЕМЫЕ

ВИЛЕНСКОЮ АРХЕОГРАФИЧЕСКОЮ КОМИССИЕЮ.

Томъ V.

АКТЫ БРЕСТСКАГО И ГОРОДНЕНСКАГО ГРОДСКИХЪ СУДОВЪ,
СЪ ПРИСОВОУПЛЕНЕНІЕМЪ
ПРИВИЛЕГІИ НА ЗЕМЛЕВЛАДѢНІЕ ВЪ БРЕСТСКОЙ И КОВРИНСКОЙ ЭКОНОМІЯХЪ.

В И Л Ъ Н А .

Въ типографіи Губернскаго Правленія.

1871.

A 152
A 2

А К Т Ы

7
Ф 3723

ИЗДАВАЕМЫЕ

ВИЛЕНСКОЮ АРХЕОГРАФИЧЕСКОЮ КОММИССИЮ.

Томъ V.

АКТЫ БРЕСТСКАГО И ГОРОДНЕНСКАГО ГРОДСКИХЪ СУДОВЪ,
СЪ ПРИСОВОКУПЛЕНІЕМЪ
ПРИВИЛЕГІЙ НА ЗЕМЛЕВЛАДѢНІЕ ВЪ БРЕСТСКОЙ И КОБРИНСКОЙ ЭКОНОМІЯХЪ.

В И Л Ъ Н А.

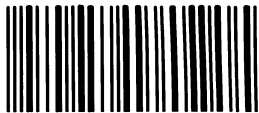
Въ типографіи Губернскаго Правленія.

1871.

ЛИЧНЫЙ СОСТАВЪ КОММИССИИ:

Предсѣдатель: *Яковъ Федоровичъ Головацкий.*

Члены: *Никита Ивановичъ Горбачевскій.*
Семенъ Вуколовичъ Шолжовичъ и
Иванъ Яковлевичъ Спрогисъ.

2007044654

ПРЕДИСЛОВІЕ.

Въ настоящемъ V томѣ всѣхъ актовъ напечатано 218. Изъ нихъ 45 отнесено къ отдѣлу актовъ юридическихъ; 110 къ исторіи и быту евреевъ въ предѣлахъ Брестскаго воеводства Городненскаго повѣта и 63 къ водворенію польскаго землевладѣнія въ западномъ краѣ, по преимуществу во времена короля Августа III-го. Мы укажемъ здѣсь въ общихъ чертахъ на сущность заключающагося въ нихъ историческаго матерьяла

И.

Акты юридическіе.

Документы этого рода состоятъ по преимуществу изъ жалобъ и *посвидѣтельствъ возныхъ, процессовъ и мировыхъ сдѣлокъ, комиссарскихъ опредѣленій* по поводу спорныхъ границъ и повинностей и *судебныхъ опредѣленій*. Эти послѣднія большею частію принадлежатъ къ разряду опредѣленій, такъ называемыхъ *ремиссійныхъ*, т. е. неизмѣняемыхъ окончательныхъ приговоровъ. Таково между прочимъ и большинство актовъ этого рода, находящихся въ актовыхъ книгахъ и ненапечатанныхъ. Обстоятельство это ясно указываетъ, что жалобы дворянъ Брестскаго воеводства, выраженные въ инструкціяхъ на отсутствіе въ рѣчи-посполитой святой справедливости, вполне основательны. И дѣйствительно всѣ почти крупнѣйшіе процессы не имѣютъ окончательныхъ рѣшеній въ судѣ гродскомъ; исключеніе въ этомъ случаѣ, и то весьма рѣдкое, составляютъ процессы римско-католическаго духовенства и въ особенности іезуитовъ, жалобы которыхъ и иски достигали желанныхъ результатовъ. Такимъ образомъ въ юридическомъ отношеніи эти документы не представляютъ особаго интереса, такъ какъ на основаніи ихъ нельзя уяснить себѣ ни формальной стороны тогдашняго судопроизводства въ его оконченномъ видѣ, ни приложенія законодательства къ дѣйствительной жизни; важны они только въ историческомъ отношеніи и бытовомъ, какъ указанія на извѣстныя проявленія нравственнаго и умственнаго развитія тогдашняго общества. Съ этой стороны они могутъ показать, что еще въ XVII столѣтіи существовало въ рѣчи-посполитой *сожженіе на костръ*; что разнузданное и свободолюбивое шляхетство обгаджало кровью церковныя ограды, становилось во главѣ шайки разбойниковъ и воровъ, и производило неслыханныя насилія и изувѣрства, возбуждавшія от-

вращеніе даже въ душѣ самихъ шляхтичей; что иностранные купцы подвергались грабительству на таможахъ, а свои — на дорогахъ; что у крестьянъ отнималась земля и въ этоже время взыскивались слѣдующія съ нихъ подати; что нѣкоторые преступленія возникали изъ существа самихъ же узаконеній, допускаявшихъ въ одномъ и томъ же мѣстѣ, по одному и тому-же предмету, два совершенно разногласныхъ между собою права, а другія — по *наушению душнаго неприятеля* Чтобы слова наши не показались бездоказательными, мы укажемъ здѣсь на тѣ группы документовъ, изъ которыхъ можно почерпнуть эти свѣденія.

Подъ № 433 находится свидѣтельство Пудковского о томъ, что какой-то Богдюкъ, воръ, подъ пытками и огнемъ показалъ было сначала, что покраденныя имъ церковныя вещи находятся у купца Файбиша; но когда пытка и огонь были усилены, то онъ назвалъ совершенно другихъ лицъ. Подъ № 449 находится другое показаніе Хведьки Авдучика о сдѣланныхъ имъ святотатствахъ, которое онъ произносилъ, стоя на пылающемъ кострѣ. Показаніе это слѣдующее: въ присутствіи Рожанецкихъ мѣщанъ, Кюденскаго вознаго, Володавскихъ мѣщанъ и шляхты, Хведько Авдучикъ показалъ:

«Въ деревнѣ Лушковѣ я подкопался подъ церковь, укралъ бѣлый крестъ, отдалъ его и изъ тюрьмы ушелъ; въ городѣ Городлѣ такъ-же подкопался подъ церковь, укралъ два креста и спряталъ ихъ подъ заборомъ, но послѣ отдалъ ихъ, а изъ тюрьмы ушелъ; въ м. Рожанцѣ влѣзъ черезъ окно въ церковь, укралъ серебряный дискосъ, изображеніе агнца (*agnuska*), цѣпочку, мотокъ бисера и звѣздицу. Съ этими вещами я пришелъ въ Славатици и показалъ ихъ жидамъ; купить ихъ они не купили, но цѣпочку *украли своимъ способомъ*. Вещи эти я принесъ къ дядькѣ Сидору; онъ взялъ ихъ и сказалъ: «ступай еще на поживу, а это я продамъ.» Въ этомъ же мѣстечкѣ Рожанкѣ я укралъ въ коморѣ лазурное платье и продалъ его Славатицкому жиду за 1 золотой. Въ деревнѣ Страдожѣ изъ дома Нахима укралъ тулупъ и отдалъ его Курилику.»

Будучи подверженъ пыткамъ отъ Володавскихъ мѣщанъ, не укралъ ли чего либо и изъ ихъ церкви, такъ какъ и изъ нея была покража, — сознался:

«Отецъ мой, по имени Авдучинъ, Куриликъ и дядьба Сидоръ выкрали много серебра и продали его много въ Торчинѣ.»

Будучи спрошенъ опять: отчего онъ не показалъ этого прежде? отвѣчалъ:

«Мой дядько Сидоръ просилъ, чтобы я не указывалъ на него, а равно и дядина — великая чаровница.»

Наконецъ въ послѣдній моментъ своей жизни, на томъ мѣстѣ, гдѣ былъ сожженъ на кострѣ, показалъ: что его отецъ, дядько Сидоръ и Иванъ Куриликъ обокрали Яблоченскій и Володавскій костелы и подѣлились этимъ серебромъ.»

Впрочемъ нельзя здѣсь незамѣтить, что такія суровыя наказанія за святотатство существовали только для разныхъ Авдучиковъ и Куриликовъ; жида же и шляхтичи,

(1) Т. е. злаго духа.

попадавшіеся въ такихъ преступленіяхъ, судились весьма снисходительно. Для примѣра мы укажемъ здѣсь на два документа. Подъ № 463 находится судебное опредѣленіе по дѣлу объ ограденіи Кіевецкой церкви цыганами въ сообществѣ съ шляхтичами и жидами; цыганы собственно крали, жида покупали краденныя вещи, а шляхтичи (Славатицкій посессоръ и экономя) укрывали у себя цыганъ за плату по 2 червонца въ мѣсяць. Искъ началъ священникъ Кіевецкой церкви Зелинскій. Судъ постановилъ: предать цыганъ безчестію и взыскать съ нихъ (жочующихъ?) 1,500 злотыхъ, изъ коихъ 500 отдать священнику (убытки церковныя и священника 7,000 злотыхъ?), а 1,000 посессору, эконому и жидамъ въ вознагражденіе за судебныя издержки. Что же касается привлеченія къ отвѣтственности шляхтичей и жидовъ, то судъ не обратилъ на это никакого вниманія, не смотря на то, что священникъ обѣщаль представить неоспоримыя улики и вещественныя доказательства и ихъ соучастія въ этомъ преступленіи. Подъ № 445 находится протестація Криштофа Предславскаго, Виленскаго прелата, учиненная противъ всѣхъ вообще жидовъ в. кн. Литовскаго по поводу совершенныхъ разными жидами и въ разныхъ мѣстахъ разбоевъ, грабежей и святотатствъ, и неимѣвшая никакихъ послѣдствій, не смотря на всю многосложность и важность указанныхъ въ ней преступленій. Содержаніе этой протестаціи слѣдующее:

«Всѣ жида в. кн. Литовскаго, писалъ Виленскій прелатъ, по добровольному соглашенію между собою, производять разбой, грабежи и обкрадываютъ церкви; такъ напр. жидъ Сапсай изъ Мыши, жидъ Шлѣма изъ Волпъ занимаютъ святотатствомъ и грабежами; а жидъ Исаія Новгородскій вмѣстѣ со своими товарищами, приказавши рѣзчику вырѣзать себѣ печать в. кн. Литовскаго, припечатываль разнымъ купцамъ квитанціи на ярмаркахъ и тѣмъ причинилъ скарбу убытка на 2,000 зл. Точно также жидъ Шлѣма изъ Волпъ обокралъ въ 1669 году жиды Файбиша—арендатора Виленскаго прелата, въ золотѣ, серебрѣ и другихъ вещахъ до 3,000 зл. и покраденныя вещи свезъ въ Рось; въ это же время у него находилось и много покраденныхъ церковныхъ вещей. Случилось между тѣмъ пріѣхать въ это-же время въ Рось и разнымъ Брестскимъ жидамъ въ качествѣ сборщиковъ какой-то жидовской подати. Замѣтивши у Шлѣмы много разныхъ драгоценностей,—золота, серебра, жемчугу и вещей арендатора Файбиша, они увезли ихъ вмѣстѣ со Шлѣмой, его самого безъ всякаго суда убили на границѣ земли Роснянскаго плебана, а вещи увезли въ Брестъ; часть ихъ они отдали Файбишу, а другую оставили у себя. Но этого еще недостаточно. Старшіе Брестскіе жида, по сношенію съ жидами м. Высокаго, подъ предводительствомъ Исаіи, жиды изъ м. Высокаго же, устроили вмѣстѣ со шляхтой *драгонію* и, сдѣлавши *гвалтовный наездъ* на Жировицы—имѣніе Виленскаго прелата, опять ограбили жиды Файбиша на 4,000 злотыхъ, а его самого обвинили въ похищеніи какой-то булавы у доктора Гайви и требовали надъ нимъ смертной казни. Хотя мѣстный судъ и оправдалъ Файбиша за неимѣніемъ уликъ, но жида задержали его въ тюрьмѣ и до тѣхъ поръ не хотѣли освободить, пока онъ не далъ росписки въ неимѣніи претензій. Вслѣдствіе всего выше-

сказаннаго, Виленскій прелатъ послалъ повѣтоваго вознаго на *сеймикъ старшихъ жидовъ* въ Сельцѣ съ тѣмъ, чтобы онъ привлекъ къ отвѣту всѣхъ вообще жидовъ в. кн. Литовскаго; протестацію же и оповѣщеніе вознаго прислалъ въ гродскія книги въ намѣреніи вести съ жидами процессъ; но процесса этого въ актовыхъ книгахъ не имѣетя.

Подъ №№ 453, 455, 457, 458, 459, 462 и 464 слѣдуетъ цѣлый рядъ актовъ о шляхетскихъ наѣздахъ, самаго разнообразнаго свойства. Мы остановимся только на нѣкоторыхъ изъ нихъ, болѣе выдающихся по своимъ характеристическимъ чертамъ.

Подъ № 457 изложенъ процессъ Ольшевскаго съ Кицинскимъ, состояшій собственно только изъ изложенія подробностей самаго преступленія. Обстоятельства этого дѣла были слѣдующія.

Еще въ Іюнѣ 1721 года панъ Гречина, бывши въ м. Войнѣ, въ праздникъ Божьяго тѣла, хвастался, что онъ вмѣстѣ съ другими своими сотоварищами имѣетъ ординансъ отъ пана Кицинскаго—державцы Воинскаго ключа, на учиненіе вооруженнаго наѣзда на деревню Копино, при чемъ вмѣняется ему въ обязанность однихъ шляхтичей убивать, а другихъ зарывать въ землю живьемъ вверхъ ногами.

Въ этомъ же году помянутый Гречина съ своей компаніей, не довольствуясь прежнимъ своимъ наѣздомъ и насиліями, сдѣланными надъ Копиномъ, учинилъ на нее наѣздъ новыи съ ружьями, взятыми у Саксонцевъ, косами и другимъ запрещеннымъ оружіемъ. При этомъ наѣзники покосили шляхетскіе луга и совершили „посполитый сосѣдскій гвалтъ“.

Видя такую обиду, Копинскіе шляхтичи выбрали изъ среды себя депутатовъ и поручили имъ спросить у наѣзтниковъ о причинахъ ихъ насилій. Наѣзтники, указавши на разрѣшеніе своихъ принципаловъ, бросились на депутатовъ, стащили ихъ съ коней и безоружныхъ стали бить и терзать до полусмерти; потомъ связали ихъ построиками, положили въ телегу и привязали къ ней, продолжая надъ ними неистовствовать,—таскать за волосы, обрѣзывать чубы вмѣстѣ съ кожей и бросать ихъ сабагамъ; наконецъ свезли ихъ въ Войню и бросили въ тюрьму, приказавши стражѣ не пускать къ нимъ никого изъ родственниковъ. Если же къ нимъ приходили ихъ жены и родные, то и ихъ точно также заключали въ тюрьму, или же подвергали истязаніямъ, таскали за волосы, волоча по землѣ, какъ это между прочимъ случилось съ женой Короневскаго, которая, возвратившись домой, преждевременно разрѣшилась отъ бремени и осталась въ самомъ опасномъ положеніи.

Увлеченные какою-то непонятною злостію ко всѣмъ вообще Копинскимъ шляхтичамъ, Гречина и его компанія стали нападать на нихъ во время посѣщенія ими костеловъ: однихъ избивали, другихъ бросали въ тюрьму, предназначенную для преступниковъ, раздѣвая ихъ до-нага. Наконецъ они задумали отравить своихъ плѣнниковъ, или же сжечь гдѣ нибудь за мѣстечкомъ, для чего и розыскивали сподручныхъ людей. Вмѣшательство въ это дѣло ксендзовъ, съ цѣлію облегченія участи несчастныхъ, кончилось поруганіемъ ихъ

самихъ. Въ заключеніе этой драмы наѣзники взяли росписки со своихъ заключенныхъ въ неимѣніи къ нимъ претензій и выпустили на свободу.

Когда дѣло это было внесено въ судъ, то приговоръ послѣдовалъ такой: «не дѣлая никакихъ разбирательствъ по этому дѣлу по причинѣ близкаго окончанія судебныхъ засѣданій и накопленія другихъ дѣлъ, отложить его до слѣдующихъ засѣданій.» На этомъ оно и кончилось, такъ какъ въ актовыхъ книгахъ Брестскаго суда продолженія его не встрѣчается.

Въ такомъ же точно духѣ составлено опредѣленіе и по дѣлу Киевскаго митрополита Кишки о наѣздѣ Блоцкихъ на Тришинскую корчму № 458. Обстоятельства этого дѣла были слѣдующія:

Однажды мать Блоцкихъ заночевала прѣздомъ въ Тришинской корчмѣ. Ночью слуги ея залѣзли въ гумно арендатора Сапсаля и выкрали ячмень. Сапсаль на другой день заявилъ объ этомъ Блоцкой и просилъ уплаты убытковъ; но Блоцкая не только не заплатила ему, но еще погрозила.

Спустя нѣсколько времени, на корчму наѣхалъ сынъ ея, шляхтичъ Блоцкій, и произвелъ разбой и грабежъ; но Сапсаль верхомъ уѣхалъ въ Тришинскій дворъ искать убѣжища и защиты. Блоцкій между тѣмъ, избивши всѣхъ встрѣчныхъ и поперечныхъ, поѣхалъ домой. Невдалекѣ отъ корчмы встрѣтилъ онъ другаго жида Гиршу и сталъ бить его плашмя саблей такъ сильно, что Гирша закричалъ, какъ бы разставаясь съ жизнью. Сапсаль между тѣмъ возвращался дамой. Услышавъ этотъ крикъ, онъ прибѣжалъ на помощь. Мольбами и слезами ему удалось усмирить безпричинный гнѣвъ шляхтича и спасти жизнь своего соплеменника Гирши. Этотъ послѣдній, высвободившись изъ рукъ шляхтича, успѣлъ въ свою очередь подъ благовиднымъ предлогомъ завладѣть и его конемъ и саблей и представилъ ихъ въ градскій судъ. Но улики эти, при содѣйствіи пана Родкевича—Тришинскаго державцы и Брестскаго скарбника—Тура, были выкрадены. Вслѣдствіе этого шляхтичъ Блоцкій, чтобы чувствительнѣе отомстить Сапсаю, съ толпою вооруженныхъ всадниковъ учинилъ новый наѣздъ на его корчму. Наѣздъ этотъ совершился ночью. Не нападая прямо, Блоцкій подослалъ къ Сапсаю своего человѣка—шпіона, который среди ночи, когда спало все семейство Сапсаля, порастворялъ всѣ двери и ворота и далъ знать своимъ. Они пріѣхали. Тогда Блоцкій, стащивши соннаго Сапсаля съ кровати, сталъ бить и терзать всячески, потомъ вынулъ изъ кармана ножъ и сталъ обрѣзывать ему пейсы, бороду, отрѣзалъ даже кусокъ носа, такъ что пришлось потомъ шивать его; не довольствуясь и этимъ, онъ взялся было уже за ухо съ намѣреніемъ отрѣзать оное какъ каторжнику, но другой шляхтичъ Поплавскій остановилъ его, сказавши: *«это уже дѣло палачей, а не шляхтичей.»* Потомъ они уѣхали. Сапсаль позвалъ къ себѣ цирюльника, который и потребовалъ у него за свои труды, особенно за починку носа, болѣе 100 зл. Дѣло это также пошло въ ремиссъ, несмотря на высокое общественное положеніе Киевскаго митрополита, вступившагося за своего арендатора⁽¹⁾.

(1) См. Т. V, стр. 107.

Такимъ же точно образомъ кончились дѣла о наѣздахъ, находящіеся подъ №№ 453, 455 и 464.

Исключение въ этомъ случаѣ представляютъ только четыре документа, подъ №№ 434, 435, 459 и 462; изъ нихъ въ первомъ, второмъ и четвертомъ дѣла рѣшены въ пользу Брестскихъ жидовъ, а въ третьемъ—въ пользу ксендзовъ іезуитовъ.

Въ документахъ, относящихся къ жидамъ, осуждены два шляхетскихъ наѣзда на Брестскихъ жидовъ. Первый былъ совершенъ Костюшками на жидовскую синагогу, во время сеймовыхъ засѣданій, при чемъ одинъ жидъ былъ убитъ, а другой изувѣченъ; второй—тоже во время сеймовыхъ засѣданій, участковымъ маршалкомъ Заборовскимъ на жидовскую же синагогу и жидовскіе дома, при чемъ пограблено было много вещей и денегъ и распито 60 гарнцевъ пива и 8 гарнцевъ водки. Первое дѣло было рѣшено судомъ такъ: за раны и увѣчья одного жида взыскать 40 копъ грошей; за убійство другаго—200 копъ грошей и казнить на горло. А такъ какъ обвиненныхъ на лице не имѣется, то подвергнуть ихъ баниціи и, взыскавши штрафъ, отдать на поруки лицамъ осѣлымъ, согласно съ просьбой жидовъ. Баницію отослать на утверждение короля.» Второе—гораздо снисходительнѣе: «возвратить жидамъ обратно заграбленные у нихъ деньги и вещи; участковаго маршалка посадить на двѣ недѣли въ тюрьму, а Яцкевича, за неявкою въ судъ, подвергнуть штрафу, установленному закономъ.»

Въ четвертомъ документѣ (№ 459) разрѣшается дѣло Брестскихъ іезуитовъ, по поводу жалобы ихъ на двухъ шляхтичей Кововицкаго и Ганецкаго, напавшихъ на іезуитскаго слугу Мочульскаго и изломившихъ на немъ саблю въ самомъ монастырѣ. Обвиненные были приговорены къ слѣдующему наказанію: «За нашествіе на коллегіумъ—къ уплатѣ 60 копъ лит. грошей; за избітіе Мачульскаго—80 копъ лит. гр.; за оскорбленіе костельнаго права и неуваженіе къ монастырской глянзурѣ—23 литов. рубль, и къ тюремному заключенію на 12 недѣль; за убытки и судебныя издержки къ уплатѣ 100 злотыхъ и наконецъ къ баниціи и безчестію.»

Подъ №№ 460 и 463 находятся документы, доказывающіе покровительство шляхтичей разнымъ ворамъ, даже за извѣстную цлату (2 червонца въ недѣлю).

Подъ №№ 456 и 461 находятся документы, свидѣтельствующіе о тѣхъ жестокостяхъ, которымъ подвергались крестьяне отъ помѣщиковъ. Въ первомъ изъ нихъ излагается жалоба эконома Брестской и Кобринской экономіи Кицинскаго на Брестскаго крайчаго Босяцкаго въ томъ, что этотъ послѣдній обѣщаніемъ разныхъ льготъ переманилъ было къ себѣ три семейства крестьянъ изъ Быстрицы въ Прилуки; но когда крестьяне увидѣли обманъ Босяцкаго и заявили ему о своемъ намѣреніи возвратиться назадъ въ Быстрицу, то онъ позвалъ ихъ къ себѣ во дворъ и жестокимъ образомъ наказалъ *размоченными постронками*; потомъ отнялъ у нихъ три пары воловъ и объявилъ, что будетъ ловить и бить ихъ гдѣ ни попадетъ. Тѣмъ не менѣе крестьяне возвратились назадъ въ Быстрицу. Вѣрный своему слову, Босяцкій и привелъ въ исполненіе свою угрозу въ сообществѣ со своими же крестьянами, при чемъ произносили еще угро-

зы на здоровье и эконома Кицинскаго; крестьянамъ пришлось бы плохо, еслибы они не замѣтили приближающейся къ нимъ грозы и не разбѣжались во всѣ стороны, даже вплавь черезъ воду съ опасностію жизни а одному изъ нихъ Грицу Минитику; все-таки сильно досталось въ самой Быстрицѣ. Дѣло это пошло въ ремиссъ потому, что Босядцкій сильно заболѣлъ въ дорогѣ и не могъ явиться въ судъ (болѣзнь въ дорогѣ, суди по тому, какъ она часто выставляется въ актахъ помѣхой явки въ судъ, была, кажется, однимъ изъ обыкновенныхъ предлоговъ къ уклоненію отъ суда и къ прекращенію самаго дѣла). Въ другомъ документѣ (№ 461) находится жалоба крестьянъ села Бородичъ княгинѣ Сапѣжиной—арендаторѣ Каменецкаго староства на судью Крупинскаго о томъ, что онъ завладѣлъ ихъ сѣнокосами на 45 возовъ, 10-ю тонями и полемъ, на которомъ можно засѣвать хлѣба до 30 шанговъ, и что въ это же время съ нихъ требуютъ положенныхъ повинностей и податей въ королевскій скарбъ.

Подъ №№ 442, 443 и 444 находятся мировыя сдѣлки разныхъ спорящихъ лицъ, которыми они заканчиваютъ свои тяжбы дѣла. Въ послѣдней изъ нихъ голова шляхтича оцѣнена въ 1670 году въ 500 злотыхъ.

Подъ №№ 438, 440, 447, 448, 450 и 513 находятся документы, заключающіе въ себѣ очень интересный процессъ Брестскаго капитула съ Брестскими же жидами по поводу Козьмо - Демьянскаго плаца. Къ этому же процессу можно отнести еще документы, какъ напечатанные уже въ III и IV тт. актовъ, подъ №№ 3, 8, 35, 93 и 247 такъ и вновь найденные, во время печатанія V тома, въ книгахъ *Брестской магдебургии* и *Потоцкихъ*. Важность и интересъ этого дѣла, разъясняющаго характеръ борьбы русскихъ началъ съ жидовско-польскими заставляютъ насъ обратить на него вниманіе читателя.

Извѣстія о существованіи Козьмо - Демьянскаго плаца впервые встрѣчаются подъ 1589 г., по поводу продажи земли мѣщаниномъ Загорскимъ жиду Пейсаху Шоломовичу за 18 копъ грошей. Обозначая границы проданной земли, Загорскій указываетъ, что она лежитъ на улицѣ Песоцкой, «*тыломъ прилеглоє къ плацу церковному светого Кузьмы и Демьяна.*» Затѣмъ до 1669 года документовъ объ этомъ плацѣ не встрѣчается.

Въ 1669 году, во время каптуровыхъ сеймиговъ въ г. Брестѣ, священникъ Троицкой церкви Лазаровичъ и Спаской церкви Григорій Воинець, во главѣ Брестскаго капитула, и въ сообществѣ многочисленной толпы изъ людей вѣры греческой—*схизматичкой*, устроили церковную *процессію* и поставили на Козьмо - Демьянскомъ плацѣ крестъ. *Процессія* эта сопровождалась и нѣкоторыми безпорядками и нападеніями на жидовскіе дома. Обстоятельство это дало поводъ каптуровому сеймику вмѣшаться въ дѣло и произвести разныя дознанія, результатомъ которыхъ было посланіе сеймика къ митрополиту Колендѣ о снятіи этого креста, для устраненія безпорядковъ. Митрополитъ послалъ въ Брестъ своего комиссара Купяльскаго съ предписаніемъ Брестскому капитулу снять вышеозначенный крестъ и поставить его въ монастырѣ базилианъ; но капитулъ не захотѣлъ исполнить этого приказанія. Тогда митрополитъ обратился съ

просьбой къ Брестскимъ городскимъ властямъ оказать свое содѣйствіе тому же комиссару по той причинѣ, и что хотя «я, писалъ митрополитъ, и послалъ свое пастырское распоряженіе (Брестскому капитулу); но такъ какъ до сихъ поръ не вижу никакого послушанія, то и прошу вашего содѣйствія, чтобы вы, для сохраненія общественнаго спокойствія, помогли моему комиссару Буняльскому снять съ неприличнаго мѣста крестъ и поставить его въ моемъ Брестскомъ базилианскомъ монастырѣ». (1) Съ этого то времени и начинается процессъ, а вмѣстѣ съ нимъ и явка разныхъ документовъ, свидѣтельствующихъ о правахъ обѣихъ тяжущихся сторонъ на вышеупомянутую землю.

Священниками Лазаровичемъ и Воицемъ были предъявлены слѣдующіе документы:

1) *Духовное завѣщаніе священника Брестской церкви во имя св. мучениковъ Сергія и Вахы* своимъ дѣтямъ и женѣ, въ которомъ онъ требуетъ: *похоронить его въ Козьмо-Демьянской церкви* и стараться о возвращеніи церкви св. Сергія и Вахы, которую выстроилъ было нѣкто Иваницкій и его Фалалевича въ священники «затягъ, а теперь, не ведле закону нашего греческого и правилъ св. отецъ, мене отогналъ отъ ней, а противникомъ креста святого запродагъ» (2). Завѣщаніе это составлено было въ 1485 году.

2) *Письмо Владимірскаго епископа Потя къ Брестскому протопопу* о постройкѣ новой церкви на мѣстѣ бывшей когда то св. мучениковъ Козьмы и Даміана. Въ письмѣ этомъ (1656 г.) говорится: «такъ какъ во время сожженія предмѣстій г. Брестя, сгорѣло и три церкви, то я предписываю Брестскому протопопу и другимъ священникамъ, которыхъ церкви сгорѣли, учинить по этому дѣлу протестаціи наравнѣ съ обывателями, потерявшими свои дома. А для большей безопасности, призвавши на помощь Бога, нужно стараться о постройкѣ церкви *на той землѣ, гдѣ съ давнихъ временъ стояла церковь св. Козьмы и Даміана*. А такъ какъ теперь на этой землѣ стоятъ жидовскіе дома, то слѣдуетъ увѣдомить жидовъ, чтобы они очистили ее отъ своихъ построекъ, съ прихожанами же войти въ соглашеніе о заготовленіи строительнаго матерьяла, чтобы къ слѣдующей осени можно было уже построить церковь.» (3)

3) Тогоже епископа Потя полномочіе, выданное Брестскому капитулу въ 1661 г. для вчинанія иска съ жидами о *возвращеніи Козьмо-Демьянскаго плаца* (4).

4) Письмо *Козьмо-Демьянскаго священника* Моисея Исаковича Владимірскому епископу отъ 1574 года, (5) и

5) Свидѣтельство нѣсколькихъ человѣкъ изъ шляхты, слышавшихъ отъ Менделя

1) См. Т. IV, стр. 761.

(2) См. Т. III, стр. 4.

(3) Т. III, стр. 55.

(4) Т. V, стр. 63.

(5) Т. III, стр. 9.

жида лѣтъ сорокъ тому назадъ, что когда-то существовала церковь свв. Козьмы и Даміана.

Въ свою очередь и жида предъявили слѣдующіе документы:

1) Генеральную квитанцію Владимірскаго епископа Макафея Буковецкаго въ томъ, что жида всегда исправно уплачивали чинши съ Козьмо-Демьянскаго плаца какъ ему, такъ и его предшественникамъ.

2) Протоколъ комиссіи, присылавшейся въ Брестъ епископомъ Яномъ Михаиломъ Потеемъ въ 1658 г. для разслѣдованія о томъ, на основаніи какихъ правъ жида владѣютъ Козьмо-Демьянскимъ плацомъ? при чемъ жидами были предъявлены листы на право владѣнія землей, дарованные имъ Кіевскимъ митрополитомъ Ипатіемъ Потеемъ и Владимірско-Брестскимъ епископомъ Мороховскимъ.

3) Разные процессы отъ 1661 г. объ исчезновеніи разныхъ правъ и привилегій, относящихся къ этому дѣлу, во время казацкихъ нападений; въ числѣ этихъ документовъ были между прочимъ, какъ утверждали жида, и свидѣтельствамъ достойныхъ вѣры о томъ, что Козьмо-Демьянской церкви никогда не было, что Козьмо-Демьянскій плацъ былъ завѣщанъ коедральной церкви какимъ-то бездѣтнымъ кузнецомъ Кузьмой.

4) Посвидѣтельствованіе нѣкоторыхъ мѣщанъ о томъ, что они не помнятъ, съ какихъ именно поръ поселились жида на Козьмо-Демьянскомъ плацѣ?

5) Письмо Владимірскаго епископа Яна Михаила Потее отъ 1661 года, которымъ онъ оставляетъ за жидами Козьмо-Демьянскій плацъ съ платою чинша (26 зл.) коедральной церкви, и подтвержденіе этого же письма какъ Владимірскимъ епископомъ Глинскимъ въ 1668 году, такъ и митрополитомъ Колендою въ 1670 году.

6) Посвидѣтельствованіе 15 человекъ шляхты, обывателей Брестскаго воеводства, что на этомъ плацѣ никогда не существовало церкви.

Процессъ начать былъ въ 1669 г. обѣими сторонами вмѣстѣ въ Краковѣ; но такъ какъ жида не могли представить въ то время своего дознанія по болѣзни Брестскаго школьника Левка Ицковича, то дѣло отложено было до другаго срока.

Когда настала этотъ срокъ, въ декабрѣ 1669 г., то на судъ въ Супрасль явились одни только жида. Здѣсь Левко Ицковичъ заявилъ, что Лазаровичъ и Воинець не явились на судъ изъ пренебреженія къ митрополичьему суду, что они не перестаютъ произносить жидамъ угрозъ и дѣлать обиды и насилія; что дознаніе, представленное ими, произведено пристрастно, такъ какъ свидѣтелями противъ нихъ жидовъ выставлены тѣ лица, противъ которыхъ они ведутъ процессъ; что Лазаровичъ поспѣваетъ надъ митрополичьими приговорами и ставитъ ихъ ни во-что; что церемонія, устроенная Лазаровичемъ, направлена была къ возбужденію безпокойствъ въ городѣ, о чемъ свидѣтельствуютъ распоряженія самого митрополита и листы каптуроваго сеймика. При этомъ Левко Ицковичъ указалъ на протоколы комиссіи 1658 года и привилегіи Владимірскихъ епископовъ, на основаніи которыхъ жида владѣютъ Козьмо-Демьянскимъ плацомъ, и требовалъ какъ возмѣщенія убытковъ, понесенныхъ жидами во время без-

порядковъ, и уничтоженія пристрастнаго дознанія, такъ и удаленія изъ г. Брестя Лазаровича въ видахъ будущаго спокойствія. Митрополничій судъ, подтвердивши жидамъ права на владѣннє этимъ плацомъ, произнесъ приговоръ, вполне согласный съ заявленіями Левка Ицковича. Подъ № 440 находится и повѣстка Владимірскаго епископа отъ 1670 г. объ исполненіи этого приговора надъ Лазаровичемъ. Но дѣло на этомъ не кончилось.

Въ слѣдующемъ 1671 году оно опять возобновилось въ Новогородкѣ и перенесено было въ Брестъ, гдѣ по поводу его составлено было тѣмъ же комиссарскимъ митрополичьимъ судомъ три декрета, произнесшихъ надъ нимъ окончательный приговоръ.

Въ первомъ декретѣ (№ 450), по поводу жалобъ жидовъ на водруженіе креста на Козьмо-Демьянскомъ плацѣ и разоренія и убытки, будто причиненные имъ священниками Лазаровичемъ и Воинцемъ, Брестскій капитулъ вмѣстѣ съ Лазаровичемъ же и Воинцемъ показалъ, что крестъ дѣйствительно былъ поставленъ ими, но безпорядковъ и грабительствъ они не производили никакихъ; вѣрность своего показанія они обѣщали подтвердить клятвой. Такъ какъ жида не могли представить на это показаніе никакихъ серьезныхъ опроверженій, то судъ и формулировалъ свой приговоръ въ духѣ примиренія: подвергнуть священниковъ Лазаровича, Воинца и еще троихъ членовъ Брестскаго капитула присягѣ и на этомъ дѣло покончить, обязавши на будущее время обѣ тяжущіяся стороны всякіе обоюдные споры и недоразумѣнія разрѣшать въ подлежащихъ судахъ. Четыре священника согласились на учиненіе присяги и были освобождены отъ суда; Лазаровичъ же присягать не захотѣлъ и на самый приговоръ подалъ апелляцію. Декретъ этотъ состоялся 7 Іюля 1671 года въ Брестѣ.

Тогоже 7 Іюля состоялся и другой декретъ по поводу изслѣдованія границъ и разсмотрѣнія представленныхъ тяжущимися сторонами документовъ.

Границы Козьмо-Демьянскаго плаца, показанныя жидами, были слѣдующія: «Козьмо-Демьянскій плацъ двумя концами соприкасается съ Русскою улицей и другими двумя — съ Надбужной дорогою; впереди его идутъ еще двѣ улицы, застроенныя жидовскими домами, но такъ, что все это имѣетъ свой видъ и свои границы, и на этихъ улицахъ стоятъ дома въ одну и другую сторону окнами; другихъ же границъ этотъ грунтъ не имѣетъ и священникъ Лазаровичъ указать не можетъ. Есть еще другая улица Надбужная, на которой стоятъ жидовскіе дома, но та земля замковая.»

Напротивъ того, священникъ Лазаровичъ, вмѣстѣ съ капитуломъ показали, «что не только показанная жидами земля до переулка входитъ въ составъ Козьмо-Демьянскаго плаца, но что онъ соприкасается съ домомъ Курча; что улица Надбужная прежде не заходила такъ далеко, и тѣ дома, что стоятъ по указанію жидовъ будто на замковой землѣ, въ дѣйствительности стоятъ на Козьмо-Демьянскомъ плацѣ, но только они отрѣзаны отъ остальныхъ давностію времени и насиліемъ (*potega*) разныхъ домовладѣльцевъ жидовъ. На этомъ-то большомъ плацѣ и стояла когда-то церковь свв. Козьмы и Даміана. Послѣ пожара, бывшаго предъ Хотимскою войною и страшно опустошившаго»

г. Брестъ, этотъ плацъ былъ заселенъ жидами; Лазаровичъ брался представить свидѣтелей, хотя и безъ письменныхъ документовъ, еще и того обстоятельства, что на этомъ плацѣ когда-то было выкопано множество человѣческихъ костей, хотя и безъ гробовъ.»

Въ свою очередь жиды стали просить комиссаровъ пойти на мѣсто, указываемое Лазаровичемъ, возлѣ дома Курча и удостовѣриться, былъ ли тамъ когда либо переулокъ, и могъ ли быть? Коммиссары, проходя по этому мѣсту, не замѣтили, чтобы дома выходили въ этотъ переулокъ окнами, а люди (жиды), сидѣвшіе въ этихъ домахъ, подтвердили, что улицы здѣсь никогда не бывало и что мѣсто это служить для жильцовъ заднимъ дворомъ; въ томъ же мѣстѣ, гдѣ по указанію Лазаровича когда-то стоялъ крестъ, стояли ворота одного жидовскаго двора. При этомъ жиды замѣтили, что за мѣсто, занимаемое ими, начиная отъ дома жида рѣзника Абрама до дома Курча, они не платятъ чинша каедральной церкви, а живутъ на немъ за привилегіями королей и рѣчи-посполитой. Мѣсто это, какъ и указываемый Лазаровичемъ переулокъ, были чрезвычайно грязны и вонючы, такъ что комиссары, осмотрѣвши его, убѣдились, что церкви здѣсь никогда не могло быть.

Затѣмъ приступлено было къ рассмотрѣнію документовъ. Они приведены уже нами выше. При чтеніи ихъ адвокатъ жидовъ брался доказать, что *духовное завѣщаніе священника церкви свв. мучениковъ Сергія и Вакха* есть документъ подложный, и требовалъ уничтоженія, какъ завѣщанія этого, такъ и составленнаго Лазаровичемъ и разъ уже кассированнаго митрополитомъ въ Супрасли дознанія. Не смотря на это, обѣ стороны обѣщали подтвердить вѣрность своихъ показаній и документовъ присягой. Коммиссары, выслушавши ихъ, согласились съ показаніями жидовъ и постановили подвергнуть только жидовъ присягѣ, — на томъ: *«что границы Козьмо-Демьянскаго плаца, показанныя ими, вѣрны; что дома, стоящіе возлѣ дома Курча, никогда не принадлежали къ Козьмо-Демьяновскому плацу; что переулки, показываемаго Лазаровичемъ, никогда не существовало, а равно и церкви, а существовало только плацъ, завѣщанный каедральной церкви кузнецомъ Кузьмой.»* Брестскому же капитулу вмѣнено вѣчное молчаніе подъ зарукой 1,000 талеровъ, въ случаѣ, если бы онъ капитулъ, или Владимірскіе епископы вздумали еще беспокоить жидовъ относительно правъ ихъ на владѣніе Козьмо-Демьянскимъ плацомъ.

По прочтеніи этого декрета, священникъ Лазаровичъ отъ лица всего капитула заявилъ, что такой приговоръ онъ считаетъ пристрастнымъ, такъ какъ къ присягѣ первыми допущены не онъ съ капитуломъ, а жиды, и просилъ у комиссаровъ разрѣшенія послать на это постановленіе апелляцію въ Римъ къ святому папѣ; но комиссары на это не согласились, «такъ какъ чрезъ допущеніе такой апелляціи, замѣтили они, нарушались бы права, дарованныя жидамъ королями и утвержденныя сеймовыми конституціями.» Присяга совершена была 5-ю жидами 9-го Іюля и постановленіе это получило полную силу; но процессъ еще не былъ оконченъ.

По жалобѣ Брестскихъ жидовъ на священника Лазаровича, что онъ игнорируетъ

коммиссарскій декретъ и не перестаетъ угрожать жидамъ отнятіемъ у нихъ Козьмо-Демьянскаго плаца, 8-го Іюля того же года коммиссары назначили новое засѣданіе своего суда и призвали къ отвѣту священника Лазаровича. По открытіи засѣданія выступилъ адвокатъ со стороны жидовъ, Янъ Менчакъ, и сталъ доказывать, что *завѣщаніе священника церкви св. Сергія и Вакха*, представленное Лазаровичемъ въ предыдущее засѣданіе, съ цѣлію доказать, что *жидовская синагога стоитъ на мѣстѣ церкви св. Сергія и Вакха*, подложно и что есть даже лица, которыя принимали участіе въ его составленіи. Доказательства эти слѣдующія: «1) документъ этотъ написанъ на бумагѣ старой и подклеенной, оторванной въ видѣ полулиста отъ какой-то старой рукописи, и исписанъ свѣжими чернилами; 2) строчки наклеены такъ криво, что даже трудно предположить, чтобы писалъ ихъ кто-либо на цѣломъ листѣ; 3) печати нѣтъ и слѣда, а вмѣсто нея четыре знака выжженныхъ желѣзомъ; 4) прежде не употреблялось подписей на бумагахъ, а прикладывались только печати; 5) являлся здѣсь Янъ Будилевичъ, лѣтъ 20 или старше, и сознавался, что на духовномъ завѣщаніи находится его собственная рука; 6) какъ могла быть тогда подпись писаря, когда еще королями не было даровано городу магдебургскихъ правъ? 7) если бы былъ писарь, то онъ долженъ былъ бы принять документъ въ актовыя книги и выставить сусцепты; 8) и процессъ показавъ, что священникъ Лазаровичъ неоднократно произносилъ угрозы, что онъ выдумаетъ на жидовъ какой либо свриптъ, или завѣщаніе, или привилегію.»

Выставивши эти доказательства, адвокатъ Менчакъ отъ имени жидовъ требовалъ, чтобы это завѣщаніе было уничтожено и вычеркнуто изъ актовыхъ книгъ, если только гдѣ вписано, а жиды въ числѣ 7 человекъ были допущены къ присягѣ по всѣмъ вышеозначеннымъ пунктамъ; и, наконецъ, чтобы Лазаровичъ, по учиненіи жидами присяги, былъ казненъ на горлѣ, а имѣнія его отданы были жидамъ.

На это требованіе жидовскаго адвоката два священника Войнецъ и Черноминскій отъ имени Лазаровича подали коммиссарамъ слѣдующее письмо: «Милостивый государь! На позывъ жидовъ, поданный безъ вѣдома нашего благодѣтеля, я не могу явиться предъ вашъ судъ. Если я въ чемъ и виноватъ, то будетъ судить меня мой владыка и благодѣтель Владимірско-Брестскій епископъ, у котораго всегда находится справедливость для насъ—убогихъ священниковъ. Я прошу оставить меня при моихъ духовныхъ правахъ и канонахъ св. отцовъ церкви и не стѣснять никакими декретами.»¹⁾

Но жидовскій адвокатъ, заявивши коммиссарамъ, что не далѣе какъ вчерашняго дня священникъ Лазаровичъ вступилъ съ жидами въ новое препирательство о Козьмо-Демьянскомъ плацѣ на основаніи подложнаго завѣщанія, требовалъ, чтобы процессъ о немъ былъ законченъ сполна. Судъ постановилъ продолжать его. Но священникъ Лазаровичъ не явился.

Тогда коммиссары, понявши, что Лазаровичъ уклоняется отъ суда потому, что ви-

¹⁾ Т. V., стр. 70.

дить, что зашелъ уже слишкомъ далеко и долженъ *«расчитываться своей шкурой»*, присудили: жидовъ, въ числѣ 7 человекъ, подвергнуть присягѣ на томъ: *«что духовное завѣщаніе, представленное Лазаровичемъ, есть документъ подложный; что Лазаровичъ угрожалъ жидамъ изобрѣтеніемъ какого-либо документа, или привилегіи; — по учиненіи же ими присяги, священника Лазаровича (хотябы и слѣдовало казнить смертію, но оказывая къ нему снисхожденіе) лишить писарства и духовнаго сана, а Троицкую церковь объявить вакантною; за безпокойства и убытки, причиненные жидамъ, все имущество его передать имъ; его же самого навсегда удалить изъ предѣловъ Брестскаго воеводства съ предоставленіемъ права каждому поймать его и препроводить въ какой-угодно судъ, въ случаѣ еслибы онъ осмѣлился когда либо сюда явиться; настоящій декретъ привести въ исполненіе чрезъ гродскій судъ.*

Когда наступилъ день присяги и жида присягнули, то митрополитъ отдалъ имъ настоящій декретъ, отдалъ также и подложное завѣщаніе, предоставивши имъ право вычеркнуть оное изъ актовыхъ книгъ, если только оно гдѣ-либо вписано.

Декретъ этотъ состоялся 8 Юля 1671 года въ Брестѣ и былъ послѣднимъ. Подъ нимъ подписались: Гавріилъ Коленда, архіепископъ и митрополитъ Кіевскій, Галицкій и всея Руси; Кипріянь Жоховскій—епископъ Витебскій и Мстиславскій, коадьюторъ Кіевской митрополіи; Михаилъ Константинъ Коленда—Дерпскій хоружій, подсудокъ Виленскаго воеводства; Самуилъ Христофъ Унихимовскій—Мозырскій войскій, въ качествѣ судьи по порученію митрополита.

Вотъ въ общихъ чертахъ сущность этого процесса, какъ онъ велся обѣими сторонами и какъ онъ конченъ комиссарами. Теперь мы постараемся сопоставить нѣкоторые документы, названные въ процессѣ, и указать на тѣ противорѣчія, которыя вытекаютъ изъ нихъ по отношенію къ сущности комиссарскаго опредѣленія и которыя не могли не обратить на себя вниманія и митрополичьего суда. Другіе же документы, находящіеся у насъ подъ рукою, дадутъ намъ возможность подтвердить основательность тѣхъ выводовъ, къ которымъ мы придемъ.

Процессъ Брестскихъ священниковъ Лазаровича и Воинца съ Брестскими же жидами о Козьмо-Демьянскомъ плацѣ возбужденъ былъ въ намѣреніи снять у жидовъ плацъ, — снять *на томъ основаніи, что на немъ когда-то стояла церковь свв. Козьмы и Даміана*. Такимъ образомъ въ основу этого процесса положена была мысль: *сначала доказать существованіе Козьмо-Демьянской церкви, а потомъ уже и неправильность владѣнія этимъ плацомъ, хотябы и основаннаго на документахъ*. Изъ процесса ясно видно, что всѣ дѣйствія Лазаровича, Воинца и Брестскаго капитула, и всѣ документы, представленные ими, и направлены были именно къ этой цѣли. Водруженіе креста на Козьмо-Демьяновскомъ плацѣ, вмѣненное Лазаровичу въ преступленіе; духовное завѣщаніе священника церкви свв. мучениковъ Сергія и Ваха, признанное подложнымъ; предварительное дознаніе Лазаровича, признанное пристрастнымъ; а также письмо Яна-Михаила Потея о возобновленіи Козьмо-Демьянской церкви; его же полномочіе о выданіи иска съ

жидами о плацѣ и письмо Козьмо-Демьянскаго пресвитера Моисея Исаковича Владимірскаго-Брестскаго епископу, подлинность которыхъ не была ни оспариваема, ни оспорена на судѣ,—все это и по частямъ и въ общемъ заключаетъ въ себѣ прямое указаніе на желаніе этой стороны доказать существованіе Козьмо-Демьянской церкви!

Отправляясь отъ этого же основанія, въ свою очередь и жида должны бы были представить равносильныя доказательства, опровергающія дѣйствительность этого факта; но опроверженіе этого факта и составляетъ именно самую слабую сторону ихъ доказательствъ. Всѣ документы, представленные ими въ подлинникахъ, указываютъ только на то, что *они владѣютъ Козьмо-Демьянскимъ плацомъ на законномъ основаніи*, т. е. на основаніи документовъ, чего впрочемъ фактически не отвергалъ ни Лазаровичъ, ни капитулъ; документовъ же, которые бы прямо отрицали существованіе церкви, они не представили никакихъ на томъ-де основаніи, что они сгорѣли и вмѣсто нихъ они представили протестацію 1651 года объ ихъ уничтоженіи. Что же касается до посвидѣтельствванія 16 человѣкъ шляхты—обывателей Брестскаго воеводства о томъ, что церкви не было, то намъ кажется, что оно можетъ возбудить только сомнѣніе,—отчего спрошена была объ этомъ дѣлѣ шляхта Брестскаго воеводства, а не горожане Берестейцы въ то время, когда спрашивали и ихъ,—но только не о церкви, но о томъ: *съ какихъ поръ живутъ въ г. Брестѣ жида на Козьмо-Демьянскомъ плацѣ?*

Не смотря на такое видимое противорѣчіе доказательствъ съ сущностію доказываемаго, комиссары не только не постарались дать дѣлу прямого направленія, а напротивъ того принимали доказательства жидовъ *о правахъ владѣнія* за доказательства *о существованіи церкви*, т. е. одно вмѣсто другаго. Допустивши же такое превратное пониманіе дѣла, они отвергли и его сущность, а вмѣстѣ съ ней и самый фактъ существованія церкви.

Далѣе. Сличая представленные въ судъ обѣими сторонами документы, нельзя не замѣтить, что нѣкоторые изъ жидовскихъ документовъ возникли именно вслѣдствіе стремленія духовенства къ отнятію у жидовъ Козьмо-Демьянскаго плаца. Такъ напр. письмо Потея къ Брестскому протопопу о возобновленіи Козьмо-Демьянской церкви, написанное въ 1656 г., и разслѣдованія, производимыя имъ же въ 1658 г., вызвали жидовскій документъ этого же 1658 года; полномочіе, выданное Потеемъ въ 1661 году на отнятіе у жидовъ Козьмо-Демьянскаго плаца вызвало въ томъ же году листъ епископа Глинскаго обратнаго свойства. Хотя обстоятельство это нисколько не умаляетъ подлинности и важности жидовскихъ документовъ, тѣмъ не менѣе оно указываетъ на признаки борьбы, зарождавшейся раньше самаго процесса и подготовлявшей для себя почву, чего нельзя было не принять въ расчетъ при разслѣдованіи.

Девять пунктовъ жидовскаго адвоката Менчака, заключающихъ въ себѣ доказательства о подложности *завѣщанія священника церкви свв. Сергія и Вакха* значительно ослабляются: 1) тѣмъ, что это завѣщаніе еще въ 1670 году было явлено и

вписано въ градскія книги, чего конечно не допустили бы градскія власти при существовавшемъ тогда политическомъ настроеніи шляхетства, еслибы въ немъ дѣйствительно заключался такой грубый обманъ, какой представленъ въ доказательствахъ Менчака; 2) тѣмъ, что магдебургскія права дарованы были г. Брестю гораздо раньше 1485 года, а именно въ 1390 году, затѣмъ подтверждены Витовтомъ въ 1408 г., Казиміромъ Ягеллончикомъ въ 1441 и другими позднѣйшими королями: слѣдовательно подпись писаря могла быть; 3) тѣмъ, что документъ этотъ былъ по преимуществу частный, а такіе документы иногда вносились въ книги спустя нѣсколько десятковъ лѣтъ. Что касается показанія молодаго человѣка Будиловича, что онъ подписывался своею рукою подъ этимъ документомъ, то показанія этого нельзя считать серьезнымъ уже потому самому, что не считали его таковымъ и сами комиссары, вычеркнувши изъ пунктовъ присяги, формулированной для жидовъ. Почему комиссары не обратили на это вниманія въ то время, когда документъ этотъ имѣлъ чрезвычайно важное значеніе для обѣихъ тяжущихся сторонъ, такъ какъ съ признаніемъ его жида должны были отказаться и отъ плаца и отъ синагоги, которая по завѣренію Лазаровича стояла на Нѣмецкой улицѣ и именно на мѣстѣ церкви св. мучениковъ Сергія и Ваха, выстроенной нѣкимъ Иваницкимъ и потомъ проданной имъ врагамъ святаго креста,—догадаться трудно. Но положимъ даже, что подложность этого документа была доказана; но отчего же не приняты были во вниманіе другіе документы, представленные Лазаровичемъ, подлинность которыхъ не была даже оспариваема?

Что касается до границъ, показанныхъ священникомъ Лазаровичемъ, то, какъ увидимъ ниже, онѣ были показаны имъ совершенно правильно.

Теперь мы обратимъ вниманіе читателя на слѣдующіе факты.

Въ поточной книгѣ Брестскаго воеводства подъ 1589 годомъ, когда процесса еще не существовало, находится продажная запись мѣщанина Загорскаго, въ которой говорится, что земля его, проданная рѣзнику жиду, лежитъ *«на Песоцкой улицѣ, прилегающаго тыломъ къ церковному плацу святаго Кузьмы и Демьяна»*. Обстоятельство это чрезвычайно важно: 1) оно указываетъ, что еще за 62 года до исчезновенія жидовскихъ документовъ, заключавшихъ въ себѣ свидѣтельство о завѣщаніи Козьмо-Демьянскаго плаца кафедральной церкви кузнецомъ Кузьмой, этотъ плацъ существовалъ уже подъ именемъ *«церковнаго плаца святаго Кузьмы и Демьяна»*, а не кузнеца Кузьмы; 2) что Лазаровичъ водилъ комиссаровъ къ дому, рѣзника Абрама, на задніе дворы (inquinium) совершенно основательно, такъ какъ еще во времена Загорскаго, т. е. 62 года тому назадъ, жида покупали уже земли на Песоцкой улицѣ, обращенной къ Козьмо-Демьянскому плацу тыломъ. Очевидно, что грязный и вонючій переулокъ, къ которому обращены были жидовскіе дома тыломъ во время процесса, и въ которомъ былъ оставленъ Лазаровичемъ крестъ, въ дѣйствительности и былъ Козьмо-Демьянскій плацъ, *«захваченный жидами»*, какъ выражался Лазаровичъ же, *«давностію времени и насиліемъ»* (potega). Грязь и вонь, на основаніи которыхъ комиссары убѣдились, что церковь

тамъ не могло быть, еще ровно ничего не доказываютъ. На нашихъ глазахъ изъ грязи и развалинъ возобновлены въ городѣ Вильнѣ Пречистенская церковь на Зарѣчѣ, Пятницкая—на Большой улицѣ; на нашихъ глазахъ до сихъ поръ еще то мѣсто, на которомъ стояла когда-то Воскресенская церковь, (на углу Ратушной площади и Стеклояного переулка) застроено домомъ, въ основаніи котораго лежатъ церковные (итальянскіе) кирпичи, и служить *инквизиціи* для всѣхъ базарныхъ людей.

Спустя *три* года послѣ окончанія этого процесса, въ войтовскій Брестскій судъ внесенъ былъ новый процессъ Брестскимъ землемѣромъ Александромъ Чеховскимъ. Въ процессѣ этомъ между многими злоупотребленіями жидовъ, указывается и слѣдующее: «*жиды для поруганія святой христіанской въпры ночью утащили съ Козьмо-Демьянскаго плаца крестъ, возлѣ котораго совершалась торжественная церемонія, и спрятали его неизвестно куда; заняли также и то мѣсто, на которомъ похоронены были тѣла умершихъ христіанъ*» (См. актов. книги Брест. городского магистр. за 1661—1676 гг., листъ 1277—1280 ¹⁾).

Спустя *восемь* лѣтъ послѣ перваго же процесса, т. е. въ 1679 г. жиды явили въ актовые книги Брестскаго гродскаго суда подтвердительный листъ епископа Заленскаго на вѣчное арендованіе Козьмо-Демьянскимъ плацомъ, въ которомъ находится и первоначальный листъ епископа Яна Михаила Потей и подтвердительный епископа Глинскаго. Въ листѣ Потей между прочимъ говорится: „Такъ какъ съ давнихъ временъ Брестскіе жиды заняли подъ свои дома церковный плацъ, или *правильнѣе церкви св. Козьмы и Даміана*, на что они получили право отъ отца *Ипатія Потей*, то ихъ оставляютъ при этихъ правахъ и Янъ Михайлъ Потей. ²⁾ Намъ кажется, что эта оговорка: *или правильнѣе церкви св. Козьмы и Даміана* ясно указываетъ на то, что въ существованіи Козьмо-Демьянской церкви убѣждены были даже сами Владимірско-Брестскіе епископы, подтверждавшіе жидамъ права на владѣніе церковнымъ.

Спустя *десять* лѣтъ послѣ этогоже процесса, въ 1681 году королемъ Яномъ III было подтверждено комиссарское постановленіе относительно земель Брестской экономіи, въ томъ числѣ и Брестской церкви св. Спаса. Въ подтвержденіи этомъ говорится: «*кромѣ этого (т. е. общаго подтвержденія), мы подтверждаемъ за Спаской церковью Козьмо-Демьянскіе грунты, начиная отъ двора вельможнаго Курча, Брестскаго воеводы, до дома жиды Файбиша, также церковница св. Спаса, св. Бреста за Мухавцемъ и святой Пятницы на Пескахъ, которыя всѣ лежатъ впускъ и только на нѣкоторыхъ изъ нихъ поселились жиды съ платою чинша,—съ тою цѣлю, чтобы они давностію, или другимъ какимъ либо способомъ не отпали отъ церкви ³⁾*. Если читатель сличитъ эти слова королевскаго подтвержденія съ показаніемъ священника Лазаровича о грани-

¹⁾ Документъ этотъ, а равно и продажная записъ Загорскаго будутъ напечатаны въ непродолжительномъ времени.

²⁾ См. Т. V, № 447, стр. 222.

³⁾ См. Т. III, № 63, стр. 97.

цах Козьмо-Демьянскаго плаца, что «*плацъ этотъ соприкасался не съ этимъ переулкомъ, но съ домомъ г. Курча*», то убѣдится, что Лазаровичъ говорилъ правду.

Вотъ тѣ данныя, на основаніи которыхъ мы не можемъ не допустить существованія Козьмо-Демьянской церкви, а вмѣстѣ съ тѣмъ и правоты Лазаровича. Мы остановились на этомъ дѣлѣ довольно долго съ тою цѣлію, чтобы показать—въ какомъ безвыходномъ положеніи находилось въ то время дѣло русскаго православія, подвергавшагося двойному преслѣдованію и со стороны жидовъ и поляковъ.

Подъ № 451 находится интересное дѣло о воровствѣ шляхтича Римашевскаго. Римашевскій этотъ былъ родомъ изъ Подоліи. Находясь въ услуженіи у Мунштра, въ имѣніи писаря в. кн. Литовскаго, онъ замѣтилъ въ домѣ надворной хоружины Пражмовской, въ ея имѣніи Яблочномъ, много разныхъ штатулокъ и драгоценностей. По уходѣ отъ Мунштра, разъ онъ ночью залѣзъ черезъ окно въ домъ Пражмовской и повиытаскалъ много штатулокъ. Потомъ пошелъ въ Тирасполь. Здѣсь познакомился онъ съ крестьяниномъ Василиемъ Сайчукомъ и вмѣстѣ съ нимъ угралъ у татарина лошадей; крестьянинъ былъ пойманъ, а онъ—Римашевскій бѣжалъ съ намѣреніемъ отправиться на родину къ матери. Проходя мимо Яблочнаго Пражмовской, онъ опять залѣзъ въ амбаръ и черезъ отверстіе, сдѣланное въ крышѣ, выбросилъ все, что только можно было повиыбрасывать; разныя серебряныя вещи и матеріи; зарылъ ихъ въ землю на дорогѣ, идущей къ Кюдню, кромѣ зеленаго обитья, и пошелъ уже не домой, а въ Междурѣчье. Здѣсь онъ познакомился съ какою-то Катериной Бернадской и ея дочерьми, и въ сообществѣ съ ними сталъ сбывать за безцѣнокъ покраденныя вещи разнымъ лицамъ, большею частію жидамъ, принося ихъ изъ потаеннаго мѣста одинъ. Такъ велось это дѣло до тѣхъ поръ, пока онъ не былъ пойманъ. Всѣ подробности своихъ преступныхъ похожденій Римашевскій рассказалъ на слѣдствіи самъ. Вещей украдено было имъ на 30,000 зл.

Когда приступлено было къ суду, то пленные Потентъ Пражмовской требовалъ, чтобы всѣхъ вышепоименованныхъ преступниковъ подвергли смертной казни; пленный Потентъ же Римашевскаго требовалъ снисхожденія, какъ потому, что Римашевскій былъ шляхтичъ, такъ и потому, что это первое его преступленіе было совершено имъ *по наущенію душиаго неприятеля*.

Судъ приговорилъ: Римашевскаго къ повѣшенію, а Бернадскихъ къ наказанію розгами.

Подъ № 424 находится жалоба Константинопольскаго купца Бараманта на Брестскихъ таможенныхъ чиновниковъ по поводу грабительствъ, сдѣланныхъ ему по таможенѣ, не смотря на королевскій листъ на свободную и безошляинную торговлю.

Что касается до другихъ актовъ, по чему либо относящихся къ жидамъ, то объ нихъ мы упоминаемъ ниже, въ связи съ другими актами, относящимися къ этому предмету.

III.

Акты относящіеся къ исторіи и быту евреевъ въ Брестскомъ воеводствѣ и Городненскомъ повѣтѣ.

Документы этого рода по важности заключающагося въ нихъ историческаго матеріала заслуживаютъ самаго серьезнаго вниманія. Хотя количество ихъ и ограничено, тѣмъ не менѣе многіе факты, находящіеся въ нихъ, могутъ не только познакомить читателей съ разными сторонами еврейской жизни во времена рѣчи-посполитой, но содѣйствовать еще и къ разъясненію путемъ чисто-историческимъ еврейскаго вопроса, который имѣетъ въ настоящее время для Западной Россіи едва ли не большее значеніе, чѣмъ вопросъ польскій, такъ какъ послѣдній уже предрѣшенъ правительствомъ и приводится въ исполненіе, а первый еще не начать и ждетъ своей очереди. Желая придти на помощь въ разрѣшеніи этого важнаго вопроса и русской жизни и русской исторіи, Виленская Коммисія для разбора древнихъ актовъ считаетъ своимъ долгомъ заявить, что напечатанные въ этомъ томѣ акты о евреяхъ служатъ только началомъ дальнѣйшихъ ея работъ по этому предмету; что по мѣрѣ находженія ихъ въ актовыхъ книгахъ и накопленія, она будетъ издавать ихъ или въ отдѣльныхъ оттискахъ, или же въ связи съ другими документами, смотря по обстоятельствамъ, и что наконецъ она надѣется собрать со временемъ на столько полный и значительный запасъ этихъ матеріаловъ, что на основаніи ихъ можно будетъ приступить къ болѣе или менѣе серіозному и разностороннему изслѣдованію этого важнаго для Западной Руси предмета.

Документы, напечатанные въ настоящемъ томѣ, главнымъ образомъ разъясняютъ слѣдующія данныя:

1) *Привилегіи королей и частныхъ лицъ* указываютъ на политическія права евреевъ, которыми они пользовались въ рѣчи-посполитой, какъ юридическія личности.

2) *Листы королей и разныхъ правительственныхъ лицъ и учреждений* указываютъ, съ одной стороны на частныя правительственныя мѣропріятія по отношенію къ евреямъ, въ томъ числѣ и на разныя льготы, предоставлявшіяся имъ на извѣстное время, по поводу разныхъ бѣдствій, а съ другой—на разныя злоупотребленія самихъ же евреевъ, вызывавшія въ свою очередь распоряженія противоположнаго свойства.

3) *Обоюдныя жалобы христіанъ на евреевъ и евреевъ на христіанъ* указываютъ на взаимную борьбу, въ которую вступали христіанскія населенія съ евреями, при появленіи ихъ въ краѣ, а *правительственныя распоряженія по сему дѣлу* — на исходъ этой борьбы, въ большинствѣ случаевъ склонявшейся въ пользу евреевъ.

4) *Документы чисто еврейскаго происхожденія*, подтвержденные-ли, или отвергнутые правительственною властію, указываютъ на чрезвычайно важное значеніе въ еврейской средѣ *кагала*, развивавшагося при содѣйствіи польскаго законодательства и

сообщавшаго еврейскому населению ту исключительность, которая обособляла его от других населений и сообщала ему характер отдѣльнаго status in statu.

Не выходя изъ предѣловъ предположенной нами задачи и строго придерживаясь фактовъ, находящихся въ напечатанныхъ актахъ, мы постараемся, сгруппировать здѣсь эти послѣдніе въ одно цѣлое и представить ихъ въ послѣдовательномъ разсказѣ.

Первоначальными мѣстами для поселеній евреевъ служили большіе города. Такъ при великомъ князѣ Литовскомъ Витовтѣ евреи жили уже въ Брестѣ, Тркахъ, Городнѣ, Луцкѣ, Владимірѣ, и другихъ городахъ. По мѣрѣ увеличенія ихъ въ численности и ознакомленія съ мѣстными условіями, изъ большихъ городовъ они переходили въ меньшіе, но только пользовавшіеся магдебургскими правами. Въ предѣлахъ Брестскаго воеводства такими второстепенными поселеніями были: *Высокое, Володава, Бѣльскъ, Словатичи, Войня, Комаровка, Ломазы, Кодень, Виски, Пещатка, Яновъ, Кобринь, Городецъ, Пружаны, Селецъ, Березы, Мальча, Шерешевъ, Каменецъ, Чернавчицы, Дивинъ и Турасполь*; въ предѣлахъ Городненскаго повѣта: *Визаны, Сухал-Воля, Кальварія, Крички*, и др. мѣста. Отношенія евреевъ большихъ городовъ къ другимъ ихъ соплеменникамъ были такія же, какія вообще устанавливаются между метрополіей и ея колоніями. Общимъ связующимъ началомъ между тѣми и другими были одни и тѣже кагалныя учрежденія, сложившіяся еще прежде и оставшіяся въ полной силѣ.

При поселеніи своемъ въ извѣстной мѣстности, евреи прежде всего добивались привилегій, которыя бы обезпечивали ихъ права, какъ гражданъ государства. Такихъ привилегій въ настоящемъ томѣ находится 25. Привилегіи эти распадаются на два главные отдѣла: одинъ изъ нихъ заключаютъ въ себѣ общія права для всѣхъ евреевъ в. кн. Литовскаго, другія же отличаются болѣе мѣстнымъ характеромъ и служатъ какъ бы частнымъ и болѣе точнымъ разъясненіемъ общихъ, примѣняемыхъ къ евреямъ извѣстной мѣстности. Привилегій перваго отдѣла—*семь*; втораго—*двадцать* привилегій жидамъ Брестскаго воеводства и *шесть*— жидамъ Городненскаго повѣта.

Въ основѣ привилегій общихъ лежитъ привилегія в. кн. Литовскаго Витовта, выданная жидамъ въ Луцкѣ въ 1388 году. Права въ ней предоставленныя были очень обширны. Главнѣйшія изъ нихъ были слѣдующія: жидамъ разрѣшалось брать всякія заставы, въ видѣ движимыхъ и недвижимыхъ имуществъ и продавать ихъ по истеченіи срока, въ случаѣ если бы онѣ не стоили больше выданныхъ подъ залогъ денегъ; исключеніе въ этомъ случаѣ должны были составлять только краденныя церковныя вещи и мокрцы кровавыя хусты. Всѣ споры жидовъ между собою должны были рѣшаться жидовскимъ же судомъ въ школѣ (синагогѣ); а между жидами и христіанами въ судѣ старостинскомъ; при этомъ жидамъ предоставлялось право переносить свои дѣла въ задворный судъ и подавать апелляцію къ самому князю. За пересудъ съ нихъ ничего невзималось. За оскорбленіе жиды и убійство, виновные должны были подвергаться такому же наказанію, какъ за оскорбленіе и убійство *шляхтича*; при провозѣ же товаровъ чрезъ таможи, съ нихъ

брали пошлины *наравнѣ съ мѣщанами*—тѣхъ мѣсть, въ которыхъ жили евреи. За разрушеніе или оскорбленіе жидовскаго кладбища виновные подвергались казни и конфискаціи имущества— а за оскорбленіе жидовской синагоги, уплатѣ двухъ фунтовъ перцу. Присяга на десятословіи положена была только въ большихъ дѣлахъ *о пятьдесятъ гривенъ серебра литого*, въ дѣлахъ же малыхъ признана достаточною присяга на школьномъ дворѣ. Христіанамъ воспрещалось обвинять жидовъ въ употребленіи христіанской крови и злоупотребленіи святыми дарами; въ случаѣ же обвиненія жидовъ въ зарѣзаніи христіанскаго дитяти, фактъ этотъ должны были подтвердить *три христіанина и три жида*, и еслибы жалоба оказалась недѣйствительною, то обвинитель долженствовалъ подвергнуться такому же наказанію, какое ожидало обвиненнаго. Во время проѣздовъ черезъ таможи, еслибы у жидовъ нашлись фальшивыя деньги, то арестовать такихъ преступниковъ нельзя было иначе, какъ съ вѣдома старосты и въ присутствіи почестныхъ мѣщанъ. На крикъ жидовъ о защитѣ и помощи къ нимъ должны были являться сосѣди христіане; лица же не явившіяся должны были подвергаться штрафу въ 30 шеляговъ. Жидамъ разрѣшалось заниматься также и торговлей наравнѣ съ христіанами и покупать всякіе предметы. Въ жидовскіе праздники никто не смѣлъ позывать жидовъ въ суды.

Къ этимъ правамъ послѣдующими польскими королями прибавлены были еще и нѣкоторыя новыя; такъ *Стефаномъ Баторіемъ* дарована была жидамъ неподсудность ихъ Литовскому трибуналу; *Сигизмундомъ III-мъ* увольненіе отъ цеховъ, свободная торговля и неподсудность магдебургіи; *Владиславомъ IV-мъ* разъяснены были нѣкоторыя недоразумѣнія, возникавшія изъ столкновеній жидовъ другъ съ другомъ и съ христіанами. Таковы были между прочимъ эти новыя узаконенія: чтобы жидъ за жида не подвергался отвѣтственности, если не давалъ за него законнаго ручательства, а равно родители за взрослыхъ дѣтей, дѣти за родителей и супруги другъ за друга; чтобы родители не обижали своихъ малолѣтнихъ дѣтей и не дѣлали вредныхъ для нихъ записей подъ страхомъ уничтоженія послѣднихъ; чтобы жидамъ не дѣлалось препятствій въ отбываніи ихъ религіозныхъ обрядовъ; въ случаѣ необходимости заключать жидовъ въ тюрьму, чтобы заключали ихъ только въ тюрьму гродскую. По поводу жалобъ жидовъ на отниманіе у нихъ христіанами каменныхъ домовъ за долги, этимъ же королемъ было постановлено: чтобы христіане не входили въ непосредственное владѣніе такими домами, а сдавали ихъ на аренду, или продавали жидамъ; въ случаѣ же отказа отдѣльныхъ лицъ,— жидовскому кагалу; въ случаѣ же продажи такого дома, или вообще недвижимости, оцѣнку производить въ присутствіи двухъ христіанъ и двухъ жидовъ; заимодавецъ христіанинъ долженъ былъ соглашаться на такую оцѣнку и дать письменное удостовѣреніе кагалу въ неимѣніи претензій. При этомъ христіанамъ воспрещено было жить въ жидовскихъ улицахъ, а жидамъ разрѣшено устроить въ своихъ дворахъ ворота и запираеть ихъ на ночь на запоры.

Права эти преименно подтверждались королями при вступленіи ихъ на польскій

престоль, «въ дни счастливой ихъ коронаціи.» Вмѣстѣ съ ними подтверждались также и разные угодливые листы съ горожанами и частными лицами, комиссарскіе декреты и частныя привилегіи. Для ознакомленія читателя съ сущностію послѣднихъ, мы приведемъ одну изъ нихъ въ переводѣ, чего совершенно достаточно для полнаго знакомства съ остальными, такъ какъ документы этого рода всѣ почти составлены по одному образцу съ нѣкоторыми только отличіями. *Эо.*

Въ подтвердительной напр. привилегіи Пружанскимъ жидамъ, подлинникъ которой былъ выданъ въ 1644 г. королемъ Владиславомъ IV, предоставляются имъ слѣдующія льготы: «Мы позволяемъ жидамъ, говорится въ привилегіи, приобрѣтать себѣ дома и плацы въ самомъ рынкѣ и на улицахъ, а также и огороды и располагать ими; строить вѣчные и какіе угодно дома; курить вино, варить меды и пива, продавать ихъ оптомъ и въ раздробь, и шинковать ими въ своихъ домахъ и чужихъ съ платою шеляжнаго только по 6 золотыхъ; заниматься торговлею всякими товарами, содержать рас-творчатыя лавки въ рынкѣ и въ домахъ; мѣрять локтемъ, вѣсить фунтомъ; заниматься ремеслами; выстроить себѣ ятки (мясной рядъ) и продавать въ нихъ мясо безъ отдачи двору *плечковаго* и другихъ податей. При этомъ разрѣшаемъ имъ пользоваться и другими вольностями, выраженными въ общихъ привилегіяхъ для всѣхъ вообще жи-довъ в. кн. Литовскаго; въ особенности же разрѣшаемъ имъ добыть себѣ самые удоб-ные плацы и построить на нихъ свою божницу, но только съ условіемъ, чтобы она не была выше католическихъ костеловъ (въ другихъ привилегіяхъ прибавляется: и церковей); въ случаѣ же пожара или другого несчастія, разрѣшаемъ имъ построить но-вую или же возобновить старую; разрѣшаемъ также устроить кладбище и огородить его заборомъ. Съ земли подъ божницей и кладбищемъ жида не обязаны платить никакой подати; но съ домовъ, плацовъ, огородовъ, полей и сѣногосовъ должны платить нашему Пружанскому двору установленныя подати. Всѣ дѣла свои они должны рѣ-шать въ судѣ старосты, или подстаросты, или же намѣстника, съ правомъ апелляціи къ нашему суду, или къ намъ. При этомъ разрѣшается жидамъ наравнѣ съ мѣщана-ми имѣть вѣсы и воскобойни, пользоваться выгономъ для скота и входить въ Пру-жанскую пуцу съ обязательствомъ нести за это такія же повинности, какія несутъ и мѣщане ¹⁾.»

Въ другихъ привилегіяхъ встрѣчаются, какъ мы замѣтили, нѣкоторыя откло-ненія: такъ напр. въ привилегіи того же короля Владислава IV-го Воинскимъ жидамъ за право содержанія мясныхъ рядовъ положено *взирать не лопатки, а три камня лою* (т. е. сала) ²⁾; въ привилегіи Яна III-го Брестскимъ жидамъ, они увольняются отъ уплаты «старого мыта», отъ податей, назначаемыхъ воеводскими сеймиками; разрѣ-

¹⁾ См. т. V, стр. 209—210.

²⁾ Тамъ же, стр. 236.

нается имъ также для большей безопасности, строить ворота въ улицахъ и домахъ и, при возникновеніи какихъ-либо беспорядковъ, запираеть ихъ наглухо ¹⁾.....

Таковы были въ общихъ чертахъ права и вольности жидовъ, какъ гражданъ рѣчи-посполитой. Но кромѣ этихъ правъ, присущихъ всякому гражданину и во всякомъ государствѣ, жида имѣли еще и другія права — *кагалмыл*, какъ спеціальныя граждане особаго государства еврейскаго въ тѣсномъ смыслѣ этого слова. Въ силу этихъ послѣднихъ евреи представляли собой правильно организованное, вполне свободное и независимое отъ общихъ законовъ общество, руководствовавшееся въ дѣлахъ внутренняго своего самоуправленія своими собственными законами.

Въ смыслѣ этихъ послѣднихъ законовъ все еврейское населеніе представляло собой одну общую корпорацію, распадавшуюся на множество частей большихъ и меньшихъ, кагаловъ и прикагалковъ, но всегда солидарныхъ между собой и въ общемъ и въ частяхъ. Кагалы большихъ городовъ имѣли сношенія другъ съ другомъ и наблюдали за кагалами меньшими; кагалы меньшіе — за прикагалками и партигулярами. Въ каждомъ кагалѣ и прикагалкѣ всѣ члены ручались за одного и одинъ за всѣхъ. Каждый отдѣльный кагалъ имѣлъ свой судъ, свои собранія и кругъ административной дѣятельности; но въ это же время всѣ кагалы вмѣстѣ подчинялись общимъ постановленіямъ конгресса изъ представителей кагаловъ всего воеводства, или в. княжества Литовскаго. Такое строгое, въ административномъ отношеніи, дѣленіе евреевъ на части было основано, по выраженію самихъ же евреевъ, «на распределеніи всего свѣта, сдѣланномъ древнѣйшими раввинами.» Вотъ одинъ изъ документовъ Брестскаго кагала, по поводу нарушенія Воинскимъ кагаломъ такихъ границъ еврейской территоріи:

«Привѣтствуемъ дорогихъ господъ, правдивыхъ и старовѣрныхъ старшинъ м. Войни! Донесся до насъ непрятный голосъ объ извращеніи между израильтянами границъ свѣта, которыя назначены были нашими предками въ границахъ земли, — что вы желаете отнять нѣсколько партигуляровъ, приуроченныхъ нашими предками къ м. Володавѣ, и присоединить къ себѣ. Хотя мы и не думаемъ о васъ такъ низко, чтобы вы могли совершать такіа дѣла, которыя бы уничтожали распределеніе и разграниченіе всего свѣта, чтобы вы противились тѣмъ высокимъ херимамъ, на которыхъ первые раввины наши строили свой разумный и испытанный фундаментъ и строили его въ этомъ отношеніи вполне справедливо; тѣмъ не менѣе мы считаемъ необходимымъ придти къ вамъ въ этомъ дѣлѣ на помощь, чтобы не было перемѣнъ въ томъ разграниченіи, которое ограничили наши предки великими херимами. Въслѣдствіе этого, силою херимовъ и проклятій, ясно выраженныхъ въ *конгрессовой конституціи*, мы шлемъ вамъ страшное приказаніе, чтобы вы воздержались отъ нововведеній, и чтобы отъ настоящаго числа все осталось въ такомъ видѣ, въ какомъ назначали наши предки во время розграниченія земли, и да сохранить васъ Богъ отъ измѣненій. Въ противномъ же случаѣ

¹⁾ См. т. V, стр. 206.

всѣ издержки и расходы, которые понесутъ Воинскіе кагалыные будутъ взысканы съ васъ, *согласно съ постановленіями нашей религіи*; имъ дана будетъ такая вѣра, какъ бы они представили на васъ ваши же обязательства съ сохраненіемъ всѣхъ формальныхъ сторонъ ихъ законности, а васъ постигнуть проклятія и херимы. Потому будьте мудры и смотрите на конецъ, чтобы не было никакихъ новшествъ и да уберезеть васъ Богъ отъ такихъ начинаній, которыя бы уничтожали разграниченіе нашихъ предковъ. Вторичный нашъ привѣтъ. Это наше постановленіе старшинъ нашей синагоги совершилось во вторникъ 8-го Февраля 1531 года, въ Брестѣ ¹⁾. Документъ этотъ принятъ былъ въ гродскія книги, какъ официальный. Однонародные съ нимъ документы находятся подъ №№ 538, 23, 24, 28 и 33.

Въ случаѣ неповиновенія какого-либо младшаго кагала кагалу старшему, кагалыные старшины жаловались на него гродскимъ властямъ и настаивали на исполненіи своихъ корпоративныхъ требованій. Подъ № 23, въ актахъ Городненскаго повѣта, напечатанъ по сему дѣлу старостинскій декретъ, подтвержденный и канцлеромъ в. кн. Литовскаго. Дѣло это начато было Берестовицкими жидами. Они обратились въ Городненскій гродскій судъ съ жалобой на Мстибоговскій кагалъ въ томъ, что этотъ послѣдній, не смотря на ихъ общія кагалыные постановленія, опредѣляющія кругъ и мѣстность для административной ихъ дѣятельности, по наущенію Брестскаго раввина, отторгнулъ отъ Берестовицкаго кагала нѣсколько корчемъ и привлекаетъ его членовъ не только къ уплатѣ поголовныхъ податей, но и поборовъ на *райское яблоко* и подвергаетъ ослушниковъ религіозному преслѣдованію. Спрошенный раввинъ показалъ, что онъ никогда не подговаривалъ Мстибоговскихъ жидовъ къ такимъ поступкамъ, а эти послѣдніе никогда ихъ не совершали. Староста, по соображеніи всѣхъ обстоятельствъ этого дѣла, постановилъ: возвратитъ назадъ отнятыя корчмы, такъ какъ по постановленіямъ кагалынымъ онѣ записаны за кагаломъ Берестовицкимъ; за райское яблоко не требовать поборовъ, а поголовное вносить въ Мстибоговскій кагалъ, къ которому Берестовицкій кагалъ записалъ въ тарифѣ; на нарушителей этого постановленія назначить заручу въ 10,000 копъ грошей; раввина же, въ случаѣ повторенія новыхъ козней, лишитъ раввинскаго званія ²⁾. Постановленіе это подтверждено было, какъ мы уже замѣтили выше, и канцлеромъ в. кн. Литовскаго.

Во главѣ каждаго кагала стояли старшины, или иначе школьники. Они избирались изъ среды евреевъ на извѣстные сроки и утверждались въ своемъ званіи гродомъ. Въ дѣлахъ внутренняго самоуправленія они были главными распорядителями и блюстителями еврейскихъ законовъ; въ дѣлахъ внѣшнихъ,— съ христіанами и вообще не съ евреями,— ходатаями по дѣламъ своихъ соплеменниковъ и у престола и у сановниковъ и у предрержащихъ властей. Но бывали случаи, когда кагалыные старшины позво-

¹⁾ См. т. V, стр. 269—270.

²⁾ Тамъ же, стр. 323—324.

ляли себѣ дѣлать и злоупотребленія, какъ со своими единовѣрцами, такъ и въ особенности съ иноплеменниками. Подъ № 536 напечатанъ ординансъ Виленскаго каштеляна Людовика Потей, въ которомъ онъ предписываетъ капитанъ-лейтенанту Олефу, чтобы онъ не оказывалъ никакого содѣйствія Брестскимъ кагалнымъ старшинамъ, которые вопреки обычаямъ и кагалнымъ постановленіямъ, не позволяютъ жидамъ избрать себѣ новыхъ школьниковъ и противодѣйствуютъ имъ въ этомъ всячески, не смотря на то, что настала уже Пасха. (1) Объ отношеніяхъ кагалныхъ старшинъ и самихъ кагаловъ не къ евреямъ мы будемъ говорить ниже.

Кругъ дѣятельности кагаловъ былъ очень обширенъ. Они производили судъ и расправу между своими членами, на основаніи королевскихъ привилегій, законоположеній рѣчи-носполитой и своихъ кагалныхъ; распредѣляли между своими же сочленами поголовныя подати и завѣдывали ихъ сборомъ; завѣдывали также сборами акцизовъ, поступившихъ въ казну, и своими частными, — на райское яблоко, коробочными, котельными и др. Кагалы должны были не только наблюдать за нравственностію своихъ членовъ, но и отвѣчать за нихъ, даже въ частныхъ сдѣлкахъ послѣднихъ не съ евреями. Въ этомъ отношеніи каждый еврей всецѣло подчинялся кагалу и не смѣлъ ничего предпринимать безъ его вѣдома и согласія. Такія отношенія кагала къ своимъ членамъ были поддерживаемы высшею правительственною властію, не смотря на попытки отдѣльныхъ личностей изъ евреевъ высвободиться изъ подъ такой опеки. Подъ № 509 находится универсалъ короля Яна III, въ которомъ подтверждается узаконеніе короля Михаила относительно разныхъ подозрительныхъ и преступныхъ евреевъ, съ которыми не можетъ справиться кагалъ. Узаконеніе это, *принимая во вниманіе отвѣтственность кагала за его членовъ, разрѣшаетъ ему исключать такихъ членовъ изъ своей среды и свидѣтельства ихъ не считать дѣйствительными* (2). Подъ № 515 находится универсалъ Казимира Владислава Сапѣги обывателямъ Брестскаго воеводства, въ которомъ онъ предписываетъ имъ уважить требованіе Брестскихъ кагалныхъ старшинъ и *не вступать съ жидами ни въ какія сдѣлки безъ вѣдома и одобренія кагала*, — какъ съ цѣлію предостереженія отдѣльныхъ лицъ изъ евреевъ отъ неоплатныхъ долговъ и банкротствъ, такъ и съ цѣлію огражденія кагала отъ недовѣрія къ нему общества и отвѣтственности предъ закономъ. (3)

Подъ № 28 (актовъ Городненскаго суда) находится жалоба жидовъ города Городны на другихъ жидовъ Городненскаго предмѣстья и подскарбія в. кн. Литовскаго по поводу нежеланія подчиняться кагалнымъ постановленіямъ. Въ жалобѣ этой говорится: *всѣ жидаы, находящіеся въ г. Городнѣ, его предмѣстьяхъ и окрестностяхъ, всегда принадлежали и принадлежать къ Городненскому кагалу, подъ какою бы юрисдик-*

(1) См. т. V стр., 260—261.

(2) См. т. V стр., 211—212.

(3) См. т. V стр., 232—233.

цій они не жили. Такая зависимость их узаконена королевскими привилегіями, дарованными этому кагалу. Не смотря на это, жидаы, находящіеся подъ юрисдикціей подскарбія в. кн. Литовскаго Сологуба и живущіе въ предмѣстьяхъ за Нѣманомъ, при всемъ томъ что пользуются наибольшими выгодами отъ торговли, стремятся выйти изъ-подъ зависимости кагала. Съ этою цѣлю они прежде всего выстроили синагогу, а потомъ, пользуясь покровительствомъ подскарбія, стали торговать свѣтомъ, курами, гусями, индѣйками; помимо разрѣшенія Городненскихъ старшинъ совершать браки, обрѣзаніе дѣтей и заводить рѣзницы; не принимаютъ участія въ уплатѣ кагалныхъ долговъ и нѣсколько лѣтъ уже не вносятъ ни коробочныхъ денегъ, ни за рѣзничество, ни другихъ повинностей... Вслѣдствіе такого уклоненія названныхъ жидовъ отъ зависимости кагала, Городненскіе школьники просятъ гродскій судъ принять эту жалобу въ свои книги для производства съ виновными дальнѣйшаго процесса.

Какъ далеко простиралась власть кагала надъ евреями, видно изъ того, что кагалъ могъ предоставлять нѣкоторые права отдѣльнымъ лицамъ даже въ потомственное ихъ пользованіе. Таково между прочимъ было право на эксплуатацію нееврейскихъ имуществъ, выдававшееся отъ кагала евреямъ подъ названіемъ «*хазана*» (1). Объ этомъ интересномъ правѣ находится подъ № 32 универсалъ скарбовой комиссіи по поводу пересмотра разныхъ споровъ и жалобъ. Вотъ содержаніе этого документа.

Скарбовая комиссія, приступивши къ разсмотрѣнію разныхъ жалобъ, внесенныхъ въ ея книги, вполнѣ убѣдилась въ существованіи съ давнихъ поръ зловреднаго постановленія кагаловъ в. кн. Литовскаго, на основаніи котораго известная часть обывательскихъ корчемъ привлекается къ уплатѣ *какого-то хазана* евреями, предъявляющими на него свои потомственные права, выраженные въ письменной формѣ; право это обременяетъ не только корчмы, но вторгается и въ обывательскія имѣнія, ослабляетъ достоинство мѣстной власти и возвышаетъ значеніе еврейской автономіи. Оно удаляетъ жидовъ отъ аренды корчемъ, предназначенныхъ для осуществленія этого права, и чрезъ это приводитъ ихъ къ упадку и совершенному разоренію, а обывателей къ большому убытку. Вслѣдствіе этого скарбовая комиссія уничтожаетъ это право, какъ зловредное для экономіи цѣлаго края, и предписываетъ всѣмъ евреямъ, имѣющимъ письменныя виды на него, представить ихъ въ подлежащія мѣста для уничтоженія; на непокорныхъ же налагаетъ наказаніе—годичное тюремное заключеніе и 1,000 гривенъ штрафа.

Таковы были кагалныя права евреевъ, какъ членовъ независимой и вполнѣ свободной еврейской корпораціи. Конечно, мы далеки отъ мысли, чтобы сказанное нами объ этомъ предметѣ заключало въ себѣ болѣе или менѣе подробный перечень этихъ

(1) Въ *Книжъ Кагала*, изданной г. Брафманомъ, подробно разъясняется значеніе какъ этого кагалнаго права, такъ и другаго, сходнаго съ нимъ, подъ названіемъ: «*мероніе*». См. Книга Кагала, примѣчаніе V, стр. XXI—XXX.

правъ: мы передаемъ только тѣ свѣденія, которыя заключаются въ напечатанномъ теперь *плтомъ* томѣ актовъ.

Пользуясь такими двойными правами и преимуществами, евреи исподоволь и стали разселяться въ предѣлахъ в. кн. Литовскаго, занимая мѣста, *предназначенныя для этой цѣли древнѣйшими раввинами*. Мѣста эти, какъ мы уже замѣтили выше, были по преимуществу магдебургскія. При появленіи ихъ, христіанскія народонаселенія—горожане и крестьяне встрѣчали ихъ очень враждебно. Противъ евреевъ распускались толки объ употребленіи ими въ пасхальныхъ опрѣснокахъ христіанской крови, о зарѣзываніи христіанскихъ дѣтей и о злоупотребленіяхъ дарами святой Евхаристіи. Хотя толки эти и навѣяны были къ намъ съ запада, тѣмъ не менѣе они пришли по сердцу и западно-русскимъ христіанамъ и составляли весьма серьезную преграду къ непосредственному сближенію съ ними жидовъ. Подъ вліяніемъ ихъ совершались религіозныя преслѣдованія жидовъ, сопровождавшіяся нерѣдко убійствами. Въ огражденіе жидовъ отъ такихъ преслѣдованій еще в. кн. Витовтомъ постановленъ былъ особый законъ, чтобы такія преступленія были доказываемы *тремя жидами и тремя христіанами*, а въ случаѣ несправедливости обвиненія, чтобы обвинитель подвергался смертной казни ¹⁾. Король Сигизмундъ Августъ, по поводу убійства жидовъ въ Бѣльскѣ, въ 1564 году, постановилъ, чтобы такія дѣла *судились только на вальныхъ сеймахъ въ присутствіи всѣхъ чиновъ рѣчи-посполитой*; жиды же, обвиняемые въ пролитіи христіанской крови и злоупотребленіи святой Евхаристіею, чтобы отдавались на поруки двухъ жидовъ впредь до востребованія ихъ въ судъ ²⁾. Это же постановленіе было подтверждено и королемъ Стефаномъ Баторіемъ въ 1576 году особою привилегіей ³⁾. По этому же дѣлу находится подъ № 516 и письмо Кармелитскаго генерала изъ Рима отъ 1680 года, опровергающее предубѣжденіе черни противъ жидовъ въ совершеніи ими вышеупомянутыхъ преступленій ⁴⁾. Не смотря на такое строгое отношеніе къ религіознымъ предубѣжденіямъ христіанъ противъ жидовъ высшей законодательной власти, предубѣжденія эти сохранились до позднѣйшей поры. Подъ № 452 находится по этому же дѣлу посвидѣтельствованіе вознаго о замученномъ жидами сынѣ Кюденскаго райцы Лукашевича. Вотъ эта реляція: «Я, генераль Брестскаго воеводства, заявляю этимъ моимъ листомъ, что въ настоящемъ 1698 году, вмѣстѣ со стороною шляхтой, будучи приглашенъ пѣлымъ магистратомъ Кюденскимъ для освидѣтельствованія мертвого тѣла—сына Кюденскаго райцы, тирански и немилосердно убитаго жидами, всегда жаждущими христіанской крови,—я осматривалъ оное вмѣстѣ со стороною шляхтой и видѣлъ: возлѣ ушей на головѣ три раны, сдѣланныя ножомъ; возлѣ лѣваго уха тоже три

¹⁾ См. т. V., стр. 136.

²⁾ См. тамъ же, стр. 217.

³⁾ См. тамъ же, стр. 220—222.

⁴⁾ См. тамъ же, стр. 230—231.

раны, какъ видно проколотыя ножомъ; правое око вырвано; затылокъ вырѣзанъ; все тѣло по направленію жилъ изранено; на плечахъ, бокахъ и груди испорото штыхами (острыми гвоздями); пята совершенно обрѣзаны такъ, что показать раны трудно. Согласно съ государственными законами я возилъ его по всѣмъ четыремъ сторонамъ мѣстечка и повторялъ обвиненія мѣщанъ на жидовъ Кодненскихъ, Брестскихъ и другихъ, лучше извѣстныхъ Кодненскому, Брестскому и другимъ кагаламъ»....¹⁾ Что касается населеній крестьянскихъ, то они въ своихъ религіозныхъ предубѣжденіяхъ заходили еще дальше городскихъ; они видѣли въ жидяхъ *чародѣевъ*, достойныхъ сожженія на костре, и сожигали ихъ въ дѣйствительности. Подъ № 506 находится универсалъ короля Михаила отъ 1671 года гродскимъ и магдебургскимъ властямъ по поводу сожженія жидовъ въ Новогородѣ, чтобы онѣ приняли мѣры къ устраненію такихъ безпорядковъ въ средѣ простаго народа и всякія дѣла о чародѣйствахъ разрѣшали бы судебнымъ порядкомъ²⁾.

Общая религіозная нелюбовь христіанъ къ жидамъ не ограничивалась впрочемъ только такими толками и дѣйствіями; она выразилась отчасти и въ законодательствѣ рѣчи-псполитой о воспрещеніи жидамъ держать у себя слугъ христіанъ. Постановленіе это, обязанное своимъ происхожденіемъ по преимуществу духовенству, состоялось въ 1565 году на сеймѣ и было подтверждаемо какъ королями, такъ и позднѣйшими сеймовыми конституціями. Подъ № 487 находится по сему дѣлу универсалъ короля Яна Казимира отъ 1663 года, въ которомъ онъ предписываетъ всѣмъ жидамъ в. кн. Литовскаго немедленно отправить отъ себя слугъ христіанъ и на будущее время не принимать ихъ къ себѣ ни подъ какимъ видомъ³⁾. Впрочемъ законоположеніе это было отмѣнено въ 1670 году королемъ Михаиломъ, который объяснилъ смыслъ конституціи и предшествовавшихъ королевскихъ распоряженій такъ: что жида не имѣютъ права держать у себя только *годичныхъ* слугъ изъ христіанъ; *поденныхъ же и мѣсячныхъ* могутъ⁴⁾.

Гораздо важнѣе была борьба городскихъ сословій съ жидами изъ-за обладанія торговлею и промышленностію, такъ какъ отъ исхода ея зависѣла не только частная жизнь самихъ горожанъ, но и экономическая жизнь всего края. Къ сожалѣнію въ актовыхъ книгахъ встрѣчается очень немного документовъ, относящихся къ этому важному вопросу, особенно древнѣйшихъ; напечатанные въ настоящемъ томѣ относятся къ XVI, XVII и XVIII ст. Пробѣлъ этотъ впрочемъ отчасти пополнится документами извлеченными изъ книгъ магистратскихъ, которые будутъ напечатаны въ слѣдующихъ изданіяхъ Комиссіи. Въ настоящемъ V томѣ къ вопросу этому относятся документы, напечатанные подъ №№ 422, 432, 474, 493, 4, 7, 12, 16, 17, 18, 19, 20 и 30.

¹⁾ См. т. V., стр. 83—84.

²⁾ См. тамъ же, стр. 203—204.

³⁾ См. тамъ же, стр. 171.

⁴⁾ См. тамъ же, стр. 195.

На основаніи свѣденій, заключающихся въ этихъ актахъ, можно судить только съ большею ясностію о результатахъ этой борьбы въ извѣстныхъ мѣстахъ и съ меньшею — о началѣ ея и послѣдовательномъ развитіи.

Не прибѣгая къ преждевременнымъ обобщеніямъ и выводамъ изъ напечатанныхъ вдѣсь актовъ, мы укажемъ только на главнѣйшія изъ нихъ, а именно на тѣ, въ которыхъ проявляется въ большей или меньшей мѣрѣ характеръ и направленіе этой борьбы.

Теперь мы считаемъ возможнымъ только замѣтить, что борьба эта началась и производилась при самыхъ неблагопріятныхъ условіяхъ для горожанъ. На сторонѣ евреевъ были королевскія привилегіи, въ нѣкоторыхъ отношеніяхъ предоставлявшія имъ большія права, нежели таковыя же привилегіи горожанамъ. Евреямъ напр. напередъ разрѣшалось и строить и возобновлять и починять свои синагоги; а горожанамъ, въ особенности православнымъ, права возобновлять и строить церкви не было дано иначе, какъ съ особаго разрѣшенія королей. Евреи были уволены отъ подсудности магдебургин, а начиная съ Сигизмунда III-го — и отъ зависимости отъ цеховъ, что не могло не стѣзваться вредными послѣдствіями для горожанъ, такъ какъ въ спорахъ своихъ эти послѣдніе не всегда рѣшались обращаться къ гродскому, или задворному королевскому суду, а мирились съ жидами и заключали съ ними разные *угодливыя листы*, въ большей или меньшей мѣрѣ вредные для себя и для правильного развитія городской жизни. На сторонѣ евреевъ всегда былъ кагалъ, члены котораго имѣли не только доступъ, но и вліяніе капиталистовъ на короля, магнатовъ и шляхту. По сему на сторонѣ евреевъ были и короли, хранившіе ихъ подъ своей непосредственной протекціей, и магнаты, вступавшіе съ ними въ денежныя сдѣлки, и шляхта, всегда кичливо относившаяся къ горожанамъ и въ каждой почти инструкціи требовавшая возобновленія извѣстнаго закона: *«lex sumptuaria»*. На сторонѣ евреевъ были также и преобладающія власти, въ рукахъ которыхъ находилась администрація государственной экономіи, оказывавшія явное предпочтеніе жидамъ предъ горожанами въ дѣлахъ экономическихъ. Наконецъ на сторонѣ евреевъ была и безнаказанность за всѣ тѣ неразборчивыя средства, насилія, обманы, влязничества, которыми они не брезгали для осуществленія своихъ цѣлей не только по отношенію къ горожанамъ, но и къ представителямъ власти и шляхетству. Относительно этого послѣдняго преимущества жидовъ предъ христіанами мы укажемъ между прочимъ на слѣдующіе документы:

Подъ № 428 находится посвидѣтельствованіе вознаго о самоуправномъ заключеніи жидами въ тюрьму слугъ Андреевскаго ¹⁾. Подъ № 8 находится жалоба администраторовъ Городненскаго повѣта на Городненскихъ школьниковъ по слѣдующему случаю: «Кагалъные старшины, говорится въ этой жалобѣ, не довольствуясь тѣмъ, что самоуправно распоряжаются акцизными сборами для своихъ частныхъ цѣлей, состави-

¹⁾ См. т. V, стр. 16—17.

ли еще заговоръ въ своей школѣ (синагогѣ) и приказали оповѣстить всѣхъ шинкарей, чтобы ни одинъ изъ нихъ не осмѣлился входить въ сношенія съ вышепомянутыми администраторами; объ этомъ подана послѣдними протестація 13-го Февраля. Не довольствуясь этимъ, а напротивъ того придерживаясь своего завзятого упорства, злости и преступности, когда администраторы, на основаніи декрета скарбовыхъ судовъ, выслали арендаторовъ чоповаго—Франциска Павловича и Кушеля Литмановича, для составленія описей шинковъ, винокурень, подваловъ, пивницъ, то вышепомянутые жида, собравши толпу жидовъ изъ всякой сволочи—бѣглыхъ и семерняковъ, стали на Замковой улицѣ и объявили, что они не позволяютъ производить ревизіи, а если кто изъ нихъ полѣзетъ въ подвалъ, въ которомъ они секретно перегоняютъ вино на алембикахъ, то тому достанется по головѣ палкой; что тарифъ, назначенный воеводствомъ, они бросятъ администраторамъ въ очи. Какое имъ дѣло до нашихъ частныхъ распоряжковъ? Они хотѣли было поймать Кушеля Литмановича (жида), но тотъ бѣжалъ; тѣмъ не менѣе они пообѣщали выключить его изъ кагала и принять такія мѣры, чтобы его больше не было въ городѣ. А что касается до частныхъ распоряжковъ этихъ нѣсколькихъ старшинъ, то они таковы, что подъ вліяніемъ ихъ, не только погибли уже христіане—шинкари, но обвиняло и еврейство, жалующееся на нихъ по секрету и подчиняющееся имъ только изъ страха предъ старшинами, которые осудятъ всякого, какъ хотятъ, и назначатъ какую угодно подать. Не довольствуясь и этимъ, когда арендаторъ Павловичъ вошелъ въ домъ жида Мейера Йозелевича, перегонявшего по секрету съ субботы на воскресенье водку, то этотъ жидъ подговорилъ квартировавшаго у него сержанта надѣлать шуму (hałas) и избить Павловича; вслѣдствіе чего сержантъ напалъ на него съ саблей, а жидъ Мейеръ съ палкой и такъ избили его, что тотъ на силу ушелъ. Для большаго еще издѣвательства надъ администраторами, они приказали посрывать ихъ объявленія (универсалы), что и исполнено было жидомъ Іосіемъ Вольфовичемъ. Вслѣдствіе такого бунта шинкари не могли объявлять администраторамъ о своихъ недомыслахъ и необъявляли; а кагальные старшины, куры вино денно и ночью, имѣютъ полные подвалы, но говорятъ, что это остатки еще отъ прошлыхъ лѣтъ; другія же куры не позволяютъ. Очевидно, что это показаніе ихъ есть только одна анимозія.» Вслѣдствіе всего вышесказаннаго, администраторы Городненскаго повѣта и подали въ гродскій судъ свой протестъ съ цѣлію дать этому дѣлу дальнѣйшее движеніе ¹⁾. Подъ № 9 находится упоминательный листъ короля Августа II-го Городненскому кагалу, чтобы онъ пересталъ клязничать на Городненскаго старосту Котовича, и вмѣстѣ предписаніе лишить раввинскаго достоинства Зельмана и Файвиша, которымъ принадлежитъ починъ въ этомъ дѣлѣ ²⁾. Подъ № 14 находится чрезвычайно интересный универсалъ Городненскому кагалу генеральнаго администратора королевскихъ лѣсничествъ Осо-

¹⁾ См. т. V., стр. 289—290.

²⁾ См. тамъ же, стр. 290—291.

линскаго, по поводу разных злоупотребленій жидовъ и ихъ кагалныхъ старшинъ. Мы приведемъ его въ сокращеніи. Въ началѣ универсала Осолинскій указываетъ Городненскому кагалу на незаконное избраніе ими двухъ раввиновъ, одного въ Городнѣ, другого въ Индурѣ, которыхъ онъ укрываетъ; указываетъ на чрезмѣрные и незаконные кагалныя поборы съ бѣдныхъ жидовъ, не могущихъ чрезъ это уплачивать слѣдуемыхъ съ нихъ скарбовыхъ податей и требуетъ низложенія первыхъ и устраненія вторыхъ. Далѣе онъ указываетъ Городненскому кагалу на незаконный поступокъ его съ жидомъ Шмойлою Абрамовичемъ. «Такъ какъ жидъ этотъ находится подъ моей юрисдикціей, пишетъ Осолинскій, и поселился въ Городнѣ по моему приказанію, то вы, благодаря вашей злости и жидовской зависти, изобрѣли какой-то предлогъ, обжаловали его въ своихъ жидовскихъ судахъ и безъ вѣдома града не только лишили его чести и славы, но еще на зло моей юрисдикціи, отняли у него все имущество и раздѣлили между собой.» Осолинскій предписываетъ кагалу возратить ограбленному жиду Шмойлу и его имущество и честь, подъ страхомъ уплаты 2,000 талеровъ штрафа. Далѣе онъ указываетъ, что жида живущіе въ предмѣстьяхъ и фольваркахъ города Городна, не смотря на большіе барыши отъ торговли, не несутъ никакихъ городскихъ повинностей: вслѣдствіе этого онъ предписываетъ кагалу взимать и съ нихъ пропорціональную часть податей и передавать ихъ куда слѣдуетъ для возобновленія городской ратуши, *«которая пустыремъ стоитъ уже отъ немалого времени.»* Указываетъ наконецъ на самоуправство жида Зельмана Берковича, который, во время постройки своей крамницы, осмѣлился уничтожить городской водопроводъ, и приказываетъ своей юрисдикціи собрать по этому дѣлу для будущей скарбовой комиссіи самыя подробныя свѣденія, какъ о времени возникновенія этого водопровода, такъ и о причинахъ, по которымъ уничтожилъ его жидъ Зельманъ Берковичъ. Затѣмъ предписываетъ своей юрисдикціи позаботиться объ устройствѣ колодца для воды и о мощеніи улицъ ¹⁾).

Относительно борьбы горожанъ съ жидами, мы приведемъ здѣсь три документа подъ №№ 4, 12 и 30. Изъ нихъ два относятся къ городу Городнѣ, а третій къ г. Пинску.

Въ первомъ документѣ заключается судебное опредѣленіе Городненскаго градскаго суда по поводу жалобъ Городненскихъ мѣщанъ на жидовъ ремесленниковъ въ уклоненіи послѣднихъ отъ уплаты цеховыхъ повинностей. Процессъ началъ былъ мѣщанами. Они предъявили свои привилегіи и реляцію вознаго, въ которой между прочимъ значилось, что мѣщане заключили съ жидами *угоду*; вслѣдствіе этого они требовали, чтобы жида показали имъ свой угодливый листъ.

На это жида заявили, что этотъ искъ совершенно напрасенъ, такъ какъ онъ давно уже закопченъ и успокоенъ угодливымъ листомъ, въ которомъ и обозначены ихъ повинности цеху. Листъ этотъ былъ слѣдующій:

«1654 года, 20 Мая, явившись въ магистратъ славетные Иванъ Зелепуга, Александръ Лышковскій, Станиславъ Осинскій, Александръ Картовскій— старшины портня-

¹⁾ См. т. V, стр. 307—309.

жескаго цеха и другіе мастера и братья этого цѣха, подали и признали свой добровольный угодливый листъ, съ подписью рукъ людей достойныхъ и приложеніемъ цеховой печати.

«Мы привлекли было къ отвѣту жидовъ—портныхъ, скорняковъ и крамарей, занимающихся портняжествомъ, въ томъ, что жида портные, скорняки не хотятъ уже нѣсколько десятковъ лѣтъ подчиняться христіанскому Городненскому цеху. Въ доказательство своихъ правъ мы предъявляли старостѣ: привилегію славной памяти короля Стефана Баторія отъ 1579 года; подтвержденіе этой же привилегіи королемъ Сигизмундомъ III-мъ въ 1622 году; этой же привилегіи подтвержденіе королемъ Яномъ Казимиромъ въ 1649 году. Въ этихъ привилегіяхъ значится, что всѣ портные, проживающіе въ Городиѣ или его фольваркахъ, на духовныхъ земляхъ или свѣтскихъ, должны подчиняться портняжескому цеху. При этомъ предъявляли и особый листъ короля Яна Казимира къ Городненскому старостѣ, въ которомъ говорится, чтобы и жида — портные также подчинялись Городненскому цеху.

Въ свою очередь жида, защищаясь отъ требованія мѣщанъ, заявили, что права, выраженные въ привилегіяхъ, должны относиться къ лицамъ *иной націи*, что такъ какъ ни въ одномъ изъ нихъ не выражено *прямо*, чтобы цеху подчинялись *жида*; привилегія же короля Яна Казимира есть документъ подложный. Въ подтвержденіе сего они предъявили: привилегію Сигизмунда III-го отъ 1629 года, въ которой между прочимъ говорится: *«ремесленники жида имѣютъ право заниматься ремеслами, какими кто изъ нихъ знаетъ, а цехамъ подчиняться не должны»*; привилегію Владислава IV-го отъ 1634 года; Яна Казимира отъ 1649 года, въ которой заключается подтвержденіе привилегій предыдущихъ.

«Староста, выслушавши наши обоюдныя жалобы, заключилъ, что *тутъ между привилегіями справа* (разнорѣчіе) и предложилъ намъ обратиться къ королю.

«Но мы, видя, что такое дѣло приведетъ насъ къ большимъ хлопотамъ и издержкамъ, не желая также ссориться, а жить съ жидами пососѣдски, заключили между собой обоюдную вѣчную угоду. Угода эта заключала въ себѣ слѣдующія условія: ремесленники жида: портные, скорняки и крамники обязываются ежегодно вносить въ цеховую казну по 6 золотыхъ наличныхъ денегъ и по 2 ф. пороху. Отдавши эту повинность, жидамъ разрѣшается заниматься портняжествомъ, скорнячествомъ и шапочничествомъ, торговать своими издѣліями въ лавкахъ, на дому и ходя по рынку. При этомъ разрѣшается имъ также держать товарища христіанина, но только съ условіемъ, чтобы во время срочной работы его можно было приглашать къ себѣ христіанскимъ мастерамъ поочередно, и чтобы онъ вносилъ установленную плату въ цеховую казну; цехъ обязывается выдавать такому товарищу установленный видъ. Жида увольняются также отъ другихъ цеховыхъ складчинъ, отъ свѣчей на оltарь и отъ участія въ цеховой хоругви во время похоронъ умершихъ. Христіанская челядь, находящаяся въ услуженіи у жидовъ, не должна подчиняться цеху. Ремесленники жида освобождаются и отъ

подсудности цеху, развѣ только въ случаѣ порчи жидомъ какой-либо христіанской работы; въ такомъ случаѣ будутъ приглашаться въ цехъ старшіе ремесленники изъ жидовъ и совмѣстно съ христіанами обсуждать это дѣло. Въ случаѣ же нарушенія которой либо изъ сторонъ этой угоды, нами-ли, или нашими потомками,—виновные должны будутъ подвергнуться штрафу въ 200 литовскихъ копѣ, изъ нихъ 100 копѣ должны будутъ отойти тому суду, въ которомъ будутъ судиться жида, а другія 100 копѣ — жидамъ. При этомъ мы обязываемся заплатить жидамъ и за другія безпокойства; а заплативши, уgodу настоящую сохранять въ полной силѣ, и не только мы, но и наши потомки.»

Показавши эти документы, жида потребовали съ мѣщанъ уплаты заруки и другихъ штрафовъ, выраженныхъ въ ихъ угодливомъ листѣ.

На это требованіе цеховые старшины христіане заявили, что они ничего не знали о существованіи такого документа и просили увольненія ихъ отъ уплаты такой заруки; но при этомъ они добились, чтобы жида исправно вносили въ цеховую казну слѣдующія съ нихъ по этому же документу деньги.

Подстароста, выслушавши обѣ стороны, постановилъ: мѣщанъ, въ видахъ особой къ нимъ милости, отъ заруки освободить, а жидовъ оставить при ихъ привилегіяхъ и правахъ ¹⁾.

Споръ этотъ происходилъ 1706 году. Затѣмъ онъ возобновленъ былъ въ 1713 году, но уже отъ имени всего магистрата. Этотъ вторичный споръ по поводу разныхъ злоупотребленій жидовъ, вслѣдствіе неявки на судъ послѣднихъ, былъ рѣшенъ *городскимъ судомъ* въ пользу мѣщанъ. Затѣмъ онъ опять возобновился въ 1727 году жалобами съ обѣихъ сторонъ и продолжался до 1730 года. Въ этомъ году жида получили отъ короля Августа II-го охранный листъ въ защиту отъ нападеній магистрата. Въ 1732 г. опять выступили съ жалобами жида шинкари на христіанъ—шинкарей, а въ 1733 году христіане шинкары на жидовъ шинкарей; послѣдніе требовали переменъ въ составѣ акцизнаго управленія, находившагося исключительно въ рукахъ жидовъ. Затѣмъ опять споръ возобновился въ 1744 году. Мы укажемъ здѣсь на предметы этого спора подлинными словами послѣдняго документа, заключающаго въ себѣ повтореніе предыдущихъ жалобъ: «обжалованные невѣрные жида, говорится въ этомъ документѣ, не подчиняясь правамъ и привилегіямъ, дарованнымъ городу Городнѣ отъ найяснѣйшихъ королей, и подтвержденнымъ сеймовыми конституціями, напротивъ того, легко относясь къ общественнымъ законамъ и сеймовымъ конституціямъ, явно сопротивляются имъ и поступаютъ наперекоръ съ упрямымъ и вольничаньемъ. Такъ они всегда уничтожаютъ справедливые вѣсы, мѣры, локти, которые устанавливаетъ и выдаетъ имъ магистратъ, а мѣряютъ и вѣсятъ своими *покутными* мѣрами и вѣсами, гораздо большими противъ городскихъ съ обманомъ и обидою для бѣдныхъ людей; опережаютъ христіанъ предъ девятью часомъ и скупаютъ всякіе продукты, поднимая на нихъ цѣны и такимъ образомъ портятъ обы-

¹⁾ См. т. V, стр. 279—283.

кновешные торги; своею *покутною* торговлей наносятъ ущербъ городскимъ доходамъ; вѣсятъ своими фальшивыми вѣсами коренія и другіе предметы; локти, выданные имъ изъ ратуши подъ печатами, пообрѣзали для болѣе скупой мѣры, отпускаютъ по нимъ свои товары и обманываютъ народъ. Когда магистратъ, принаровливаясь къ цѣнамъ на хлѣбъ, назначаетъ акцизы, устанавливаетъ мѣру, и оповѣщаетъ объ этомъ горожанъ, то обжалованные невѣрные жидаы, наперекоръ такимъ распоряженіямъ, не только курятъ вино по своей волѣ, но назначаютъ еще произвольныя цѣны и мѣры и продаютъ его, какъ вздумается. Укрываютъ у себя людей *люзныхъ* (праздношатающихъ) безъ оповѣщенія о томъ мѣстнаго уряда; сманиваютъ къ себѣ челядь, надбавляя цѣны, чего не позволяютъ имъ государственные законы. Не платятъ чиншу со своихъ лавокъ уже болѣе 20 лѣтъ, всего 12,000 злотыхъ, и не хотятъ платить; не смотря на то, что пользуются отъ нихъ доходами. Не дѣлаютъ предъ своими домами и лавками мостовыхъ; старыхъ выстроенныхъ городомъ, не чистятъ, да еще засоряютъ сметемъ. Запрещаютъ христіанамъ заниматься торговлей и шинками. Въ добавокъ къ этому выдумали еще двѣ какихъ-то части доходовъ, слѣдуемыхъ съ города, и намѣрены позывать его къ уплатѣ оныхъ. Когда магистратъ приступилъ къ починкѣ ратуши и началъ ломать лавочки, незаконно пристроенныя къ ней тыломъ, безъ вѣдома магистрата и съ порчей ратушнаго зданія, то обжалованные жидаы запретили это дѣлать, поразгонявши каменщицковъ кирпичами и камнями. И когда появился туда бургомистръ Войтѣхъ Цѣхлевичъ, то жидаы обступили его съ крикомъ и гамомъ и хотѣли убить его, такъ что на силу высвободили его каменщики. Вслѣдствіе этого ратушное зданіе стоитъ и до сихъ поръ пустыремъ, а обжалованные жидаы, живущіе всегда въ грязи (*in deformitate*), изъ зависти къ магистрату, прибѣгая къ панскимъ протекціямъ, противодействуютъ возобновленію его всяческими средствами. Они открыли по срединѣ стараго рынка 7 торговыхъ мѣстъ, и при содѣйствіи пановъ стремятся къ разложенію города и разоренію обывателей. Есть еще и другія обиды и несносный вредъ, нанесенные жидаами городу въ разныя времена. По этому Городенскій магистратъ отъ имени всѣхъ мѣщанъ христіанъ требуетъ у суда уничтоженія всѣхъ вышеприведенныхъ злоупотребленій со стороны жидаовъ и равномѣрнаго за нихъ наказанія; а также и уничтоженія *всѣхъ документовъ и правъ, выхлопотанныхъ жидаами во средѣ городу и вознагражденія его за всѣ убытки, понесенныя имъ чрезъ жидаовъ и отъ жидаовъ въ разное время* ¹⁾).

Еще въ болѣе яркомъ свѣтѣ представляетъ злоупотребленія жидаовъ съ ихъ послѣдствіями документъ подъ № 12. Мы приведемъ его здѣсь цѣликомъ въ переводѣ.

«1717 года, 11-го Сентября, торжественно протестовалъ Осипъ Плясковскій, какъ присяжный ландвойтъ г. Пинска, отъ имени убогихъ его христіанъ, которые живутъ не торговлей, а *трудами рукъ своихъ*, противъ невѣрныхъ жидаовъ этого же города—

¹⁾ См. т. V, стр. 337—339.

и въ частности противъ школьника Аарона, возмутителя христіанской невинности, слѣдующимъ образомъ:

«Городъ Пинскъ еще со временъ короля Стефана Баторія получилъ привилегію на магдебургскія права, по примѣру другихъ городовъ Короны и в. кн. Литовскаго, выданную въ Милейчицахъ въ 1581 году. Привилегію эту подтвердилъ король Сигизмундъ III-й въ 1589 году въ Вильнѣ, а Владиславъ IV-й—въ 1633 году въ Краковѣ. Этотъ же послѣдній король благоволилъ еще даровать городу мельницу, воскобойню, вѣсы, мѣры, свободное избраніе войта; жидамъ же, которые имѣли тогда только 18 домовъ, запретилъ пріобрѣтать новые плацы, приказавши имъ въ тоже время нести и городскія повинности; благоволилъ также даровать и другія льготы на размноженіе христіанства. Всѣ эти права и привилегіи города Пинска были подтверждены и слѣдующими королями: Яномъ Казиміромъ въ 1650 году, Михайломъ, Яномъ III-мъ и Августомъ II-мъ. Злостливые жидаы, зная что эти привилегіи были подтверждены и сеймовыми конституціями въ 1641 году и 1661 году (fol. 30); зная также и о другихъ конституціяхъ, для нихъ непригодныхъ, а именно: о конституціи 1588 г. (fol. 490), запрещающей имъ предупреждать христіанъ въ покупкѣ разныхъ товаровъ и продуктовъ; о таковой же конституціи 1662 г. (fol. 28); о конституціи 1565 года (fol. 98) запрещающей имъ укрывать у себя христіанскую челядь,—они тѣмъ не менѣ извратили ихъ въ самыхъ основаніяхъ и разными *штучками* привели христіанъ на край гибели, такъ что теперь жидаы завладѣли чуть-ли не всѣми домами и плацами христіанъ, даже цеховыми—портныхъ, скорняговъ, кузнецовъ, рѣзниковъ и сапожниковъ, подъ видомъ купли. Въ каждомъ домѣ они *покутно* прячутъ мѣры, за что въ прежнія времена они платили ратушѣ по 40 золотыхъ въ годъ; но теперь уже не платятъ болѣе 20 лѣтъ. Они взяли на себя аренду съ давнихъ поръ и когда въ 1660 г. убогіе магдебуржцы выстроили одну будку для продажи водки въ пользу ратуши, то они уничтожили и ее, взявши на кагалъ съ платою по 30 золотыхъ въ годъ, въ чемъ и выдали свои записи, но денегъ до сихъ поръ не платятъ. Кромѣ этого они еще произносятъ мѣщанамъ и ландвойту угрозы и приводятъ ихъ въ исполненіе, какъ это они сдѣлали въ 1706 году, во время шведскаго нашествія, сохранивши свои дома, а христіанскія не защитивши отъ разоренія. Когда было это несчастіе въ Пинскѣ, тогда сгорѣли и разные документы мѣщанъ, заключавшіе въ себѣ данныя для обвиненія жидовъ; сохранился только небольшой ящикъ съ привилегіями, которыя ѣ будутъ предъявлены суду. Далѣе. Когда республика, за знаменитыя заслуги Дольскаго маршалка в. кн. Литовскаго, учинила либертацію плацовъ, земель, мельницы и луговъ, то изъ 299 абьюратовыхъ дворовъ 1667 года, въ 1690 году оказалось только 15, благодаря опять таки насиліямъ и давленіямъ жидовъ; убогіе же христіане, живущіе трудами своихъ рукъ и неимѣющіе никакой торговли, разбѣжались частію въ привилегированное мѣстечко Каролинъ, частію же къ духовенству и обывателямъ, содержащимъ ихъ изъ милости. И когда Плясковскій, по долгу своей присяги, неоднократно добиваясь, чтобы съ

остальныхъ христіанъ, остающихся въ городѣ, не взыскивали гиберны за отшедшихъ, получилъ наконецъ соглашеніе комиссіи съ собственноручной помѣткой регента; сколько должны платить жида и сколько христіане, и затѣмъ подалъ репартицію полку, расположенному въ Пинскѣ; то жида, *ненасытные крови христіанской, придерживался своей профессіи*, — *какъ можно больше вредитъ христіанамъ*, сейчасъ же позвали въ судъ какъ Пинскаго ловчаго, такъ и христіанъ, въ томъ предположеніи, что христіане, по случаю сожженія ихъ документовъ, не въ состояніи будутъ такъ скоро приготовиться къ отвѣту и такимъ образомъ дадутъ средства жидамъ возложить на нихъ еще большія тягости. Вслѣдствіе этого Пинскій ловчій, желая не только сохранить репартицію, поданную имъ жолнерамъ, но еще взыскать съ жидовъ старый долгъ, слѣдующій съ нихъ на починку ратуши съ 1660 года по 30 зл. въ годъ, а всего за 57 лѣтъ— 1,740 злотыхъ (должно быть 1,710), а равно обезопасить городъ и на будущее время, чтобы не пропадалъ ни этотъ долгъ, ни за помѣрное въ размѣрѣ 800 злот. (считая по 40 зл. въ теченіи 20 лѣтъ); желая также добиться, чтобы жида не смѣли употреблять своихъ *покутныхъ мѣръ*, укрывать христіанской челяди, предупреждать христіанъ въ покупкѣ товаровъ и продуктовъ, а равно *стѣснять и захватывать подъ свои дворы городскихъ улицъ, приобретать плацы и строить доми безъ вѣдома города* просить градскій судъ принять эту манифестацію въ свои книги.» ¹⁾

До какой степени простирались иногда требованія евреевъ, можно видѣть изъ документа подъ № 20, въ которомъ между прочимъ жида просятъ гетмана в. кн. Литовскаго:

1) удалить со службы Волковыйскаго намѣстника Дановскаго за то, что онъ не исполнилъ декрета Мошинскаго; въ противномъ же случаѣ они евреи угрожаютъ разбѣжаться; 2) запретить Волковыйскому плебану какъ держать безошлинно 2 корчмы, такъ и не пускать христіанъ въ жидовскіе шинки; 3) уволить жидовъ отъ дорожныхъ повинностей, починки мельницъ и плотинъ, принадлежащихъ двору. За исполненіе этихъ и другихъ просьбъ, жида обѣщаютъ молить Бога о его здоровьѣ ²⁾.

Подъ № 486 и 490 находятся двѣ баниціи, подтвержденныя королемъ Яномъ Казиміромъ,— первая по дѣлу Витебскихъ жидовъ съ женой референдарія в. кн. Литовскаго Анной Сапѣжинной Нарушевичевой и вторая—Пинскаго жиды Натановича съ Пинскою же стольникомъ Богумилою Терлецкой о неуплатѣ ими долговъ. Первая должница отреклась отъ уплаты 56,005 злотыхъ и не позволила произвести *отправы* надъ ея имѣніями, вторая отъ уплаты 69,205 злотыхъ ³⁾.

Вотъ перечень льготъ, которыми воспользовались Брестскіе евреи съ 1577 года по 1713 г., т. е. въ теченіи 136 лѣтъ.

Въ 1577 году они были уволены королемъ Стефаномъ Баторіемъ отъ пода-

¹⁾ См. т. V, стр. 295—297.

²⁾ См. тамъ же, стр. 317—318.

³⁾ См. тамъ же, стр. 169—170, 176—178.

тей на *четыре* года ¹⁾; въ 1615 году королемъ Сигизмундомъ III-мъ отъ квартированія въ ихъ домахъ прїѣзжающей на сеймики шляхты и вообще христіанъ ²⁾; въ 1661 году были уволены королемъ Яномъ Казиміромъ отъ военныхъ повинностей ³⁾; въ этомъ же году и этимъ же королемъ—отъ всѣхъ податей и пошлинъ на *четыре* года ⁴⁾; въ этомъ же году и этимъ же королемъ дарованъ былъ Брестскимъ жидамъ желѣзный листъ, по которому они увольнялись отъ уплаты долговъ на *три* года ⁵⁾; въ 1662 году этимъ же королемъ были уменьшены имъ подати, назначенныя скарбовой комиссіей ⁶⁾; въ 1663 году листомъ Брестскаго судьи были уволены отъ купеческой подати, называвшейся *donativum* ⁷⁾; въ 1665 году универсаломъ гетмана в. кн. Литовскаго уволены были вмѣстѣ съ мѣщанами отъ военныхъ повинностей ⁸⁾; въ 1666 году универсаломъ Яна Казиміра—отъ той же военной повинности ⁹⁾; въ 1667 году универсаломъ того же короля—отъ тѣхъ же военныхъ повинностей ¹⁰⁾; въ 1669 году, листомъ кн. Радивила были уволены отъ участія въ работахъ при устройствѣ крѣпости ¹¹⁾; въ 1670 году универсаломъ короля Михаила отъ недоимокъ подати, называвшейся *поворотнымъ* ¹²⁾; въ 1671 году универсаломъ того же короля были подтверждены права евреевъ на поземельное владѣніе ¹³⁾; въ 1681 году королемъ Яномъ III-мъ была выдана привилегія на уничтоженіе люстраціи, выданной *ad male pagata* изъ королевской канцеляріи ¹⁴⁾; въ 1686 году универсаломъ Яна Казиміра Сапѣги были уволены отъ военныхъ повинностей на *три* года; въ 1713 году королемъ Августомъ II-мъ были уменьшены для нихъ чоповыя пошлины ¹⁵⁾. Мы не утверждаемъ при этомъ, что кромѣ этихъ льготъ евреи не получали другихъ; здѣсь показаны нами только тѣ, о которыхъ остались слѣды въ актовыхъ книгахъ. При всемъ томъ, если принять во вниманіе ихъ сравнительно незначительныя подати, вносившіяся къ тому же неисправно; то и эти немногія льготы будутъ имѣть большое значеніе въ смыслѣ тѣхъ преимуществъ, которыми пользовались евреи въ ущербъ христіанскимъ населеніямъ страны.

Подъ № 534 помѣщенъ реестръ поголовной жидовской подати, назначенной въ 1705 г. и исчисленной въ 60,000 злотыхъ со всѣхъ кагаловъ и приѣгалковъ Брест-

¹⁾ См. т. V, стр. 139.

²⁾ См. тамъ же, стр. 141.

³⁾ См. тамъ же, стр. 161.

⁴⁾ См. тамъ же, стр. 162.

⁵⁾ См. тамъ же, стр. 163.

⁶⁾ См. тамъ же, стр. 165.

⁷⁾ См. тамъ же, стр. 172.

⁸⁾ См. тамъ же, стр. 178.

⁹⁾ См. тамъ же, стр. 179.

¹⁰⁾ См. тамъ же, стр. 181.

¹¹⁾ См. тамъ же, стр. 192.

¹²⁾ См. тамъ же, стр. 198.

¹³⁾ См. тамъ же, стр. 202.

¹⁴⁾ См. тамъ же, стр. 231.

¹⁵⁾ См. тамъ же, стр. 259.

скаго воеводства ¹⁾; а подъ № 514 напечатанъ такой-же реестръ податныхъ недоимокъ за разное время. Изъ этого счета видно, что нѣкоторыя недоимки взыскивались по истеченіи 10 лѣтъ ²⁾. Такая несобразность въ положеніи евреевъ сравнительно съ другими населеніями Брестскаго воеводства не могла не броситься въ глаза и дворянамъ этого воеводства, въ 1672 году писавшимъ о нихъ въ своей инструкціи слѣдующее:

«Для увеличенія доходовъ скарба просить рѣчь-посполитую подвергнуть строгому разслѣдованію подати жидовскія. И въ самомъ дѣлѣ: не смотря на кажущееся презрѣніе къ этому народу въ польскомъ государствѣ, онъ несетъ едва ли *одну десятую* тѣхъ тяжестей, подъ которыми стонуть христіане,—внося въ скарбъ около 15,000 поголовнаго и около 6,000 подымнаго, при постоянномъ возрастаніи его въ численности и при развитіи его торговли съ *явнымъ ущербомъ для тѣхъ мѣстъ, среди которыхъ* онъ распространяется? Послы обязываются не только предложить, но и потребовать исполненія, чтобы съ жидовъ были увеличены поборы, какъ поголовные, такъ и подымные, посредствомъ приведенія въ извѣстность, какъ численности самихъ жидовъ, такъ и ихъ дымовъ.» ³⁾

Не лишнимъ считаемъ указать здѣсь и на преступленія, совершенныя евреями въ разное время.

Подъ № 419 жена Брестскаго *заставщика* Оска жалуется на жидовъ *въ убійствѣ* ея мужа ⁴⁾; подъ № 420 Воинскіе мѣщане жалуются на Воинскихъ же жидовъ *по поводу зарѣзанія или христіанскаго дитяти* ⁵⁾; подъ № 421 мѣщанка Брестская Анна Авхимовна жалуется на жидовку Лею въ *неуплатѣ* ею на срокъ ни взятой въ займы суммы, ни процентовъ ⁶⁾; подъ № 423 Василій Гарабурда жалуется на жидка Лазаря *въ утайкѣ имъ скотеля* его брата ⁷⁾; подъ № 426 землянинъ Словенскій жалуется на Шерешевскихъ жидовъ по поводу *огрбленія* его жидами въ дорогѣ ⁸⁾; подъ № 427 іезуитская коллегія жалуется на Брестскихъ жидовъ *по поводу побоевъ, наносимыхъ ими ея ученикамъ* ⁹⁾; подъ № 428 возный доноситъ гродскому суду *о самоуправномъ заключеніи жидами въ тюрьму* слугъ Андреевскаго ¹⁰⁾; подъ № 439 священнигуніяты жалуются на жидовъ *по поводу исчезновенія жены мѣщанина—крещеной еврейки* ¹¹⁾; подъ № 445 Виленскій прелатъ жалуется на разныхъ жидовъ по поводу со-

¹⁾ См. т. V., стр. 258—259.

²⁾ См. тамъ же, стр. 224—228.

³⁾ См. т. IV., стр. 139.

⁴⁾ См. т. V., стр. 1.

⁵⁾ Тамъ же, стр. 4—5.

⁶⁾ Тамъ же, стр. 7—8.

⁷⁾ Тамъ же, стр. 11—12.

⁸⁾ Тамъ же, стр. 16—17.

⁹⁾ Тамъ же, стр. 17—18.

¹⁰⁾ Тамъ же, стр. 19—20.

¹¹⁾ Тамъ же, стр. 45.

веренныхъ или святотатствъ, насилій и подлоговъ ¹⁾; подъ № 449 находится показаніе вора Авдучика, что жидаы *украли у него цѣпочку своимъ способомъ* ²⁾; подъ № 451, въ процессѣ Римашевскаго значится, что жидаы *покупали у него за безцѣнокъ краденое серебро* ³⁾; подъ № 452 возный доноситъ о *замученномъ жидами христіанскомъ дитяти* въ м. Кодиѣ ⁴⁾; подъ № 463, въ процессѣ священника Кіевецкой церкви Зеленекаго показано, что жидаы *покупали краденныя церковныя вещи* ⁵⁾; подъ № 529 священникъ изъ Высокаго жалуется на жидаовъ по поводу *покражи или разныхъ церковныхъ вещей* ⁶⁾; подъ № 539, ректоръ іезуитской коллегіи предписываетъ жидаамъ *не проклинать христіанъ*, такъ какъ эти послѣдніе исполнили всѣ свои къ жидаамъ обязательства ⁷⁾; подъ № 22 находится очень характеристическая жалоба Мартина Счасновича на жида Янкеля Лейбовича по поводу разныхъ его преступленій. Такъ Счасновичъ заявляетъ, что жидъ Янкель, снявши у него на аренду фольварокъ Груду, въ жилой избѣ предалъ сожженію всѣ находившіеся въ ней священныя предметы, позатиралъ метлой всѣ священныя надписи съ именемъ Христа и св. Евхаристіи на погибель его Счасновича; выстроилъ возлѣ самой церкви свою божницу; своими и другихъ жидаовъ лошадьми потравилъ хлѣба приблизительно до 200 золотыхъ; *отравилъ и околдовалъ его сына, и избивалъ также нѣсколько разъ*; но всякій разъ какъ только истецъ собирался ѣхать къ знакомымъ или въ городъ, чтобы подать на жида жалобу, то этотъ послѣдній вступалъ съ нимъ въ мировую сдѣлку, пріѣзжалъ къ нему съ мѣшками и телѣгами и забиралъ въ долгъ рожь, ячмень, хмѣль и другіе хозяйственные предметы; самъ же Янкель никогда не давалъ Счасновичу въ долгъ, а все на наличныя деньги. По этой статьѣ жидъ причинилъ ему убытковъ до 500 золотыхъ. Далѣе онъ сманиваетъ къ себѣ батраковъ, покупаетъ краденныя вещи, дѣлаетъ наѣзды, не сохраняетъ праздниковъ св. Пасхи и Христова Рождества и вообще позволяетъ себѣ дѣлать и другія преступленія, предусмотренныя въ законѣ. По этому Счасновичъ просить гродскій судъ взыскать съ виновнаго жида 1,500 золотыхъ убытку, приказать ему снести синагогу и удовлетворить за безчестія сына ⁸⁾.

Указывая на пороки и преступленія жидаовъ, мы не можемъ не указать здѣсь и на гражданскую ихъ доблесть, выказавшуюся при взятіи города Витебска русскимъ воеводой, бояриномъ Шереметьевымъ. По свидѣтельству плѣнной шляхты, находившейся въ 1664 году въ Казани, во время осады Витебска, жидаы паравиѣ съ мѣщанами и шляхтой копали рыи,

¹⁾ См. т. V, стр. 55—57.

²⁾ См. тамъ же, стр. 72.

³⁾ См. тамъ же, стр. 80.

⁴⁾ См. тамъ же, стр. 83.

⁵⁾ См. тамъ же, стр. 122—127.

⁶⁾ См. тамъ же, стр. 251.

⁷⁾ См. тамъ же, стр. 267.

⁸⁾ См. тамъ же, стр. 321—322.

строили укрѣпленія, давали воинамъ и оружіе, и порохъ, и лошадей, жертвовали котлами и деньгами, потомъ продовольствовали Запорожскихъ казаковъ и участвовали въ общей контрибуціи. При этомъ шляхта присовокупляетъ, что Москвитяне принуждали жидовъ, взятыхъ въ плѣнъ, къ принятію крещенія ¹⁾).

III.

Документы относящіеся къ водворенію польскаго землевладѣлія въ Брестскомъ воеводствѣ.

Изъ числа 64 №№ актовъ, отнесенныхъ къ этому отдѣлу, пять привилегій относятся къ городамъ, одна къ Луковскому священнику, а остальные всѣ къ польскому землевладѣлію. Изъ числа первыхъ привилегій замѣчательны подъ № 40 двѣ привилегіи м. *Войтъ* на магдебургскія права; одна изъ нихъ была дарована Сигизмундомъ старымъ въ 1531 году, а другая сыномъ его Сигизмундомъ Августомъ въ 1551 году; подъ № 56 привилегія Сигизмунда III-го м. *Пружанамъ* тоже на магдебургскія права, дарованная въ 1589 году; подъ №№ 14 и 15 двѣ привилегіи Владислава IV-го, одна м. *Дивину* на магдебургскія права, а другая — Дивинскимъ жидамъ на торги, земли, синагогу и кладбище. Привилегіи эти пополняютъ собою пробѣлъ, замѣченный нами въ предисловіи къ IV тому актовъ Виленской Коммиссіи, по поводу отсутствія нѣкоторыхъ документовъ этого рода въ актовыхъ книгахъ Брестскаго градскаго суда.

Что касается до остальныхъ документовъ, помѣщенныхъ въ этомъ отдѣлѣ, то наибольшее ихъ количество возникло во времена позднѣйшія, именно во времена Августа III-го. Такихъ привилегій— 51. Но встрѣчаются и древнѣйшія: одна Сигизмунда старога; двѣ Сигизмунда Августа; одна Сигизмунда III-го; три Владислава IV-го; двѣ Яна Казимира; одна короля Михаила; три Яна III-го и двѣ Августа II-го. Привилегіи эти разъясняютъ: кому, когда, за что и на какихъ условіяхъ раздавались королями земли въ Брестской

¹⁾ См. т. V, стр. 173—176.

Приводимъ здѣсь слѣдующее пророчество о жидяхъ, высказанное жупникомъ Бохенскимъ Ахациемъ Кмитю въ книгѣ, изданной имъ въ 1648 году, подъ заглавіемъ: «Kruk w złotey klatce, albo żydy w swieobodney wolności Korony Polskiej», сообщенное намъ предѣвателемъ Коммиссіи Яновомъ Федоровичемъ Головацкимъ: «Придетъ время, когда жиды, не имѣя правительственной власти, будутъ однако же властвовать; не господствуя будутъ господами господъ. Край будетъ имѣть своего подскарбія, а они скарбъ; и когда они приготавливать для пана соболью шубу, то панъ позволитъ имъ снять со всѣхъ хлоповъ тулупы». («Przydzie, czas, kiedy żydzi nie posiadłszy urzędów, rządzić będą urzędnikami; nie panując, będą panami panów. Kraju będzie miał podskarbiego, a oni skarb; a iak panu sprawią szubę sobolową, to im pozwoli zabrać wszystkim chłopom kożuchę»).

и Кобринской экономіяхъ? Мы отвѣтимъ здѣсь кратко. Земли раздавались татарамъ и служилой шляхтѣ; раздавались за услуги королю и рѣчи-посполитой; условия были разныя: или чиншевая плата и гиберны, или натуральная воинская повинность (татары, Гоцанская, Тучинская и Виская шляхта) или же то и другое вмѣстѣ. Въ привилегіяхъ Августа III-го земли отдавались съ особымъ обѣщаніемъ короля: *«сохранять ненарушимо права короля, рѣчи-посполитой и святаго римско-католическаго ко-стеля»*. Всей земли роздано было въ Брестской и Кобринской экономіяхъ до 546 уволокъ (болѣе 10,000 десятинъ), въ видѣ не большихъ участковъ, — изъ одной, двухъ, трехъ уволокъ и т. д. до 40; кромѣ этого были розданы также и цѣлыя деревни, не вошедшія въ этотъ счетъ по причинѣ отсутствія въ нихъ числовыхъ данныхъ.

Какое вообще значеніе имѣли эти королевскія пожалованія для экономической жизни края, мы отвѣтимъ здѣсь словами королевскихъ же комиссаровъ, собиравшихъ въ 1765 году по этому дѣлу на мѣстѣ и свѣденія и документы:

«Привилегіи городамъ и мѣстечкамъ, говорится въ комиссарскомъ примѣчаніи, заключаютъ въ себѣ изложеніе правъ, повинностей и данинъ горожанъ; онѣ были дарованы имъ по причинѣ непріятельскихъ нашествій, но потомъ per abusum совершенно были забыты.

«Привилегіи на деревни татарамъ, шляхтѣ и боярамъ полны противорѣчій и несогласій, такъ что одна привилегія уничтожаетъ другую. Онѣ должны подлежать строгому разбирательству: ибо древнѣйшія привилегіи хотя и имѣютъ за собой законное основаніе, за то позднѣйшія заключаютъ въ себѣ противорѣчія и послабленія гораздо значительнѣйшія первыхъ. Такъ какъ ими пользуются тѣмъ шире, то слѣдуетъ избрать что нибудь одно изъ двухъ: или оставить древнѣйшія привилегіи въ полной силѣ, или же уничтожить ихъ, такъ какъ abusus привилегій уничтожаетъ самыя привилегіи.

«Доходы пожизненныхъ владѣльцовъ не могутъ быть опредѣлены здѣсь съ точно-стію, такъ какъ эти владѣльцы имѣютъ за собой въ разныхъ мѣстахъ по нѣсколькѣ уволокъ и придерживаются разнообразнаго и беспорядочнаго хозяйства; такъ одни отдають свои земли въ третьей доль, другіе арендаторамъ, третьи оставляютъ подъ паръ и въ заросли; тѣ и другіе имѣютъ больше заботъ, нежели прибылей. Отсюда происходитъ общее обнищаніе имѣній: строенія разваливаются, крестьяне бѣднѣютъ и остаются безъ рабочаго скота.

«Вообще всѣ земли пожизненныхъ владѣльцевъ отрѣзаны отъ крестьянскихъ; во многихъ мѣстахъ за нихъ уплачивають повинность крестьяне же. Пользованіе этими землями сопряжено съ крайнимъ угнетеніемъ для крестьянъ: такъ они не имѣютъ никакой свободы ни въ лѣсѣ, ни въ полѣ, ни въ доходахъ, не смотря на свои труды. Границы крестьянскихъ земель не опредѣлены и постоянно нарушаются пожизненными владѣльцами, съ которыми трудно имѣть тягаться. Чтобы поднять здѣсь хозяйство, нужно уничтожить эти привилегіи; иначе нельзя требовать службы и съ крестьянъ»

«Въ городахъ есть много владѣтелей изъ духовенства, шляхты, жидовъ и крестьянъ. Всѣ они владѣютъ землей съ большой обидой для мѣщанъ, такъ какъ послѣдніе должны нести за нихъ повинности. Обстоятельства эти такъ разорительны для мѣщанъ, что они придутъ къ окончательному упадку, если только не устранятся такія беззаконія.

«Ни одной нѣтъ деревни, смежной съ землей духовенства, такой, которая бы не терпѣла обидъ и насилій въ отнятій отъ нея земель и доходовъ, насилій, сопровождающихся искалѣченіями и бѣдами для королевскихъ крестьянъ. Такое положеніе крестьянъ вызываетъ къ нимъ больше вниманіе, а еще большее состраданіе.»

С. Шолковичъ.

III.

А К Т Ы Ю Р И Д И Ч Е С К І Е.

(ПРОДОЛЖЕНІЕ).

1577 г.

Изъ книги за 1577 — 1580 годы, стр. 836.

419. Жалоба Марины Припутневичъ на жидовъ Брестскихъ объ убіеніи ея мужа.

Лѣта Божого Нароженья 1577, мѣсеца Марца 11 дня.

Передо мною Павломъ Соклицкимъ, городничимъ замку господарского Берестейского, на мѣсцу вельможного пана его милости пана Троцкого, въ одѣѣханью пана Малхера Райского, подстаростего Берестейского, оставленнымъ, поставившимся на врадѣ въ замку господарскомъ Берестейскомъ жона Оска заставчика Марина съ братомъ мужа своего Куриломъ Припутневичомъ оповѣдала:

Ижъ которое збитье и раненье сталося ему Оскови отъ жидовъ Берестейскихъ, отъ бохура, *) который въ Мишкарехъ ходилъ, менилъ се быти великимъ княземъ Московскимъ, листъ сына Нисанова на дорозѣ добровольной на Жидовской улицы, яко тою на ончасъ на врадѣ въ недѣлю прошлую мѣсяца Марца третего дня заразы оповѣдала и на огледанье ранѣ и збитья возного зъ ураду Яна Поплавского перво сего брала. Ино дей тотъ мужъ ее Еско заставчикъ дня сегодняшнего Марца десятого, на свитанью, зъ оного збитья и зраненья зъ того свѣта зшолъ и на огледанье тѣла замордованого того

*) Молодой человекъ.

заставчика отъ мене зъ ураду возного воеводства Берестейского Кургора Курибовского брали. Куды тое тѣло у трунѣ тутъ передъ замокъ привезено, оный возный, огледавши тѣла, созналъ до книгъ тыми словы:

Ижъ дей видѣлъ тѣло замордованого заставчика помененого Оска, которого дей менила жона его помененая Марина и зъ братомъ его мужа своего Куриломъ Припутневичемъ отъ бохура, который въ Мишкарехъ ходилъ и отъ Яна Нисанового и помочниковъ ихъ жидовъ Берестейскихъ забито и зранено и до смерти замордовано въ недѣлю прошлую на улицы, жидовской на дорогѣ добровольной; и при томъ огледанью чинилъ дей тотъ братъ его Курило и жона его Марина поволанье, же зъ замордованья отъ тыхъ звышъ мененыхъ жидовъ Оско заставчикъ зъ того свѣта зшолъ, и на тотъ часъ при немъ возномъ были дей сторона шляхта..... Вишневикий Богданъ.

Которое оповеденье жоны помененого Оска, также и сознанье возного врадового есть до книгъ кгородскихъ староства Берестейского записано. Писанъ у Берестью.

1577 г.

Изъ книги за 1577—1580 годы, стр. 991—995.

420. Донесеніе вознаго по дѣлу Воинскихъ мѣщанъ съ жидами о зарѣзаніи христіанскаго дитяти.

Возный Брестскаго гродскаго суда Грабовскій, посланный въ Войну для разслѣдованія дѣла по обвиненію воинскими мѣщанами жиды Нахима, въ убійствѣ имъ христіанскаго дитяти, донесъ слѣдующее:

Вслѣдствіе жалобы Брестскихъ и Воинскихъ жидовъ на мѣщанъ и намѣстника Воинскаго Рокотовскаго, въ несоблюденіи ими жидовскихъ привилегій, ясно предписывающихъ признавать только тѣ обвиненія въ умерщвленіи жидами христіанскихъ дѣтей дѣйствительными, которыя основываются на свидѣтельствѣ 4-хъ христіанъ и 3-хъ жидовъ, когда онъ, возный, явился на мѣсто назначенія, то нашелъ жиды Нахима въ заключеніи. По желанію жидовъ были сначала спрошены двѣ ихъ служанки—христіанки, Марина и Катерина, которыхъ принуждали мѣщане лжесвидѣтельствовать на Нахима. Марина и заявила, что она ничего подобнаго не видѣла, но слышала объ убіеніи Нахимомъ христіанскаго дитяти отъ разныхъ лицъ на базарѣ; пришедши же домой, она рассказывала объ этихъ тогдахъ женѣ Манасовой и самому Манасу, на что

онъ сказалъ, что все это вздоръ. Въ этоже время мѣщане поймали Нахима и предали его везенью. Намѣстникъ Воинскій Рокотовскій послѣ этого показанія Марины, предложилъ обѣимъ сторонамъ обратиться къ королевскому суду. Но жиды требовали, чтобы онъ выпустилъ арестованнаго Нахима на свободу и заключилъ въ тюрьму обидчика мѣщанина; Рокотовскій согласился на выдачу жиды на рукоемство. Потомъ слуга Рокотовскаго заявилъ, что въ Апрѣлѣ мѣсяцѣ, прогуливаясь по улицѣ въ Войнѣ, онъ услышалъ объ умершемъ дитяти, находившемся у мѣщанина—Пашка, зашелъ къ нему и дѣйствительно увидѣлъ дитя, но крестива вырѣзаннаго на дитяти жидомъ Нахимомъ не видѣлъ. Потомъ, когда вслѣдствіе нареканій на Пашка за причиненіе имъ смутъ, было вырыто дитя изъ земли, то мѣщане признали, что на лбу у него дѣйствительно былъ вырѣзанъ крестъ, котораго онъ, слуга, до погребенія дитяти, на немъ не видѣлъ. Дитя было похоронено по христіанскому обычаю. Другихъ разслѣдованій и послѣдствій это дѣло не имѣло.

Лѣта Божого Нароженья 1577, мѣсяца Апрѣля 17 дня.

Передо мною Мальхеромъ Райскимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, поставившимся очевидце на врадѣ въ замку господарскомъ Берестейскомъ возный повѣту Берестейскаго Кюргоръ Кюграбовскій, чинилъ сознанье до книгъ дня нинѣшняго на датѣ вышей помененой:

Ижъ онъ, будучи зъ ураду здѣшнею приданный жидомъ мѣста господарскаго Берестейскаго и Воинскаго, то есть: Липману Шмерлевичу, Шаи Саль-

моновичу а Монасу Лазаровичу и инымъ жидомъ ку оказованью передъ врадомъ Войненскимъ привилеевъ ихъ жидовскихъ отъ Рокотовскаго войта мѣщанъ Воинскихъ, а въ небытности войта ихъ, ино лентвойтови Станиславови Бришковичу, отъ славное памети короля его милости Якигимонта Августа наданныхъ и отъ господаря его милости теперешнего Стефана короля Польскаго, великаго князя Литовскаго, потвержонныхъ, въ которыхъ привилѣяхъ всихъ ихъ, жидовъ, мешкающихъ въ панствѣ его королевское милости великомъ

князствѣ Литовскомъ и въ земляхъ къ нему прислухающихъ, за припадкомъ справки, которая се была приточила передъ его королевскую милость, зъ нѣкоторыхъ мѣстъ государскихъ за жалобой мѣщанъ тыхъ мѣстъ на нихъ жидовъ. о рѣзаньѣ дѣтей христіанскихъ, его королевская милость ихъ всихъ жидовъ, у великомъ князствѣ Литовскомъ мешкающихъ, тымъ правомъ упевнити рачилъ: ижъ естли бы гдѣ въ панствѣ его королевское милости таковая помовка на нихъ ся вынурила, тогда таковой доводъ быти маеть на нихъ въ томъ чотырма христіянами неподозрѣнными, а трема жиды, также неподозрѣнными, въ чомъ никто съ пановъ радъ и врадниковъ ихъ, подъ виною въ привилію описаную, судити жидовъ не маеть, только то его королевская милость на свой судъ взяти рачилъ; въ которомъ жо привилію и подтверженъе о томъ всемъ ширей и достаточнѣй описано естъ.

А такъ ижъ теперешнего часу въ мѣстѣ его королевское милости Воинскомъ яковая помовка на жида тамошнего жъ Воинского, на имя Нахима Абрамовича отъ мѣщанъ тамошнихъ Воинскихъ помовена, за которою помовкою помененые мѣщане Воинскіе, того жида поймавши, дали до везенья въ дворѣ его королевской милости Воинскомъ осадити; зачѣмъ жидове помененые, маючи при собѣ его возного, зъ ураду приданого, и стороны людей добрыхъ, нижейпомененыхъ, зъ выписомъ съ книгъ враду замкового староства Берестейского, до которыхъ они тые привилей свои вписати дали, до двора Воинского, до намѣстника тамошнего, до пана Криштофа Рокотовского, мѣсяца Апрѣля второгонадцать дня, у пятницу, року тысеча пятьсотъ

семьдесятъ сегого, гдѣ онѣй жидъ отъ помененыхъ мѣщанъ до везенья былъ данъ, пришли и тамъ же дей намѣстника Воинского пана Рокотовского заставши, привилей и подтверженъе государское, въ выписѣ съ книгъ враду замку Берестейского писанный, оказали и просили, абы намѣстникъ Воинскій, панъ Рокотовскій, оныхъ мѣщанъ позагамовавши, ихъ жидовъ водле привилей ихъ заховаль и оного жида помененного Нахима на рукоемство имъ далъ, кгдажъ то судови его не належитъ, одно самому господару. И тамъ же дей, при оказанью тыхъ привилей ихъ передъ паномъ Рокотовскимъ а передъ имъ вознымъ, помененые жидове пытали двоухъ христіанокъ, служебницъ жидовъ Воинскихъ, Марины и Кахны, которыхъ дей тые мѣщане примушали, бы они на того жида о тотъ учинокъ сознавали; якожъ дей тые христіянки, служебницы жидовскіе, ничего такового, абы мѣлъ Нахимъ, жидъ Воинскій, дѣтя замордовати, не признавали. Одно дей Марина, служебница Манасова, жида Воинского, то сознавала: ижъ она, вышедши на ринокъ въ мѣстѣ Воинскихъ, послышала отъ мѣщанъ Воинскихъ, же они межѣ собою мовили, даючи видну тому Нахимови, жиду Воинскому, якобы мѣлъ дѣтя христіанское замордовати, и пришедши до дому пана своего, до Манаса, повѣдала жонѣ Манасовой то, што слышала отъ мѣщанъ; што дей Манасъ самъ услышавши пыталъ, штобы то оная дѣвка ей повѣдала, и тамъ же дей оная Манасовая то мужови своему повѣдати начала, ижъ мѣщане дають вину Нахиму окол замордованья дѣтяти христіанского, на што дей Манасъ повѣдилъ, ижъ то рѣчь неподобная. А въ томъ часѣ,

якъ дей тая розмова межи ними была, оныя мѣщане того Нахима поймали и до везенья невинне осадити дали. А потомъ дей послѣ того сознанья помененое Марины повѣдилъ панъ Рокотовскій жидомъ Берестейскимъ и Воинскимъ, ижъ се я не спротивляю привилеемъ господарскимъ и вольностямъ вашимъ, але отсыламъ васъ съ тымъ до его королевское милости и складаю вамъ рокъ становитися передъ его королевскою милостью обѣемъ сторонамъ отъ дня пятогонадцать Апрѣля, за двѣ недѣли. А потомъ помененые жидове зъ нимъ же дей вознымъ и стороною дня четвертогонадцать тогожь мѣсяца Апрѣля до двора Воинского пришли и домовялися дей въ пана Рокотовского, абы имъ водле привилеевъ ихъ оного жида на рукоемство выдалъ, а того тежъ помовцу, который дей его невинне помовилъ, гдѣ бы по собѣ рукоймы не далъ, абы до везенья осадилъ. А панъ Рокотовскій того Нахима жида на рукоемство имъ далъ, а потомъ тогожь дня служебникъ пана Рокотовского, Янъ Дреницкій, повѣдилъ имъ, жидомъ, тамъ же передъ владомъ, ижъ дей ему трафилося съ пригоды идучи на прохаж-

ку въ мѣстѣ Воинскомъ, у восторокъ великоденный, мѣсяца Апрѣля девятого дня, и пришелъ дей онъ тамъ, гдѣ тое дѣтя мертвое лежало у Пашка мѣщанина Воинского и тамъ же дей тое тѣло видѣлъ. И крижика жадного, которого помененые мѣщане рѣзаного и отъ Нахима учиненого быти мѣнили, не видѣлъ, и повѣдилъ то тотъ же слуга, ижъ дей тое дѣтя передъ нимъ въ церкви руской поховано и обходъ водле закону и звычайу ихъ учиненъ. А по похованью шли дей тамъ же до того Пашка жалуючи его въ томъ смутку, то пакъ дей на завтрее тое дѣтя зъ земли выгребли и оный крижикъ на чолѣ рѣзаный быти повѣдали, которого оный слуга пана Рокотовского передъ погребомъ быти не признавалъ, и въ тымъ того Нахима обвинили, што дей тые помененые жидове Берестейскіе и Воинскіе свѣтчили, то и имъ вознымъ зъ ураду приданымъ. А при немъ дей возномъ на тотъ часъ были стороною люди добрые шляхта, земляне повѣту Берестейского: Станиславъ Мочульскій, Миколай Кголеневскій. И тое сознанье возного помененого до книгъ игродскихъ староства Берестейского записано.

1577 г.

Изъ книги за 1577—1632 годы, стр. 2135.

421. Жалоба мѣщанки Анны Овхимовой Букрѣвичевой на жидовку Лею Левковую о неуплатѣ трехъ копѣ грошей съ процентами.

Мѣщанка Анна Овхимовна Букрѣвичова принесла въ судъ жалобу на жидовку Лею Левковую въ томъ, что эта послѣдняя взяла у неяны четыре недѣли три копы грошей подъ залогъ разныхъ холщевыхъ вещей и долго не уплачиваетъ ни денегъ, ни процентовъ. Жидовка созналась, что

она дѣйствительно не исполнила своихъ обязательствъ и просила отсрочить уплату долга до конца года. Подстароста рѣшилъ: ждать мѣщанкѣ уплаты денегъ четыре недѣли, а потомъ жаловаться на Лею куда слѣдуетъ, если только она не исполнитъ своихъ обязательствъ.

Лѣта Божого Нароженья 1577, мѣсяца Ноября 19 дня.

Передо мною Малхеромъ Райскимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, жаловалъ на врадѣ въ замку господарскомъ Берестейскомъ Кургригорій Кграбовскій возный именемъ пасербицы своею, мѣщанки Берестейское Ганны Овхимовое Букрѣвича, на жидовку Берестейскую Лею Левковую о томъ:

Ижъ дей она Лея еще въ року прошломъ семьдесятъ шестомъ, вжо дей рокъ передъ Божиимъ Нароженьемъ на коледу будетъ, заставила помененой Ганнѣ Овхимовой у троухъ копахъ грошей литовскихъ на часъ малый дванадцатеро погодовья бѣлого, то есть: пошовокъ цвилеховыхъ на подушки чотыри, пошовокъ коленскихъ зъ бѣлью чотыри, простыни двѣ, одна полотно коленского, а другая летского, обрусъ ткацкій одинъ, кошулька коленская бѣлью шитая; отъ которое дей заставы водле умовы на каждый тыдень отъ копы грошей по осьмаку дати мѣла. А ижъ дей вжо тая застава у нее Ганны часъ немалый лежитъ и оная дей жидовка Лея ее не выкупуетъ и пѣнзей отъ троухъ копѣ грошей

истизны такъ же и лихвы не платитъ.

А Лея Левковая жидовка, тутъ же будучи на врадѣ, яко до тое заставы, ижъ тые хусты Ганны Овхимовое вжо рокъ на коледу будетъ, въ троухъ грошей литовскихъ на часъ малый заставила, такъ и до того же на каждый тыдень отъ копы по осьмаку лихвы платити мѣла—признавшися, просила, абы до року, то есть, до Божого Нароженья въ року теперешнемъ семьдесятъ семомъ Ганна Овхимовая терпѣла была.

Нижи Кургреггоръ Кграбовскій повѣдиль, ижъ дей не на рокъ Лея тую заставу пасербицы его заставила, але дей на часъ малый, яко ся и сама признала и просилъ, абы помененой жидовцѣ рокъ зъ ураду на окупенье тое заставы былъ зложенъ.

Зачимъ я выслужавши обѣихъ сторонъ, кгдажъ Лея жидовка такъ до заставы, яко и до плаченья лихвы зналася, же помененой Ганнѣ Овхимовой тую заставу въ трехъ копахъ грошей заставила и лихвы по осьмаку отъ копы грошей платити водле умовы мѣла, а заховываючися въ томъ водле артикулу осмогодцатъ, въ раздѣлѣ

сеомъ,—сказаломъ, абы Лея Левковая | мененой Ганнѣ далѣй въ томъ водле
туя заставу у Ганны Овхимовой за ч- | права тогожь владу вышей мененого
тыри недѣли выкупила и лихву, до ко- | заховатися сказано будетъ. Што для
торое ся сама добровольне сознала, за- | памяти до книгъ гродскихъ староства
платила; а гдыбы до того року поме- | Берестейского записано. Писанъ у Бе-
неного заставы не окупила, тогда по- | рестьи.

1580 г.

Изъ книги за 1577—1632 годы, стр. 349.

422. Коммиссарское опредѣленіе по дѣлу Брестскихъ жи�довъ съ Брестскими мѣщанами.

Евреи г. Брестя подали королю жалобу на Брестскихъ мѣщанъ, что эти послѣдніе не позволяютъ имъ пользоваться городскими доходами въ четвертой долѣ. Король назначилъ для разслѣдованія этого дѣла коммиссаровъ. Явившійся на судъ, жи�ды указали на выданную имъ королемъ Стефаномъ привилегію относительно этого предмета; мѣщане же, въ свою очередь сославшись на магдебургское право и на свои частныя привилегіи, не хотѣли признавать надъ со-

бой суда коммиссаровъ, и совѣтовали жи�дамъ жаловаться на нихъ войту и бурмистрамъ, или же королю; но съ ними опять таки не хотѣли согласиться жи�ды, такъ какъ для нихъ былъ свой судъ—гродскій и королевскій. Коммиссары, выслушавши обѣ стороны, предложили имъ помирится въ теченіи двухъ недѣль,—съ тѣмъ, чтобы въ это время жи�ды не вносили никакихъ суммъ въ ратушу; по истеченіи же этого срока, въ случаѣ несоглашенія, обратиться къ королю.

Działo się w Brześciu na zamku iego królewskiey mości, dnia czternastego miesiąca Marca, wponiedziałek, roku Pańskiego tysiąc pięćset ósmdziesiątego.

Przed nami Ostaphieiom Wołowiczem—castelanem Wileńskim, canclerzem wielkiego xięstwa Litewskiego, starostą Brzeskim y Kobryńskim, Mikołaiem Dominikowiczem Pacem—podkomorzym Brzeskim, y Adamem Pociem—sędzią ziemskim Brzeskim, kommissarzmi od iego królewskiey mści, w sprawie między żydami, mieszkającymi w Brześciu, aktorami a mieszczany Brzeskiemi—woytem, burmistrzami y wszystkiém pospolitém człowiekiem, pozwani, my na tę sprawę deputowanemi w krzywdzie, którą sobie

żyдовіe mienia mieć od mieszczan Brzeskich sąsiadów swych.

Naprzód żyдовіe, iako aktorowie, na imie: Tobiasz Bohdanowicz, Łazar Abramowicz, Saul Judzicz, Bieniasz Żyskinowicz, Łazar Hoszkowicz, Zissel Jesudicz, Abram Rubinowicz starszy y wszyscy żyдовіe zboru Brzeskiego przy nich społem stojąc, którzy to wyszei pomienieni sami od siebie y od wszystkiego pospólstwa zboru Brzeskiego żyдовского, przez umocowanego Andrzeia Przybyłskiego pokładali kommissię i. k. mści, s podpisem własney ręki iego królewskiey mści y za pieczęcią większą w. x. Lit. i thesz s podpisem ręki pisarza króla iego mści pod datą w Warszawie dnia dziesiątego Feb-

bruarii w roku teraz idącym wyżej pomienionym, w której kommissyey i. k. miłości nam rozkazować raczy, abyśmy żydom pomienionym sprawiedliwość słuszną o zatrzymanie czwartej części dochodów mieszkich, im wedła przywilegiów przynależącej, z mieszczany Brzeskimi miasta i. kr. miłości uczynili, iako o them kommissia i. kr. miłości do nas podana, szczyrzej obmawia. Pothem strona powodowa żydowie Brzescy przez umocowanego swego położyli mandat i. k. miłości, łacińskim piśmem pisany, s podpisem ręki i. kr. miłości własney y s pieczęcią wielką w. x. Lit., y też s podpisem ręki pisarza iego królewskiey miłości, który słowo od słowa tak się w sobie ma:

Stephanus Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithvaniae, Russiae, Prussiae, Samogitiae, Mazoviae, Livoniae, nec non princeps Transilvaniae, famatis et honestis, advocato, proconsuli, consulibus et scabinis totique ideo communitati civitatis nostrae Brestensis, subditis nostris fidelibus, nobis dilectis gratiam nostram regiam. Famati, fideles et dilecti! Deputavimus et designavimus certos commissarios nostros, videlicet magnificum dominum Eustachium Wołowicz—castellanum Vilnensem, cancellarium nostrum magni ducatus Lithvaniae, Brestensem, Kobrinensem capitaneum et Nicolaum Pac, succamerarium, nec non Adamum Pocięy, iudicem terrestrem Brestensem, ad decernendam et computandam, iure decidendam controversiam eam ratione nonnullarum proventuum civitatis nostrae Brestensis, quorum partem quartam sibi debere iudaei, concives vestri, affirmant, aliarumque quarundam iniuriarum nomine inter fidelitates vestras et dictos iudaeos exortam, ratione quarum injuriarum fidelitates vestras memorati iudei nostris citationum litteris ad iudicium nostrum adcitaverunt.

Quoniam autem causae et citationes omnes sunt ad certum tempus per nos limitatae: proinde supplicaverunt nos non nulli iudaeorum Brestensium tam suo ipsorum, quam etiam totius caetus iudaici nomine, ut in assequenda illorum iustitia moram hanc eos ferri non permitterimus. Ideoque fidelitati vestrae serio praesentibus mandamus, ut cum per dictos commissarios nostros fidelitates vestrae ad locum et tempus ad cognoscendam et decidendam eam causam per eosdem assignatos accersitae fuerint, coram quibus compareant ad partisque adversae propositionem decreti respondeant et quidquid de iuris et aequitatis norma per dictos commissarios ea in causa decretum fuerit, firmiter observent. Partis nihilominus alterius ad nos et iudicium nostrum provocantis appellacionis reservata salva, pro gratia nostra et officii sui debito fidelitates vestrae secus non faciant. Datum Varsoviae, die decima mensis Februarii, anno Domini millesimo quingentesimo octuagesimo. Stephanus rex. Venceslaus Agrippa sacrae regiae maiestatis in magno ducatu Lithvaniae notarius secretarius.... *) naszemi położyły, kthóra tho w szobie obmawia, iż daly pewni czas y dzień mieszczanom wiedzieć ku rozprawie o the krzywdi wyssy pomienione w listach iego król. miłości.

Za kthórą to innotestentią mieszczanie Brzeszczy przed namy oblycznie staneli, tho iesth: Jozeph Hansky, Mathis Spakowyc — burmistrz, Benias Tchorzomsky, Adam Sczepanowyc, Mykołay Rap, Casper Wyrzikowsky, Iwan Statywka, Mykołay Koziutyc, Szczęśni Wysniewsky—raycze. A zstroni urzędu woithowskiego: Bogdan Noczikowyc, Stanisław Kurzelowsky, Dimian Hawrelowic, Andrzej Kowalowic,

*) Здѣсь въ подлинникѣ пропусекъ.

Omelian Romanowic; ławnicy y cechmi-
strze, na imie: Kuniey Waskowyc, Josko
Bokrey— rzemiosła kusnierskiego, Charko
rzemiosła kowalskiego, y ynszy czechmi-
strze y pospolicity człowiek.—Przeczywko
kthorim mieszczanom oblicznie stoiającim,
pomieniony żydowie, strona powodowa za-
żowały o tho: iż czy żydowie, mając na-
danie z łasky kroiow ich mści polskich
y książąt wielkich Lithewskych docho-
dów należących miastu Brześciu do
skrzynki mieszczki, których dochodów ży-
dowie mianowały, iż ihm czwartha część
należy wedlie przywileiów ym nadanych,
kthóre przywileie przed namy pokładaly;
wedlie kthórich prossiely, żebi bely przy
they czwarthi częsczy dochodow miesz-
czkich zostawieny.—Po kthórey żalobie stro-
ny powodowy mieszczanie powiedziely, ze-
szmi są niepodlegly sądowy ichmość pa-
now commissarzow według przywileiow
naszych, theko przed urzędem swim wo-
ythowskym; czo ieżliże rozumieły miec
krzywdę od nas żydowie, thedi nasz mie-
ly pozwać do urzędu woynthowskiego, nam
przynależącego; a komu by szie zdała
krzywda, thedy mógł by appellować man-
dathem o też rzecz do iego król. mości;
skthórego mandathu przypadł nam bił rok,
kthoregoszmy pylnowaly, nyszli isz spra-
wi wszystkie spraw maydeburskich są
limitowane do pewnego czasu, za czym
then rok nie doszedł, a theras opuszczyw-
szy then rok commissiä wyprawieły; na
kthórem roku przed w. m. pani commis-
sarzamy nie powinniszmy odpowiadać, any
przywileiow szwoych pokazować, thilko
przed iego król. mością, naszym miłości-
wym panem, kthóremu tho przynależy
przywileie dane wykładać, y okazały ar-
ticul s prawa maydeburskiego ex speculo
Saxon. libro tertio artic. 58 in glossa et
privilegii interpretatio patet ad illum re-
gulariter, qui privilegium concessit, quia

eius est interpretari cuius et condere y
daley nyc niechczely odpowiadać ad ob-
iecta storni powodowi, alye prossiely, aby
bely do iego król. mości s tą sprawą ode-
śłany.

Przeczywko kthórey alligathey przerze-
czonych mieszczan umocowani storni po-
wodowi powiedział, że was przed ich mość
pani commissarze nie pozwały żydowie o
pokazanie przywileiow, alie o krzywdę
szwä; kthórä od wasz mają w pomienio-
ney czwarthey częsczy dochodów na rzecz
pospolitä w mieszce Brzeszkym przyna-
leżących sobie: gdys ony chocia ych tha
czwartha część ym wedlie przywileiow
ych iem nadanych nie dochodzy, iednak
ony onera mieszczkie czwarthä część po-
noszą, tho iesth, mosty moszczä, podwodi
daiä, y ynsze pożythky do rathusza w mie-
szcie, tho iesth, z klethek y stołków, od
rzeczy kramnich y inszego ych thargo.... *)
żydowie słusznie mają być ku używaniu
czwarthey częsczy przypuszczeny.

A czo strona pozwana w exceptiey swo-
iey powiada, żeby miała być pozwana do
urzędu sobie należącego woynthowskiego,
tho być nie mogło, gdys y samemu panu
woythowy, iako przednieyszemu w they
mierze uczesznikowy, o thesz czwarthä
część dochodów mieszczkich actia iest in-
tentowana. Czo szie s commissiey ys man-
dathu iego królew. mości pokazuie, the-
go thesz pokazać nie mogą, żeby od sądu
commissarskiego mieli być wolny, gdis
tho iesth własnı sąd na mieyseciu i. k.
mości. Czo thes strona pozwana przywio-
dła prawo s książ prawa maydeburskie-
go około przywileiow dawania y wykła-
dania ych, thedi strona powodowa, iako
prawu temu maydeburskiemu nie podlie-
gła, thak thes dowodów z niego przymo-

*) Въ подлинникѣ отбѣзана одна строка.

wać nie powinna, gdys ony zawsze są pod urzędem zamkowem.

My commissarze krolia iego mości, przesłuchawszy załobi stroni powodowey, kthora sie domawiała, aby beła mogła mieć rosprawę przed namy, s pomienionemi mieszczani o czwarthą część według przywileiow ych, które mają thak od przodków od krolow ich mość, yako y od iego królew. mości y pana theraznieyszego; a is strona pozwana mieszczanie Brzesczczy odzywaly sie, iako s thą sprawą thak y s przywileiamy swoiemy do iego królew.

mości, pana naszego miłościwego; thedysmy iem thego pozwoliely, y rok stronom obiema we dwie niedziely po wielky noczy blisko przyszłey ku stanowieniu sie y okazaniu przywileiow swoych przed iego krolewską mością, tham swim szczęśliwie być raczy; a w thim czasie do uznania iego królewskiey mości żydowie nie powinny będą dochodów żadnich, kthóre przynależą do rathusza Brzesczkiego płaczyc okrom podwod, gdys tho iesth potrzeba rzeczy-pospolitey, kthora omieskania nie czierpy.

1582 г.

Изъ книги за 1577—1569—1582—1621 годы, стр. 1598.

423. Судебное опредѣленіе по жалобѣ Василя Гарабурды на жида Лазаря Абрамовича по поводу утайки имъ веселя брата Гарабурды Аенасія.

Лѣта Божого Нароженья тысяча пятьсотъ восемьдесятъ второго, мѣсяца Юна девятнадцатого дня.

Перѣдо мною, Остафѣемъ Воловичемъ паномъ Виленскимъ, канцлеромъ великого князства Литовского, старостою Берестейскимъ и Кобрынскимъ, жаловаль служебникъ мой Базилей Гарабурда самъ отъ себе и именемъ брата своего рожного Петра Гарабурды на Лазара Абрамовича жида Берестейского о листъ записный, небозчику брату ихъ Офанасу Гарабурдѣ даный отъ пана Ивана Зарецкого, скарбного его королевское милости на двѣсте копъ грошей Литовскихъ, у того дей брата ихъ позычныхъ:

Ижъ дей тотъ братъ ихъ Офанасъ Гарабурда за живота своего меваючи зъ нимъ Лазаромъ немалые sprawy и звираючи ему листовъ записовъ реест-

ровъ до рахубы зъ нимъ и зъ иными должниками своими належными, и того дей звышмененого запису отъ пана Зарецкого на двѣсте копъ грошей ему Лазарови до рукъ звѣрилъ; и не отыскавши въ него также и тыхъ двоухъ сотъ копъ грошей у пана Зарецкого не справивши, съ сего свѣта споль, а тотъ дей записъ у него Лазара zostалъ. А теперь дей тотъ записъ и сума, у пана Зарецкого залеглая по брате ихъ имъ властне належить, которое безъ того запису у пана Зарецкого не могутъ дойти, непооднокротъ дей его Лазара упоминали, а онъ имъ вернути и отдати его, не вѣдати для которое причины, не хочеть. А Лазаръ жидъ очевисте передо мною стоячи, а отказючи на жалобу того такового запису у себе быть не повѣдалъ и о немъ ничего не вѣдаетъ, и нехай дей то не голыми

слова, але якими слухными доводи або знаки на письмѣ покажетъ, если коли братъ ихъ Офанасъ ему того запису звѣрилъ, або въ захованье давалъ.

А кгдамыъ и зъ ураду пыталъ Гарабурды, чымъбы того на Лазара доводилъ, ижъ бы тотъ записъ у него быти мѣлъ; а Гарабурда повѣдилъ, если бы дей то зрозсудку пришло, оповѣдался быть готовымъ присягою довести, тогоже братъ его Офанасъ запису мененному ему въ захованье звѣрилъ. А жидъ Лазаръ, яко и первой, такъ и теперь такового запису не признался, не повѣдаючи быти у себе, ани о немъ вѣдаючи; домоваяся, абы якими иными слухными знаки, або свѣтками доводилъ, передъ которыми еслибы коли братъ его Офанасъ такий записъ ему звѣрилъ, або естлибы мѣлъ по смерти его у себе передъ нимъ коли ему и брату Петру признавалъ.

А такъ я, выслухавши ихъ обѣихъ сторонъ, а кгдажъ Базылей Гарабурда жадного иного доводу, ани знаковъ на письмѣ въ себе быти не повѣдалъ,

только згола до присяги брался, съ тыхъ причинъ прихилиючися я праву посполитому сказалемъ, абы жидъ Лазаръ присегу учинилъ на томъ, яко того листу мененного у себе не маеть и о нимъ не вѣдаеть, и рокъ присязъ день третій зложиломъ, а потомъ тотъ же Лазаръ бралъсе и просилъ о узыченье часу до двухъ недѣль на обыскане того листу межи иными листы его въ Тыкотынѣ къ съѣздъ въ Берестьи будущими, чого емуза позволеньемъ стороны новодовое узычно и рокъ отъ дня нинѣшнего за двѣ недѣли зложиломъ, въ которыхъ двоухъ недѣляхъ, еслибыся тотъ жидъ Лазаръ оногo листу запису доискалъ, тогды маеть и повиненъ будетъ Базылю Гарабурди отдаати, а кгдабыся не доискалъ, тогда предъ ся на онъ часъ по выштю двоухъ недѣль заразъ маеть и будетъ повиненъ тутъ же на врадѣ присягнути на томъ, яко его въ себе не маеть и о немъ не вѣдаеть.

Што для памяти до книгъ кгородскихъ староства Берестейского есть записано. Писанъ у Берестьи.

1582 г.

Изъ книги за 1577—1569—1582 и 1621 годы, стр. 1822.

424. Жалоба Константинопольскаго купца Гаслана Караманта о задержаніи и разграбленіи на таможиъ его товаровъ вопреки королевскому листу на свободную торговлю.

Вслѣдствіе жалобы греческаго купца Гаслана Караманта на Брестскихъ таможенныхъ чиновниковъ—жида Вольфа и Григорія Заровскаго въ томъ, что они, не смотря на королевскій листъ, данный ему Короманту на безошлинный провозъ его товаровъ въ Вильну, отняли у него 25 сафьянныхъ кожъ (по копѣ грошей) и четыре

червоныхъ злата, Брестскій подстароста Мальхеръ Райскій написалъ земскому судѣ письмо о возвращеніи истцу назадъ отнятыхъ у него вещей, по полученіи слѣдуемыхъ съ него пошлинъ. Не заставши судьи дома, грекъ отправился въ мытную камору и предъявилъ письмо подскарбія мытниковъ; они ему объявили, что кожи

проданы ими на потребу королевскаго скарба по подкопѣ и два гроша. На спросъ—куда они дѣвали деньги, вырученныя отъ продажи, сверхъ слѣдуемыхъ на уплату пошлинъ? отвѣчали—что раздѣлили между собой поровну, и предлагали

получить обратно только три кожи. Не желая принимать ихъ, грекъ попросилъ мытниковъ написать сообщенное ими на бумагѣ и предъявить это въ судъ, прося записать въ гродскія книги для дальнѣйшаго преслѣдованія хищниковъ.

Лѣта Божого Нароженья тысеча пятьсотъ восемьдесятъ второго года, мѣсяца Юля двадцать восьмого дня.

Передо мною Мальхеремъ Райскимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, оповѣдалъ и жаловалъ на врадѣ купецъ съ Константинополя Гасланъ Карамантъ ггрекъ:

Ижъ дей ѣдучи ему съ товары своими для продаванья ихъ въ року теперешнемъ осьмьдесятъ второмъ, межи святы великодня прошлаго черезъ мѣсто Берестейское до Вильни, то пакъ дей ту у Берестьи справцы коморы Берестейское мытное—жидъ Вольфъ съ товаришомъ своимъ Григоремъ Заровскимъ, не даючи на листъ его королевское милости, который ему на вольное проваженье товаровъ всякихъ въ панство его королевское милости былъ данъ, загамовавши его тутъ у Берестьи, погрѣбили дей у него за мыто скуръ сафьяновыхъ, чирвоныхъ двадцать пять, каждая дей коштовала по копѣ грошей литовскихъ, и ку тому золотыхъ червоныхъ чотыры. О што кгды дей онъ Гасланъ его милость пана подскарбега земского, пана Яна Глѣбовича мандатомъ передъ его королевскую милость о тые забраные речи свои былъ позвалъ, то пакъ дей его милость панъ подскарбѣй, не вдаючися о то зъ нимъ въ жадную справу, писалъ листъ до его милости пана Адама Патея, судьи земского Берестейского, который отъ его милости тую комору мытную Берестейскую завѣдаетъ, абы его милость панъ судья мыто отъ тыхъ товаровъ

его на онъчасъ проважонныхъ отъ него взявши, ему тые всѣ речи его забраные черезъ тыхъ помененыхъ справецъ мытныхъ—жиды Вольфа и Кюригоря вернути росказалъ. То пакъ дей онъ помененый Гасланъ дня нинѣшнего, вышей на датѣ помененого Юля двадцать осьмого, не заставши тутъ у Берестьи его милости пана судьи земского, давалъ и указовалъ тотъ листъ его милости пана подскарбега тому жиду Вольфу и Кюригорю Заровскому у дому мытномъ, абы они за тымъ листомъ его милости пана подскарбега, мыто отъ него взяли, а ему тые сафьяны и золотые черленые вернули. Который дей листъ его милости пана подскарбега они до рукъ своихъ приемши, тотъ дей Грегорей Заровскій, справца мытный, рукою своею властною на немъ написалъ тыми словы; ижъ дей тые сафьяны попродаваны суть черезъ насъ на потребу скарбу его королевское милости. Который листъ и тотъ напись Григорья Заровского и передо мною на врадѣ тотъ грекъ оказовалъ. И ку тому дей словне ему тыежъ справцы отказали, же оны сафьяны по полконы и по два гроши попродавали; а што дей назбыты надъ мыто приходячое съ тыхъ грошей за сафьяны побраныхъ збывало, то дей повѣдилл, же межи себе посполу за працу подѣлиди и только дей на сесь часъ ворочали ему три сафьяны. Але дей онъ Гасланъ, не беручи отъ нихъ, кгдыжъ не вси ему даваны, именуючи въ томъ собѣ шкоду немалую зла-

ща же кгда оные поменены Вольфъ | Вѣ чомъ дѣй всемъ злаца за неиз-
жидъ и Григорей Заровскій въ нихъ | даньемъ отъ нихъ справецъ мытныхъ
тые сафьяны брали, онъ Гасланъ | тыхъ всихъ сафьяновъ, черезъ нихъ у
кгрекъ печатью своею въ мѣшку тые | него побраныхъ, и въ замѣшканью до-
сафьяны и речи до науки его коро- | роги мѣнилъ собѣ шкоды отъ нихъ на
левское милости запечатовалъ былъ, и | полтораста золотыхъ польскихъ. О што
они дѣй тую печать его отодравши | все хочечи зъ ними правне мовити про-
отъ того мѣшка, а выбравши тые все | силъ, абы тое оповѣданье его до книгъ
сафьяны не вѣдати гдѣ подѣвали и | записано было. Што за прозьбою его до
вернути ему за тымъ листомъ пана | книгъ кгородскихъ староства Берестей-
подскарбего не хотѣли и не вернули. | ского есть записано.

1621 г.

Изъ книги за 1577—1562—1582—1621 годы, стр. 999.

425. Жалоба Брестскихъ жидовъ на священника, войта и бургомистра, кото-
рые по нерадѣнію выпустили убійцу жида.

Въ Брестскій гродскій судъ обратились жида | священникъ, принявшій на себя обязанность на-
съ жалобой на священника Вешницкаго, войта, | мѣстника, за его отсутствіемъ, посадившій пре-
намѣстника и мѣщанъ въ томъ, что они не | ступника въ тюрьму и предлагавшій жидамъ ка-
только не хотѣли распорядиться о болѣе строгомъ | раудить имъ самимъ своего преступника. Его
караудѣ убійцы жида Хомги Рудника, но еще со- | подозревають жида во взяточничествѣ. Дока-
дѣйствовали къ его побѣгу, доставивши ему инстру- | зательствѣ, что поминутыя лица содѣйствовали
менты необходимые для разбитія колодокъ, цѣпей | преступнику въ побѣгѣ, кромѣ жалобъ, жида
и замковъ. Въ этомъ дѣлѣ особенно обвиняется | не представили никакихъ.

Лѣта Божого Нароженья тысеца шесть | у zamordowanego żyda Jakuba Liewko-
сотъ двадцать первого, мѣсеца Авгу- | wicza, z dziećkami memi Moszkiem Jaku-
ста первого дня.

Передо мною Бенедиктомъ Буховец- | niebozczyka Jakuba,—z wielkim żalem na-
кимъ—войскимъ и подстаростимъ Бе- | szym opowiadamy sie wasznościom, iako
рестейскимъ, постановившимъ очевиство | urzędowi, na swieszczenika wielmożnego,
на врадѣ жидове мѣста Берестейского, | iaśnie wielmożnego pana Krzysztofa Sa-
имени нижей менованые, оповѣданье | piehi—woiewodzica Witepskiego, dworza-
свое на письмѣ къ записанью до книгъ | nina y rotmistrza iego królewskiej mości,
врадovýchъ подали въ тые слова:

Miłościwy panie y sędzie grodzki | imieniem Parfena Chomiczkiego y miesz-
Brzescki! | czan iego mości Wisznickich: woyta pa-
Мы жидовие Brzesccy именіми,—ia Mow- | na Stanisława Paprockiego, pana Wasilia
sza Jakubowa Lewkowicza, żona zabitego | Jackowicza burmistrza, Hrycia Jakowi-
cza, Makara Demidowicza, o tém:

Iż w roku terazniejszym tysiąc szeszet dwudziestym pierwszym, miesiąca Julia dwudziestego wtorego dnia, ten ocieć swieszczennik, ozwawszy się być w niebytności na ten czas u Wiszniczach i. w-go pana Jerzego Mikołaiiewskiego—urzędnika Wisznickiego namiestnikiem pana Mikołaiiewskiego, przyjąwszy u nas utopionego mężoboicę nieboszczyka zabitego żyda, poddanego iego mości pana woiewodzica Witębskiego Wisznickiego z sioła Łaniewa, imieniem Chomkę Rudnika, do więzienia, dawszy na niego y łańcuch, odesłał go do więzienia do turmy miesckiej, na rynku stojącej; do której turmy y więzienia zrazu na każdą noc straż swą miescką przydawać kazał. A potym iako mamy wiadomość, gdy iuż z domu tego to mężoboicy skrzynie s pieniędzmi ocieć swieszczennik do siebie na urząd odyskał, potym iusz y straży do tego złoczyncyż dawać nie kazał; y gdyśmy dać swieszczennika na żywyi Bóg o straż prosząc po kilka razy chodzili y on nam samym strzec kazał. Potymeśmy do woyta y do burmistrzów także prosząc o straż y powiedaiąc, iż iusz y zamek na szyi, chcąc uciec, zepsował, aby do niego straż przydali. Zaczym nie bez suspicyi, iż za iedno porozumienie pana namiesnika-oycy swieszczennika s temi pomienionemi mieszczan-

ny, aby ten mężoboica uciekł, mogąc straż przydać, gdyż na ten czas na każdą noc po ulicach po czterdziestu człowiek wartowali, a nie chcieli dać, alie ieszcze do ucieczenia onemu złoczyncy instrumenta takie podali, którym on y kłódkę iusz drugą ze dnia dwudziestego osmego na dzień dwudziesty dziewiąty Julia tegoż roku tysiąc szeszet dwudziestego pierwszego na szyi długę złamawszy na switaniu s tego więzienia uciekł. Y gdy uciekał, widząc onego mężoboice nie mało mieszczan uciekaiąc, na krzyk nasz nawet żaden mieszczanin łapać pomoc nie chcieli. Które my instrumenta tegoż czasu skoro po ucieczeniu nalazsi w turmie w słomie, woznym y szlachcie okazali y to opowiedali. Sktorem my oicem swieszczennikiem iako tym, iż on nad prawo swe duchowne y powinności swe opuszczaiąc zwykły urząd swoi poświęcony, przeciwko prawu Bożemu, ważył się urząd y rządy świeckie na siebie wziąwszy, ku wielkiej szkodzie naszey być, gdzie nam prawo drogę ukaże, prawnie mowić y s pany mieszczany sobie z iego mości pana woiewodzica sprawiedliwości prawnie dowieść, tą protestacyią naszą do xiąg urzędowych wnosim y prosimy aby zapisana była. Што есть принято и записано.

1621 г.

Изъ книги за 1577—1569—1582—1621 годы, стр. 1043.

426. Жалоба землянина Криштофа Бирубы Славенскаго на жидовъ м. Шерешева, которые избили, изранили и ограбили его на дорогѣ.

Землянинъ Бируба Славенскій, приславъ въ городскій судъ извѣщеніе, что ѣхавши изъ Пружанъ въ Шерешевъ, дорогою встрѣтилъ онъ жидовъ Шерешевскихъ и будучи навеселѣ вступилъ съ ними въ разговоръ; жиды же видя его

безопасность напали на него съ кольями, его самого избили, и отняли саблю (карабелю). При этомъ извѣщеніи находится и посвидѣтельствованіе вознаго.

Лѣта Божого Нароженья тысяча шестьсотъ двадцать первого, мѣсяца Августа шестого дня.

Приславъ на врадъ къ городскій Берестейскій до мене Бенедикта Буховецкого—войскового и подстаростего Берестейского земенинъ господарскій воеводства Берестейского панъ Криштофъ Бируба Славенскій оповѣданье свое на письмѣ къ записанью до книгъ вродовыхъ въ тые слова:

Милостивый пане подстаростій Берестейскій!

Я Криштофъ Бируба Славенскій, земенинъ господарскій воеводства Берестейского, оповѣдаемъ се въ томъ, яко урадови на жидовъ мѣста Шерешевского, на име Зельмана Орля Аврамовича, прозываемого Миморовича о то: ижъ въ року теперешнемъ тысяча шестьсотъ двадцать первого, мѣсяца Іюня двадцать третего дня, въ среду, ѣхалъ зъ мѣста Пружанского на колесѣ дорогою добровольною, идучою съ Пружаное до Шерешева. Приѣждзаючи недалеко церкви Старовольское, въ Старой Волѣ будучое, поткалемъ се съ тыми жидами поменеными и пытаемъ: отъ кого бы ѣхали, гдѣ ѣдутъ? а они, бачечи мене человекъна убеспеченого, а

до того подпилого, не даючи о собѣ справы, але припадши до мене съ колами, самого мене збили и змордовали и карабелю, купленную за золотыхъ польскихъ семь, при томъ збитью у мене взяли и пограбили на той дорогѣ вышменованого року, мѣсяца и дня звышъменованого, безъ данья отъ мене жадное причины. А такъ я зъ ними—поменеными жидами, гдѣ ми право до него дорогу укаже хочечи готовы правне чинить, якъ о избитыи свое отъ нихъ стало, и о пограбенъи карабелы, прошу абы тое мое оповѣданье до книгъ вродовыхъ было записано.

При которомъ оповѣданью, тутъ же ставши на врадъ и возный воеводства Берестейского Янъ Рожицкій, очевидстой справѣ свѣдомъ будучи, квитъ за печатью и съ подписомъ руки свое и за печатьми стороны шляхты и съ подписомъ руки одного шляхтича, который зъ нихъ писатъ умѣлъ, къ записанью до книгъ вродовыхъ подалъ и такъ се въ собѣ маеть: Я Янъ Рожицкій, возный воеводства Берестейского, сознаваю симъ моимъ, квитомъ: ижъ року теперешнего тысяча шестьсотъ двадцать первого, мѣсяца Іюля двадцать пятого дня, маючи я при со-

бѣ стороною двоухъ шляхтичовъ—пана Миколая Лясковского а пана Григорья Бѣлевского, съ которою стороною шляхтою быломъ въ справѣ пана Криштофа Бирюба Славенского, земенина господарского воеводства Берестейского, который то панъ Бирюба мнѣ возному и той сторонѣ шляхтѣ набраной оказываль; гдѣ за оказаньемъ его пана Бирюбы видѣломъ на немъ на плечахъ ранъ синесбитыхъ три, а четвертую рану видѣломъ тамже синесбитую на хрибтѣ у поеса, а пятую рану видѣломъ криваву пробитую на рудѣ лѣвой на пальцу великомъ. Которые то раны панъ Бирюба меноваль быть собѣ сталыхъ отъ жидовъ мѣста Шерешевского на име: Зельмана, Ицука Абрамовичовъ, прозываемыхъ Махляровичовъ, въ року теперешнемъ тысеца

шестьсотъ двадцать первого, мѣсеца Юля двадцать третего дня, на дорозѣ добровольной идучой, съ Пружаное до Шерешева, недалеко церкви Старовольное, въ Старо-Воли, именованой, отъ тыхъ же помененныхъ жидовъ грабежъ сталый при томъ збитью шаблю, купленную за золотыхъ польскихъ семь. Што я возный при той сторонѣ шляхтѣ видѣлъ есми того, яко се вышей поменило, на томъ даль сесь мой квитъ ку записанью до книгъ гродскихъ Берестейскихъ и съ печатью моею и съ подписомъ руки моею и подъ печатьми стороны шляхты, при мне будучое; и вверованье року, мѣсеца и дня вышей писаного. Которое жъ то сознание возного помененого до книгъ врадovýchъ есть записано.

1644 г.

Изъ книги за 1644 годъ, стр. 182.

427. Жалоба іезуитской коллегіи на Брестскихъ жидовъ о побояхъ, наносимыхъ ими ихъ ученикамъ.

Ректоръ Брестскаго іезуитскаго коллегіума и префектъ, внесли въ гродскій судъ жалобу на Брестскихъ жидовъ въ томъ, что эти послѣдніе постоянно нападаютъ на іезуитскихъ воспитанниковъ и, увлекаясь ненавистію къ христіанамъ, бьютъ ихъ и безчестятъ, о чемъ коллегіумъ неоднократно уже заявлялъ суду и имѣеть у себя одну палку, какъ поличное. Недовольствуясь такими насиліями, одинъ изъ жидовъ—Пинкасъ Са-

муиловичъ недавно напалъ на воспитанника Несецкого и въ сообществѣ съ другими жидами не только избилъ его до полусмерти, но еще угрожалъ побоями и другимъ воспитанникамъ. Желая преслѣдовать таковыя безчинства Брестскихъ жидовъ судебнымъ порядкомъ, начальство коллегіума проситъ гродскій судъ вписать эту протестацію въ свои книги.

Лѣта отъ нароженія Сына Божого тысяча шестьсотъ сорокъ четвертого, мѣсяца Марта десятого дня.

Передо мною Миколаемъ Табенскимъ, подстолимъ и подстаростимъ Берестейскимъ, ставши очевисто на врадѣ въ Бозѣ велебные ихъ милости ксендзъ Янъ Раковскій ректоръ и ксендзы Криш-

тофъ Янковскій префектъ колегеума соціетатисъ Езу Берестейскаго, своимъ именемъ и всихъ студентовъ тогожь колегеумъ Берестейскаго оповѣданье на письмѣхъ къ записанью до книгъ врадovýchъ подали въ тые слова:

Мциу паніе urządзіе grodzki Brzeski! Ja xiądz Jan Rakowski—rector y ia xiądz Krzysztofh Jankowski—prefect collegium societatis Jesu Brzeskiego, imieniem wszystkich studentów tegoż collegium Brzeskiego, pod władzą naszą będących, protestujemy się na niewiernych żydów wszystkich, tak starszych iako y na wszystko kahał żydowski tegoż miasta i. k. mści Brzeskiego o to:

Iż oni z wierutney swoiey przeciwko krwi chrześcijańskiej złości niepojednokrotnie zwykło różnemi czasy y rokami, miesiącami y dniami, despekta różne, obelgi, zbiacia, mordowania, wszystkim studentom czynią, o czym xięgi waszmściów Brzeskie y insze mają wiedzieć, iako y roku tysiąc sześćsetnego czterdziestego trzeciego na niżej mianowanej ulicy na szlacheckie działki małe wielkich officrów tuteyszego woiewództwa Brzeskiego, z niebezpieczeństwem na zdrowia ich, z wielkiem kłiem, który do tych czas iest w collegium na świadectwo tego ich nieposkromionego zuchwalstwa impet uczynili; którzy to żydzi nie przestawiając swych niezbożnych zamysłów y złości, znowu w roku terazniejszym tysiącnym sześćsetnym czterdziestym czwartym, miesiąca Marca ósmego dnia, iako

nam dał sprawę szlachetnie urodzony pan Bartłomiej Niesiecki, student tegoż collegium Brzeskiego societatis Jesu. Gdy ten student pomieniony pan Niesiecki tego dnia wyżej mianowanego szedł drogą dobrowolną, ulicą żydowską mostową, mimo wrota kamienicy żyda Brzeskiego Pinkasa Samuelowicza; tedy pomieniony żyd Pinkas, postrzegłszy onego będącego, będąc na ganku przy tychże wrotach, słowy nieuczciwemi onego pana Niesieckiego zelżywszy, zesromociwszy y zawoławszy na straż swoje żydowską, których on sam Pinkas imiona y przewiska wie y tam ich dobrze zna, rozkazał bić. Za którego wołaniem y rozkazaniem kilkanaście żydów przypadłszy, onego pana Niesieckiego zbili, zmordowali y naostatek ledwie z ostatkiem zdrowia swego uszedł. Przy którym zбициu nie tylko na Niesieckiego zdrowie, ale y na innych wielu studentow pochwałką uczynił: idź precz, iuż się tobie dostało y innym się ieszcze dostanie. Nie będąc tedy od tych niewiernych żydów wszyscy studenci za takowymi pochwałkami zdrowia swego bezpieczni, y iezeliby znowu według odpowiedzi swoich chcieli przedsięwzięciu swojemu nad nim panem Niesieckim, albo innemi studentami extendować, do uczynienia doskonalszey protestacyi, wolny rekurs zostawujemy, na ten czas prosząc, aby ta nasza protestacia do xiąg w. mciów urzędczych była przyjęta y zapisana. Что есть принято и записано.

1646 г.

Изъ книги за 1629—1631—1646 годы, стр. 227.

428. Донесеніе вознаго о самоуправномъ заключеніи въ тюрьму Брестскими жидами слугъ господина Андреевскаго.

Возный Брестскаго воеводства свидѣтельствуеть, что позванный со стороны шляхтой паномъ Галемскимъ для присутствованія при разслѣдованіи имъ дѣла о самоуправномъ заключеніи въ тюрьму жидами слугъ Андреевскаго, онъ видѣлъ и слышалъ: какъ Галемскій розыскивалъ заключенныхъ; какъ онъ спрашивалъ ихъ

о причинѣ ареста, на что заключенные отвѣчали ему, что они ничего не знаютъ; какъ онъ отправился потомъ къ городничему и просилъ его о выдачѣ арестованныхъ на поруки, и какъ наконецъ жиды воспротивились этому и прямо заявили, что они будутъ держать ихъ въ тюрьмѣ до тѣхъ поръ, пока не кончатся ихъ дѣло.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ чотырдесятъ шосто-го, мѣсеца Августа шестнадцатога дня.

Передо мною Александромъ Шуйскимъ—хоружимъ и подстаростимъ Берестейскимъ, ставши очевисто на радѣ возный воеводства Берестейскаго Матфей Токаревскій, квити свой реляційный призналъ и ку записанью до книгъ владовыхъ подалъ, въ тые слова писанный:

Ja Matfiej Tokarzewski, woźny woiewodstwa Brzeskiego, zeznam tym moim relacyinym quitem: iż w roku teraznieyszym tysiąc sześćset czterdziestym szóstym, miesiąca Augusta szóstego dnia, mając ia przy sobie stronę dwóch szlachcicow—pana Jana Tokarzewskiego y pana Andrzeia Pogorzelskiego, s tą stroną szlachtą byłem wzięty od imć pana Władysława Jana z Gałemna Gałemskiego do zamku i. k. m. Brzeskiego, gdzie tam s tą stroną szlachtą y z imć panem Gałemskim przyszliśmy do zamku i. k. m. Brzeskiego; tamże imć pan Gałemski pytał się u wrotnych y stróżow zamkowych: gdzieby te więznie, sładzy iego mości pana Jana Andrzeiewskiego, których żydzi gwałtem

pobrawszy do więzienia osadzili, gdzie są? Jakoż wrotni powiedzieli, że w turmie złodzieyskiej siedzą. Tamże ze mną woźnym y stroną szlachtą iegomości pan Gałemski szedł ku tey turmie, chcąc onych widzieć. Y gdyśmy przyszli przed okno tey turmy, tam że za pytaniem imć pana Gałemskiego ozwali się ci czeladź imć pana Andrzeiewskiego. Pytał wthedy imć pan Gałemski, coby tu porabiali, dla czego y od kogo te więzienie cierpią? Którzy wszyscy zgodnie powiedzieli, że nas żydzi Brzescy gwałtem między kramami s piechotą zamkową pochwytawszy, z sukien, z ochędóstwa, z szabel, z pieniędzy gotowych złupiwszy, okrótnym więzieniem nas szlachtę potczywą trapią y głodem morzą, y iuż iednego towarzysza naszego, który z nami zarówno siedział, Choinskiego kilka dni temu przyszedszy w nocy żydzi gromadą wielką (mogła być godzina w noc) onego s turmy iednego wzięli y nie wiedzieć gdzie go podzieli y gdzie go mają,—czy go stracili, czyli też utopili, a nas ieszcze po staremu więzieniem więzią, nie wiemy co z nami daley czynić będą. Co słyżąc imć pan Gałemski słowa tych więźniów przede mną woźnym oświad-

czył y protestował y imć panu Andrzeiewskiemu, szwagrowi szwemu wolny proces y prawo za przyjazdem onego z Wilna z trybunału o to zachował. A potym, imć pan Gałęmski szedł ze mną woźnym y s tą stroną szlachtą do izby iegomości pana Zygmunta Jurkowskiego—horodniczego tameyszego zamku Brzesckiego, chcący wiedzieć, ieśliby tę czeladź imć pana Andrzeiewskiego na parękę dano z więzienia do rozprawy prawney. Tamże zastaliśmy dwóch szkolników Brzesckich y nie małą gromadę inszych żydów, na imie iednego szkolnika Zelmana Szmóyłowicza, a drugiego Izraela Zelkowicza. Gdzie imć pan Gałęmski przezemnie woźnego y tę stronę szlachtę prosił tych szkolników y żydów, którzy osadzili tych więźniów, aby na parękę do rosprawy iegomości dali, obiecuiąc y submituiąc onych do prawa wszystkich stawić by sie zaraz y zapisem

za to wszystko zapisać pozwalał. Niżli te szkolnicy y insze żydzi przy nich będące powiedzieli, że my na żadną parękę nie tylko wielmożnemu, ale y samego pana ich nie damy y z więzienia z turmy nie wypuścimy, aż do rozprawy prawney będziem ich więzić, bo mamy od starszych y wszystkiego kahału takie rozkazanie. Co imć pan Gałęmski słysząc mną woźnym y tą stroną szlachtą oświadczył y z zamku z niczym więzienie tych więźniów odszedł. A tak ia woźny, com widział y słyszał, dałem ten mój kwit z pieczęcią y z podpisem ręki mey y pięczęćmi strony szlachty przy mnie będącey ku zapisaniu do xiąg grodzkich Brzesckich. Pisan roku miesiąca y dnia zwysz pisanego. Которое жъ то очевистое сознанье енерала верху мененого до книгъ врадovýchъ есть записано.

1646 г.

Изъ книги за 1577—1632 годы, стр. 3079.

429. Жалоба землянь, Криштофа Круглицкаго и Станислава Мораковскаго, на всёхъ Врестскихъ жидовъ и вознаго, по дѣлу объ учиненіи первыми побоевъ, а вторымъ—фальшиваго посвидѣтельствванія.

Помянутые земляне и слуги кн. Радивила протестуютъ противъ жидовъ и вознаго въ томъ, что они никогда не нападали на нихъ, а только хотѣли посадить въ тюрьму своего должника жида, чего

однакоже жида не только не позволили имъ сдѣлать, но избиди еще ихъ самихъ; что жалобы на нихъ жидовъ въ нападеніи и грабительствѣ ложны, равно какъ и показаніе вознаго.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ четьрдесятъ шестого, мѣсяца Августа двадцать пятого дня.

скимъ — хоружимъ и подстаростимъ Берестейскимъ, ставши очевисто на врадѣ землянинъ его королевское милости воеводства Берестейского, его милость панъ Криштофъ Округлицкій, оповѣданье свое на письмѣхъ къ записа-

Передо мною Александромъ Шуй-

нью до книгъ вѣдывыхъ подаль, въ тѣхъ слова писаное:

Mości panie urządzie grodzki Brzeski! Ja, Krzysztofh Okręglicki y ya Stanisław Morokowski—ziemianie y obywatele iego królewskiej mości woiewództwa Brzeskiego, sładzy iaśnie oświeconego xiążęcia iego mości pana Alexandra Radziwiła — marszałka naywyższego wielkiego xięstwa Litewskiego, z wielkim żalem naszym opowiadamy, protestuiemy y soleniter przed w-mścią, iako urzędem, reprotestuujemy na żydów Brzeskich, to iest, Zelmana Szmojłowicza, Izraela Zolkowicza, szkolników y na wszystkich starszych y wszystkiego pospólstwa zbioru żydowskiego Brzeskiego, tak też na Matfieia Tokarzewskiego—woźnego woiewództwa Brzeskiego, o to:

Iż iakośmy wzięli prędko wiadomość, tak zaraz z tą reprotestacją naszą donosimy, że ten Zelman Szkolnik z innymi princypałami, to-iest, Srolem, Maierkiem, Mielkiem, iako samymi princypałami, Leyzerem Ohromem krawcem y Leyzerem, synami iego—Pelutką, Abramem y Ahronem, rzeznikami y wszystkim kahałem żydów Brzeskich pomocnikami, iednostaynie zmowiwszy się, gdyśmy w roku terazniejszym tyśiąc sześćset czterdziestym szóstym, miesiąca Iulii dwudziestego dnia, wzięli pewną wiadomość o dłużniku swym Kochmanie Misanowiczu żydu też Brzeskim y, iako osiadłości nie mającego, za dekretem y urzędownie chcieliśmy go, wzięwszy, do więzienia urzędowego oddać; tedy przereczony Zelman y wszystkie osoby przy

nim będące wyż pomienione, okrutnie nas bez dania żadney przyczyny zbiwwszy, zraniwszy, tego dłużnika odieli, iako szerzey w processach naszych žaloba iest opisana. Tedy ci panowie szkolnicy nie dosić na tym mając, że nas podespektowali y dłużnika odieli, uchodząc tego swego excessu, nam zadanego, śmieli y ważyli się na nas process swój niesłuszny, nieprawiedliwy, potworny, zanieść, iakośmy różne gwałty, boie, szkody y szkatuły z różnemi rzeczoma zabrawszy, gromadę nie małą sto kilkadziesiąt poddanych swych pobrać mieli, czego nigdy nie było y żadnym sposobem na nas tego dożyć y dokazać nie mogą, iako też szyrzey w ich zmysłoney nieprawdziwey protestacyey iest opisano. Przeciwno której y wszystkim punktom w niey opisanym protestuiąc się y reprotestuując, takową o niewinności swey dajemy sprawę: iżeśmy żadnych boiów, gwałtów, pogotowiu szkatuły y żadney najmniejszey rzeczy nigdy u nich nie brali y żadnego im bezprawia nie czynili, ale iako się wyżej napisało, tylkośmy swego dłużnika za dekretemi chcieli wziąć y do więzienia oddać; acz y ten woźny wyż pomieniony śmiał w tę sprawę relacją swą fałszywą przyznać. Tedy my na każdym mieyscu niewinność swoię okazać, a z tymi żydami, o pomowę, o szkody y s tym woźnym o fałsz chcąc prawnie czynić, tę naszą protestacją y reprotestacją donosimy, prosząc, aby do xiąg w-mciów urzędowych przyjęta y zapisana była. Што есть принято и записано.

1661 г.

Изъ книги за 1660—1662 годы, стр. 642—648.

430. Судебное опредѣленіе по дѣлу объ убійствѣ двухъ жидовъ землянами Бѣлевичемъ и Адамомъ Ольшевскимъ.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысеча шестьсотъ шестьдесятъ первого, мѣсяца Августа осьмого дня.

На рочкахъ судовыхъ кгродскихъ Берестейскихъ, передо мною Яномъ Каролемъ Коптемъ—воеводою Полоцкимъ, Берестейскимъ, Юрборскимъ, Вербовскимъ, Нововольскимъ старостою въ економіи Кгрудзонское, администраторомъ Бѣльскимъ, Городискимъ державцою.

Кгды съ порядку реестрового ку суженью припала справа Фалица Якубовича Мстибовского, Мошка Якубовича съ Слонима, жидовъ его королевской милости, зъ Валкомъ Бѣлевичомъ, яко самимъ принципаломъ и мужобойцою, за позвомъ, въ руки поданымъ, о окрутное забитье и замордованье черезъ того Бѣлевича, сполне зъ Адамомъ Ольшевскимъ, товаришомъ его, двоухъ жидовъ: Шмерка Кляшевича и Изаака Абрамовича на добровольной дорозѣ съ товаришами Ђдучихъ, способомъ въ позвѣ и процесѣ описанымъ, и забранье при нихъ розныхъ речей, за тымъ вины правные. До которое справки за приволанемъ черезъ енерала сторонъ до права, помененые жиды сами очевисто зъ умоцованымъ своимъ паномъ Яномъ Тонковидомъ до права становили и того Валка Бѣлевича у себе въ везеню за выданьемъ зъ замку Берестейского маючи припровадили. Который Валко Бѣлевичъ, хотечи о собѣ и невинности

своей дать справу, о приданье пленипотента просилъ. Гдѣ по приданью оному пленипотента пана Яна Іеронима Ринеского, кгды тая справа дня осмого мѣсеца Августа ку суженью припала, тогды тотъ Бѣлевичъ съ тымъ приданымъ пленипотентомъ своимъ до права ставши, ижъ не може съ повѣсти того Бѣлевича панъ Ринескій информовать, але яко на него жиды жалуютъ, хотечи видать данья копій съ процесовъ и позва потребовалъ, гдѣ я староста копій зъ процесовъ и зъ позву дать наказаломъ и тую справу до дня одинадцатого сегожь мѣсеца Августа отложижемъ.

А кгдыжь окладу того дня тая справа ку суженью припала, жидове вышменованые съ тымъ же пленипотентомъ своимъ паномъ Яномъ Тонковидомъ, а отъ того Валка Бѣлевича только панъ Ринескій становили. Который вносилъ то: ижъ съ поданыхъ копій найдуетъ то, же въ везеню у жидовъ будучому тому обвиненному Бѣлевичу дано позовъ, которого, абы тутъ у суду ставили домавялъ. На што пленипотентъ тыхъ жидовъ повѣдѣлъ, ижъ тотъ мужобойца, будучи въ томъ забитью принципаломъ, а почуваючисе въ томъ зломъ учинку своемъ дня вчорайшого съ чіего подбущенья и помочи утекъ; за чимъ же таковый эксцесъ и мужобойство пополнивши самъ до права не становить.

Тогда яко права непослушного въ року завитомъ на судъ въ речи зданья и всказанья за доводомъ на горло и на лапанья того Бѣлевича домовлять. А панъ Ринескій яко приданный пленипотентъ тому Бѣлевичу вносилъ то, ижъ то не есть криминальная акція, бо не на гарачомъ учинку, яко въ своей жалобѣ жида менуютъ, того пана Бѣлевича, але ажъ въ килка дни: тогда цитовалъ артикуль семей, роздѣлъ одинадцатый, кгда бы на гарачомъ учинку пойманный былъ, подлегалъ бы подъ криминалъ повинень, аже вжо зъ горячого учинку ушолъ, и самъ принципалъ Ольшевскій первый утекъ; тогда того Бѣлевича до отприсяженья само третего, же не онъ, але тотъ Ольшевскій тую работу зробилъ приповѣдалъ и вольности афектовалъ. А умоцованный тыхъ жидовъ на то повѣдалъ, ижъ неслухне панъ Ринескій отъ того мужобойцы, яко бы не криминальная акція мѣла быть, удаеть, кгда жъ тотъ Бѣлевичъ самъ есть принципаломъ и мужобойцою, и таковой ексцесъ и збытокъ великій пополнившій, увензенья, по взятю на копіе, утекъ. Тогда вже панъ Ринескій, яко пленипотентъ, ставалъ и тоже продуковалъ и такъ почавъ о тое позабянье тиранское жидовъ, о забранье и порабованье речей, кгрошей; покладалъ при томъ атестацію его милости пана подстаростого Шерешевского, яко се тотъ Бѣлевичъ до того вчинку зналъ; покладалъ и другую атестацію субститута его милости пана городничого и намѣстника Берестейского, же также се зналъ до того учинку, прозьбою цитовалъ артикуль тридцать второй роздѣлу одинадцатого, же ближшій: при розбою до присегненья, зачимъ яко въ криминальной акціи, оставенья пана

Ринеского на сторону, а того мужобойцу при процесѣ и енеральской реляціи, которые выписали врадovýmъ покладаць за присегаю тыхъ жидовъ само третихъ на горло и лапанье всказанья просилъ и домовлять.

А такъ я староста въ той справѣ Цалея Якубовича Мстибоговского, Мошка Якубовича, зъ Слонима жидовъ его королевской милости, зъ Валкомъ Бѣлевичомъ, яко самымъ принципаломъ и мужобойцою, за позвоомъ, очевидно въ руки оному поданнымъ, о окрутное забитье и замордованье черезъ того Бѣлевича сполне зъ Адамомъ Олшевскимъ товаришомъ его двоухъ жидовъ—Шмерка Иляшевича Изаака Абрамовича на добровольной дорожѣ, съ товаромъ їдучихъ, способомъ въ повѣ описанымъ, о забранье при нихъ розныхъ речей и грошей, затымъ о вины и каранье правные. Которую справу, ижъ тотъ Бѣлевичъ будучи черезъ вышменованныхъ жидовъ сполне зъ своимъ принципаломъ Адамомъ Олшевскимъ за забитье двоухъ жидовъ улапанный и до вензенья поданный, теперь по взятю вперодъ на пленипотента, а потомъ на копіе зъ правъ на тене-решнемъ терминѣ зъвензенья жидовского утекши, до права не становилъ; только пленипотентъ оному приданный, панъ Ринескій ставаючи, одъ оного контровертовать и оборону заживать хотѣлъ, што водлугъ права ити не можетъ: тогда яко въ такъ видомой криминальной акціи пана Ринескаго на сторону оставивши, а тыхъ жидовъ жалобливыхъ самотретихъ ближнихъ на томъ, яко тотъ Бѣлевичъ съ товаришомъ своимъ неякимъ Адамомъ Олшевскимъ тыхъ жидовъ способомъ, въ повѣ и процесѣ описанымъ, тиранско позабя-ли, грошей и речей, водле реестру по-

кладаного, забрали и поработали, присегу всказую и на выконанье оное, же се рочки кончатъ, до рочковъ пришлыхъ на завтрай по третемъ волянью откладаю; а по присезѣ за таковое тиранское тыхъ жидовъ забитье и поработанье речей того Бѣлевича на горло стягьемъ и на лапанье всказую; а за головы обѣдвѣ головщину совитую водде права на всякихъ добрахъ того Бѣ-

левича, гдѣ се и въ которомъ воеводствѣ, альбо повѣтѣ окажутъ, тымъ жидомъ всказую и до отправки черезъ врадъ належный приходить вольность zostавую; а до того Адама Ольшевского и до сестры того Валка Бѣлевича Вишинское вольное право заховаю. Которая справа, яко се актовала, есть до книгъ судовыхъ вгородскихъ Берестейскихъ записана.

1662 г.

Изъ книги за 1660 — 1662 годы, стр. 1029.

431. Определѣние генеральнаго комиссара монашескаго ордена Августиниановъ объ отдачѣ захваченой монастыремъ у жидовъ земли въ 6 локтей.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысеча шестьсотъ шестьдесятъ второго, мѣсяца Февраля дванадцатаго дня.

На врадѣ вгородскомъ Берестейскомъ передо мною Иеронимомъ Казимеромъ Еленскимъ — хоружимъ и подстаростимъ Берестейскимъ, ставши очевисто жидъ Аронъ — школьникъ Берестейскій, деркеть въ справѣ и рѣчи нижевыраженой сталый, ку активованью до книгъ вгородскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писаныи:

Xiądz Jakób Karteus, pisma świętego doctor, visitator y commissarz ieneralny prowincyi Polskiej, zakonu Pustelników Augustyna świętego, wszystkim, którym do widzenia y czytania to pismo nasze przydzie, oznajmuujemy y oświadczamy:

Ze gdyśmy byli na visitatiey conventu naszego Brzeskiego Trojce Przenaświętszey, przedłożyli przed nami żydzi Brzescy (iako y w Warszawie także donosili do wiadomości naszej miesiąca Lipca roku

blisko przeszłego), że wielebny ociec Bartłomiey Hippolitowicz, na ten czas będący przeor Brzeski zwysz mianowanego conventu, wziął sześć łokci gruntu żydowskiego kopiszczca poblizkiego gruntowi conventu naszego, które kopiszczce przedano było żydom Brzeskim od oyców zakonu naszego. My tedy władzą naszej zwierzchności, którą mamy sobie daną, potwierdzamy pozwolenia tego przerzeczonego gruntu, to iest, żydowskiego kopiszczca ze wszystkimi swemi dawnemi należytościami, gruntami, placami, granicami aż do miejsca tego blizko ogrodu klasztornego, gdzie był parkan, w słupach dzielący kopiszczce żydowskie od ogrodu conventu naszego, y rozkazujemy mocą posłuszeństwa świętych, pod karaniem, przeciwno nieposłusznym, opisanym, y pod karaniem kłątwy większey, którą zaraz tym pismem naszym dajemy, nad to ieszcze takowego, gdyby przeczył temu pismu naszemu oddalamy od głosu obojga należą-

cego rozpraw iakich kolwiek publicznych zakonu naszego y zakazujemy tak wielebnemu przeorowi, iako y subprzeorowi, na ten czas będącemu, aby pomienionych żydów nie ważyli się więcej molestować y turbować, albo co im kolwiek z gruntów ich wymować, pod iaką kolwiek przyczyną y którym kolwiek praetextem, także wszystkim oycom inszym prowincyi naszey Polskiej, iakiey kolwiek godności y stanu będącym, pod temiż karaniem przykazujemy przełożonemu na ten czas będącemu y inszym wszystkim oycom prowincyi naszey, do których urzędu to należeć będzie, aby nie pozwalali przerzeczonym żydom cokolwiek odeymować y odbierać gruntu, im należącego, tylko według dawnych granic, iako opiewają przywileia żydom pozwolone. Dan w Brześciu, roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt wtórego, miesiąca Lútego dnia dziesiątego.

Ja tedy Adam, dla większego potwierdzenia y uspokoienia całej strony tych zwysz żydom pozwolonych gruntów na też kopiszcze obecnością moją zszedłem y gdzie miał y po które miejsce należeć terminy gruntów żydowskich przy sobie kopce usypać pozwoliłem, które wiecznie trwać mają. To się działo przy bytności urodzonego imé pana Jana Heronima Żaby—horodniczego Brzeskiego, także wielebných oyców, to iest Bartłomieia Hippolitowicza—przeora Brzeskiego conventu Augustina świętego Tróyce Przenaświęszey, oycy Hylaryona Jastrzębskiego, o. Dionisego Zawistowskiego—subprzeora y

vicariego natenczas conventu Brzeskiego zakonu kaznodziejskiego; y to przydaie, aby żydzi nad zamienione miejsce ode mnie nie ważyli się y na palec przywłaszczać sobie gruntu naszego, gdzie dawna była staynia klasztorna; i aby była wolna klasztorna ścieżka s klasztornego ogrodu przez brzeg domu do Muchawca, dawno przekopana, a to ma być wszystko zachowano z obuch stron pod nieważnością pisma tego y dekretu naszego.

На томъ же декретѣ приписокъ писмомъ латинскимъ теми словы: Ego, supra nominatus visitator et commissarius generalis confirmo omnia supra dicta, servatis servandis, et ea conditione, quod dicte hebrei Brestenses statutis temporibus priori seu superiori pro tempore existenti solvant census annuos quos tenentur ratione dictae areae solvere dicto conventui, seu commissario ejus, alias haec omnia nullius valoris sunt. Datum Brestensi die et anno quibus supra.

У того декрету при печатѣхъ притисненыхъ подпись рукъ теми словы: Ita est fr. Jacobus Carteus—visitator generalis ut supra mnpria, Jan Heronim Żaba—horodniczy woiewódtwa Brzeskiego, fr. Bartłomiey Hippolitowicz—prior Brestensis, fr. Dionisius Zawistowski—superior et vicarius conventus Brestensis, fr. Hilarion Jastrzębski. Который же тотъ декретъ, черезъ менованую особу ку актикованью поданыи, есть до книгъ вгородскихъ Берестейскихъ уписанъ.

1662 г.

Изъ книги за 1660 — 1662 годы, стр. 1131.

432. Жалоба евреевъ на Воинскихъ мѣщанъ и ратмановъ тогоже мѣстечка на неисполненіе послѣдними королевской привилегіи.

Жиды воинскаго кагала принесли жалобу въ Брестскій градскій судъ на Воинскихъ мѣщанъ о нарушеніи послѣдними добровольнаго контракта, заключеннаго съ ними жидами и подписаннаго писаремъ в. кн. Литовскаго Котови-

чемъ на общія повинности и общіе доходы; при этой жалобѣ было представлено и показаніе вознаго, которому Воинскіе мѣщане объявляли, что не то еще будетъ жидамъ.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ шестьдесятъ второго, мѣсеца Марца десятого дня.

На врадѣ вградскомъ Берестейскоиъ передо мною Иеронимомъ Казимеромъ Еленскимъ — хоружимъ и подстаростимъ Берестейскимъ, оповидали у soleniter protestowali жиды старши miasta i. k. моści Woynskiego сами od siebie у wszystkiey synagogi Woynskiey на пановъ радныхъ, burmistrzów, rayców, ławników у на wszystkiey посполство, на тenczas в тѣмъ мѣстце i. k. моści Woynskim осиадлосць у mieszkanie маіающихъ, о tym:

Ізъ в року przeszłym тисячъ шестцетъ шестцідзiesiąтъ pierwszym, miesiąca Augusta dwudziestego szóstego dnia, stanęła była ugoda у neodmienne postanowienie z obu stron, tak mieszczan, iako у жydów Woynskich przez i. k. моść pana Andrzeia Kotowicza — pisarza w. x. L-go, на ten czas commissarza od i. k. моści zesланого в тѣмъ, aby zarówno mieszczanie з жалуіацemi жидами wszelakie podatki з повинности, так до skarbu i. k. моści, iako у на yнне належные potrzeby czynili według gruntów у осиадлосци onych, з domów, folwarków, włok у з ogrodów, składanki на publiczne у żołnierskie po-

trzeby, tak też на pobudowanie mostów, на naprawę grobel у на yнne wszelakie potrzeby, на straż podczas bytności panów żołnierzów, dla podwód podczas yścia posłów z cudzych nacyi у на wszystko, на co by słusznosc ukazywała. Postanowil kontrakt i. k. моści pan commissarz mieszczan у з жалуіацemi жидами takowy: iż dwóch жydów co rok ma być deputowanych на wybranie tych składanek przy mieszczanach, według gruntów у mieszkania mieszczan у жалуіающихъ жydów, bez krzywды у łupiestwa żadnego, ieno według samey słusznosci; gdzie panowie radni у wszystkiey посполство на то zezwolwszy у winę заłożyли до skarbu i. k. моści, złotych тисячъ polskich за нарушением ктorey kolwiek strony kontraktu dobrowolnie zezwolonego; до ктoreго kontraktu iego моść pan Kotowicz — pisarz w. x. L-go а на тenczas commissarz od i. k. моści zesланы бѣдaцъ, pieczęć swą przyłożywszy, у рѣкѣ własną подписалъ, такъ też у за uproszeniem з obu stron iego моści pana Samuela Bykowskiego — podczaszego Mścisławskiego за pieczętarza, ктorey się до tegoż kontraktu wszelakie повинности czynić mieli. Niżli panowie radni miasta Woynskiego не postrzegaiąc tego,

але оwszem czyniwszy radę y namowę z mieszczаны innemi tegoż miasta Woynskiego y całym popólstwem, przepomniawszy założoney zaręki, w kontrakcie opisanej w roku terażnieyszym tysiąc sześćset sześćdziesiąt wtórym, miesiąca Marca piątego dnia od żałużających żyдów трети grosz nienależnie y niesлүсно над grunty y mieszkanie onych, nadto ni na iакą потребу, iedno na іпоżyтек swóу własny, a na zgубę жаłużающих żyдow, wymyślaiа, biorа y grabiа сами y bez deputowanych żyдow iако w kontrakcie mianуie. Wczem widząc жаłużающие żyди быс sobie wielкą

krzywдę y szkоdę wprзд посылаи ienerаła do panów radnych, aby się według kontraktu chcieli zachować; a panowie radni odpowiedzieli temu ienerаłowi, że ieszcze więcey tego będzie, o co y relacya ieneralska iest osobno o to wydana. W czym tedy жалюбиви żyди по takowey ieneralskiey deklaracyi protestowali. O co chcąc o to wszystko правне u należного sąду y права mówис y krzywd swych na panów radnych Woynskich y całym popólstwie dochodziс, dali te swoje opowiadanie do xiąg grodzkich Brzeskich записас. Што есть записано.

1664 г.

Изъ книги за 1663—1664 годы, стр. 1163.

433. Свидѣтельство Пудковскаго о показаніяхъ преступника Богдюка, сдѣланномъ имъ во время пытки, о невинности жида Файвиша.

Пудковскій симъ листомъ свидѣствуетъ, что проходя однажды около Брестской ратуши, онъ увидѣлъ толпу народа, собравшагося, какъ оказалось, для присутствованія при пыткахъ какогo-то вора Богдюка. Подойди поближе, онъ слышалъ, что помянутый Богдюкъ подъ огнемъ и пестязаніи сознавался, что покраденныя вещи — церковныя и лицъ частныхъ, купилъ

у него купецъ Файвишъ; но когда пытка была усилена, то онъ сталъ показывать совершенно другое и называть совершенно другихъ лицъ, бывшихъ соучастниками въ его преступленіи.

Свидѣтельство это выдано для защиты отъ подозрѣній знатнаго купца Файвиша.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ шестьдесятъ четвертого, мѣсца Марца тринадцатого дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ, передо мноу Іеронимомъ Казимеромъ Еленскимъ — хоружимъ и подстаростимъ Берестейскимъ, ставши очевисто на врадѣ Левко, школьникъ Берестейскій, справу нижей менованую ку актикованью до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писаную:

Idąc z kamienicy iаśnie wielmożnego xiędza biskupa Żmudzskiego, w roku terażnieyszym tysiąc sześćset sześćdziesiąt czwartym, miesiąca Marca dwunastego dnia, trafiłem uyrzawszy zgromadzenie ludzi przy sklepach ratusza Brzeskiego na turtury Bohdziuka złoczyńce. Gdzie wstąpiwszy do sklepu nic co drugiego słyszałem, confesata na questyę będącego Bohdziuka, który wyliczaiąc swoje zbrodnie przed rzetelną turturą mistrzowi opowiadał róż-

zną swoją kompanią, którzy mu dopomagali tey złości y zbrodni robić. Gdzie wymieniwszy swoich kompanów, zapamiętałych w tey sprawie przekłętej, komuby przedawali tamci rzeczy różne tak kościelne, iako nie kościelne, zrazu tedy przed turturami, czy to iakiey folgi szukając, uczciwego kupca pana Faywisza żyda pomówił, iako by te rzeczy miał kupować pomienione; ale potem przy lepszym y większym dołożeniu ognia y samey turtury, przez mistrza uczynioney, nie wspominał tego pana Faywisza, ale tylko Wigdora iakiegoś żyda y Wszywkę mieszczanina, Jurka szewca, Izaka Jurkowicza

z Rzeczycę y innych, sobie lepiej wiadomych y znaiomych uznawał y obwoływał byдź rzeczewistemi, ufnemi złодзиеiami. То ia słyszас, wydaіę tę моіа атестаціа на oczyszczenie uczciwości tego niewinnego y uczciwego pana Faywisza żyда y kupca Lonzeskiego z podpisem ręki moiey. Pisan roku wyżey pomienionego dnia czternastego Martii. У тое атестаціей подпись руки тыми словы: Jan Pudkowski, manu propria.

Которая жъ то атестація есть до книгъ кгродскихъ Берестейскихъ актикована и уписана.

1665 г.

Изъ книги за 1665—1666 годы, стр. 57.

434. Судебное опредѣленіе по дѣлу Берестскаго кагала.

Лейба Ицковичъ, старшина Берестскаго кагала внесъ въ судъ жалобу на дворянъ Ириковича и Костюшекъ въ томъ, что они, собравшись на сеймигъ и забывши боязнь Божію и суда, напали на Берестскій кагалъ въ день субботній вечеромъ и произвели тамъ разбой и убійства. Въ очередное засѣданіе суда явились пленипотенты обвѣхъ тяжущихся сторонъ. Пленипотентъ обиженной стороны, указывая на коро-

левскія привилегіи, дарованныя жидамъ, и неистовства сдѣланныя имъ обидчиками, требовалъ смертной казни; пленипотентъ же стороны противной доказывалъ, что не шляхтичи обидѣли жидовъ, а жиды шляхтичей, и требовалъ подвергнуть это дѣло разслѣдованію (щкрутиніа). Судъ тоже опредѣлилъ подвергнуть дѣло судебному разслѣдованію.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысеча шестьсотъ шестьдесятъ пятого, мѣсяца Феврала десятого дня.

На рочкахъ судовыхъ кгродскихъ Берестейскихъ передъ нами Геронимомъ Казимеромъ Еленскимъ—хоружимъ и подстаростимъ, Геронимомъ Казимеромъ Лещинскимъ—судьею и Григориемъ Карасевичомъ Токаревскимъ—писаромъ, врадниками судовыми кгродскими Берестейскими. Кгды съ по-

рядку реестрового ку суженью припала справа жида мѣста Берестейского, на име Лейба Ицковича, школьника, и всего кагалу жидовъ Берестейскихъ, такъ же жидовки Берестейское, на име Деборы Говшелевичовны, Говшеевое Арановичовое, зъ ихъ милостями паномъ Веспазіаномъ и паномъ Хризомостомъ Костюшками, также его милостію паномъ Войтѣхомъ Ириковичемъ, яко самими принципалами, зъ

докладомъ помочниковъ, ихъ милостямъ самимъ вѣдомыхъ и знаемыхъ, за повомъ о речъ нижей въ немъ менованую вынесенымъ; до которое справы, за приволашемъ черезъ енерала сторонъ, до права жиды Берестейскіе, зъ пленипотентомъ своимъ паномъ Яномъ Танчагомъ, а ихъ милость позванные особы зъ паномъ Павломъ Блоцкимъ зъ пленипотентами своими очевисто до права становили.

Затымъ пленипотентъ акторовъ поданья и положенья по ихъ милости позванныхъ особъ, по кожного зъ ихъ милости зособна на маетностяхъ ихъ милости позвовъ черезъ енерала воеводства Берестейского, написомъ и очевистымъ сознаемъ его строномъ воланья на немъ написанымъ и термину занимъ припалого слушне доведши, жаловалъ зъ него о то: ижъ што въ року тысяча шестьсотъ шестьдесятъ четвертомъ, мѣсеца Октобра осмьнадцатого, не паметаючи впередъ на боязнь Божую и срогость права посполитого, на таковыхъ квалтовниковъ описаную, такъ тежъ и на бытность мою старостинскую, на тотчасъ у Берестью будучого, ддя справедливости светое одъ его королевское милости на то высажонного, гдѣ ваша милость, пане Ириковичъ и панове Костюшкове, ничего не знаючи на згромаженье ихъ милостей пановъ обывателей воеводства Берестейского подчасъ одправованья сеймику на обранье пословъ до Варшавы на сеймъ вальный, смѣяи есте и важилистесе, ваша милость, таковые эксцеса чинить: наплисте мощно, квалтомъ, въ килкунасту чоловѣка, зъ челядью сьсею, вашимъ милостямъ имены и прозвисксами добре знаемыми, зъ добытыми бронями, умыслне на то собѣ приспособлеными, на школу жалуючихъ

жидовъ, подъ часъ згромаженья жалуючихъ въ школѣ въ день соботный, надъ вечеръ, року и дня вышменованого, тамъ же впадши, посродъ школы, почелисте, ваша милость, жидовъ бить, мордовать, сѣчь и хто чимъ могъ калечить. Гды Лейба Ицковичъ—школьникъ, припадши до вашихъ милостей, почаль урашать, абысте ваша милость не чинили въ ихъ згромаженью перешкодъ, и жидовъ, ни въ чомъ себе невинныхъ, не били,—ваша милость не уважаючи ничего, заразы Лейба обухомъ въ лобъ водле уха лѣвого шкодливе ударили, который заледво на ногахъ остоявшисе зъ школы здоровье свое унести могъ. А въ томъ часъ его милость што было жидовъ у школѣ усихъ порозганявши, бѣючи, сѣкучи; на тотъ же часъ Гавшея Ароновича, который не могъ на тотъ часъ зъ школы выпати одъ такъ квалтовного найстыя, ижъ выстеи къ заступу отъ дверей тамъ же онаго, яко сами хотѣли, такъ се надъ нимъ паствили и за неживого порушивши въ школѣ задавши оному у голову шаблями разъ вразъ два разы, избивши оного обухами усего, и сходечи зъ школы жидовское отповѣди, похвалки чинечи на здоровье оныхъ, двери у школы посѣкли есте, одъ которого збитья посѣченъ и Гавшей Ароновичъ смертью зполъ въ томъ же року, тысяча шестьсотъ шестьдесятъ четвертомъ, мѣсеца Ноябра первого дня, съ пятницы на субботу. Въ чомъ теды жалобливые жиды, ваша милость пане Ириковичу и панове Костюшкове, одъ усего кагалу о найстые на школу, о покрыванье оной школы, яко тежъ о забитье Гавшея Ароновича и о побитье инныхъ жидовъ, въ процесѣ менованныхъ, што часу права ширей показано будетъ, хочечи зъ вашьмостями

правне доходить, тымъ позвомя позы-
вають.

А по прочтанью того позву плени-
потентъ позванныхъ, не приуцаючи сто-
роны поводное до дальшого въ той спра-
вѣ продукту правного, то вносили: ижъ
въ той же справѣ зъ акторату ихъ мило-
сти пановъ Костюшковъ есть вынесены
на жидовъ Берестейскихъ за позовъ и
вписъ въ реестръ; теды приволанья за
своимъ вписомъ тое справы домавяль. А
пленипотентъ жидовъ Берестейскихъ на
то повѣдилъ: ижъ водле права не може
жидовъ на рочки позывать, але до на-
лежного имъ суду замкового юризди-
ки вельможного его милости пана ста-
росты Берестейского, и ежели яковую
ихъ милость панове Костюшкове крив-
ду собѣ одъ жидовъ претендуютъ, не-
хай до належного суду запозовуть; а
туть за жалобую тыхъ жидовъ вино-
вайцы криминального суженья тое спра-
вы водле вынесенного запозву въ самой
речи домавяль.

Мы врадѣ, видечи то, же о найстѣе
квалтовное на школу и забитье жида
идеть, тогды до наблизшое справедли-
вости светое стосуючисе, за позвомя и
жалобую жидовъ Берестейскихъ, далей
въ право въ самой речи сторонамъ
процедовать наказуемъ.

Гды по наказѣ нашомъ пленипотентъ
жидовъ Берестейскихъ, доведечи жало-
бы стороны свое, покладалъ и читалъ
протестацію одъ жидовъ Берестей-
скихъ на ихъ милости пановъ Веспа-
зіана и Хризостома Костюшковъ о
то квалтовное на школу ихъ найстѣе,
побитѣе и пораненѣе жидовъ, такъ же
и забитье за тымъ же на школу най-
стѣемъ жида, на име Гавшея Ароно-
вича, до книгъ кгородскихъ Берестей-
скихъ вперодѣ отъ жидовъ, а потомъ одъ
самое забитого жида малжонки донесе-

ные, при томъ обдукцію енеральскую
презентованья того забитого жида на
врадѣ выписами врадовыми, датами въ
нихъ выражоними, такъ же атестацые
розныхъ ихъ милостей пановъ обыва-
телевъ, въ той справѣ собѣ даные, по-
кладалъ. При которыхъ таковыхъ до-
водахъ помененого школьника на гвал-
товномъ найстѣе на школу, збитѣе и
зраненю его, о той жидовцѣ, жонѣ за-
битого, самъ третей бы и самосемой
зъ дальшимъ доводомъ на забитью, во-
дле жалобы мужа ее, до присеги при-
повѣдалъ. А по присезѣ, водле права
статутowego, конституциі року тысяча
шестьсотъ одинадцатого, привилеевъ
его королевское милости жидомъ нада-
ныхъ, всказу позванныхъ на горло, а за
голову забитого и навезки побитымъ
жидомъ водле права на маестностяхъ
позванныхъ особъ, на которыхъ позовъ
покладано, всказанья просилъ и дома-
вяль.

На што пленипотентъ ихъ милостей
пановъ Костюшковъ и его милости па-
на Приковича повѣдилъ: ижъ въ томъ
обжалованью тыхъ помененыхъ жи-
довъ ихъ милость панове Костюшко-
ве и его милость панъ Криковичъ не
суть винными; але тые жида съ тумуль-
томъ самыхъ же ихъ милости напе-
редъ школою побили, подеспектовали,
о што на нихъ есть занесеный процессъ
и поступокъ правный. А для лѣпшого
оказанья невинности свое и объясне-
нья тое справы о отосланѣе тое спра-
вы на шкрутиніумъ, подчасъ пришлого
сеймику, яко въ таковой акциі, же се
то при згромаженю ихъ милости па-
новъ обывателовъ стало, просилъ и до-
мавяль.

А такъ мы врадѣ, въ той справѣ жи-
довъ Берестейскихъ, на име Лейба Иц-
ковича школьника и Деборы Юшелеви-

човны, Ювшеевое Ароновичовое, зъ ихъ милостями паномъ Веспезіаномъ и паномъ Хризостомомъ Костюшками и его милостью паномъ Войтѣхомъ Криковичемъ, за позвомъ менечи о квалтовное способомъ въ позвѣ описанымъ на школу жидовскую въ мѣстѣ Берестю найстѣ, о збитѣе и зраненѣе за тымъ квалтовнымъ найстѣемъ помененого школьника Лейбы Ицковича и посѣченѣе и забитѣе другого жида Ювшея Ароновича и одповѣдъ и похвалку на здорвѣе учиненую, за тымъ о вины и каранья правныя, въ которой справѣ зъ очевидстой контрroversiи обудву сторонѣ, любо пленипотентъ жидовъ Берестейскихъ водле жалобы позовное оный самосемихъ бы и зъ дальшимъ доводомъ до присеги приповѣдалъ, а по присезѣ всказу себѣ и права на по-

званыхъ домавялъ; а зась пленипотентъ ихъ милости пановъ Костюшковъ и его милости пана Ириковича, менучи, ижъ въ томъ обжалованью помененыхъ жидовъ винными не суть, для объясненья тое справы, на шкрутынню отосланья въ той справѣ афектовали; за чимъ и мы врадъ, порозно сторонамъ не чинечи, а до права посполитого стосуючисе, тую справу на шкрутынню отсылаемъ. На которую я хоружій и я писарь порядкомъ правнымъ зѣхати маемъ, а по одравенью тое шкрутынни на першихъ рочкахъ, напервей у Берестю сужоныхъ, въ обѣдвѣ стороны скучочную въ той справѣ росправу, кромъ всякихъ дилаций принять повинни будутъ, наказуемъ. Которая справа есть до книгъ кродскихъ Берестейскихъ записана.

1665 г.

Изъ книги за 1665—1666 годы, стр. 531.

435. Судебное опредѣленіе по дѣлу между Костюшками Сехновицкими и Брестскимъ кагаломъ о наѣздѣ первыхъ на жидовскую школу и произведенномъ въ ней разбоѣ и убійствѣ.

Во время срочныхъ засѣданій Брестскаго гродскаго суда разсматривалось дѣло о гвалтовномъ наѣздѣ Костюшекъ на Брестскую синагогу, во время котораго одинъ жидъ былъ убитъ, а другой—школьникъ Берестейскій Лейба Ицковичъ—раненъ. Пленипотентъ истцовъ (т.е. Брестскаго кагала) требовалъ, чтобы судъ немедленно приступилъ къ разслѣдованію и постановилъ законное наказаніе; пленипотентъ же Костюшекъ, предьявивъ письмо одного изъ нихъ, въ которомъ сообщалось объ отъѣздѣ одного изъ нихъ—Хризостома Костюшки въ войско, требовалъ, чтобы судебное разслѣдованіе было отложено до другаго времени. На это пленипотентъ жидовъ возразилъ, что Костюшко Хризостомъ

въ войскѣ не служить, а письмо прислалъ съ цѣлю уклониться отъ суда. Судъ постановилъ продолжать дѣло.

Тогда пленипотентъ истцовъ представилъ длинный рядъ письменныхъ свидѣтельствъ разныхъ лицъ, доказывавшихъ виновность Костюшекъ и Ириковича. Въ свою очередь пленипотентъ обвиняемыхъ сталъ доказывать, что Костюшки не могли принимать участія въ этомъ разслѣдованіи и требовалъ новаго разбирательства. При этомъ и Ириковичъ заявилъ, что онъ не участвовалъ въ этомъ наѣздѣ, какъ лицо активное, а только присутствовалъ при немъ въ качествѣ зрителя, обѣщалъ присягнуть въ этомъ и требовалъ освобожденія. Но пленипотентъ жидовъ,

сослалъ на гродскія книги, въ которыхъ записано было изъясненіе объ этомъ наездѣ на жидовъ и о разслѣдованіи, и требовалъ немедленнаго его окончанія. Ссылаясь на статьи литовскаго статута, онъ требовалъ: за смерть—казнить виновныхъ смертію, за раны и увѣчья — наложить денежный штрафъ.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ шестьдесятъ пятого, мѣсяца Августа сегого дня.

На рочкахъ судовыхъ и гродскихъ Берестейскихъ, передъ нами Іеронимомъ Казимеромъ Еленскимъ — хоружимъ и подстаростимъ, Іеронимомъ Казимеромъ Лещинскимъ — судьей и Іеримъ Карасевичемъ Токаревскимъ — писаромъ, вродниками судовыми и гродскими Берестейскими. Кгды съ порядку реестрового ку суженью припала справа жидовъ мѣста Берестейскаго, на име Лейбы Ицковича — школьника и всего кагалу жидовъ Берестейскихъ, также жидовки Берестейское, на име Іевшелевичовны, Іовшесвое Ароновичовое, зъ ихмостями паномъ Веспезіаномъ и Хризостомомъ Костюшками Сехоновичскими, также его милостью паномъ Войтѣхомъ Ириковичомъ, яко самыими принципалами, съ докладомъ помощниковъ, ихъ милостямъ самымъ вѣдомыхъ и знаемыхъ, за позвоомъ и декретомъ рочковъ прошлыхъ февралевыхъ въ семь року тысяча шестьсотъ шестьдесятъ пятомъ, зъ ихъ мостями ферованымъ, менечи о квалтовное, способомъ, въ позвъ и процесѣ опасанымъ, на школу жидовскую въ мѣстѣ Берестю найстѣе и збитые и зраненье за тымъ квалтовнымъ найстѣемъ поменего школьника Лейбы Ицковича и носѣченье и забитье другого жида Іовшея Ароновича, о одновѣдъ и похвалку на здоровье учиненые; за-

Судъ приговорилъ: за раны и увѣчья одного жида взыскать 40 коп. грошей; за голову другаго—200 копъ грошей и казнить смертію; а такъ какъ обвиненныхъ на лице нѣтъ, то подвергнуть ихъ баници, и, взыскавши штрафъ, отдать на поруки, согласно просьбъ жидовъ.

тымъ до слуханья шкврутынїю вини и каранья правные. До которое справы, за приволаньемъ черезъ енерала вродового сторонѣ до права, жиды Берестейскіе зъ пленипотентомъ своимъ паномъ Миколаемъ Онихимовскимъ, а одъ его милости пана Хризостома Костюшка, яко на дню третемъ воланья, зъ обмовою панъ Казимеръ Иржикевичъ, же въ войску зостаеть, отзывалъ: теды и теперь, не прыпускаючи до жадное контроверси, подалъ до насъ вроду обмову, въ тые слова писаную.

Moi wielce miłościwi panowie sędziowie grodzcy Brzescy, a moi mści panowie y dobrodzieie! Maiąc przestrogę od niěkórych ichmoścїów panów przyiaciõd moich, że żydzi miasta iego krõlewskiej mości Brześcia, nie podaiąc mnie żadnego pozwu przeciwko mnie, abym się sprawiõł, chcąc się do rejestru wpiõsac, do prawa na te roczki Augustowe stanowiõł. Na którę ich żalõbę lubo niesłuszna, radbym mile odpowiedziec y sprawiõc, a że zaszõł rozkazanie takowe, abym do chorągwi wielmożnego imci pana Połubińskiego—pisarza polnego w. x. Lit., iako nayprzedzey iterowaõł; tedy w tey oskarżoney sprawie trudno mi odpowiaõdac. Zaczem ich mciõw moich miłościwych panów y dobrodzieiõw upraszam; abyście w. mciwi pp. zażywszy w takowej okazañey nadę mną beneficium iuris, raczyli tę sprawę nie sądząc, do powrócenia mego z woyska spendowaõc. A nietylo w tey sprawie,

але у в инszych справач, иеслібы іакіе
wпісу прачіwіwко мніе міады в реіе-
стрє зоставач, ажебы до тєго з powроту
mєго oddalone быды, униженіе w. мсіów
панów upraszam. Со rozumіаю, ро іас-
се ww. мсіów панów у добродзїеіów,
же іако w слўсзнєй рчєзѣ та обмова
прзыїєта бєдзїє. Anno тyсіаю шєсїєсет
шєсїєдзїєсїаю пїаїєго, мїєсїаю Augusta
днїа чzwартєго. У тое обмовы подпїсѣ
рукы тымы словы: ww. іchмсіów pa-
нów пaуnїзшы слўга на тєн чzas зоста-
їє, Chryzostom Kosciuszko Siechnowi-
cki.

По которомъ прочитанью тое обмо-
вы, прїнятыя водлє права оное, а сус-
пенсы тое справы до повроту єго мї-
лости пана Костюшка зъ войска про-
сылї и домавлял. На што плєнїпотєнтъ
акторовъ повѣдїл, ижъ вѣ той справѣ
тоєю обмовою єго мїлость панъ Хри-
зостомъ Костюшко засланяч не мєжє,
бо вѣ войску вжє не слўжїтѣ, алє вѣ
дому и тєпєрѣ зостаетѣ, до тото яю
право мѣтї хочєтѣ екземпту не пока-
зуетѣ: зачїмъ ухїлєнє тое, яю не-
слўшное, на зволуку справєдлївостї
свєтоє на сторону подаваное обмовы,
а сужєнїя вѣ самой рчї тое справы
афєктовалѣ.

Мы вradѣ, вїдєчї то, ижъ только
яюю картою єго мїлости панъ Ко-
стюшко чєрєз плєнїпотєнта своєго,
якобы вѣ войску мѣл зоставатѣ засла-
нячтѣ, а екземпту не показуетѣ; тєды
тую обмову на сторону ухїлївшї, далє
обудвумъ сторонамъ поступоватѣ
наказуємъ. Одъ которого декрєту плє-
нїпотєнтъ єго мїлости пана Хризосто-
ма Костюшка до суду голownого тpї-
бунального апєловалѣ. Которое апєлї-
цїи плєнїпотєнтъ акторовъ артїку-
ломъ осьмьдєсїаю осьмьмъ роздѣлу чє-
вєртого, яю не одѣ самое рчї боронїлѣ

и мы вradѣ не допустїлї, што сє отъ
позваного протєстовалѣ, а вѣ далъ-
шомъ поступку правномъ поменєннє
жїды сѣ тымъ жє паномъ Мїколаємъ
Онїхїмовскїмъ, а єго мїлость панъ
Вєспєзїанъ Костюшко за наказомъ
даннїмъ продуковатѣ сѣ тымъ жє па-
номъ Ержїковнїчомъ плєнїпотєнтами
своїми до права становїлї. За тымъ
акторовъ плєнїпотєнтъ, вѣзѣв на шкpу-
тїнїумъ потребовалѣ, которая такѣ сє
вѣ собѣ маетѣ:

Roku тyсіаю шєсїєсет шєсїєдзїєсїаю пїа-
їєго, мїєсїаю Маїа тpынastєго днїа. In-
quisїтїа жїдów Brzeskich z іchмоsє pa-
namї Chryzostomem y Wespezyanem Ко-
сїєсїєсїаю, іако y z ієгомоsє панєм
Woyciechem Jerzykowiczem, зачzwїнаїа-
сїє, гдзїє сїє стаїо то забўстwo
w рynку іch жїдowskim прзы szkолє.
Naprзд, spotkaliсмы ієгомоsє пана Jana
Bobrowskiego. То powїдзїаї: ізєм слў-
сзїаї od sїasїад swoїch, жє ієгомоsє пан
Woyciech Jerzykowicz szedї z gospody
dla hamowania, ієгомоsє пан Grzegorz
Gorzec, lubo powїдзїаїєм, жєм szedї do
koсїєсїаю, obaczїїєм на конїу іадаюсєго
пана Wespezyana Коsїєсїєсїаю do szkoly
жїдowskiej, а за нїм chїопїєс z doby-
тaю szablaю y wjєchаї do szkoly. Tam-
жє sїє стаїł tumult, а pan Irzykowicz
z панєм Коsїєсїєсїаю Chryzostomem
їуз бїєгїлї z szablami, а жїдзїє z szkoly
poczєї uciekaї; там жє ієдєн жїд ranny
wybїєгї z szkoly, а drugi Leyba— szkol-
nїk z podbїтєm okїєm. Pan Jan Rudnic-
ki, то powїдзїаї: жєм szedї z панєм
Goreckim od wїєзїnїа, wїдзїаїєм пана
Wespezyana Коsїєсїєсїаю іадаюсєго на ко-
нїу do szkoly жїдowskiej; тамжєм wї-
дзїаї жїда Howszeїа, ієднєго konnego,
а szkolnїка Leybє z okїєm podbїтym; а
pan Chryzostom Коsїєсїєсїаю y іnnї бїє-
гїлї z szablami dobyтєmї, а жїдзїє uciekali

ze szkolnicy. Pan Paweł Lasota to zeznał: żem w kramie kupował proch, aliści żydzi ciśnione ze szkoły, pytałem się, co to za tumult, albo hałas? powiedzieli: to panowie Kościuszkowie żydów białą. Mieszczanin Brzeski z Zabuża, imieniem Sokołowski Izidor powiedział: żem widział pana Wespezyana Kościuszka, iadącego na koniu do szkoły żydowskiej, a panowie Kościuszkowie drudzy wybiegli z szablami drugimi do szkoły drzwiami; tam żem widział żyda rannego Howszeia krawca, który padł przed domem Dawydka Kozy, a szkolnik Leyba szedł z okiem podbitym, od ichmościów zranieni. Jarosz Ołszyniec—mieszczanin Zabużny powiedział: iż pan Kościuszko wjechał na koniu do szkoły żydowskiej z szablą, a drudzy także, co ich niemało było, wbiegli do szkoły drugimi drzwiami, ale nie znam ichmościów, tylko iuż żyd ranny wybiegł, a szkolnik Leyba z okiem podbitym. Iegomości pana Benedykta Broińskiego podkaliśmy, który to powiedział: żem widział hałas y tumult; gdym się pytał, to powiedziano mi: iż panowie Kościuszkowie żydów białą, iakoż pan Kościuszko, słyssałem, Wespezyan na koniu wjechał do szkolnicy, o to się tam hałasowali. Jegomość pan Dawid Floryan Tupalski to powiedział: iżem widział tumult ludzi niemały, gdym się przeprawił przez Bug do miasta; pytałem się: co to za tumult z gołemi szablami przed szkołą żydowską? to powiedzieli: iż pan Wespezyan Kościuszko wjechał do szkoły żydowskiej na koniu y tam się z żydami powadzili z tey okazji; alem iuż pana Irzykiewicza zastał siedzącego przed iego gospodą w Kowalskiej ulicy w kolasie przed domem Daniła Niedzwieckiego. Tenże Niedzwiecki złotnik powiedział: iż pan Irzykowicz na kolasie siedział pijany, chcąc odie-

dząć do domu; aliści czeladnik pana Alexandra Kościuszka młodego przybiegszy powiedział, iż pana Wespezyana Kościuszka żydzi przed szkołą białą y szablę mu odiegli, do szkoły ciągną. Ale pan Irzykowicz pobiegł do ratunku, tylko że był pijany, wrócił się nazad do kolasy, bo y szabla iego była w wozie; a pan Chryzostom Kościuszko z panem Alexandrem Kościuszkiem, bratem swym, pobiegli, mówiąc, iż nam brata białą; ale nie wie, kto żyda zaciół. Pan Maciej Mieszkowski—generał, któregośmy potkali to powiedział: kiedym był w kamienicy pana Rymskiego, iuż ku wieczorowi, powiedziano mi, iż przed szkołą żydowską białą się: zaczem biegłem na to miejsce; alim ci zastał żyda iuż rannego przed kamienicą Pinkusową, iuż mglec począł, y mówiłem, prowadźcie do cerulika. Jakoż y sam z nim szedłem, alem widział pana Wespezyana Kościuszka z dobytą szablą, którego iuż pan Chryzostom hamował. A ten żyd iuż ranny uchodząc bronił się kamieniami. Alem to słyssał, że pan Kościuszko do szkoły na koniu wjechał. Tamże widział y pana Irzykowicza w tem tumultcie. У тоє шкрутині подишеь рукъ тыми словы: Heronim Kazimierz z Jelney Jeleński—chorąży y podstarości woiewództwa Brzeskiego, Heronim Kazimierz Łyszczyński—podstoli Mielnicki, sędzia grodzki Brzeski, Hrehory Karasiewicz Tokarzewski—pisarz grodzki Brzeski ręką swą. А приписокъ на той же шкрутині въ тые слова писанный: А miasto Maydeburg Brzeski swoią atestacyię na osobliwym swoim piśmie maią w tey sprawie inquisitią miedzy sobą uczyniwszy podać.

Także y insi ichmościowie na piśmie podali w te słowa pisane: Roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt piątego miesiąca Marca trzynastego dnia, za wysadzeniem

od iaśnie wielmożnego imć pana Jana Karola Kopcia—woiewody Połockiego, starosty Brzeskiego, przed nami Macieiem Turem—namiestnikiem grodzkim, y muą Jakóbem Władysławem Wierzbickim—regentem Brzeskim, stanowszy personalliter imć pan Thomasz Jastrzembki y pan Jan Gruszewski, według danych od ichmość żydom Brzeskim strony nayścia na szkołę żydowską y uderzenie szkolnika Lewka Iekiewicza, a drugiego żyda na imie Hawsieia Aronowicza szkaradnie w głowę zaciętego, którego krwią będąc obłany padł na ziemię, od ichmość osób obżalowanych w processie, mianowanych stałego. Toż y teraz ichmość obadwa pod sumnieniem zeznali, że pod tenczas y ten uczynek będąc w Brześciu, nayście na szkołę, iako za tym nayściem y uderzenie tego żyda Lewka szkolnika y srogie zranienie, tego drugiego widzieli bardzo szkodliwie zaciętego y potym obuchami od obżalowanych bitego y za inenimi żydami na przedszkolu wyż maia-cych się. A że podczas szkrutyniy w tey sprawie naznaczoney, kiedy się odprawować będzie, przez odległość mieysca, ieżeli przydzie być ich mościa, albom tedy te testimonium przy dawnych swych pierwszych attestacyiach pomienionym żydom Brzeskim, oczewiście przed nami na urządzie grodzkim w cancelaryi przyznali. Pisan w Brześciu roku y dnia ut supra. У тое атестаціи подпись рукъ тими словы: Maciey Tur — namiestnik Brzeski mpr., Jakób Władysław Wierzbicki — regent cancelarii Brzeskiey mpr.

Czynię wiadomo tą moią atestacyią, iż za daniem znać od żydów Brzeskich o tumulcie, przy tem zesłany od iaśnie wielmożnego iegomość pana Kopcia—woiewody Połockiego, pana y dobrodzieia mego, na uskromienie tego tumultu, y kiedym przyszedł przed szkołę żydow-

ską w Brześciu, zastałem imści pana Wespezyana y imć pana Chryzostoma Kościuszków y ichmość panów Irzykowiczów dwóch, tamże y żyda szkolnika widziałem okrwawionego; o iednym żydzie powiadano, że bardzo posieczony. Na co daię prawdziwą tę moią atestacyą. Dan w Czarnawczycach, dnia szesnastego Maia. anno tysiąc sześćset sześćdziesiąt piątego. У тое атестаціи подпись руки тими словы: Piotr Kublicki, ręka swa własną.

А по прочитанью тое шкрутинии и атестаціи на доводъ самое речи покладалъ и читалъ въ той справѣ веле документовъ разныхъ, датами оныхъ выражонными, водле которыхъ помененыхъ жишовъ на томъ, яко ихъ мость пановъ Костюшковъ и его милость панъ Приковичъ квалтомъ на школу нашли, школника Лейба Ицковича збили, зранили, а другого жида Гавшея Ароновича на смерть забили, до присеги само семихъ приповѣдалъ, а по присязѣ водле права за таковой квалтъ, збитье школника, за збитье жида—на горло стятъемъ, а за голову и збитье навезки шляхецкое, водле конституціи на всякихъ добрахъ ихъ милости всказанья и на отправу за тотъ всказъ отосланья у насъ владу просилъ и домавлялъ.

Противъ чому пленипотентъ его милости пана Веспезіана Костюшка панъ Иржикевичъ повѣдилъ, ижъ акторъ мой о той шкрутинии, которую жидаы выводили, не вѣдалъ и при оной жаденъ зъ ихъ мости пановъ Костюшковъ не былъ; имѣла быть подчасъ сеймику, яко часу вѣзду ихъ милостей пановъ обывателевъ: зачимъ отосланья на новую шкрутинию, хотечи невинность свою оказать, просилъ и домавлялъ.

При которой справѣ его милость

панъ Ириковичъ, отозвавши то вносишь, ижъ въ томъ обжалованью, яко се изъ шкрутиніи показуеть, виннымъ не есть, але только для припатренья се и гамованью тумульту на тотъ часъ прибыль, на чомъ и до присеги забераль, а по присезѣ вольности одъ тое жалобы жидовъ Берестейскихъ афектоваль.

На што пленипотентъ жидовъ Берестейскихъ повѣдилъ, ижъ есть декретъ зъ рочковъ прошлыхъ Февралевыхъ въ семь року тысеца шестьсотъ шестьдесятъ пятомъ, мѣсеца Февраля девятого дня, зъ ихъ милостями ферованый, же сами ихъ милость панове Костюшкове на сеймигъ пришлый на шкрутинію брали, и оное подчасъ сеймику не выводили, але жалобливые жиды сами мусли шкрутинію выводить, которая есть слушная, при которой, яко слушной, и атестаціяхъ, яко першій разъ до присеги жалобливыхъ жидовъ самосемъ приповѣдалъ; а по присезѣ и повторе всказу водле жалобы и права посполитого афектоваль. А его милость панъ Веспезіанъ Костюшко, яко першій разъ, такъ и теперъ на новую шкрутинію отосланья іпросиль. Противъ чому пленипотентъ акторовъ цитоваль право посполитое, артикулъ шестьдесятъ пятый роздѣлу, ижъ иная шкрутинія не повинна быть и стороны зъ обудву сторонъ при шкрутиніи быть не повинни, только кого врадъ назначить; зачимъ всказу и повторе у насъ врадъ приосиль и домавлять.

А такъ мы врадъ, въ той справѣ жиды мѣста Берестейского, на име Лейба Ицковича—школьника и всего кагалу жидовъ Берестейскихъ, такъже жидовки Берестейское, на име Деборы Гейшелевичовны Іовшеевое Ароновичевое, зъ ихъ милостями—паномъ Веспе-

зіаномъ и Хризостомомъ Костюшками Сехновицкими, также зъ его милостью паномъ Войтѣхомъ Ириковичомъ, яко самими принципалами, зъ докладомъ помочниковъ, ихъ милостямъ самымъ вѣдомыхъ и знаемыхъ, за повозомъ и декретомъ зъ рочковъ прошлыхъ Февралевыхъ, въ семь року тысеца шестьсотъ шестьдесятъ пятомъ, зъ ихъ милостями ферованымъ, менечи о квалтовное, способомъ въ повѣ описаномъ, найстѣе на школу жидовскую въ мѣстѣ Берестью, о збитье и зраненье, за тымъ квалтовнымъ найстѣемъ помененого школьника Лейбы Ицковича, и посѣченье и забитье другого жиды Гавшея Ароновича, и одповѣдъ и похвалку на здоровье учиненую; затымъ до слуханья шкрутиніи о вины и каранья правны. Въ которой справѣ похиленью подаваное одъ его милости пана Хризостома Костюшка обмовы на сторону въ дальшомъ продуктѣ въ тое справы зъ очевистое межю его милостью паномъ Веспезіаномъ Костюшкомъ, а его милостью паномъ Ириковичемъ контроверсіи, поневажъ ихъ милость панове Костюшкове сами добровольне на шкрутинію взявши, а потомъ оное подчасъ сеймику не вывели, а теперъ на новую одзывали: теды мы врадъ, обороны ихъ милостей на сторону ухилывши, а тую шкрутинію за слушную, на новую не одсылаючи, узнавши, далей въ право сторонамъ процедовать наказуемъ; до которое децизіи на тое его милость панъ Веспезіанъ Костюшко до суду головного трибунального апеловаль, которое апеляціи пленипотентъ стороны поводовое, артикуломъ осьмьдесятъ осьмомъ роздѣлу четвертомъ борониль, а мы врадъ не допустили, о што се одъ позваныхъ протестоваль. А въ дальшомъ продуктѣ правномъ.

ижь ихъ милости панове Костюшкове за троекратнымъ до самое речи при-воланьемъ до права не становили: про-то мы врадъ ихъ милости, яко права непослушныхъ въ року завитомъ на упадъ въ речи вздаемъ, а водле права и добровольного тыхъ жидовъ взятыя помененой жидовцѣ Дебори Гевшесовой самотретей, яко ихъ милость панъ Веспезіанъ и Хризостомъ Костюшкове съ помочниками своими способомъ и на мѣстцу въ повѣі описаныхъ, за най-стъемъ квалтовнымъ на школу, мужа ее Говшея Ароновича посѣкли и на смерть забили, а помененому Лейбу Ицковичу школьнику, яко за тымъ же найстъемъ на школу оного ихъ милость посѣкли, одповѣдъ и похвалку на здоровье ихъ учинили, присегу вска-зуюемъ и выконанье оное, же се ажъ рочки кончатъ, до рочковъ пришлыхъ Октобровыхъ, въ семь же року у Берестью судить припадаючихъ, за при-позвомъ одкладаемъ. А по присезѣ во-дле права за таковое квалтовное най-стье на школу, забитье того жида и посѣченье школьника ихъ милости па-на Веспезіана и Хризостома Костюш-ковъ на горло стятъемъ; а же се до самое речи не становили, и на баницію всказуюемъ и на одерженье оное до его королевское милости, пана нашего ми-лостивого, одсылаемъ. А за голову за-битого жида водле конституціи двѣстѣ копѣ; за побитье и посѣченье другого навезки сорокѣ копѣ грошей на вся-кихъ маестностяхъ ихъ милостей пана Веспезіана и Хризостома Костюшковъ помененымъ жалобливымъ жидомъ вска-зуюемъ, и до одправы за тую всказаную суму черезъ дворанина его королевское милости приходить вольность zosta-вуюемъ. А же по взданью ихъ милостей нашомъ, его милость панъ Веспезіанъ Костюшко въ избѣ судовой заставаля, а сторона поводовая яко криминальной акціи данья поруки потребовала: за-чымъ абы его милость панъ Веспезіанъ Костюшко заразомъ поруку людьми осѣ-выми по собѣ далъ, наказуюемъ, якожъ его милость панъ Александеръ Яно-вичъ Костюшко Сехновицкій, до роч-ковъ пришлыхъ Октобровыхъ въ семь року припадаючихъ, и судить у Бе-рестью его милости пана Веспезіана Костюшка на поруку взяля. А што се тычетъ его милости пана Приковича обранья до одприсяженья се; теды въ томъ до тыхъ же рочковъ Октобровыхъ, а въ недоистью тыхъ, теды до другихъ напервей по тымъ въ Берестью сужо-ныхъ, суспендуемъ. Которая справа есть до книгъ вгродскихъ Берестейскихъ уписана.

1666 г.

Изъ книги за 1665—1666 годы, стр. 1303.

436. Угодливый листъ между Берестейскимъ магистратомъ и жидами Берестейскаго кагала.

Въ этомъ листѣ изложены условія Берестейскихъ мѣщанъ съ Берестейскими же жидами о починкѣ моста. Жидаы обязываются доставить: 15 свай хорошихъ дубовыхъ для того мѣста, гдѣ проходятъ шкуты; 13 дилей и 1 трамъ. Мѣщане обя-

зываются сдѣлать все остальное; но въ случаѣ какой нибудь порчи во время починки или послѣ предоставляютъ себѣ право войти съ жидами въ новое соглашеніе.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ шестьдесятъ шестого, мѣсяца Іюля шестого дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ, передо мною Еримъ Станиславомъ Умястовскимъ—стольникомъ Венденскимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, постановившимся очевидно Левко Ицковичъ, жидъ и школьникъ Берестейскій, листъ угодливый межи магистратомъ Берестейскимъ а жидами кагала Берестейскаго къ актикованю до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писанный:

Мы на подписе мianowani, czyniemy wiadomo tym listem naszym: iże uczyniliśmy byli postanowienie z żydami starszemi kahału Brzeskiego strony naprawowania mostów w mieście i. k. m. Brześciu-Litewskim, wiele mają żydzi do tego dać, iakoż w tym y stanęła była alternacia między nami. O to tedy my, niżej mianowani, zniósłszy się z żydami kahału Brzeskiego na mieyscu pewnym w ratuszu Brzeskim ze wszystkim pospolstwem mieyskim w roku tym тисячъ sześćsetъ sześćdziesiątъ szóstym, miesiąca Apryla dnia trzydziestego, postanowiliśmy:

Iż starsze żydzi kahału Brzeskiego

mają dać do naprawowania mostów pa-lów wielkich dębowych, które zgodne mają bydź, któredy szkuty przechodzą piętnaście; dylów dobrych, mocnych trzy-naście, y tram ieden wielki, mocny; to tedy oddawszy nam, my sami swym kosztem mamy y powinni będziemy poprawić, a żydów od tego wolnemi czyniemy, zachowując iednak to sobie, ieśliby przez iakąkolwiek przygodę te mosty poprowali, a byłaby tego potrzeba poprawiać, więc de novo mamy o to z żydami kahału Brzeskiego mówić y zgodę czynić. Gdzie tuż y my odebrawszy od żydów dnia wysz mianowanego, dla lepszey wiary y wiadomości za zgodą wszystkiego pospolstwa, pieczęć miescką radziecką kazawszy przycisnąć, y rękoma tu naszymi podpisawszy, ten nasz ugodliwy list dajemy. Pisan w Brześciu, anno et die ut supra.

У того листу угодливого подпись рукъ тыми словами: Michał Markiewicz—burmistrz Brzeski, będąc na mieyscu pana Hawryła Romanowicza burmistrza, podpisuję się; Roman Matfieiewicz—rayca, Felicyan Kazimierz Rapowicz—pisarz mieyski Brzeski. А приписокъ на томъ же листѣ угодливомъ аппробаціи въ немъ особъ нижей менованныхъ въ

въ тые слова: Roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt szóstego, miesiąca Apryla ten list ugodliwy między żydami, mieszczanami, Brzeskimi burmistrzami do podpisu do mnie iest podany dnia dziesiątego; dla potwierdzenia tego listu podpisałem się: Ostaphian Tyszkiewicz — woyt dziedziczny Brzeski, Jerzy Stanisław Umiastowski — stolnik Wendencki, podstarości woiewództwa Brzeskiego mpr. Который же то листъ угодливый, весполъ зъ аппробацію ку актикованью поданный, есть до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ принять и уписанъ.

1666 г.

Изъ книги за 1665—1666 годы стр. 1311.

437. Судебное опредѣленіе по дѣлу между земьянами Горбовскимъ и Саковскимъ о томъ, что Саковский, имѣя совмѣстное имѣніе съ Горбовскимъ, не явился на всеобщее ополченіе, за что и присуждено ему штрафу шестнадцать злотыхъ и семьнадцать грошей.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого, тысяча шестьсотъ шестьдесятъ шестого, мѣсяца Іюля сегого дня.

На рочкахъ судовыхъ кгородскихъ Берестейскихъ, передъ нами Еримъ Станиславомъ Умясковскимъ — стольникомъ Венденскимъ, подстаростимъ, Геронимомъ Казимеромъ Лыщинскимъ — судьєю, Грегоримъ Карасевичомъ Токаревскимъ — писаромъ, врадникамъ судовымъ кгородскими Берестейскими, кгда съ порядку реестрового къ суженью припала справа его милости пана Лукаша Іозефа Горбовского — скарбника Черниговского съ его милостью паномъ Константымъ Саковскимъ, съ докладомъ пани малжонки его милости — пани Анны Новицкое Саковское, за позвомя въ речи вънемъ ниже менованой вынесенымъ, до которое справки, за приволачьемъ чрезъ енерала врадового сторону до права, его милость панъ Горбовскій — скарбникъ Черниговскій самъ и зъ умоцованымъ своимъ паномъ Миколаемъ Онихимовскимъ до права ста-

новилъ, абы тые позваные особы, за потрикротнымъ приволачьемъ, яко сами не стали, такъ и жадное вѣдомости о нестанью своемъ не учинили, за тымъ пленипотентъ актора поданью и положенью по ихъ милости позваныхъ особъ на маетности сго милости заставной, названсто Волковичахъ, фольварку Жолковщизнѣ, въ воеводствѣ Берестейскомъ лежачей, черезъ енерала Павла Жилинского позвузъ написами, и очевистымъ сознаньемъ его, и термину за нимъ припалого слушне, правне, доведши, и трое волачье, на томъ позвѣ написаное оказавши, жаловалъ зъ него о то:

Ижъ ваша милость, держачи заставою зъ ей милостию пани малжонкою своею, часть въ Волковичахъ, въ Воеводствѣ Берестейскомъ, Жолковщизну въ тысячу злотыхъ польскихъ, одъ урожоного его милости пана Даниеля Сасина Калечицкого, водле ухвады сеймовой у Варшавѣ, въ року тысяча шестьсотъ шестьдесятъ второмъ

постановленос, посполитого рушенья великого князства Литовского, и за третими витями его королевское милости до воеводства Берестейского, року тысяча шестьсотъ шестьдесятъ четвертого даными подъ Долгиновомъ, тогда службы земское и выправы не чинилъ ваша милость зъ волокъ, которыхъ съ тое части въ Волковичахъ Жолковщизны; о томъ моцъ о право его милость панъ Горбовскій—скарбникъ Черниговскій, маючи даные одъ урожного его милости пана Павла Волковицкого на маестности пани Саковской доходити, о вини правные вашъ милости позываетъ. По которого прочитанью на доводъ самое речи покладалъ и читалъ протестацію о тое неслуженье посполитого рушенья за третими, одъ его милости подъ Долгиновъ выданныи витями, о неприкладанье се до складки съ его милостью паномъ Павломъ Юшкевичомъ Волковицкимъ, о некоторые жалобливые того права вливкомъ набылъ, которое належало зъ волокъ чотырехъ золотыхъ шестьнадцать, въ датъ року тысяча шестьсотъ шестьдесятъ пятого, мѣсяца Генваря десятого дня, до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ донесеную;— о што будучи позванными до права не становилъ. Зачимъ възданья его милости, яко права непослушного въ року завитомъ на упадъ въ речи, а водле права и жалобы позовное, за тое неслуженье посполитого рушенья и неприкладанье до того всказу совитого и за тотъ всказъ на поправу и обволанье у насъ враду просилъ и домавлялъ.

А такъ мы врадъ въ той справѣ его милости пана Лукаша Юзефа Горбовскаго—скарбника Черниговскаго зъ его милостью паномъ Константымъ Саковскимъ, зъ докладомъ пани малжон-

ки его милости, за позвомъ, менечи о неслуженье посполитого рушенья и неприкладанье се до оногo, водлугъ витей его королевское милости подъ Долгиновъ выданныхъ, до его милости пана Павла Волковицкого, яко учасника своего зъ маестности Волковичъ Жолковщизны, на которую часть его милости належало зъ волокъ чотырохъ золотыхъ шестьнадцать до одданья тыхъ грошей за тые все правные; ижъ его милость панъ Саковскій, будучи о то позваннымъ, передъ нами до права не становилъ: претó мы врадъ его милости, яко права непослушного въ року завитомъ на упадъ въ речи здаемъ, а водле права и книгъ пописовыхъ служенья посполитого рушенья, которые передъ нами покладаные были, тые золотыхъ шестьнадцать съ пересудомъ приходчимъ, всего шестьнадцать золотыхъ и грошей семнадцать польскихихъ на его милости пану Саковскомъ, на тое маестности Волковичахъ Жолковщизнѣ, на которомъ позвѣ покладано и на ихъ тыхъ всякихъ добрахъ и маестностяхъ его милости, лежачихъ, рухомыхъ, сумахъ пенѣжныхъ, гдѣ кольверъ будучихъ его милости пану Горбовскому—скарбнику Черниговскому всказуемъ и на поправу тое всказаное сумы енерала зъ стороною шляхтою придавши, а заложивши на противъ таковуюжъ заруку, яко важность осужоное речи выносить, отсылаемъ. А възглядомъ неслуженья съ тое заставное части черезъ пана Саковского посполитого рушенья водле права, конституцій, сеймовыхъ о посполитомъ рушенью и о вити, въ нихъ описанныхъ, его милости пану Горбовскому—скарбнику Черниговскому сальву заховуемъ.

Которая справа есть до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ уписана.

1669 г.

Изъ книги за 1669 — 1670 годы, стр. 487.

438. Судебное опредѣленіе по дѣлу между Брестскими священниками Лазаровичемъ и Григоріемъ Воинцемъ съ Брестскимъ кагаломъ о церковной землѣ.

Въ этомъ опредѣленіи митрополитъ Гавриилъ Коленда и адъюторъ его Кирианъ Жоховскій, по выслушаніи въ Супраслѣ жалобы Брестскаго кагала на священниковъ Брестскихъ Лазаровича и Воинца въ причиненіи ими жидамъ разныхъ обидъ и побоевъ по поводу водруженія креста и желанія отнять у жидовъ Косью-Демьянскій плацъ, постановили: за неавкой на судъ Брестскихъ священниковъ—Лазаровича и Воинца, жалобы жидовъ и показанія считать дѣйствительными, тѣмъ болѣе, что о безпорядкахъ, причи-

ненныхъ помянутыми священниками, есть заявленіе и въ каптуровыхъ постановленіяхъ; убытки, понесенные жидами, возмѣститъ на движимыхъ и недвижимыхъ имуществахъ виновныхъ, ихъ самыхъ отрѣшить отъ исправленія церковныхъ требъ; Владимірскаго епископа Глинскаго просить о подтвержденіи жидамъ безпрепятственнаго владѣнія Косью-Демьянскимъ плацомъ и обязать, какъ будущихъ епископовъ, такъ и духовенство Брестской капитулы, настоящій декретъ соблюдать свято и ненарушимо.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ семьдесятого, мѣсеца Генваря десятого дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ, передо мною Еримъ Станиславомъ Умястовскитъ—стольникомъ Венденскимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, постановившисе очевисто Левко Ицковичъ, школьникъ кагалу Берестейского, декретъ ясневельможного въ Бозѣ превелебного его милости ксендза Кгабриеля Коленды—митрополита всея Руси, межи кагаломъ жидовъ Берестейскихъ, а въ Бозѣ велебнымъ отцемъ Лаврентимъ Лазаровичомъ и отцемъ Григоримъ Воинцемъ Сласскимъ—презбiteraми капитульными Берестейскими, въ Супраслю ферованныхъ, въ справѣ и речи нижей менованой ку актикованью до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ подалъ въ тые слова писанный:

Działo się w Supraślu miesiąca Decembra trzydziestego dnia, roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt dziewiątego. Przed nami Gabryelem Kolędą, z Bożey u sto-

licy apostolskiej łaski wszystkiej Rusi metropolita, Cypryanem Żochowskim adjutorem naszym, wytoczyła się sprawa w terminie niniejszym z dekretu ieszcze w Krakowie, po inquisiciei Brzeskiej odprawowanej, ferowanego między Lewkiem szkolnikiem Brzeskim y wszystkim kahałem żydów iego królewskiej mości Brzeskich z iedney strony—actorami, obecniemi y przytomniemi, y między oycem Ławrentym Łazarowiczem, y oycem Hrehorym Woincem Spaskim—prezbiterami kapitulnemi Brzeskiemi, wzaiemnie z drugiey strony actorami; ale na terminie niniejszym, nie wiem z iakich przyczyn, lubo sami na inquisiciją się brali y wynieśli y na tę dylacją czterech niedziel po skończonym seymie w Krakowie pozwolili y umyślnie sąd nasz, za innotestenciją naszą, tym oycom przez kilka niedziel na przybycie y stanowanie się onych czekał, nieprzytomniemi, dowodził tego Lewko szkolnik imieniem kahału Brzeskiego miasta iego królewskiej mości iaśnie y rzetelnie, ia-

ko na wzgardę sądu naszego, samyż wywiodszy inquisicią y actorami wzaiemniemi się mieniąc, do poparcia tak walney sprawy nie stanowili się y do szkód niemałych żydów Brzeskich przyprowadzili, że musieli łożyć, y przez tumult za przyczyną oycy Łazarowicza y oycy Hrehorego Woinca Spaskiego uczynioną podczas processiey przy rabowaniu, nayściu y szarpaninach różne srebro y ruchomość w domach żydowskich traćć, ubicia y rany przez pomienionych prezbiterów y osoby od nich subordynowane ponosić. A do tego, że tenże oyciec Łazarowicz nie przestaie od bicia y ranienia żydów, y pochwałkami obrywania, nie dbając na sąd metropolitański, y nieraz się naśmiewając z niego. A przeto przezyskow wszystkich szkód stałych na dobrach iakich kolwiek oyczystych pomienionych obudwu prezbiterów kahał Brzeski roskazu, osobliwie rugowania oycy Ławrentego Łazarowicza z Brześcia, iż się mu iuż poprawić od tumultów y bicia, ran zadawania poprzestać niepodobna, prosił y domawiał się. A nie odstępuiąc tenże Lewko szkolnik nic od rzeczy samey dowodził prawnie, iż inquisicia wyniesiona w Brześciu roku terazniejszego tysiąc sześćset sześćdziesiąt dziewiętego miesiąca Octobra szesnastego dnia była nieprawnie, gwałtownie y z tumultem odprawowana; co właśnie pod ten czas żołnierskie chorągwie do Brześcia przyszli y nilza było różnym gospodarzom wyniść z domów, dla stanowienia się podczas inquisiciey y zarzucenia różnych raciy przeciwko świadkom, a do tego aż żydzi swoje na ten czas odprawowali święto, kiedy iako powiadają nie mają być pociągani do żadnych terminów prawnych podług prawa swego; tedy na ten czas prosili o dylatację na inszy czas tey inquisiciey, Co gdy

każdemu proszącemu iest niebronno, żydom iednak pod tak czas niewczesny y niepodobny do probowania y allegowania swoich racii, uchilono obmowę, y dalszego niepociągniono terminu, na co y proces uczyniony w grodzie, skąd znaczna nieprawność wywiezioney pokazuje się inquisiciey; ale y wielka nieszczyrość daie się widzieć tego, co extendował inquisicią, gdy ciż sami, co byli świadkami inquisiciey, dali y zeznali pod sumieniem, atestaciami przed iegomości panem Stanisławem Umiastowskim— stolnikiem Wendeńskim, podstarościem Brzeskim, iż świadectwa onych nie są tak położone, iako oni mówili, ale wszystko tak napisano, iako się podobą tu, co inquisiciey autentyk formował. A nadto dowodził nieważnością y nieprawnością inquisiciey, iż w niey były świadkami, ciż sami, którzy są obżalowani od żydow y wychodzili do tumultów, iako to szyrzey w procesie, na to uczynionym od kahału Brzeskiego w grodzie Brzeskim, iest opisano y dowiedziono. W tychże atestaciach, pod sumieniem zeznanych przez różnych a godnych wiary, tak ichmość panów obywatelów woiewództwa Brzeskiego, iako y mieszczan Brzeskich, których było szesnaście, pokazuje się: iż na tamtym miejscu, gdzie był krzyż postawiony, cerkwie nie bywało, iż hałasy y tumulty, szkody, zbicia y rany s przyczyny oycy Łazarowicza pochodziły, co tak że świadczą różne listy do sądu metropolitańskiego, a naybardziej od całego kapturu Brzeskiego, pod który przytrafił się pomieniony tumult, pisane y dekret kapturowy z inquisicią osobliwie uczynioną ferowany. Także pokładali inquisicią od żydów roku tysiąc sześćset piędziesiąt ósmego, miesiąca Septembra szóstego dnia, przed podstarościem Brzeskim, na ten

czas względem tego placu odprawowaną, pokazywał też prawa duchowne na ten plac, gdzie krzyż stawiono; różne przywileia, iak episkopów Włodzimierskich, tak y naszą confirmacją metropolitańską, gdzie to się zawiera, żeby placu zażywali sobie żydzi Brzescy, za powinnością iednak płacenia dorocznego czynszu na cerkiew katedralną Brzeską złotych dwadzieścia, do tych czas od lat dawnych żydzi pełnili y kwitami pokazowali. Do tego tenże Lewko świeże, podobne pierwszemu od tegoż iego mości xiędza Benedykta Glińskiego dane, na wysz mianowany plac pokazywał prawo, w którym xiądz Gliński—episkop Włodzimierski, nic więcej nie potrzebuie od żydów, ieno czynszu dorocznego płacenia z placu Jeszcze y to uwagi wielkiej rzecz godna, iż tamtę ulicę, gdzie krzyż Łazarowicz stawił, całą żydzi tylko osiedli y domów chrześcijańskich z dawnych czasów nie było y niemasz. Zaczym na widomy tumult y hałas, byłoby stawienie krzyża y budowania cerkwie; prosił tedy nas Lewko szkolnik imieniem kahału Brzeskiego, abyśmy inqvisicią ich uchyliwszy na stronę, iako nieprawą, niesłuszną, gwałtowną, y nie szczyrze napisaną, atestacie żydom pod sumieniem dane stwierdzili, czynsz tylko doroczny z placu pomienionego płacić nakazali, przy prawach onym danych na ten plac zachowali, Łazarowicza z oycem Hrehorym Woincem, rozdawszy na dobrach ich oyczystych execucią czynić, za szkody, nakłady prawne stałe wskazali y wydali, oyc Łazarowicza samego iednego, żeby pospolity nienaruszenie pokoy był zachowany, w Brześciu z miasta y kapituły rugowali, wiecznie milczenie w tej sprawie decyzją sądu naszego uczynili.

My sąd, samo przed oczy mając sprawiedliwość świętą tej sprawy, wystu-

chawszy onę, dobrze wyrozumiawszy, długo czekając za oycą Łazarowicza y Hrehorego—prezbiterów Brzeskich, iako wziemnych tej sprawy actorów, którzy sami od siebie na inqvisicią brali y wywodzili, w Krakowie zaś samiż tę inqvisicią do sądu naszego przyniosszy, odtworzenia y extractu oney potrzebowali, dyłacją pozwoloną na cztery niedzieli żydom Brzeskim dla choroby Lewka Iekiewicz—szkolnika Brzeskiego, y spraw nieprzymierzenia, contentowawszy się, gdy na terminie niniejszym przez dwie niedzieli upłynionym nie stanęli; pomienionych oycy Ławrentego Łazarowicza—pisarza kapituły Brzeskiej y oycy Hrehorego Woynca—prezbitera Spaskiego w Brześciu, na upad samey rzeczy, iako nieposłusznych prawu y sądowi naszemu, wzdawszy, inqvisicią przez nich wywiezioną, iako nieprawą, niewczesną, gwałtowną y przeciwną samymże świadkom, którzy w atestacjach swoich, pod sumieniem przyznanych, opak byż twierdzą, na stronę uchiliwszy, iako y dla tego za nieważną mając, iż obżalowane od żydów osoby świadkami były;—na placu pomienionym, na czynszu obrocznym budować się żydom y czynsz coroczny płacić wiecznie y nieporusznie pozwalamy; inqvisicią także od żydów roku tysiąc sześćset piędziesiąt ósmego, miesiąca Septembra szóstego dnia, przed podstarościem Brzeskim na ten czas wywiezioną względem placu, októry teraz dekret feruie się we wszystkim (wcale iednak iako do tych czas była zachowując iurisdiccią imię xiędza episkopa Włodzimierskiego y następców iego) utwierdzamy, ratificuiemy; prawa duchowne, które kolwiek na tenże plac lub od episkopów Włodzimierskich, lub od nas nadane y confirmowane mają, we wszystkim aprobuujemy y confirmuiemy, s tą iednak powinnością, że ten

plac, iako iurisdictiony cerkiewney należą-
cy, ma za sobą ciągnąć czynsz coroczny,
y żydowie Brzescy co rok mają, podług
kwitów przeszłych, sobornej cerkwie Brze-
skiej wydawać, y bez żadney trudności,
pod sowitościami na tego, któryby tru-
dnił, mają być kwitowani. A że się to
dowodnie pokazało z listów ich, abo też
panów sędziów kapturowych całego wo-
iewódstwa y dekretu ich, że kapturowe-
go iako y innych wysz mianowanych
atestathey, iż tumulty y hałasy, szkody,
bicia y rany przez pomienionych
dwóch oyców żydom uczynione były,
skąd nie małe nakłady prawne urosły;
tedy dobra oyczyste lub też, y nabyte
iako y ruchome (byleby nie cerkiewne)
tam na tych że dwóch oyców
przezyskach y nakładach prawnych ży-
dom w moc y possessią oddaemy y do
podania onych obwieszczenie iego mości
xiędzu episkopowi Włodzimierskiemu po-
syłamy. A gdyby takowe ich dobra by-
ły podania mieskiego, abo pod inszym
sądem; tedy temu sądowi podać one ży-
dom Brzesckim pozwalamy; oycu zaś
Ławrentemu Łazarowiczowi, iż od tumul-
tów, hałasów, bicia tak y pochwałek
przeciwko żydom nieprzestaie, pod kłat-

wą z Brześcia y z kapituły, ze wszyst-
kich cerkwie, lub w mieście lub za mia-
stem zostających, pod klątwą naszą, ru-
gowac się y ustąpić nakazujemy. Tak-
że iego mości xiędza Benedykta Glin-
skiego—episkopa Włodzimierskiego upomi-
namy y mięć chcemi, aby iako iego an-
tecessorowie, tak y on w spokojnym
dzierzeniu tego placu, cerkwie legowa-
nego y na czynsz obróconego, pod winą
tysiąca złotych na nas zachował Brzes-
kich żydów, Łazarowicza podług dekretu
rugować się kazał. A dla dalszego
pokoju pospolitego chcemi, aby od każ-
dego z kapitulnych oyców Brzesckich, y
ich mość xięży biskupów Włodzimier-
skich wiecznienie nieporuszenie y pod klątwą
był obserwowany ten dekret. Y na tośmy
przy podpisie adjutora naszego pieczęć
metropolitańską przycisnąć rozskazali.
Działo się w Supraślu, roku, miesiąca y
dnia wyżej pisanego. У того декрету
при печати притиснутой подпись ру-
ки теми словами: Сурпrian Żochowski—
adjutor metropolii, archimandryta Lesz-
czyński, sekr. i. k. m. Который же
тотъ декретъ ку актикованью поданный,
есть до книгъ вгородскихъ Берестей-
скихъ уписанъ.

1669 г.

Изъ книги за 1669—1670 годы, стр. 333.

439. Жалоба священниковъ греко-унитскаго исповѣданія на жидовъ Врест-
скихъ, по поводу совращенія въ жидовство крещеной еврейки, жены мѣщани-
на Подорожскаго.

Священно - служители Кобринской греко-унит-
ской церкви св. Спаса, явившись въ Кобрин-
скій замокъ, заявили: что крещенная еврейка

Юдишь, въ христіанствѣ Анастасія, крещенная въ
присутствіи Андрея Котовича—писаря в. кн.
Литовскаго и вышедшая замужъ за мѣщанина

Подорожскаго, по наговору ли родныхъ, или кагала, бѣжала отъ мужа и спрятана неизвестно куда; при этомъ было еще украдено вещей на тысячи двѣ; у Юдиои остались дѣти. Такъ какъ мужъ выразилъ желаніе розыскивать

какъ похитителей своей жены, такъ и жену; то помянутые священно-служители и заявляютъ объ этомъ замковому управленію, для внесенія въ книги по установленію.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ шестьдесятъ девятого мѣсяца Сентября двадцатого дня.

На врадѣ кгродскомъ Берестейскомъ, передо мною Еримъ Станиславомъ Умястовскимъ—стольникомъ Венденскимъ подстаростимъ Берестейскимъ, постановившиися очевисто Романъ Подороскій, экстрактъ съ книгъ замковыхъ Кобринскихъ, перѣоблятамъ, вписанья въ немъ протестаціи въ речи въ немъ ниже менованной, ку актикованью до книгъ кгродскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писанный.

Wyпис z xiąg zamku i. k. mści Kobryńskiego roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt dziewiątego, miesiąca Augusta dwudziestego dnia pierwszego.

Na urzędzie zamku i. k. mści Kobryńskiego, przede mną Janem Karolem Wolskim—strukczaszym i. k. mści, podstarościm Kobryńskim, w Bogu przewielebny imć xiądz Franciszek Wierzeyski—wikary Kobryński, tudzież wielebny imć oyciec Sergius Wosiński—praepositus monasterii świętego Spasa Kobryńskiego, y inni oycowie różnych cerkwi, w uniey świętey zostaiący, imieniem, w niebytności w Bogu przewielebnego imć xiędza Adama Jozepha Żołądkowskiego—proboszcza Kobryńskiego, protestowali przeciwko wszystkiemu kahałowi, zborowi y żydom rabinom, tak Kobryńskim, iako y Brzesckim, o to: iż za ochrzczeniem się żydówki Judythy, córki żyda Szmuyła—arendarza bywszego Wierzeckiego, na

wiarę chrześcijańską, przybytnosci wielmożnego imć pana Andrzeia Kotowicza—pisarza w. x. Lit., starosty Grodzieńskiego, a na onczas zesłanego od i. k. mści do ekonomii Kobryńskiej kommissarza, danym imieniem chrztu świętego, Anastazia, ze dnia pomienionego dwudziestego na dzien dwudziesty pierwszy w nocy, onę, za namówieniem żydów czy sami przez się, od Romana Podoroskiego—mieszczanina Kobryńskiego, męża własnego, wykradшы y odmówiwszy, nie wiedzieć gdzie ią między sobą—czy w Kobryniu, czyli w Brześciu, albolі gdzie indziey podzieli; która, mimo szlub chrześcijański, porzuciwszy dzieci—syna z nim spłodzonego, za ich namową y wyprawdzeniem w nocy uciekła, zabrawszy za podiechaniem oycy, czyli za podesłaniem od żydów rzeczy nie mało, których sobie żałuiaący kładzie tak w zabranіu srebra, gotowych pieniędzy, sukien, chust białych y różnego ochędostwa na złotych dwa tysiące polskich. Który chcąc tego na wszelakim mieyscu y u wszelakiego prawa dochodzić y oney pościgać, dał te opowiadanie swoje do xiąg zapisać, z których y ten ekstrakt iest mu wydany. Pisan w zamku Kobryńskim, roku miesiąca y dnia wyż pisanego.

У того экстракту при печати притисненой подпись руки тыми словами: Jan Karol Wolski—strukczaszy i. k. mści, podstarości Kobryński. Который же то экстрактъ, перѣоблятамъ ку актыкованью поданный, есть до книгъ кгродскихъ Берестейскихъ уписанъ.

1670 г.

Изъ книги за 1669—1670 годы, стр. 575—577.

440. Повѣстка Владимірскаго - Брестскаго епископа Венедикта Глинскаго объ исполненіи судебного опредѣленія о священникахъ Лазаровичѣ и Воинцѣ.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ семьдесятого, мѣсяца Генваря тридцатого дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ, передомною Еримъ Станиславомъ Умястовскимъ—стольникомъ Венденскимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, поставившимся очевисто Левко Ицковичъ, школьникъ Берестейскій, листъ иннотестенціи вельможного въ Бозѣ превелебного его милости ксендза Венедикта Глинскаго—епископа Владимірскаго и Берестейскаго, въ речи ниже менованой служацій, ку активованью до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писанный:

Wacław Benedykt Gliński, z łaski Bożej u stolicy świętej apostolskiej episkop Włodzimierski u Brzeski, prototronij metropolii Kijowskiej, Halickiej u wszystkiej Rusi, Czernihowski, Kobryński etc. archimandrita. Wielebnym oycem Theodorowi Zawadzkiemu—protopopie naszemu Brzeskiemu u Bazylemu Jakowlewiczowi—prezbiterowi Łobaczewskiemu donoszę do wiadomości.

Iż według dekretu iaśnie wielmożne-

go w Bogu przewielebnego imć xiędza Gabriela Kołedy—metropolity Kijowskiego, Halickiego u wszystkiej Rusi w Supraślu roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt dziewiątego, miesiąca Decembra trzydziestego dnia, w sprawie żydów Brzeskich z wielebnemi oycami Ławrentym Łazarowiczem u Hrehorym Woyncem ferowanego, do uczynienia na dobrach pomienionych oyców odprawy u przywiedzenia tego dekretu do exekucyi żydom Brzeskim, was przydaemy. W czym abyście według prawa dekretem do exekucyi przywodząc, od podania tey inotestencii za niedziel cztery, byle by nie święto, albo niedzielę, to na zaitrz we wszystkim się zachowali, postrzegając na siebie win w prawach opisanych. Działo się w Brześciu, roku tysiąc sześćset siedmdziesiątego, miesiąca Januarii dwudziestego dziewiątego dnia.

У тое инотестенціи при печати притисненной подпись руки тыми словы: Benedict episkop. Котораяжъ то инотестенція ку активованію поданая, есть до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ уписана.

1670 г.

Изъ книги за 1671—1672 годы, стр. 1013.

441. Коммиссарское опредѣленіе по дѣлу объ увольненіи Брестскихъ жидовъ отъ подати, называемой даровой купеческой податью.

Предъ Виленскими коммиссарами разбиралось дѣло по жалобѣ Брестскихъ жидовъ на товарищей подканцлера в. кн. Литовскаго въ томъ, что эти послѣдніе незаконно требовали отъ Брестскихъ жидовъ 500 злот. купеческой донативы въ то время, когда по королевскимъ привилегіямъ съ жидовъ слѣдовало взимать только поголовную подать и подъемную, которую они и внесли въ полномъ количествѣ, а купеческую донативу— съ мѣщанъ, занимающихся купечествомъ. Коммиссары, по выслушаніи сторонъ, постановили: уволить Брестскихъ жидовъ отъ помянутой донативы, какъ незаконной.

Лѣта. отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ семьдесятъ первого, мѣсяца Августа второго дня.

На врандѣ кргодскомъ Берестейскомъ, передо мною Еримъ Станиславомъ Умястовскимъ—стольникомъ Венденскимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, постановившисе очевисто школьникъ Берестейскій Левекъ, именемъ всего кагалу Берестейскаго, декретъ, датою и рокомъ въ немъ выражонимъ, въ справѣ и речи ниже мененой, ихъ милостей пановъ коммиссаровъ его королевской милости до актъ кргодскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писаный:

Roku tysiąc sześćset siedmdziesiąt pierwszego, miesiąca Maia dwudziestego pierwszego dnia. Przed nami commissarzami, tak z senatu per constitutionem seymu blisko przeszłego do zapłaty y zwinienia woysk w. x. Lit. naznaczonymi, iako vigore teyże constitutiei y woiewódtw y powiatu na seymikach relacyinych obranemi, pro die tertia Februarii, anni praesentis, do Wilna zgromadzonemi, gdy z zapozwu y porządku rejestrowego, ku sądzeniu przypadła sprawa między imśc panem Heronymem Ka-

zimierzem Dubiną y innym towarzystwem iaśnie oświeconego xięcia imci pana podkanclerzego y hetmana polnego w. x. Lit.—z iedney, a żydami starszymi Brzeskimi—z drugiey strony, pozwanymi, o nieoddanie y niewypłacenie na terminie pięciu set złotych polskich za donativum kupieckie, ex anno millesimo sexcentesimo sexagesimo primo należących, y teraznieyszych pozwanych assygnowanych, zatym o peny prawne; tedy na terminie ninieyszym, za przywołaniem stron do prawa przez szlachetnego pana Adama Sorokę, ienerała zadwornego w. x. Lit., towarzystwo xięcia imci pana podkanclerzego sami personaliter, a od pozwanych żydów Brzeskich szlachetny pan Arnolph Zaleski plenipotent stanęli y prawnie się z sobą rozprawowali.

Zatym pomienione towarzystwo, pokładając assignacją iaśnie wielmożnego imci pana Wincentego Ordy—kasztelana Zmuydzkiego, do pana Bobrownickiego, sędziego ziemskiego Brzeskiego, na złotych tysiąc wydaną, ex quo żydzi Brzescy złotych pięćset przed tym wypłacili, solutionem reszty pięciuset złotych urgebant. E contra od pozwanych żydów

Brzeskich szlachetny pan Arnolph Zaleski opposuit(non) iure tenentur żydzi Brzescy ad solutionem tego donativum kupieckiego, ponieważ tak wiele constitucyi dawniejszych y terazniejszych, osobliwie świeższe tysiąc sześćset sześćdziesiąt siódmego, tysiąc sześćset sześćdziesiąt ósmego, y terazniejszego novella tysiąc sześćset siedmdziesiątego roku, któremi wszystkie dawniejsze reasumowane są, zapłaciwszy pogłównne y podymne, od wszelkich inszych contribucyi y wypłacenia podatków, tak publicznych iako y prywatnych, laudowych, liberos mieć chciała. Do tego już ichmość nieraz z temi żydami o te donativum kupieckie przed różnemi iurisdykami tentowali, a nigdzie nie wygrali: bo wszędzie żydów wolnych uznawano, ex quo ten podatek na mieszczan kupiectwem się bawiących, a nie na żydów ściąga; iakoż y w roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt trzecim intentowali byli actią tym żydom przed urząd iurysdyki zamkowej, gdzie także po tak wielu allegowanych, ab utraque parte documentach, kiedy do tego ieszcze zachodziły od różnych osób monitoria, żeby żydom dawszy pokóy na miastu requirowano, iako to od imci pana Kotowicza—substituta woysk na ówczas w. x. Lit., także od imci pana Bobrownickiego, który ten tysiąc złotych na mieście Brześciu, in vim donativum kupieckiego, ukazał był, ażeby żydom dawszy pokoy, ponieważ ich prawo od tego excipit, na mieszczanach kupiectwem się bawiących, aby raczey imci pan Dubina requirował zaległej summy, stimulabat; urząd Brzeski przy constitutiach allegowanych zachowawszy, ponieważ nie tylko od donativum, ale y od laudowych y ziemskich contribucyi, mianowicie tysiąc sześćset sześćdziesiąt pierwszego, constitutio excipit, od płacenia tego podatku

liberos pronunciavit. Na dowod czego pokładał dekrét Brzeskiej iurysdyki zamkowej, pod datą roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt trzeciego, miesiąca Maia dwudziestego dziewiątego dnia, ex solennissimis partium, między imci panem Dubiną, towarzyszem xięcia imci a żydami starszymi Brzeskimi ferowany. Abyśmy tedy y teraz pomienionych żydów Brzeskich od płacenia tego donativum liberos declarowali, jeżeli zaś ichmość iakowe mają assygnacie, aby na miastu, requirant, y tam się upominali per decimum decerni, prosił y domawiał się.

A tak my kommissarze, tey sprawy przesłuchawszy, y one z wnoszonych ab utrinque controversyi dobrze wyrozumiawszy, ponieważ tak wiele constitucyi dawniejszych y świeższych, o pogłównym żydowskim opisanych, które wszystkie novella etiam constitutione, tysiąc sześćset siedmdziesiątego roku zreasumowane są, od płacenia donativum kupieckiego wszystkich in genere żydów uwalniają, do tego y assygnatią, od imci pana dworzanina, nie do żydów Brzeskich, ale do miasta Brześcia wydana iest: przeto pomienionych żydów od terazniejszey actey y dalszey skarbowey impetitey y ratione donativum de plano liberos declarujemy, a na pomienionym mieście Brześciu y kupcach tamecznych ichmość panom deputatom według assygnatiey do miasta wydaney złotych pięćset rozkazujemy; y na skuteczną tego wyroku naszego executią dworzanina skarbowego, osobliwym listem naszym naznaczonego, założywszy na każdego sprzeciwnego pae nam infamiae et confiscationis bonorum, quae in casu contraventionis temu dekretowi naszemu ex nunc decernitur, et ministerialis ad publicandam infamiam additur, zsyłami; mieszczanom zaś y kupcom Brzeskim, in quantum by co do ży-

dów Brzeskich praetendowali, iakie in foro fori zachowuiemy.

Pisan w Wilnie, roku miesiāca y dnia wysz pisanego.

У того декрету ихъ милостей пановъ комиссаровъ его королевской милости при печати притисненой подписи рукъ тыми словы: Michał Pac—woiewoda Wileński, hetman wielki w. x. Litewskiego, marszałek kommissyey, J. Kryszpin Kirszenszteyn—podskarbi wielki w. x. Lit., M. J. Rosochacki—civun Trocki, pisarz ziemski Wileński y commissarz, Jan Sta-

nisław Szukszta—podsędek y commissarz powiatu Kowieńskiego, Konstanty Szemiot—podkomorzy Dorpatski, commissarz xięstwa Zmuydzkiego, Mateusz Jan Zakrzewski—sędzia ziemski y commissarz woiewództwa Wilenskiego, dworzanin i. k. mości. Kоторый же тотъ декретъ ихъ милостей пановъ комиссаровъ его королевской милости черезъ особу верху мененую есть активованъ и до книгъ гродскихъ Берестейскихъ вписанъ.

1670 г.

Изъ книги за 1669 — 1670 годы, стр. 1615.

442. Мирова я сдѣла между Яномъ Беклевскимъ и шляхтичами Грегоровичами и землянами Андроновскими.

Янъ Беклевскій, Брестскій гродскій судья, симъ листомъ свидѣтельствуетъ, что по просьбѣ своихъ собратьевъ онъ прекращаетъ начатое имъ

дѣло съ шляхтичами Грегоровичами и землянами Андроновскими по поводу наѣзда ихъ на его имѣніе и окривавленіе церкви.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ семьдесятого, мѣсяца Августа шестого дня.

На рочкахъ кгородскихъ Берестейскихъ, передъ нами Еримъ Станиславомъ Умястовскимъ—стольникомъ Венденскимъ, подстаростимъ, Еримъ Шуйскимъ—на мѣспу его милости пана судьи до той sprawy высажонимъ, и Грегоримъ Карасевичомъ Токаревскимъ—писаромъ, вадниками судовыми кгородскими Берестейскими, постановившисе очевисто у суду его милость панъ Янъ Беклевскій—судья кгородскій Берестейскій, покладалъ и призналъ листъ свой добровольный, вѣчистый, угодливый запись, данный и належачій ихъ милостямъ паномъ Якубу и Ярошу Грего-

ровичамъ, паномъ Яну и Лаврину Станиславовичамъ Андроновскимъ, на речъ въ немъ нижей мененую, просечи, абы тотъ листъ былъ до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ уписанъ, которого мы врадъ, огледавши и читаного выслужавши, велѣли его у книги уписать, который уписуючи слово до слова такъ се въ собѣ маетъ:

Ja Jan Beklewski—sędzia grodzki Brzeski, czynię wiadomo y zeznam tym moim listem, dobrowolnym, wieczystym, ugodliwym zapisem, komu by o tym wiedzieć należało:

Iż co ia Beklewski w roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt dziewiątym, miesiąca Marca dziesiętnastego dnia zaniósłem był proces do xiąg kapturowych woiewódz-

twa Brzeskiego na ichmość pp. Jakóba y Jarosza Hrehorowiczów, panów Jana y Ławryna Stanisławowiczów Andronowskich, o nayście na cerkiew Andronowską, do majątności mey Andronowa w woiwodztwie Brzeskim leżącej, przynależącą, o skrwawienie cerkwi tameczney podczas zabicia nieboszczyka pana Mikołaja Onichymowskiego, o zdespektowanie na tenczas czeladzi moiey, o co y pozwy na sądy kapturowe wyniosszy w tymże roku dekretów dwa z niemałemi wskazaniami y zaprzysięgą urzędnika mego Jana Odyńca otrzymałem, był y daley do executii przywoździć usiłowałem; a że za włożeniem się w to zobopolnych ichmościów panów przyiaciół naszych, pogodzili mię ichmość panowie Andronowscy y we wszystkim dość mi uczynili. Z którego dosyćuczynienia ichmość panów Andronowskich wyż mianowanych quituję. Processa wszelkie, do którychkolwiek xiąg zaniesione, o iakążkolwiek rzecz także y dekreta otrzymane wiecznie kasuję, umarzam y anihiluję tak, iż od daty tey kwitacyi moiey żadnego waloru mieć nie mogą y do nich że wracać, y o to ichmość panów Andronowskich turbować y pozywać nie będą, pod zaręką tysiącem złotych y pod nagrodzeniem szkod, nakładów, z wolnym o to za naruszeniem w naymniejszym

punkcie tego kwitacyjnego zapisu moiego pozwaniem y zakazaniem mnie samego, a po mnie potomków y successorów do wszelakiego sądu y prawa ziemskiego, grodzkiego y innych wszelakich sądowych urzędów, gdzieby ichmość panowie Andronowscy nayprędszą sprawiedliwość otrzymać mogli; któremu wskazowi y dekretowi podlegać y dosyć czynić powinien będę, a y po zapłaceniu tey zaręki, by y kilkakroć, ten kwitancyiny zapis przy zupełney mocy wiecznie trwał. I na tom dał ten list dobrowolny kwitancyiny ugodliwy zapis z pieczęcią y z podpisem ręki mey, także z pieczęćmi y z podpisami rąk ichmość panów przyiaciół, ode mnie oczewisto uproszonych, niżej na podpisach wyrażonych. Pisan w Brześciu, dnia piątego miesiąca Augusta roku Pańskiego tysiąc sześćset siedmdziesiątego. У того запису подписа рукъ тыми словы: Jan Beklewski — sędzia grodzki Brzeski. Ustnie proszony pieczętarz do tey kwitancyi: Jerzy Stanisław Umiastowski — stolnik Wendeński, podstaroście Brzeski; ustnie proszony od osoby w tym liście mianowanej, pieczętarz do tego listu kwitacyjnego: Marcjan Krzywies. Который же тотъ листъ, за признаніемъ верху меншой особы, есть доактъ кргодскихъ Берестейскихъ улисанъ.

1670 г.

Изъ книги за 1669—1670 годы, стр. 1625.

443. Мирная сдѣлка между Андроновскими и судьбою Беклевскимъ.

Яковъ, Ярошъ, Иванъ и Лаврентій Андроновскіе симъ листомъ свидѣтельствуютъ, что они вслѣдствіе добровольнаго согласія заключили мировую сдѣлку съ судьбою Беклевскимъ, по кото-

рой прекращаютъ всѣ свои слѣдственные дѣла, которыя они вели съ нимъ по разнымъ дѣламъ въ особенности по поводу заключенія въ тюрьму Яна Андроновскаго.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ семьдесятого, мѣсяца Августа шестого дня.

На рочкахъ судовыхъ кгородскихъ Берестейскихъ, передъ нами Еримъ Станиславомъ Умястовскимъ — стольникомъ Венденскимъ, подстаростимъ, на мѣйску его милости пана Яна Беклевскаго—судьи, Еримъ Шуйскимъ и Григоримъ Карасевичемъ Токаревскимъ—писаромъ, урадниками судовыми Берестейскими, постановившиися очевисто у суду ихъ милость панове: Ярошъ, Янъ и Лаврентій Андроновскіе, листъ добровольный квитацыйный, вѣчистый запись свой его милости пану Яну Беклевскому — судьи кгородскому Берестейскому, на речъ въ немъ ниже менованую данный служацій признали и до книгъ Берестейскихъ подали, въ тые слова писанный.

Ja Jakub y ia Jarosz y ia Jan y Lwrenty Andronowscy, ziemianie i. k. mości woiewódtwa Brzeskiego, wyznaczamy sami na siebie tym naszym listem dobrowolnym, kwitacyinym, wieczystym zapisem, iż mając my różne processa na imci pana Jana Bęklewskiego—sędziego grodzkiego Brzeskiego pozanoszone, osobliwie ia Jan Andronowski, respektem więzienia mego, którym pono-

sił w grodzie Brzeskim, a o to na iego mości pana sędziego Brzeskiego pozanosilem był processa; a że za włożeniem się w to zobopólnych ichmśc panów przyiaciół naszych pogodziliśmy się z imci panem Bęklewskim y panią Onichimowską y pany synami ichmści, y we wszystkim dosyć się nam stało, z którego dosyćuczynienia iego mość pana Jana Bęklewskiego wiecznie kwituiemy, processa wszelkie do których kolwiek zanie sione o to y o iakąż kolwiek rzecz, także y zapozwy, iako y dekreta, ieśliby się iakie pokazały, wiecznie kasuiemy, umarzamy y anihiluiemy; tak, iż od daty tey kwitacyi naszej żadnego waloru mieć nie mają y do nich się wracać y o to imć pana Bęklewskiego turbować nie będziemy, pod zaręką tysiącem złotych y pod nagrodzeniem szkód, nakładów, z wolnym o to za naruszeniem w najmniejszym punkcie tego kwitacyinego zapisu naszego pozwaniem y zakazaniem nas samych, a po nas potomków y sukcesorów naszych do wszelakiego sądu y prawa ziemskiego, grodzkiego y innych wszelakich sądów y urzędów, gdzieby imci pan Bęklewski nayprędszą sprawiedliwość otrzymać mógł; któremu wskazowi y dekretowi podlegać y dosyć czynić powinni będziemy, a y по заплѣ-

цени тей зарѣки бы у килкакроѣ ten nasz kwitacyiny zapis, przy zupełney mocy wiecznie trzymać ma. I na тоśmy dali ten nasz list dobrowolny kwitacyiny ugodliwy zapis z pieczęciami y z podpisami rąk naszych, także z pieczęciami y z podpisami rąk ichmści panów przyaciół, od nas oczewisto uproszonych, niżej na podpisach wyrażonych. Pisan w Brześciu, dnia piątego miesiąca Augusta, roku tysiąc sześćset siedmdziesiątego.

У того листу добровольного, вѣчистого, квитаціонного запису, подписъ

рукъ теми словы: Jakub Andronowski, Jan Andronowski. Ustnie proszony pieczętarz Jerzy Stanisław Umiastowski— stolnik Wendeński, podstarości Brzeski; ustnie proszony pieczętarz do tego listu od osoby wyż mianowaney podpisuję Marcin Krzywicz; proszony pieczętarz od osób wzwyż mianowanych Stanisław Kościuszko Siechnowicki ręką swą. Которыйжъ тотъ листъ добровольный вѣчистый квитаціонный записъ очевисто у суду признанъ, есть до книгъ кгродскихъ Берестейскихъ уписанъ.

1670 г.

Изъ книги за 1669—1670 годы, стр. 1617.

444. Мирная сдѣлка между Онихимовскими и Андроновскими по поводу убійства Николая Онихимовскаго.

Катерина Онихимовская и сынъ ея Иванъ отъ своего имени и отъ малолѣтнихъ своихъ родныхъ издають настоящий листъ для засвидѣтельства, что они заключили мировую сдѣлку съ Андроновскими и Грегоровичами по поводу убійства ими шляхтича Онихимовскаго—мужа Катерины Онихимовской и отца—сына ея Ивана и

другихъ малолѣтнихъ по уплатѣ имъ за голову Онихимовскаго 500 злотыхъ и за судебныя издержки 200. Изъ этихъ денегъ 300 зл. были удержаны подстаростою для малолѣтнихъ, а 400 отданы на руки истцамъ. Получивши эту сумму, Онихимовскіе прекращають процессъ на вѣчныя времена.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ семьдесятого, мѣсяца Августа шестого дня.

На рочкахъ кгродскихъ Берестейскихъ, передъ нами Еримъ Станиславомъ Умястовскимъ—стольникомъ Венденскимъ, подстаростимъ, Яномъ Беклевскимъ—судьею и Грегоримъ Карасевичемъ Токаревскимъ—писаромъ, врадниками кгродскими Бересгейскими, постановившисе очевисто у суду ей милость пани Катарина Куклинска,

Миколаева, Онихимовска и панъ Янъ Миколаевичъ Онихимовскій, покладали и признали листъ свой добровольный, вѣчистый угодливый записъ, данный и належачій ихъ милостямъ паномъ Якубу и Ярошу Грегоровичомъ, пану Яну и Лаврину Станиславовичомъ Андроновскимъ на речъ въ немъ ниже поменуемую, просечи, абы тотъ листъ былъ до книгъ кгродскихъ Берестейскихъ уписанъ, который мы врадъ огледавши и читаного выслухавши, велѣли есмы у книги уписать, а уписючи у книги

СЛОВО ДО СЛОВА ТАКЪ СЕ ВЪ СОБѢ МА-
ЕТЬ :

Ja Katarzyna Kuklińska Mikołaiowa Onichimowska y ia Jan Mikołaiewicz Onichimowski—syn zeszłego nieboszczyka imci pana Mikołaiia Onichimowskiego, imieniem swoim y drugich braci, sióstr swoich młodszych, lat ieszcze nie mających, z wolą, wiadomością y pozwoleniem ichmość panów opiekunów naszych, od urzędu grodzkiego Brzeskiego przydanych, czyniemy wiadomo y zeznawamy sami na siebie tym naszym listem dobrowolnym, wieczystym, ugodliwym kwitacyinym zapisem, komu by o tym wiedzieć należało:

Iż co ia Mikołaiowa Onichimowska, wespół z potomstwem nieboszczyka pana Mikołaiia Onichimowskiego, małżonka mego, w roku przeszłym tysiąc sześćset sześćdziesiąt dziewiątym, miesiąca Maia dziewiętnastego dnia, zanosłam była proces do xiąg grodzkich Brzeskich na ichmość panów Jakuba y Jarosza Hrehorowiczów, panów Jana y Ławryna Stanisławowiczów Czechowiczów Andronowskich, z dokładem ieymość paniey Stanisławowey Andronowskiey, o zabicie y zamordowanie nieboszczyka pana Mikołaiia Onichimowskiego', małżonka mego, a rodzica mnie Onichimowskiego, w roku terazniejszym, miesiąca Marca siedmnastego dnia, sposobem, na miejscu w tym procesie y drugich procesach, od nas na ichmość zಾನiesionych, opisanym, stałego, za któremi y dekretów dwa u sądu kapturowego woiewódtwa Brzeskiego w tym że roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt dziewiątym, ieden miesiąca Julii szesnastego dnia, a drugi miesiąca Augusta dwudziestego szóstego, a trzeci u sądu głównego trybunalego w roku terazniejszym tysiąc sześćset siedmdziesiątym, miesiąca Maia siódmego dnia, z nie ma-

łemi wskazami w nich wyrażonemi o-trzymaliśmy byli; a że za włożeniem się w to zobopólnych ichmość panów przyiaciół naszych pogodzili nas ichmość panowie Andronowscy: tak za głowę nieboszczyka pana Mikołaiia Onichimowskiego, iako y za wszystkie wykłady prawne y we wszystkim dosić nam uczynili, to iest, za głowę nieboszczykowską złotych pięćset y za wykłady prawne złotych dwieście. Z których pieniędzy imść pan Jerzy Stanisław Umiastowski—stolnik Wendeński, podstarości Brzeski, do wzrostu lat drugiego potomstwa nieboszczyka pana Mikołaiia Onichimowskiego do siebie odebrał złotych trzysta, a złotych czterysta, to iest, po złotych dwieście my osoby wysz mianowane do rąk naszych odebraliśmy. Z którego dosić uczynienia ichmość pana Jakóba y Jarosza Hrehorowiczów, panów Jana y Ławryna Stanisławowiczów Andronowskich y ieymość panią Stanisławową Andronowską, wiecznie kwituiemy sobie samym, potomkom nieboszczykowskiem, lat ieszcze nie mającym, y nikomu innemu o głowę nieboszczykowską y ni o żadną najmniejszą rzecz, żadnego przystępu nie zostawuiemy, processa y dekreta wszelkie y banicyą z kancelaryi mnieyszey w. x. Lit., za nimi wyniesioną datami wyż mianowanemi wyrażone, o to y o iakąż kolwiek rzecz na ichmość, do których kolwiek xiąg zானiesione y uroszczone, wiecznie kassuiemy y umarzamy y anihiluiemy, y iuż od daty tey kwitacyi naszej żadnego waloru mieć nie mają; do których się wracać nie mamy y nie będziem mogli pod zareką tysiąca złotych szkód, nakładów, z wolnym o to za naruszeniem w najmniejszym punkcie tego wieczystego kwitacyinego zapisu naszego pozwać y zakazem zakazać nas samych y każdego ten zapis naruszają-

cego do wszelkiego sądu y prawa ziemskiego grodzkiego y innych wszelakich sąd w y urzędów, gdzieby ichmość panowie Andronowscy nauprętszą sprawiedliwość otrzymać mogli, aż po zapłaćeniu tey zareki, byle kilkakroć, przecie ten nasz wieczysty ugodliwy kwitacyiny zapis przy zupełney mocy wiecznie y nienarusznie trwać ma. Y natośmy dali ten nasz lis dobrowolny, wieczysty, kwitacyiny, ugodliwy zapis, z pieczęćiami y z podpisami rąk naszych, także z pieczęćiami y z podpisami rąk ichmość panów przyaciół, od nas oczewisto proszonych. Pisan w Brześciu, roku Pańskiego tysiąc sześć-

set siedmdziesiątego, miesiąca Augusta piątego dnia.

У того запису при печатяхъ подписи рукъ тыми словы: Katarzyna Kukińska Mikołajowa Onichimowska, Jan Onichimowski ręką swą. Ustnie proszony pieczętarz do tey kwitacyi Jerzy Stanisław Umiastowski—stolnik Wendeński, podstarosci Brzeski; ustnie proszony pieczętarz do tey kwitacyi Jan Beklewski—sędzia grodzki Brzeski mr. Который жъ тотъ листъ, за признаньемъ верху мененныхъ особъ, есть до книгъ кгродскихъ Берестейскихъ уписанъ.

1670 г.

Изъ книги за 1669—1670 годы, стр. 1703.

445. Процессъ Криштофа Предславскаго, Виленскаго прелата, съ жидами.

Виленскій деканъ, прелатъ Предславскій, подалъ въ судъ протестацію противъ всѣхъ жидовъ в. кн. Литовскаго по поводу совершенныхъ разными жидами и въ разныхъ мѣстностяхъ разбоевъ, грабежей и святотатствъ; протестація эта изложена въ слѣдующихъ словахъ:

«Всѣ жида в. кн. Литовскаго, по добровольному соглашенію между собою, причиняютъ разнымъ лицамъ разбой и грабежи, ограбываютъ церкви, какъ напр. жидъ Сапсай изъ Мыши, жидъ Шлема изъ Волпъ; а жидъ Исаія Новгородскій вмѣстѣ со своими товарищами, приказавши золотыхъ дѣлъ мастеру вырѣзать печать в. кн. Литовскаго, припечатывалъ разнымъ купцамъ квитанціи на ярмаркахъ и причинилъ скарбу убытка на 2000 золотыхъ; точно также жидъ Шлема изъ Волпъ, обокралъ въ 1669 г. арендатора Виленскаго декана жиды Файбиша на 3.000 зол. въ золотѣ, серебрѣ и другихъ вещахъ и ушелъ въ Рось; при немъ находилось въ это время и много покраденныхъ церковныхъ вещей.

«Случилось въ то время пріѣхать въ Рось къ жидамъ Брестскимъ—Шмуклеру Лейбъ съ товарищами, въ качествѣ сборщиковъ какой-то жидовской подачки; замѣтивши у Шлемы много разныхъ драгоценностей, золота, серебра, перель (жемчугу) и вещей арендатора Файбиша, они увезли ихъ ночью вмѣстѣ съ Шлемой, его безъ всякаго суда убили на границѣ ксендза плебана Роснянскаго, а вещи увезли съ собою въ Брестъ; часть ихъ они возвратили Файбишу, а другихъ отдавать не хотятъ и не отдаютъ. Но этого еще не достаточно. Старшіе Брестскіе жида, по сношенію съ жидами мѣстечка Высокаго, подъ предводительствомъ Исаи—жида изъ Высокаго, устроили вмѣстѣ со шляхтой, драгою, и гвалтовно наѣхавши на Жировицы—имѣніе Виленскаго декана, опять пограбили жиды Файбиша на 4,000 золотыхъ; по пріѣздѣ же въ Высокое, они стали обвинять самого же Файбиша въ кражѣ имъ какой-то булавы у доктора Гайки и требовали казнить его смертю. Мѣстный судъ, не найдя никакихъ дѣйствительныхъ доказательствъ къ об-

виненію Файбиша, освободилъ его; но жиды все таки держали его долгое время въ тюрьмѣ, а вещи обратили въ свою пользу. Продержавши его такимъ образомъ, они заставили написать имъ квитанцію въ неимѣніи къ нимъ претензій. Не желая сидѣть въ тюрьмѣ дальше, Файбишъ выдалъ требуемую квитанцію, но высвободившись изъ—подъ ареста, сейчасъ же рассказалъ своимъ

знакомымъ и другимъ людямъ и декану. Въслѣдствіе всѣхъ сихъ обстоятельствъ, деканъ отпрѣвилъ на сеймикъ жидовской старшины, бывшій въ Сельцѣ, повѣтоваго вознаго съ тѣмъ, чтобы онъ привлекъ къ отвѣту всѣхъ жидовъ въ Брестскихъ, Пинскихъ, Городненскихъ и Виленскихъ, подъ зарукой 400,000 злотыхъ.»

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ семьдесятого мѣсяца Августа шеснадцатого дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ, передо мною Еримъ Станиславомъ Умястовскимъ—стольникомъ Венденскимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, постановившимъ очевидно панъ Янъ Левиговскій, екстратъ съ книгъ кгородскихъ повѣту Слонимского, вписанье въ немъ протестаціи въ справѣ нижей менованой, ку активованью перъ облятамъ до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ подалъ въ тые слова писаный.

Выписъ съ книгъ кгородскихъ повѣту Слонимского.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ семьдесятого, мѣсяца Іюля петнадцатого дня. На врадѣ кгородскомъ Слонимскомъ, передо мною Александромъ Станиславомъ Быковскимъ—подстаростимъ кгородскимъ Слонимскимъ, будучи отъ вельможного пана его милости пана Бенедикта Павла Сапѣги—подскарбега надворного великого князства Литовского, Слонимского Рославского старосты. Жаował у solleniter się protestował w Bodze przewielebny iegomść xiądz Krzysztof Przesławski—dziekan praedat Wileński, przybywszy w roku terazniejszymъ тисячъ sześćset siedmdziesiątym, miesiąca Iunii trzydziestego dnia, z Roskich majątności swych do majątności też swej Żyrowic, w powiecie Słonimskim leżącej, a wzię-

wszy pewną wiadomość od żyda Faybisha—arendarza swego karczmy Prusowszczyzny, do pomienionej majątności iegomci Żyrowic przynależącej, na różnychъ żydów, w w. x. Lit. mieszkających, mianowicie: Azika—starszego Brzeskiego, Leybę Maima Bunkisa, Szmoyła Furczyna, Leybę Szmuklerza—z miasta i. k. mści Brześcia, Sapsaia z Myszy, o kradzieży koscielne Maima y szwagra jego z Rosi na Hayka doktora, Jsaie, żyda z Wysokiego, samych niżej mianowanychъ zbytków y excessów aktorów y innychъ wielu pomocnikówъ onychъ, których oni sami lepiej znaią y iako którego zowią wiedzą, o to:

Iż co wszyscy żydzi w. x. Lit., będącъ iednostajney między sobą rady y namowy, iako zwykli różne kościołomъ Bożymъ y wielu ludziomъ czynić krzywdy y szkody, iako to: żyd Sapsay z Myszy, żyd Szłoma z Wołp y tymъ się tylko bawili; a Jzaia żyd Nowogrodzki z towarzyszemъ swoimъ, pieczęć iasnie wielmożnego imć pana podskarbiego w. x. Lit. złotnikowi odrysować y wyrycъ kazawszy, kwity kupcomъ po różnychъ iarmarkachъ tą pieczęcią pieczętowali y w tymъ skarbowi w. x. Lit. na dwa tysiące złotychъ szkody uczynili. Toż obwinieni żydzi y żydowi Faybiszowi arendarzowi żałującego imści czyniącъ w roky тисячъ sześćset sześćdziesiąt dziewiętymъ, zednia ósmego na dzień dziewięty miesiąca Augusta, w nocy, w mieście i. k. mści, w

domu żyda Borucha Judyca, żyda Faibisza arendarza protestującego imci, żyd z Wołpy na imie Szłoma okradł y różnych rzeczy według osobliwego rejestru na trzy tysiące złotych we złocie, srebro y różnych szatach zabrawszy, sam do Rosi uszedł; przy którym Szłomie wiele kościelnych rzeczy różnych kosciółów, które z żydem Sapsaiem Myskim poskładał y one u siebie miał, było. Tam że w Rosi majątności iaśnie wielmożney iey mci pani Hlebowiczowej, woiewodziny Wileńskiej w powiecie Wołkowyskim leżącej, żydzi Brzescy, na imie Leyba Szmuklerz, z towarzyszem będąc zesłanemi na onczas z Brześcia poborcami dla wybierania podaczki iakieyści u żydów, który postrzegłszy tak kościelne kradzione różnych kosciółów wiele złota, pereł, pierścionków y tablic, iako pomienionego żyda Faibisza arendarza protestującego imci rzeczy wzięwszy tego Szłomę ze wszystkimi pomienionemi rzeczoma, w nocy spiącego tegoż roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt dziewiętego, miesiąca Augusta dwudziestego dnia, z miasta Rosi wywieźli y na granice imć xiędza plebana Rosinskiego, niedaleko miasta Rosi, bez żadnego sądu y prawa zabiwszy, te wszystkie wysz mianowane, tak kościelne kradzione, iako y Faibiszowe rzeczy, chcąc ich skorzystać, zabrali y mało co z drobiazgów Faibiszowych temu Faibiszowi, gdy to po obżalowanych Brzesckich żydach poszłakował, wrócili; a złota, pereł, srebra y niektórych fant wrócić nie chcą y niewracają. Na czym wszystkim ieszcze niedosić, wyż obżalowani żydzi starsi Brzescy mając, znioszy się z żydami miasta Wysokiego y z nich obrawszy za przywodą Isaia—żyda z Wysokiego, przysposobiwszy do niego dragoniey y różney gwardyi y niektóryey szlachty

zaciągnowszy koni kilkadziesiąt w roku terazniejszym tysiąc sześćset siedmdziesiątym, miesiąca Januarii dwudziestego piątego dnia, mocno gwałtem guerico modo na karczmę, Prusowszczyznę nazwaną, a do majątności Żyrowic protestującego iegomości należąca, naiechawszy, tego żyda Faibisza y żonę iego, przy których nie mało rzeczy y gotowych pieniędzy w skrzyniach protestującego iegomości xiędza dziekana, iako y tych żydów arendarzów iegomości; przytem y różney szlachty zastaw na cztery tysiące złotych y daley według osobliwego rejestru na wozy zabrawszy y koni dwóch Faibiszowych do wozów zaprząwszy, do Wysokiego zaprowadzili y tam przed urzędem tamecznym dwornym udawszy, iakoby ten żyd Faibisz nieiakąś buławę u Hayka doktora Wysokiego ukraść miał, instygując onemu na gardło rosprawę mieli. Gdzie urząd tameczny weyrzawszy w tę sprawę, iż niewinnie żyda, nie mając żadnego dowodu, ani lica, na którego, iż nic się nie pokazało, uwolnił. Którego żydzi starsi Brzescy w miasteczku Wysokim z żydami tamecznymi przez czas nie mały w więzieniu trzymając wzięli y te rzeczy wszystkie tak protestującego iegomości, iako y tego żyda, (dla tego iż on własności swey przez żyda Szłomę rzeczy pokradzionych, a przez nich po zabiciu Szłomy zabranych upominał), pozabierawszy na swój pożytek obracają, a tego arendarza protestującego iegomości zaledwo po nie małym czasie z tego więzienia swego, wzięwszy y wymogszy na nim blankiet goły z podpisem ręki, który obawiając się, aby większego morderstwa y więzienia nie cierpiał, rad nierad, będąc w więzieniu, dać musiał, a wyszedszy z tego więzienia zarazem do wszystko różnym ludziom opowiedziawszy protestu-

iącemu iegomość xiędzu dziekanowi, prałatowi Wileńskiemu, panu swemu wiedzieć dał. W czym wszystkim, iako się wyż pomieniło, mając protestujący iegomość xiądz dziekan od obżałowanych żydów wielką krzywdę y szkodę, a chcąc z onemi prawem czynić zarazem przez ienerała powiatowego, niektórych żydów o kradzieży kościelne, y poczynione zbytki y różne excessa, na dziedzie żydowskim w Sielcu wszystkiew starszynie Brzesckim, Pińskim, Grodzienckim, Wileńskim y wszystkiemu zgromadzeniu żydowskiemu w. x. Lit. do rozprawy prawney we czterech kroć stu tysięcy złotych przyporęczyć kazał y ten proces swój do xiąg grodzkich Słonimskich ku zapisaniu podał.

Przy którym processie, stanowszy oczewisto ienerał niżey mianowany, kwit swój relacyiny przyznał w te słowa pisany:

Roku tysiąc sześeset siedmdziesiątego, miesiąca Julii dziewiątego dnia. Ja Jan Antonowicz—ienerał i. k. mości powiatu Słonimskiego, mając ia przy sobie stronę szlachtę,—pana Łukasza Michnikiewicza y pana Marcina Białkowskiego, byłem zażyty y posłany od w Bodze przewielebnego imśc xiędza Krzysztopha Przecławskiego—dziekana, prałata Wileńskiego, do zgromadzenia albo seymiku iakiego żydów zebranych z w. x. Lit. w Sielcu, na którym żydów z różnych miast, a zwłaszcza o różne excessa obwinionych zastawszy, których imiona niżey położone wszystkie y starszynie, mianowicie: Brzesckim, Grodzieńskim, Pińskim, Wileńskim y wszystkiemu zgromadzeniu żydowskiemu z w. x. Lit. przyporęczyłem winowayców, aby ich do rozprawy y skuteczney sprawiedliwości z miast swoich iakich kolwiek condicyi z w. x. Lit. nie wypuszczali, mianowicie: Azika—starszego z Brześcia, Sapsaia z Myszy, Leybę

Bunkusa z Brześcia, Szmuyła Turczyna z Brześcia, Leybę Szmuklerza z Brześcia, y towarzysza iego za żyda Szłomę; że bezprawnie Szłomę, iako wiedząc o złodzieystwie świętokradztwa kościołów Bożych zabiwszy, zachowali, unikając aby się na tych żydach nie pokazało się złodzieystwo, że z onym siabrowali, Maima z Rosi y szwagra iego, że w domu iego żyda Szłomę zabili; Saia żyda z Wysockiego, o naiazd iegomość xiędza dziekana prałata Wileńskiego y zrabowanie żyda Faibisz—arendarza iegomości przy naiezdzie, także y o rabowanie y zabranie protestującego imśc xiędza dziekana niemało rzeczy według rejestru; Icka z Wysockiego—arendarza, Szaia, żyda Nowogródzkiego z towarzyszem iego, o wyrzecie pieczęci imci pana podskarbiego w. x. Lit. y pieczętowanie oną różnym kupcom kwitów, przez co skarb w. x. Lit. na dwa tysiące złotych szkodować musi: tych wszystkich żydów winowayców przyporęczyłem we czterech kroć stu tysięcy złotych żydom wszystkim przy zasiadaniu seymiku ich w Sielcu, aby do rozprawy nie wypuszczali z w. x. Lit. y dotrzymali iegomość xiędzu dziekanowi prałatowi Wileńskiemu; którzy te przyporękę przyiąwszy, żydów obwinionych do prawa stawić podjeli. Y na tom ia generał, iakom iezdził, był y widział, obwinić wszystkich żydów y onych przyporęczył, wydałem ten mój kwit relacyiny z pieczęcią y podpisem ręki mey własney, tudzież y z pieczęciami strony szlachty do xiąg grodzkich Słonimskich ku zapisaniu. Pisan roku, miesiąca y dnia wyż pisanego.

У того квиту реляційного при печатяхъ подпись руки енерала тыми словами: Jan Antonowicz—ienerał i. k. mości powiatu Słonimskiego. Который же тотъ квить, при оповѣданью за очевистымъ

сознаемъ енераловымъ, до книгъ кгородскихъ Слонимскихъ есть уписанъ.

Съ которыхъ и сесь выписать подъ печ атью вradoвою его милости ксендзу Предславскому—декану пралату Виленскому есть выданъ. Писанъ у Слонимѣ. У того экстракту подпись руки

тими словы: Скориговаль съ книгами Корчиць. Который же тотъ экстрактъ съ печатью притисненою вradoвою перъ облятамъ ку активованью подамый, есть до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ уписанъ.

1671 г.

Изъ книги за 1671—1672 годы, стр. 667.

446. Судебное опредѣленіе по дѣлу арендаторовъ чоповаго съ мѣщанами и жидами разныхъ мѣстечекъ.

Старшіе жида Брестскаго кагала — арендаторы чоповаго, подали жалобу въ судъ на другихъ жидовъ и мѣщанъ разныхъ мѣстъ въ томъ, что они не уплатили слѣдующаго имъ количества вышеупомянутой подати. На это обвиняемые жида и мѣщане чрезъ своихъ пленипотентовъ объясняли, что они не могли вносить слѣдующихъ податей — частію вслѣдствіе пожаровъ, петребившихъ много корчемъ, пивоваренныхъ и винокуренныхъ заводовъ, частію вслѣдствіе хо-

зйничанья войсковыхъ, которые не только содержали своихъ маркитантовъ и свои шинки, но даже еще не позволяли работать на заводахъ, обративши ихъ въ конюшни для своихъ лошадей. Судъ, удостоверившись въ истинности показаній обвиняемыхъ лицъ, какъ посредствомъ учиненной ими присяги, такъ и посредствомъ магистратскихъ аттестаций, приговорилъ: отправить обвиняемыхъ въ скарбъ, для снятія съ нихъ причитающихся недопмовъ чоповаго.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ семьдесятъ первого, мѣсяца Апрѣля девятого дня.

На рочкахъ судовыхъ кгородскихъ Берестейскихъ, передо мною Еримъ Станиславомъ Умястовскимъ — стольникомъ Венденскимъ, подстаростимъ, Яномъ Беклевскимъ — судьбою, Грегоримъ Карасевичемъ Токаревскимъ — писаромъ, вradниками судовыми кгородскими Берестейскими, gdy s podaney delaty y registru agitowała się sprawa żydów starszych kahału Brzeskiego y arendarzów czopowego, od iaśnie wielmożnego imci pana Heronima Kryszpina Kierszensteyna — podskarbiego wielkiego w. x. Lit. na lat dwie — od roku tysiąc sześćset sześćdzie-

siat dziewiątego do dnia pierwszego Augusta, do takowegoż dnia y terminu w roku tysiąc sześćset siedmdziesiąt pierwszym przypadającego, — arendowanego, z różnemi mieszczany y żydami, naprzód: z mieszczany y żydami Brzeskimi — o nieoddanie tego czopowego złotych 400; z mieszczany y żydami Kobryńskimi — o nieoddanie złotych 350; z mieszczany y żydami miasta Horodca — złotych 130; z miasta Prużany — o nieoddanie złotych 100; z miasta Szereszewa — złotych 150; z miasteczka Malcza — złotych 40; z miasta Włodawy — złotych 200; z miasta Łomaz — złotych 60; z miasta Wornia — złotych 150; z miasta Wisznic — złotych 100; z miasta Janowa — złotych 80; z miasta Kodnia —

złotych 100; osobliwie—z pokątnych karczem różnych—na złotych 150, tego czopowego należącego, a przez pomienionych miast y miasteczek mieszczan y żydów za lat półtora nie wydanego;—zatem o peny prawne. Do którey sprawy za przywołaniem stron do prawa, żydzi Brzescy sami personaliter s plenipotentem swym panem..... *) mieszczanie y żydzi wysz mianowanych miast y miasteczek sami splenipotentem swym..... **) do prawa stanowili. Zatem plenipotent aktorów,—podania oczewiste w ręce każdemu miastu z osobna różnych dni przez ienerała wojewódstwa Brzeskiego Hrehorego Laskowskiego pozwu słusznie prawnie dowiodszy y troie wołania na przeciwnym pozwie okazawszy, o te nieoddanie czopowego s tych miast y miasteczek,—intentował akcyą; — a zatem, wzdania onych iako w sprawie skarbowey na upad w rzeczy y przysadzenia summy wyż mianowaney arendarzom czopowego wojewódstwa Brzeskiego affektował. Gdzie od tych, wysz mianowanych mieszczan y żydów, tenże plenipotent ich, przy bytności niektórych mieszczan y żydów, stawiając to powiedział: iż nie mogli tey summy s tych miast y miasteczek mieszczanie y żydzi arendarzom czopowego wojewódstwa Brzeskiego oddać: gdyż częścią za pogorzaniem karczem, browarów y winnic s kotłami y baniami, a naybardziej przez ichmościów panów wojskowych, którzy stojąc w miastach, miasteczkach y wsiach, swoich markitanów mieli y szynki odprawowali, a mieszczanom y żydom żadnych robot w browarach y winnicach nie dopuścili, obróciwszy sobie na staynie dla koni; na dowód tego pokładał y czytał attestacyą z każdego miasta od magistratu

tych miast datami w nich wyrażonemi, podług których y tey desolacyi,—wolności od tego czopowego płacenia y tey daney sobie akcyey od tych wysz mianowanych miast y miasteczek prosił y domawiał. Przeciwno czemu plenipotent żydów, arendarzów czopowego wojewódstwa Brzeskiego, przy kontrakcie, od iaśnie wielmożnego imści pana podskarbiego wielkiego w. x. Lit. na te cło sobie danego, y przy uniwersale imści stawiając y one produkując, zachowania przy onych, y aby te nieoddane czopowe s każdego miasta y miasteczka s penami oddawali, prosił y domawiał. A tak my—urząd, w tey sprawie żydów starszych kahału Brzeskiego—arendarzów czopowego wojewódstwa Brzeskiego z mieszczany y żydami miast i. k. mości: Brześcia, Kobrynia, Horoyca, Pruzany, Szereszewa, Malcza, Włodawy, Łomaz, Wornia, Wisznic, Janowa y Kodnia, w którey sprawie,—iż się to s produkowanych tych miast y miasteczek attestacyi pokazało, że są różne karczmy, browary y winnice częścią pogorzeli, a do tego przez woyska przechodzące iako y stanowiska w tych miastach y miasteczkach mając y swoich szynkarzów, markitanów przy chorągwi chowając, browary y winnice na staynie obracali, przez có też podatku czopowego wydawać nie mogli, na czym do iuramentu z każdego miasta y miasteczka po iednemu mieszczanie y żydzi zabierali;—a że y kontrakt iaśnie wielmożnego imci pana podskarbiego wielkiego w. x. Lit. iezeliby iakie casus fortuitus w tey arendzie było, tedy defalkata tym żydom w tey arendzie czopowego iść ma; do którego to kontraktu y samey sprawiedliwości świętey stosując, przysięgę każdemu po iednemu z miast y miasteczek wysz mianowanych mieszczaninowi y żydom na osobach szynkarzów, że tego czopowego, iako się wyżey pomieniło, wybrać

*) Пропускъ въ подлинникѣ.

**) Тоже.

у до tych arendarzów oddać nie mogli, — nakazali у wykonanie tey przysięgi dnia trzeciego od daty tego dekretu przed sobą naznaczyli; iakoż на przypadłym dniu trzeciego terminu; że mieszczане у żydzi tych miast у miasteczek wykonali на punktach wysz mianowanych iurament,

по котрым iuramentie od tey akcyi tego czopowego tych mieszczан у żyдów правне, до dalszey decyzyi skarbu w. x. Lit. — о uwolnienie odsyламу. Которая справа ест до книгъ кгродскихъ Берестейскихъ записана.

1671 г.

Изъ книги за 1673—1674 годы, стр. 2007.

447. Коммиссарское опредѣленіе по дѣлу между Брестской капитулой и Брестскими жидами.

1671 года Іюля 7 дня, по новому календарю, поименованные въ этомъ актѣ коммиссары, собравшись въ городъ Брестъ для разбирательства споровъ, возникшихъ между Брестскими жидами и Брестской капитулой, по поводу Козьмо-Демянскаго плаца, видѣли и слышали слѣдующее:

Процессъ начать былъ священникомъ Брестскимъ Лазаровичемъ. Онъ доказывалъ, что плацъ, на которомъ стоятъ теперь жидовскія хатки, прежде былъ подъ Козьмо-Демянской церковью, которая сгорѣла во время непріятельскаго нашествія; что подлѣ него былъ переулокъ, теперь тоже застроенный домами; что тамъ, гдѣ теперь замковые ворота, прежде стоялъ крестъ, и обѣщалъ представить этому показанію непреложныя доказательства.

Обжалованные жиды показывали, что на этомъ плацѣ никогда не было церкви; что онъ принадлежалъ когда-то мѣщанину Козьмѣ, который по причинѣ бездѣтности своей, отдалъ его Козьмо-Демянской церкви, вслѣдствіе чего и плацъ этотъ сталъ называться Козьмо-Демянскимъ; что множество тѣлъ найденныхъ здѣсь при постройкѣ домовъ, не можетъ еще доказывать, что на этомъ плацѣ стояла церковь, такъ какъ здѣсь когда то, во время спирѣствовавшаго повѣтрія, было еврейское кладбище, и обѣщали представить непреложныя сему доказательства.

Коммиссары спрашивали объ этихъ показаніяхъ жителей, и они подтверждали показанія евреевъ.

Было назначено время для дачи документальныхъ свидѣтельствъ.

Лазаровичъ указалъ на листъ Владимірскаго епископа Поцѣя Брестскому протопопу, въ которомъ изложено было желаніе возобновить на Козьмо-Демянскомъ плацѣ существовавшую здѣсь Козьмо-Демянскую церковь, и на полномогіе его вчинить по сему дѣлу искъ; указалъ также на завѣщаніе священника церкви св. Сергія и Ваха похоронять его въ Козьмо-Демянской церкви и на другія письменныя и словесныя доказательства; въ заключеніе въ вѣрность своихъ показаній, самъ пять съ капитулою Брестскимъ обѣщаль учинить присягу.

Брестскіе жиды въ свою очередь представили привилегіи королей и Владимірска-Брестскихъ епископовъ, не исключая и Поцѣя, на право владѣнія этимъ плацомъ съ уплатой 20 зл. ежегоднаго чиншу кафедральной Брестской церкви, и обѣщали учинить въ вѣрность своихъ показаній присягу. Въ пользу жидовъ показали еще и 16 человекъ шляхты, что церкви на указанномъ мѣстѣ никогда не было.

Коммиссары, по соображенію всѣхъ обстоятельствъ дѣла, постановили: искъ Лазаровича и капитула считать недѣйствительнымъ, а жидовъ оставить при ихъ правахъ на вѣчныя времена, съ тѣмъ, что если капитула и Лазаровичъ обезпокоятъ когда-либо жидовъ, то обязаны будутъ заплатить 1000 талеровъ вадін, изъ коихъ

половина пойдеть митрополитскому суду, а другая жидамъ.

Послѣ такого постановленія, Лазаровичъ просилъ у комиссаровъ позволенія протестовать

по этому дѣлу въ Римъ; но они не позволили, на основаніи закона, воспрепятствующаго духовному суду разрѣшать мирскія дѣла,

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ семьдесятъ шестого, мѣсяца Апрѣля десятого дня.

На врадѣ кгродскомъ Берестейскомъ, передо мною Еримъ Станиславомъ Умястовскимъ—стольникомъ Венденскимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, постановившимъ очевидно жидъ Левко Ицковичъ, школьникъ кагалу Берестейского, декретъ комисарскій, въ справѣ и речи въ немъ ниже менованой, къ актированью до книгъ кгродскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писанный:

Мы Gabryel Kolenda, z Bożey y stolice Apostolskiej Łaski, arcybiskup metropolita Kiiowski, Halicki y wszystkiey Rusi, commissarz, także my uproszeni y wysadzeni do tey sprawy commissarze, Cyprian Źochowski—episkop Witepski y Mściślawski, coadiutor metropoliey Kiiowskiej y archiepiskopiey Połockiej, Michał Kolenda—chorąży Derpski, podsędek woiewództwa Wileńskiego, Samuel Krzysztof Unichowski—woyski Mozyrski. Gdyśmy z dekretu roku тисячъ sześćset siedmdziesiąt pierwszego, miesiąca Maia dnia dwudziestego, w Nowogródku ferowanego, za innotescencyami na dzień szósty miesiąca Julii, podług nowego kalendarza, do Brześcia ziechali y odroczenie tey commissiey do dnia siódmego uczynili; na dniu dzisiejszym siódmym Jula, roku terazniejszego тисячъ sześćset siedmdziesiąt pierwszego, z obiema stronami, to iest żydami Brzeskimi y całym kahałem ich tę commissiã wywodzącym z iedney strony aktorami, a z drugiej strony oycem Ławrentym Łazarowiczem—pisarzem kapitul-

nym y całą kapitułą Brzeską, szliśmy na samy plac Kuźmo-Demiański nazwany, o który commissia iest słowna. A gdyśmy przysli do samego placu, szerokość y długość iego y całą circumferentiã, poczęli żydzi wywodzić z pewney ugody uczynionej z oycem Korytyńskim—protopopã Kobryńskim, iako zesłanym z woli y rozkazania iegomości xiędza Benedykta Głińskiego—episkopa Włodzimierskiego y Brzeskiego, pod datã w Brześciu, roku тисячъ sześćset sześćdziesiąt dziewiątego, miesiąca Julii trzydziestego dnia.

Naprzód tedy rogami dwiema ten grunt tyka się ulicy Wielkiej Ruskiej, a drugimi dwiema rogami także tyka się Nad-Bużney drogi, poprzeczne zaś są dwie ulicy, między któremi stoią domki różnych żydów na pomienionym placu Kuźmo-Demiańskim, tak iednak: iż to wszystko iest w pewnych granicach, y te obie ulice od Ruskiej do Pod-Bużney idące są znaczne y mające, iako iest zwyczaj, z tey y owej strony okna; inszey granicy nad te niemasz, nie znaiã ani wiedzą, ani tego pokazać ociec Łazarowicz nie może. Druga Pod-Bużna iest, ta a nie insza, za którą są domy żydowskie, ale na placach zamkowych lokowane. Czysz z zaś z postanowienia z dawnych lat samych że ichność oyców episkopów Włodzimierskich po złotych dwadziestu co rok na cerkiew katedralną niepochybnie wypłacony bywa, ale żeby tu kiedy miała być cerkiew, tego nigdy nie bywało z dawnych czasów, y to pokazowali: iż na tym placu grobów siã ciał żydowskich czasu powietrza, kiedy niedopuszczało miasto dla zarazy wynosić z miasta, pogrzebionych

na yduie się. Plac Kuźmo-Demiański, iż się nazywa nie przeto, że tam była cerkiew, ale że kowal Brzescki, imieniem Kuźma, zapisawszy to na cerkiew soborną, chciał tylko, aby czynsz doroczny płacono na pomienioną cerkiew z placu legowanego, iakoż ten czynsz żadnego roku chibić nie może y nie mógł katedralną Brzeską cerkiew. Ukazowali y to przed nami żydzi: iż gdzie myślił ociec Łazarowicz cerkiew zakładać, tam było miejsce sprośne, smrodliwe y ciasne; tak żydzi dukł swój skończywszy pokazanie dowodów na ten plac do controwersiey oczewistey przed nami odłożyli.

E contra ociec Ławrenti Łazarowicz z kapitułą Brzeską, dukł swój poczynając, szerokość y długość placu Kuźmo-Demiańskiego wywodząc, nie tylko to, co żydzi pokazali wyszey, mienił należeć do placu Kuźmo-Demiańskiego, ale twierdził oraz, iż ten plac Kuźmo-Demiański nie o ten widomy zaułek, ale aż o dom imci pana Kurcza opierał się y ta ulica Nad-Buźna tak daleko przed tym nie szła, y te domy, co nad samym Bugiem stoią, które mienia żydzi pod zamkiem do placu Kuźmo-Demiańskiego należą, ieno że dawnością czasu y potęgą różnych possessorów żydów są od placu przerzeczonego oddalone y oderwane. Na tak wielkim placu przed lat kilkadziesiąt cerkiew świętego Kuźmy y Demiana stała. Po zgorzeniu zaś powszechnym miasta Brześcia przed Chocimską wojną, był ten plac zabudowany domami żydowskiemi, a nawet pod ten czas różnych ludzi bez żadnych iednak dokumentów na piśmie miasto świadków stawiał, iż tam kości iednego razu niemało wykopano bez grobów iednak y znaków pogrzebionym ciałom należących, ostatek w tey materyey mówić y controwersować do oczewistey rozprawy, tamże ociec Ła-

zarowicz z kapitułą Brzeską zachował sobie.

Przeciwnym zaś sposobem żydzi z mieysca nie ruszając się prosili nas, abyśmy na to mieysce, gdzie ociec Łazarowicz powiadał być zaułek, mimo dwór imci pana Kurcza, poszedszy pilnie de visu uważyli, ieśli tam było podobieństwo zaułka y zpytali się, ieśli tam bywał kiedy. A my tamte mieysce ciasne przechodząc nie widzieliśmy okna żadnego z domów naprzeciwko drugim domom, a sąsiedzi siedzący domkami swemi na tamtym mieyscu twierdzili, iż tam nigdy zaułka nie bywało, ale to spatium zawsze bywa zabudowane domami, wrotami, różnych inquilinów. Iako gdzie ociec Łazarowicz powiadał, że się opierał y krzyż o ten zaułek, przy domie imci pana Kurcza, tam wrota domu iednego żyda były. Wnosili zatym, iż ten dukł oycy Łazarowicza nie tylko z tych miar nie może subsistere, ale że od tego zaułku przez żydów y mieszczan na gromadzie będących pokazanego, gdzie Abram rzeznik swój dom ma, idąc aż do domu imci pana Kurcza, nie płacą żydzi ani płacywali czynszu na cerkiew katedralną od placu Kuźmo-Demiańskiego, ale za libertaciami od królów panów y rzeczypospolitey onym nadanymi, zawsze żyli y żyją.

Po dokończonym y z obu stron obwiezionym względem placu, nazwanego Kuźmo-Demiańskiego dukcie, powróciwszy do klasztoru residentcy naszej obie strony przez ienerała województwa Brzeskiego Samuela Demideckiego przywoławszy rosprowować się przed sobą y controwersować roskazali.

Na terminie tedy ninieyszym, roku, miesiąca y dnia wysz pisanego, stanąwszy plenipotent od żydów kahału Brzeskiego urodzony Jan Manczak — mostowniczy Miń-

ski się, pytał się wprzódoy oycy Łazarowicza, czego by po dukcie od żydów obwiedzionym potrzebował, zwłaszcza że żydzi z dawnych czasów in possessione tego placu, nazwanego Kuźmo-Demiańskiego y bez żadney trudności czynsz doroczny na cerkiew soborną płacą?

Na przeciwko czemu ociec Łazarowicz y z kapitułą Brzeską stanawszy, pokładali list imci xiędza Jana Michała Pocieia — episkopa Włodzimierskiego, roku tysiąc sześćset piędziesiąt szóstym, w którym pisząc do protopopy Brzeskiego zamysła, Pana Boga wzięwszy na pomoc, starać się o pobudowanie cerkwie na gruncie tym, gdzie cerkiew ś-go Kuźmy-Demiana za dawnych lat bywała, na którym twierdzi, że domy żydowskie teraz stoją; a przy tym pokazywał plenipotentią od tegoż imci xiędza Pocieia, pod datą roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt pierwszego, miesiąca Februarii pierwszego dnia, ad agendum z żydami o zajęcie cerkiewiszcz, naybarzicy dowod swój pokładał na testamencie Natanaela Falikiewicza — prezbytera cerkwi Brzeskiej świętych męczenników Sergiusza y Bacha. W tym testamencie pomienionego Natanaela iest wyraźna wzmianka prezbytera tegoż Natanaela, iż się nie gdzie indziey każe pogrzebsć, ieno w cerkwi Brzeskiej świętego Kuźmy y Demiana, to iuż była cerkiew na tym placu świętego Kuźmy y Demiana, do tegoż służący produkował list Mójżesza Isakowicza — prezbytera Kozmo-Demiańskiego Brzeskiego w roku tysiąc pięćset siedmdziesiąt czwartym, miesiąca Maia dnia dwudziestego czwartego, gdzie się zapisuie prezbyter pomienoney cerkwi episkopowi Włodzimierskiemu na rzecz pewną w tym liście mianowaną, a potym kładł przed nami inquisitią roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt dziewiątego, która iuż była dekretem, w Supraśle fe-

rowanym, skasowana y na inquisitiei kasasacya napisana, tegoż roku testimonia niektorey szlachty, że słyssała od żyda Mendela od lat czterdziestu, która powiadała y zeznawała, iż tam niegdyś była cerkiew świętego Kozmy-Demiana. Przy tych dokumentach brał się samo piąt z kapituły swoiey Brzeskiej do przysięgi, takowym sposobem, iż na tamtym placu w granicach swoich y szerokości, tak iako obwiódł w dukcie swoim wyżej specyfikowanym, była niegdyś cerkiew świętego Kuźmy-Demiana z cmentarzem, a po przysiędze, aby iuż czynszów więcej nie dawali żydzi na cerkiew soborną, ale ustąpili precz z domami swemi, ile ich na tym obwiedzionym placu znayduie się, gdyż nie tylko my kapituła, ale y sam imci xiędz episkop terazniejszy cerkiew tam chce wystawić na cześć tychże męczenników świętych Kozmy-Demiana.

Dowodząc praw swoich żydzi z kahałem Brzeskim, y oraz przez plenipotentia oycu Łazarowiczowi y kapitule Brzeskiej replikuiąc, negabant wprzódoy, że tam cerkiew nie była, ieno że plac był, z którego czynsz doroczny płacili y płacą żydzi Brzescy za consensem ichmości oyców episkopów Brzeskich y Włodzimierskich. Testament od oycy Łazarowicza nie ma waloru dla tego, że iest zmysłony, zfalsyfikowany przez niegoż samego, y ieszcze żyie ten człowiek y nayduie się w tym klasztorze, który na requisitią oycy Łazarowicza podpisał pomieniony testament, na zgubę żydów Brzeskich y zdzierstwo zmyślony, co za osobliwym zapozwem pokaże się iawny fałsz tego testamentu wielą ratiami y probatiami, nie może tedy ociec Łazarowicz na tym fundamentalney swoiey iakoby probaciey zasadzać się, mieniąc, iż tam cerkiew była, ktorey za zmyślonym testamentem

falszywym dowodzić nie może. A że powiada tam być nieiakieś wykopane kości, nie dla tego twierdzić możemy, iż tam był cmentarz y cerkiew, sprawuje to, iż ludzi braci naszej w powietrze wielkie umarłej, są tam ciała pogrzebione, na co inquisitią pokładał pod datą tysiąc sześćset pięćdziesiąt ósmego, miesiąca Augusta szesnastego dnia, która świadczy tak o tem pogrzebieniu ciał żydowskich podczas powietrza, iako y to, że tam cerkwi nigdy nie było, pokładał też kwit ieneralny imci oycy Mokofieia Bukowieckiego—episkopa Włodzimierskiego, który nie tylko świadczy, iż antecessorom swoim episkopom Włodzimierskim y kapitule Brzeskiej co rok żydzi czynsz płacili, ale y onemu samemu zawsze płacowali y dosyć czynili; w tymże liście wspomina dawnosć possessyey żydów na tym placu. Niemniej y to do uwagi naszej żydzi podali, kiedy probowali dawnosći possessyey swojej commissyą przez zesłanych od imci oycy Jana Michała Pocieia w roku tysiąc sześćset pięćdziesiąt ósmym, miesiąca Augusta dnia szesnastego, tam będąc żydzi zapozwani o plac, nazwany Koźmo-Demiański, iakoby osiedli darmo, bez prawa, praezentowali prawa onym nadane y służące od imci xiędza Hipacego Pocieia—metropolity Kiiowskiego, episkopa Włodzimierskiego y Brzeskiego, także y od oycy imci oycy Morachowskiego—episkopa Włodzimierskiego y Brzeskiego, a przytym pokładali processa, poczynione w roku tysiąc sześćset pięćdziesiąt pierwszym, o poginięciu różnych praw y przywileiów, do tey sprawy służących, podczas incursyi Kozackiey; tamże iest zeznanie różnych y godnych wiary ludzi, iż tam nigdy nie była cerkiew, ale iako pamięć znieść może ludzka, iż tam ten plac od kowala mieszczanina Brzeskiego, iako własnościę,

iest nadany na cerkiew katedralną, z tym tylko ciężarem, żeby czynsz coroczny cerkwi dochodził. Okazy legowania tego placu na cerkiew była nieinsza, ieno ta, iż ten kowal, Kuźma nazwany, był człowiek religiey Ruskiej y, bezpotomnie umierając, życzył, aby to cerkwi Bożej dostało się. Toż y sami niektórzy mieszczanie Brzescy podczas conspectiey twierdzili, iż nie pamiętają, iako iuż dawno na tym placu pobudowawszy się żydzi czynsz płacą cerkwi. Przystępując iednak do walnych praw na ten plac, prezentowali przed nami imci xiędza Jana Michała Pocieia—episkopa Włodzimierskiego list, pod datą tysiąc sześćset sześćdziesiąt pierwszego, miesiąca Julii dnia czternastego, którym aprobowawszy inquisicią wysz mianowaną waruie to, iż nie ma naruszać prawa, żydom danego od ichnosć oyców episkopów Włodzimierskich, y owszem wiecznie y nienaruszenie na czasy potomne przy domkach tych zostawuie onych, ieno żeby czynsz doroczny był płacony, to iest, dwadzieścia złotych na cerkiew; toż samo następujący po nim imci xiędz Benedykt Gliński, episkop Włodzimierski y Brzeski, dwa razy pod różnemi datami, to iest, roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt pierwszego y roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt ósmego approbuie żydom, warując to, iż niema onym ni w czym naruszać prawa antecessorów swoich. Nastąpiła przytym tych wszystkich praw y przywileiów episkopów Włodzimierskich confirmacja nasza w roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt ósmym, miesiąca Nowembra dnia ósmnastego. Potym ieszcze liście naszym de novo tenże plac imci xiędz Gliński—episkop Włodzimierski in favorem żydów approbuie, cośmo znowu powagą naszą metropolitańską, confirmowaną w roku tysiąc sześćset siedmdziesiątego, Nowem-

bra szóstego. Świadczą, nakoniec szesnastu świadków szlachty zacney y wiary godney, obywatelów województwa Brzeskiego, pod sumieniem y przysięgą zeznanych, iż na tamtym placu nigdy nie była cerkiew. To tak wywiodszy brali się żydzi do przysięgi na tym, iako od dziadów y pradziadów nie pamiętają, żeby tam była cerkiew, a po przysiędze prosili zachowania przy prawach ichmościów oyców episkopów y metropolitów, tudzież naybarzieszy przy przywileiach królów ichmość, konstituciami warowanych, któremi to wiecznie cautum, iż z placów duchownych, ziemskich y mieyskich nie może odtąd żaden z żydów rugować, daleko barzieszy nie może pociągać ich do sądu nie należnego, a zwłaszcza kiedy komu z duchownych krzywda się dzieie od żydów, aby nullo casu nie mogli oycowie episkopowie Włodzimierscy z kapitułą Brzeską rugować onych z tego placu, bo któż by od tego czasu mógł śmieie z duchownymi kontraktować, gdyby dotrzymywać kontraktu (nie chcieli).

My—commissarze z wysadzonemi y uproszonemi od nas kommissarzami, tey sprawy przesłuchawszy y onę z oczewistey controwersiey dobrze wyrozumiawszy, taki ferowaliśmy dekret: Ponieważ żydzi Brzescy, z całym kahałem miasta iego królewskei mości Brześcia pokazawszy dukt swój placu cerkiewnego, Kuźmo-Demiański nazwanego, w ugodzie z oycem Tomaszem Krzywińskim—administratorem protopopiey Kobryńskiej, od imci xiędza Benedykta Głińskiego—episkopa Włodzimierskiego na to zesłanym, wyrażonego, różnemi dokumentami, inquisicyami nieraz o to wywiedzionemi, tudzież confirmacyami ichmość xięży episkopów Włodzimierskich y Brzeskich, aż do ostatniego terazniejszego imci xiędza Benedykta Głińskiego—episkopa Włodzi-

mierskiego, także confirmacyami metropolitów antecessorów naszych, y naszą confirmacją, ieszcze przed sprawą o ten plac żydom daną, dowiedli, że tego od dawnych czasów zostają possessorami placu y czynsz, podług postanowienia oyców episkopów Włodzimierskich, co rok przez nich wyplacony bywa, co i kwitami produkowanemy probarunt. Dukt zaś, który nam ociec Łazarowicz z kapitułą Brzeską pokazał, includendo zaułeczek iakiś, twierdząc, iakoby o dwór iego mości pana Kurcza opierał się, tedy że tego żadnemi dokumentami, ani circumscripcją żadną nie dowodził y owszem same niepodobieństwo pokazało, że tam nie mógł być zaułek, do tego duktu należący, a zatym obie strony do iuramentu się brały;—my tedy, mając in consideratione produkowane ich mości oyców episkopów Włodzimierskich y metropolitów dokumenta, confirmacye y przywileia królów ich mości, żydom ratione fundi na placach mieyskich, szlacheckich y duchownych nadane, aby z nich salvo onere census nie byli rugowani, co y constitucją regni iest na blisko przeszłym seymie confirmatum, a stosując się do prawa pospolitego y samey słuźności blizszych żydów samo piątym starszym synagogi Brzesckiey do przysięgi pójść, uznawamy na tym: iako ten dukt, przez nich pokazany, poczowszy od Ruskiej ulicy do Podbużney, a ztamtąd zaułkiem mimo żyda Leyzera z iedney, a zdruzgiey Abrahama Rzeznika szrodkiem idąc, iest prawdziwy, na tym: iako według duktu oycy Łazarowicza y kapituły Brzesckiey te domki, opierające się aż o dom iego mości pana Kurcza, nigdy do placu Kuźmo-Demiańskiego nie należały, na tym: iako ułeczkę nie była, oprócz tey wyszmianowanej, y na tym iako tam cerkwi świę-

tego Kuźmy y Demiana od dziadów y pradziadów naszych nigdy nie pamiętamy y nie wiemy, żeby tam była, ale mere tylko iest nadanie kowala, mieszczanina Brzeskiego Kuźmy na cerkiew katedralną; którey przysiędze termin dzień dziewiąty Iulii iuxta novum calendarium, według ich prawa, składamy; a po takowey przysiędze ichmościom oycom episkopom Włodzimierskim' y Brzesckim, także y kapitule Brzesckiey wieczne milczenie w tey sprawie nakazawszy, żydów teraz mieszkających y successorów ich, którzy na tym placu mieszkać y budować się będą, salvo onere czynszu postanowionego—złotych dwadzieścia, bez żadney w potomne czasy auctiey, przy wieczney possessiey zachowuiemy. I lubo by domki, teraz stojące, strzeż Boże, przez ogień spalone lub przez nieprzyziaciela zniesione były, nic przeto i. mość xiądz episkop Włodzimierski, terazniejszy y successorowie iego z kapitułą Brzescką będą mieli przystęp budować się na tym placu, oddaliwszy żydów, ale wiecznemi czasy na pomienionym Kuźmo - Demiańskim placu nikomu inszemu, ieno żydom Brzesckim domy erigować y co chcieć na potrzebę kahału czynić tym dekretem naszym mieć chcemy. A iako na episkopów Włodzimierskich, tak y na kapitułę Brzescką vadium tysiąc talerów, połowicę iudicio metropolitano, połowicę stronie żydom Brzesckim, ieśli by względem spokojney do possessiey na tym placu turbować attentowali, przy rekur-sie do nas nakazuemu.

Po którym dekrete naszym ociec Łazarowicz z kapitułą Brzescką, twierdząc się bydź aggrawowanym, dla tego samego, że nie iego z kapitułą Brzescką, uznał sąd nasz bliższego do przysięgi, tym nie contentuiąc się dekretem, do są-

du stolice świętey Apostolskiey, to iest, do Rzymu, do oycy świętego wespół z kapitułą Brzescką appellował, y dopuszczenia pomienioney appellacyej prosił y domawiał się. Na co plenipotent od żydów kahału Brzesckiego, takową dając replikę, pokładał przed nami list króla imści terazniejszego, nam szczęśliwie panującego, otworzysty, do nas pisany, abyśmy żydów Brzesckich prezbitero-m Brzesckim do sądów duchownych, iako nie należnych, za appellacyami pociągąc nie dopuścili y owszem do forum należnego onych odesłali. A nadto, iż ta sprawa na tey commissiey ostatnią miała wziąć decisią y uspokojenie, sama słusność dictuie, aby tu iuż swój koniec wzięła, y to ieszcze przydawał, iż ta sprawa iest fundi et census, a takowe sprawy z żydami nie mają nigdzie forum, oprócz w tey oyczyźnie żydom przez przywileia królów ichmości y constytuciey rzeczy-pospolitey, iakoby w Rzymie ociec święty, lub sędzia od oycy świętego naznaczony, żydów niekrzczonych miał klątwą okrywać, y iakoby tey klątwy executia była, a zatym wysz uczynioney appellacyej, iako niesłuszney, niedopuszczenia affektował, deklaruiąc się z tym w ostatku, iż za dopuszczeniem oney była by widoczna contraventia przywilejom królów ichmości y świeżego listu króla ichmości terazniejszego. My—sąd z wysadzonemi assesso-rami naszymi dobrze to uważywszy, iż przez dopuszczenie appellacyej do świętey stolicy apostolskiey rzymskiey było by convulsią praw żydom w tey oyczyźnie, od królów panów nadanych y constitutiami roborowanych, interponowanej appellacyej oycu Łazarowiczowi y kapitule Brzesckiey nie dopuszczamy, a od tego czasu na czasy potomne, gdy iaką praetansią kapituła Brzescka lub y

sam iegomć xiądz episkop Włodzimierski będzie miał od żydów Brzeskich, o cokolwiek, tedy u należnego sądu niechay dochodzi podług ich prawa y przywilejów, im nadanych y constitutiami aprobowanych, a nie do żadnego innego sądu pociągani być mają pod winą wyszmianowaną. A gdy dzień dziewiąty Iulii, podług nowego kalendarza, nakazaney przysiędze żydom w synagodze podług ich prawa przyszedł y rota iuramentu była wydana wielebnemu oycu Hrehoremu Woincowi—kapituły Brzeskiej przezbiterowi y innym z kapituły Brzeskiej do dowiedzenia przysięgi przydanych, tedy pomienioną rotę wziwszy sami byli przytomnemi tey przysiędze, lubo przed tym oyciec Łazarowicz imieniem kapituły appellował, iakoż żydzi samopiąt, to iest, Aron Jakubowicz, Lewko Iekowicz, Lewko Jozephowicz Leyba Szlomowicz, Menchen Jozephowicz, szkolnicy starsi żydów Brzeskich, w synagodze swoiey według ich prawa na rotule przysięgę wykonali w obecności wielebnego Hrehorego Woinca y innych z kapituły Brzeskiej wielebnych oyców, którzy, imieniem kapituły przytomnymi będąc, słuchali przysięgę, a

po takowey przysiędze, żydów Brzeskich z całym kahałem przy dekrecie naszym commissarskim wiecznie, nieporusznie zostawuiemy. Co dla lepszey y nieporuszney wiary, pieczęci nasze przycisnowszy, rękami własnemi podpisaliśmy się. W Brześciu, miesiąca Iulii dnia siódmego podług nowego kalendarza, roku tysiąc sześćset siedemdziesiąt pierwszego. У того декрету комисарского, при печатѣхъ притисненныхъ, подписи рукъ тыми словы: Gabryel Kolenda—archiepiscopus metropolita Kijowski, Halicki y wszystkiey Rusi; iako commissarz do tey sprawy Cyprian Żochowski—episkop Witepski y Mścisławski, coadiutor metropoliey Ruskiej, będąc zasadzony sędzią; Michał Konstanty Kolenda—chorąży Derpski, podsędek woiewodztwa Wileńskiego, iako wysadzony sędzia od iaśnie wielmożnego imci xiędza metropolity wszystkiey Rusi—Samuel Krzysztoph Uniechowski—woyski Mozurski. Который же тотъ декретъ комисарскій, черезъ особу верхупоменную ку актикованью поданный, есть до книгъ вгородскихъ Берестейскихъ принять и уписанъ.

1671 г.

Изъ книги за 1673—1676 годъ стр. 1999.

448. Коммиссарское опредѣленіе по дѣлу между греко-унитскимъ священникомъ Лаврентіемъ Лазаровичемъ и Брестскими жидами.

Въ этомъ актѣ излагаются подробности процесса Брестскихъ жидовъ со священникомъ Лазаровичемъ, доказывающія подложность его документа, по которому онъ хотѣлъ отнять у жидовъ Козьмо-Демьянскій плацъ. Документъ этотъ былъ написанъ молодымъ человѣкомъ Будиловичемъ и заключалъ въ себѣ видимыя историческія и юридическія погрѣшности.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ семьдесятъ шестого, мѣсяца Апрѣля десятого дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ, передо мною Еримъ Станиславомъ Умястовскимъ—стольникомъ Венденскимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, поставившимся очевидно жидъ Левко Ицковичъ—школьникъ кагалу Берестейского, декретъ комисарскій, въ справѣ и речи въ немъ нижей менованой, ку активованью до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писаный:

My Gabryel Kolenda, z Bożey u stolicy Apostolskiey łaski metropolita, Cypryan Żochowski, episkop Witepski y Mścisławski, koadiutor metropoliey, Michał Kolenda—podsedek Wileński, Samuel Unichowski—woyski Mozyrski, wysadzeni y uproszeni od iegomości xiędza metropolity assessorowie, na dniu dzisieyszym ósmego Jula, roku tysiąc sześćset siedmdziesiąt pierwszego, sądzić zasiadszy, przywołać oycа Łazarowicza z aktoratu żydów Brzeskich rosказалиśmy.

A po przywołaniu plenipotent od żydów Jan Menczak produkować sprawę y pozew czytać przeciwko oycowi Łaza-

Коммиссары постановили: лишить его священническаго званія и не принимать въ священники ни въ одну изъ унитскихъ церквей; имѣнія отдать въ посессию жидамъ, а самому Лазаровичу, во избѣжаніе новыхъ безпокойствъ, запретить жить въ г. Брестѣ. *)

rowiczowi poczoł, iż on testament, dnia siódmego miesiąca Julia, przed sądem naszym produkowany, zmyśliwszy, docho-

*) *Примѣч.* Къ этому спорному дѣлу о Козьмо-Демьянскомъ плацѣ, относятся слѣдующіе документы: 1) подъ № 3-мъ духовное завѣщаніе священника Брестской церкви во имя св. мучениковъ Сергія и Вакха, въ которомъ онъ проситъ своихъ дѣтей похоронить его въ Козьмо-Демьянской церкви. Документъ этотъ относится къ 1483 году. 2) Подъ № 63-мъ универсалъ короля Яна III-го, въ которомъ онъ подтверждаетъ комиссарское постановленіе о Козьмо-Демьянскомъ плацѣ, начинающемся отъ дома Курча до дома жида Файбиша. Документъ этотъ относится къ 1681 году. 3) Подъ № 35, (г. 1656)—письмо Владимірско-Брестскаго епископа Потъя, въ которомъ онъ указывая на пожаръ, погубившій три церкви, предписываетъ Брестскому протопопу позаботиться о постройкѣ новой церкви на томъ грунтѣ, на которомъ никогда стояла церковь Курчъ и Деміана, а теперь стоятъ жидовскіе дома. 4) Подъ № 147-мъ универсалъ митрополита Коленды Брестскимъ гродскимъ властямъ, въ которомъ онъ жалуется на Брестскую капитулу, что она не исполняетъ его предписанія о снятій креста съ непрядичнаго мѣста и проситъ ихъ оказать свое содѣйствіе въ этомъ дѣлѣ его комиссару Купяльскому, тѣмъ болѣе, что объ этомъ снятій поднали дѣло сами же Брестскія власти. Документъ этотъ относится къ 1669-му году.

Изъ сопоставленія этихъ документовъ видно, что дѣло о Козьмо-Демьянскомъ плацѣ началось въ 1669 году. Началось оно тѣмъ, что священникъ Лазаровичъ поставилъ возлѣ дома Курча крестъ, а Брестское дворянство, бывшее на кап-

dził placu, nazwanego Kuźmo-Demiańskiego, o którym testament zmyślony napisał, iakoby synogoga żydowska na placu cerkwi świętego Sergiusza y Bakcha stoi. A zmyśliwszy imiona y przezwiska tego testamentu dał mu datę roku tysiąc czterysta ośmdziesiąt piątego, który że jest fałszywy, wiele w nim mankamentów nayduie się, iako każdy doyrzeć tego może. Pierwsza, iż na papierze starym y pokleionym, pół arkusza oddartym od iakieys starey sztuki, atrament świeży daie się na oko widzieć. Druga, iż same wiersze tak krzywo nakleionych mieyscach idą, że niemasz podobieństwa, aby pisane były kiedy od kogo na całym papierze. Trzecia, iż pieczęci ani znaku, ani wyrażenia żadnego nie masz, oprócz iż są mieysca cztery żelazem wy-

туровомъ сеймикѣ, попросило митрополита Коленды снятъ его. Митрополитъ предписалъ Брестской капитулѣ исполнить желаніе дворянства, по капитула не послушалось. Затѣмъ въ слѣдующихъ годахъ выступаетъ на сцену священникъ Лазаровичъ. Документы представленные имъ (*завѣщаніе священника церкви св. Сергія и Вахъа и письмо Потля*), признаны подложными, а Лазаровичъ лишень священническаго сана. Странно въ этомъ дѣлѣ то, что свидѣтелями противъ Лазаровича были взяты жиды и 16 человекъ шляхты, посвѣдѣтельствовавшей, что они не помнятъ, чтобы въ Брестѣ когда либо существовала церковь Козьмы и Даміана, въ то время, когда 15 лѣтъ тому назадъ Потль предписывалъ Брестскому протопопу Пропевичу учинить протестацию по случаю сожженія трехъ церквей на Брестскомъ предмѣстьѣ, въ томъ числѣ и церкви св. Козьмы и Демьяна. Спустя 10 лѣтъ послѣ процесса, т. е. въ 1681 г. (№ 63) король Янъ III-й подтвердилъ комиссарское постановление о томъ, что Козьмо-Демьянскіе грунты должны принадлежать Брестской кафедральной церкви. Что касается до указанія пленнотента жидовъ будто подъ 1485 годомъ не могло быть подписи секретаря Брестскаго потому, что г. Брестъ не имѣлъ еще въ то время магдебургскихъ правъ; то замѣчаніе это не основательно, потому, что права магдебургскія были дарованы Бресту въ 1390 году и подтверждены Витовтомъ въ 1408 г., Казиміромъ Ягеллоничкомъ въ 1441 году и другими позднѣйшими королями.

palone. Piąta, iż przedtym nigdy podpisów do żadney rzeczy nie było, krom tylko pieczęci samych. Szósta, iż stawał tu przed sądem Jan Budziłowicz, lat dwadzieścia mający, abo więcey, który to zeznał, iż iego iest własna ręka. Gdy siódmego Julii, stawiając w sprawie plenipotent o plac wyż mianowany, tedy poznał, że to iest tego Jana Budziłowicza ręka, który on pisał za proźbą oycza Łazarowicza nie masz temu roku te słowa: pieczętarz tego testamentu Piotr Zamborski—pisarz mieyski Brzeski ręką swą. Siódma, iakoż mógł pisarz być mieyski Brzeski na ten czas, kiedy ieszcze prawa maydeburskiego od królów ichmość nie nadano. Ósma, iesliby był pisarz na ten czas, toć do akt musiał przyiać pomieniony testament y suscepta musiała być na testamencie. Dziewiąta y proces pokazał, że ociec Łazarowicz czynił pochwałki częstokroć, powiadając, że ia wymyślę na was iaki skrypt, albo testament, lub też przywiley. Nakoniec też prosili nas o skasowanie iako zmyślonego skryptu tego y iesli by gdzie w aktach znaydował się, tedy iako z akt wolno było eliminować takie ekstrakta wyjęte aby dekretem naszym kasowane były, prosili y domawiali się. Na ostatek przy tak iawnych prolaciach samo siódmym starszych żydów Brzeskich zabierała się do przysięgi na tym, iako ten testament zfałsifikowany y świeżo zrobiony przez oycza Łazarowicza; na tym, iako świeże znaki to samo pokazuią, iż niedawno ten skrypt przez tegoż oycza Łazarowicza iest zmyślony y zkoncypany, y na tym iako pochwałkę wyżej mianowaną na nich czynił; a po przysiędze, aby, podług statutu, na garle był karany, podług rozdziału pierwszego artykułu szesnastego; dobra zaś iego mieyskie za szkody y turbacye, które ponie-

śli żydzi względem tej sprawy, aby ka-
hałowi w possessyą podane były.

Po dokonczeniu tej mowy plenipoten-
tem od żydów, dwóch oyców z kapituły
Hrehory Woiniec y Miron Czarnomiński,
imieniem oycy Łazarowicza podali obmo-
wę do nas metropolity w te słowa: Mo-
ści panie! Za podanym pozvem od ka-
hału żydów Brzeskich sine scitu dobro-
dzieia naszego, w żądobie ich u sądu
wielmożnego pana stawać nie mogę; ie-
żelim w czym winien został, mam pana
y dobrodzieia mego imci xiędza episko-
pa Włodzimierskiego y Brzeskiego, u któ-
rego zawsze iest dla nas ubogich kapła-
nów święta sprawiedliwość, o co proszę,
abym według praw naszych duchownych
y kanonów oyców świętych zachowany
był, a żadnemi dekretami abym nie był
agrawowany. Pisan w Brześciu, roku ty-
siąc sześciet siedmdziesiąt pierwszego,
miesiąca Julii siódmego dnia. Laurenti-
us Łazarowicz, iuratus notarius kapituły
Brzeskiej mp.

Na którą obmowę plenipotent od ży-
dów takową dawał replikę: iż ociec Ła-
zarewicz nie mógł się zrywać z tego sądu
metropolitańskiego, ponieważ iuż wczora
dnia siódmego controwersował z żydami
oczewiście z tym testamentem, docho-
dząc placu Kuźmo-Demiańskiego, wy-
niósł był po żydów przed ten sąd pozew,
w którym pozywa podług testamentu te-
go zmyszonego o plac Kuźmo-Demiań-
ski, to iuż sam uznał y acceptował tu
rozprawić się z żydami o pomieniony
testament; uchylenia tedy obmowy ży-
dzi prosili y domawiali się, a procedo-
wać aby oycowi Łazarowiczowi nakaza-
li, instabant.

My sąd, bacząc, vigore tego testamentu,
pозew wyniesiony po żydów od Łazaro-
wicza procedować onemu nakazali. A gdy
procedować przyszło, widząc ociec Łaza-

rowicz, że idzie o iego skórę, że pozna-
no y dowiedziono tego iawnny fałsz, upor-
nie stawić się przed sądem naszym nie
chciał; tedyśmy proszeni od żydów byli,
aby na upad w samey rzeczy zdawszy
onego penami, o które wyżej prosili,
oycy Łazarowicza okryli y ten testa-
ment wyżej mianowany, aby skasowaw-
szy, do nich był oddany, żeby y z xiąg
grodzkich Brzeskich za tym oryginałem
wykasowali; my sąd z wysadzonemi
y uproszonemi od nas assessorami,
tej sprawy przesłuchawszy y onę do-
brze wyrozumiawszy, ferowaliśmy dek-
ret: Ponieważ ociec Łazarowicz, na in-
stancyey żydów Brzeskich pozwany o
zfałszowanie y zmyślenie testamentu na
dochodzenie placu, Kuźmo-Demiańskiego
nazwanego, y na cierkiew świętego Ser-
giusza y Bakcha, iakoby na niey miała
być synagoga żydowska ufundowana, po-
dawszy niesłuszną obmowę wyżej spe-
cyfikowaną, unikając sądu naszego, któ-
ry sam iuż acceptował, kiedy żydów, vi-
gore tego testamentu przed sąd nasz po-
zwawszy y chciał się o pomienioną Koź-
mo-Demiańską cerkiew rozprawować, a
teraz, gdy o tenże testament zfałszyfiko-
wany iest od żydów przed nami pozwa-
ny, tedy ponawiając, iż pod czas sądu
naszego stanął Jan Budziłowicz y zez-
nał, że podpisał swą ręką własną ten
testament na instancją oycy Łazarowi-
cza, sam osobą swoją przed sądem na-
szym uporem szed; a my na upad w sa-
mey rzeczy pomienionego oycy Ławren-
tego Łazarowicza zdawszy, przy dowo-
dzie tak znacznym y zeznaniu tego Bu-
dziłowicza, iż iest zfałszyfikowany testa-
ment, żydom Brzesckim samo siódmym
według ich prawa przysiądz nakazujemy
na tym, iako ten testament iest sfalsifi-
kowany y świeży zrobiony przez oycy
Łazarowicza, iako świeże znaki to samo

pokazują; iż niedawno ten skrypt przez oycę Łazarowicza iest zmyślony y zconcygowany y iako pochwałki czynił na zmyślenie testamentu, albo iakiego przywileju, termin przysiędze dzień dziesiąty Iula w synagodze podług ich prawa przy zesłanym od nas wielebnym oycem starszym Brzesckim, a po takowej przysiędze lubo by ociec Łazarowicz godzien był za to degradatiew z kapłaństwa y karania gardłem, iednak clementiew nad nim zażywszy, za taki fałsz z pisarstwa y ze wszystkich godności duchownych, które na sobie nosił, onego złożywszy, czynimi go od tego czasu niegodnym et incapacem iakiego kolwiek beneficium po wszystkich diecjach w iedności świętey będących, cerkiew onego Troiecką pro vacanti declaruemy. A że względem tego testamentu do turbacyey, szkod y nakładów żydów Brzesckich przywiódł; tedy dobra iego mieyskie własne, które się tu w mieście lub za miastem w polach, łąkach, sianożęciach y zasiekach naydują, w moc y possessyą przez urząd zakonny, to iest imci pana podstarościęgo, przy zesłanym od nas xiędzu starszym Brzesckim, żydom Brzesckim y kahałowi Brzesckiemu, tym dekretem naszym obiać pozwalamy y nakazuemy, y aby iuż więcey w tym woiewództwie, a naybarziew w mieście Brzesckim nie bywał, ani mieszkał, pod winą złapania y przyprowadzenia do nas, któremu kolwiek duchownemu urzędowi lub świeckiemu tym dekretem naszym rosказалиśmy y moc zu-

pełną dajemy. Co iako się działo, iest do xiąg metropolitańskich zapisano. Gdyż dzień dziesiąty miesiąca Iula przyszed, tedy żydzi samo siódm podług dekretu nakazaną wykonali przysięgę. A my też przy wielebnym oycu starszym Brzesckim imci panu podstarościemu Brzesckiemu specyfikowane oycę Łazarowicza place y należytosci, podług dekretu, iako iest wyżej opisano, exequować y w possessyą wieczną żydom podać rosказалиśmy, y ten testament zfalzifikowany skasowawszy, żydom Brzesckim oddaliliśmy, za którym y z xiąg grodzkich Brzeskich wykasować pozwoliliśmy. Pisan w Brześciu, miesiąca Iulii dnia ósmego, którego iest ferowany roku Pańskiego tysiąc sześćset siedm-dziesiąt pierwszego.

У того декрету комисарского при печатѣхъ притисненныхъ подписи рукъ тыми словы: Gabryel Kolenda, archiepiscopus metropolita Kijowski, Halicki y wszystkiey Rusi; iako kommisarz do tey sprawy Cyprian Żochowski—episkop Witepski y Mścislawski coadiutor metropoliey ruskiey, Michał Konstanty Kolenda — chorąży Derpski, podsędek woiewodztwa Wileńskiego, iako wysadzony sądzia od iaśnie wielmożnego imci xiędza metropolity wszystkiey Rusi, Samuel-Krzysztof Uniechowski—woyski Mozyrski. Который же тотъ декретъ, черезъ особу въверху поменную ку активованью поданный, есть до книгъ гродскихъ Берестейскихъ принять и уписанъ.

1676 г.

Изъ книги за 1673—1676 годы, стр. 2817.

449. Показанія Хведьки Авгучика о сдѣланныхъ имъ святотатствахъ.

Въ присутствіи Рожанецкихъ мѣщанъ, Кодненскаго вознаго, Володавскихъ мѣщанъ и шляхты былъ допрашиваеиъ Хведько Авдучикъ о сдѣланныхъ имъ святотатствахъ; на допросахъ онъ показалъ слѣдующее:

«Въ деревнѣ Лушковѣ я влѣзъ въ церковь, укралъ бѣлый крестъ, отдалъ его и ушелъ изъ тюрьмы; въ деревнѣ Городлѣ также влѣзъ въ церковь, укралъ два креста и спряталъ изъ подъ заборомъ; потомъ отдалъ ихъ и ихъ тюрьмы ушелъ; въ м. Рожанцѣ влѣзъ чрезъ окно въ церковь, укралъ серебряный дискосъ, изображеніе агнца (agnuski), цѣпочку и мотокъ бисеру и звѣздицу; съ этими вещами я пришелъ въ Словатици и показалъ ихъ жидамъ; купить, то ихъ они некупили, но цѣпочку украла своимъ способомъ. Я принесъ эти вещи своему дядьку Си-

дору; онъ взялъ ихъ и сказалъ мнѣ: «ступай еще на поживу, а я это продамъ». Въ этомъ же мѣстечкѣ Рожанцахъ я укралъ въ коморѣ лазуревое платье; продалъ его Словатицкому жиду за 1 злотъ. Въ деревнѣ Страдажѣ укралъ изъ Нахмановаго дома тулупъ; отдалъ его Куриликѣ.»

Подверженный пыткамъ отъ Володавскихъ мѣщанъ—не укралъ ли чего либо въ ихъ церкви, такъ какъ и у нихъ была пропаша, — сознался: «Отецъ мой, по имени Авдучикъ, Куриликъ и Сидоръ Датковскій, выкрали много серебра и продавали его въ Торчинѣ». Не упоминалъ объ этомъ подсудимый потому, что его просили молчать дядько Сидоръ и тетка, «великая чаровница.»

Наконецъ, будучи уже на костре, снова подтвердилъ свои прежнія показанія—относительно святотатства своего отца, дяди и Курилика.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ семьдесятъ шестого, мѣсяца Октября двадцатого дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ, передо мною Еримъ Станиславомъ Умястовскимъ — стольникомъ Венденскимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, постановившіесе очевидно славетные мѣщане Володавскіе Матіяшъ Котляръ и Станиславъ Птахъ, конфессату, на речъ въ немъ ниже мененную, ку активанью подали въ тые слова писанную.

Anno tysiąc sześćset siedmdziesiąt szóstego, dnia ósmego Октября.

Przed nami mieszczanami Rożaniec-kiemi, gromadą całą y przy ienerale Kodeńskim—Woyciechem Szawłowskim, przy nas był namiestnik imci pana Kazimierza Dunina Kierwickiego — miecz-

nika Smoleńskiego, szlachetny urodzony pan Jakubowski y Mateusz Kotlarz, Hrehory Basarski y Stanisław Płuciński—mieszczanie Włodawscy, zeznanie przed nami osobami mianowanemi—Chwedka Awduczyka Naumowego syna, ze wsi Zbunina, który zeznał: iżem się podkopał do cerkwi we wsi Łuszkowie, y wziąłem krzyż biały, którego oddałem y z więzienia uszedłem; w mieście Horodle podkopałem się do cerkwi, wzięłem krzyżów dwa y pochowałem pod płot, które krzyże oddałem y z турмы uszedłem; w miasteczku Rożance włazłem oknem do cerkwi y wziąłem patynę srebrną, pozłocistą, gwiazdę y łańcuszek, paciorki y agnuski y insze rzeczy, z którymi rzeczami, przyszedszy do Sławatycz, ukazałem żydom, którzy nie chcieli tego kupić y łańcuszek swoim

kształtem ukradli. I przyniosłem te rzeczy do diadka Sidora do wsi Durycz, który ode mnie odebrał y mówił: poydź że się ieszcze żywić, a ia będę to przedawał. W teyże Rożance ukradłem suknię paklakową łązurową w komorze, którą sprzedał w Sławatyczach żydowi za złoty; w domu Nachmanowym, we wsi Stradożu ukradłem kożuch z komory, którego oddał z rąk swoich Iwanowi Kurilikowi.

Który to Chwetko był dany na tortury dla zeznania inszych szkód, który pomawiał te szkody wyżey opisane. I był pytany od mieszczan Włodawskich y inszych osób o kościół Włodawski, w którym się szkoda stała; tedy powiedział:

Iż mój oyciec, na imie Naum Awduczuk y Iwan Kurilik z Jabłeczna y Sidor Diatkowscy kościół Włodawski wykradli y wzięli srebra sztuk ośm, którego ia nie widział, tylko mi tak powiedzieli, iż oycę mego wyprawili z tym srebrem do Torczyna, aby to srebro poprzedał, y był żeś pytany, czemu przed tym tego nie powiedział, iak ciebie pytano. O insze rzeczy odpowiedział: iż mię dziadko Sidor prosił, abym go nie powołał y diadina moia, wielka czarownica. To wszystko wyznał, będąc na torturach anno et die ut supra. Dnia dwudziestego Octobra.

Przy ostatnim terminie na tym mieyscu, gdzie iest spalony, zeznał temi słowu Chwedko Awduczuk: iż mój oyciec, y Sidor diatko mój, y Iwan Kurilik Ja-

błoczeński kościół Włodawski wykradli, y podzielili się tym srebrem. Y był pytany raz y drugi raz y trzeci raz, te słowa wszystkie powiadał przy wszystkiey gromadzie Rożanieckiey y przy bytności sławetnych mieszczan Rozanieckich, mianowicie: Biachela y Konrada Kryska, Ihnata Kulika, Mateusza y kowala Matyasza y Dysika y innych gromady wszystkiey, tak z miasta, iako y z wsiów; także y podstarościów ichmę wszystkich y sługą imé pana Szemeta, towarzysza iaśnie wielm. imé pana wiewody Wileńskiego.

Ja Kazimierz Dunin Karwicki—miecznik Smoleński, iako od sług moich na te sprawy naznaczonych, że także zeznanie iego było, to iest, winowayce tak in torturis iako y toties inquisitionibus et puncto mortis dobrowolnie zeznał kilka razy; ia Kazimierz Tomasz z Warszoki Warsocki, iako będący przy ostatnim punkcie żywota tego, słyszałem od Chwedka Awduczuka, który idąc z tego świata zeznał na Sidora diatka swego y oycę swego y Iwana Kurilika z Jabłeczny, że z kościoła Włodawskiego srebro pokradli; ia Stanisław Witwički, będący przy ostatnim punkcie żywota, tego słyszałem od Chwedka Awduczuka, który, idąc z tego świata, zeznał na Sidora diadka swego y oycę swego Nauma y Iwana Kurilika z Jabłeczney, że z kościoła Włodawskiego srebro pokradli. Которая жъ то конфессата есть до книгъ агродскихъ Берестейскихъ уписана.

1671 г.

Изъ книги за 1673 — 1676 годы, стр. 1993.

450. Коммиссарскій декретъ по дѣлу между Брестскою капитулою и кагаломъ Брестскимъ о водруженіи креста на плацу Козьмо-Демянскимъ.

1671 года 6-го Іюля по новому календарю, передъ поименованными въ этомъ актѣ коммиссарами разбиралось дѣло о беспорядкахъ, причиненныхъ въ г. Брестѣ жидамъ брестскими священниками, отцами Лазаревичемъ и Воинцемъ и Брестскою капитулою, которые во время каптуровыхъ судовъ вздумали почему-то ставить крестъ и въ сообществѣ съ разными пьяными лицами греческой вѣры стали производить разбой и грабительства. Дѣло производилось по жалобѣ Врестскихъ жи-

довъ. Священники признались, что они дѣйствительно ставили крестъ ночью, но народа никакого не созывали и разбоевъ жидамъ не чинили; если же пьяный народъ и производилъ какіе беспорядки, то въ этомъ они — священники и капитула нисколько не повинны. Священники выразили при этомъ желаніе учинить присягу въ вѣрности своихъ показаній. Коммиссары постановили: по учиненіи присяги, эзекуцію прекратить.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ семьдесятъ шестого, мѣсяца Апрѣля десятого дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ, передо мною Еримъ Станиславомъ Умястовскимъ — стольникомъ Венденскимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, постановившимсе очевисто жидъ Берко Ицковичъ — школьникъ кагалу Берестейского, декретъ комисарскій, въ справѣ и речи въ немъ ниже менованой, къ активованью до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писанный:

My Gabryel Kolenda, z Bożey y stolicy apostolskiey łaski, archiepiskop, metropolita Kiiowski, Halicki y wszystkiey Rusi, commisarz; także my uproszeni y wysadzeni do tey sprawy commissarze: Cyprian Żochowski — episkop Witebski y Mściślawski, coadiutor metropoliey Kiiowskiey y archiepiskopiey Połockiey, Michał Kolenda — chorąży Derptski, podsedek woiewództwa Wileńskiego, Samuel Krzysztoph Unichowski — woyski Mozyrski.

Gdyśmy z dekretu roku tysiąc sześćset siedmdziesiąt pierwszego, miesiąca Maia dwudziestego dnia, w Nowogródku ferowanego, za innotescentiami, na dzień szósty miesiąca Julii podług nowego kalendarza, do Brześcia ziachali y odroczenie tey commissyey do dnia siódmego uczynili, na dniu dzisieyszym siódmym Julii roku teraznieyszym tysiąc sześćset siedmdziesiąt pierwszego, za osobliwym pozwem przez żydów Brzeskich przeciwko oycowi Ławrentemu Łazarowiczowi, Hrehoremu Woincowi y całej kapitule Brzeskiey przed sąd nasz wyniesionym, wytoczyła się sprawa.

A naprzód plenipotent od żydów Brzeskich urodzony Jan Menezuk — mostownicz y Miński skarżył y dowodził na oyc a Łazarowicza y oyc a Hrehorego: iż oni z kapitułą Brzeską, podczas sądów kapturowych, wzruszając pokoy pospolity na placu Kuźmo-Demiańskim, do posesyey żydom zdawna należytym, od którego tylko czynsz powinni co rok płacić, krzyż z nienacka postawiwszy, pod wieczor, albo

w nocy, processy do niego odprawując z wielą ludzi swawolnych, opiłych y wiary schizmatyckiey, różne violentie żydom, na Ruskiey ulicy mieszkającym, nieraz poczynili, okna powybijali, żydów poranili, ruchomości y srebra ich podczas tumultu nieraz rabowali, iako o tym szerzey w processie, inquisitiach, pozwach, listach od ichmościów panów sędziów kapturowych y różney szlachty województwa Brzeskiego do nas pisanych, a przed sądem naszym produkowanych czytanych, iest dołożono y dowiedziono. W ostatku żydzi te excessa y szkody oycy Łazarowicza y Hrehorego z kapitułą wespół gotowi poprządz, a po przysiędze surowych pen domawiaią się.

Przeciwna zaś strona—ociec Łazarowicz y oyciec Hrehory z kapitułą Brzeską przyznali się do tego, iż krzyż stawili, ale żadnych violenciey, żydy wyszey specifikowanych, ani przez się, ani przez kogo nie czynili. Lecz cokolwiek się natenczas żydom stało; tedy to nie z ich przyczyny, ale lud to iakiś 'swawolny takowy tumult y szkody czynił, ażeby iednak wolnemi od tey żałoby byli. Tedy prosili y domawiali się, aby od tey potwarzy bliższemi sąd nasz samopiątych do przysięgi uznał. A po przysiędze, aby tuż tak ociec Ławrenty Łazarowicz, iako ociec Hrehory Woiniec y cała kapituła Brzeska wolnemi od tey inpeticiey żydów y kahału Brzeskiego byli.

My commissarz, z wysadzonemi y uproszonemi od nas commissarzami, tey sprawy przesłuchawszy y onę z oczewistey controversiey dobrze wyrozumiawszy, taki feruujemy dekret: Ponieważ ociec Łazarowicz przyznał się tylko szczególnie, że krzyż postawił pod czas sądów kapturowych, ale iako on sam, tak ani kapituła Brzeska żadnych tumultów, hałasów, wybijania okien, nayścia na domy żydow-

skie, rabowania ruchomości y bicia żydów sami przez się nie czynili, pospólstwa do tego nie przywodzili, żydzi zaś z kahału Brzeskiego, iako postawienie krzyża, tak tumulty y szkody specifikowane z przyczyny oycy Łazarowicza y kapituły Brzeskiey bydź stałe mienili; a z tym obie strony, a wprzódyc ociec Łazarowicz z pięcią kapłanów sam dobrowolnie, iakże y żydzi do juramentu się zabierali: my tedy, bacząc oycy Łazarowicza y kapitułę Brzeską w tey excessowey y kryminalney akciey, alias stanowi kapłanskiemu nieprzystoyney, bliższych ad evadendum samo piątym kapłanom kapituły Brzeskiey jurament wykonać nakazuujemy: to iest oycu Ławrentemu Łazarowiczowi—pisarzowi kapitulnemu, oycu Theodorowi Zawackiemu—protopopie Brzeskiemu, oycu Hrehoremu Woincowi—prezbiterowi Brzeskiemu y dwum kapłanom, których kapituła obierze sobie, na tym, iako żadney invasiey sami przez się, ani przez kogo inszego nie czynili, ani tumultów, hałasów, bicia żydów, krzywd, szkod, według processu żydów Brzeskich, nie działali. Termin przysiędze dzień dziesiąty miesiąca Julii podług nowego kalendarza w cerkwi ś. Piotra oyców Bazylianów. A po przysiędze od żałoby, przez żydów Brzeskich intentowaney, oycy Łazarowicza y oycy Hrehorego Woinca z całą kapitułą Brzeską wolnymi czynimy. A gdzieby kolwiek z obu stron pretensy lub violentie między kapitułą Brzeską y żydami Brzeskiemi urosły; tedy, iako żydzi kapłanów Brzeskich nie gdzie indzie pozywać będą, ieno przed sąd duchowny, tak żydów kapłani nie do inszego forum pociągać mają, ieno do tego, przed którym rosprawować się podług praw, przywilejów y constytutii, żydom nadanych, są powinni.

A gdy dzień dziesiąty miesiąca Julii przy-

szedł; tedy kapituła Brzeska, wiawszy jednego oycа Ławrentego Łazarowicza, upornego, odstąpiwszy appellatiew według dekretu, dnia siódmego Julii o plac Kuźmo-Demiański nazwany ferowanego, przez oyców, w rocie specificowanych, w cerkwi świętego Piotra y Pawła przysięgę wykonali. My też, onych od żałoby uwolniwszy, executią tego dekretu na oycа Łazarowicza dobrach, w dekrecie specificowanych, zamkowi lub podstarościemu tym dekretem naszym uczynić nakazuiemy. Na co dla lepszey wiary, przы pieczęciach, rękoma naszymi podpisaliśmy się, w Brześciu, miesiąca Julii dnia siódmego, roku tysiąc sześćset siedmdziesiąt pierwszego.

У того декрету комисарского подпись

рукъ, при печатѣхъ притисненыхъ, теми словы: Gabryel Kolenda—archiepiscopus, metropolita Kiiowski, Halickiy y wszystkiey Rusi; iako commissarz do tey sprawy Cyprian Żochowski— epp. Witepski y Mścisławski, coadiutor metropoliey Ruskiey; Michał Konstanty Kolenda—chorąży Derpski, podśedek woiewódstwa Wileńskiego, takóж wysadzony sędzia od iaśnie wielmożnego imści xiędza metropolity wszystkiey Rusi; Samuel Krzysztoф Uniechowski—woyski Mozyrski. Который же тотъ декретъ комисарскій, черезъ 'особу вверху помененую ку актикованью поданный, есть до книгъ кгродскихъ Берестейскихъ принять и уписанъ.

1695 г.

Изъ книги за 1693 — 1697 годы, стр. 2451.

451. Судебное опредѣленіе по дѣлу хоружины Святославы Празмковской съ Осипомъ Римашевскимъ по поводу покражи имущества.

Въ очередное засѣданіе Бресткаго градскаго суда явился Павелъ Каминскій и отъ имени Святославы Празмковской—надворной коронной хоружины заявилъ: что въ лѣвніи Яблочномъ, какимъ-то шляхтичемъ Римашевскимъ, въ сообществѣ съ Катериной Бернацкою и ея дочерями, украдено много разныхъ вещей—въ золотъ, серебръ, драгоценныхъ матеріяхъ и платьяхъ, приблизительно—на 30,000 злотыхъ; что нѣкоторыя изъ вещей этихъ уже найдены—частію у жидовъ селенія Бѣлаго и частію въ Междурѣчьи, гдѣ помянутые воры сбывали ихъ за безцѣнокъ. При дальнѣйшемъ разслѣдованіи этого дѣла оказалось: что помянутый Римашевскій родомъ изъ Подоліи, имѣеть мать въ Луцѣ. Въ бытность свою въ услуженіи у Мунштра, въ имѣніи писаря в. кн. Литовскаго, онъ видѣлъ въ домѣ хоружиной много разныхъ шкатулокъ. По уходѣ изъ этого имѣнія въ другое, разъ онъ ночью

пришелъ въ Яблочное, влѣзъ въ окно и повытаскивалъ эти шкатулки; потомъ отправился въ Тирасполь. Здѣсь познакомился съ крестьяниномъ Василиемъ Сайчукомъ и въ сообществѣ съ нимъ укралъ у татарина вола; крестьянинъ былъ пойманъ, а онъ Римашевскій бѣжалъ. Возвращаясь домой къ матери, шелъ онъ опять мимо этого же имѣнія. Залѣзши ночью въ кладовую черезъ отверстіе, сдѣланное имъ въ крышѣ, онъ и повывбрасывалъ изъ нея вонъ все тѣ вещи, которыя оказались къ тому удобными, и зарылъ ихъ въ землю при дорогѣ, ведущей къ Куднѣ, кромѣ зеленого обитья (шпалеръ), которое взялъ съ собою. Потомъ отправился въ Междурѣчье, гдѣ и познакомился съ Катериною Бернацкою и ея дочерями. Въ сообществѣ съ ними онъ и сбывалъ украденныя вещи разнымъ лицамъ, большею частію жидамъ, принося ихъ изъ потаенаго мѣста одинъ. Такъ велось это дѣло до

тѣхъ поръ, пока онъ не былъ пойманъ. Все это показали на себя самъ Римашевскій и подтвердилъ присягой.

Пленипотентъ Павла Каминскаго требовалъ соответственнаго преступленію наказанія; а пленипотентъ обвиненнаго—снисхожденія, какъ потому, что Римашевскій былъ шляхтичъ, такъ и

потому, что это первое преступленіе было совершено имъ по молодости и по наущенію *«душно неприятели»* (т. е. душегубца дьявола).

Судъ приговорилъ Римашевскаго къ повѣшенію, а Бернатскую съ дочерьми—къ наказанію розгами.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ девятьдесятъ пятого, мѣсяца Ноября четырнадцатого дня.

На рочкахъ судовыхъ кгродскихъ Берестейскихъ, порядкомъ статутнымъ припалыхъ и судовне у Берестью отпавованныхъ, передъ нами Яномъ Беклевскимъ—подстаростимъ, Бонифацимъ зъ Пасилова Островскимъ—чешникомъ Новогородка Сѣверскаго, судьею, а Иеронимомъ Домбровскимъ—чешникомъ Рославскимъ, писаромъ, врадниками судовыми кгродскими воеводства Берестейского:

Кгды съ порадку реестрового, по приданью позваннымъ пленипотента пана Теофила Рущица и по данью копіи зъ заказу, ку суженію припала справа его милости пана Павла Леневица Каминскаго именемъ ясневельможное ее милости пани Святославы зъ Раецъ Пражмовское—хоружиное надворное коронное, зъ некимъ мянующисе быть Юзефомъ Римашевскимъ, также некими Катариню и цорками оное, также Катариню и Зофію Бернадцими, въ мѣстѣ Межирѣчу мѣшкаючиими, здрайцами и злочинцами зазлапаньемъ оныхъ на злодѣйскомъ учинку, за поставеньемъ до суду одъ его милости пана Павла Леневица Каминскаго, панъ Даніель Левкевичъ, а одъ помененого Римашевскаго и вышречонныхъ Бернадцихъ панъ Теофиль Рущицъ, одъ насъ владу приданый, пленипотентове обѣихъ сторонъ,

при бытности самыхъ особъ очевисто становили.

За тымъ вышменованый актора пленипотентъ поданого очевисто въ руки въ станціи его милости пана намѣсника Берестейскаго обжалованымъ, въ вензенью будучимъ, заказу черезъ енера-ла Александра Кривицкаго признаемъ оного правне доведши, жаловалъ зъ того заказу о то:

Ижъ въ року теперешнемъ тысяча шестьсотъ девятьдесятъ пятого со дня петнадцатого на день шестнадцатый мѣсяца Августа, перепомнявши срогости права посполитого, на таковыхъ злочинцовъ сурове описаного, поменныя Римашевскій зъ помочниками и помочницами своими ку шкодѣ великое ясневельможной ее милости пани Пражмовское—хоружиное надворное коронное, згодне стальными въ ноци въ самой первоспи, маетности вышречонное ясневельможное ее милости паней Пражмовское—хоружиное надворное коронное, названое Яблечно, въ воеводствѣ Берестейскомъ лежачое, вкрадшисе до скарбцу, въ завѣдыванье пану Павлу Каминскому повѣроного, кгдѣ не малый депозитъ зложеный zostавалъ, въ нимъ не мало богатыхъ сплендоровъ, що одно было злота, сребра, обитья, шпалеровъ, футеръ розныхъ и сукенъ на тридцать тысячей и далѣй, выкрадши, до мѣста Межирѣча зъ тымъ всимъ поуходили; также всполне вси обжа-

лованные резидуючи, сплендоры забра-
ные способомъ злодѣйскимъ, розне пе-
ревозили, зъ обитья кафтаны робили,
сребро рубаючи розне по рознымъ мѣст-
цамъ, такъ въ томъ мѣстѣ Межирѣчу,
яко тежъ у яснеосвецоного княжати его
милости пана подканцлерого вел. княз-
тва Литовского, Бѣлое названое, жидомъ
за безцѣножъ продавали, а на свой об-
рочали пожитокъ. Которыхъ то зло-
чинцовъ, кгда въ прентцѣ въ мѣстѣ Ме-
жирѣчу полапано и нѣкоторыхъ шма-
товъ обитья розного, также сребра зъ
мѣдницы великой порубаного налезено-
го, въ такъ великой шкодѣ доведечи со-
бе съ тыми злочинцами справедливости
тутъ до суду вашъ мостей акторъ тотъ
становить. А затымъ, не могучи такъ
великихъ стратъ позыскать, водлугъ
артыкулу семнадцатого и осмнадцатого,
зъ роздѣлу чотырнадцатого при лицу,
которое при немъ налезное, иное
засъ у розныхъ особъ для дальшого до-
воду по окуповане, яко то: сребра пору-
баного штукъ кильканадцать и обитья
часть передъ вашъ мостями, врадомъ,
презентую, ажебы се призналъ, гдѣ
иные сплендоры позаводилъ, и, ежели
больше не мѣлъ до того злодѣйства
помочниковъ, на конфесати узнанья и
всказанья у насъ владу афектоваль.

А пленипотентъ обжалованыхъ панъ
Теофиль Руцицъ повѣдилъ, ижъ тотъ
Римашевскій презъ молодость лѣтъ сво-
ихъ, а звать за подущеньемъ душного
непріятели до такового склонился учин-
ку, который и самъ, персоналитеръ ста-
ваючи, въ томъ оскарженью даетъ се вин-
нымъ, милосердя однако вашъ мостей
судового, яко шляхтичъ упрашаеть,
ажебы тотъ першій его поступокъ былъ
перебачоный, кгдажъ и право посполи-
тое такъ обваровало, артикулъ одинад-
цатый зъ роздѣлу чотырнадцатого: же

кгдабы шляхтичъ въ злодѣйствѣ пер-
шій разъ обвиненъ былъ, теды згола ка-
раный бытъ(не)маеть, лечъ ведлугъ важ-
ности лица грошми окупитеся; а если-
бы для убозства окупитеся не могъ,
теды маеть бытъ выданъ тому акторо-
ви, кому зашкодилъ, на выслугу, доко-
лѣ выслужить. Который по праву жи-
тя своего обѣцуючи, ажебы ведлугъ то-
го права артикулу одинадцатого зъ роз-
дѣлу чотырнадцатого былъ захованый,
просить и домавяеть се.

А такъ мы врадъ, въ той справѣ его
милости пана Павла Леневича Камин-
ского, именемъ ясневельможное ее ми-
лости пани Святославы Дуниновны
зъ Раецъ Пражмовское, хоружиное над-
ворное коронное, зъ нѣякимъ Юзефомъ
Римашевскимъ, здрайцою и злочинцою
таемнымъ, также зъ неякими Катарин-
ною и цурками ее, также Катаринною и
Зофією Бернацкими, за поставеньемъ
оныхъ передъ нашъ врадъ до суженья,
а то стороны неслушного способомъ
злодѣйскимъ въ року теперешнемъ ты-
сеча шестьсотъ девятьдесять пятомъ,
мѣсяца Августа 30 дня, петнадцатого
на день шестнадцатый черезъ обжа-
лованый въ маестности ясневельможное
ее милости пани Святославы Дунинов-
ны зъ Раецъ Пражмовское, хоружиное
надворное коронное, названой Яблечно,
въ воеводствѣ Берестейскомъ лежачое,
скарбцу выкрадненья, шкоды многое ве
злотѣ, сребрѣ, шпалерахъ, обитяхъ,
сукняхъ, за тридцать тысячей злотыхъ
учиненья, за тымъ о вины и каранья
правные. Въ которыхъ справѣ зъ оче-
вистыхъ обѣихъ сторонъ мовенью пле-
нипотентовъ, поневажъ се поменены
Римашевскій до такового злодѣйства
самъ добровольне у суду призналъ, же
тые сплендоры, съ скарбцу выкрадши, до
помененыхъ Бернацкихъ до Межирѣча

внеслъ; мы врадѣ, для достаточнѣйшей вѣдомости, зѣ кимъ онѣ той скарбецѣ выкрадалъ и тые сплендоры гдѣ и кому попродавалъ и позбывалъ, оного на конфесаты ведлугъ злеггованыхъ артыкуловъ всказуемъ и терминъ тое пробы черезъ мистра Берестейского чиненья день дванадцатый сего мѣсяца Ноябрья назначаемъ; съ поменеными засѣ Бернацкими, еще на тотъ часъ не чинечи жадное децизиі, ажъ до взятя съ конфесаты вѣдомости, одкладаемъ.

А кгда день дванадцатый сего мѣсяца, вжо по учиненой конфесатѣ, ку розсудку правному припалъ, одъ актора той же пленипотентъ панъ Даниель Лескевичъ, а отъ Юзефа Римашевского и другихъ особъ панъ Теофилъ Рушницъ, умоцованые оныхъ, становили. Затымъ пленипотентъ акторовъ, доводечи при обшерной контроверсиі жалобы реляцію двухъ енераловъ воеводства Берестейского Александра Курвицного и Станислава Ядевича, презентуючи конфесату, передъ нами врадомъ, въ тые слова писаную:

Z przydania ichmość urzędników grodzkich, będąc naznaczeni my ienerałowie iego król. mości woiewódzstwa Brzeskiego, niżej na podpisach rąk (własnych) naszych wyrażeni, z stroną szlachtą panami Janem y Stanisławem Łozowickiemi y panami Stephanem y Jakubem Bedneckiemi, byliśmy užyci od imci pana Pawła Leniewicza Kamieńskiego—sługi wielmożney imci paniey Prażmowskiey—chorążyney nadworney koronney, według dekretu urzędu Brzeskiego na dniu dziesiątym Nowembra, z Jozephem Rymaszewskim ferowanego, którym dekretem urząd grodzki w roku teraznieyszym tysiąc sześćset dziewiędziesiąt piątym tego Jozepha Rymaszewskiego na turtury wskazali y dzień dwunasty tego miesiąca do probowania

onogo przez mistrza nazaczyli. Na którym dniu my ienerałowie z stroną wysz pomienioną szlachtą, kiedyśmy przyszli w mieście i. k. mości Brześciu, do ratusza, y ten Józeph Rymaszewski był z pod warty z grodu od imci pana namiesnika przyprowadzony, y kiedy według dekretu mistrz onogo Jozepha wziwwszy, poczoł probować; pierszy raz zeznawał: iż sam iest rodzic z Podola, a matkę swoią ma w Łucku. Zeznał to nappierwiew: kiedy służył u imci pana Munsztra przy dworze i. wielmożney ieymości pani chorążyney nadworney koronney, w maięności imci pana pisarza w. x. Lit., widział, że były w pokoju szkatuły. Odstawszy od tego pana Munsztra w Jabłeczny, poszedł prosto do maięności Czerniow y tam w nocy wlaźł oknem do pokoju sam ieden y te szkatuły powyślupował; tylko tam sprawy znalazł, a więcej nic nad sprawy nie było. Stamtąd, odszedszy, bawił się, iako sam zeznawał w Terespolu y tam z drugim chłopem Terespolskim, na imie Wasilem Sayczukiem, namówiwszy się ukradli woła u tatarzyńa w Lebedziowie. Złapano onego Wasila Sayczuka z tym wołem, a ten Jozeph Rymaszewski uciekł. Uciekszy szedł prosto ku matce swoiey gościncem mimo Jabłeczna, w piątek, w nocy wlaźł do skarbcu, styłu gonty y dranice na górze pozdzierawszy, sam tylko ieden; za drugim probowaniem zeznawał, że wlaźszy w skarbiec na górę, potym się spuszczał z góry na dół y tam skrzynie nappierwiewiey otworzył, w której było obicie różne, to iest, burkatelowe pstre do dwóch pokoiów brytów sześćdziesiąt wzięł, drugie adamaszkowe karmazynowe brytów trzydzieście, trzecie lamowe zielone, brytów sześćdziesiąt; te obicia, iako sam zeznawał, z skrzyni wybrał, kuntusz sukna olenderskiego, szary podszyty mar-

murkami, y ten zeznawał, że wzioł; miednicę stojącą na skrzyni w puzdrze, iako zeznawał, namacawszy wyioł z puzdra tamże w skarbcu wpuł schylił, która miednica pstro złocista Auszpurskiej roboty, ważąca czterdzieście grzywien, y to zeznawał, że tylko sam te rzeczy z skarbcu znów toż dziurą powyrzucal y sam wylazszy y pobrawszy, to wszystko w polu przy gościńcu, iadąc do Kodnia, zakopał. Które rzeczy, iako sam zeznawał, że dwie niedzieli leżały, tylko obicie iedne wzioł z sobą, zielone lamowe; z tym obiciem, iako zeznawał, szedł do Miedzyrzycz y sprzedał, iako zeznaie, arędarzowi Dołhińskiemu, do Miedzyrzecz należącemu, za które tylko od tego żyda wzioł złotych piętnaście. Tam, mieszkając w Miedzyrzeczu, poznawszy się, iako sam zeznał, z Katarzyną Bernacką, w Miedzyrzeczu mieszkającą, y z córkami oney Zophią y drugą Katarzyną Bernackimi, poznawszy się z nimi, iako zeznawał, wrócił się do owych zakopanych rzeczy sam ieden y tam odkopawszy, przyniosł do domu tych pomienionych Bernackich; tamże w domu iuż, iako zeznaie, sam on ten wysz pomieniony Jozeph Rymaszewski z tymi Bernackimi, wziowszy siekiere, porombali w sztuki wielkie tę miednicę, iako sam zeznawał, że były sztuki napiędz y wszyrz y wzdłuż, s którym srebrem iechał z Zophią Bernacką do Białey y tam żydowi, nazwanemu Gierszonowi, sztuk dwadzieścia y pięć y wzdłuż y wrzerz na piędz przedali za sześćdziesiąt złotych; które srebro, iako zeznaie, żyd ważył bezminem, kamieni nakładszy w szalę. Okrom tego znów ta Zophia Bernacka sama sprzedała temu żydowi Gierszonowi sztuk cztery srebra wielkich, za które ieno wzięła półczternasta złotego; potym zeznaie, że Katarzyna Bernacka

temuż żydowi Gierszonowi sprzedała sztuk dwie wielkich, za które tylko talar bity, iako zeznaie, wzięła. Tenże Joseph Rymaszewski, za pociągniением trzecim zeznaie, że temu żydowi Gierszonowi dał sztukę wielką srybra, za które nic niebrał pieniędzy. Z Białey poszedszy do Terespoła, kupił konia u cygana za złotych trzydzieści, znów kupiwszy konia y kulbakę, iechał nazad do Białey; tamże krawcowi dał sobie robić suknie nieiakiemuś Grabowskiemu, iako sam zeznaie, że futro wyprówszy s pod kuntusza, kazał na siebie przerobić, żupan z obicia burkatelowego kazał sobie zrobić y kaftan z drugiego obicia. Pobrawszy te suknie znów nazad powrócili z Zophią Bernacką do Miedzyrzycz. Przybywszy do Miedzyrzycz, iako zeznaie, że Zophia y Katarzyna Bernackie z obicia karmazynowego kazali sobie snurowki porobić. Znów za pociągniением zeznaie, że srebra w Miedzyrzyczu żydówce wdowie, nazwaney Chai, połowę teyże miednicy większą z Katarzyną Bernacką przedali, które srebro żydówka ważyła narzucawszy w szale kamieni y kredy; wzięli od niey złotych piędziesiąt y trzy. Znów, iako zeznaie, że stara Bernacka z córką Zophią przedali teyże żydówce Chai sztukę wielką srybra napółtory piędzi, za które tylko wzięli złotych siedm. Znów, iako zeznaie za pociągniением, że sama stara Bernacka teyże żydówce szmatów trzy wielkich, za które złotych dwa wzięła. Znów taż Bernacka stara teyże żydówce sprzedała sztuk dwie, za które złoty ieden y groszy siedm wzięła. Osobliwie znów, iako zeznaie, że Kaśka Bernacka sprzedała teyże żydówce sztuk srebra dziesięć wielkich, za które wzięła złotych dziesięć. Znów zeznawał, że futro dali do schowania marmurkowe mieszczaninowi

Woiciechowi Barankiewiczowi, tenże zeznawał, iż poiechawszy znów do Białey, dał żydowi Gierszonowi brytów trzy obicia burkatelowego do schowania. Tenże zeznawał, że w domu tych Bernackich z starą Bernacką zakopali obicie karmazynowe y kawał śrybra w piecu. Ten że zeznawał, że kiedy go złapano w Białey, to od niego odebrał imci pan Stanisław Rogowski konia z kulbaką y parę pistoletów, sukna łokci dwa. Y kiedy iuż daley mistrz onego przy nas ienerałach y stronie szlachty z świecami probował; tedy się więcey ni do czego nie chciał znać nadto, co się wyżej przyznał. A tak my, ienerałowie, cokolwiek on ten, Józeph Rymaszewski, będąc przez mistrza przez pięć razy probowany, zeznał, na ten nasz relacyyny konfesaty kwit spisawszy przy pieczęciach naszych y podpisach rąk naszych, stanowszy przed urzędem, zeznaiemy y ku zapisaniu do xiąg urzędowych daiemy. Pisan w ratuszu Brzesckim, roku tysiąc sześćset dziewiędziesiąt piątego, miesiąca Nowembra dwunastego dnia. Aleksander Krzywicki—ienerał iego król. mści woiewódtwa Brzesckiego; Stanisław Jacewicz—ienerał i. k. mści woiewodztwa Brzesckiego.

По которое прочитанью тотъже пленипотентъ, ставаячи вносилъ то: поневажъ се показало зъ конфесаты, же тотъ Римашевскій одъ немалого часу способомъ злодѣйскимъ шкоды, якоसे самъ призналъ, чинилъ, а потомъ и тотъ скарбець выградши съ поменеными Бернадскими переводилъ, и сребро зъ ними порубавши продавалъ, въ чомъ, яко тотъ самъ принципалъ Римашевскій, такъ тежъ и вышей речоные Бернадские, которые любо на тотъ часъ при скрадненью скарбцу не были, однакъ речей краденыхъ уживаячи, сполнѣ

переводили, и на то своей жалобы акторови своему, его милости пану Павлу Каменскому до присеги забералъ. А по присезѣ ведлугъ алекгованого права, артикулу чотырнадцатого зъ роздѣлу тогожъ, всехъ пенами криминальными на горлѣ обвѣщеньемъ покаранья; а до дохоженья у тихъ, кому що продано зъ тихъ сплендоровъ салвы zostавенья; тое засъ конфесаты въ декретъ вписанья. Пленипотентъ запозваныхъ при першемъ домавянью ставаячи, такъ помененого Римашевского, яко тежъ будетъ ли узнанье и тихъ невѣсть всехъ на выслугу, поневажъ се вжо веле речей и поворочало, декретомъ вашъмости взданья у насъ враду обѣдвѣ стороны просили и домавлялися.

А такъ мы врадъ, въ той справѣ вышешенованной, по приданью позванымъ пленипотента, пана Теофиля Роцица, по взятыю на копію зъ заказа и данью оное по откладѣ тое справы до дня дванадцатого Ноября, въ самой справѣ зъ очевистое и достаточное обеихъ сторонъ контроверсы, любосе помененый Юзефъ Римашевскій до выкраденья скарбцу самъ добровольне, у суду ставаячи, призналъ, а надто еще на конфессатахъ повѣсть свою ствердивши, до веле речей и шкодъ рознымъ особомъ починеныхъ призналъ, мы врадъ, на дальшій доводъ его милости пана Каминского до присеги на всей жалобѣ узнаваемъ, которому его милость при протестаціи и поступку правномъ, ведлугъ добровольного взятыя на томъ, яко правдивѣ въ року теперешнемъ шестьсотъ девяностъ пятомъ зо дня петнадцатого на день шестнадцатый Августа Юзефъ Римашевскій въ маенности ясневельможное ее милости пани Пражмовской—хоружиное надворное коронное, названомъ Яблечно,

вкрадшисе до скарбцу, не мало богатыхъ сплендоровъ въ сребрѣ, злотѣ, обитяхъ и шпалерахъ богатыхъ—на тридцать тысячей злотыхъ способомъ злодѣйскимъ выкрадѣ, и тые сплендоры разные богатые до Межирѣча спровадивши, зъ неякими Катариною и цурками оное, также Катариною и Зофією Бернацкими переводилъ и продавалъ, присегу всказуемъ и день чотырнадцатый сего мѣсяца Ноября выконанья оное передъ нами врадомъ назначаемъ. А по таковой присезѣ, забѣгаючи, ажебы злодѣйство и злость людская погамована была, помененого Юзефа Римашевско-го на горло обвѣшенъемъ, а зась Катарину и цурки оное, также Катарину и Зофію Бернацкихъ, взглядомъ милосердья, одъ пенъ криминальныхъ на тотъ часъ увольнивши, ажебы однакъ въ справедливости святой учинени до-сытьсе стало, у пренгера розгами битъ-емъ всказуемъ и осужаемъ.

А кгда день чотырнадцатый ку выконаню присеги, одъ насъ владу назначоный, припалъ, тогда за приволанъ-емъ черезъ, еверала сторовъ до присегъ его милость панъ Павелъ Каминскій, чинечи декретови нашому досить, присегу зъ роты себе даное выконалъ въ тые слова:

Ja Paweł Kamieński przysięgam Panu Bogu Wszchemogącym, w Trójcy Świętey iedynemu na tym, iako prawdziwie w'roku teraznieyszym tysiąc sześć set dzie-więdziesiąt piątym, ze dnia piętnastego nadzień szesnasty Augusta, Józeph Rymaszewski w maiętności iaśnie wielmoż-ney ieymosć paniey Prażmowskiey—cho-раżyney nadworney koronney, nazwaney Jabłeczney, wkradшы się do skarbcu, nie-мадо богатых splendorów we srebrze, złocie, obiciach bogatych—na trzydzieście tysięcy złotych, sposobem złodzieyskim wykrađł, y te splendory różne bogate, do Miedzyrzecza wprowadziwszy, z nieiakie-miś Katarzyną Bernacką y córkami oney Katarzyną y Zophią Bernackiemi prze-wodził y przedawał. Na czym iako sprawiedliwie przysięgam, tak mi Panie Bo-że pomoż y мѣка Jego święта.

По которое выконаню присеги, мы врадъ тотъ декретъ, яко вжо записежо-ный, во всихъ пунктахъ и паракграфакъ утвержаемъ и оный до езекуціи при-водитъ позволяемъ. До дохоженья зась шкодъ, у кого бысе показало, салву акторомъ заховуемъ. Которая справа есть до книгъ кгородскихъ Берестей-скихъ записана.

1696 г.

Изъ книги за 1629—1636—1645 годы, стр. 3079.

452. Донесеніе вознаго о замученномъ жидами сынѣ Кодненскаго райца Лукашевича.

Возный Брестскаго воеводства Самуиль Яцевичъ, приглашенный Кодненскими мѣщанами для освидѣтельствования мертваго тѣла дитяти, израненнаго жидами, симъ листомъ доносить: что дитя это принадлежитъ мѣстному райца Лукашевичу; что оно было украдено жидами во время церковной процессіи и въ израненномъ видѣ выброшено на урочище Омшану, гдѣ на-

шелъ его пастухъ; что раны были видны на головѣ, на шеѣ, на лицѣ и на всемъ тѣлѣ, въ невѣроятномъ количествѣ; что во время оповѣщенія объ этомъ тиранскомъ поступкѣ мѣщане Кодненскіе и отецъ засвидѣтельствовали, что поступокъ этотъ принадлежитъ жидамъ, которые всегда жаждутъ христіанской крови.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ двадцать перваго дня.

На врадѣ кгродскомъ Берестейскомъ, передо мною Яномъ Беклевскимъ—подстаростимъ Берестейскимъ, ставши очевидно енераль его королевское милости воеводства Берестейскаго Самоль Яцевичъ, квити свой реляційный оразъ и обдукційный призналъ, въ тые слова писанный:

Ja ienerał i. k. mści woiewodztwa Brzeskiego, niżej na podpisie ręki mey mianowany, zeznamam tym moim racyinym y obdukcycinym kwitem, iż w roku teraznieyszym tysiąc sześćset dziewiędziesiąt ósmym, miesiąca Maia dwudziestego dnia, z stroną szlachtą panami Theodorem y Jakubem Terpiłowskiemi, z któremi, za użyciem od całego magistratu wszystkich mieszczan Kodeńskich, majątności dziedzicznej iasnie w pana Sapiehi, woiewody Trockiego, prezentował ciało, tyrańsko a niemilosiernie przez przewrotność żydowską, zawsze chciwych krwi chrześcijanskiej zabitego, zamordowanego syna Tymosza Łu-

kaszewicza—raocy pomienionego miasta Kodnia, na imię Matiasza Łukaszewicza, tu w mieście i. k. mci Brześciu, y oglądałem z pomienioną stroną moją szlachtą, przy mnie na ten czas będącą; na którym, za okazaniem sobie, widziałem koło uszu w głowie rany trzy nożem zrznięte, wedle ucha lewego trzy rany kłuto śnać nożem, oko prawe wyłupione, kark wyrznięty, po samych żyłach wszystkie ciało skatowane, zmęczone, popróte sztychami po plecach, bokach, piersiach, pięty podrzynane, owo zgoła trudno zliczyć ran, zadanych na pomienionym synie Tymosza Łukaszewicza. Oraz stosując się do prawa pospolitego, po wszystkich czterech rogach woząc ciało obwołałem, iż te tyrańskie zamordowanie stanęło przez żydów, imionami y przezwiskami Kodenskim y Brzeskim y innym kahałom wiadomych y znaiomych, iako mienili przede mną ienerałem mieszczanie Kodeńscy y oyciec Tymosz zamordowanego dziecięcia; że w roku wysz pisanym dnia siódmego Maia, pod czas processiey te dziecko porwano, a potem gdy zaraz 'opyt czynio-

no, nie znalazło się y dosyć swemu zawziętemu umysłowi uczyniwszy, chyttry naród żydowski, unikając złego uczynku, w roku terazniejszym tysiąc sześćset dziewiędziesiąt ósmym, miesiąca Maia dwunastego dnia, na łaże—Omszana nazywającej się, uroczysszczem na tey to Omszanie pasznik blisko miasta Kodnia oznaymiłem. Na dowód czego ia ienerał, będąc w tey sprawie użytym, daie ten mój relacyiny y obdukyiny kwit z

podpisem ręki wey własney, za pieczęciami strony szlachty, przy mnie na ten czas będącey, ku zapisaniu do xiąg grodzkich Brzesckich.

У того реляційного и обдукційного квиту подпись руки енерала тыми словами: Samuel Jacewicz, ienerał i. k. m. woiewódtwa Brzesckiego. Roku 1696, miesiąca Maia 7 dnia, stawszy oczewiście na urządzie wysz mianowany ienerał tę relacyę obdukyi przyznał.

1717 г.

Изъ книги за 1717 годъ, стр. 217.

458. Судебное опредѣленіе по дѣлу Франциска Гоздиковскаго съ Павломъ и Казиміромъ Езерскими о нанесеніи ранъ и побоевъ сими послѣдними Гоздиовскому и его женѣ.

Управляющій Черныковскимъ имѣніемъ Францискъ Гоздиковскій вмѣстѣ съ супругою своею приносятъ жалобу въ судъ на Павла и Казиміра Левальтовъ Езерскихъ и другихъ ихъ помощниковъ въ томъ, что они, во время прѣезда Гоздиковскихъ въ имѣніе Черныковъ, въ день праздника св. Николая Чудотворца (Русскаго), по выслушаніи ими литургіи и выходѣ изъ церкви, напали на нихъ, начали сперва поносить ихъ неблагопристойными словами, затѣмъ, ухватившись за сабли, стали рубить самого Гоздиковскаго по головамъ и рукамъ; затѣмъ едва живаго и истекающаго кровью, отнесли на дворъ, жестоко избивши его беременную жену, которая разрѣшилась отъ этого выкидышемъ мужскаго пола,

и удалились съ похвалою на его жизнь. Въ жалобѣ своей Гоздиковскіе исчислили до 500 злотыхъ убытку, понесеннаго лично ими чрезъ свое израненье, и до 300 злотыхъ убытку, понесеннаго владѣльцемъ имѣнія Черныкова. По требованію суда обѣ стороны—жалующаяся и отвѣтная явились на разбирательство. Но здѣсь Θεовилъ Роциць—повѣренный Езерскихъ, представилъ письменное заявленіе отъ своихъ вѣрителей о томъ, что они, отправляясь на судъ, дорогою тяжело заболѣли, и по этой причинѣ просилъ чтобы судъ отложилъ разбирательство этого дѣла до слѣдующихъ сроковъ. Судъ дѣлаетъ постановленіе согласное этому заявленію.

Roku tysiąc siedmsetnego siedmnastego, miesiąca Februaryi dwunastego dnia.

Na roczkach Nowembrowych grodzkich Brzesckich, sądownie w Brześciu odprawowanych, przed nami Zygmuntem Benedyktem Chrzanowskim — czesznikiem y podstarościm, Ambrozým Kościuszkiem — sędzią, y Pawłem Kościuszkiem Siechnow-

skim — pisarzem, urzędnikami sądowemi grodzkimi woiewódtwa Brzesckiego, gdy s porządku rejestrowego ku sążeniu przypadła sprawa imć pana Franciszka Gozdzikowskiego—zawiadowcy Czerniakowskiego y pani małżonki iegomości, imieniem wielmożnego imć pana Franciszka Szuyckiego—podstolego woiewódtwa Brzesc-

kiego, pana swego, z imię pany Pawłem y Kazimierzem Lewaltami Jezierskimi y ieymosć panią Teresą Krzywobłocką Pawłową pierwszego małżeństwa, Sadowską, a terażnieyszą Pawłową Lewaltową Jezierską, iako samą pryncypalką, y pomocnikami ichmść za pozwem, mieniąc o to y takowym sposobem:

Iż gdy protestujące ichmść w roku terażnieyszym tysiąc siedmsetnym szesnastym, miesiąca Maia dwudziestego dnia, w dzień ś. Mikołaiia święta Ruskiego, przyiachawszy na odpust do cerkwi Czerniakowskiey, w majątności y dobrach imć pana Samuela Jurewicza—podstolego Czernihowskiego będącey, gdzie po wysłuchanym odprawionym nabożeństwie, protestujące ichmść iako gospodarze chcąc się do majątności Czerniakowa pospieszyć, zaraz do poiazdu swego prosto z cerkwi, w plebaniey Czerniakowskiey będącego przyszedszy, odieżdżać chcieli. Tamże obżalowani ichmść na tę plebanią gwałtownie z pomocnikami swemi naszedłszy, bez dania żadney okazji, ludzi sobie niewinnych, pierwiey słowami nieuczciwemi zżaliali, zkonfundowali, a potom do szabel porwawszy się, samego pana Gozdzikowskiego, bezbronniego szablami po głowie, po rękę siekli, rąbali w głowę, ręce obiedwie rany śmiertelne pozadawali y obie ręce skaleczyli, po którym skaleczeniu krew, uszła y ledwo co żywego do dworu przyniesiono; samą panią Gozdzikowską, praegnantem będącą, płazami y suchemi razami okrutnie a nielitościwie zbili y tyrańsko stłukli, z której okazji dziecie męskiey płci poroniła, iako obszerniey obdukcya ieneralska każde razy, wszystką rzecz w sobie wyraża. Y mało na tym mając, ieszcze o dochodzenie reszty zdrowia zabicem na śmierć, srogą odpowiedź y pochwałkę uczynili. Które to tyrańskie a niemilosierdne zbicie, zranienie y zka-

leczenie swoje, o czynioną odpowiedź y pochwałkę, o szkody przez to namniey na złotych pięćset poniesione, osobliwie o mieszkanie w gospodarstwie y niewygodzie pańskiej na złotych trzysta poniosł; w dalsze paeny prawne chcąc protestujące ichmść prawem czynić, szkod paen prawnych requirować, a w samey rzeczy skuteczną przyiać rozprawę, actores pozwanych ichmść adcitowali, przytym o szkody, nakłady y winy prawne. Do której sprawy, na dniu dwunastym Februarii, wysz na dacie wyrażonym, za przywołaniem ieneralskim stron do prawa, gdy stawiając od aktorów patron imć pan Bonifacy Skokowski, do oczewistego produktu iść usiłował y vigore artykułu trzydziestego, z rozdziału czwartego, iako w sprawie kryminalney comparyciy wszystkich pozwanych ichmść dopraszał się.

A od pozwanych ichmść odezawawszy się patron imć pan Teofil Roszczyc, nie przypuszczając tey sprawy do oczewistey kontrowersyi, obmowę na obłożney chorobie w drodze stałej, na piśmie podaną, z konnotacją pisarską praezentując, która aby była u sądu czytana y przyjęta, artykułem dwudziestym trzecim, z rozdziału czwartego, dowodził, y oraz remisyy do przyszłych roczków, dopraszał się. Która obmowa tak się w sobie ma: Wielmożni mości panowie sędziowie grodziey woiewództwa Brzeskiego! Wziąwszy wiadomość o roczkach sądzących się w Brześciu, lubo inkursya Moskiewska dotąd w domach zatrzymała y nie mogliśmy na te roczki wczesnie wyiechać. Od których uwolniwszy się, gdyśmy śpieszno do Brześcia iachali, na też sądy wielmożnych panów, obawiając się, aby imć pan Franciszek Gozdzikowski y drudzy ichmść na nas iakiey nieotrzymałi kondemnaty; a że nas w drodze iadących do Brześcia, w karczynie w Kiwaczykach, Pan Bóg ob-

łóżną nawiedził chorobą, że ani z mieysca wyiechać nie mogliśmy y na tych roczkach stanąć y każdemu usprawiedliwić się nie możemy, upraszając wielmożnych panów dobrodzieiów o tę łaskę, abyście do przyszłych roczków suspensę uczynili, y takowych spraw nie sądząc, ktoby się przeciwko nam co pisał, do przyszłej kadencyi sądów odłożyli, na którym to terminie usprawiedliwić się deklaruiemy. O co y powtórnie upraszając, piszemy się wielmożnych panów y dobrodzieiów nayniższemi sługami. Paweł Lewałt Jezierski, Kazimierz Lewałt Jezierski, z Kiwaczyc dnia dziewiątego Februarii, roku tysiąc siedmsetnego siedmnastego.

Na którą podaną obmowę patron partis actoreae, iako prawnemu terminowi nie kontradykuiąc na przyjęcie oney zezwo-

liwszy, tylko przy pomienionym artykule trzydziestym z rozdziału czwartego opponował się, y aby wszystkich pozwanych ichmościów była comparycyą pod stratą sprawy domawiał się.

W którey sprawie my urząd, stosując się do prawa pospolitego obmowę na obłożney chorobie, podaną od ichmość panów Pawła y Kazimierza Lewaltów Jezierskich przyimuiemy, y aby ichmość na przyszłych roczkach jurament supra veram infirmitatem wykonali y skuteczną w samey rzeczy rosprawę, bez żadnych zwłok y dalszych zażywania dylacyi, krom żadnego nowego przypozwu, tylko za tym dekretem naszym przyieli, nakazuiemy. Która sprawa, iako się agitowała, tak iest do xiąg sądowych grodzkich Brzesckich zapisana.

1717 r.

Из книги за 1717 годъ, стр. 2479.

454. Судебное опредѣленіе по дѣлу Антона Вислоуха съ ландвойтомъ и другими Брестскими мѣщанами о самоуправствѣ послѣднихъ.

Антонъ Вислоухъ — намѣстникъ Берестейскій жадуется на Берестейского ландвойта, мѣщанъ и нѣкоторыхъ духовныхъ лицъ въ томъ, что когда послѣ покражи въ каедральной церкви какимъ то «хлопомъ» Харлакомъ разныхъ предметовъ, — 3-хъ братскихъ свѣчей по 100 фунтовъ, чаши и дискаса, по подозрѣнію были арестованы и нѣкоторые жида, то ландвойтъ выѣстъ со священникомъ

и мѣщанамъ требовали перевода арестанта въ частуютюрьму и тѣмъ ввели намѣстника въ излишніе расходы до 200 зл. Кромъ этого, помянутые же Ландвойтъ, мѣщане и духовенство не только отняли арестантовъ, но поймали другаго жида, соприкосновенного въ дѣлу и бывшего въ отсутствіи, и посадивши его въ церковный подвалъ, подвергали его пыткамъ и допросамъ не по закону и безуспѣшно.

Roku tysiąc siedemsetnego siedmnastego, miesiaca Decembra siódmego dnia.

W sprawie imci pana Antoniego Wysłoucha — vice-namiestnika grodu Brzesckiego z imci panem Karolem Durczyńskim — lantwoytem, sławetnemi burmistrzami, cechmistrzami y całym magi-

stratem miasta i. k. mci Brześcia, za pozwem po obżałowanych przed nasz sąd wyniesionym, mieniąc o to:

Iż gdy w roku terazniejszym tysiącznym siedemsetnym siedmnastym cerkiew katedralną Brzescką okradziono, gdzie swiec trzy brackich, ważących fun-

tow sto wosku, kielich ieden y patynę wzięto; tedy obżałowani, mając suspicią na chłopa nieiakięgoś, na imię Michała Charłaka, onęgo schwyтали. Który, będąc od obżałowanych związany, przyznał się y powołał dwóch żydów Brzesekich—Jankiela y Jllę Puzniuków, braci rodzonych. Ad interim pomieniony magistrat z cechami swemi, wziowszy Jankiela Puzniuka, powołanego żyda, a w niebytności drugiego obwinionęgo kompryncypała, żonę ięgo na urząd do więzienia w tym że roku, wyż. na dacie pisanym, miesiąca Septembra dwudzięstęgo dnia, oddali. In crastinum zaś obżałowany imci p. lantwoyt z sławetnemi burmistrzami y cechmistrzami, tudzież z prezbiterami, nomine et cognomine obżałowanym świadomemi, przyszedłszy na urząd więźniów tych do prywatnęgo więzienia odebrać chcieli, czemu żałujący delator denegavit. Tedy obżałowani, zdysgustowawszy, złaiawszy odpowiedź na zdrowie uczynili y na postpozycyą osobom żałujących y urzędu violenter odbić żydów deklarowali, a w swoim osadzić więzieniu, a naybardziej pod ten czas wspólnę rady y namowy, obżałowany, będąc wielebny oyciec Anuckiewicz—prezbiter Gierszonowiecki, był, dyffamował, honor szarpał szlachecki nieuczciwemi słowy, od czci od wiary żałujących osądził. O co in foro competenti do rekwirowania takowęgo oppressyi salvę sobie żałujący zachowuie. Obżałowani zaś w takowę swę niepohamowanę persewerując impresie wartą swą przyporęczywszy mocno y przyaresztowawszy, więźniów odebrali y wikt onym żadnęgo niedali. Więc żałujący ięgomość, ductus zelo divini cultus, oraz (acz urzaliwey) dość czyniąc obżałowanemu requizicyi trzech więźniów y trzech stróżów aż do dzisiay dnia, na swoim wikt-

cie de proprio aere trzymać musiał, w czym naymniey rachując na złoty ch dwieście spendował, tak na wivendę sześciu osobom, iako też w zapłaceniu stróżom y na swiece: bo każdy z nich osobliwie siedział y swieca noc przy noc y palić się musiała. A obżałowani chcąc ieszcze na większą a większą czynić urazę i postpozycyą urzędu, nie kontentując się tym, że in absentia Jlli Puzniuka żona ięgo ukowana na urzędzie siedziała; lecz uczyniwszy zasadzili na samego ięgo męża, pomienionęgo żyda, który nie wiedząc o tym, gdy powracał z drogi y do domu, schwytawszy go na Zawrynczu, nie na urząd do żałującęgo, ale do swęgo prywatnęgo więzienia pod cerkiew do sklepu wsadzili, gdzie niemilosiernie, bez sądu, bez prawa, męczyli związanęgo na całą noc, na drugą wieszali, głodem morzyli. A tak gdy się ni do częgo nie przyznał, o co inculpatus żyd, a od takowych mąk iuż bliskim był smierci, obżałowanęgo tedy in absentia żałującęgo per vim na urzędzie chorego iuż prawie na skonaniu żyda porwali, a warty swę ani wikt nie dali. Których to wszystkich wyż pomienionych tak osadzonych winowayców, iako też y stróżów karmić y onym płacić musiał; a gdy się oto u obżałowanych upominał, srogie pochwałki y odpowiedzi na zdrowie żałującęgo obżałowani uczynili y czynić nie przestają. Zaczym o zapłacenie in instanti dwóch set złotych polskich za expensa żałującęgo o kontempt y pospozycyą urzędu, o pochwałki y odpowiedzi; a w samey rzeczy o przyjęcie skutecznęgo rozprawy o inne wszelkie pretensye, które czasu prawa przez kontrowersie patronów dowiedziono będzie, chcąc żałujący na obżałowanych y na ich domach, handlach, towarach, a w niedostatku onych, y na samych osobach

dochodzić prawnie y requirować, żалу-
jący aktor obżałowanym intentował.

Akcya w której sprawie na dniu
czwartym miesiąca Decembra po wzię-
ciu od pozwanych na patrona y po przy-
daniu naszym ad effectationem strony
imci p. Michała Łoiewskiego y po odło-
żeniu tej sprawy do dalszego terminu,
prawnego na terminie niniejszym, wyż
na dacie pisanym, to jest, siódmym De-
cembris, po wzięciu od tychże pozwanych

na kopią z pozwu ad interim, aby ciż
obżałowani więzники wartę y sumpt da-
wali nakazawszy; a oraz względem kon-
kludujących się sądów naszych, tę spra-
wę do przyszłych roczków, które po
tym dekrete naszym sązione będą, od-
kładamy, na którym terminie aby obied-
wie strony, bez żadnego nowego przypo-
zwu y dalszych zażywania dylacyi, sta-
wali y skuteczną przyjęli rozprawę, na-
kazujemy.

1720 г.

Изъ книги за 1720 годъ, стр. 2879.

455. Судебное опредѣленіе по дѣлу между Александромъ Русецкимъ и Анною Русецкою о наѣздѣ на имѣніе и произведенные грабежи и насилія.

Въ этомъ дѣлѣ излагается обоюдная жалоба
двухъ тяжущихся сторонъ по поводу сдѣлан-
ныхъ ими другъ другу наѣздовъ, грабежей, раз-
боевъ и насилій.

Вчинаніе иска принадлежитъ Минскому каш-
теляну Александру Русецкому.

По смерти своего брата тоже Минского каш-
теляничка Русецкаго, онъ вступилъ во владѣніе
оставшимися послѣ смерти своего брата родо-
выми имѣніями. Но жена покойнаго его брата
учинила вооруженный наѣздъ на его имѣніе
Костеневичи и произвела ужасныя насилія и
грабительства.

Въ свою очередь подала жалобу на Русецкаго
и жена его покойнаго брата въ томъ, что онъ
вопреки записямъ и завѣщанію своего брата,
даннымъ на право владѣнія ей Русецкою, учи-

нилъ такой же наѣздъ, и произвелъ такія же
точно насилія и безчинства, завладѣвши при
этомъ завѣщанными ей имѣніями.

Адвокаты обѣихъ сторонъ требовали у старо-
сты инвизичіи, которая и дава была имъ. Ру-
сецкая не согласилась на такое опредѣленіе и
потребовала перенесенія этого дѣла въ литов-
скій трибуналъ.

Въ документъ этомъ есть подробности, харак-
теризующіеся шляхетскіе наѣзды, сопровождав-
шіеся, какъ извѣстно, разными изувѣрствами и
грабежами. Обѣ стороны жалуются другъ на
друга въ убійствѣ и искалченіи невинныхъ,
въ пыткахъ и истязаніяхъ; обѣ насчитываютъ
другъ на другѣ убытковъ свыше 100,000 злотыхъ.

Roku tysiąc siedmsetnego dwudzieste-
go, miesiąca Decembra dziesiątego dnia.

Na roczkach sądowych grodzkich Brze-
skich decembrowych, porządkiem prawa
pospolitego przypadłych y sądownie w
Brześciu odprawowanych, przede mną Ja-
nem Fryderykiem Sapiehą—kasztelemem

Trockim, starostą Brzeskim, Pawłem
Kościuszkim Siechnowickim—pisarzem
grodzkim Brzeskim, gdy z porządku re-
gestrowego ku sądeniu przypadła sprawa
wielmożnego imci pana Aleksandra
z Rusce Rusieckiego—kasztełana Miń-
skiego, starosty Miłkowskiego, y pani

małżonki imści z wielmożną ieymści panią Anną Tryznianką Stanisławową Rusiecką—kasztelanicową Mińską, iako samą pryncypałą, a z imci panem Janem Jarzyną—czesznikiem Grabowskim y panią małżonką imci, w spólney radzie y namowie z sobą będącemi, iako compryncypałami, tudzież z imci panem Jakubem Turem — łowczym Smoleńskim y panią małżonką imci, także z imci panem Alexandrem Piekarskim, y ichmci pany Stephanem Rewockim, Bronikowskiemi, Juriewiczem, Spinkiem, Balickim, Hubarewiczem, Pietkiewiczem, Piątkowskim, Michałem Onichimowskim, Józefem Sienkiewiczem, Samuelem Żukowskim, Jakubem Witanowskim, Woyciechem Młożewskim, Macieiem Czaykowskim, Zdzitowieckim, Janem Stetkiewiczem, Samuelem Kozakiewiczem, Koniuszewskim, Makowskim y innemi pomocnikami, nazwiskami samym że ichmć obżałowanym wiadomemi y znaiomemi, za pozwem od aktorów po obżałowanych ichmć przed sąd mój starościński wyniesionym, mieniać o to:

Iż obżałowana wielm. imci pani Anna Tryznianka Stanisławowa Rusiecka — kasztelanicowa Mińska, wespół z imci panem Jarzyną — czesznikiem Grabowskim y ieymść panią Elżbietą z Młockich Jarzyną — czesznicową Grabowiecką, małżonkami, iako compryncypałami, y z imci panem Jakubem Turem — łowczym Smoleńskim y imć panią Katarzyną Turową—łowczyną Smoleńską, małżonkami, gdy żałuujący delator, dowiedziawszy się o zeyściu z tego świata wielmożnego imci pana Stanisława Rusieckiego—kasztelanica Mińskiego, brata swojego, w roku wyż pisanym, dnia trzydziestego Marca, jure naturali et inscripto dnia wtórego Apryla omni modestia munitus, wziąwszy in realem possessio-

nem maiętność Mościeniewiczze, Wolkę, dobra oyczyste, dziedziczne, w woiewództwie Brzeskim leżące, przy intromissy ieneralskiey, et in pacifica possessione do dnia piątego Apryla zostaiąc; tedy obżałowani ichmć, violando securitate legum, konstitucie seymowe, de violatoribus rigorosissime wyrażone, nie pamiętaiąc na przykazanie Bozkie y na kolligacją bliską, złączoną w roku teraznieyszym tyśiąc siedmsetnym dwudziestym, miesiąca Apryla piątego dnia, dawszy kommendę imci panu Michałowi Onichimowskiemu—agentowi swemu, iako pryncypalnemu hersztowi, y panu Samuelowi Żukowskiemu, panu Józefowi Sienkiewiczowi, Andrzejowi Włodkowi, Michałowi Krupickiemu, Stefanowi Rywockiemu, Janowi Stetkiewiczowi, Jakubowi Witanowskiemu, Woyciechowi Młożewskiemu y innym compryncypałom, lepiej sameyże ieymści imionami y nazwiskami wiadomych y znaiomych, in numero dwudziestu trzech przedney straży z ogniem y mieczem, którzy ordynowani byli, w drugiey bezbożney swewolney gromadzie zebrawszy różney sekty ludzi, osobliwie obżałowana ieymć, dawszy komendę imci panu Alexandrowi Piekarskiemu, Jurewiczowi, pp. Szpinkom y innym compryncypałom do tey kupy zgromadzonem, sameyże obżałowaney ieymci imionami y nazwiskami wiadomych y znaiomych, numero ludzi dwadzieścia; którzy napadszy w pierwszey straży wyż wyrażeni armata et violenti manu, z strzelbą ognistą, z muszkietami, flintami, karabinami, pistoletami, szablami y innym orężem na maiętność Kościeniewiczze, gdzie zastawszy w niebytności żałuujących delatorów, przyacioł y sług zesłanych do zwerifikowania maiętności, prawem naturalnym należących, napadłszy z ogniem

y mieczem, niemiłosiernie a prawie bezbożnie, securitate prawa pospolitego obwarowanych, iednych letaliter postrzelali, osobliwie imści pana Adama Zawadzkiego— sługę żałuujących delatorów, iadącego do żałuujących pryncypałów swoich, chcąc dać znać o takowey violencii y gwałtownym naiezdzie, nie wypuszczając z dziedzica, niemiłosiernie a prawie śmiertelnie, trzy razy z muszkietów dawszy ognia, trzy postrzały śmiertelne zadali y konia pod nim, in valore pięciudziesiąt tal. bitych, postrzeliwszy, skaleczyli; imci pana Konstantego Zaluteńskiego tamże niemiłosiernie na dziedzicu skatowali, który od tak tyrańskiego zbicia y skaleczenia, iako w sobie relacya ieneralska opiewa, Bóg wie, ieżeli żyw będzie, także y pana Ignacego Kozłowskiego. Widząc zaś tak okrutnie wynuzdaną in omne nefas kalwińską imprezę na krew katolicką rzymską, gdy imść pan Jan Lenkiewicz, proszony na ten czas z kilką osiadłemi sąsiadami przyaciół od żałuujących delatorów, nie mogąc żadnem wyperswedować racyami, a nie będąc pewien życia, zawar się w szpichlerzu, do którego od godziny dziewiętey przed południem aż do dwunastey szturmowali, ze czterech stron, ogniem paląc szpichlerz y dusząc dymem, wyrąbawszy okno w tymże szpichlerzu, przez które imci pana Szczepińskiego nawylot przez kark z muszkietu lethaliter przestrzelono. Nie mogąc tedy imci pan Lenkiewicz inaczej się salvować z sąsiadami żałuujących delatorów, na parol poddać się musiał, którego dyzarmowawszy y innych sąsiad iednych kiymi na śmierć zabiając, drugich niemiłosiernie wiążąc o śmierć przypawic podług danego ordynansu od obżałowaney pryncypałki usiłowali; na samego zaś żałuującego delatora srogie odpowiedzi y pochwałki czynili w te sło-

wa: cokolwiek z wami dzieie, toż samo y pryncypałowi waszemu dzieć się będzie, wołając na chłopów, wprzód popoiwszy onych, aby iak nayprędzey dybki gotowali y kaydany na nogi kładli. Na którą tak tyrańską transakcją, gdy żałuujący delator nie wiedząc o tak zawziętey niezbożney praesumpcii, przybywszy iako do swey dziedzicznej majątności Kościeniewicz, dobr w woiewództwie Brzeskim leżących, tylko samotrzeć będąc, zastał iednych lethaliter postrzelanych, drugich pokaleczonych, clipeo opatrności Bozkiey munitus, chłopom swoim dziedzicznym z Zeliszewskich majątności przez obżałowaną ieymność sprowadzonych, tę swywolną kupę rosproszyc kazał. Przez które gwałtowne wyprowadzenie chłopów z majątności Zeliszewskich żałuujące delatorowie nie małą ponoszą szkodę, na siedmdziesiąt tysięcy złotych polskich, et quod maximum, z tychże majątności Zeliszewskich dziedzicznego poddanego, na imie Macieyka Kota, obżałowana ieymść na zdrowie subordynowała y różne sicariata sporządzać usiłue, ex instinctu obżałowaney ieymności wypędzono chłopów sto siedmdziesiąt y dwóch z majątności Kościeniewickich, Wolki, Mazanowki, Kłody, Horbowa y Kisielnika ad ultimum ante agonem zeszedłego małżonka swego y mimo woli wzięwszy poddanę z Kościeniewicz, na imie Pałazkę, która przez tyrańskie mordowanie bez czasu w tymże samym morderstwie płód stracić musiała, iuż na czasiech porodzenia będąca. Krescencye ze wszystkich majątności iuż widząc in decursu zeszedłego świętey pamięci wielm. imści pana Stanisława Rusieckiego, rodzzonego brata żałuującego delatora, obżałowana ieymść in valore na sześć tysięcy y daley, iedne in suum usum obżałowana ieymść obróciła, drugie na zaciągnięcie swywolnych

kup ludzi in sequito sui, to iest kalwińskiej wiary swoiey spendowała, a na ostatek peccatis suis ponendo, ni w czym z prawdą się nie zgadzając, proces w grodzie Brzesckim pełen kalumnii hersztowi swemu, to iest imści panu Onichimowskiemu, sporządzić rozkazała, za którym processem aktorat swój na roczkach maiowych, przed wyściem terminu prawnego, uczyniła. Zktórey tak iawney kalumnii evadendo żałuujące ichmość panowie delatorowie, chcąc innocentiam sui ponere z obżałowaną ieymością, iako sama pryncypałkę, a z imść panem Jarzyną—czesznikiem Grabowskim y panią małżonką, imć panią Heleną z Młockich Janową, Jarzyną—czesznikową Grabowską małżonkami, iako compryncypałami wspólney radzie y namowie z sobą będącemi, y z imścią panem Jakóbem Turem—łowczym Smoleńskim y ieymścią panią Katarzyną Turową—łowczyną Smoleńską, małżonkami, tudzież z obżałowanymi przyjaciółami, pomocnikami y sługami obżałowanych ichmść wyżey specyfikowanemi, do skasowania testamentu y przypisku w nim wyrażonego, ad extendendas poenas in novella confoederationis expressa, także do skasowania wszystkich zapisów, na blankietach uformowanych, do przywrócenia wszystkich ruchomości na trzy kroć sto tysięcy y daley, pozostały po iaśnie wielmożnym świętey pamięci imści panu Stephanie z Rusce Rusieckim—kasztelanie Mińskim, rodzicu żałuującego delatora, tudzież po iaśnie wielm. ieymości pani Annie kniahini Szuyskiej Rusieckiey—kasztelanowey Mińskiej, dobrodzieiach rodzicach żałuującego delatora, przez świętey pamięci wielm. imć pana Stanisława Rusieckiego—kasztelanica Mińskiego, rodzonogo brata starszego, a małżonka obżałowaney ieymści zabranych, także y innych summ na kahale Brzesckim będących, o przywrócenie spraw, przywileiów y ograniczenia maiętności Kościeniewicz, Wolki, Zankowszczyzny, Mazanowki, Kłody, Horbowa, Kisielnika, Kozłowicz, Dąbrowki, Ładzkiego lasu, Horodyszcza, dobr w woiewództwie Brzesckim leżących, tudzież do przywrócenia spraw wszystkich zatrzymanych na dobra Zaliszewskie w ziemi Liwskiej y na inne summy różne, do skassowania cessii, na blankiecie uformowaney na lesnictwo Horyzdryckie, w ekonomii Kobryńskiej będące, które obżałowana ieymść post fata świętey pamięci małżonka swego gwałtownie zabrała, także sprawy stante vita ś. p. przy nieboszczyku zapieczętowane, które nie mieli być ruszone, ani drabowane, przez żałuujących delatorów do przywrócenia onych, iako też y wszelkiey ruchomości: srebra, złota, cyny, miedzi, klejnotów, rządów, wsiadzeń, rumaków, cugów, stad y inney wszelkiey ruchomości, iako się wyżey wyraziło o niekorrespondowanie praetensiom żałuujących delatorów dobr obżałowaney ieymości, o uczynione pochwałki na zdrowie, o gwałtowny niazd na maiętność dziedziczną Kościeniewicz, o tyrańskie postrzelanie sług, przyjaciół żałuujących delatorów, o zabranie rynsztunków, a przytym o uczynienie szkody na ten czas pod czas tego niazdu y na piętnaście tysięcy złotych polskich, którą żałuujące delatorowie ponoszą. Zaczym, chcąc żałuujące delatorowie z obżałowaną ieymość iako samą pryncypałką, a z imć panem Jarzyną—czesznikiem Grabowskim y panią małżonką imci, z imć panem Turem—łowczym Smoleńskim y panią małżonką imci, iako compryncypałami, ze wszystkimi obżałowanemi ichmci, iako kryminalistami prawem czynić, ante omnia do personalney wszystkich ichmścw

pp. kryminalistów compariciei dodania od innych obżałowanych ichmościów, iakoż adney osiadłości ziemskiej nie mających, poręki po sobie, do przywrócenia wszelkich ruchomości, a zatym do zapłacenia szkod, do nawiązania sług—szlachty rodowitey, przy tymże naiezdzie postrzelanych, pobitych z sowitością szkod wszystkich, do wskazania poen, infamii y baniciei wieczney y doczesney, tudzież o wypłacenie wyderkaffów, zatrzymanych na różne kościoły, do nagrodzenia szkod, expens prawnych, z okazji obżałowanych ichmć poniesionych y spendowanych, y wszystkie dalsze praetensie, które czasu prawa przez controwersie dowiedzione będą, dochodzić y requirować, salva melioratione tey żaloby, wyniesienia inney dalszey podług potrzeby y łączenia onych żądujące delatorowie obżałowanych ichmć przed sąd mój starościński zapozwali.

Do której sprawy na dniu piątym miesiąca Decembra po wzięciu od pozwanych ichmćw na kopię z pozwu y po nakazaniu dać oną z wolnym mówieniem o comparicią wszystkich pozwanych ichmć, z wolnym łączeniem żalob, a oraz po odłożeniu tey sprawy do dalszego terminu prawnego, y po oddaniu tey kopii, na dniu siódmym tegoż miesiąca Decembra, po wzięciu od tychże pozwanych ichmć na patrona, którego, to jest imci pana Jana Sudnika, cum comparitione y securitatem zdrowia ab utrinquae obwarowawszy, przydałem, y tę sprawę takż do dalszego terminu prawnego odłożyłem.

Na terminie zaś niniejszym wyżey na dacie pisanim, to jest dziesiątym miesiąca Decembra, anni praesentis, za przywołaniem ieneralskim, z nakazu moiego starościńskiego, stron do prawa od aktorów patron ichmć za mocą prawną, sobie do tey sprawy daną, imć pan Benedykt Tubielewicz, personaliter do rozpra-

wy prawney stawiając, podanego y położonego w majątności y dworze nazwanym Burakach, wielm. ieymść pani Anny Tryznianki Stanisławowey Rusieckiey—kasztelanicowey Mińskiej, z dokładem drugich ichmć przez ienerała Mikołaiia Parowińskiego pozwu, zeznaniem onego oczewistym przed wielmoż. imć panem pisarzem grodzkim Brzesckim, tudzież moiemiodkładowemi dekretami słusznie, prawnie dowiodszy, y pilność troyga wołania na wyż wyrażonym pozwie napisaną okazawszy, żalobę de tenore wyżey pomienioną ferowawszy, a nie idąc ieszcze do dalszego produktu prawnego, wpisu y aktoratu pryncypałów swoich wielm. imci pana Alexandra Rusieckiego—kasztelanica Mińskiego, starosty Miłkowskiego, y pani małżonki imci z wielmożną ieymością panią Anną Tryznianką Stanisławową Rusiecką—kasztelanicową Mińską, iako samą pryncypalką, tudzież niezyczliwym synem swoim Franciszkiem Rusieckim y innemi compryncypałami, samym że obżałowanym ichmościom wiadomemi y znaionemi, na karcie czwartey w registrach sądów moich starościńskich grodzkich Brzesckich uczynionego, z którego na dniu piątym miesiąca Decembra od pozwanych ichmość na kopię z pozwu, z wolnym mówieniem o comparicią, wzięto, przywołania prosił. Za przywołaniem którego wpisu praesentował pozew przez ienerała i. k. mości woiewództwa Brzesckiego Mikołaiia Parowińskiego na majątności y dworze, Buraki nazwanym. wielm. ieymości pani Rusieckiey—kasztelanicowey Mińskiej, z dokładem innych ichmościów podany y położony y przed wielmożnym imci panem pisarzem grodzkim Brzesckim przyznany, z pilnością troyga wołania napisaną na tym pozwie, z którego czytał żalobę mieniać o to:

Iż z dawnych czasów, usadziwszy się

na zdrowie żałującego aktora, różne czyniąc bezprawia, chcąc na fortunę y zdrowie ostatnie nastąpić, taż ieymści pani Stanisławowa Rusiecka śmiała y ważyła się niesłusznie y nienależycie w roku terazniejszym tysiąc siedemsetnym dwudziestym dnia siódmego Septembra, na roczkach Septembrowych, mimo litispendencją po różnych subseliach zaczęta, z niemałym wskazem na banicią doczasną, wieczną y infamią in contumaciam dekret otrzymać, fortunie y honorowi protestanta chcąc szkodzić, o czym dowiedziawszy się aktor y chcąc według praw oyczytych przy całości fortuny y honorze zostawać y w tył zaoczny dekret in contumaciam otrzymany znieść, locum standi warować, oraz za naruszenie listu zaręcznego od iaśnie wielmożnego imci pana Jana Sapiehi—kasztelana Trockiego, starosty Brzeskiego, to jest zarząk piędziesiąt tysięcy kop litewskich na obżałowaney ieymści dochodzić et pro poena talionis win y poen prawnych requirować zapozwali. Po przeczytaniu którey żałoby oneyże do wpisu y aktoratu wyższego tegoż imści pana Rusieckiego na karcie trzeciej uczynionego przyłączenia upraszał; któregołączenia i patron ieymści pani Rusieckiej—kasztelanowey Mińskiej, imść pan Jan Sudnik, tych aktoratów imsci pana Aleksandra Rusieckiego—kasztelana Mińskiego nie bronił, owszem imieniem pryncypałki swoiey, chcąc do skuteczney w samey rzeczy rozprawy przystąpić, nie broniąc locum standi benevole condemnat za dekretami trybunalskim y grodzkim Brzeskim, na roczkach septembrowych w roku terazniejszym tysiąc siedemsetnym dwudziestym miesiąca Septembra piątego dnia, w Brzesciu, z aktoratu, ieymści pani Rusieckiej wypadłych, ustępował; iednak securitatem

zdrowia y fortuny obwarowania, a oraz y procederu nakazania upraszał. E contra patron imści pana Aleksandra Rusieckiego wyż wyrażony imść pan. Tubielewicz wzajemnie securitatem zdrowia y fortun pryncypałowi swemu obwarowania prosił y domawiał się.

A tak ia starosta Brzescki, w tey sprawie wielmożnego imści pana Aleksandra z Rusce Rusieckiego—kasztelanica Mińskiego, starosty Miłkowskiego, y pani małżonki imci, z wielm. ieymścią panią Anną Tryznianką Stanisławową Rusiecką—kasztelanową Mińską, iako samą pryncypałką, a z imci panem Janem Jarzyną—czesznikiem Grabowskim y panią małżonką imści w spółney radzie y namowie z sobą będącemi, iako comprincypałami, tudzież z imci panem Jakóbem Turem—łowczym Smoleńskim y panią małżonką imścia, także z imć panem Aleksandrem Piekarskim y ichmć pany Stephanem Rewockim, Bronisławskim, Jurewiczem, Spinkiem, Balickim, Hubarewiczem, Pietkiewiczem, Piątkowskim, Michałem Onichimowskim, Jozephem Sienkiewiczem, Samuelem Żukowskim, Jakóbem Witanowskim, Woyciechem Młożowskim, Macieiem Czaykowskim, Zditowieckim, Janem Steckiewiczem, Samuelem Kozakiewiczem, Koniuszewskim, Makowskim, y innemi pomocnikami, samym że ichmćsiom wiadomemi y znaioememi, żałobę, wpis y aktorat imci pana Aleksandra Rusieckiego—kasztelanica Mińskiego, na karcie czwartej do regestrów sądowych w rejestrowany do wpisu y aktoratu na karcie trzeciej będącego, przyłączywszy, ponieważ pozwana imci pani Rusiecka benevole suspendowała condemnat trybunalskich, grodzkich Brzeskich; tedy imści panu Aleksandrowi Rusieckiemu locum standi cum securitate zdrowia y

fortuny ab utrinque obwarowawszy, proceder nakazuje. In procedendo, od imci pana Aleksandra Rusieckiego na godzinę wzięta, którey godziny ia starosta użyczyłem.

Po takowym sądu moiego dekrete, gdy ta sprawa na dniu iedynastym miesiaca Decembra przypadła y przez ienerała przywołana była; tedy od imci pana Alexandra Rusieckiego — kasztelana Mińskiego, odezawszy się patron tenże wyż namieniony imś pan Tubielewicz przypadłego tey sprawie terminu sposobem wyż wyrażonym za pozwami, tudzież moiemi odkładowemi, słusnie prawnie dowiodszy, żałoby wyż pomienione powtórzywszy, gdy do dalszego procederu w tey sprawie acedere chciał; tedy od ieymści pani Rusieckiey — kasztelanicy Mińskiej y od innych ichmśców odezawszy się patron imś pan Jan Sudnik, a nie dopuszczając ieszcze patrona imści pana Rusieckiego, do produktu prawnego z aktoratu pryncypałów swoich, to iest wielmożney ieymści pani Anny Tryznianki Stanisławowey Rusieckiey — kasztelanowey Mińskiej y imści pana Jarzyny — czesznika Grabowskiego y samey ieymści, także ichmś panów Stanisława Jurewicza, Alexandra Piekarskiego, Michała Bronikowskiego, Jana Piątkowskiego y samey ieymści, Wojciecha Młóżowskiego, Stanisława Godziszewskiego y innych ichmści, przeciwko wielmożnemu imści panu Alexandrowi z Rusce Rusieckiemu — kasztalanicy Mińskiemu, staroście Miłkowskemu y samey ieymści pani Zophii z Połubińskich Alexandrowey Rusieckiey — kasztelanicy Mińskiej, małżonkom, iako samym pryncypałom, także przeciwko imści panu Janowi Lenkiewiczowi y samemu imści panu Janowi Snopkowskiemu y pani małżonce imści, ichmciom panom Janowi,

Jakóbowi, Krzysztophowi y Jozephowi Zalutynskim y paniom małżonkom ichmści, imści panu Jarczynskiemu y pani małżonce imści, y ichmśm panom Ługowskiemu y małżonce imści, Matusewiczowi Zawadzkiemu, Kozłowskiemu służącemu imści pana Lenkiewicza y innym sługom, czeladzi, pomocnikom ichmśców, w spółney radzie y namowie z sobą będącym, na karcie piędziesiąt szóstey w registrach sądowych ingrossowanego, przywołania prosił. Za przywołaniem którego prezentował przypozew do dekretu sądu grodzkiego Brzeskiego w roku terazniejszym tysiąc siedemsetnym dwudziestym miesiaca Julii iedenastego dnia w Brześciu ferowanego, oczewisto w ręce tu w mieście i. k. msci Brześciu przez ienerała Mikołaja Parowinskiego pozwanym ichmć podany, y przed imsci panem pisarzem grodzkim Brzeskim przyznany z troygiem wołania na tym przypozwie napisanym, z którego czytał żałobę, mieniać do dekretu sądu grodzkiego Brzeskiego wyż wyrażonego: iż co obżałowani ichmć postponendo prawo pospolite, mimo zapisy żałującey delatorki i testament zesłanego wielm. imści pana Stanisława z Rusce Rusieckiego — kasztelanica Mińskiego, maiętność Kościeniewiczze, która legitime żałującey delatorce należy, przybrawszy sobie wyż pomienionych obżałowanych ichmciów niesłusnie y nie należycie spokojnego dzierzenia gwałt y expulsją żałującey aktorce uczynili y one odebrali. Y nie katentuiąc się tym cokolwiek obżałowani ichmć z pomocnikami swemi uczynili, iako to: ludzie, konie postrzelawszy, onychże w ciężkim więzieniu więziwszy, tyrańsko a niemilosiernie kiiami, rano y w wieczor biiąc, wszystko odebrał, y te wszystkie zle akcie na żałującą delatorkę niesłuszną

żałobą swoją y ludzie oney zwaliwszy, obwinili; a zatem ieszcze srogie odpowiedzi y pochwałki tak na samą żałowającą delatorkę dalszym wszystkiewy fortuny odebraniem, iako też na sług y przyacioł ieymści na każdym mieyscu poścignowszy, ieżeliby o to prawem czynić mieli, biciem, zabiciem y srogą śmiercią uczynili y czynić nie przestają. Zaczym chcąc żałowająca delatorka, vigore pierwszej żałoby w dekrecie na roczkach Iuliovych ferowanym, przy zapisach y testamencie zostawioną być, dóbr Kościeniewicz w reindukcją nakazanie mieć y wszelkiewy ruchomości przez obżałowanych ichmciów zabranej oddanie, przyaciołom zaś y sługom żałowaczej delatorki za postrzelanie, bicie y mordowanie nawiązki sowite y onym, że na każdym mieyscu securitatem zdrowia obwarowanie otrzymać, szkód, nakładów y expens prawnych z okazji obżałowanych poniesionych nagrodzenia, y o inne wszelkie praetensie, które czasu prawa przez kontrowersją z winami pochwałkowemi, tudzież y dalszych poen, iakowe z prawa pospolitego ściągac się będą, dochodzić y requirować, zapozwali, a na żałobą z dekretu remissiyego wyż namienionego, mieniac o to: iż obżałowany imć pan Rusiecki, nic nie nalezac do dóbr zeszedłego imci pana Stanisława z Rusce Rusieckiego—kasztelana Mińskiego, małżonka żałowaczej delatorki, iako iuż działem ieszcze przez zeszedłą matkę swoją pomiarkowanych y rozdzielonych; lecz obżałowany imci nie uważaiac na prawo pospolite, constitucie seymowe, od całej rzeczy-pospolitej postanowione, a od nayiasniejszych monarchów, królów Polskich y wielkich xiążąt Litewskich potwierdzone y approbowane, o wolności y swobodzie, tudzież bezpieczenstwie każdego obywatela ocyr-

klowane y surowie obostrzone, czego wszystkiego obżałowany imć przepomniawszy, wzruszaiac pokóy polity, gdy pomieniony w Bogu zeszedł z tego świata sławney pamięci wielmożny imć pan Stanisław Rusiecki — kasztelan Miński, maiac wolność podług prawa pospolitego, które pozwała swoiemi dobrami, iako chcąc szafować, dysponować, na kościół zapisać y komu wola y podobanie legować: tych tedy wolności zażywaiac, pomieniony imć pan Rusiecki, recompensuiac za afekt świadczonej małżonce swoiey żałowaczej, delatorce, iż na potrzebę onego pilne y gwałtowne maiętności swoje własne, wieczyste, dziedziczne, w różnych woiewództwach y powiatach leżace, zostawić pozwolił. Więc tedy dawszy naprzód osobliwe zapisy swoje zastawne y dożywotne na maiętnosci dziedziczne, przykupne, w woiewództwie Brzeskim leżace, które to zapisy namienione, ostatniey woli swoiey testamentem prawnie sprawionym stwierdził y konfirmował; mimo które prawo pospolite, zapisy żałowaczej delatorce dane y testament po zeyściu z tego świata wyż wyrażonego imci pana Stanisława z Rusce Rusieckiego—kasztelanica Mińskiego, małżonka żałowaczej delatorki, w roku terazniejszym tysiac siedmsetnym dwudziestym, miesiaca Marca trzydziestego dnia, z soboty na niedziele, po którego śmierci żałowająca delatorka będąc panią na tych maiętnościach sumowną y dożywotną y in possessione maiac y niespodziewaiac się żadney ni od kogo uczynienia sobie violencyi, bezpieczną była. Na to wszystko obżałowany imci, nie uważaiac, postponuiac prawo pospolite, naruszaiac zapisy y testament, żałowaczej delatorce służace, popadaiac w zaręki, przepomniawszy boiaźni Bożey, srogości prawa pospolitego o violatorach,

naiezdnicach y expulsorach surowie opisanego, przysposobiwszy y zfomentowawszy swawolną kupę ludzi różnych, wyżey obżałowanych ichmciów, nad którymi dawszy wprzód komendę obżałowanemu imści panu Lenkiewiczowi w roku tymże terazniejszym tysiąc siedmsetnym dwudziestym, miesiąca Apryla wtórego dnia, armata manu z różnym orężem, z strzelbą ognistą, na dwór y majątność Kościeniewiczze, w województwie Brzeskim leżącą, nasławszy, gwałtowną expulsią y violencją uczynił, o czym żałująca delatorka wzięwszy wiadomość, niespodziewając się od obżałowanego imci żadney praepedycyi, rozumiejąc, że od kogo inszego miał być naiazd, czyli zaiazd, posłała przodem dla wiadomości sługę swego imci pana Onichimowskiego. A interim żałująca delatorka rozmyśliwszy się, aby tam iakowy kontempt, kontuzia przodem posłanego nie potkała, posłała ludzi swoich, to iest panów Samuela Żukowskiego, Józepha Sienkiewicza, Andrzeia Włodka, Michała Krynickiego, Jana Stetkiewicza, Symona Kozakiewicza y Macieyka Czaykowskiego boiarzyna, iezeliby kto chciał iakowy gwałt niesłuszny czynić, dla utrzymania ordynowała. Gdzie gdy naprzód imé pan Onichimowski przybył do wyżey wyrażoney majątności Kościeniewicz, do którego iako do pnia ze dworu strzelano y niedopuszczono; a potom za przybyciem y wszystkich wyżey pomienionych sług żałującey delatorki, tedy obżałowany imci pan Lenkiewicz, nie dając żadney słuszney racyi, od kogo by zaięchał tę majątność, lecz zaraz do tych ludzi od żałującey delatorki przysłanych, nie dopuszczając onych do dworu, gęsto ognia ze strzelby dawać kazał. Gdzie pomienieni słudzy żałującey delatorki opponując się dla obrony do stajenki wiechali y

tam się mieścili. A gdy sam obżałowany imci pan Rusiecki ieszcze z większą przybraną gromadą tegoż roku wyżey wyrażonego miesiąca Apryla piątego dnia przybył, kiedy dawszy hasło swoiey gromadzie przybraney, do tego chłopów y poddanych tamecznych Kościeniewickich namówiwszy y zbuntowawszy, rozkazał, aby sług żałującey delatorki bili y pozabiiali na śmierć. Jakoż dość czyniąc rozkazowi obżałowanego imści, naprzód imści pana Onichimowskiego w rękę lewą podstrzelili, konia, pod panem Włodziem cugowego żałującey delatorki, kosztującego złotych dwieście, zabili, a potom drugich sług; czeladź pobrawszy, bili, tłukli, mordowali, wiazali, których pokrępowawszy do ścisłego więzienia powsadzać kazał, a potom obżałowany imé z compryncypałami swoimi opanowawszy dwór Kościeniewiczze, wszelką ruchomość, tam będącą, konie iezdne, stada, kłacze, woły karmne, bydło rogate, owce, świnię, drobiazg dworny wszelki, sprzęt domowy, cynę, miedź, dywany, kobierce, zboża w szpichlerzach młócone y zsypane, iako y w gumnach niemłócone, wozy kowane, karawany suknem okryte, kuchenne naczynia różne, iako osobliwy registr wszystko opiewa, zabrał; przytym sługom wszystkim wszelki porządek, konie, suknie, pistolety y inną ruchomość, iednym tamże rezydującym, a drugim przysłanym, tym że swoim compryncypałom y pomocnikom, także podług spisanego rejestru osobliwego zabrać kazał y między siebie rozdzielić. To wszystko w iedno zniozszy y zkomputowawszy tak samey żałującey delatorki szkodach, iako y w służnych we wszystkim zabrali, letko rachując na trzynaście tysięcy sto ośmdziesiąt sześć złotych polskich y groszy dwanaście. Pobranych zaś sług żałującey delatorki po-

strzelanych, pobitych, trzymając w prywatnym więzieniu, nad któremi niemiłosierne czyniąc tyraństwo, iednych pokawawszy, drugim dybki na ręce y nogi podawawszy, trzymając w głodzie y chłodzie, pastwiąc się nad szlachtą rodowitą, wyprowadzając rano y w wieczor kłami, postronkami bić kazał y niemiłosiernie z onymi obchodził się, iako obszerney w relacyi ieneralskiej wszystka rzecz opisana y wyrażona iest. A nie dosyć y na tym wszystkim, mając nie tylko wszystkie majątności, violenter gwałtownie pozaieżdzać, na sług zaś, którzy pouchodzili, unosząc zdrowie y życie swoje łapaniem per consequens i na samą żałowującą delatorkę srogie odpowiedzi y pochwałki, zabiciem na śmierć y srogich mąk zadawaniem (z dyfamacją niektórych osob, że nie są rodowitą szlachtą) uczynił y czynić nie przestaje. Ponosząc tedy żałowująca delatorka tak ciężką krzywdę, penurią, szkodę y violencją, a chcąc o to wszystko z obżałowanym imścią, iako samym pryncypałem y wszystkimi obżałowanymi ichmościami, iako compryncypałami y pomocnikami prawem czynić, ante omnia do personalney wszystkich obżałowanych ichmościów comparicy y do nakazania takoz ante omnia reindukcyi majątności Kościeniewicz, iako niesłusznie y bezprawnie przez obżałowanego iegomości violenter zaeiechaney y odebranej, do dania od innych obżałowanych ichmościów compryncypałów y pomocników obżałowanego, imści iako żadney osiadłości ziemskiej nie mających, paręki po sobie, do utwierdzenia zapisów, tak na tę majątność Kościeniewiczze, iako y inne dobra y summy, żałowującej delatorce służących, wespół z testamentem zeszedłego nieboszczyka imści pana Rusieckiego—kasztelanica Mińskiego uczynionym, teyże żałowującej delator-

ce danych, służących y należących; przeciwnym sposobem do skassowania wszelkich zapisów, dokumentów, na szkodę żałowującej delatorki przez obżałowanego imści uczynionych y zfabrykowanych, iezeliby się iakowe miały pokazać y znajdować, a zatym do zapłacenia szkod poczynionych na trzynaście tysięcy sto ośmdziesiąt sześć złotych y groszy dwanaście polskich, lub wrócenia zabranej ruchomości wszelkiej przy gwałtownym zaeiezdzie majątności Kościeniewicz. sowitością y do ustąpienia teyże majątności, do nawiązania sług żałowującej delatorki szlachty rodowitej, a przy tymże zaeiezdzie postrzelanych, pobitych, także sowitością, wszystkich szkod poczynionych w zabranii porządku onym, do obwarowania securitatem zdrowia y fortun, tak żałowującej delatorce samej, iako y sługom ieymści y honoru od impeticii obżałowanych ichmściów, do wskazania poen, banicyi doczesney y wieczney, y infamiy, także y dalszych win, iakowe z prawa pospolitego ścigać będą, do nagrodzenia szkod, expens prawnych, z okazji obżałowanych ichmściów poniesionych y spendowanych, tudzież y o wszystkie dalsze praetensye, które czasu prawa przez kontrowersyą ex documentis dowiedzione będą, dochodzić y requirować, zachowawszy sobie żałowująca delatorka do meliorowania tey żałoby i wyniesienia inney dalszej, według potrzeby, y łączenia onych salwę, żałowująca aktorka obżałowanym ichmciom intentowała actią.

Po przeczytaniu których żałob wielmożney ieymści pani Rusieckiej, onych że do żałob, wpisów y aktoratów wiel. imści pana Alexandra Rusieckiego, kasztelanica Mińskiego y samej ieyomości na kartach trzeciej y czwartej w registra sądów moich starościńskich ingros-

sowanych przyłączenia urębat, którego łączenia y patron ichmościów panów Rusieckich małżonków, superius namieniony imść pan Tubielewicz nie broniąc, wniosł to, iż ponieważ ieymść pani Anna Tryznianka Stanisławowa Rusiecka—kasztelanowa Mińska, imści pana Alexandra Rusieckiego—kasztelanica Mińskiego y ieymść panią małżonkę imci żałobami swemi o różne niaizdy, violencye, expulsią, boie, zabranie ruchości y inne extorsie oskarżyła: zaczym w tey sprawie, iako criminaliter oskarżoney, na inquizycyą odesłania dopraszał się. Przeciwnym sposobem od ieymści pani Rusieckiey — kasztelanowey Mińskiej, stawiając wyż wyrażony patron imść pan Jan Sudnik domawiał się, aby nie odsyłaiać na inquizycyą, lecz żeby maiętność Kościeniewiczze, w woiewodztwie Brzeskim leżąca, z której ieymości pani Rusieckiey—kasztelanowey Mińskiej pryncypała onego gwałtowna expulsią przez imści pana Alexandra Rusieckiego—kasztelanica Mińskiego iest uczyniona, podług prawa coaequationis iurium ante omnia w reindukcią przysądzoną y podana była, a po tym inquizycyia wyprowadzona, na którą illacią patrona przeciwney strony, patron imści pana Alexandra Rusieckiego—kasztelanica Mińskiego, odpowiadaiąc, a do prawa pospolitego skłaniaiać się, które w każdej sprawie criminaliter oskarżoney pozwała, aby inquizycyia naprzód objaśniona była, zaczym do pierwszey swojej kontrowersiey referuiąc się, dla większego dowodu y objaśnienia tey sprawy na inquizycyą odesłania prosił y domawiał się.

A tak iia starosta Brzeski w tey sprawie wielmożnego imci pana Alexandra z Rusce Rusieckiego—kasztelanica Mińskiego, starosty Miłkowskiego, y pani

małżonki imści z wielmożną ieymścią panią Anną Tryznianką Stanisławową Rusiecką—kasztelanicową Mińską, iako z samą pryncypałą, a z imcią panem Janem Jarzyną—czesznikiem Grabowskim y panią małżonką imści, w spółney radzie y namowie z sobą będącemi, iak compryncypałami, tudzież z imcią panem Jakubem Turem—łowczym Smoleńskim y panią małżonką imści, także z imcią panem Alexandrem Piekarskim y ichmościami pany Stephanem Rewockim, Bronikowskiemi, Jurewiczem, Spinkiem, Balickim, Hubarewiczem, Pietkiewiczem, Piątkowskim, Michałem Onichimowskim, Józefem Sienkiewiczem, Samuelem Żukowskim, Jakubem Witanowskim, Woyciechem Młóżewskim, Macieiem Czaykowskim, Zdzitowieckim, Janem Steckiewiczem, Symonem Kozakiewiczem, Koniuszewskim y Makowskim y innemi pomocnikami, wpis y aktorat wielmożney ieymości pani Anny Tryznianki Stanisławowey Rusieckiey—kasztelanicowey Mińskiej y drugich ichmościów wyż wyrażonych na karcie piędziesiąt szóstey w regestrach sądów moich uczyniony do wpisów y aktoratów, imści pana Alexandra Rusieckiego—kasztelanica Mińskiego, starosty Miłkowskiego, y ieymości pani małżonki imści na kartach trzeciey y czwartej w tychże regestrach ingrossowanych, w iedno złączywszy y zcombiniowawszy; a zatym wzięwszy do namowy, a po namowie bacząc być potrzebną w tey sprawie inquizycyą, iako w sprawie kryminalney, która aby strony przez cały urząd grodzki Brzeski mutuo partium sumptu in spacio przyszytych roczków wyprowadzili, nakazuię. A ponieważ wielmożna ieymość pani Rusiecka—kasztelanicowa Mińska, mieniac być sobie accessorium perimens od tego dekretu moiego, apelowała; tedy y ode-

mnie starosty Brzeskiego admititur appellationis do trybunału głównego w. x. Lit. Za czym tę sprawę cum toto effectu na przyjęcie skutecznej w samej rzeczy

rosprawy do tegoż trybunału głównego w. x. Lit. odsyłam. Która sprawa, iako się agitowała, tak iest do xiąg grodzkich Brzeskich spraw sądowych zapisana.

1721 г.

Изъ книги за 1721 годъ, стр. 1097.

456. Судебное опредѣленіе по дѣлу между Станиславомъ Кицинскимъ и экономомъ Брестской экономіи Босяцкимъ о захватѣ королевскихъ крестьянъ.

Оршанскій ловчій и управляющій Брестскою и Кобринскою экономіею — Станиславъ Кицинскій, приноситъ въ судъ жалобу на крайчаго Брестскаго воеводства Карла Босяцкаго въ томъ, что онъ, вопреки постановленіямъ закона, перевелъ изъ села Быстрицы, принадлежащаго къ Брестскому ключу, въ свое имѣніе Прилуки — въ Брестскомъ воеводствѣ, — трехъ крестьянъ съ ихъ семействами и всѣмъ ихъ имуществомъ, обшдавъ имъ уменьшенную панщину. Но когда крестьяне, увидѣли его обманъ и начали испытывать на себѣ все большія и большія тяжести по панщинѣ, рѣшились возвратиться на прежнее мѣсто своего жительства, т. е. въ село Быстрицу; — тогда Босяцкій, вмѣсто уступки ихъ законному требованію, зазвалъ ихъ въ свой дворъ и жестокимъ образомъ наказалъ ихъ «размоченными посторонками». Послѣ этого, забравъ

у нихъ три пары воловъ, объявилъ, что будетъ ловить и бить каждаго изъ нихъ, гдѣ только представится къ тому удобный случай. Угроза эта однажды была приведена имъ въ исполненіе, при чемъ сильно пострадали нѣкоторые изъ вышепомянутыхъ крестьянъ. Описывая эти неистовства и несправедливости Босяцкаго, Кицинскій требуетъ, чтобы судъ подвергъ перваго законному преслѣдованію. Судъ потребовалъ, чтобы обѣ стороны явились на разбирательство въ назначенное время. Но когда время это наступило, Босяцкій чрезъ своего повѣреннаго объявилъ суду, что онъ на дорогѣ сильно заболѣлъ и не можетъ явиться въ судъ, а потому проситъ отложить настоящее разбирательство до слѣдующихъ судебныхъ сроковъ. Судъ постановилъ рѣшеніе согласно заявленію и просьбѣ Босяцкаго.

Roku tysiąc siedmsetnego dwudziestego pierwszego, miesiąca Septembra dzieńiątego dnia.

Na roczkach septembrowych grodzkich Brzeskich, sądownie w Brześciu odprawiających się, przede mną Janem Fryderykiem — hrabią na Kodniu, Dorohostaiach, Czarnobylu y Kopyłach — Sapieha, kasztelanem Trockim, starostą Brzeskim, a Pawłem Kosciuszkiem Siechnowickim — pisarzem grodzkim Brzeskim, gdy z po-

rządku rejestrowego ku sądzeniu przypadła sprawa wielmożnego imci pana Stanisława Kicińskiego — łowczego Orszańskiego, i. k. mości Brzeskiej y Kobyryńskiej ekonomii ekonomia, z imci panem Karolem Bosiaczkim — krayszym Brzeskim y pomocnikami imci, za dekretem remissyynym grodzkim Brzeskim, w roku przeszłym tysiąc siedmsetnym dwudziestym, miesiąca Septembra trzydziestego dnia, z aktoratu aktora z pozwa-

nym imścią w Brześciu ferowanym y za żałobą, w tym że dekrete remissylnym ingrossowaną, mieniać o to:

Iż obżałowany imci pan Karol Bosiaci—krayczy województwa Brzeskiego, nie uważając y nie pamiętając na konstytucyje prawa pospolitego w niey opisane go na wiolatorów, lekce sobie mając y ono ważąc, śmiał y ważył się obżałowany imść odmówić poddanych i. k. mości z wsi Bystrycy, do klucza Kobryńskiego należących ze wszystkiemi budynkami y dobytkami onych, żonami y dziećmi, tudzież ze wszystkim sprzętem domowym do majątności swoiey, nazwaney Przyłuki, dobra w województwie Brzeskim leżące, y przez lat kilka obżałowany imść trzymając onych u siebie wszelką pańszczyznę y powinność od nich należącą niesłusznie y nienależycie do siebie pełnić kazał, co się z wielką krzywdą skarbowi i. k. mości działo. Kiedy od tak dawnego czasu uwiodszy łagodnie poddanych na imie nazywających się Omeliana y Klima Domancowiczów, braci rodzonych y Hryca Romanowicza Przystupe, chłopów wieczystych, z antenatów do dobr i. k. mości stołowych należących, których podczas incur sy różnych nieprzyacielskich podmówiwszy y onym pańszczyznę nie wielką postąpiwszy, na swoim gruncie osadził; a potem daley, iako się ze wszystkim do obżałowanego imści wyż wyrażeni poddani z Bystrycy wyprowadzili, tedy obżałowany imść począł ich pańszczyznę y daninę co daley większą, obciążać. Widząc tedy takową krzywdę, poddani i. k. mości y obciążeni poczeli się do dóbr swoich oczystych, to jest do wsi Bystrzycy, w kluczu Kobryńskim będących, wracać, iako też y żałujący imci pan ekonóm, mając po sobie konstytucyje seymowe, które pozwalają poddanych swo-

ich, choćby od kilkadziesiąt lat zasiedzia-
łych pod innym panem, odbierać, onych
nie kazał namiestnikowi Kobryńskiemu
wydawać; a obżałowany imci pan Bo-
siacki, nie uważając na takowe kon-
stytucyje, wziwszy o tym wiadomość, że
wyż mianowani poddani do swey o-
czyzny mają powracać, kazał ich do
siebie, do dworu Przyłuk, w wojewódz-
twie Brzeskim leżącego, zawołać y tam
onych niemiłosiernie bił y mordował, bez
żadney reflexyi, postronkami moczonemi.
Nie kontentując się tym biciem, obżało-
wany imść kazał tymże poddanym na za-
iutrz z gruntów i. k. mości mieskich Ko-
bryńskich wołów par trzy zabrać, o któ-
rych oddanie imci pan Tabenski nie poied-
nokrotnie obżałowanego imści upraszał,
aby pomienione woły, deklarowawszy one
wrócić, praetendując sobie od wyż pomie-
nionych poddanych i. k. mości wychod-
nego po piętnaście talarów bitych, a na
ostatek ieszcze y tym się nie kontentu-
jąc, kiedy obżałowany imść, że chłopów
zbił y zmordował, skaleczył y woły
onym zabrał, ieszcze pochwałki na pod-
danych i. k. mości uczynił, grożąc za-
biciem, gdzieby którego kolwiek mógł
złapać, iakoż y samym uczynkiem to
imść wyraził, wziwszy wiadomość, że
wyż wyrażeni poddani po polach, łą-
kach y gruntach swoich zasianych, tak
żytnych, iako y iaryznych y sianozętn-
nych i. k. mości miejskich Kobryńskich
doglądając tego, żeby im szkody w spa-
szeniu zboż nie było, wsiadшы tedy ob-
żałowany imści sam swoją osobą na ko-
nia y poddanym swym iść pieszo rozka-
zał, żeby którego kolwiek z nich mogli
byli złapać y do dworu Przyłuk obża-
łowanego imści przyprowadzić do exe-
kucyi na zdrowie powtórnie. Którzy to
poddani i. k. mści, postrzegłszy obżało-
wanego imści, puciekali różnie po chró-

stach, a ieden z nich, na imie Łukian Dowalewicz, w rzekę Muchawiec musiał skoczyć, który y sam z tego postrachu mało nie utonął, a drugiego Hryca Mikiciuka we wsi samey Bystrzycy, dobrach i. k. mści, tegoż czasu mało o śmierć z ptaszyny nie przyprawił, żeby się był nie ochronił; czym wszystkim nie kontentuiąc się, ieszcze na zdrowie delatora srogie odpowiedzi y pochwały czyni y czynić nie przestae. Zaczym do obwarowania securitatem zdrowia y fortun, tak samego żałuującego delatora, iako też y poddanych i. k. mści, do zapłacenia nawiązki za pobicie y pokaleczenie tychże poddanych Bystrzyckich i. k. mści, do wrócenia wołów trzech par, gwałtownie w polu zabranych, do nagrodzenia szkod y wykładów prawnych, z okazji obżałowanego i. mści poniesionych, do pokarania poenami prawnemi, które z prawa pospolitego ścigać się będą, y o to wszystko co szyrzey z kontrowersyi patronów pokaże, chcąc żałuujący aktor z obżałowanym imścią prawem czynić, przed sąd mój starościński intentował akcją.

Do której sprawy na dniu czwartym miesiąca Septembra anni praesentis, po wzięciu od pozwanego imści na kopią z dekretu remissyjnego roku tysiąc siedmsetnego dwudziestego, miesiąca Septembra trzynastego dnia, z aktoratu aktora z pozwanym imścią, w Brześciu ferowanego, którą to kopią z dekretu wyż wyrażonego dać. pozwanemu imsci ia starosta, dać nakazawszy, do dalszego terminu prawnego te sprawę odkładam.

A na terminie y dniu niniejszym, wyż na dacie pisanym, to iest dziewiątym eiusdem, za przywołaniem przez ienerała z nakazu mego starościńskiego stać do prawa, od aktora patron imści za mocą prawną, sobie do tey sprawy

daną, imć pan Jan Laskowski, oczewisto do rosprawy prawney stawaiąc, terminu tey sprawie przypadłego dekretem remissyjnym grodzkim Brzeskim, w roku tysiąc siedemsetnym dwudziestym, miesiąca Septembra trzynastego dnia, z aktoratu aktora z pozwanym imścią, w Brześciu ferowanym, słusznie prawnie dowiodszy, żałobę wyż wyrażoną, w tymże dekrecie remissyjnym inserowaną przełożwszy, gdy tenże aktora patron do dalszego experimentu prawnego accedere chciał; tedy od pozwanego imści odezwawszy się patron imć pan Benedykt Tubielewicz, a nie dopuszczaiąc aktora patrona do dalszego produktu prawnego, obmowę na chorobie w drodze stałej od pryncypała swego do sądu mego starościńskiego podał, w te słowa pisaną: Jaśnie wielmożni mści pp. urzędnicy grodcy Brzescy y miłościwe dobrodzieje! Jechałem spiesznie, maiąc wiadomość o roczkach septembrowych, maiąc z niektórymi ichmć w moiey wielkiej krzywdzie intentować akcją, a że mię Bóg Naywyższy raczył nawiedzić obłożną chorobą w drodze iadącego u oyców Czerewaczyckich, gdzie ciężko leżeć muszę, iezeliby iakowe wpisy w registrach sądów wmc panów do brodziejów przeciwko moiey osoby mogły bydz, proszę onych niesądzenia, ale do przyszłych roczków suspense zachować chcieli y mnie przy prawie pospolitym zachowali, a ia da Bóg, na przyszłych roczkach każdemu odpowiedzieć zechcę y rozprawę przyiając, co y posetnie upraszaiąc, zostaię iaśnie wielm. panów y dobrodziejów na zawsze naynizszym sługą Karol Bosiac ki—krayczy Brzeski. Data na teyże obmowie taka: Datum z Czerewaczyc dnia 4 Septembra, roku tysiąc siedmsetnego dwudziestego pierwszego.

Po przeczytaniu której to obmowy,

odezwawszy się wyż wyrażony patron pozwanego imści tey obmowy na chorobie podaney iako słuszney, prawney y z prawem pospolitym zgadzaiącey się, vigore artykułu dwudziestego czwartego z rozdziału czwartego przyięcia y tey sprawy ad praesens niesądzenia, lecz oney do przyszłych roczków odesłania upraszał. Przeciwnym zaś sposobem stawiają, patron aktora wniosł to, iż ta obmowa iest niesłusznie podana, gdyż nie na trzecim dniu, ale dopiero na niniejszym terminie czyniąc na iedną protrakcją sprawiedliwości świętey, którey, iako niesłusznie podaney na stronę uchylenia a procederu nakazania urgebat.

A tak ia kasztelan Trocki — starosta Brzeski w tey sprawie w. imci p. Stanisława Kicińskiego — łowczego Orszańskiego i. k. mści Brzeskiej y Kobryńskiej ekonomyi ekonom a z imci panem

Karolem Bosiackim — krayszym Brzeskim y pomocnikami imci obmowę, iako słuszną, z prawem pospolitym zgadzaiącą się, na chorobie z drogi od pozwanego imci do sądu podaną, przyjmuję, y na ten czas nie czyniąc żadnego w samey rzeczy rozsądku, do przyszłych roczków, które naypierwey po tym dekrete moim w Brześciu sądzić się będą, odkładam; na którym to terminie, aby wprzód pozwany imci nie idąc do rozprawy, zadość uczynił artykułowi dwudziestemu czwartemu z rozdziału czwartego, a potym obiedwie strony u sądu stanowszy, bez zażywania dylacyi, y krom żadnego nowego przyozwu, tylko za tym dekretem moim, skuteczną w samey rzeczy rosprawę przyiąć powinny będą tym dekretem moim nakazuję. Która sprawa iako się agitowała, tak iest do ciąg sądowych grodzkich Brzeskich zapisana.

1721 г.

Изъ книги за 1721 годъ, стр. 1245.

457. Судебное опредѣленіе по дѣлу между Михаиломъ Ольшевскимъ — мечникомъ Брестскимъ и Валеріаномъ и Станиславомъ Кицинскими и другими лицами ограбежахъ и насиліяхъ.

Въ этомъ актѣ излагаются подробности шляхетскаго наѣзда на имѣнія своихъ братьевъ — шляхты же. Искъ вчинили: Ольшевскій съ женой, Богуславскій, Корженевскій и др. противъ Кицинскихъ, Дудцаго, Гречины и другихъ. Дѣло было такъ:

Еще въ Юнѣ 1721 года панъ Гречина, бывши въ Воинѣ въ праздникъ Божьяго тѣла, хвастался, что онъ вмѣстѣ съ другими своими товарищами имѣеть ординансъ отъ пана Кицинскаго, державцы Воинскаго ключа, на учиненіе вооруженнаго наѣзда на селеніе Копино; при чемъ вмѣняется ему однихъ шляхтичей бить, другихъ зарывать ногами къ верху на лугахъ.

Въ этомъ же году помянутые наѣздники, не довольствуясь прежними своими насиліями и наѣздами на имѣніе Копину, учинили наѣздъ новый, вооруживши болѣе 300 человекъ ружьями, взятыми у саксонцевъ, огнестрѣльнымъ оружіемъ, косами и другимъ запрещеннымъ оружіемъ; при этомъ они покосили шляхетскіе луга, погравли поля и учинили «посполитый сосѣдскій гвалтъ.»

Видя таковую обиду, шляхтичи Копинскіе отрядили отъ себя депутатовъ къ наѣздникамъ; имъ поручено было узнать о причинахъ насилій. Но наѣздники, сославшись на разрѣшеніе своихъ принципаловъ, бросились на депутатовъ, сби-

ли ихъ съ коней и безоружныхъ били и терзали до полусмерти; потомъ связали ихъ посторонками, положили въ телѣгу, привязали къ ней и продолжали надъ ними неистовствовать, таскали ихъ за волосы, а наконецъ обрѣзывали чубы вмѣстѣ съ кожей и бросали собакамъ. Потомъ свезли ихъ въ Войню и бросили въ тюрьму, запретивши стражѣ допускать къ нимъ кого-либо изъ родственниковъ. Если же къ нимъ приходили ихъ жены и родные, то ихъ точно также или заключали въ тюрьму, или же подвергали истязаніямъ, били и таскали за волосы, волоча по землѣ; такъ случилось между прочимъ съ женой Кореневаго, которая, возвратившись домой, на третій день преждевременно разрѣшилась отъ бремени и едва ли переживетъ свои страданія.

Roku tysiąc siedmsetnego dwudziestego pierwszego, miesiąca Septembra trzynastego dnia.

W sprawie imści pana Michała Olszewskiego—miecznika Brzeskiego, Kuiawskiego y samey ieymości pani Marijanny z Sa-siedzkich Olszewskiej—małżonków, imści pana Kazimierza Bogusławskiego—rotmistrza woiewództwa Brzeskiego, traktu Zabużnego, także wielm. ieymości pani Jadwigi z Temisławskich Niemeyskiej—pod-sędkowej Lubelskiej y imści pana Jana Korzeniowskiego y pani małżonki imści, ichmość panów Stanisława Buszkowskiego, Kazimierza Kopińskiego, Krzysztofa Korzeniowskiego y samey ieymości, imieniem ichmość y imieniem całej okolicy Kopyney, z wielmożnemi ichmościami pany: Walerjanem—pisarzem, najwyższego skarbu dzierżawcą y Stanisławem—łowczym Orszańskim, i. k. mości Brzeskiej y Kobryńskiej ekonomii ekonomem Kicińskimi, ż ichmć. pany Janem Duckim—vice-ekonomem tychże ekonomii, Stanisławem Sadurskim, Muszvicem—administratorem klucza Wońskiego, także z wielmożnym imści panem Stanisławem Suchorskim—ziemskim Braclawskim, grodzkim Łuckim

Увлеченные какою-то непонятною злостію ко всемъ вообще шляхтичамъ, они нападали на нихъ во время посещенія ими костела, однихъ били, даже женщинъ, другихъ сажали въ тюрьму, предназначенную для преступниковъ, обирая ихъ не рѣдко до нага.

Не довольствуясь и этимъ, наѣзники задумали наконецъ отравить своихъ узниковъ, или выведши за городъ, гдѣ нибудь сечь, для чего и разыскивали сподручныхъ людей.

Вмѣшательство ксендзовъ въ эти дѣла, съ цѣлю облегченія участи несчастныхъ, кончилось поруганіемъ ихъ самихъ.

Наконецъ наѣзники взяли съ своихъ плѣнниковъ росписки о неимѣннн претензій, и выпустили ихъ на свободу.

Чѣмъ кончилось дѣло—неизвѣстно.

sędzią, woytem Wońskim, tudzież z ichmościami pany: Józefem, Franciszkiem, Leonem y Janem—surogatorem Wońskim—Hryczynami, imścią panem Pawłem Wysiekierskim—podstarościm, imści panem Suchorskim, także z wielmoż. imścią panem Bennerem—półkownikiem i. k. mości woysk Saksońskich, oraz z sławetnemi Woyciechem Pogonowskim—lantwoytem, Marcinem Kuropatwą—burmistrzem, Janem Daniłkowiczem—kusnierzem, instygatorem, Mikołaiem Gaweńskim—pisarzem, Janem y Macieiem Szczykami, Woyciechem Kuberskim, Fedorem Kurylikiem, Macieiem Chaciewiczem, Pawłem Błażoiewiczem, Pawłem y Franciszkiem Wrzecionkami, Michałem Czarnym Dembkiem, Bubięą, Miskiem Ruszyżykiem, Waśkiem y Mikołaiem Brogami, Markiem y Filipem Kiszkami, Andrzejem Samorayskim, Maximem Jałuchną, Iwanem Gumienczykiem, Denisem Iwanem Polaszkiem, Semenem Szałaiem Pogonowskimi, mieszczanami miasta i. k. mości Woinia, tudzież pomocnikami, sługami, czeladzią y poddanemi, de nomine et cognomine samymże obżałowanym wiadomemi y znaiomemi, za pozwem od aktorów po obża-

łowanych przed nas urząd wyniesionym, mieniać o to y w ten sposób:

Iż co naprzód obżałowany imść pan Józef Hryczyna publicznie, na kilku miejscach, przy osobach wiary godnych, wroku terazniejszym, na dacie pisanym, tyśiąc siedmsetnym dwudziestym pierwszym, miesiąca Junii, pod czas octawy Bożego Ciała, w Wohiniu tym się chlubił y mocno przegrażał, mówiąc haec formalia: mamy ordynans od imści pana Kicińskiego — dzierżawcy klucza Wońskiego, aby zebrawszy ludzi tak z miasta, iako y ze wsiów, naiechać Kopino y tam szlachtę brać, zabijać, drugich żywo na łąkach własnych Kopińskich szlacheckich zakopywać głowami w ziemię, a nogami do góry. Jakoż obżałowani przepomniawszy boiaźni Bożey, srogości prawa pospolitego, za daną sobie otuchą y pozwoleniem od wielmoż. ichmość panów Kicińskich y y Suchorskiego, chcąc swój zapamiętały umysł do skutku przywieść, w tymże roku terazniejszym tyśiąc siedmsetnym dwudziestym pierwszym, miesiąca Julii czternastego dnia, niekontentując się przeszłemi, od dawnego czasu poczynionemi violencjami, naiazdami na grunty dziedziczne wsi Kopiney, onych przywłaszczaniem, zboż zabieraniem y łąk gwałtownym koszeniem; lecz recenter zgromadziwszy z całego miasta y z włości ludzi, przysposobiwszy od obżałowanego imści pana Bennera żołnierskich ludzi, armata manu, wcale po nieprzyacielsku, z strzelbą ognistą y ręczną bronią, z kosami, prawcem nabitemi, więcej niżeli w trzysta osób, z subordynowanemi na takową violencją imści pana Suchorskiego y ichmość panów Hryczynów ludźmi, na własne dziedziczne szlacheckie łąki violenter naiechali, gwałt pospolity sąsiedzki popełnili, trawę pokosili y onę zaraz na wozy pozabierali, zboża koźmi stratowali.

Którą to gwałtowną krzywdę y naiazd widząc, żałowujące actores uprosili e medio sui wzwyż mianowanych żałowujących ichmość panów Michała Olszewskiego, Kazimierza Bogusławskiego y Jana Korzeniowskiego, żeby wyiechawszy spytali, z czym rozkazaniem ten naiazd na grunt własny dziedziczny, do Kopiney należący, uczynili? oraz aby perswadowali przyjacielskim sposobem, żeby tey krzywdy y violencii czynić zaniechali. Do których tylko trzech żałowujących ichmościów przybywszy y zastawszy obżałowanego imści pana Jana Hryczynę, na tenczas surrogatora imści pana Suchorskiego y podstarościego, tegoż imści pana Wyszkierskiego y ludzi żołnierskich z podkomendy zwyż mianowanej pytali: za czym rozkazem ta dzieie się violencja? A obżałowani, udając to, że mają ordynans od swych pryncypałów, wyż pomienionych, zaraz w tym impecie rzucili się do żałowujących z strzelbami, kosami nabitemi, do czego był przywodzącą obżałowany imść pan Hryczyna y podstarości obżałowanego imści pana Suchorskiego, tam obskoczywszy żałowujących z żołnierzami konnemi y z rynsztunkiem żołnierskim, pozbiiali z koni kosami nabitemi y na ziemi leżących bezbronnych bili, rąbali na śmierć; na ostatek iuż ledwie żyjących żałowujących ichmościów panów Bogusławskiego y Korzeniowskiego związali postrocnkami, tyrańsko bez żadnego miłosierdzia, na wozy włożywszy, do drabin y wozów przywiązawszy, iuż na wozach będących, za czupryny brali, targali, kosami z skórą czupryny do kości samey pozbiiane y pozrywane psom rzucali. Których do Wohinia zawiozwszy w ciężkim więzieniu, pod wartą dzienną y nocną, osadzili y do onych nikomu przystąpić, ani nawiedzić z szlachty, krewnych y żon nie dopuścili, owszem bili, tłukli y do więzienia sadzali, iako

to żałowujących ichność panów Kazimierza Kopińskiego, Stanisława Boszkowskiego, a nawet białogłowy szlachcianki, przechodzące do nawiedzenia y usługi chorym, tyrańsko bili, za włosy targali, po ziemi włóczyli, z których iedne ledwo żywe zostały, iako to żałowująca ieymność pani Tereza Krzysztofowa Korzeniowska w słabości ledwo żywa do Kopiney przyprowadzona, będąc brzemienią trzeciego dnia z tak ciężkich razów y szarpania postradała potomstwo niedonoszone y sama ledwie przy życiu zostaje, która, Bóg wie, ieśli z tego wynidzie paroxizmu. Z teyże złości y zaiadłości przeciwko krwi szlacheckiej, ktokolwiek do Wohinia na nabożeństwo, albo dla interessów swoich przyjechał, brali, bili, do więzienia sadzali; iako to ieymność panią Alexandrę z domu Ligezow Izycką y żałowującą ieymność panią Maryannę Olszewską — miecznikową Brzeską-Kuiawską, gdy do kościoła przyechali, na rynku napadszy tumultem, z wózka krytego wywlekli, bili, szarpali, zelżywemi słowy y nieutściwemi kontemptowali y wózek kryty wzięwszy, z końmi, piechotą z miasta ichmć wygnali; imci pana Piotra Bylińskiego — szlachcica urodzonego, żałowującey wielm. ieymść pani Niemeyskiej — podsędkowej Lubelskiej, pódstarościego z Suchey Woli do kościoła iadącego, pośród rynku z konia gwałtownie zbili, zwlekli y pokaleczyli, z sukien obdarli y one zabrali, konia z siedzeniem wzięli y tak zbitego y obnażonego do turmy, na złoczyńce zbudowanej wtrącili y zamknęli; Woyciecha Szaleia — woźnego, poddanego z Suchey Woli, teyże żałowującey imści pani podsędkowej Lubelskiej, także iadącego do kościoła, gwałtownie wziowszy, zbili, ztłukli, włosy z głowy oberwali, konia, na którym iechał, wzięli, z sukni, w której był, obdarli y obnażonego, zbitego do turmy wtrą-

cili, głodem morzyli przez dni kilkanaście, mianowicie słabego y mdlejącego woźnego żony iego własney przypuścić nie chcieli. Czym wszystkim nie kontentując się obżalowani, żałowujących pomienionych ichmć w więzieniu za wartami ciężkimi trzymając, z świata zgładzić usiłowali, szukając sposobów za daniem trucizny ludzi nymuiąc, żeby natenczas, kiedy ichm. do inszey gospody przenosić będą, to iest poranioną szlachtę gwałtownie na śmierć pozabiali, albo też przeniosszy do chałupy pustey za miasto, żeby żałowujących spalono, na to namówili, datkiem y zapłatą obligowali. W Bogu wielebnych ichmć xięży, to iest, Truszkiewskiego — plebana Wohińskiego, Celińskiego y Szczygielskiego nawiedzających żałowujących delatorów chorych y dysponujących na śmierć, lżyli, besztali y przypuścić do dyspozycyi nie chcieli, przykazawszy wartom przydanym surowo, z cepami y kosami będącym, żadney perswazyi y proźby od tychże xięży o uwolnienie wzwysz mianowanych z ciężkiego więzienia przyjąć nie chcieli, chcąc usilnie zaczęta zawziętością na śmierć pozabiać. Jeszcze y tym niekontentując się, ciż obżalowani ichmć a chcąc wysliznać się z swych złych akcyi, trzymając w więzieniu żałowujących ichmćców panów Kopińskiego y Korzeniowskiego, napisawszy sobie według swego upodobania skrypt kwitancyi, koniecznie kazali ony podpisać; iakoż żałowujące delatores chcąc salwować resztą życia swego, w tak ciężkim więzieniu będąc przynaglenni, musieli pomieniony skrypt, radzi nieradzi, podpisać y z tak ciężkiego więzienia uwolnić się; rzeczy zaś wszelkie przy żałowujących będące, obżalowani zabrali y na swój pożytek obrócili; przez co więcey, aniżeli na dwa tysiące złotych polskich żałowujące delatores ponoszą. A zaś rany, zbiać wszystkie, obdukcya ieneral-

ska obszerniej w sobie objaśnia. Na ostat-tek nie będąc tym wszystkim kontenci obżałowani ichmć y nie mogąc się w swoiey złey imprezie pohamować, ieszcze sro-gie publiczne na zdrowie y fortuny akto-rów odpowiedzi y pochwałki czynią y czynić nie przestają. Zaczym ante omnia do personalney komparycyi obżałowanych sa-mykh kryminalistów, mężobóyców y mor-derców, oraz do statuicyi czeladzi, pomoc-ników do pomienionego morderstwa przy-sposobionych, nomine et cognomine sa-mymże obżałowanym wiadomykh y zna-ionych, a za poczynione takowe violen-cie, exorbitancye, gwałty, boie, krymina-ły, morderstwa y pastwienie się nad krwią szlachecką, do pokarania poenami krymi-nalnemi, z prawa pospolitego y konstitu-cyi seymowych na takowych ściągające-mi się, tudzież do restytucyi rzeczy przez obżałowanych ichmć zabranych, lub za one naymnieyszey dwóch tysięcy złotych zapłacenia, do przysądzenia nawiązek we-spół z gwałtem pospolitym sąsiedzki-m, do obwarowania securitatem zdrowia y fortun od impetycyi obżałowanych, do skasowania nullitate skryptu kwitacyne-go, gwałtownie w więzieniu u ichmć panów Kopińskiego y Korzeniowskiego trzymają-cych wymożonego, do przysądzenia ante omnia w reindukcyą łąk y gruntów, w które obżałowani mieszczanie Wohin-scy ultro wdzierają się, do nagrodzenia szkod y expens prawnych z okazji obża-łowanych poniesionych, naymniey na zło-tych pięćset erogowanych, y o to wszyst-ko co czasu prawa szerzey z kontrower-

sy patronów dowiedziono y objaśniono będzie, chcąc żałujące delatorowie z ob-żałowanemi ubiquinariū forum, lub też gdzie prawo drogę pokaże, jure agere, czy-nić y tego wszystkiego na obżałowanych requirować, przytym oszkody, nakłady y winy prawne,—actores obżałowanych osób przed nas urząd adcitowali.

W której sprawie na dniu szóstym mie-siąca Septembra po wzięciu od pozwa-nych ichmć na godzinę y po użyczeniu naszym urzędowym oney, a na dniu dwu-nastym miesiąca Septembra, po wzięciu od tychże pozwanych na patrona z wol-nym mówieniem de foro, którym to ichmć za patrona imci pana Benedykta Tubie-lewicza przydawszy, tę sprawę do dnia trzynastego tegoż miesiąca Septembra od-kładamy; a na dniu trzynastym, wyżey na dacie pisanym, za potrzebowaniem od pozwanych ichmć na kopią z pozwu, któ-rą to kopią my urząd dać nakazawszy y wolne mówienie de foro zachowawszy, oraz nie czyniąc natenczas żadnego w tey sprawie rozsądku, względem blisko na-stępującej konkluzyi tych sądów y dla zagęszczenia w registrach naszych sądo-wych wielu innych spraw, do przyszłych roczków, które naypierwiy po tym de-krecie naszym w Brześciu sędzić się bę-dą, odkładamy; na którym to specifikowa-nym terminie, aby obiedwie strony sta-nowszy u sądu naszego, krom żadnego no-wego przypozwu y bez żadnych dalszych zażywania dylacyi, tylko za tym dekret-em naszym skuteczną w samey rzeczy rozprawę przyjęli, nakazujemy.

1722 г.

Изъ книги за 1722 годъ, стр. 633.

458. Судебное опредѣленіе по дѣлу между митрополитомъ Кіевскимъ Кишкою и Блоцкими о наѣздѣ на Тришинскую корчму.

Въ этомъ актѣ излагается жалоба Кіевского митрополита Кишки на семейство Блоцкихъ, по поводу наѣзда шляхтича Блоцкаго на арендатора Тришинской корчмы жида Сапсаа. Наѣздъ этотъ начался слѣдующимъ образомъ:

Случилось матери Блоцкой ночевать однажды въ тришинской корчмѣ. Ночью ея слуги залѣзли въ гумно и выграли въ снопахъ ячмень. Сапсай заявилъ объ этомъ Блоцкой и просилъ заплатить ему убытокъ; но Блоцкая не только не захотѣла заплатить ему, но еще и погрозила.

Спустя нѣсколько времени наѣхалъ на корчму сынъ ея шляхтичъ Блоцкій и произвелъ разбой и грабежъ. Сапсай уѣхалъ верхомъ въ тришинскій дворъ искать убѣжища и защиты. Блоцкій между тѣмъ, избивши встрѣчныхъ и поперечныхъ людей, поѣхалъ домой. Недалеко отъ корчмы встрѣтилъ онъ другаго жида Гиршу и сталъ бить его плашми саблей такъ сильно, что Гирша закричалъ какъ бы разставаясь съ жизнью. Сапсай, возвращаясь дамой, услышалъ этотъ крикъ и приближалъ на помощь. Просьбой и слезами ему удалось усмирить безпричинный гнѣвъ шляхтича и спасти жизнь своего соплеменника Гиршы. Этотъ послѣдній высвободившись изъ шлахетскихъ рукъ, успѣлъ подъ благовиднымъ предлогомъ завладѣть и саблей и конемъ Блоцкаго и представить ихъ въ судъ. Но улики

эти, при содѣйствіи пана Родкевича — тришинскаго державцы и Брестскаго скарбника Тура, были выкрадены.

Вслѣдствіе этого шляхтичъ Блоцкій, чтобы чувствительнѣе отомстить Сапсаю, съ толпою конныхъ и вооруженныхъ людей подошелъ къ корчмѣ; но въ корчму не входилъ, а послалъ туда шпіона—своего крестьянина. Этотъ послѣдній, вставши среди ночи, когда все семейство Сапсаа спало, открылъ всѣ двери и ворота и далъ знать своимъ. Они пріѣхали. Тутъ Блоцкій ставивши соннаго Сапсаа съ кровати, сталъ бить и толкать его всячески; потомъ вынулъ изъ кармана ножъ и сталъ обрѣзывать ему пейсы, бороду, отрѣзалъ даже кусокъ носа, такъ что пришлось сшивать его. Не довольствуясь и этимъ, онъ взялся было уже за ухо съ намѣреніемъ отрѣзать его, точно каторжнику; но другой шляхтичъ Поплавскій остановилъ его, сказавъ: *«это уже дѣло палачей, а не шляхтичей!»* Потомъ они уѣхали.

Сапсай позвалъ къ себѣ цирюльника, который потребовалъ у него за свои труды, особенно за починку носа — болѣе 100 зл.

По выслушаніи этой жалобы, судъ постановилъ учинить по сему дѣлу разслѣдованіе и позвать на судъ обѣ тяжущіяся стороны въ первыя сроки засѣданія.

Roku tysiąc siedmsetnego dwudziestego wtórego, miesiąca Iunii dziesiątego dnia.

Na roczkach Iuniowych grodzkich Brzeskich porządkiem prawa statutowego przypadłych y sądownie w Brześciu odprawiających się, przed nami Franciszkiem z Chrzanowa Chrzanowskim—łowczym y podstarościm, Adamem Sierzputowskim—miecznikiem y sędzią, a Pa-

włem Kosciuszkiem Siechnowickim—pisarzem, urzędnikami sądowemi grodzkiemi woiewhdzśwa Brzeskiego. Gdy z porządku rejestrowego ku sądeniu przypadała sprawa w Bogu wielebneho imci xiędza Nikodema Anackiewicza — praezbitera Gierszonowickiego, instygatora kapituły dyecezyi Brzeskiej ritus graeci Romani, imieniem iaśnie wielmożnego imci xiędza Leona Kiszki—arcybi-

skupa y metropolity całej Rusi y imieniem w Bogu nayprzewielebniejszego imci xiędza Andrzeja Bienieckiego—starszego ziemniańskiego, ekonoma y kommissarza generalnego zwyż wyrażonego imci xiędza arcybiskupa, tudzież imieniem imci pana Jana Antoniego Rotkiewicza — dzierżawcy Tryszeńskiego dóbr arcybiskupich, z ieymści panią Maryanną Błocką — czesznikową Oszmiańską, matką, także z imci panem Janem Błockim — czesznikowiczem Oszmiańskim, synem ieymci, y imć panem Augustynem Turem—skarbnikiem Brzeskim, tudzież imści panem Janem Popławskim, iako samemi pryncypałami, violatorami y kryminalistami, także z czeladzią, poddanemi y pomocnikami ichmć, nomine et cognomine samym że obżałowanym imć wiadomemi y znaiomemi, iako samemi kompryncypałami, za pozwem od aktorów po obżałowanych ichmć, przed nas urząd grodzki Brzeski wyniesionym, mieniając o to y w tem niżej opisany sposób:

Iż co obżałowani ichmć, przepomniawszy boiaźni Bożey y srogości prawa polspolitego, konstytucyi seymowych, surowie o violatorach, naiezdnicach y kryminalistach opisane, obżałowana ieymć pani Błocka—czesznikowa Orszańska w roku przeszłym tysiąc siedmsetnym dwudziestym pierwszym, miesiąca Septembra siódmego dnia, iadąc do miasta i. k. mści Brześcia, zanocowała w karczmie Tryszyńskiej, w dobrach iaśnie wielm. imci xiędza arcybiskupa całej Rusi, w województwie Brzeskim leżącej; gdzie, czyli z subordynacyi obżałowaney imci, lub też z swego domysłu czeladź, nocnym sposobem odemknąwszy gumno, ięczmienia półkopy, w snopach będącego, wzięli, y koźmi przez noc spaśli. Tandem gdy arendarz tameczny na imię Sapsay, zrana wyszedłszy postrzegł tako-

wą akcyę przez służących obżałowaney ieymci y szkodę uczynioną, przyszedłszy do obżałowaney tak o sprawiedliwość, iako też y o zapłacenie według słuszności y rozsądku ludzkiego za pomieniony ięczmień upraszał; y obżałowana ieymć, nic nie uważaiąc na to, ani szkody arendarzowi uczynioney nagrodzić y zapłacić nie chciała, ani też sprawiedliwości z czeladzi swoiey nie czyniła, ieszcze odgrażała. Jakoż obżałowana ieymć, chcąc swój zły y zapamiętały umysł do skutku przywieść, namówiła syna swego, to iest, obżałowanego imć pana Jana Błockiego — czesznikiewicza Orszańskiego, aby na pomienionego żyda, zebrawszy ludzi swawolnych, na pomienioną karczmę Tryszyńską violenti modo naiechał y arendarza, na imię Sapsaia, o śmierć przyprawił. Jakoż obżałowany imci, będąc poduszczonym od matki swoiey, iadąc z miasta Brześcia w roku tymże tysiąc siedmsetnym dwudziestym pierwszym miesiąca Oktobra dwudziestego pierwszego dnia, naiechawszy na też karczmę Tryszyńską, gwałtownie wywoławszy arendarza tamecznego imieniem wyż specyfikowanego, y żonę onego nic sobie absolute niewinnych, dobywszy szabli, nie dawszy żadney najmniejszey racyi, bezbożnie a niemiłosierdzie żyda płazem razy kilkanaście uderzył, a samey żydowce ranę krwawą w ramieniu zadał y żeby pomienieni żydzi, widząc takową zawziętość obżałowanego imści nie uszli, pewnie by którego kolwiek szabłą rozplątał. Tandem gdy iuż żydzi precz pouchodzili, tedy obżałowany imć nie będąc tym kontent, że żydów nic sobie niewinnych płazował, pokrawił y z karczmy wypypędzał, tegoż czasu okna, stoły, ławy, zedle, drzwi, piece, komory porozbiiał y porąbał, przez co na złotych sto y daley

w karczmie szkody uczynił, ac tandem co się ieno imści upodobało, to wszystko iuż bez bytności żydów w karczmie czynił. Oraz w tymże razie gdy poddani Tryszczyńscy żałujących delatorów z miasta Brześcia do domów swoich szli, tedy obżałowany imć będąc zawziętością swoją napełniony, nie sobie niewinnych ludzi zastąpiwszy na dobrowolney drodze, szabłą płazował y ludzie postronne, na tem zaś przed karczmą będące, porozpędzał. Widząc tedy takowy naiazd, żyd arendarz karczmy Tryszczyńskiej przez obżałowanego imć p. Jana Błockiego uczyniony, że nie podobna w karczmie dosiedzieć, wpadszy na konia, lubo będąc niemilosiernie zбитy y płazowany do dworu żałującego iaśnie wielm. imść xiędza arcybiskupa y metropolity całej Rusi Tryszczyńskiego biegł, dawaiać znać imć panu Rodkiewiczowi, iako dzierżawcy tamecznemu o takowych akcyach, przez obżałowanego imścią podziałanych. Widząc tedy to obżałowany, że niesłusznie akcye, violencye y naiazd gwałtowny uczynił, wsiadszy na konia precz uszedł. A potym iadąc takowe violencie gwałty poczyniwszy w karczmie Tryszczyńskiej tegoż dnia spodkawszy żyda Jrsza, arendarza iw. imć pana Oziembłowskiego — woyskiego Brzeńskiego, na dobrowolney drodze, nie sobie niewinnego, płazował, bił, tłuł; który żyd nie mogąc inaczey zdrowia swego salwować, musiał gwałtu krzyczeń; pod który czas żyd arendarz Tryszczyński, będąc wypędzonym przez obżałowanego imści, powracaiąc ze dworu Tryszczyńskiego, usłyszawszy takowy gwałt y krzyk w lesie, a do tego poznawszy głos tego żyda, rozumieiać że iacy drabowie zabiaiają, chcąc onego salwować, będąc sam słabym od zbitia obżałowanego imści, przybył na ratunek, gdzie

ledwo raz proźbą, drugi raz modestią pomienionego żyda odratował. Y tak ten że żyd imć Oziembłowskiego, gdy iuż wolno był puszczoney, konia y szable u obżałowanego imści obawiaiać się, aby więcey nieurągał się, odebrał y w grodzie Brzeńskim podług prawa pospolitego iudicialiter praezentował. Ad interrim widząc sami obżałowani ichmć, że niesłusznie kryminały y excessa popełnili, imć pan Błocki uprosiwszy obżałowanego imć pana Augustyna Tura — skarbnika Brzeskiego do imć pana Jana Rodkiewicza iako dzierżawcy Tryszczyńskich podstępny sposobem zkombinowali się y konia z szabłą, w grodzie będące za konsensem imć pana Rodkiewicza reliberowali. Z których to podziałanych kryminałów, violencji naiazdów y excessów nie wziowszy żadney najmnieyszey in scriptis kwitancyi, ani dokumentu od pomienionego imć pana Rodkiewicza, a wracaiąc się do dawnieyszych swoich złych akcyi, oraz chcąc koniecznie arendarza wyż specyfikowanego na smierć zabić, w roku teraznieyszym tyśiącsiedm setnym dwudziestym wtórym, miesiąca Maia, że dnia pierwszego na dzień wtóry, w samą północ zgromadziwszy niemałą kupę ludzi swawolnych, z czeladzi swojej y różnych ichmć, zwierzchu mianowanych, także poddanych swoich, na ten czas z podwodami w Brześciu będących, obżałowany imć pan Jan Błocki w kilkudziesiąt koni naiechawszy na pomienioną karczmę Tryszczyńską y otoczywszy oną w koło, wprzód przysłał szpiega, to iest chłopa, który chłop niby na noc wprosiwszy się, a będąc iuż subordynowanym od obżałowanego imści, wrota y drzwi wszędzie podmykał, a obżałowany imć znać dał, ieśli iest sam arendarz w domu. Który to chłop, według rozkazania obżałowanych wyszpiegowawszy, że aren-

darz iest w karczmie y spać położył się, podmykawszy wrota y drzwi wszędzie, oznaymił obżałowanym ichmć, że arendarz iest w karczmie y iuż śpi w komorze na łożku. Tedy obżałowani ichmość, wpadszy tumultem do izby, a potym do komory, wziawszy onego z łożka y wywlekszy go na gościniec, bezbożnie a niemilosiernie kiimi bić kazał y sam tłukł, mordował, którego mało o śmierć na tymże miejscu nie zabili; a potym winnika, żeby do dworu Tryszyńskiego nie dawał znać, związać kazali. Jeszcze tym wszystkim nie będąc kontent, obżałowany imć pan Jan Błocki, chcąc koniecznie żyda na śmierć zabić, dobywszy noża z kieszeni, iuż kiimi zbitego, zekrwawionego y niemilosierdnie zmordowanego, sam swoją ręką własną obżałowany imć brodę, peysachy urznał, nosa zaś bezbożnie a prawie niemilosierdnie wpoł naderznał, że aż haftować cyrulik musiał; na ostatek uszy, iako iakiemu złodzieiowi, alboli też największemu winowajcy, obrzynać usiłował, y iuż za ucho iedną ręką wziął, a drugą ręką noż do ucha przykładadał, tylko ten że obżałowany imć pan Popławski, widząc być niesłuszne pastwienie się nad onym żydem perswadował, aby tego czynić nie chciał, mówiąc te słowa: «było by to z wielkim dyzhonorem y ludzie postronni będą sobie imaginować, że nie iako szlachcic to czyni, ale mistrz tylko tak robi.» Tedy obżałowany imć usłuchawszy takowey rady, iuż daley zbytkować nad tym żydem y nigdy niepraktykowanych rzeczy czynić nie chciał y poprzestał, gdyż ledwie żywego, zbitego, zekrwawionego, zranionego porzucili, iako wszystka rzecz fusius w obdukcji ieneralskiey iest wyrażona. Przez które to tak wielkie a niemilosierdnie zabicie y zekrwawienie, oraz okaleczenie pomieniony żyd, salwując swe go zdrowia y życia, cyrulikom za ogląda-

nie ran y haftowanie nosa więcey a niżeli złotych sto pięćdziesiąt zapłacić musiał. Jeszcze na sam ostatek, nie będąc tym wszystkim kontenci, iako się wyż wyraziło, srogie publiczne odpowiedzi y pochwałki tegoż czasu y na każdym miejscu tak na zdrowie imć pana Rodkiewicza—dzierżawcę Tryszyńskiego, iako też y na arendarza, niemal na śmierć zabitego, który, Pan Bóg wie, ieśli żywym zostanie, uczynili y czynić nie przestają. Za czym tedy ante omnia do personalney comparycji samych obżałowanych ichmć iako kryminalistów, do statucyji czeladzi poddanych y pomocników ichmć, samym że obżałowanym nomine et cognomine wiadomych y znaiomych, do przysądzenia nawiązki za podwaktrotne niemilosierdne zabicie, skaleczenie y zekrwawienie, oraz bezbożne morderstwo żyda arendarza Tryszyńskiego, podług prawa pospolitego, osobliwie zaś do wskazania tak nawiązki samey żydówce za zadaną ranę w ramieniu krwawą, podług tegoż prawa, iako też za niajazd niepojednokrotny na karczmę, violencją y kryminały podziałane, do pokarania poenami prawnemi, które się z prawa pospolitego ściągają się będą na obżałowanych ichmć, do zapłacenia sto pięćdziesiąt złotych y daley na cyrulika spendowane, także za porabianie okien, ław, stołów, zedłów, pieców y kominów osobliwie złotych stu; y daley przez obżałowanych ichmć do szkody przywiezionych, tudzież do nagrodzenia za ięczmienię, który sładzy obżałowanych ichmć nocnym sposobem z za zamku wybrawszy, końmi spaśli, wespół z szkodami, wykładami prawnemi z okazji obżałowanych ichmć na prawo spendowanemi, do obwarowania securitatem zdrowia y fortun od obżałowanych ichmć impetycyi żałującym delatorom y arendarzowi karczmy Tryszyńskiej, o to wszystko co cza-

su prawa szerzey z kontrowersyi patronów dowiedziono y objaśniono będzie, salva melioratione tey żałoby, z wolnym wyniesieniem inney nowej, ieśli tego potrzeba będzie ukazywała żałoby y łączeniem w iedną, żałujące actores obżałowanych ichmć przed nas urząd grodzki Brzeski adcitowali. Do której sprawy, na dniu piątym miesiąca Junii roku tysiąc siedmsetnego dwudziestego wtórego, po użyczeniu pozwanemu imć panu Turowi godziny, także y od ieymści pani Błockiey y od syna ieymści za potrzebowaniem na godzinę, której to godziny pozwanym ichmć pp. Błockim, nie wzdaiąc innych pozwanych, użyczamy. Po expiracyi zaś tey godziny za przypadnieniem sprawy na tymże dniu wyż specifikowanym ku sądzeniu y za przywołaniem oney iterum pozwanemu imć panu Turowi, nie wzdaiąc innych pozwanych powtórney godziny, my urząd użyczamy na dniu szóstym tegoż miesiąca Junii, za potrzebowaniem od pozwanych ichmć na godzinę, którym to ichmć godziny my urząd użyczamy y do dalszego terminu tę sprawę odkładamy.

A na terminie y dniu niniejszym, wyż na dacie pisanym, to iest dziesiątym miesiąca Junii anni praesentis, za przywołaniem przez ienerała z nakazu naszego urzędowego stron do prawa, od aktorów patron ichmościów, za mocą prawną, sobie do tey sprawy daną imć pan Benedykt Tubielewicz, oczewisto do rozprawy prawney stawiając, podanego pozwu oczewisto w ręce pozwanym ichmć w mieście i. k. mości Brześciu, z kościoła wielebnych oyców Augustianów wychodzącym, przez ienerała i. k. mości woiewódtwa Brzeskiego Mikołaja Parowińskiego y zeznaniem onego ieneralskim oczewistym przed imć panem pisarzem grodzkim Brzeskim słusznie prawnie dowiodszy y pilność troyga wołania na tymże pozwie napisa-

ne okazawszy, żałobę w tymże pozwie wyrażoną reassumowawszy, a nie idąc tenże aktorów patron do dalszego experimentu prawnego wprzód za wolą y konsensem pryncypałów swoich imści p. Augustyna Tura, który iest w tymże aktoracie ingrossowany, y żałobą obwiniony od citacyi aktorów przez decyzją sądową uwolnienia, a zaś z innemi pozwanemi ichmćmi, nie wchodząc w samey rzeczy in cognitionem podług żałoby y oskarżenia przez aktorów pozwanych ichmć na dalszy dowód y objaśnienie tey sprawy, od aktorów na inquizycją in fundo loci, gdzie się excessa y kryminały w żałobie wyrażone, przez pozwanych ichmć podziałane stały, odesłania urgebat; w czym y pars citata, iako prawnemu terminowi nie kontradikuiąc, na inquizycją zezwoliła, tylko aby actores swoim sumptem te inquisicią wyprowadzili, nakazania prosila y domawiała się, oraz do decyzji sądowej refferował się.

A tak my urząd grodzki Brzeski, w tey sprawie w Bogu wielebnego imść xiędza Nikodema Anackiewicza— praezbitera Gierszonowickiego, instygatora kapituły diecesii Brzeskiej ritus graeci Romani, imieniem iaśnie wielmożnego imści xiędza Leona Kiszki— arcybiskupa y metropolity całej Rusi y imieniem w Bogu nayprzewielebniejszego imści xiędza Andrzeja Bienieckiego— starszego Ziemniańskiego, ekonomy y kommissarza generalnego wyż wyrażonego imć xiędza arcybiskupa, tudzież imieniem imć pana Jana Antoniego Rodkiewicza— dzierżawcy Tryszyńskiego dobr arcybiskupich, z ieymścią panią Maryanną Błocką— czesznikową Oszmiańską matką, także z imcią panem Janem Błockim— czesznikowiczem Oszmiańskim synem ieymści y imcią panem Augustynem Turem— skarbnikiem Brzeskim, tudzież imcią panem Janem Popław-

skim, iako samemi pryncypałami, viola- torami y kryminalistami, także z czela- dzia, poddanemi y pomocnikami ichmć, no- mine et cognomine samymże obżałowan- ym ichmć wiadomemi y znaiomemi, iako kompryncypałami, nie czyniąc na ten- czas in principali negotio żadnego w tey sprawie rozsądku, ponieważ aktorowie po- zwanego imści pana Tura benevole z te- go aktoratu y citacji swey uwalniaią, a z innemi pozwanemi ichmć na inkuizy- cyą potrzebuia: za czym tedy za konsen- sem strony aktorów imci pana Tura od citacji y za pozwania aktorów uwolniw- szy, z innemi pozwanemi ichmi, w akto- racie wyrażonemi, na inquisicią odsyłamy. Którą to inquisicią aby in spatio przy- szłych roczków, które naypierwiey po tym

dekrecie naszym w Brześciu sądzić się będą, aktorowie swoim własnym kosztem przez urząd grodzki Brzescki, którego z nas urzędników sądowych strona powo- dowa na tę inquisicią użyć zechce, in fun- do loci wyprowadzona była; po wyprowa- dzeniu zaś y expediowaniu wyż wyrażo- ney inquisicii, tedy obiedwie strony na przyszyłych sądach stanowszy u sądu na- szego bez dylacyi prawnych, krom żąd- nego nowego przypozwu, tylko za tym dekretem naszym skuteczną w samey rze- czy rozprawę przyjąć powinni będą, na- kazuiemy.

Która sprawa iako się agitowała, tak jest do xiąg sądowych grodzkich Brzes- kich zapisana.

1730 г.

Изъ книги за 1729—1730 годы, стр. 2139.

459. Судебное определение по дѣлу иезуитовъ Брестскаго коллегіума съ дворя- нами Коровицкимъ и Ганецкимъ.

Ректоръ иезуитскаго коллегіума въ Брестѣ, Островскій, подалъ въ судъ жалобу отъ имени всѣхъ Брестскихъ иезуитовъ на Антона Коро- вицкаго и Антонія Ганецкаго въ томъ, что по- мянутые шляхтичи, встрѣтивши на дорогѣ ие- зуитскаго слугу Мочульскаго, напали на него и стали бить безъ всякой причины; Мочуль- скій спрятался было въ коллегіумъ, но шляхти- чи вбѣжали за нимъ за монастырскую ограду, настigli его и продолжали бить до такой сте- пени, что даже изломали саблю, не смотря на

святость мѣста и законы, воспрещающіе подобныя безчинства. Обвиненные на судъ не явились и были приговорены къ слѣдующему наказанію: за нашествіе на коллегіумъ — къ уплатѣ 50 копъ литов. грошей; за избітіе Мочульскаго — къ уплатѣ 80 копъ и къ тюремному заключенію; за оскорбленіе костельнаго права — къ уплатѣ 23 руб. литовскихъ и тюремному заключенію въ теченіи 12 недѣль; за убытки и издержки — къ уплатѣ 100 злотыхъ и наконецъ къ баниціи и безчестію.

Roku tysiąc siedmsetnego trzydzieste- go, miesiąca Iunii dziesiątego dnia.

Na roczkach Iuniowych grodzkich Brzeskich, porządkiem prawa statutowego przypadłych y sądownie w Brześciu in

loco solito odprawowanych, przed nami Franciszkim z Chrzanowa Chrzanow- skim — łowczym y podstarościm, Ada- mem Sierzputowskim — miecznikiem y sędzią, a Pawłem Kościuszkiem Siech-

nowickim—pisarzem, urzędnikami sądownymi grodzkimi woiewództwa Brzeskiego. Gdy z porządku rejestrowego ku sądzeniu przypadła sprawa w Bogu przewielebnego imci xiedza Kazimierza Ostrowskiego—rektora y całego collegium Brzeskiego sotietatis Jezu z ichmściami pany Antonim Korowickim y Antonim Hanieckim za pozwem od aktorów po obżalowanych ichmć wyniesionym, y za żałobą pryncypalną, w tymże pozwie per expressum wyrażoną, za którą do przyjęcia skuteczney in principali negotio rozprawy, mieniać o to: iż co obżalowani ichmć panowie Korowicki y Haniecki, niewiedzieć quo praetextu, mając iakowys akces do imci pana Stefana Moczulskiego, którego zastąpiwszy na dobrowolney drodze, iadącego przez miasto i. k. mści Brześć, w roku tysiąc siedmsetnym dwudziestym dziewiątym, miesiąca Augusta siódmego dnia, lżyli, dyffanowali y rąbać chcieli; który, salwuiąc się do collegium Brzeskiego, za ledwo na koniu umknął y konia porzuciwszy za fórtą, tenże imć pan Moczulski do samego collegium skrył się y w aptece takową obżalowanych ichmć impeticią y zawziętość przesiedzieć chciał. A obżalowani ichmć, nie będąc pohamowani w swey złey impresie, wynuzdawszy się na wszelką złą licencią, nie obserwuiąc tak pospolitego iako y duchownego, a tym bardziej Bozkiego prawa, które surowie klauzury klasztoru duchowne ubezpieczyło y obwarowało, oraz nie uważając na poeny w tychże prawach na takowych licenciuszów, violatorów y gwałtowników założone, naszedszy w samą fórtę, drzwi odemknawszy na tymże supra wyrażonym dniu siódmym Augusta obżalowani ichmć panowie Korowicki y Haniecki hałas, tumult y krzyk w colle-

gium uczynili y imci pana Moczulskiego z fórtę, nie uważając na żadne securitatem klauzury duchowney, wywlokwszy dobytymi szablami tamże u fórtę bili, łukli, rąbali, że aż szablę ichmć na imć panu Moczulskim na kawałki połamali, y tak uczyniwszy gwałt, violencią y hałas w collegium, iuż doś ukontentowawszy swą zawziętość y impresę, za ledwo precz odeszli. Zaczym, chcąc delatores ichmć xieża iezuici collegium Brzeskiego z obżalowanymi ichmć prawem czynić, oraz o takową inwazią y gwałt violencią w collegium uczynioną, poen y win na obżalowanych ichmć dochodzić y requirować, ante omnia do personalney comparycyi obżalowanych ichmć, do pokarania poenami kryminalnemi za takową złą a bezbożną licencią y uczynioną gwałtowną violencią y inwazią, do nagrodzenia wszelkich szkod y expens prawnych tak noviter, iako y w czas przyszły spendowanych, oraz o to wszystko, co czasu prawa szerzey z kontrowersyi patronów y w następującym czasie przez expediowaną inuizycią dowiedziono y objaśniono będzie, cum salva melioratione tey żałoby y z wolnym inney nowey wyniesieniem a w iedno łączeniem, żalujące delatores obżalowanych ichmć przed nas urząd grodzki Brzeski adcytowali. W której sprawie na dniu dziewiątym miesiąca Januاری w roku terazniejszym tysiąc siedmsetnym trzydziestym, od pozwanych ichmć panów Korowickiego y Hanieckiego kopiey z pozwu z wolnym mówieniem o comparycią onych praetendowaną. Którą tą kopią z pozwu my urząd parti actoreae dać nakazawszy y wolne mówienie o comparycią pozwanych zachowawszy do dnia dziesiątego Januării odłożyliśmy. A na dniu dziesiątym tegoż miesiąca praetendowanego patrona imć pana Hieroni-

ma Jahołkowskiego pozwanym przyda-
liśmy, a po przydaniu do dnia siedmna-
stego Januarii tę sprawę odłożyliśmy. A
na dniu siedmnastym tegoż miesiąca od
tychże pozwanych ichm. praetendowanej
godziny użyczyliśmy y po użyczeniu oney
takową sprawę do dnia dwudziestego Janu-
aryi odłożyliśmy, gdzie na tymże dniu
iterum od pozwanych ichmć na godzinę
wziętą, którey my urząd użyczywszy,
a względem zagęszczenia wielu innych
spraw, tę sprawę do kadencyi marcowej
anni elapsi (sic) odkładamy. Na dniu
dwudziestym pierwszym eiusdem mensis
et anni praesentis od tychże pozwanych
na kopię z spraw wziętą, którą to kopię
z spraw my urząd stronie powodowej,
aby pozwany były oddane, nakazawszy
tę sprawę dla wielu oczewistych sędzić
się spraw do kadencyi Juniovej suspen-
dowaliśmy. Gdzie na dniu siódmym Junii
anni currentis od samych że aktorów id-
que ichmość xięży Jezuitów collegium
Brzeskiego na godzinę wzięto, a po uży-
czeniu aktorom oney dla rozsądzania do
dnia dziesiątego Junii suspendowaliśmy.
Do której sprawy na terminie y dniu
niniejszym, wyż na dacie specyfikowa-
nym, to iest dziesiątym miesiąca Junii,
w roku tymże terażniejszym tysiąc sied-
metnym trzydziestym, za przywołaniem
przez ienerała, z nakazu naszego sądo-
wego stron do prawa, od aktorów patron
ichmć za mocą prawną sobie, do tey sprawy
daną y ustnie zleconą, imć pan An-
toni Henryk Laskowski, oczewisto do roz-
prawy prawney stawiając, podanego po-
zwanym ichmć przez ienerała i. k. mości
województwa Brzeskiego Andrzeia Za-
wadzkiego pozwu zeznaniem onego ocze-
wistym coram actis grodu Brzeskiego
słusznie prawnie dowiodłszy y żałobę
z onego reassumowawszy, a na dowód
samey principalney rzeczy produxit pro-

testacią ratione praemissorum do xiąg urzę-
dowych grodzkich Brzeskich, datą w niey
exprimowaną zaniosszy, y z tych z xiąg
per extractum wydaną, po produkowa-
niu którey pozwanych do prawa nie stawa-
jących wzdania. A pozwani ichmć iako
się sami przed nami za potrzykrotnym
ieneralskim przywoływaniem do prawa
nie stanowili, tak y żadney wiadomości
nam sądowi y stronie swey powodowej
o niestaniu swoim nie uczynili; przeto
tenże aktorów patron supra specyfikowa-
nych pozwanych ichmć panów Korowic-
kiego y Hanieckiego, iako prawnu niepo-
słusznych, w roku zawitym na upad w rze-
czy y w zażywanych wszystkich dyla-
ciach y accessoriach prawnych po wy-
ściu onych, wzdania, a zatym, podług
prawa y żałoby tak w pozwie iako y
w protestacyi wyrażoney, za gwałtowne
nayıście na collegium Brzeskie gwałtu
pospolitego—pięciudziesiąt kop groszy li-
tewskich; za zabicie imć pana Stefana Mo-
czulskiego—sługi delatorów y onego za-
krwawienie nawiązki sowitey podług pra-
wa statutowego—ośmdziesiąt kop groszy
litewskich; za invazią klauzury ducho-
wney, iakby kościoła, vigore tegoż pra-
wa statutowego artykułu trzeciego z roz-
działu iedynastego iterum gwałtu—dwu-
dziestu trzech rubli groszy litewskich y
siedzenia w wieży niedziel dwunastu, za
szkody y expensa prawne—złoty stu na
pozwanych ichmć y na wszelkich dobrach
ichmć leżących, ruchomych, summach pie-
niężnych, ubique locorum będących wska-
zania, a samych pozwanych tak za nayı-
ście invazią collegium, iako też za zabicie
y skrwawienie imści pana Moczulskiego—
na banicią doczesną y infamią wzdania,
ad publicandum tych lukrów ienerała są-
dowego przydania publikować y prokla-
mować nakazania, za wskaz zaś wyż wy-
rażoney summy dla uczynienia na wszel-

kich pozwanych ichmć dobrach y summach pieniężnych, ubique locorum będących, odprawy y exekucyi prawney do urzędu naszego grodzkiego Brzeskiego y do innych urzędów, pod któremi dobra lub summy pozwanych być się okażą, a którego sobie pars actorea ad eam executionem z urzędników sądowych użyć zechce, porządkiem prawnym przychodzić wolności zostawienia y odesłania u nas urzędu prosił y domawiał się.

A tak my urząd grodzki Brzeski, w tey sprawie w Bogu przewielebnego imści xiędza Kazimierza Ostrowskiego—rektora y całego collegium Brzeskiego societatis Jesu, bacząc to, iż pozwani ichmć panowie Antoni Korowicki y Antoni Haniecki, czyniąc za istotną illuzją prawu popolitemu, iako się sami za potrzykrotnym ieneralskim przywoływaniem do prawa nie stanowili, tak y żadney wiadomości o niestaniu swoim nie uczynili: przeto pozwanych ichm., iako prawu nieposłusznych, powyszłych wszystkich dy-laciach, ut supra expressum, wroku zawitym na upad w rzeczy wzdaemy. A zatym podług prawa żałoby y domawiania się partis actoreae patrona za nayście gwałtowne na collegium Brzeskie gwałtu popolitego—piędziesiąt kop groszy litewskich, za zabicie imć pana Stefana Moczulskiego y zekrwawienie na więzkę sowitą—ośmdziesiąt kop, za invazią klauzury duchowney podług allegowanego prawa iterum seorsive—dwadzie-trzy ruble litew., za popełniony exces więzy—niedziel dwanaście nakazujemy, za szkody y expensa prawne—złotych sto. Co wszystko w summę porachowawszy,

et in unum zkombinowawszy z wpisnym et cum lucris, sądowi naszemu persolutis—pięćset piędziesiąt pięć złotych y groszy trzynaście na pozwanych ichmć y na wszelkich dobrach ichmć leżących, ruchomych, summach pieniężnych, ubique locorum będących, wskazujemy. A samych pozwanych ichmć za nayście na collegium, za invazią y za pobicie imć pana Moczulskiego—na banicią doczesną y na infamią wzdaemy. Ad publicandum tych kondemnat ienerała sądowego przydaemy, publikować y proklamować nakazujemy; za wskaz zaś wyż wyrażoney summy na wszelkich pozwanych dobrach y summach pieniężnych, ubique locorum będących, na odprawę exekucyi prawney do urzędu naszego grodzkiego Brzeskiego y do innych urzędów, pod któremi dobra lub summy pozwanych być się okażą, a którego sobie pars actorea ad eam executionem z urzędników sądowych użyć zechce, porządkiem prawnym przychodzić wolność zostawujemy y odsyłamy. A gdy termin prawny, to iest dzień dwunasty Junii anni praesentis, do proklammat przypadł; tedy ienerał sądów naszych, pilnujący Jan Fiedorowicz, dość czyniąc prawu popolitemu y dekretowi naszemu, pozwanych ichmć panów Korowickiego y Hanieckiego za banitów doczesnych y infamisów w izbie sądowej, et in foro publico publikował y proklamował, oraz relacją publikacyi swey, a loco publicationis rediens, judicialiter zeznał. Która sprawa iako się agitowała, tak iest do xiąg sądowych grodzkich Brzeskich przyjęta y zapisana.

1744 г.

Изъ книги за 1743—1744 годы, стр. 1311.

460. Судебное опредѣленіе по дѣлу графа Флеминга съ Рудницкими о покражѣ вещей цыганами.

Графъ Денговъ-Флемингъ — генераль отъ артиллеріи в. вн. Литовскаго и генеральный администраторъ столовыхъ королевскихъ имѣній и пошлинъ, внесъ въ Брестскій градскій судъ жалобу на Кременецкаго подчашія и диспозитора солянаго склада въ Пещъ — Франциска Рудницкаго и другихъ шляхтичей, а равно и на цыганъ, проживающихъ частію въ Брестскомъ воеводствѣ, а частію въ предѣлахъ Короны, по поводу покражъ, сдѣланныхъ послѣдними у Коринскихъ жидовъ.

Въ этомъ документѣ разсказывается между прочимъ, что цыгане вмѣстѣ съ шляхтичами составили банду воровъ, покровительствуемыхъ Кременецкимъ подчашіемъ Рудницкимъ; послѣ покражи у жидовъ, хотя они и были отысканы и арестованы, но ихъ освободилъ помянутый Рудницкій.

Судъ отослалъ это дѣло на предварительное разслѣдованіе; опредѣленія окончательнаго нѣтъ.

Roku tysiąc siedmsetnego czterdziestego czwartego, miesiąca Decembra siedmiastego dnia.

W sprawie iaśnie wielmożnego imci pana Jerzego Denofa—hrabi na Bortlawie, Fleminga—generała artyleryi w. x. Lit., Szczepowskiego, Lipniskiego, Geranowskiego etc. starosty, generalnego dobr y ceł, ad mensam regiam należących, administratora, w dowodzeniu krzywdy żydów—obywatelów Kobryńskich—Meiera Kadyszewicza, Szmuifly Notowicza, rabina Meiera Nachmunowicza, z imci panem Franciszkiem Rudnickim—podczaszym Krzemienieckim—dyspozytorem składu solnego w Pieszczy, pryncypałem, oraz p. Antonim Rudzkim—zawiadowcą dóbr Buszniow, iako przewodzcą kradzionych rzeczy, oraz z ichmość pp. Józefem Kopszewicem, Józefem Marciszewskim, Wawrzyncem y Kazimierzem Kiedykami, in uno consilio z sobą będącemi, tudzież cyganami, Marcinem Stefanowiczem—woytem, Judko y Mikołaiem Stefanowi-

czami, Michałem Janowicem, Józefem Piotrowiczem, Piotrem Lewickim, Mathiaszem Czarneckim, Frankiem Krukiem, przylicznemi złodziejami, za pozwem od aktora po obżałowanych przed nas urząd wyniesionym przez generała i. k. mości Mikołai Czaykowskiego ziedney strony, co w dobrach—Busznie nazwanych, w woiewództwa Brzeskim leżących, położonym, a z drugiej w dobrach Pieszczy, w ziemi Chełmskiej leżących, pozwanemu imci p. Franciszkowi Rudnickiemu—podczaszemu Krzemienieckiemu, oczewisto w ręce danym, et coram actis grodu woiewództwa Brześcianskiego zeznanym, mieniać o to:

Iż co obżałowany imci p. Rudnicki—podczaszy Krzemieniecki, mając w dyspozycyi swojej skład solny w dobrach—Pieszcza nazwanych, w ziemi Chełmskiej przy granicy w. x. Lit. leżących, oraz będąc possessorem dobr Zdzitowia seu Buszniow—Samnisko nazwanych, w woiewództwie Brześcianskim sytuowanych, o pokradzenie sobie w tychże dobrach

Busniach przez cyganów, szkody intencjonalnie wyrządzając z imci p. Miłośnickim—podstarościm dóbr Radwaniec, w województwie Brzeskim leżących, iasnie oświeconego xięcia imci podkanclerzego o konserwację cyganów w dobrach pomienionych Radwaniczach w sądzie grodzkim województwa Brześciańskiego akcją konwinkując prawami oyczystemi, według onych iudicata pomyślnie sądu pomienionego grodzkiego Brześkiego otrzymał; przeciwko którym y samey słuszności, ad praesens postempuiąc tych że cyganów—publicznych złodzieiów z obżałowanym sługą swoim Rudzkim w protekcią wzięwszy, w dobrach—Hrybsko nazwanych, w tey że ziemi Chełmskiej leżących, extra limites w. x. Lit. konserwuiąc, rzeczy przez nich zdobyczne zatrzymywali. Jakoż pomienieni cyganie, gdy w roku terazniejszym tysiąc siedmsetnym czterdziestym czwartym, miesiąca Julii ze dnia szesnastego na dzień siedmnasty, w nocy, szpichlerz w mieście i. k. mości Kobryniu sposobami swemi złodziejskimi otworzywszy, depozyta pomienionych trzech żydów, w nim będące różne, w fantach, naczyniach, klejnotach, gotowych pieniądzech złożone, na pięć tysięcy złotych polskich wynoszące, wykradli y do obżałowanych iedne komportowali. Za wyszpiegowaniem takowych złoczyńców przez pomienionych ukrzywdzonych żydów, imci pan Jan Zaborowski—szarżant od artyleryi w. x. Lit., wzięwszy z sobą ludzi kilka artylerycznych, w pogoń za pomienionemi cyganami, złoczyńcami, udawszy się, gdy dodanemi przez ludzi Saskich, w kluczu Rudzkim stoiących, suplementu, na dniu dwudziestym wtórym Augusta, roku terazniejszego tysiąc siedmsetnego czterdziestego czwartego do dóbr pomienionych—Hrybsko nazwanych, w ziemi Chełmskiej bę-

dących, przybył, gdzie pomienionych złoczyńców cyganów wszystkich, z żonami y dziećmi we dworze rezyduiących zastał; których pobrawszy w sekwestr, za dobrowolnym onych że przyznaniem się, rzeczy nie mało pomienionych żydów miasta i. k. mości Kobrynia pokradzionych, w rejestrze osobliwym wyrażonych, do siebie od onych przez ręce obżałowanych pana Rudzkiego odebrawszy, tych że samych cyganów, iako widocznych złodzieiów pobrać y przy kiiu do urzędu, iako prawo mieć chce y uczy, prowadzić chciał. Natenczas obżałowany pan Rudzki, sam pryncypał y przewodzca kradzionych przez cyganów obwinionych rzeczy, inito consilio z obżałowanymi Kiedykiem, Kopcewiczem, Marciszewskim zawiadowcą Hrybska, zebrawszy niemają gromadę variae conditionis ludzi z różnym orężem, do boiu należącym, takowych złodzieiów przylicznych, cyganów brać nie dopuścili; iakoż pomieniony imci pan szarżant, widząc frequencją zebranego ludu nie po swojej sile, a quod maximum nie mając do ustąpnego boiu ordinansu, z rzeczoma żydowskiemi przez obżałowanych cyganów pokradzionemi, a przez obżałowanych pana Rudzkiego wydanemi; do obżałowanego imci pana Rudnickiego iako pana pomienionego obżałowanego Rudzkiego, z Hrybska do Pieszczy iechał, gdzie żadney łatwości w wydaniu nie tylko zupełnych rzeczy pokradzionych, ale według requizycyi tych cyganów nie otrzymawszy, owszem pierścień szczerozłoty za poznaniem przez żydówkę Rabinową Kobryńską z palca obżałowanego imci pana Rudnickiego—podczaszego Krzemienieckiego, za oddaniem dobrowolnym odebrawszy, iurydycznie przez generała seu woźnego, przy sobie na ten czas mającego, Mikołaja Czaykowskiego tak tych cyganów, iako złodzie-

iów, oraz pana Antoniego Rudzkiego, iako przewodcę, u obżałowanego imci p. Rudnickiego—podczaszego Krzemienieckiego—iuryzdycznie aresztowawszy, aby do finalney rozprawy in foro fori dotrzymani y stawieni byli, przyporeczył. Jako tedy in re evidenti, stosując się do tak wielu praw oyczystych statutu w. x. Lit. y konstytucyi seymowych o cyganach y protektorach ich stricte et rigorose opisanych, chcąc summarie processu z obżałowanym ichmość iure experiri, ante omnia approbaty założonego aresztu, vigore którego do statucyi obwinionych cyganów wszystkich, iako przyleżnych złodzieiów, oraz pana Antoniego Rudzkiego, iako przewodcę, ad iudicium do comportacyi wszystkich rzeczy przez pomienionych cyganów, u kogoż kolwiek pokradzionych, sub nexu iuramenti, do wysłuchania dobrowolnych onych in conclavi wyznań, a zatym do uznania korporalney inquizycyi, iako z przyleżnych złodzieiów, do restitucyi rzeczy pokradzionych pomienionym żydom Kobryńskim z sowitością, vigore prawa, przez imci p. Rudnickiego do pokarania poenami, etiam kriminalnemi za takowe ausus, do nagrodzenia szkod y expens prawnych y o to wszystko, co czasu prawa fusius deducetur, salva melioratione tey żałoby lub inney wyniesienia si necesse fuerit, intencjonowany.

My urząd grodzki woiewództwa Brześciańskiego na dniu wczorayszym, to iest

szesnastym Decembrá, roku tysiąc siedmsetnego czterdziestego czwartego, za przypadnieniem tey sprawy ex ordine regestrów, po uczynioney deklaracyi przez patronów, że obiedwie strony do kontrowersyi przystępuią, a zatym dla spóźnionego czasu, in continuatione tey sprawy sessiá sądów naszych do dnia dzisieyszego salvowaliśmy. Na terminie zaś y dniu niniejszym zwyż na dacie wyrażonym, to iest siedmnastym Decembra roku tysiąc siedmsetnego czterdziestego czwartego, kontrowersyi pro et contra przez patronów wnoszonych wysłuchawszy, inkwizycię potrzebną bydz widząc uznaliśmy, którą ażeby strony procedujące mutuo sumptu przez nas urzędników, ad libitum sui użytych, do Ołtusza przy granicy koronney, iako zaszedł consensus ambarum partium, wyprowadzili, oraz kopią z spraw wszystkich ab utrinque inter se oddali, iniungimus. A iako stosując się do założonego aresztu y listów imci pana Rudnickiego necessariam statuitionem, do finalney rozprawy przed sąd nasz pana Antoniego Rudzkiego przez zapozwanego imci pana Rudnickiego—podczaszego Krzemienieckiego uznaiemy, tak wolne podanie interrogatoryi, do inquizycyi oraz aktoratu na przyszłe sądy wyniesienia stronie pozwanej zachowawszy, proces y pozew partis actoreae ad requisitionem pozwanego imści pana Rudnickiego konnotuiemy.

1754 г.

Изъ книги за 1751—1754 годы, стр. 2287.

461. Жалоба общины села Бородичъ княгинѣ Сапѣжинѣ на Крупинскаго по поводу сдѣланнаго имъ захвата земли.

Крестьяне Бородичские жалуются княгинѣ Сапѣжиной на судью Крупинскаго въ томъ, что онъ завладѣлъ ихъ сѣвокосами на возовъ 457; 10-ю тонами и пахатнымъ полемъ, на которомъ можно засѣвать яроваго хлѣба до 10 шанковъ и озими до 20, и просятъ ея покровительства, такъ какъ съ нихъ требуютъ уплаты за эти земли въ королевскій скарбъ.

Roku, tyśiąc siedmset piędziesiąt czwartego, miesiąca Decembra dwudziestego czwartego dnia.

Na urządzie i. k. mości grodzkim Brzeskim, aktami starościńskimi przedemną Karolem Wieszczyckim—podstolim y podstarościem sądowym grodzkim woiewództwa Brzeskiego, comparendo personaliter imci pan Gabriel Srzedziński—podstarości Perkowski, supplikę od całej gromady wsi Borodycz do i. o. xiężney ieymości Sapieżney — kanclerzyney w. w. x. Lit., arendowej possessorki starostwa Kamienieckiego, w sprawie niżej wyrażoney pisaną y podaną, ad acta podał, która, wpisując w xięgi de verbo ad verbum, tak się w sobie ma:

Jaśnie oświecona mości xiężno, pani a pani miłościwa y dobrodziko! Z powtórną suppliką pod stopy iaśnie oświeconey waszey xiężney, ieymość dobrodziki, upadamy y żeśmy nie dołożyli w pierwszej supplice przeciwko w. imci panu Krupińskiemu — sędziemu Brzeskiemu, krzywd wszystkich, ale teraz zszedłszy z staremi mężami y wiadomemi wszystkich granic Borodyckich, które nam pokazali, że więcey, iak na dziesięcioro staj po nadrzeczu, gdzie się więcey ukosi, iak wozów trzydzieście styrtą, na Wo

łodkowszczyźnie nazwiskiem nazwaney, przyjął; w drugim mieyscu nad ławami ukosić się może wozów piętnaście, gdzie y tam należy z dziesiątek przeciwko gruntu naszego do starostwa Kamienieckiego; gruntu zaś oranego zaiął imci pan sędzia naszego Borodyckiego w szer na stai dziesięcioro, a w zdłuż na trzydzieście stai, iak grunta nasze idą, excepto Bugrów, na którym gruncie iarzyny siać się może szanków dziesięć, a oziminy ze dwadzieście, gdzie karczma imść y stodoła, kazał ufundować tamże y sad włoski zasadzony de novo, który grunt nasz nigdy takowym nie przylegał violenciom, na co gotowimy iuramentem poprawić. Supplikuiemy i. o. waszey xiężney mości y dobrodziki o protekcją, abyśmy za oną nie ponosili krzywd w gruntach naszych, z których totalna summa do skarbu dochodzi, a imci pan sędzia zaczął y chce używać y krzywdzić nas, iako i. o. waszey xiężney mości y dobrodziki wiernych poddanych.

U tey suppliki podpis takowy: cała gromada Borodycka. Która to takowa supplika, przez wyż wyrażoną osobę ku wpisaniu podana, ze wszelką w niey wyrażoną rzeczą iest do xiąg grodzkich Brzeskich przyjęta y wpisana.

1759 г.

Изъ книги за 1755—1759 годы, стр. 2631.

462. Опреѣленіе по дѣлу жидовъ Брестскаго кагала съ участковымъ маршалкомъ Заборовскимъ и его помощникомъ Яцкевичемъ.

Маршалокъ дворянскаго собранія Заборовскій и вице-маршалокъ Яцкевичъ во время сеймика въ Брестѣ, собравши значительную толпу людей, бросились на еврейскую синагогу, разогнали жидовъ, потомъ бросились на ихъ дома, заграбили разнаго рода вещи, взяли извѣстную сумму денегъ, и распили 60 гарцевъ пива и 8 гарцевъ водки. Не довольствуясь этимъ, на дру-

гой день опять собрались и сдѣлали подобное же нападеніе на жидовъ. Вслѣдствіе жалобы Брестскихъ жидовъ, поданой въ Брестскій гродскій судъ,—судъ опредѣлилъ: возвратить всѣ заграбленные деньги и вещи, а самого маршалка посадить въ тюрьму на двѣ недѣли, а Яцкевича, за невякою въ судъ, приговорилъ къ штрафу, опредѣленному закономъ.

Roku tysiąc siedmset piędziesiąt dziewiętego, miesiąca Februarii dwunastego dnia.

W sprawie ad instantiam instigatoris ex delatione w. imć p. Kazimierza Krzywobłockiego — chorążego Nowogrod-Siewierskiego, namiestnika Brzeskiego, z ichmość panami Janem Zaborowskim — marszałkiem kołowym y Michałem Jackiewiczem — vice-marszałkiem tegoż koła y innymi kolegami pomocnikami, samym że ichmć wiadomymi, za zakazem ad instantiam instigatoris po obżałowanych ichmć wyniesionym, a przez ienerała oczewisto w ręce podanym y za żałobą, w nim wyrażoną, mieniać:

Iż co na dniu immediate przeszłym, idque piątym praesentis, iuż po pierwszym wołaniu sądzących się terazniejszych roczków, obżałowany imć pan Zaborowski, zgromadziwszy do siebie różnych status et conditionis ludzi, ad crimen et nefas licencyowanych, z onemi do szkoły żydowskiey poszedłszy, żydów rozpędziwszy, własne tychże domy chcąc atakować, za opłaceniem się przez tych że żydów w gotowych pieniądzach czerw-

nych złotych pięciu, na ichmościów seorsive gotowych tyńfów piętnaście od starszych żydów wzięli; deinde różnych skór gatunków, bótów par dwadzieścia y pięć, tabakierek lakierowanych sztuk pięć, trunków iako to: piwa garncy sześćdziesiąt, wódki garcy ośm. Zabrawszy y wypiwszy, tym sposobem z kahału Brzeskiego indebitum munus wymogłszy dalszym impetem y przegrózkami nayosobliwzemi etiam na życie następując z domów żydowskich tychże żydów z placu rynkowego y szkolnego zpędzając, nazaiutrz iterum do równeyże ingressyi violencyi kompanią przysposobiwszy, simili modo multoties wspomnionych żydów Brzeskich po ulicach y domach ściągając y szablami się dobytymi uganiałę attakowali, iakoż iednego starozakonnego Hirsza — kahałowego sługę raniwszy w głowę tiranissime, gwałty, boie y niepraktykowane violencye perpatrando vi et armis, tabakierki y insze fanty wydarłszy, in vias planas rozpierzchnęli się. O co żałuiący delator chcąc z obżałowanym ichmć, iako sub securitate iudiciorum za zakazem jure prosequi, ante omnia do

obwarowania omnimodam securitatem tak samym osobom żydom kahału Brzeskiego, iakoż domom onych, kramom, szkole ab ulterioribus similibus impetitionibus, do statuicyi sobie wiadomych pomocników, kompryncypałów, violatorów, excessantów, kollegów vice-marszałka y innych, do pokarania paenami za gwałt violencyi y nayscie na domy, poczynione rabunki, z prawa pospolitego ściągającemi się, pro merita causa zasłużonemi, do skarania decretorie abusus, in solam violentiam et rapinam wynikłych, ad comportationem pieniędzy gotowych, ruchomości y fantów sub nexu juramenti, do restitucyi tychże pieniędzy, ruchomości wszystkich y szkod illicite tantisper poczynionych, ad restitutionem damnorum litisque expensorum ex inde causatorum y o to wszystko, co czasu sprawy deducetur, żałużące starozakonni żydzi nomine w. i. pana namiesnika tym adcytują zakazem intentowaney, żałużacy delator z obżałowanymi ichmościami przed nasz urząd instituit actionem. W której sprawie na dniu dwunastym Februarii roku tysiąc siedmset piędziesiąt dziewiątego po kontrowersyach ab utrinque wnoszonych, ponieważ z produkowanego a parte żydów kahału Brzeskiego kwitu ex parte imć panów Zaborowskiego—marszałka kołowego y Jackiewicza, w roku tysiąc siedmsetnym piędziesiąt dziewiątym, miesiąca Februarii piątego dnia danego, y z innych dowodów dostatecznie innotuit, iż i. w. pan Zaborowski y Jackiewicz—marszałek y vice-marszałek—kołowi, juncto adminiculo ludzi służnych szlacheckich czasu seymików Pogromniczych, securitate tylo praw w. x. Lit. obwarowanych, wazyli się agravanter et extorsive z żydami kahału Brzeskiego postąpić y onych do nie-

nalężytych sobie offerencyi pociągać, ut edocet tenże kwit, od żydów czerwonych złotych pięć, nożów trzynaście, bótów par dwadzieścia pięć, chustek trzynaście, na miód tyńfów piętnaście injuriose et violenter wzięli; którey extorsyi et nocivum abusum oprócz innych praw w. x. Lit. pro re żydów wielkiego xięstwa Litewskiego opisanych, ponieważ konstytucya roku tysiąc siedmsetnego siedmnaściego wyraźnie in suis contentis zabrania et circa securitatem czasu seymików, a quavis impetitione wszystkich żydów zachowuje.

Exinde my urząd grodzki woiewództwa Brzeskiego, stosując się ad desuper expressam legem y do świętey sprawiedliwości, ażeby stawiający i. pan Zaborowski iako marszałek kołowy wyż wyrażone rzeczy y pieniądze totaliter, in natura, instante kahałowi Brzeskiemu oddał, decernimus. Coercendo zaś takowe bezprawia, swawolę, violencyę, tumulty et obviando futuris, tegoż Zaborowskiego na siedzenie wieży cywilney w zamku Brzeskim osadzamy na niedziel dwie, y ażeby w roku tysiąc siedmsetnym piędziesiąt dziewiątym, na dniu wtórym miesiąca Maia zasiadłszy non interrupte wysiedział ingressum et egressum z wieży, recognitione ienerała coram actis nostris oświadczył, praecustodimus. Oraz tymże żydom kahału Brzeskiego omnimodam securitatem zdrowia, życia, domów, kramów, towarów y całej substancyi czasów wszelkich zjazdów y seymików sub paenis irremissilibus, in excessivos lege praescriptis, a quavis impetitione et violentia cujusvis status et conditionis ludzi waruiemy. Niestawiającego zaś iegomości pana Jackiewicza in lucra paenarum legum wzdawać permittimus.

1776 г.

Изъ книги за 1775—1776 годы, стр. 2054.

463. Судебное опредѣленіе по дѣлу объ ограденіи Киевецкой церкви цыганами въ сообществѣ съ жидами.

Въ этомъ дѣлѣ излагаются обоюдныя жалобы съ одной стороны священника Киевецкой церкви Зеленскаго 1) на цыганъ въ покражѣ ими разныхъ церковныхъ вещей и денегъ на 7,000 зл., 2) на Славатицкаго посессора и эконома въ укрывательствѣ ими помянутыхъ воровъ за плату по 2 червонца съ каждаго въ мѣсяцъ и 3) на Славатицкихъ жидовъ въ покупкѣ ими краденныхъ вещей; съ другой—цыганъ, Славатиц-

каго посессора и эконома и жидовъ на священника Зелинскаго, что онъ нападаетъ на нихъ совершенно невинно.

Судъ позвалъ къ отвѣту только цыганъ и когда они не явились, то постановилъ: предать ихъ infamiae, и взыскать 1,500 злотыхъ пени; изъ этихъ денегъ 500 злотыхъ получить священнику, а 1,000 злотыхъ посессору, эконому и жидамъ въ вознагражденіе за судебныя издержки.

Roku tysiąc siedmset siedmdziesiąt szóstego, miesiąca Decembra dwudziestego trzeciego dnia.

Na rozkach Decembrowych grodzkich woiewództwa Brzeskiego, porządkiem prawa pospolitego przypadłych et in loco solito w mieście i. k. mości Brześciu odprawujących się, przed nami Ludwikiem Stanisławem Suzinem—podstarościm y porucznikiem Petyhorskim w woysku w. x. Lit., Adamem Antonim Ancutą—sędzią, Pawłem z Woronny Czyżem—stolnikiem y pisarzem, urzędnikami sądowemi grodzkimi woiewództwa Brzeskiego, gdy z registrów spraw termini tacti w sprawie za czterma aktoratami y za żałobami, do nich należącemi, ku sądzieniu naszemu przypadła sprawa, mianowicie za pierwszym i. x. Jana Zielińskiego—prezbitera Kiiowieckiego, ad instantiam instigatoris z Jakubem, Józefem y Iwankiem—cyganami, przylicznymi złodziejami, zakazem od aktora po obżalowanych tychże cyganów przed sąd nasz wyniesionym, y za żałobą w nim wyrażoną, mieniać o to:

Iż wy obżalowani, przyliczni złodzieie, z drugimi kompanami swoimi, pod bezprawność zwierzchności dworu Sławatyckiego protekcyą, w tym że państwie Sławatyckim przebywający, nie mając boiaźni Bożey y sumnienia, różne w różnych miejscach różnemi czasy czyniliście kradzieże, a potym na bezbożne licencyowawszy się świętokractwo, w roku terazniejszy tysiącnym siedmsetnym siedmdziesiątym szóstym ze dnia czternastego na piętnasty Maia, nocną porą do cerkwi Kiiowieckiey dobyli się y w niey tak cerkiewne śrebra, idque dwa kielichy, patynę y inne cerkiewne rzeczy, iako też pieniądze w różnych gantunkach, podług wyrazney specyfikacyi w cerkwi deponowane, więcey iak do siedmiu tysięcy wynoszące, tudzież sygneciki y różne kamienie czeskie, kilkaset złotych wartujące, pokradli, y to wszystko zniozszy się z żydami, do państwa Sławatyckiego należącemi, y innemi lepiej sobie wiadomemi osobami, za pomocą tychże et insimul z nimi, iako delator patentibus w czasie probabit vestigiis,

utaili, a delatora więcey iak na ośm tysięcy tym sposobem uszkodzili; czym do prawa przymuszony żałuący delator ante omnia pro investiganda rei veritate etiam korporalnym examinem, ieżeli inaczej nie wyiawią sekret, do wyznania, za czym pozwoleniem y iak długo w państwie Sławatyckim przybywali, gdzie pokradzione rzeczy y pieniądze podzieli, z kim mieli porozumienie y przewodnie, oraz innych potrzebnych okoliczności odkrycia, do powrócenia rzeczy y pieniędzy pokradzionych, do przyzwoitego pro demerito ukarania, ad reffusionem damnorum litisque expensorum y o to, co czasu prawa deducetur, salva żałoby melioratione.

Za drugim aktorem Tomasza y Mi-kołaja Stoianowiczów Wołoszynów, braci rodzonych, Iwanka Dutka z i. x. Janem Zielińskim, prezbiterem Kiiowskim y panem Alexandrem Sosnowskim, za pozwem od aktorów po obżałowanych ichmość przed sąd nasz wyniesionym y za żałobą w nim wyrażoną, mieniąc o to:

Iż co obżałowani ichmość, uprzątnow-szy do żałuących delatorów napaśną y niesłuszną pretensją o okradzenie niby cerkwi Kiiowieckiey bezdowodnie, sobie niewinnych, z niedźwiedziami chodzących, paszporta y attestata z różnych mieysc mających, nigdzie nie notowanych, zarobkiem wyżywienia siebie godnie bawiących się, w roku terazniejszym tysiąc siedmset siedmdziesiąt szóstym, miesiąca Maia dwudziestego szóstego dnia, przez miasteczko Sławatycze przechodzących, gwałtownie zabrali y nieznośnie delatorów, a praecipue żałuącego Iwanka Dutka, biąc y męcząc o szkodzie iakoby stały sobie dopytując się, na żydów Sławatyckich, że są spółnikami kradzieży, mówić kazali y dotąd delatorów, bez żadney noty będących, od nikogo, żeby się

mieli bawić kradzieżą nigdy nie notowanych, w prywatnym więzieniu głodem y chłodem morząc, niewinnie trzymają. Chcąc tedy delatores swoją okazać niewinność, do sądowej namiesnictwa samego Boga reprezentującey iurydykcyi uciekając się, pozywają ante omnia do obwarowania securitatem zdrowia y życia, ażeby praecipue obżałowany Sosnowski tyrańskim postępującym sposobem z delatorami tych zbić y męczyć poprzestał, do uznania inkwizycyi, do dania osiadłej poręki, żeby mieli na kim poszukiwać krzywdy swojey, delatores przez obżałowanego Sosnowskiego do pokarania poenami za morderstwo nad żałuącemi delatorami popełnione y oto wszystko, co czasu prawa fusius deducetur, salva tey żałoby melioratione, lub iney wyniesienia y do tey łączenia.

Za trzecim aktorem i. x. Jana Zielińskiego—prezbitera Kiiowieckiego, z w. i. p. Karolem Żółkowskim—chorążym powiatu Wołkowyskiego, qua tenutorem państwa Sławatyckiego i. p. Janem Butkiewiczem—ekonomem tegoż państwa, a niewiernymi żydami Chackielem Sławatyckim, Szlomem z Lesznian, Ickiem z Jabłeczian, arendarzami, winowaycami, przewódcami, za pozwem od aktora po obżałowanych ichmościach przed sąd nasz wyniesionym, y za żałobą w nim wyrażoną, mieniąc o to:

Iż obżałowany imśc Butkiewicz przeciw wyrażonym kraiowym prawom, protegować cyganów zabraniającym, za ofiarowane sobie z różnych zdobyczy w miesiąc po dwa czerwone złote od osoby y z innych wiadomych sobie powodów pozwoliwszy cyganom przez czas niemały w państwie Sławatyckim mieszkania causavit, iż ci mając sposobność przechowywania, nie tylko różne różnemi czasy w różnych mieyscach rzeczy kradali, ale

też y w cerkwi Kiiowieckiej na bezbożne licencyowawszy się świętokractwo, roku terazniejszego tysiąc siedmset siedmdziesiąt szóstego ze dnia czternastego na piętnasty Maja kielichi y patyny y inne cerkiewne mobilia, tudzież więcey siedmiu tysięcy w różnych gatunkach pieniędzy y niektóre czeskie galanterye, nocną porą wykradli; a obżałowani niewierni żydzi, kontynuując dawne z cyganami przewodnie, tak srebra cerkiewne, iako też pieniądze, na co żałujący delator ma wiele pewnych y iurydycznych dowodów, od złodzieiów cyganów wziowwszy, in usum suum obracają, przez co gorszemi nad samych złodzieiów stali się. Zaczym ante omnia z w. chorążym Wołkowyskim o statuicyą żydom przewodcom z obżałowanym Butkiewiczem ad bonificationem damnorum causatorum, nihilominus do należytego za przechowywanie cyganów ukarania a z niewiernemi żydami do komportowania y powrócenia srebra cerkiewnego y pieniędzy, w cerkwi Kiiowieckiej pokradzionych, a przez obżałowanych żydów podług wielu dowodów y powszechney wiadomości przyiętych y przechowanych, ze wszystkimi do przyzwoitego pro demerito ukarania ad refusionem damnorum litisque expensorum y o to wszystko, co czasu prawa deducetur salva żałoby melioratione.

A za czwartym aktoratem w. i. p. Karola Żołkowskiego—chorążego powiatu Wołkowyskiego, qua pana y possessora, oraz i. pana Jana Butkiewicza, ekonoma państwa Sławatyckiego, a starozakonnych Icka Berkowicza, Eli Herszowicza, Chackiela Szapszewicza, Judki Wolfowicza—żydów Sławatyckich, z w. xiędzem Janem Zielińskim—prezbiterem Kiiowieckim, oraz i. p. Alexandrem Sosnowskim y Iwanem Dudkiem, tudzież

Tomaszem Wołoszynem—cyganami za pozwem od aktorów po obżałowanych ichmość przed nasz sąd wyniesionym y za żałobą w nim wyrażoną, mieniać:

Iż obżałowany prezbiter Kiiowiecki, rozgłosiwszy, iakoby miał mieć stałą szkodę w cerkwi Kiiowieckiej przez pokradzenie pieniędzy y rzeczy cerkiewnych, a principaliter kielichów wyż rzeczonych cyganów zaskarżył y tych w swoią detencyą pobrawszy obżałowany Sosnowski różnemi niezwycajnemi sposobami męcząc, żeby na żydów Sławatyckich imposturę włożyli, namawiał ad hoc facto żałujących żydów u zwierzchney dyspozycyi Sławatyckiej przyaresztowawszy, wydania pretendował, gdzie żydzi blisko kwartału w areszcie będąc znaczną ponieśli szkodę, nic wcale iako poświadczają niezawodne świadectwa, niewinnemi będąc, y na tym ieszcze nie przestając delatorów do expensów dalszych prywodzą; zaczym delatores chcąc swoią niewinność okazać pozywają ante omnia do uznania inkwizycyi iurydycznej, do statuicy Kazimierza, Jakuba, Stanisława, Tomasza y Mikołaja cyganów, a osobliwie do statuicy y w. Alexandra Sosnowskiego, iako żadney nie mającego osiadłości, czyniącego się delatora, do approbaty arestów, do pokarania penami z prawa ściągającymi się, do nadgrodenia szkód, strat, expens prawnych, y o to wszystko, co czasu prawa deducetur salva melioratione tey żałoby reservata.

Za takowemi żałobami z zakazów y pozwów autentycznych, w ten nasz dekret wpisanemi, partes inter se concertantes adinvicem przed nasz sąd instituerunt actionem. W której sprawie, my sąd grodzki woiewodztwa Brzeskiego, w roku tysiąc siedmset siedmdziesiąt szóstym, miesiąca Decembra na dniu dwu-

dziestym trzecim cyganom w aktoracie wyrażonym za patrona i. p. Mateusza Dernałowicza przydawszy, proceder iniunximus.

In procedendo na tym że dniu aktorat cyganów ex folio decimo octavo regestrów ordynaryinych terazniejszych roczków decembrowych do wpisu y aktoratu imé xiędza Jana Zielińskiego, prezbitera Kiiowieckiego, na karcie piątey w regestrach taktowych, takóž roczków terazniejszych decembrowych, z którego praesens coincidit negotium, przyłączywszy, demum proceder decrevimus.

In procedendo po kontrowersyach ab utrinque wnoszonych aktorat, z regestrów ordynaryinych teraznieyczich decembrowych i. x. Zielińskiego—prezbitera Kiiowieckiego, s karty iedynastey iako identitatem w tey negocyi w tey sprawie mającey do wpisu wyž wyrażonego przyłączywszy, iterum proceder demandavimus.

In procedendo po kontrawersyach ab utrinque et iterumque wnoszonych aktorat w. i. pana Żółkowskiego—chorążego powiatu Wołkowyskiego i i. p. Butkiewicza, oraz żydów Sławatyckich, oskarżonych z regestrów ordynaryinych roczków terazniejszych decembrowych do wpisu tegož, z którego sprawa wołana, itidem przyłączywszy, proceder nakazaliśmy.

In procedendo, my sędziowie grodcy, woiewódtwa Brzeskiego, necessarium inquisitionem mutuo partium sumptu sub poenis irremissibilibus contraventionis in spatio przyszyłych sądów naszych expediendam decydowaliśmy. Do której inkwizycyi wolne wyniesienie nowych żałob utriusque parti z podaniem interrogatorium reservavimus, oraz statuitionem przez w. i. p. Żółkowskiego, chorążego Wołkow., żydów w areście wyrażonych,

et e contra przez i. x. prezbitera Kiiowieckiego cum statuitione i. p. Alexandra Sosnowskiego y Iwana Dudka, oraz Tomasza Wołoszyna—cyganów tak do inkwizycyi, iakotež ad principale do sądu naszego ad invicem; którzy cyganie aby sub eadem custodia i. x. prezbitera Kiiowieckiego zostawali y żadnego pokrzywdzenia nie mieli praecustodimus. Na expedyowanie której inkwizycyi w. i. panów Ludwika, Stanisława a Suzina—podstarość y porucznika Petyhorskiego woyska w. x. L., Bogusława Wereszczakę,—sędziego, urzędników sądowych grodzkich Brzeskich, de consensu stron e medio nostri designavimus: pretendowany examen stawionych ad praesens cyganów ad principale suspendowaliśmy; którzy to w. w. i. pp. urzędnicy, ażeby takową inkwizycyą methodo w konstytucyi tysiąc siedmset dwudziestego szóstego circumscripcta expedyowali, rotulum praemissa inquisitionis sigillis bene munitum do kancelaryi naszej grodzkiej Brzeskiej transportowali, indigitavimus et cum caeteris iterum proceder iniunximus.

In procedendo za przywołaniem z nakazu naszego przez ienerała stron do prawa od aktorów idque imé xiędza Jana Zielińskiego, prezbitera Kiiowieckiego, patron i. p. Józef Bienicki, a od w. i. p. Karola Żółkowskiego—chorążego powiatu Wołkowyskiego, possessora, i. p. Jana Butkiewicza—ekonomy Sławatyckiego y starozakonnych Icka Berkowicza, Eliasza Herszowicza, Hackiela Szabszaiewicza, Judki Wolfowicza, żydów Sławatyckich samych aktorów, patron i. p. Ignacy Szczepanowski oczewisto do rozprawy prawney stawali. A pozwani Jakub y Józef cyganie za potrzykrotnym z nakazu naszego ieneralskim przywoływaniem, iako sami do prawa nie stawali,

tak y żadney wiadomości o niestaniu swoim nam sądowi y stronie swey powodowey nie uczynili. Przeto przypadłego tey sprawie terminu ex parte i. x. Zielińskiego,—prezbitera Kiiowieckiego, Jakubowi, Józefowi, Iwankowi oczewisto w ręce w mieście i. k. mści Brześciu podanym przez ienerała i. k. mści woiewodztwa Brzeskiego, Piotra Kaczorowskiego, et coram actis ziem woiewodztwa Brzeskiego zeznanym, a od w. i. p. Karola Żółkowskiego—chorążego powiatu Wołkowyskiego—i. p. Jana Butkiewicza, ekonoma Sławatyckiego y żydów Sławatyckich, wyż wyrażonych, samych aktorów pozwem autentycznym przez Jana Wólickiego ienerała i. k. mści—w. Brzeskiego, w mieście i. k. mości Brześciu oczewisto w ręce tymże cyganom podanym, y iako durantibus iudiciis przed w. i. p. pisarzem grodzkim w. Brzeskiego zeznanym rite ac legitime dowiodłszy; in ulteriori iuris processu na dowód pryncypalney aktorów swoich pretensyi produkowali y czytali przed nami sądem manifesta coram actis competentibus zaniésione, oraz dalsze ad id negotium ściągające się dokumenta, dowody tak ex parte i. m. xiędza Zielińskiego—prezbitera Kiiowieckiego, iakoteż w. i. p. Żółkowskiego—chorążego Wołkowysk. i. p. Jana Butkiewicza—ekonoma Sławatyckiego y żydów Sławatyckich exhibendo wzdania pozwanych cyganów do prawa nie stawiających, iako onemu nieposłusznych, w roku zawitym na upad w rzeczy: a za tym wyż produkowanych manifestów pro parte kondemnujących cyganów służących dokumentów, dowodów approbowania y przy mocy nienaruszney inviolabiliter zachowania, e contra wszelkich y wszystkich cyganów dokumentów in praeiudicium aktorów quocunque titulo per adinventu media sfomentowanych skryp-

tów nullitate skasowania im. xiędzu Zielińskiemu—prezbyterowi Kiiowieckiemu za pretensye w żalobie wyrażone ośmiu tysięcy złotych polskich, za szkody, straty z okazji cyganów do prawa nie stawiających pięciuset złotych pol. distinctim w. Żółkowskemu—chorążemu Wołkowysk. i. p. Butkiewiczowi—ekonomowi y żydom Sławatyckim za expens prawny tysiąca złotych polskich na wszelkim majątku, ubique locorum będącym, etiam y na samych osobach żałującym aktorom przysądzenia, tudzież obżałowanych cyganów, tak z aktoratu i. xięcia prezbitera Kiiowieckiego, iako też z aktoratu im. p. Żółkowskiego—chorążego Wołkowyskiego y żydów Sławatyckich na infamią y garła żałującym wskazania, ad publicandum tey infamii ienerała sądowego przydania proclamaować y publicować nakazania y za takowym dekretem łapać, ściagać Jakuba y Józefa cyganów, przelicznych złodzieiów, ubique locorum przez urząd y strony kondemnujące pozwolenia; a dla uczynienia za wskaz summy wyż wyrażoney skuteczney a nieodwłóczney exekucyi, wolności przez nasz sąd zachowania, lub do innych należytych urzędów odesłania u nas sądu prosili y domawiali się.

A tak my, sędziowie grodzcy woiewodztwa Brzeskiego, w tey sprawie i. x. Jana Zielińskiego—prezbitera Kiioweckiego, iako też w. i. p. Żółkowskiego—chorążego Wołkowyskiego, i. p. Jana Butkiewicza—ekonoma, y żydów Sławatyckich, bacząc to: iż pozwani Jakub y Józef cyganie, będąc ratione superius prae-missorum przed nasz sąd adcytowanemi za po trzykrotnym z nakazu naszego ieneralskim przywoływaniem, iako sami do prawa nie stawali, tak y żadney wiadomości o niestaniu swoim nam sądowi y stronom konwinkuiącym nie uczynili, prze-

to tychże cyganów, prawu nieposłusznych, w roki zawitym na upad w rzeczy wzdaemy. A zatym według prawa żałoby y domawiania się ichmć panów patronów wyż produkowane manifesta, pro parte kondemnujących cyganów służące dokumenta, dowody approbuujemy y przy mocy nienaruszney inviolabiliter zachowujemy; contra wszelkie y wszystkie cyganów dokumenta in praeiudicium aktorów, quocunque titulo per adinventam media sfomentowane skrypta nullitate kassujemy; i. x. Zielińskiemu—prezbiterowi Kiiowieckiemu za pretensye w żalobie wyrażone ośm tysięcy złotych polskich za szkody, straty, z okazji cyganów do prawa nie stawiających, pięćset złotych pol. distinctim w. i. p. Żółkowskemu—chorążemu Wółkowyskiemu i. p. Butkiewiczowi—ekonomowi y żydom Sławatyckim za expens prawny tysiąc złotych pol. na wszelkim majątku, ubique locorum będącym, etiam y na samych osobach żałującym aktorom przysądzamy; tudzież obżałowanych cyganów tak z aktoratu imć xiędza prezbitera Kiiowieckiego, iako też z aktoratu wielmożnego Żółkowskiego—chorążego Wółkowyskiego y żydów Sławatyckich na infamię y gar-
do żałującym wskazujemy; ad publicandum tey infamii ienerała sądowego przydaiemy, proklamować y publikować nakazujemy, y za takowym dekretem łapać, ścigać Jakuba y Józefa cyganów, przelicznych złodzieiów, ubique locorum przez urząd y strony kondemnujące, pozwalamy; a dla uczynienia za wskaz summy wyż wyrażoney skuteczney a nieodwłóczney exekucyi, wolność przez nasz sąd zachowawszy, do innych należytych urzędów odsyłamy. A gdy termin prawny ad proclamandum tych kondemnat przypadł, tedy ienerał sądy nasze assystujący Jan Wolicki, dość czyniąc prawu pospolitemu y dekretowi naszemu, tak z aktoratu imć xiędza Zielińskiego—prezbitera Kiiowieckiego, iakoteż z aktoratu w. i. p. Żółkowskiego—chorążego Wółkowyskiego, i. p. Jana Butkiewicza—ekonomy y żydów Sławatyckich, pozwanych Jakuba y Józefa—cyganów za infamisów w izbie sądowej et in foro publico obwołał, proklamował y publikował y relacją publicacyi swey, a loco publicationis rediens iudicialiter zeznał. Która sprawa, iak się agitowała, tak iest do xiąg grodzkich woiewodztwa Brzeskiego przyjęta y zapisana.

1780 г.

Изъ книги за 1779—1780 годы, стр. 1671.

464. Жалоба Брестскихъ жидовъ на Богуславскаго и Мрочковскаго о нападеніи ихъ на корчму и произведенномъ грабежѣ.

Жида Брестскаго кагала внесли въ гродскій судъ жалобу на шляхтичей Богуславскаго и Мрочковскаго въ томъ, что они сдѣлали наѣздъ на корчемную арендарку Эстерку, имущество ея (на 3,000) разграбили, а дочь взяли въ плѣнъ, будто для обращенія ея въ христіанство; Эстерка послѣ этого съ малолѣтними дѣтьми перѣехала въ другое мѣсто. Но такъ какъ при покинутой корчмѣ у нея было засеянное поле, то она однажды пришла вмѣстѣ съ шумеромъ (продовникъ при замужней женщинѣ), чтобы про-

вѣдать о немъ. Въ это время узнала о прибытіи своей матери и дочь и поспѣшила бѣжать къ ней; но Богуславскій всѣхъ ихъ забралъ къ себѣ въ имѣніе и подвергалъ всякимъ истязаніямъ. Чтобы скрыть свое преступленіе, онъ подалъ на нихъ жалобу сначала въ Яновскую консисторію, а потомъ въ гродскій судъ. Когда жида узнали объ этомъ, то поспѣшили освободить заключенныхъ, взявши ихъ на поруки. Шляхтичи потребовали съ нихъ за это 50 червонныхъ злотыхъ.

Roku tysiąc siedmset ósmdziesiątego, miesiąca Septembra piątego dnia.

Na roczkach Septembrowych grodzkich woiewództwa Brzeskiego porządkiem prawa pospolitego przypadłych et in loco solito w mieście i. k. mości Brześciu agituujących się, przed nami Jackiem Lanc-korońskim Paszkowskim— vicestarostą y koniuszym, Stanisławem na Bielsku Bielskim — sędzią, Ignacym Laskowskim — sędzią y czesznikiem, Janem Włodkiem— pisarzem, urzędnikami sądowemi grodzkimi woiewództwa Brzeskiego, comparentes personaliter Jankiel Danowicz y Mowsza Leyzerowicz— obywatele Brzescy z instancyi instygatora z delacii zwierzchności ekonomiczney Brzeskiej y z delacii swoiey quam solennissime na w. i. p. Jozefata Bogusławskiego— chorążego i. k. mości, cuiusvis nominis Mroczkowskiego— szwagra tegoż imci, manifestowali się o to:

Iż ciż ichmć niegodziwych wszelką słu-sznością y prawami zakazanych poszukiwając zysków, nie dość że w roku te-raźniejszym na karczmę ekonomiczną Lit-

winowską in Junio napadłszy y tylne drzwi do komory wyłamawszy, zwyczajem haydamactwa wparszy się, skrzynie wszystkie arendarce tameczney Esterce Morduchowiczowey i. p. Bogusławski po-odbiiał, zastawy różne w skrzyniach będące, za napite trunki przez chłopów imć y dalszych złożone, gwałtownie zabrał y z różnemi chłopami te zastawy pofrymarczył. O stały który rabunek taż Ester Morduchowiczowa arendarka Litwinkowska do zwierzchności ekonomiczney dla raportu y zażalenia się do Rzeczycy, gdy wyiechała, wraz obżałowany w. i. p. Bogusławski, na tę karczmę Litwinkowską powtórnie napadłszy, Jentę Ickównę córkę arendarki, pretextem wychrzczenia oney zabierając dosiebie, ruchomość także wszelką, która się tylko znajdowała w domu do trzech tysięcy wartuiącą, na osobliwszym rejestrze specifikowaną, tenże i. p. Bogusławski zabrał y na swój pożytek obraca. Porabunku dwukrotnym karczmy Litwinkowskiej, iuż tylko własnego zdrowia y życia żałuiąca Ester Morduchowi-

czowa do wsi Liszczyków ex opposito Litwinek także ekonomicznej z dziećmi tylko małemi gdy się wyprowadziła, a iednego tylko w Litwinkach zasiewu swego, kontraktem od ekonomii mianego, naglądała y ku zebraniu onego o robotników we wsi Litwinkowskiej stáraiąc się, z Morduchem Szmuyłowiczem, maiąc go sobie za szumera, po teyże wsi Litwinkowskiej przechadzała się; natych miast Jenta Ickowna, nayrzawszy matkę swoją Esterę Morduchowiczową, za naiemnikami chodzącą do oney, lubo od siebie oddalała, obawiając się napaści dalszey z niektórą partykularną ruchomością gwałtownie przywiązała się; z którą to Jentą swoją córką do siebie przywiązaną do wsi Pruska ekonomicznej, gdy zobaczyła, natychmiast i. p. Bogusławski, subordynowawszy nieiakowychści ludzi z półku w. i. p. Woyny — półkownika i. k. mości złapać kazawszy teyże wysz rzeczoney Jęcie pofolgowawszy, a Esterkę Morduchowiczową y przy oney szumera Morducha Szmuyłowicza w detencją wziąwszy, pierwey tamże w Prusku, potym przyprowadzwszy do folwarku swego—Litwinki zwanego, nad onemi znęcał się, bił, kaleczył, różgami ćwicył, w kaydany okuwszy

głodem morzył y gdy iedzenie od żydów dostarczono, psom oddawał. A ztąd chcąc ukryć swe przestępstwo w tychże kaydanach, do konsystorza Janowskiego woził, gdzie rezydent y nieakceptacją fori znalazłszy, teraz do sądów grodzkich województwa Brzeskiego czasu agitujących się onych do Brześcia przystawił y w tychże samych kaydanach w karczmie dyzunickiej w Brześciu za Muchawcem ulokował, głodem y ciemnym więzieniem martwi. Y gdy żydzi tuteysi Brzescy ku rozprawie po kilkakroć brać na porękę przy zgromadzeniu godnych osób oświadczyli się y dokumenta assekuracyjne dawali, natychmiast postponendo one opłaty dla siebie Kozubaleowej czerwonych złotych piędziesiąt imć pan Bogusławski y imć pan Mroczkowski żądali. O co wszystko ciż wyż wyrażeni comparentes, salwa tey żałoby melioratione, iak nayuroczyściey na ichmć panów Jozefata Bogusławskiego — chorążego i. k. mości y Mroczkowskiego, szwagra tegoż imć manifestowali się, y takowy manifest dali ku wpisaniu do xiąg grodzkich województwa Brzeskiego, który iest przyjęty y w też xięgi wpisany.

**ПРИБАВЛЕНІЕ КЪ АКТАМЪ
БРЕСТСКАГО ГРОДСКАГО СУДА.**

А,

**Акты относящіеся къ исторіи и быту евреевъ Брестскаго
воеводства.**

1388 г.

Изъ книги за 1671—1672 годы, стр. 1033. (*)

465. Привилегія великаго князя Александра Витовта жидамъ в. кн. Литовскаго.

Року тысяча петьсотъ осьмьдесятого, мѣсеца Декабря двадцать второго дня, тая копія на врадѣ оповѣдана. Привилей господарскій, даный жидомъ, права и вольности имъ выписаны суть. Во имя Божье станься. Ижъ-бы блудныхъ речей запаменталыхъ, которыеся дѣють, подъ часомъ и иногобы ростырку мудрый нашолъ, абы подтверженъе листовъ было-бы приведено светковъ достойныхъ свѣдѣцтовомъ, было-бы умоцнено ку вѣчности, для тое речи, памети — мы Жикгимонтъ, Божью милостью король польскій, великій князь Литовскій, княжа Прусское, Жомоитское и инныхъ панъ и дѣдичъ, знаменуемъ тыми листы, которые всимъ слушнымъ нинѣшнимъ и на потомъ будучимъ тыхъ листовъ знаменито маючи. Били намъ чоломъ жидове наши зъ Берестья, зъ Троковъ, зъ Городна, зъ Луцка, зъ Володимера и зъ иншихъ мѣсть нашихъ Великаго Княз-

ства Литовскаго, и покладали передъ намъ привилей наяснѣйшого княжати и пана Александра, то есть, Витовта, князя Литовскаго и дѣдича, въ которомъ права и вольности ихъ выписаны были, и били намъ чоломъ, абыхмо имъ тотъ привилей умоцнили и подтвердили нашимъ листомъ, который привилей тыми словы есть выложонъ:

Во имя Божье станься. Мы Александръ Витовтъ, зъ Божей ласки великій князь Литовскій и дѣдичъ Городенскій, Берестейскій, Дорогичинскій, Слуцкій, Володимерскій и инныхъ. Знаменито чинимъ тымъ нашимъ листомъ нинѣшнымъ и на потомъ будучимъ, кому будетъ потреба того вѣдать, альбо чту-

(*) Актъ этотъ напечатанъ въ 1 томѣ Ак., относящ. къ исторіи Западной Россіи, С. Петербургской Археографической комиссіи; но такъ какъ въ настоящемъ актѣ встрѣчаются нѣкоторые особенности, то онъ и помѣщается, какъ вариантъ перваго.

чи его слышети, умыслили есмо съ паны радами нашими, и дали права и вольности всимъ жидамъ вышемененымъ, мѣшкающимъ въ томъ панствѣ нашомъ, которые суть ниже въ томъ листѣ нашомъ выписаны. Наперво уставуемъ, ижъ бы за пенези рухаючій, альбо у въ иной речи, которая се тычетъ послуги жидовское на противко жидови не маеть хрестіанинъ свѣдчить, съ жидомъ хрестіанинъ маеть быти допущонъ, а въ речи альбо учинку фальшивомъ, тогда маеть быти сведчено двѣма жиды и двѣма хрестіаны и безъ вшеляного откладанья. Тежъ уставуемо: естлибы хрестіанинъ нагабалъ жидомовячи, ижъ бы ему свою заставу заставилъ, а жидъ бы ему того запрелъ; тогда естлибы хрестіанинъ ему не хотѣлъ вѣрити, жидъ присегу учинить на важность заставы, которая ему была заставлена—правъ съ того будетъ; а чого бы присегою довелъ хрестіанинъ, не маеть ся съ того выймовать ему платити. Тежъ естли бы жидъ хрестіанину, не давши светковъ, рекъ: жемъ тобѣ позычилъ заставу свою, а светковъ бы на то не мѣлъ, а онъ бы хрестіанинъ до того не зналъ; тую речь маеть платити, абося присегою очистити. Тежъ може жидъ узяти у закладѣ всякіе речи, которые бы ему заставлены, которымъ кольвегъ именовъ мѣли званы быти, жадныхъ речей съ тыхъ невымовляючи, окромъ хустъ кривавыхъ и мокрыхъ и хустъ посвященныхъ костельныхъ, которыхъ жаднымъ обычаемъ кождый жидъ не маеть брати. Тежъ естли бы хрестіанинъ нагабалъ жидо о заставу, которая бы ему была чрезъ злодѣйство, альбо черезъ кгвалтъ взета; на тую истинную заставу жидъ маеть присягнути, яко не вѣдалъ, коли ему то вкрадено, альбо

кгвалтомъ взято, своею слушною присягою очищатися маеть, якъ ему тая заставка въ якой цѣнѣ заставлена есть, а такъ жидъ очистившися присегою своею, тогда хрестіанинъ маеть половицу лифы платити, которая была ему до того часу примножила. Тежъ естли-бы жидъ черезъ упадъ, пожоги альбо злодѣйства, або черезъ кгвалтъ речи свое заставные погубилъ, а хрестіанинъ, который заставилъ ему, а въ томъ бы его нагабалъ; жидъ своею власною присегою будетъ очищонъ. Тежъ естли-бы жидове межи собою незгоду або сваръ почали, судья мѣста нашего пересуду не маеть братъ, але мы только, альбо нашъ староста ихъ судити, а на нихъ бы которая вина альбо проступка пришла, то судъ маеть быти на насъ захованъ. Естли бы хрестіанинъ жиду нѣкоторую рану задалъ, яко винный таковой маеть вину заплатити чимъ маеть, намъ чоломъ бити, а ранному маеть досыть учинити подлугъ ранъ его, яко шляхтичу. А естли бы хрестіанинъ жидо забилъ, маеть быти каранъ яко винный, а вси речи его рухомые, альбо нерухомые мають быти подъ нашу моцъ взяты. Естлибы хрестіанинъ жидо убилъ, якобы крови не розлилъ, маеть на немъ вина быти водлугъ обычаю, а ображоному маеть досыть учинити яко шляхтичу. А естли-бы пенезей не мѣлъ, тогда за проступъ, яко право кажетъ, маеть быти каранъ. Тежъ естлибы жидъ черезъ панство наше ѣхалъ, жадныхъ ему нагабаній чинити не маеть, а естли которые речи крамные везъ, маеть мыто платитъ черезъ вси мыта положонные ни большей ни меньшей, только повиненъ заплатити яко одинъ мѣщанинъ, гдѣ жидъ мѣшкаеть. Естли-бы жидове

водлугъ своего обычаю нѣкотораго жида умерлого изъ мѣста до мѣста, отъ повѣта до повѣта, альбо отъ одное земли до другое земли везли черезъ мыта наши, ничего на нихъ мыта не маеть брано быти, а естли врадникъ нашъ отъ таковыхъ нѣшто взялъ, тогда маеть быти каранъ яко подозренный человекъ. А естли-бы хрестіанинъ копища его сказалъ, альбо квалтомъ находитъ, хочемъ, ижъ-бы водлугъ обычаю наше земли и правъ нашихъ былъ каранъ и вси имѣнья его на насъ мають спасти. А естли-бы хто зъ хрестіянъ кинулъ на школу жидовскую, тотъ маеть платити старостѣ нашему два фунты перцу. Тежъ естли-бы который жидъ былъ судьи своему у пенежной винѣ, альбо у въ иншой которой, которая здавна вложена, тотъ тую маеть заплатити. Если-бы жидъ черезъ приказанья судьи своего былъ позванъ до суда, а онъ жидъ за першимъ и за другимъ разомъ ку праву не сталъ; таковой за обадва позвы маеть вину платити, которая здавна есть установлена; а естлибы за третимъ позвомъ ку праву не сталъ, таковой маеть вину судьи своему платити, которая будетъ ниже описана. А естли-бы жидъ жида ранилъ, вины судьи своему водле обычаю земского маеть платити. Тежъ оставили есьмо, ижъ жаденъ жидъ не маеть присегати на десяторомъ Божиимъ приказанью, то есть книги Мойсеовой, только о великой речи, которая бы была о петьдесять гривенъ серебра литого, альбо будетъ тотъ жидъ позванъ передъ насъ, а о меньшей речи мають присегати предъ школою на школьнымъ двору. А естли-бы жидъ тамне забить былъ и въ свѣдѣство явне не мѣло быти прятелей его, тогда который бы его забилъ, естли-бы былъ

подозренный, таковой можетъ быти пойманъ и опытанъ, а мы жидомъ на-противъ подозреному мистра выдати хочемъ. А естли-бы хрестіанинъ нѣкоторой жидовцѣ квалтъ учинилъ, або ее зквалтилъ; такового хочемъ, абы каранъ подлугъ права земли наше. Тежъ судья жидовскій жадное речи усчалое межъ жида у права не маеть ихъ вызывати, олижъ бы черезъ жалобу были вызваны ку праву. Тежъ естли-бы жида у школъ, або гдѣ кольвекъ выбрали собѣ мѣсто, тамъ имъ маеть сужоно быти; тежъ естли-бы отъ жида хрестіанинъ заставу свою вызволилъ, такъ якобы ему лифы неплатилъ, а тыхъ то лифъ естли-бы черезъ мѣсяць не далъ и онимъ примножаютъ другимъ лифѣ. Тежъ жадныхъ въ дому жидовскомъ гостей мѣти не допускаемъ. Тежъ естли-бы на именье або на листъ великихъ пановъ земли наше пенези позычилъ, а того бы черезъ листъ и печати его довело; ино мы жидови вмѣсто иншихъ закладовъ имѣнья допускаемъ быти заставны въ закладѣ держати, а то имѣнье свое ему отъ кривды боронити. А который бы хрестіанинъ, або хрестіянка дѣтя ихъ ввели або украли жидовское; яко злодѣи мають быти караны. Тежъ естли-бы жидъ взялъ отъ хрестіанина заставу, а черезъ рокъ держалъ бы у себе, а естли-бы заставы тое цѣна позичонныхъ пенезей переносила; тогда жидъ тотъ закладъ маеть указати судьи своему и старостѣ нашему, а вказавши тую заставу, естли-бы добре не былъ, а больше суммы пенезей не стоялъ, тогда можетъ его вольно продати якъ свое власное. А то еже тотъ же закладъ естли первой, нижли годъ вышолъ, судьи своему указывалъ тую заставу, а если у жида годъ и день

лежалъ, жадному на тое передъ правомъ отказывати не повиненъ. Тежъ жаденъ хрестіянинъ жида ку сплаченью закладу своего въ жидовскій день светы притегати. Который бы кольвекъ хрестіянинъ силою отнялъ отъ жида заставу свою, або кгвалтъ въ его дому учинилъ; яко кгвалтовникъ виною наше коморы маеть быти каранъ. противъ жидовъ, одно у школъ, або гдѣ вси жидове бывають сужоны, маеть быти усчинено, кромѣ насъ альбо нашего старосты, которыхъ мы можемъ передъ себе позвати. Тежъ подлугъ уставы светого отца нашего папежа моцне приказуемъ, ижъ бы далей мѣшкаючи жидове у панствѣ нашомъ не были виновани, для тое хрестіянское крови не поживали у своихъ потребахъ, кгдыжъ подлугъ десятера Божья приказанья старого закону отъ крови хрестіянской могутъ ся воздержати. А естли—бы который жидъ о забитіе нѣкоторое дитяти хрестіянское былъ обвиненъ черезъ хрестіянина, ино таковой жидъ трема хрестіяны, а трема жиды ма быть звытежонъ. А кгдыжъ будетъ звытежонъ, только засъ виною ма быти каранъ за злые учинки его, которая будетъ ниже описана. А естли бы якого жида въ его невинности свѣдкове очистили, такового виною, што мѣлъ жидъ терпѣти, хрестіянинъ ма справне терпѣти. Тежъ уставуемъ, ижъ бы жидове кони, которые кольвекъ посполите въ день явне на заставу мають брати. А если бы которые кони у кого покрадены и проданы, альбо промѣнены черезъ хрестіянина нѣкоторого, а тотъ бы конь налезенъ у жида; тогды жидъ присегою своею себе очистити, мовечи, ижемы я того коня вдень взялъ, а мне его за пенези заставлено, тотъ

жидъ отъ таковой речи ма быть вызволенъ. Приказуемъ, ижъ бы поставленные минцеры у князствѣ нашомъ жидовъ зъ фалшивыми пенезми и зъ иными речми безъ нашего посла або старосты нашего, або безъ почетныхъ мѣщанъ нашихъ обычаемъ жаднымъ имати не смѣли бы. Тежъ уставуемъ, ижъ естли бы жидъ нѣкоторый принужонъ былъ великою непригодою, а часу ноцного кликалъ бы кгвалту, а естлибы хрестіяне не хотѣли дати помочи, они сами бы на кликъ не пришли; кождый сусѣдъ повиненъ платити тридцать шелеговъ. Тежъ уставуемъ, ижъ бы вси речи жидова добровольне продавали и куповали и хлѣбъ такъ яко хрестіяне, а люди имъ тое заказуючи намъ будутъ повинни за то вины платити; а жиды тые вси речи, которые суть выписаны, мѣли вѣчную твердость и моць, то выписанье съподписаньемъ свѣтковъ далисмы имъ, и печати нашею моцностью подвержаемъ. Дѣялося и дано у Луцку въ октаву светого Яна Крестителя, Нароженья его, року послѣ Божого Нароженья тысечного трехъ сотного осмъ десять осьмого году при тыхъ свѣткахъ: при кнези Федорѣ, на тотъ часъ старостою Луцкимъ, и передъ Римонтомъ, а передъ Жигимонтомъ рицерми двѣма, а передъ боярми Литовскими, передъ Мингайлломъ зъ Ошмены и передъ иными многими, которымъ годно вѣрити, которые при томъ на тотъ часъ были. Потверженье Господара его милости. Мы тежъ на чоломъбитіе подданныхъ нашихъ жидовъ въ мѣстѣхъ нашихъ великого князтва Литовского при тыхъ всихъ члонкахъ зоставили есьмо и подтвердили то имъ симъ нашимъ листомъ на вѣчности для лѣпшого свѣдомья и печать Наша къ тому

листу нашему есть завѣщона. Сталося Бѣльскимъ, и передъ Яномъ Николае-
 есть и дано въ Менску передъ водо-хри- вичомъ—маршалкомъ дворнымъ, дер-
 щенемъ лѣта отъ Нароженья Христосо- жавцою Слонимскимъ и передъ ин-
 вого полторы тысячи и семь лѣтъ, передъ шими паны черезъ Петра Опален-
 велебнымъ отцомъ княземъ Войтѣхомъ ского—Познанского кгубернатора, кото-
 бискупомъ Луцкимъ, и передъ вельмож- рому тые речи были полецавы, есть
 ными паны: Николаемъ — воеводою до книгъ уписана тая копия слово въ
 Троцкимъ, и передъ Яномъ зъ Заберези- слово. У того екстрактъ при печати
 на—великого князства Литовского мар- притисенной подъпись рукъ тыми сло-
 шалка нашого найвыжшого, и передъ ста- вы: въ небытности пана Себестіана
 ростою Городенскимъ и передъ Стани- Корижни, писара кгродского Вилен-
 славомъ Глѣбовичемъ—воеводою Новго- ского, Станиславъ Бартолмеевичъ Радъ-
 родскимъ, передъ княземъ Михаиломъ винъ Ивановичъ. Который же тотъ
 Глинскимъ—державцою Ветенскимъ и екстрактъ ку актикованью поданый,
 передъ Войтѣхомъ—кухмистромъ коро- есть до книгъ кгродскихъ Берестей-
 левское земли, старостою Ковенскимъ и скихъ уписанъ.

1568 г.

Изъ книги за 1577—1580 годы, стр. 2054.

466. Листъ Сигизмунда Августа, подтверждающая привилегіи его предковъ
 Брестскимъ жидамъ на четвертую часть городскихъ доходовъ.

Король Сигизмундъ Августъ симъ универсальномъ предписываетъ Брестскому войту и жителямъ—христіанамъ не дѣлать никакихъ притѣсненій и обидъ въ торговлѣ и ремеслахъ Брестскимъ жидамъ, такъ какъ они имѣють у себя привилегію в. кн. Литовскаго—Александра, подтвержденную Сигизмундомъ старымъ, на право пользования торговлею и ремеслами въ четвертой долѣ и исправно уплачиваютъ лежащія на нихъ подати, даже чинятъ мосты.

Лѣта Божого Нароженья 1577, мѣсеца Октября 17 дня. Августъ, подъ печатью и съ подписомъ руки его милости господарское и съ подписомъ руки пана Базиліуса Древинского, писара его королевское милости, писанный до бурмистровъ, радець и всихъ мѣщанъ Берестейскихъ на добровольное уживанье пожитковъ мѣстскихъ четвертое части, также и ремесла имъ даный, и просили, абы до книгъ кгродскихъ староства Берестейского уписанъ былъ, которого я

огледавши, видечи просьбу ихъ быти слышною, велѣлъ его до книгъ кгродскихъ староства Берестейского уписать, и такъ ся слово отъ слова въ собѣ маеть:

Жикгимонтъ Августъ, Божою милостью король Польскій и пр. Войту, бурмистромъ, радцамъ и всимъ мѣщаномъ нашимъ мѣста Берестейского. Покладали передъ нами жидове наши Берестейскіе листъ короля его милости Жикгимонта славное памяти пана отца нашего, на паркгаминѣ писаный, которымъ его королевская милость, заховываючи ихъ водлугъ привилью короля его милости Александра, брата своего, рачилъ имъ дозволити, посполъ съ вами въ томъ мѣстѣ нашомъ Берестейскомъ, мѣры, воскобойни, постригални, вина горѣлого и иншихъ пожитковъ мѣстскихъ четвертое части уживати и ремесломъ ся обыходити. И тымъ листомъ своимъ его королевская милость, войту, бурмистромъ, радцамъ, всимъ мѣщаномъ своимъ Берестейскимъ, продкомъ вашимъ, рачилъ росказати, абы имъ зъ собою четвертое части тыхъ пожитковъ мѣстскихъ уживати и ремесломъ ся обыходити не забороняли и въ томъ имъ кривды не дѣлали. То пакъ они жалуючи, повѣдили передъ нами, ижъ дей вы, не дбаючи о тые листы короля его милости Александра и тежъ отца нашего короля его милости Жикгимонта славное памяти, имъ даные

предъся тыхъ пожитковъ мѣстскихъ имъ зъ собою уживати забороняете, кгдыжъ они всякіе податки наши за листы нашими, отъ насъ на васъ и тежъ на нихъ положонные, до скарбу нашего платятъ и отдають и мосты зо всеми мостятъ. И били намъ чоломъ, абыхмо ласку нашу господарскую учинили, а о томъ до васъ листъ нашъ писати и водлугъ тыхъ листовъ и привилъевъ продковъ нашихъ ихъ милости, имъ даныхъ, ихъ заховати велѣли. А кгдыжъ они всякіе податки, отъ насъ на васъ и на нихъ, тежъ за листы нашими положонные, до скарбу нашего платятъ и мосты зъ вами мостятъ, мы заховываючи ихъ при тѣхъ листѣхъ продковъ нашихъ ихъ милости имъ даныхъ, приказуемъ вамъ, абы есте всякихъ пожитковъ мѣстскихъ и теперъ зъ ласки наше господарское, мыта мостового, вамъ зъ нами отъ насъ на работу мостовъ приданого, четвертое части посполъ зъ собою уживати и ремесломъ ся обыходити не забороняли и въ томъ имъ надъ листы наши и вольности имъ даные некоторое кривды не чинили конечно, обы то инакъ не было. Писанъ у Варшавѣ, лѣта Божого Нароженья тысяча пятьсотъ шестьдесятъ осьмого, мѣсеца Октября двадцать семого дня.

Въ того листу подпись руки его королевское милости, а подпись руки писара его королевское милости тыми словы: Базиліусъ Древинскій—писарь.

1577 г.

Изъ книги за 1577—1632 годъ стр. 2017.

467. Привилегія короля Стефана Баторія, увольняющая Брестскихъ жидовъ отъ податей на четыре года.

Король Стефанъ Баторій, принимая во вниманіе какъ просьбу Брестскихъ жидовъ о дарованіи имъ льготъ по случаю бывшихъ у нихъ пожаровъ, такъ и засвидѣтельствованіе объ этомъ ихъ несчастіи придворныхъ чиновъ, освобождаетъ ихъ отъ внесенія податныхъ подым-

ныхъ недоимокъ за прежніе годы и отъ взноса капщизны, пивныхъ, горѣлчанныхъ, медовыхъ и солодовенныхъ пѣнязей на четыре года, о чемъ и увѣдомляетъ подскарбія земскаго Лаврина Войну, для надлежащаго исполненія.

Лѣта Божого Нароженья 1577, мѣсяца Октебра 17 дня въ четвергъ.

Пришедши на врадъ кгородскій староства Берестейского, передъ мене Мальхера Райского—подстаростего Берестейского жидове мѣста Берестейского старшіе—Тобіашъ Богдановичъ а Фишель Кгудичъ, сами отъ себе и именемъ всихъ жидовъ сбору Берестейского показали листъ его королевское милости господара нашего милостивого подъ печатью и съ подписомъ руки его милости господарское и тежъ съ подписомъ руки его милости пана Лаврина Войны—подскарбего земскаго и писара его королевское милости на вызволенье ихъ отъ податковъ для погорѣнья, то есть, отъ чирвоныхъ золотыхъ, которые въ кождый рокъ отъ домовъ платити мѣли и отъ плаченья капщизны медовое, пивное и горѣлчаное и солодовенное, такъже и отъ головщизны въ року семьдесятъ шестомъ уфалевое на чотыри лѣта зуполные, и просили, абы тотъ листъ его королевское милости до книгъ кгородскихъ былъ уписанъ, которого я огледавши, видечи прозьбу ихъ въ томъ быти слышную, казалъ есми тотъ листъ до книгъ

кгородскихъ староства Берестейского уписать и такъ ся слово отъ слова въ собѣ маеть:

Стефанъ, Божюю милостью король Польскій, и проч. Ознаймуемъ симъ листомъ нашимъ. Приходили до насъ подданные наши жидове мѣста Берестейского, на имя Салемонъ Мошеевичъ а Марко Новаховичъ, сами отъ себе и отъ всихъ жидовъ мѣста Берестейского, и повѣдрили передъ нами, ижъ дей они въ рокохъ прошлыхъ тысеца пятьсотъ семьдесятъ первого и въ року семьдесятъ пятомъ, зъ допущенья Божого по двакротъ черезъ огонь въ погорѣнью домовъ и маетностей своихъ, въ шкоду великую попали и въ немалое убозство пришли, бьючи намъ чоломъ, абыхмо, маючи ласкавый взглядъ на тотъ упадкомъ ихъ, имъ въ податкахъ и капщизнахъ, которые отъ домовъ и отъ шинговъ платити суть повинни, фолькгу и ульженье якое удѣлати рассказали. Якожъ и нѣкоторые ихъ милость панове рады наши се здѣ при насъ подарѣ на соймѣ вальномъ въ Торуни будучіе, то ижъ второе погорѣнье при бытности ихъ милости на зѣздѣ въ мѣстѣ Берестейскомъ ся стало, оповѣ-

дали фолькгу за ними въ причинѣ насть господара ждали. А такъ мы господарь, видечи оную прозъбу ихъ быти слушную и причину ихъ милости пановъ радъ нашихъ, которую за оными жидами чинили, поважаючи, а хотечи въ ономъ упадку ихъ имъ подпоможенъе и поратованъе удѣлати и жебы тымъ снадней домы на пляцахъ погорѣлыхъ побудовати могли, зъ ласки наше господарское онымъ жидомъ чирвонные золотые, которые они за сколько лѣтъ прошлыхъ для того погорѣнья выплачивати не могли, отпустивши имъ плаченъя тыхъ чирвонныхъ золотыхъ, которые наперодъ въ кождый рокъ отъ домовъ своихъ платити суть повинни, къ тому отъ плаченъя капщизны медовое, пивное и горѣлчаное тымъ, которые таковыя питъя въ домѣхъ своихъ а горѣлку, такъ въ домѣхъ, яко и на рынку шинковати будутъ, и тежъ отъ солодовень, такъ же отъ плаченъя поголовщизны, которую на нихъ въ семь року семьдесятъ шостомъ зъ головы брати есть уфалено, вызволили есьмо и симъ листомъ нашимъ вызволяемъ отъ дня и свята Шимона Юды въ року пришломъ семдесятъ семомъ будучого до такового другого дня и свята Шимона Юды, которое будетъ въ року пришломъ осьмьдесятъ первомъ, на чотыри лѣта зуполные, по собѣ идучіе. Якожъ подскарбему земско-

му и писару нашему великого князтва Литовского, старостѣ Пинскому, державицы Олитскому и Квасовскому, пану Лаврину Войнѣ розказуемъ, ижъ бы твоя милость о томъ вѣдаючи отъ жидовъ Берестейскихъ, якъ тыхъ чирвонныхъ золотыхъ, которыхъ они для того погорѣнья за колько годъ прошлыхъ не выплатили, и тыхъ, которые они наперодъ въ кождый годъ платити суть повинни, тежъ капщизнъ медовыхъ, пивныхъ и горѣлчаныхъ, пѣнезей солодовныхъ, также поголовщизны на нихъ, въ семь року семьдесятъ шостомъ уфалено, до часу и року вышеописаного правити и никоторы трудности о то имъ задавати не велѣтъ; также, естлибы который податокъ земскій будь поголовщизна, або серебщизна потомъ постановленъ, або уфаленъ былъ, твоя бы милость и въ таковыхъ податкахъ водлугъ уваженъя податковъ фолькгу имъ чинилъ, до часу и року въ семь листѣ нашомъ вышеописаного. Писанъ у Торуні, лѣта Божого Нароженья тысяча пятьсотъ семьдесятъ шостого, мѣсеца Декабря шостого дня.

У того листу печать и подпись руки его королевское милости: Stephanus rex; и подпись руки его милости пана подскарбего тыми словами: Лавринъ Война—подскарбій земскій и писаръ.

1615 г.

Изъ книги за 1577—1632 годы, стр. 2609.

468. Привилегія короля Сигизмунда III-го, которою Брестскіе жи́ды освобождаются отъ квартированія въ ихъ домахъ пріѣзжей шляхты и другихъ христіанъ.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ тридцать второго, мѣсяца Апрѣля двадцатого дня.

На врадѣ гродскомъ въ замку его королевское милости Берестейскомъ, передомною Еримъ Александромъ Станкевичомъ — подстаростимъ Берестейскимъ, постановившисе очевисто жидъ мѣста его королевское милости Берестейского Зелманъ Шмуловичъ—школьникъ, именемъ всихъ жидовъ мѣста Берестейского покладаль и ку активанью до книгъ гродскихъ Берестейскихъ подалъ листъ его королевское милости, пана нашего милостивого, писаный до вельможного его милости славное памяти небожчина пана Геронима Ходкевича—каштеляна Виленского—старосты Берестейского о речъ въ немъ ширей выражоную, о который жедалъ, абы принять и до книгъ гродскихъ Берестейскихъ былъ уписанъ. Я подстаростій, видечи быть речъ слушную, оный листъ его королевское милости принявши, до книгъ гродскихъ Берестейскихъ уписать велѣломъ, которого уписуючи письмомъ польскимъ слово до слова такъ се въ собѣ маеть:

Zigmont trzeci, z łaski Bożey król Polski etc. Wielmożnemu Heronimowi Chodkiewiczowi—casztalanowi Wileńskiemu, staroście naszemu Brzeskiemu, uprzeymie nam miłemu łaskę naszą królew-

ską y na potem będącym starostom naszym Brzeskim. Wielmożni, uprzeymie nam mili! Suplikowali nam poddani nasi żydowie miasta naszego Brześcia, że urząd zamkowy stanom szlacheckim y ludziom przejeżdżym gospody rospisują y dają w domiech ich żydowskich nad prawo y wolności, od przodków naszych y od nas im nadanych, któremi domy ich od stania gości są wyzwolone. Przy którey wolności zachowując, my ich wcale, według przywilejów, im nadanych, chcemy mieć po was y rozkazujemy, abyście w tey mierze według praw z wolności ich ku nim zachowali się y zachowywać się kazali, a gospod w domiech ich nikomu dawać albo zapisować nie dopuścili y dopuszcząć nie kazali, gdyż w tamtem mieście naszym gospod iest w domiech chrześciańskich z potrzebą, gdzie się stany szlacheckie y ludzie przejeżdże stanowić mogą, uczynicie to s powinności 'swey dla łaski naszej królewskiej. Przytym żądamy wam dobrego od Pana Boga zdrowia. Dat w Warszawie, dnia dziewiątego miesiąca Marca, roku Pańskiego tysiąc sześćset piętnastego, panowania królestw naszych Polskiego dwudziestego ósmego, a Szwedzkiego dwudziestego pierwszego roku.

У того листу его королевское милости печать великая великого князства Литовского а подпись рукъ тыми сло-

вы: Sigismundus rex; Stephan Pac—pi- ванью поданый, до книгъ кгородскихъ
sarz. Который же тотъ листъ его ко- Берестейскихъ уписанъ.
ролевское милости до актъ ку актико-

1629 г.

Изъ книги за 1680—1681 годы, стр. 335.

469. Листъ гетмана в. кн. Литовскаго Льва Сапѣги, даный жидамъ на сво-
бодное жительство въ мѣстечкѣ Березнѣ.

Левъ Сапѣга гетманъ в. кн. Литовскаго симъ
листомъ разрѣшаетъ жидамъ селиться въ его
имѣннй Березнѣ, строить дома и синагогу на-
равнѣ съ жидами, живущими въ его имѣнняхъ

Рожанахъ и Косовѣ, и завѣщаетъ своимъ потом-
камъ сохранить эти права жидамъ на вѣчныя
времена.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого
тысеца шестьсотъ осьмьдесятото, мѣ-
сяца Априля осьмьнацатого дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ,
передо мною Зигмунтомъ Казиме-
ромъ Горновскимъ — подчашимъ Смо-
сенскимъ, подстаростимъ Берестей-
скимъ постановившимся очевисто жидъ
Саломонъ Михалевицъ—школьникъ ка-
галу Берестейскаго, листъ годное па-
мети зошлого съ сего свѣта небощика
ясневельможного его милости пана
Леона Сапѣги—воеводы Виленскаго, гет-
мана великаго в. кн. Лит., на речъ въ
немъ нижей выражоную, жидомъ Бере-
зенскимъ даный и служацый, ку акти-
кованью до книгъ кгородскихъ Берестей-
скихъ подаль, въ тые слова писаный:

Leo Sapieha—woiewoda Wileński, het-
man wielki w. x. Lit., Brzeski, Mohi-
lewski starosta. Oznaymię tym moim
listem: iż ja chcąc, aby żydzi w mająt-
ności mey Bereznie osiadali, domy sobie bu-
dowali y tam mieszkania swe mieli, roz-
zwalam im zbudować szkołę nabożeń-

stwa ich w tym miasteczku moim Bere-
zie, którą szkołę zbudowawszy mają spo-
koynie w niey nabożeństwa swe odpra-
wować. Do tego daię tymże żydom w
Bereznie mieszkającym, tak tym, co teraz
są, iako y co się potem zbierać y osia-
dać będą, wolność taką, iaką y drudzy
żydzi w majątnościach moich, iako w Ro-
żaney, w Kosowie ode mnie mają, y ci
w Bereznie mieszkający, takiey że wolno-
ści używać mają, buduiąc się tam y
ozdobnie domy wiezne wystawiając, w
czym ich wedle tego listu mego zach-
ować mam, y po mnie potomkowie moi
będą powinni; co urzędnikowi memu Be-
rezeńskiemu teraznieyszemu y którzy po
nim następować będą rozkazuię, aby ży-
dzi Berezieńscy wedle tego listu mego
zachowani byli, na co daię im ten mój
list z pieczęcią y z podpisem ręki mey.
Pisan w Wilnie, dnia dziewiątego mie-
siąca Julia, roku Pańskiego tysiąc sześć-
set dwudziestego dziewiątego.

У того листу, при печати притисне-
ной, подпись руки тыми словы: Leo Sa-

pieha — woiewoda Wileński; а по томъ подписѣ на томъ же листѣ стверженъе, змоцненъе и подписъ рукъ тыми сло- вы: Zachowuję żydów Bereżskich przy tym liście imci pana oycа y dobrodzieia mego— Kazimierz Leo Sapieha—marszałek nadworny w. x. Lit., Wołpieński sta-

rosta, y ia Kasper Kochalewicz — prior cartum Bereznensis tegoż zachowania. Который же тотъ листъ, черезъ особу уверху помененую ку актикованью по- данный, есть до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ уписанъ.

1634 г.

Изъ книги за 1667 — 1668 годы, стр. 1926.

470. Подтверждение королемъ Владиславомъ IV-мъ правъ, данныхъ Дивин- сеимъ жидамъ.

Владиславъ IV-й симъ листомъ подтверждаетъ своимъ Дивинскимъ жидамъ права, дарованныя его предшественниками всѣмъ вообще жидамъ в. кн. Литовскаго, въ силу которыхъ позволяется имъ имѣть свои дома, строить божицы и отбывать въ нихъ свои религиозные обряды, имѣть

свои кладбища и хоронить на нихъ тѣла своихъ умершихъ, а равно и заниматься разными промыслами и торговлей. Кроме этого онъ позволяетъ имъ въ дѣлахъ судебныхъ подавать апелляцію къ самому королю.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ шестьдесятъ осьмого, мѣсеца Августа двадцатого дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ, передо мною Еримъ Станиславомъ Умястовскимъ — стольникомъ Венденскимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, постановившимъ очевисто Мишко Левковичъ — школьникъ жидъ Дивинскій, листъ консервацийный светое памяти короля его милости Владислава, жидомъ Дивинскимъ на речъ въ немъ нижей менованую данный, служацій, ку актикованью до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ подаль въ тые слова писаный:

Władysław, z Bożey łaski król Polski etc. Oznajmujemy tym listem naszym, komu o tém wiedzieć należy. Suplikowali nam żydzi poddani nasi miasteczka Dywina, w ekonomiey Brzeskiej leżące-

go, abyśmy ich przy bożnicy y kopiszczu, tak też y słusznie nabytych domach, placach, gruntach y łązni zachowawszy, y tey pomienioney wolności z łaski naszej im nadali. Do tego my, za proźbą niektórych panów rad y urzędników dworu naszego, przy nas na ten czas będących, do nas za nimi wniesiono; tudzież przychylając się do ieneralnego przywileiu żydów w. x. Lit., od nayiaśniej- szych antecessorów naszych nadanego y od nas potwierdzonego, łaskawie się skłoniwszy, żydów Dywińskich przy domach, placach, łązni y gruntach, które od kogo- kolwiek za słusznym prawem trzymając, osobliwie przy bożnicy y spokojnym w niey obrzędów żydowskich odprawowa- niu, także kopiszczu, gdzie się zmarłych żydów ciała grześć zwykły, — niniejszym listem naszym zachowujemy y possessyą

их утверждамы, позволяяъ имъ для слѣдственнаго починиенія wszelakie handle odprawować y inszych wolności y pożytków, temu miasteczku Dywińskiemu nadanych, w przywileiu świętey pamięci króla imści pana oycа naszego wyrażonych, zarówno z mieszczаны татеcznymi заыwać. Nadto, tymże жыdom Dywińskim, terazниешым y napotым бѣдającym we wszelakich actiach, iako potocznych, такъ pogotowiu w kryminalnych z iakiego kolwiek stanu osobami, we dworze naszymъ Dywińskim (do którego iurydycki tychъ жыdów, od inszychъ wszelakichъ wymiуяя, przyłączаны) odprawуяącychъ się od dekretu starostы, abo podstarościего татеcznego, wolno do насъ y sądu naszego задворного appellatią wiecznie nазначамы; повинność iednakъ wszelaką, do dworu нашего Dywińskiego należącą, iako y drudzy mieszczаны татеczni pećnić powinni бѣдą. Co wszystko ствирдзаяя а до wiadomości tych, którymъ by to wiedzieć należało, przywodząc, chце-

my mieć y rozkazujemy, aby жыdów Dywińskich przy wolnościach, miasteczku Dywińskiemu nadanych y tu opisanych, kromъ żadного przenagabania, zachowali dla łaskи naszej. Na co dla lepszey wiary, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazалимы. Dan w Warszawie na seymie, dnia dwudziestego ósmego miesiаca Lipca, roku Pańskiego tysiąć sześćset trzydziestego czwartego, panowania naszego Polskiego wtórego, a Szwedzkiego третiego roku.

У того листу его королевское милости, при печати притисненной подпись руки теми словы: Vladislaus rex; Marcian Tryzna — referendarz, pisarz w. x. Lit.— Жыdom Dywińskimъ conservatio przy боżnicy y domachъ ихъ z wolną do sądu задворного appellatią. Который же тотъ листъ его королевское милости консервацийный ку активанью поданыи, есть до книгъ кгродскихъ Берестейскихъ принять и уписанъ.

1649 г.

Изъ книги за 1660—1662 годы, стр. 1383.

471. Привилегія корола Яна Казимира, подтверждающая всѣ прежнія привилегіи, данныя жидамъ.

Въ этой привилегіи перечисляются главнѣйшіе документы, когда либо выданные жидамъ Польши и в. княжества Литовскаго, въ обезпеченіи ихъ политическихъ правъ, какъ то: привилегіи и листы королей польскихъ и в. князей литовскихъ, начиная отъ Казимира Великаго до Владислава IV влючительно; постановленія и договоры ихъ съ мѣщанами; судебныя постановленія и др. документы, гарантирующіе права жидовъ въ в. княжествѣ литовскомъ. Нѣкоторые изъ нихъ приводятся въ выдержкахъ, какъ то:

1) Листъ Стефана Баторія трибуналу о неподсудности жидовъ трибунальному суду.

2) Привилегія Сигизмунда III-го по этому же предмету. Въ этойже привилегіи узаконяется порядокъ судопроизводства какъ для жидовъ съ христианами, такъ и между ними самими. Христиане должны были судиться съ жидами сначала въ судѣ воеводскомъ, а потомъ уже въ ассесорскомъ; жиды съ жидами *съ кагалъ*. На малыя суммы должны были присгать, взявшись за *клямку* (замочную ручку) божицы; на большія—на *десятеракъ* (десять-словіи). Въ случаѣ смерти жида, дол-

ги уплачивались изъ имущества умершаго, но вѣно должно было оставаться для жены и дѣтей.

3) Разные листы короля Сигизмунда III-го, по которымъ жида ремесленники увольняются отъ цѣховъ, а жида торговцы—приобрѣтаютъ право свободной торговли. Тѣхъ и другихъ воспрещается позывать въ суды во время шабашей (т. е. дѣей субботнихъ).

Король Владиславъ IV, подтверждая эти листы, дополняетъ ихъ еще другими узаконеніями, какъ то: чтобы жидъ за жида не подвергался отвѣтственности, если не давалъ за него законнаго ручательства, а равно родители за взрослыхъ дѣтей, дѣти за родителей и супруги другъ за друга; чтобы родители не обижали своихъ малолѣтнихъ дѣтей и не дѣлали вредныхъ для нихъ записей подъ страхомъ отвѣтственности; чтобы жидамъ не дѣлали препятствій въ отбываніи ихъ религиозныхъ обрядовъ; чтобы не брали съ нихъ лишнихъ податей; въ случаѣ необходимости заключить жидовъ въ тюрьму, чтобы сажали ихъ не иначе какъ въ тюрьму въ градскую;

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ шестьдесятъ второго, мѣсяца Іюня осьмнадцатога дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ передо мною Геронимомъ Казимеромъ Елейскимъ—хоружимъ и подстаростимъ Берестейскимъ, постановившисе очевидно Мошко Шопшевичъ,—жидъ Берестейскій, покладалъ и ку активанью до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ перъ облятамъ подалъ экстрактъ съ книгъ канцеляріи его королевское милости большое великого князтва Литовского вписанья въ нимъ привилею на речъ нижей выражоную, жидомъ Литовскимъ служащого, которога уписуючи у книги въ словъ до слова такъ се въ собѣ маеть:

Jan Kazimierz, z Bożey łaski król Polski, etc. Oznajmujemy tym listem naszym, komu to wiedzieć należy, iż byliśmy proszeni o wydanie z xiąg kancel-

zalogъ разрѣшается продавать безъ объявленія жидамъ по истеченіи года и 6 недѣль.

4) Привилегія Владислава IV-го по поводу жалобъ жидовъ на отнятіе у нихъ христіанами каменныхъ домовъ за долги. Король предписываетъ христіанамъ, чтобы они не входили въ непосредственное владѣніе домами и другими жидовскими поземельными недвижимостями, а сдавали ихъ на аренду жидамъ же; въ случаѣ отказа отдѣльныхъ лицъ изъ жидовъ на такую сдѣлку—передавать ихъ кагалу. Въ случаѣ продажи, оцѣнку производить въ присутствіи двухъ христіанъ и двухъ жидовъ. Христіанинъ заимодавецъ долженъ былъ соглашаться на такую оцѣнку и дать письменное удостовѣреніе кагалу въ неимѣніи претензій. Привилегія эта была выдана жидамъ в. кн. Литовскаго по примѣру воеводствъ Краковскаго и Познанскаго.

5) Листъ Сигизмунда III-го Брестскому магистрату, подтверждающій неподсудность жидовъ магдебургій. Выдавъ онъ былъ вслѣдствіе жалобъ Брестскихъ жидовъ на Брестскій магистратъ.

Король Янъ Казимиръ подтверждаетъ всѣ вышепоименованные документы.

laryi naszej większey w. x. Lit. extractem sprawy niżej wyrażoney, która, po tytule naszym, tak się w sobie ma:

Oznajmujemy tym listem naszym, komu to wiedzieć należy. Torem najaiśniejszych antecessorów naszych królów polskich y wielkich xiąg Litewskich, idąc wprzód przy szczęśliwey przez ustne y zgodne suffragia od wolnych obojga narodów korony polskiej y w. x. Lit. na panstwa tey zacney rżp-tey inauguratiey, a potem przy swiętobliwey koronacyi naszej, wszystkie prawa, przywileia, wolności, swobody, zwyczaie y praerogatiwy, od przodków naszych nadane, pozwolone y zachowane publiczne y prywatne wszystkim stanom y obywatelom koronnym y w. x. Lit. przysięgą naszą królewską potwierdziliśmy y całości onych z wszech miar postrzegać obowiazaliśmy się. Temu więc obowiazkowi naszemu po wszystkie dni pa-

nowania naszego dosiść czynić gotowi będąc, podług chwalebnych przodków naszych postanowienia y zwyczaju, cokolwiek y do partykularnego tychże praw, przywilejów, swobod y wolności, któremi się poddani państw naszych szczyęć y cieszą, obwarowania y nowych według czasu, potrzeby y słuszności porządkiem prawnym przyczynienia ściągają się, chętnie do tego wszystkiego wołą naszą skłaniamy. Donieśli tedy nam przez suplikę swą zaraz do nas Moyżeszowiczowie—żydzi Wileńscy, także Samuel Solomonowicz, Jeko Fayszewicz y Boruch Łachmanowicze proźbę swoimi y wszystkich żydów w w. x. Lit., a mianowicie, w stołecznym mieście Wileńskim, Brześciu, Mohilewie, Mińsku, Grodnie, Pińsku, Orszy y w inszych miastach y miasteczkach w. x. Lit. mieszkających imieniem, abyśmy wszystkie prawa, przywileia, rescripta y wolności, zdawna od nayiaśniejszych antecessorów naszych królów polskich y wielkich xiążąt litewskich onym nadane, approbowane y utwierdzone, w spokojnym używaniu ich będące, przez osobliwy przywiley nasz mocą y powagą naszą królewską approbowali, reassumowali y stwierdzili. I zatym między inszemi przywileiami pokładali przed nami przywiley świętey pamięci króla brata naszego, pargaminowy z podpisem ręki i k-mści y z pieczęcią większą w. x. Lit., który z początku aż do końca słowo w słowo tak się w sobie ma:

Władysław czwarty z Bożey łaski król polski etc. Oznaymiemy tym listem naszym, komu to wiedzieć należy, iż iednostaynemi y wolnemi głosy od wolnych Korony Polskiej y w. x. Lit. narodów na państwo y stolicę po świętey pamięci królu imści, panu oycu naszemu, obrani będąc, iakośmy zaraz po

szczęśliwey naszej electii na wszystkie prawa y wolności tak ieneralne, iako y specialne, publiczne y prywatne poprzysięgli, tak przysięgi naszej ze wszech miar postrzegając wszystkim wszystkie wolności, prawa y przywileia weale zachować gotowiśmy. Zaczym Samuel y Łazarz Moyżeszowiczowie—żydzi Wileńscy, Morduchay Wolfowicz, Samóyło Salimonowicz, Nachman Jakubowicz—żydzi Brzescy, Mińscy, Grodzieńscy, Pińscy, Nowogrodzcy, gdy swym y wszystkich in genere żydów w. x. Lit. w miastach y miasteczkach mieszkających suplicowali nam, abyśmy przywileia wszystkie, nadane od nayiaśniejszych niegdy antecessorów naszych, wolności mocą y powagą naszą królewską zmocnili y stwierdzili. A między innemi przywileiami pokładali przed nami przywiley króla imści Żygmonta trzeciego, pana oycy naszego, po rusku pisany, a za pozwoleniem naszym po polsku wytłumaczony, który tak się w sobie ma:

Zygmunt trzeci, z Bożey łaski król polski, etc. Oznaymiemy tym listem naszym wszystkim wobec y każdemu z osobna, komu by o tem wiedzieć należało, niniejszym y napotem będącym. Bili nam czołem, gospodaru, wszyscy żydowie zborów Brzeskiego, Trockiego, Grodzieńskiego, Pińskiego y z inszych miast, miasteczek naszych królewskich, kniazkich, pańskich y ziemiańskich, duchownych y świeckich, w wielkim xięstwie Litewskim, w ziemiach ku niemu należących mieszkających, abychmy im prawa, przywileia, listy, wolności ich, od przodków naszych, królów ichmści polskich y wielkich xiążąt Litewskich nadane y potwierdzone, także umowy y postanowienia ich pewne, przez ugody z niektórymi miastami uczynione, listem naszym stwierdzili. Acz ieśmy wszystkie przy-

wileia, listy, daniny y wolności koronie Polskiej y wielkiemu księtwu Litewskiemu y wszystkim ziemianom, ku nim należącym, wszystkim w pospolitości y każdemu z osobna, iakiegożkolwiek stanu y narodu ludziom tych państw, od przodków naszych królów ich mości polskich y wielkich książąt Litewskich, zwłaszcza króla iego mości Kazimierza wielkiego, Ludwika Logis nazwanego, Władysława Jagiełła nazwanego, y bracią iego, Witolda y Zygmunta wielkich książąt Litewskich, Władysława y Kazimierza synów Jagiełłowych, Jana Olbrychta, Alexandra, Zygmunta, Zygmonta Augusta, Henryka y Stephana—królów ich mości polskich y wielkich książąt Litewskich, słusznie y prawnie nadane, listem y przywileiem naszym utwierdzili, z mocnili y warowali, pod który warunek y potwierdzenie zamykają się też wszystkie listy, przywileia, prawa y wolności ludziom narodu żydowskiego od przodków naszych nadane; iednakże my, z łaski naszej królewskiej, na czołobocie wszystkich żydów w w. x. Lit.—im y w ziemiach, ku nim należących, mieszkających, tym osobliwym listem y przywileiem naszym wszystkie prawa, przywileia, dekreta, listy y wolności ich słuszne, od przodków naszych im nadane, także stanowienia y umowy ugodliwe, z miasty y miasteczkami uczynione y ku temu zwyczajnie ich dawne, tak w kupiectwach, handlach, iako y w innych sprawach, których ten naród żydowski za panowania przodków naszych królów ich mości polskich y wielkich książąt Litewskich zdawna aż do tego czasu używa, we wszystkich punktach, artykułach, constitutiach, tak iakoby w tym liście naszym mianowicie wypisane y wyrażone były, umocniamy, stwierdzamy na wszystkie potomne y wieczne czasy, chcąc mieć, abyd

wszędzie na wszystkich urzędach y u każdego prawa, według przywileiów przodków naszych y według używania y zwyczajui, ich mocnie y nieporuszenie dzierżane y zachowane były. Którzy żydowie nie pod inszą władzą y urzędami, iedno przed wierzchnością naszą królewską, woiewod y starost naszych, pod któremi kto z nich mieszka, być mają, y nie inszemi prawy, ieno iako artykuły y przywileie ich omowiają, w statucie są opisane y których do tych czasów oni sami y potomkowie ich używali, y onemi sprawowani y sądzieni będą. I na tośmy wszystkim żydom, w państwie naszym y w. x. Lit. mieszkającym, dali ten nasz list s podpisem ręki naszej królewskiej, do którego y pieczęć naszą przycisnąć rozkazaliśmy. Pisan w Krakowie, roku od Narodzenia Syna Bożego tysiąc pięćset ośmdziesiąt ósmego, miesiąca Lutego pierwszego dnia.

Pokładali potem y list upominalny tegoż króla iego mości Stephana, w którym serio napomina sąd trybunalski, raiczy aby żydom przed sobą y sądami swemi rozprawować się nie kazali, ani dopuszczali.

Potrzenie pokładali miedzi inszem przywileiami świętej pamięci króla iego mości Zygmonta trzeciego, pana oycy naszego, de data w Warszawie, dnia dwudziestego szóstego m-sca Marca, roku Pańskiego tysiąc sześćset dwudziestego dziewiątego, w którym od sądów trybunalskich ziemskich y mieyskich excipowawszy żydów, poddaie ich pod sąd zamkowy grodzki, appellatione salva do nas y sądu naszego, za mandatem też przed sądem naszym y nie ma mieć forum, aż się wprzód rozprawi u sądu naszego należnego zamkowego, a stamtąd dopióro appellacya do sądu naszego zamkowego; z domów tych, które w mia-

tscach mają podatki, powinni dawać zwyczajne, iako irni mieszczanie, inszym powinnościom mieskim zwyczajnym, iako donatiom nie podlegając, względem tego, że pogołównie daia, albo gdzie pacta z mieszczany mają, tedy podług nich płacić powinni, same zaś osoby w sprawach wszelakich do iurisdictioni tylko zamkowej należeć mają. Żyd, któryby miał sprawę swoje z żydem, tedy starsi ich sądzić mają y karać według zakonu swego; także gdy przysięgę przed sądem jakim któremu z nich nakażą, tedy ieśliby szło o iako wielką summę, ma na rodallie, to iest, dziesięcioro Boże przykazanie przysięgać, a ieśli o mało, tedy wziowszy się za kłamkę u bożnice, według przywileiów im od przodków naszych nadanych. Żyd ieśliby który umarł, a został się być dłużen, tedy wprzód żonie iego pozostałej wiano iey naznaczone, według zapisu żydowskiego, zupełnie doić ma, a coby zbywało nad wiano, to creditorowi iego ma być дано; a ieśliby też żona przód zmarła, tedy dzieciom iego te wiano należeć ma. Rzemiesnikom, którzykolwiek między żydami są, iakie kto z nich rzemiosło umie, wolno im robić bez przeszkody wszelkiej, a do cechów należeć nie mają; także w szabaty y inne dni święte aby ich do sądów nie przypozywano, ani sądzono.

Pokładali poczwarte różne listy w różnych daciech króla imści Zygmonta trzeciego, pana oycy naszego, strony robienia rzemiosł, do cechów należąc, y wolnych handlów wszelakich żydom pomienionym dane. Te tedy punkta, conditie y artykuły ze wszystkimi ich oryginalnemi przywilejami, in quantum juri communi non repugnant, my Władysław czwarty król, wiecznemi czasy ztwierdzamy, umacniamy y przy powinney mocy zachowujemy, zostawujemy z tém nadaniem y

dostateczną declaracją naszą: sędziowie ziemscy w. x. Lit. wszelakie sprawy żydów, sprawiedliwości dowodzących, z iakimikolwiek osobami zachodzące, przyjmować y nieodwłoczną sprawiedliwość czynić powinni, według prawa pospolitego y przywileiów żydom nadanych, aby żyd za żyda, bez obowiązku na się danego, o długi y inne krzywdy nie odpowiadał nikomu y aby żaden in vim represaliorum na żydach sprawiedliwości nie dochodził, y tak wdrodze, iako na mieyscu grabić y hamować y inne iakiekolwiek trudności czynić nie ważył się, ale tego requirował, który się legitime principałem, albo też społeczeńnikiem być ukaże; rozumiejąc to także, syn lat dorosłych, possessionatus za oycą, ani ociec za syna, mąż za małżonkę, ani małżonka za męża, bez słusznego zapisu y obowiązku, odpowiadać y dosić czynić nie mają; ociec też y matka, mając dzieci niedorośle, nic ku szkodzie ich oddać ani zapisować nikomu nie może sub nullitate. A kto by się temere ważył przeciwko tey naszej declaracyi integrum partis co czynić, tedy to violentiam sapere ma. Pr zysięgę gdy in causis magni momenti czynić żydzi mają, tedy na samym rodalle, to iest, dziesięciorgu Bożego przykazania w szkole żydowskiej, bez żadney okoliczności, simpliciter, według zakonu żydowskiego, w tém między nami zachowanego y przywileiów im nadanych, czynić będą powinni. Waruiemy też to żydom obywatelom w. x. Lit. w miastach, miasteczkach naszych świeckich y duchownych mieszkającym, iż bożnic y nabożeństwa w nich, które dotąd w używaniu mieli, spokojnie y na potomne czasy zażywać mają, także y kopiszcz dla chowania ciał zmarłych wolno im nabywać, zdawna nabytych spokojnie, według dawnych zwyczajów

zażywać. A iż ciż żydzi w. x. Lit. suplikowali nam, (aby ich) przy opisanych prawem kancelaryjskich y sądowych wszelakich dochodach zachowali y od depactatiew nie-słuszney ochronili; y w tym im łaskę naszą oświadczamy miłościwie, chcąc mieć po starostach, podstarościach, sędziach, pisarzach ziemskich y grodzkich, także po magistratach mieyskich, aby dochody, prawem pospolitym opisane, od żydów brali, żadnych depactacyi nad zwyczaj y słusność im nie czyniąc. Jeśliby też żyd o dług abo iakiekolwiek excessa do więzienia decretem był naznaczony; tedy nie gdzie indziej ieno w grodzie mają siedzieć; zastawę po roku y sześciu niedziel officiose oszacowawszy, bez obwieszczenia żydom, wolno będzie przedać; nawiązka każdemu żydowi taka, iaka prawem przywilejami jest opisana, dawana być ma. Co wszystko stwierdzając y do wiadomości wszem wobec przywodząc, chcemy mieć, aby żydzi wszyscy w. x. Lit. przy tych wolnościach y praerogatywach wcale y nienaruszenie zachowani byli y ni od kogo przeszkody y violentiew żadnych, pod obroną naszą zostając, nie ponosili, urzędy grodzkie y mieyskie z powinności swoich postrzegać mają. Na co dla lepszej wiary, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Krakowie, na seymie walnym szczęśliwey koronacii naszej dnia piętnastego miesiąca Februarii, roku Pańskiego tysiąc sześćset trzydziestego trzeciego, panowania naszego Polskiego y Szwedzkiego pierwszego roku. Vladislaus rex; Marcyan Tryzna — referendarz y pisarz w. x. Lit.

Drugi przywilej pokładali s podpisem ręki świętej pamięci króla imści, pana brata naszego, z pieczęcią mnieyszą w. x. Lit., którego, po tytule króla imści, ten jest tenor:

Władysław czwarty. Oznaymujemy tym listem naszym wszem wobec y każdemu zosobua, komu to wiedzieć należy. Przekładane nam były częstokroć skargi od żydów, w mieście naszym Wileńskim, także w inszych miasteczkach, miastach naszych w wielkim księstwie Litewskim, w ulicach uprzywileiowanych, wydzielonych y od chrześcian wyłączonych, w osobności mieszkających, iż niektóre osoby, mając długi od żydów sobie winne, w niezapłaceniu onych domy y kamienice ich zwykli w possessią swą obejmować y nad zwyczaj dawny w nich mieszkać, przez co żydów, w ulicach ich będących, różnemi sposobami krzywdzą, różne grabieże y szkody im czynią, że nigdy żydzi bezpieczni od nich być nie mogą. Doniesiona zatym latem była nam supplica przez niektórych rady y urzędników naszych dwornych, abyśmy ich w tey mierze od dalszego niepokoju y ukrzywdzenia ochronili y obwarowali. My tedy król, czyniąc, aby wszelakiego stanu y conditiew poddani nasi w pokoju pospolitym na każdym mieyscu zachowani byli, a przychylając się do przywileju od świętej pamięci króla imści Zygmunta Augusta, przodka naszego, w roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt czwartym, miesiąca Augusta siódmego dnia, żydom krakowskim conferowanego, y od nas na szczęśliwey coronatiew naszej w roku tysiąc sześćset trzydziestym trzecim, miesiąca Marca dwunastego dnia, żydom Poznańskim nadanego, który per oblatam do xiąg grodzkich Lubelskich wpisany y z nich extractem w roku tysiąc sześćset czterdziestego, w dzień przemienienia Pańskiego autentycze wydany, przed nami był pokładany, z łaski y dobroczynności naszej królewskiej przerzeczonym żydom Wileńskim y w inszych miastach y miasteczkach naszych w. x. Lit. będącym,

w których pewne ulice uprzywilejowane, wydzielone y od chrześcian wyłączone sobie mają, te praerogative y wolność dać y conferować umyśliliśmy. Jakoż niniejszym listem naszym dajemy, confirmujemy: iż kiedykolwiek trafi się pomienionym żydom u chrześcian iakiegokolwiek stanu y conditiei na obligi, lubo na cyrografy y iakimkolwiek sposobem zadłużyć się, a nie mogliby gotowemi pieniędzmi tych długów zapłacić; więc kreditorowie nie pierwiey, aż by prawnie długów sobie winnych dowiedli, domy y kamienice ich w odprawie do possessyi swey obejmować będą mogli. Po obieciu zaś w takowych domach y kamienicach żydów w ulicach, które im są uprzywilejowane, wydzielone y od chrześcian wyłączone, będących, sami chrześcianie mieszkać nie będą y nikomu inszemu, prócz tylko żydowi któremukolwiek przez arendę, zastawę, abo przez iaki inszy contract do dzierżenia y używania zawozić, a pogotowiu przedawać nie mają. A jeśli by żaden żyd takowego domu, abo kamienice nająć, lubo kupić nie chciał; tedy zbor tameczny żydowski powinien będzie takową summę pieniędzy iako podług słusności, jeśli pod przysądem prawa magdeburskiego dom albo kamienica będzie, przez dwie osoby z magistratu miesckiego z dwiema żydami starszemi, a jeśli pod zamkowym abo dwornym prawem będzie, przez podstarościego y z przy nim chrześcianina iednego, a przez dwu żydów za najem abo za wszystko prawo zechceli dzierżący przedać. uznana y postanowiona będzie, odłożyć y zapłacić. A nad to z osobliwej łaski naszej przez niniejszy list nasz declaruujemy y warujemy, iż gdy na którym żydzie abo żydówce, wszkole żydowskiej miejsce mających, wskaz przez chrześcianina będzie otrzymany; niech wprzód miejsce ich

szkolne odprawie ma podlegać, aż kiedy insze dobra leżące y ruchome nie będą wystarczały; a po otrzymaniu odprawy ma być takowe miejsce od chrześcianina inszemu żydowi, albo żydówce słuszną ceną puszczone y przydane. A jeśli by żydami żydówka takowego miejsca kupić y zapłacić nie chcieli, mają starsi żydzi, za wykonaniem przez szkolnika przysięgi na cenie, czego tamte miejsce warte będzie, zapłacić, a chrześcianin powinien będzie tę zapłatę przyjąć, prawa się swego sobie na tamte miejsce służącego zrzec y one na zbor żydowski porządkiem prawnym transfundować. Co wszystko stwierdzając, daliśmy żydom w w. x. Litewskim będącym, ten list przywilej nasz s podpisem ręki naszej y z pieczęcią w. x. Lit. Pisan w Warszawie, dnia trzydziestego pierwszego miesiąca Decembra, roku Pańskiego tysiąc sześćset czterdziestego szóstego, panowania naszego Polskiego czternastego, a Szwedzkiego piętnastego roku. Vladislaus rex; Franciszek Isaykowski—referendarz y pisarz w. x. Lit.

Potrzenie pokładali rescript s podpisem ręki świętey pamięci króla imści Zygmunta trzeciego, pana oycy naszego, y s pieczęcią większą w. x. Lit., którego z ruskiego pisma na polskie za pozwoleniem naszym przetłumaczonego te są słowa:

Zygmunt trzeci, z Bożey łaski król Polski etc. Woytowi, burmistrzom, raycom, ławnikom y wszystkiemu pospólstwu mieszczanom miasta naszego Brzeskiego. Żałował nam, królowi, sługa nasz żyd miasta naszego Brzeskiego Szaul Judicz, sam od siebie y imieniem wszystkich żydów zboru ich Brzeskiego o to: iż gdy się im trafi mieć sprawę przed wami o boy, abo insze rzeczy; tedy się wy, nie zachowując przeciwko onym po-

dług przywileiów im nadanych, prawem maydeburskim, a nie ziemskim, czynicie, przywodząc ich ku wielkiej krzywdzie y szkodzi nad prawo pospolite. Y prosili nas, króla, abyśmy im w tém więcey od was krzywdy cierpieć nie dopuszczając, list nasz do was pisać kazali. Czego my król, z powinności naszey chrześciańskiej postrzegając, powinniśmy, iako by nikomu nad prawo niakie ukrzywdzenie y szkoda nie działa, przeto chcemy mieć y rozkazuiemi wam, abyście wy od tego czasu, gdzieby się trafiło napotem żydowi z mieszczaninem u sądu waszego maydeburskiego sprawę mieć, tedy iuż nie maydeburskim, ale ziemskim prawem sądzili, odprawowali, zachowując się w tem podług prawa pospolitego y statutu ziemskiego koniecznie. Pisan w Warszawie, roku Pańskiego tysiąc pięćset dziewiędziesiąt wtórego, miesiąca Octobra dziesiątego dnia. Sigismundus rex; Maciey Woyna— pisarz.

My tedy Jan Kazimierz król, za przyczyną pp. rad y urzędników naszych dwornych, takowe przywileia, rescripta wyżey inserowane, cale, zupełnie, ni w czym nienaruszone y żadney wątpliwości w sobie nie mające, tudzież prawa, wolności, swobody, warunki y zwyczaje w nich wyrażone, żydom w. x. Lit., w miastach, miasteczkach mieszkającym, od nayiaśnieyszych świętey pamięci królów Polskich y wielkich książąt Lit. nadane, pozwolone y potwierdzone, z słusznoscią y z prawem pospolitym zgodliwe, we wszystkich contentach, punctach, con-

ditiach, clausulach y paragrafach approbować y utwierdzić umyśliliśmy. Jakoż tym listem przywileiem naszym, autoritate nostra regia approbuiemy, reassumuiemy, roboruiemy, stwierdzamy, znacniamy, y żeby u każdego sądu y prawa za ważne y prawne przyjmowane y przy zupełney mocy zachowane były, mieć chcemy y declaruiemy na wszystkie przyszłe wieczne czasy. Y na to ieśmy dali ten list, przywilej nasz s podpisem ręki naszey y z pieczęcią w. x. Lit. Dan w Krakowie, na seymie koronnym, dnia siedmnastego miesiąca Lutego, roku Pańskiego tysiąc sześćset czterdziestego dziewiątego, panowania naszego Polskiego y Szwedzkiego pierwszego roku: Joannes Casimirus rex; Franciszek Isaykowski—referendarz y pisarz w. x. Lit.

My król, na proźbę strony potrzebującej łaskawie zezwoliwszy, tę sprawę, w ten list nasz wpisana, extractem pod pieczęcią w. x. Lit. wydać rozkazaliśmy. Pisan w cancellariey naszey, dnia trzydziestego miesiąca Maia, roku Pańskiego tysiąc sześćset czterdziestego dziewiątego, panowania naszego Polskiego y Szwedzkiego pierwszego roku.

У того привилею печать великого князтва Литовского притисненая а подписъ рукъ тыми словы: Albrycht Stanisław Radziwił — canclerz w. x. Lit., mn. pria; Jan Dowgiało Zawisza— sekretarz i. k. mości. Который же то экстрактъ, перъ обятамъ ку активованью поданный, есть до книгъ кгродскихъ Берестейскихъ уписанъ.

1654 г.

Изъ книги за 1684—1686 годы, стр. 713.

472. Желѣзный листъ короля Яна III-го, данный двумъ Могилевскимъ жидамъ для охраны ихъ отъ уплаты долговъ въ теченіи двухъ лѣтъ.

Король Янъ III-й во вниманіе къ несчастію, постигнутому жидовъ Нахима Афраимовича и его сына въ г. Мирѣ, гдѣ во время ярмарки сгорѣли всѣ ихъ пушные дорогіе мѣха, даетъ имъ на

три года *желѣзный листъ* или *глейтъ*, какъ на свободное жителство и торговлю во всѣхъ городахъ в. вл. Лѣтовскаго, таъ и на неплатежъ долговъ ихъ должникамъ на означенное время.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ осмьдесятъ пятого, мѣсяца Января петнадцатого дня.

На врадѣ вгородскомъ Берестейскомъ, передо мною Яномъ Беклевскимъ—подстаростимъ Берестейскимъ, постановившимся очевисто Ицко—жидъ школьникъ кагалу Берестейского, листъ его королевское милости желѣзный, жидомъ Могилевскимъ нижей помененымъ данный и служачій, ку актикованью до книгъ городскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писанный:

Jan trzeci, z Bożey łaski, król Polski etc. Oznaymuujemy tym listem naszym wszem w obec y każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy. Przełożono nam iest przez pewnych pp. rad naszych imien w niewiernych żydów Nachima Afracimowicza y syna iego Afracima Nachimowicza—obywatelów y kupców Mohilowskich, iż im w roku tysiąc sześćset osmdziesiątym towary znaczne, wmieście Mirze od iarmarku do iarmarku w schowaniu złożone, y potym prędko w Mohilowie, u sąsiada, żyda Jakóba Zuswanowicza sobole y inne futra bogate zgorzały, iako attestacie na to z obudwu mieysc wydane świadcza, przez które to nieszczęśliwe przypadki od

do ostatniej ruiny przyszli, że credito-rom swoim płacić tak prędko nie mogą. I lubośmy onym gleyt nasz, abo list że-lazny, do trzech lat de data w Jaworowie, dnia trzeciego miesiąca Oktobra, roku Pań-skiego tysiąc sześćset osmdziesiąt pierw-szego dali byli; że iednak nie tak się ie-szcze dobrze zapomogli, żeby mieli satis-factey wszystkich długów wystarczyć, na pokorną suplikę za niemi do nas wniesio-ną, umyśliłiśmy onym ieszcze gleyt nasz, abo literas moratorias, do dalszego czasu przedłużyć y prorogować. Jakoż przedłu-żamy y proroguiemy do lat dwóch, od pub-licathey tego listu rachuiąc, terażniey-szym listem naszym, za którym to gley-tem naszym prorogowanym, pomienieni żydzi wolno y bezpiecznie wszędzie w księ-stwie Litewskim y w państwach naszych mieszkać y po iarmarkach jeździć, handłó-wać y wszystkie sprawy swoje poczciwie odprawować będą mogli; a od płacenia wszelkich długów swoich, tak na obligi, iako y na insze credits zaciągnionych, wolni będą, ani o te długi do którego-kolwiek sądu y urzędu zapozwani stawać, odpowiadać y dekretów, albo ich eketu-ctey, podlegać nie będą powinni, aż do wyiścia wyżej napisanego czasu, osoby y dobra ich ruchome y nieruchome pod tą

naszą protekcią wolne y bezpieczne zostawać mają. Co do wiadomości wszystkim, komu to należy, osobliwie sądom wszelkim trybunalskim, ziemskim, grodzkim, zamkowym, mieyskim, iarmarocznym y wszelakim iurisdictionom donosząc, mieć chcemy y rozkazujemy, aby pomienionych żydów Nachima Afraimowicza y syna iego Afraima przy tym gleycie naszym, od nas prorogowanym, cale y nienaruszenie zachowali y onych o iakiekolwiek długi sądzić, dekretami okrywać y exekutyey czynić nie wazyli się y na żadne pozwy, mandaty odpowiadać y sprawować się względem długów nie przymuszali, dla łaski naszej y pod winami na gwałtow-

ników gleytów naszych w prawie opisanemi. Na co dla lepszej wiary, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dat w Żółkwi, dnia dwudziestego piątego miesiąca Nowembra, roku Pańskiego tysiąc sześćset ósmdzieściąt czwartego, panowania naszego iedy-nastego roku.

У того листу его королевское милости желѣзного, при печати притисненой подпись руки тыми словы: Jan król. Который же тотъ листъ его королевское милости желѣзный, черезъ особу верху помененую ку актикованью поданный, есть до книгъ вгродскихъ Берестейскихъ принять и уписатьъ.

1655 г.

Изъ книги за 1760—1763 годы, стр. 1581—1582.

473. Универсалъ Короля Яна Казимира о томъ, чтобы не было причиняемо обидъ Брестскимъ арендаторамъ корчемъ, мельницъ и т. под.

Брестскій жидъ и слуга кагалный представляеть въ судъ универсалъ Яна Казимира слѣдующаго содержания: Такъ какъ нѣкоторыя частныя лица, приобрѣвъ земли возлѣ города Брестя, построили тамъ корчмы и продають водку и пиво въ убытокъ арендаторамъ королевскихъ столовыхъ

имѣній, а другіе имѣють у себя жернова и меляють въ чужихъ мельницахъ, то король строго приказываетъ прекратить этого рода злоупотребленія подъ опасеніемъ конфискаціи питей и самаго хлѣба, который будутъ молоть въ жерновахъ и чужихъ мельницахъ.

Roku tysiąc siedmset sześćdziesiąt trzeciego, miesiąca Februarii dwudziestego piątego dnia.

Naurzędzie i. k. mści grodzkim Brzeskim, przed aktami starościńskimi, y przede mną Karolem Wieszczyckim—podstolim y podstarościm sądowym grodzkim wojewódstwa Brzeskiego, comparens personaliter żyd Sęder Josiewicz, слуга кагалны miasta ikmści Brześcia, uniwersał s. p. króla imści Jana Kazimierza, na aren-

dę browarną królewską y młyny, żydom arendarzom Brzeskim służący, ad acta подаѣ, który, wpisując w xięgi de verbo ad verbum, tak się w sobie ma:

Jan Kazimierz, z Bożey łaski król Polski, etc. Wszem wobec y każdemu z osobna, a mianowicie mieszczanom miasta naszego Brześcia, iuryzdyki magdeburskiej, duchowney, szlacheckiey y zamkowey y inney wszelkiey kondycyi y stanu ludziom, oznaymuujemy. Mamy tę wiado-

mość, iż niektóre osoby, ku wielkiej przeszkodzie arendy naszej Brzeskiej, nabywszy sobie gruntów pod miastem, prywatne zakładaia y założyli karczmy y tam gorzałkę, piwo y inne różne szynkuia napoie; także na uymę prowentów naszych, ze młynów przychodzących, pokątnie w żarnach y w cudzych młynach, a nie naszych—zboża różne miela; y gorzałkę, z strony zasięgając, privatim y potajemnie w domach swoich różne osoby szynkuia, — przez co prowenta nasze stołowe, dawnemi prawami obwarowane, znaczną uymę y dyminucyą ponosić muszą. Surowie tedy wszystkich obywatelów miasta naszego Brześcia, iakieykolwiek kondycyi y stanu, upominamy y przykazuiemy, aby się żaden, pod żadnym pretextem, karczem pokątnych y szynków zakładać y szynkować gorzałek, żyta y innego wszelakiego zboża, w żarnach, w cudzych, a nie naszych młynach mleć, y niakiey najmnieyszej przeszkody w arendzie czynić nie ważył, — pod winami, w rewizyach naszych opisanemi, y pod surową animadwersyą naszą, y pod utraceniem gorzałek y napoiów, pokątnie szynkowanych, także pod utraceniem zboża w żarnach

y każdych młynach prywatnych mletych. Na co, dla lepszej wiary, ręką naszą podpisawszy, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia dwudziestego trzeciego, miesiąca Czerwca, roku Pańskiego MDCLV, panowania naszego polskiego siódmego, a szwedzkiego ósmego roku. U tego uniwersału przy wyciśnionej in cera rubra pieczęci mnieyszej w. x. Lit., podpis ręki króla imści w te słowa: Jan Kazimierz król; a podrugiej stronie teyże pieczęci podpis i. w. i. p. referendarza w. x. Lit. his verbis: Jan D. Zawisza—referendarz y pisarz w. x. Lit. Pod pieczęcią zaś tego uniwersału expressya takowa: Uniwersał, aby przeszkody arendarzom nie czyniono. Na złożeniu zaś tego uniwersału suscepta stara w te słowa: Tysiąc sześćset piędziesiąt piątego, miesiąca Julii trzydziestego dnia, ten list króla imści ku aktykowaniu podano: Jan Heronim Żaba—horodniczy y namiestnik Brzeski. Który to takowy uniwersał, przez wyż wyrażonego żyda ad acta podany, iest do xiąg grodzkich Brzeskich, ze wszelką w nim wyrażoną rzeczą, przyjęty y zapisany.

1656 г.

Изъ книги за 1669—1670 годъ , стр. 1093.

474. Коммиссарское опредѣленіе на счетъ арендъ между Дивинскими мѣщанами и жидами.

Дивинскіе жида обратилсь къ королю съ жалобой на Дивинскихъ же мѣщанъ, что эти послѣдніе не позволяютъ имъ принимать участіи въ корчменныхъ и мельничныхъ арендахъ, не смотря на привилегію Владислава IV, льготный листъ бывшаго Виленскаго воеводы Сапѣги и другіе документы,

дарованные имъ въ обезпеченіе ихъ правъ. При разслѣдованіи этого дѣла коммиссарами, Дивинскіе мѣщане въ свою очередь заявили, что въ дарственныхъ бумагахъ имъ—христіанамъ дано преимущество предъ жидами, вслѣдствіе чего они, взявши съ жидовъ 50 зл., нашли возможнымъ

ихъ самихъ устранить отъ соучастія въ помянутыхъ арендахъ. Коммиссары, по соображеніи всѣхъ обстоятельствъ дѣла, постановили: допустить жидовъ къ соучастію въ арендахъ въ 3-ей долѣ, т. е. на двухъ мѣщанъ христіанъ допу-

стить одного жидѣ и на четырехъ христіанъ — двухъ жидовъ, — гдѣмъ болѣе, что христіане неспособны безъ жидовъ *арендовать и же турки* и къ себѣ столько довѣрія, сколько жиды, внесшіе залога въ 200 коп. литовскихъ грошей.

Лѣта отъ нароженія сына Божого тысяча шестьсотъ семьдесятого, мѣсяца Мая двѣнадцатаго дня.

На врадѣ гродскомъ Берестейскомъ, передо мною Еримъ Станиславомъ Умястовскимъ, — стольникомъ Венденскимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, постановившимъ очевисто Левко Ицровичъ, школьникъ Берестейскій, листъ отъ ихъ милости пановъ комисаровъ особомъ и на речъ въ немъ нижеменованую ку артикованью до книгъ гродскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писанный:

Przed nami kommisarzami od i. k. mości pana naszego miłościwego, do ekonomii Brzeskiej zesłanemi, stanowszy żydzi Dywińscy, skarżyli na mieszczan Dywińskich, tak magistrat, iako y pospólstwo, o to: Iż podczas wyprawowania praw y przywileiów na prawo maydeburskie, za rekwizicią mieszczan, żydzi dali złotych piędziesiąt; za to też mieszczanie mieli żydów spólnie przypuścić y opisać do zażywania wolności y do otrzymania arendy, którą zdawna z mieszczanami wspóln trzymali y zażywali. Czego dowodząc, pokładali extractem z xiąg grodzkich Brzeskich, pod datą roku tysiąc sześćset czterdziestego pierwszego dnia dwudziestego piątego Marca, aktykowany list świętey pamięci króla imści Władysława czwartego, którym confirmować raczył list godney pamięci imści pana Stephana Paca — podkanclerzego wielkiego xięstwa Litewskiego, administratora ekonomii Brzeskiej, mieszczanom y żydom Dywińskim służący, aby arendy po-

dług tego listu ze dwiema młynami — ieden narzece Orze o dwu kołach, a drugi na Starym siele; przytym gorzelnii według dawnego zwyczaju z szynkiem wszelakim u miasteczku y w przysiódkach, Ossa, Borysowka y Kletiszczu nazwane, spólnie zażywali y quote spólnie oddawali. Pokładali y drugi list nieboszczyka pana Pawła Łyszczynskiego — rewizora sławney pamięci im. pana Leona Sapiehi — wojewody Wileńskiego, pod datą roku tysiąc sześćset trzydziestego wtórego, dnia dwudziestego ósmego Maia, którym listem ordynatią z rozkazania mianowanego imści pana wojewody Wileńskiego czynił w wybieraniu arendy mieszczanom y żydom, aby według tey ordynacyi od tego wszystkiego, od czego arenda należy, spólnie żydzi y mieszczanie wybierali, co potym w roku tysiąc sześćset trzydziestym piątym, dnia dwudziestego siódmego Apryla, sławney pamięci wyżej pomieniony imci pan Stefan Pac — podkanclerzy w. x. Lit. potwierdził. Pokładali żydzi y ugodę, z mieszczanym pod datą roku tysiąc sześćset trzydziestego pierwszego uczynioną, od czego y poczem mieszczanie y żydzi spólnie wybierać arendę mają; w czym aby spólna ich ugoda między niemi trwała, zobopólnego zezwolenia winy kop dwieście na imści pana starostę założyli, do której ugody imci panowie Bohdan y Jan Roszyc, iako mediatorowie przy pieczęciach ręce swe podpisali, iako szerzey y dostateczniey w tych monimentach, przez żydów pokładanych, opisano y dołożono iest. A po ukazaniu y wyczyta-

niu praw listów y ugod, żydzi Dywińscy, aby według onych, spólnie z mieszczanami Dywińskimi mieszkając y ciężary ponosząc, spólnie też z wolności y pożytków, na które koszt ważyli, ciesząc zażywać mogli, przysądzenia y uznania prosili y domawiali się. Obżalowani mieszczanie przez sławetnych burmistrza na ten rok obranego Siłę Kucewicza y starey rady burmistrza Marka Szyłowicza, będąc od wszystkiego miasta do tej sprawy naznaczonemi y wysłanemi, wnosząc obrony, dobrowolnie przyznali naprzód to, iż żydzi na wyprawowanie przywileju, chcąc spólnie wolności zażywać dali złotych pięćdziesiąt; ale iż w przywileju mieszczan samych opisano byź bliższemi do arendy trzymania, według którego przywileju sprawując się, żydów do siebie nie przypuszczając, czego dowodząc pokładali rescript przywileju świętey pamięci króla imci Władysława czwartego de data w Warszawie, dnia siódmego miesiąca Marca, roku Pańskiego tysiąc sześćset czterdziestego wtórego; pokładali y list otworzysty sławney pamięci iego mści pana Samuela Osińskiego—administratora ekonomii Brzeskiej, pod datą roku tysiąc sześćset czterdziestego siódmego, Augusta wtórego dnia, w sprawie mieszczan z żydami Dywińskimi arendarzami wydany; którym listem uznawa byź bliższemi mieszczan dotrzymania zupełney arendy y sami mieszczanie płacić powinni tak, iako pan podstarości Podlaski (postanowił). Postanowienie na piśmie podawszy, prosili, aby mieszczanie przy tych dokumentach byli zostawieni, a żydzi żeby do tej arendy nie należeli, domawiali się. A tak my kommissarze, zrozumiawszy dostatecznie tę sprawę, widząc to, iż w używaniu żydzi Diwińscy spólnych pożytków y wolności zdawna

z mieszczanami byli, iakoż y na wyprawowanie przywileju koszt spólny ważyli, co y sami mieszczanie dobrowolnie przyznali, a lubo to mieszczanie przywilejem szczyjąc się, że ich samych do arendy bliższemi byź uznawa, zaśłaniaią się y listem imć pana Osińskiego bronią się, którego sposób, że nie iest przez pana podstarościę Poleskiego opisany y wydany, do efektu nie przyszedł; iednak upatrując, iż nie są sposobni mieszczanie sami bez żydów arendę trzymać y pożytków, do niey należących, wybierać, w czym słusznie żydzi do połowicy mogli, według dawnych spraw swoich należeć; ale iż iuż upuścili y przez lat kilkanaście z mieszczanami o to prawem nie czynili: tedy my, przykładem inszych miast i. k. mści uprzewileiowanych, do trzeciej części w trzymaniu arendy y w wybieraniu od niey pożytków trzymać uznawamy, to iest mieszczan dwa, a trzeci żyd mają arendę zawiadywać; a iedli mieszczan cztery, tedy też (dwóch) żydów mają byź przy mieszczanach spólnie w kontrakt opisowani, czego mieszczanie nie mają się zbraniać y żydzi więcey nadto nie mają sobie uzurpować, pod zakładem winny na stół króla imści kop dwuchset groszy Litewskich, naczym obiedwie strony dobrowolnie przestali. I na tośmy dali żydom Dywińskim ten nas list z pieczęciami y z podpisami rąk naszych. Działo się w Błotkowie, dnia trzeciego miesiąca Nowembra, roku tysiąc sześćset pięćdziesiąt szóstego.

У того листу комиссарского при печати притисненной подпись рукъ теми словы: Mikolay Ginwiłt Piotrowski—kuchmistrz w. k. x. Lit. komisarz i k. mści do Brześciaszłany, własną ręką; Jan Władysław Newelski—skarbnik Brzeski, dworzanin y komisarz i. k. mści do ekonomii

Brzeskiey, ręka własna. Который же тотъ листъ ихъ милости пановъ комиссаровъ черезъ особу вышъ мененую ку акти-

кованью поданый, есть до книгъ кгродскихъ Берестейскихъ уписанъ.

1660 г.

Изъ книги за 1660—1662 годы, стр. 9.

475. Универсалъ администратора скарбу в. кн. Литовскаго — воеводы Смоленскаго Адама Матвѣя Саковича, которымъ онъ поручаетъ собирать акцизную пошлину Лазарю Мойжешовичу и Яну Кобылейчу.

Адамъ Матвей Саковичъ — администраторъ скарба в. кн. Литовскаго симъ универсаломъ доводить до всеобщаго свѣдѣнiя, что на сеймъ въ Варшавѣ на военныя надобности назначены были особы акцизные сборы, какъ съ товаровъ, такъ и напитковъ, и отданы въ завѣдыванiе ему

Саковичу, для надлежащаго исполненiя; онъ же передаетъ эти сборы въ администрацiю пану Лазарю Мойжешовичу — писарю его королевской милости и Яну Кобылейчу и приказываетъ имъ взимать съ каждаго злотаго по 2 гроша, смотря по цѣнности товаровъ, въ теченiи одного года.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ шестьдесятого, мѣсеца Сентебря семнадцатого дня.

Передо мною Иеронимомъ Казимеромъ Еленскимъ — хоружимъ и подстаростимъ Берестейскимъ, дворяниномъ и покоевымъ его королевское милости, постановившимъ очевисто панъ Лазаръ Мойжешовичъ — секретарь и факторъ его королевское милости, универсалъ ясневельможного его милости пана воеводы Смоленскаго — администратора скарбу великаго князства Литовскаго, на речъ въ нимъ ширей описаную, служащій, ку актикованью до книгъ кгродскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писанный:

Jaśnie wielmożnym imię panom obywatelom woiewództwa Brzeskiego, moim wielce miłościwym panom y braci! Adam Maciey Sakowicz — woiewoda Smoleński, administrator skarbu w. x. Lit., starosta Oszmiański, Jakuński y Wysocki dzier-

żawca, po zaleceniu moich powolności oznaymuję. Iż lubo akcyza w w. x. Lit., seymem roku tysiąc sześćset piędziesiąt dziewiątego na zapłatę woyska uchwalona na święty Jan Chrzciciel, w roku te różnieyszym tysiąc sześćset sześćdziesiątym expirowała, iednak i. k. mośe, pan nasz miłościwy, z ichmę pany radami, na ten czas pro consilio bellico y pro ratificatione pakt Szwedzkich do Warszawy zgromadzonemi, propter summam na ten czas aerarii publici egestatem, nie mając inszego sposobu do zasiągnięcia summ prowentowych na potrzeby woienne y wyparcie z państw nieprzyiaciela Moskwicina, między innemi publicznemi podatkami, akcyzę w w. x. Lit. na rok ieden do świętego Jana Chrzciciela święta Rzymskiego w roku, da Bóg, przyszłym tysiąc sześćset sześćdziesiątym pierwszym expirującego prorogować, y mnie w moię poruczyć raczył administracyą. Zaczym ia, przedsięwziąwszy eam curam, abym iako

na najlepszym rzeczy-pospolitey pożytkiem prowenta publiczne in ordinem reducam, między inszemi akcyzę woiewództwa Brzeskiego puściłem w administracyą y tym listem moim puuszczam panu Łazarzowi Moyzeszowiczowi—sekretarzowi i. k. mści y urodzonemu panu Janowi Kobyleyczowi. Maią tedy pomienieni panowie, administratorowie przeznaczony podatek, akcyzę, we wszystkich miasteczkach, miastach i. k. mści duchownych y szlacheckich, tudzież we wsiach, karczmach sicskich y pokątnych, w komorach y przykomorkach, y gdziekolwiek iakiekolwiek będą się odprawować handle, sami przez succollectorów lubo sprawców swoich wybierać y tym, którzykolwiek by się z swią do tego odezwali ochotą arendować, których zastanowienie, contracty approbować będzie. Wybierać zaś maią od wszelakich towarów in genere et specie tak victualibus iako utensilibus szacuiąc od każdego złotego, iako ważność rzeczy wynosić będzie, po groszy dwa polskie; także od tego, który z Litwy do Korony, do Wołynia, do Prus y gdziekolwiek wyprawdza towary, także y od tego, który wracaiąc się ztamtąd, do Litwy wprowadzaia; a pieniądze wybrane iako publiczny podatek do skarbu rzeczy-pospolitey znosić. Więc ponieważ się nieco od świętego Jana z exactią tego podatku z pewnych przyczyn omieszkało; tedy ci wszyscy, którzy piwa, gorzałki, miody, słady robi-

li, iako y rzeźnicy od bydła bitego y innymi bawili się przedażami, według werifikaciey od tego wszystkiego akcyzę płaćć powinni od dnia świętego Jana przyszedłego, y do tychże wyżey mianowanych oddawać administratorów y succollectorów ichmość. Co wszem wobec y każdemu z osobna oznaymiwszy, upraszam waszmościów, moich miłościwych panów, abyście nie ieno w majątnościach, dzierzawach, wsiach, slobodach, karczmach podatki te wybierać nie bronili, ale też wybieraiącym pomocy swoiey dodawali, postrzegaiąc ut rigor juris supra contravenientes publicis sancitis extendatur y tak gwałtownym rzeczy-pospolitey potrzebom iakowa nie działa się niewygoda. Zalecam zatem powolności moie łasce waszmościów moich miłościwych panów. Datum w Sławatyczach, dwunastego Septembra, anno tysiąc sześćset sześćdziesiątego. Wielmożnych moich miłościwych panów życzliwy brat y sługa Adam Maciey Sakowicz—woiewoda Smoleński, administrator skarbu w. x. Lit. mp.

У того универсалу при печати подпись руки теми словами: Waszmościów moich miłościwych panów życzliwy brat y sługa—Adam Maciey Sakowicz—woiewoda Smoleński, administrator skarbu w. x. Lit. mp. Который же тотъ универсаль, за потребваньемъ особы вышеченованное, до книгъ Берестейскихъ кгродскихъ есть уписанъ.

1660 г.

Изъ книги за 1660—1662 годы, стр. 5.

476. Универсалъ Смоленскаго воеводы и подскарбія в. вн. Литовскаго А. М. Сажовича о томъ, что онъ передаетъ пошлыны подъ названіемъ приумноженія пособій Лазарю Мойзешовичу—писарю и королевскому фактору.

Лѣта отъ Нароженія Сына Божого тысяча шестьсотъ шестьдесятого, мѣсеца Сентебра семьнадцатого дня.

Передо мною Геронимомъ Каземеромъ Еленскимъ — хоружимъ и подстаростимъ Берестейскимъ, дворяниномъ и покоевымъ его королевское милости, постановившимъ очевидно панъ Лазаръ Мойзешовичъ—секретарь и факторъ его королевское милости, универсалъ ясновельможного его милости пана воеводы Смоленскаго, администратора скарбу великаго князства Литовскаго, на речь въ немъ описаную, служацій, къ активованью до книгъ городовскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писаный:

Adam Maciey Sakowicz — wojewoda Smoleński, administrator skarbu wielkiego księstwa Litewskiego, Oszmiański starosta, Jakuński, Wysocki dzierzawca, w Bodzie wielebnym, iaśnie wielmożnym zacnie urodzonym i. w. panom senatorom, dygnitarzom, starostom, urzędnikom ziemskim, grodzkim y innym, tak w dobrach i. k. mści, iako duchownych y szlacheckich possessionem mającym, po zaleceniu powolności moich w łaską ichmć moich wielmożnych panów y braci; także panom burmistrzom, raycom, ławnikom w miastach i. k. mści będącym, oznaymuję. Iż co w tym roku tyсіаć sześćset sześćdziesiątym, diebus Junii, na terazniejszey convocathey Warszawskiej między innemi podatkami cło

szlacheckie, auctio subsidiorum nazwane, z spławem wodnym we wszystkich wielkim księstwie Litewskim od nowego lata święta Rzymskiego, w roku przyszedłym tyсіаć sześćset sześćdziesiąt pierwszym przypadającego, senatus consultu iest prolongowane ieszcze na pół roka, to iest, do świętego Jana według nowego kalendarza, w tym że roku tyсіаć sześćset sześćdziesiąt pierwszym przypadającego. Zaczyn ia, mając od i. k. mści, pana moiego miłościwego, ex senatus consultu administracyę skarbu wielkiego księstwa Litewskiego sobie poruczoną y chcąc z iako najlepszym rzeczypospolitey pożytkiem ten procent publice ordynować, puściłem w arendę cło wyż pomienione szlacheckie, auctio subsidiorum nazwane, we wszystkim księstwie Litewskim na pół roka całego panu Łazarzowi Moyzeszowiczowi—sekretarzowi y faktorowi i. k. mści za pewną sumę pieniędzy, według obligów do skarbu danych, zaczynając od nowego lata święta rzymskiego w roku tyсіаć sześćset sześćdziesiąt pierwszym, aż do świętego Jana, według nowego kalendarza, w tymże roku tyсіаć sześćset sześćdziesiąt pierwszym przypadającego. Wolen tedy y mocen będzie pan Łazarz Moyzeszowicz sam przez się to cło szlacheckie, auctio subsidiorum nazwane, spławem wodnym od towarów wszelakich, które ładem y wodą od ludzi iakiey kolwiek condithey prowadzone będą,

według instruktarza skarbowego wybierać. Co doniosłszy do wiadomości w. mści moich miłościwych panów, pilnie proszę, abyście w-mościowie w obięciu y wybieraniu tego cła, auctio subsidiorum nazwanego, spławem wodnym pomienionemu panu Łazarzowi Moyseszowiczowi przeszkody żadney nie czynili, postrzegając na się poen, w prawie pospolitim opisanych, ale owszem w wybieraniu pomocy wszelakiej przeciwko swawolnym, prawa nieposłusznym, dodawać raczyli y straży po wszystkich mieyscach, gdzieby ią rozumieli być potrzebną, nie bronili, iakoby skarb rzeczy-

pospolitey żadney nie ponosił szkody. Zatem się łasce w-mściów w. moich miłościwych panów s-powolnością moią pilno zalecam. Datum w Warszawie, dnia dwudziestego miesiąca Julii, anno tysiąc sześćset sześćdziesiątego. У того универсалу подпись руки тыми словами: Waszmość ww. moich miłościwych panów powolny przyjaciel y służa Adam Maciej Sakowicz—woiewoda Smoleński, administrator skarbu w. x. Lit.—manu propria. Который же тотъ универсалъ, за потребованьемъ особы вышменованое, до книгъ кгродскихъ Берестейскихъ есть вписанъ.

1661 г.

Изъ книги за 1660—1662 годы, стр. 1371.

477. Листъ комиссарскій жидамъ Брестскимъ.

Комиссары предписываютъ Брестскимъ жидамъ явиться въ Кобринъ въ назначенное время для заключенія контрактовъ на основаніи привилегій, дарованныхъ имъ на увольненіе отъ

общественныхъ повинностей и горѣлчаныхъ пошлинъ; въ случаѣ же неавки ихъ угрожаетъ имъ штрафомъ въ 1,000 червоныхъ золотыхъ на кухню его королевскаго величества.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ шестьдесятъ второго, мѣсяца Іюня сегого дня.

На врадѣ кгродскомъ Берестейскомъ, передо мною Геронимомъ Казимеромъ Еленскимъ—хоружимъ и подстаростимъ Берестейскимъ, постановившисе очевисто Мошко жидъ Берестейскій, листъ ихъ милостей пановъ комисаровъ, до економіи Кобрынское зосланныхъ въ справѣ и речи въ немъ нижей выраженой, ку активанью до книгъ кгродскихъ Берестейскихъ подамъ, въ тые слова писанный:

Tomasz z Rupniewa Wieyski — biskup Kiiowski y Czernihowski, opat Płocki, Andrzej Kotowicz—pisarz w. x. Lit., starosta Grodzieński, horodniczy Wileński, commisarze od i. k. mości do ekonomiey Kobryńskiej zesłani, starszym żydom szkoły Brzeskiej oznaymuie my: Lubo macie libertacyą od ciężarów publicznych y od arendy gorzałczaney; przecie my ią stanowić będziemy, abyście tedy do zawaricia w tey mierze kontraktu z przywileciem libertacyinym do Prużaney iutro da Pan Bóg stawili się, pod winą tysiąca czerwonych złotych na kuchnię króla ie-

go mości. Dan w Wiezkach, dnia ośm-nastego Octobra, anno tysiąc sześćset sześćdziesiąt pierwszego.

У того листу при печатѣхъ притис-
ненныхъ подпись рукъ тыми словы:
Xiądz Tomasz Uieyski—biskup Kiiowski,

commissarz; Andrzej Kotowicz — pisarz.
w. x. Lit., commissarz i. k. mości. Ко-
торый же тотъ листъ, ку актикованью
поданый, есть до книгъ кгородскихъ Бе-
рестейскихъ уписанъ.

1661 г.

Изъ книги за 1660—1662 годы, стр. 730.

478. Универсалъ короля Яна Казимира, увольняющій Брестскихъ жидовъ
отъ всѣхъ военныхъ повинностей.

Король Янъ Казимиръ, принимая во вниманіе
крайнее разореніе г. Бреста и жидовъ, совер-
шившееся отъ нашествія Москвитина, уволь-

няетъ жидовъ отъ всякихъ военныхъ повинно-
стей, о чемъ и даетъ знать подлежащимъ воен-
нымъ властямъ для надлежащаго исполненія.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого
тысяча шестьсотъ шестьдесятъ перво-
го, мѣсяца Августа двадцать девято-
го дня.

Наврадѣ кгородскомъ Берестейскомъ,
передо мною Иеронимомъ Казимеромъ
Еленскимъ—хоружимъ и подстаростимъ
Берестейскимъ, постановившимся очеви-
сто панъ Аронъ—школьникъ Берестей-
скій, универсалъ его королевское милос-
ти, въ справѣ и речи въ немъ нижей
выраженой, ку актикованью до книгъ
кгородскихъ Берестейскихъ подалъ, въ
тые слова писаный:

Jan Kazimierz, z Bożey łaski król Pol-
ski etc. Wszem wobec y każdemu zoso-
bna, komuby o tem wiedzieć należało, a
mianowicie wielmożnym y urodzonym
półkownikom, oberszterom,rotnistrzom,
kapitanom, porucznikom, officerom y
wszystkiemu rycerstwu woysk naszych w.
x. Lit., ieznemu y pieszemu, polskiego y
cudzoziemskiego zaciągu diwisiey wielkie-
go y polnego—hetmanów naszych, tudzież

commendantowi naszemu, in praesidio for-
tecy Brzeskiej zostaiącemu, uprzeymie y
wiernie nam miłym, łaskę naszą królew-
ską. Wielmożni, urodzeni, uprzeymie y
wiernie nam mili! Ponieważ miasto na-
sze Brzeskie y żydzi w nim mieszkaiący,
przez nieprzyziaciela Moskwicina, tak og-
niem y mieczem zruinowani zostali, że
nie rychło y nie snadnie do perfectiey swey
przyść mogą; a chcąc ostatniey zgubie
ich consulere, a do ufolgowania iakiego-
kolwiek miłościwą rękę podać, uwalnia-
my ich od wszystkich in genere et specie
ciężarów żołnierskich. Żądamy zatem
uprzeymości y wierności waszey y mieć
to chcemy, abyście żadnych odtąd pie-
niężnych y chlebowych stacyi od podda-
nych naszych żydów Brzeskich wymagać,
stanowisk, pokarmów y noclegów odpra-
wować, zabiegami, albo iakimi per mo-
dum petitii requisitiami naprzykrzać się
y namnieyszemi onerować nie ważyli się
exactiami, pod surowym karaniem, w ar-
tykułach woyskowych obostrzonym, ina-

czy nie czyniąc. Dan w Warszawie, dnia trzydziestego miesiąca Julii, roku Pańskiego tysiąc sześćset sześćdziesiąt pierwszego, panowania królestw naszych polskiego y szwedzkiego trzynastego roku.

У того универсалу его королевское милости печать притисненая а подпись

рукъ тыми словами: Jan Kazimierz król; Andrzej Kotowicz—pisarz w. x. Lit. Который же тотъ листъ—универсалъ, черезъ менованую особу ку актикованью поданный, есть до книгъ кгродскихъ Берестейскихъ уписанъ.

1661 г.

Изъ книги за 1660—1662 годы, стр. 726.

479. Листъ корсля Яна Казимира, освобождающій Берестейскихъ жидовъ отъ всёхъ податей и пошлинъ.

Король Янъ Казмиръ, принимая во вниманіе обнищаніе и опустошеніе жидовскихъ домовъ, лавокъ и другихъ строеній, симъ листомъ освобождаетъ ихъ отъ общественныхъ повинностей

и горѣлчаныхъ пошлинъ на четыре года и предписываетъ Брестскому старостѣ принять эти либертаціи въ свѣдѣнію и исполненію.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ шестьдесятъ первого, мѣсяца Августа двадцать четвертого дня.

На врадѣ кгродскомъ Берестейскомъ, передо мною Геронимомъ Казимеромъ Еленскимъ—хоружимъ и подстаростимъ Берестейскимъ, постановившимъ очевидно жидъ Берестейскій Мошко, листъ его королевское милости либертаціонный, въ речи нижей выраженой, жидомъ Берестейскимъ служацій, ку актикованью до книгъ кгродскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писанный:

Jan Kazimerz, z Bożey łaski król polski etc. Oznajmujemy tym listem naszym, komu to wiedzieć należy. Jż, mając politywanie nad zniszczeniem y brzydkim spustoszeniem miasta naszego Brzeźcia y zruynowanie kamienic, domów, kramów y innych budynków żydowskich,

a chcąc ich łaską swą królewską wesprzeć, uwalniamy ich od podatków publicznych, iuxta sensum et textum immediate uchwaloney constituciey, iakoby do niewinnych exactiey ni od kogo do lat czterech w constitucyi warowanych, przy muszeni nie byli. Nad to zachowujemy ich przy prawach y wolnościach, którekolwiek usus et ratio legum admittit, na ostatek wolnemi ich czyniemy od płacenia zwyczajnego arendy gorzałczaney. Co do wiadomości wielmożnemu staroście naszemu Brzeskiemu teraznieyszemu y napotem będącym, tudzież exactorom powiatowym y skarbowym donosząc, żądamy y mieć chcemy, aby pomienieni żydzi nasi Brzescy przy wolnościach, sobie de iure służących, świeżо wydanych, inviolabiliter zachowani byli dla łaski naszej. Na co, dla lepszej wiary, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć w. x. Litew.

przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia ósmego miesiąca Augusta, roku Pańskiego tysiąc sześćset sześćdziesiąt pierwszego, panowania królestw naszych polskiego y szwedzkiego trzydziestego roku.

У тоє либертації печать большая

вел. княз. Лит. притиснена а подпись рукъ тыми словы: Jan Kazimierz król; Andrzej Kotowicz—pisarz w. x. Litew. Который же тотъ листъ, черезъ менованого жида ку антикованью поданый, есть до книгъ кргодскихъ Берестейскихъ уписанъ.

1661 г.

Изъ книги за 1660—1662 годы, стр. 744.

430. Листъ короля Яна Казимира Полоцкому воеводѣ о томъ, что Брестские евреи пслучили желѣзный листъ.

Король Янъ Казимиръ симъ универсаломъ предписываетъ Карлу Коптю—Полоцкому воеводѣ не дѣлать никакихъ притѣсненій жидамъ въ уплатѣ слѣдующихъ съ нихъ долговъ кредиторахъ, такъ какъ вслѣдствіе опустошенія, при-

чиненаго имъ Москвитинномъ, они получили отъ него, короля, желѣзный листъ на три года. При этомъ король совѣтуетъ Коптевой возвратить по принадлежности отнятый ею у жидовъ каменный домъ.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого, тысяча шестьсотъ шестьдесятъ первого, мѣсяца Сентября четвертого дня.

На врадѣ кргодскомъ Берестейскомъ, передо мною Геронимомъ Казимеромъ Еленскимъ—хоружимъ и подстаростимъ Берестейскимъ, постановившимъ очевисто Аронъ—школьникъ и жидъ Берестейскій, листъ его королевское милости, пана нашего милостивого, въ справѣ и речи нижей выраженой выданый, ку антикованью до книгъ кргодскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писаный:

Jan Kazimierz, z Bożey łaski król polski etc. Wielmożnemu Janowi Karolowi Korpciu—woiewodzie Połockiemu, starości naszemu Brzeskiemu, terazniejszemu y napotem będącemu, a w niebytności, urodzonemu podstarościemu uprzejmie nam miłemu łaskę naszą kró-

lewską. Wielmożny, uprzejmie nam miły! Respectuiąc na zniszczenie y zruynowanie żydów Brzeskich przez nieprzyjaciela Moskwicina, dla którego dłużnikom y creditorom swoim wypłacić się nie mogą, daliśmy im list nasz żelazny do trzech lat na niepłacenie wszelakich długów winnych służący, o czym sam przywilej szerszey w sobie opiewa. Żądamy zatem uprzejmości waszey y mieć to chcemy, aby ich przy takowym liście żelaznym y przy innych prawach y wolnościach, według zwyczaju, zachował. A że urodzona Pocięowa—pisarzowa ziemiska Brzeska kamienicę żydowską, w której Szawel żyd mieszkał, nieprawnie zaiechała; tedy y w tey sprawie, gdy przed sąd uprzejmości waszey przytoczy się, abyś podług praw y przywilejów, żydom służących, decyzyą rzetelną uczynił; uczynisz to uprzejmość wasza dla

łaski naszej y z powinności swey. Dan w Warszawie, dnia ósmego miesiąca Augusta, roku Pańskiego tysiąc sześćset sześćdziesiąt pierwszego.

У того листу его королевское милости, при печати притисненной, подписы рукъ тыми словы: Jan Kazimierz król;

Andrzej Kotowicz—pisarz w. x. Lit. Который же тотъ листъ его королевское милости, черезъ особу верху менованую ку активованью поданный, есть до книгъ гродскихъ Берестейскихъ принятъ и уписанъ.

1662 г.

Изъ книги за 1660—1662 годы, стр. 1381.

491. Листъ короля Яна Казимира Брестскому жиду Ионасу Мойзешовичу.

Король Янъ Казимиръ симъ листомъ предписываетъ оффицiалпстамъ въ имѣнiяхъ духовныхъ, свѣтскихъ и королевскихъ арестовать купца Минскаго Проскурнича, или же его имущество, для удовлетворенiя королевскаго фактора жида Ионаса Мойзешовича по слѣдующему случаю: жидъ Ионасъ Мойзешовичъ взялъ у Проскурнича подъ залогъ своего имущества извѣстную сумму

и, уплативши ему половину оной, потребовалъ у Проскурнича возврата своихъ вещей; Проскурничъ на это не согласился. Вслѣдствiе жалобы по сему дѣлу жида, король издаетъ настоящее свое привязанiе съ обязательствомъ заставить Проскурнича возвратитъ жиду заложенные у него вещи.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ шестьдесятъ второго, мѣсяца Юня семнадцатого дня.

На врадѣ гродскомъ Берестейскомъ, передо мною Иеронимомъ Казимеромъ Елевскимъ—хоружимъ и подстаростимъ Берестейскимъ, постановившимъ очевидно Мошко Шапшевичъ, жидъ Берестейскiй, покладалъ и ку активованью до книгъ гродскихъ Берестейскихъ подалъ листъ его королевское милости, въ справѣ и речи нижей выраженой выданный, пану Ионасу Мойзешовичу служащiй, которого уписуючи у книги въ словѣ до слова такъ се въ собѣ маеть:

Jan Kazimierz, z Bożey łaski król Polski etc. Wszem wobec, komu to wiedzieć należy, mianowicie urzędom ziem-

skim, grodzkim, tudzież w miastach, miasteczkach, tak naszych, iako duchownych y szlacheckich przedłożonym officialistom oznaymuujemy. Suplikował nam Ionas Moyżeszowicz—faktor nasz, iż w pilney potrzebie swey zastawiwszy kleynoty y inne pewne rzeczy u sławetnego Wasila Proskurnicza—kupca Mińskiego y iuż niedopiero połowicę długu temuż Proskurniczowi mu wypłaciwszy, onegoż zgonić nie może, aby mu cale uczynił dość y swoje odyskał zastawę. Zaczym widząc my, iż pomieniony Proskurnicz na szkodę Ionasa Moyżeszowicza—factora naszego z umysłu diffugiis laborat, aby go albo od zastawy odsądził, albo iakie wielkie zyskał interesa, tedy my mocą naszą królewską, iako pomienionego factora naszego w obronę y protec-

тиа naszą królewską bierzemy, tak po wierności waszey mieć chcemy, aby się wszędzie, gdzie się kolwiek zwyż rzezony Proskurnicz pokaże, onego albo dobra iego aresztowali y skuteczną factorowi naszemu czynili juris via satisfactią, salva iednak restitutione ostatka dżugu sławetnemu Proskurniczowi. Inaczey tedy wierność nie uczynisz z powinności swey dla łaski naszej. Dan w Warszawie dnia dwudziestego wtórego, mie-

siąca Maia, roku Pańskiego tysiąc sześćset sześćdziesiąt wtórego, panowania królestw naszych polskiego y szwedzkiego cztertnastego roku.

У того универсалу печать притиснена, а подпись рукъ тыми словами: Jan Kazimierz król; Andrzej Kotowicz—pisarz w. x. Lit. Который же то листъ ку актикованію поданный, есть до кгродскихъ Берестейскихъ уписанъ.

1662.

Изъ книги за 1660—1662 г., стр. 1487.

482. Листъ короля Яна Казимира объ облегченіи податей, наложенныхъ на жидовъ скарбовою комиссією.

Король Янъ Казиміръ симъ универсаломъ предписываетъ подскарбію в. вн. Литовскаго Корвину Госевскому не дѣлать притѣсненій жидамъ г. г. Брестя, Городна и Пинска въ уплатѣ слѣдующихъ съ нихъ поголовныхъ податей, наз-

наченныхъ скарбовымъ трибуналомъ, подъ угрозою тройнаго штрафа съ недоимочниковъ, такъ какъ жиды этихъ городовъ очень бѣдны, часть податей уже заплатили, а вмѣсто другой—предлагаютъ принять къ себѣ на постои солдатъ.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ шестьдесятъ второго, мѣсяца Іюля двадцатого дня.

На врадѣ кгродскомъ Берестейскомъ, передо мною Геронимомъ Казимеромъ Еленскимъ — хоружимъ и подстаростимъ Берестейскимъ, ставши очевисто Мошко Шапшевичъ, жидъ Берестейскій, листъ его королевской милости въ справѣ жидовъ Берестейскихъ въ речи нижей выраженной до вельможного его милости пана Косевскаго—гетмана польного и подскарбего великого князтва Литовскаго писанный, ку актикованью до книгъ кгродскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писанный:

Jan Kazimierz, z Bożey łaski król polski etc. Wielmożnemu Wincentemu Cor-

vinowi Goisewskiemu—podskarbiemu wielkiemu, hetmanowi polnemu w. x. Lit., Oszmiańskiemu, Pińskiemu, Wielizkiemu, Markowskiemu, Łozdzieyskiemu staroście, Mohilewskiey y Olitskiey oeconomii administratorowi naszemu, uprzejmie nam miłemu, łaskę naszą królewską. Wielmożny, uprzejmie nam miły! Donieśli nam przez suplikę swoje żydzi miast Brześcia, Grodna y Pińska, iż na blisko przeszłym trybunale skarbowym wypadł na wszystkich żydów w. x. Lit. surowy dekret, aby sub paenis triplicis pensionis ex nunc zapłacili dwanaście tysięcy złotych polskich pogłównego, seymem uchwalonego. Czemu aby in instanti przy srogim ubóstwie swoim dosyć uczynić mogli, żadnego nie widzimy sposobu,

więc, ponieważ już in parte dług ten wypłacili, życzylibyśmy, abyś uprzejmość wasza na residuum zostaiącey przy nich summy, cokolwiek iey in retentis zostaię, według informacyi starszych żydów pomienionych miast Brześcia, Grodna y Pińska, non descendendo ad rigorem decreti, do miast y miasteczek, gdzie żydzi mieszkają, assygnacie swoje żołnierzom rozdał. Jakoż widząc słuszną supplikę ich y upatrując wygodę w tem skarbie w. x. Lit. pilnie żądamy w. w., abyś wiern. wasza hoc medio contentując się, nie chciał ich do tego pociągać, czemu sufficere nie mogą, uczynisz to wier. wan-

sza dla łaski naszej y z politowania nad temi zniszczonemi ludźmi. Dan w Warszawie, dnia dwudziestego miesiąca Junii, roku Pańskiego tysiąc sześć set sześćdziesiąt wtórego, panowania naszego polskiego y szwedzkiego czternastego roku.

У того листу его королевской милости печать большая вел. княз. Литовского притиснена, а подпись руками словы: Jan Kazimierz król; Andrzej Kotowicz—pisarz w. x. Lit. Который же то листъ его королевской милости, ку актикованью поданный, есть до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ уписанъ.

1662.

Изъ книги за 1660—1662 г., стр. 1413.

483. Постановленіе городничаго о цѣнности серебра, представленнаго Файбишемъ Шмойловичемъ, и о томъ, что оно не можетъ быть продано до истечения шести недѣль.

Брестскій городничій Жаба, по представленіи ему жидомъ Файбишемъ Шмойловичемъ серебра, оцѣнилъ его гривну *) по 21 золоту, при засвидѣтельствванні золотыхъ дѣлъ мастера Андрея, что оно въ дѣйствительности дороже не можетъ стоять, и приказалъ жиду объявить объ

этой оцѣнкѣ настоящимъ его владѣтелямъ и не продавать въ теченіи шести недѣль. Серебро это состояло изъ слѣдующихъ предметовъ: шести подумисокъ и шести тарелокъ, 6 подносковъ безъ герба и двѣнадцати рюмокъ.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ шестьдесятъ второго, мѣсяца Юня двадцать третего дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ, передо мною Иеронимомъ Казимеромъ Еленскимъ—хоружимъ и подстаростимъ Берестейскимъ, постановившимъ очевидно Мошко Шапшеевичъ—жидъ Берестейскій, экстрактъ съ книгъ замко-

выхъ Берестейскихъ, въ справѣ и речи въ немъ нижей выраженной, ку актикованью перъ обялятамъ до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писанный:

Wypis z xiąg zamkowych Brzeskich roku tysiąc sześć set sześćdziesiąt wtórego, miesiąca Junii wtórego dnia.

Przede mną Janem Heronimem Żabą—horodniczym y namiestnikiem Brzeskim,

*) Grzywna означаетъ вѣсь, называемый иначе маркою.

stanawszy żyd Brzeski Faybisz Szmó-
łowicz, przynosił na szacunek srebra bia-
łego z brzegami złocistemi y herbami
też złocistemi, który herb orzeł, półmis-
ków sześć y talerzów sześć, które wa-
żyły grzywien trzydzieście y trzy; te śre-
bro szacowałem grzywnę—złotych ośm-
naście, przytem taca auszpurskiej roboty
bez herbów—ośm, z obu stron złocistych,
czarek takiej że roboty z obu stron zło-
cistych dwanaście, te oboje srebro waży
grzywien trzydzieście dwie bez złota,
szacowałem grzywnę złotych dwadzieś-
cia y jeden, iako złotnik Brzeski Jendrzey
pod summieniem przyznał, że temu śre-
bru większa cena być nie mogła. Ja tedy,
stosując się do prawa pospolitego po ta-

kowym szacunku, przykazałem pomienio-
nemu żydowi Faybiszowi, aby tego śre-
bra do niedziel sześciu nie zbywał, aż
oznaymi o tym szacunku stronie swey,
kto srebro onemu zostawił. Który szacu-
nek do xiąg zamkowych iest zapisany,
z których ten wypis pod pieczęcią urzę-
dową y z podpisem ręki mey Faybiszo-
wi iest wydany. Pisan w Brześciu, ro-
ku miesiąca y dnia zwysz pisanego.

У того экстракта подпись руки ты-
ми словы: Jan Heronim Żaba—horodni-
czy y namiestnik Brzeski. Который же
то экстрактъ, перъ обятамъ ку актико-
ваню поданный, есть до книгъ кгрод-
скихъ Берестейскихъ уписатьъ.

1662 г.

Изъ книги за 1660—1662 годы, стр. 1577.

484. Заявленіе Брестскихъ жидовъ о ихъ готовности уплатить подать, называ-
емую субсидіумъ, слѣдующую съ купцовъ и шинкарей, по 5 злотыхъ со 100.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого
тысеца шестьсотъ шестьдесятъ второ-
го, мѣсеца Августа двадцать шосто-
го дня.

На врадѣ кгродскомъ Берестейскомъ,
передо мною Иеронимомъ Казимеромъ
Еленскимъ—хоружимъ и подстаростимъ
Берестейскимъ. Anno Domini тысяцше-
set шездзiesiąt wtórego, miesiąca Augu-
sta dnia czternastego, opowiadali y pro-
testowali się żydzi Aron y Lewko Ickie-
wicz—szkolnicy miasta Brzeskiego imie-
niem wszystkich kupców y szynkarzów
żydów Brzeskich w te słowa:

Іż мы, чувствуяіася się w повинностиах
swoich, а czynяіася dosіć uchwale seymu

blizko przeszłego, w Warszawie w tymże
roku wysz mianowanym y w constitutiey
mianowaney, а włożony osobliwy poda-
tek, subsidium nazwany, na kupcy y szyn-
karze od sta złotych po pięciu do pobor-
ców skarbowych wnieść powinni, których
urząd grodzki obierze; które pieniądze go-
towiśmy oddać według rejestru, werifiko-
wanego z verifcaty імć pana Heronima
Kazimierza Jeleńskiego—chorążego y pod-
starościego Brzeskiego, iako też z verifi-
caty magistratu miasta Brzeskiego do po-
borców naznaczonych. Przy którey veri-
ficacii przed temiż urzędami ciż kupcy
y szynkarze iurament wykonali według
constitutii, а że niemasz poborców nazna-

czonych do odbierania pieniędzy według constitutii, tedy aby kupcy szynkarze nie zostawali w iakiej suspiciej skarbowey, prosili nas, abyśmy te protestacyę przyjęli y do xiąg grodzkich Brzeskich zapisali.— Што есть записано.

1662 г.

Изъ книги за 1660—1662 годы, стр. 1575.

485. Повѣрка доходѡвъ купцовъ и шинкарейъ жидѡвъ въ г. Брестѣ, обязанныхъ вносить подать — субсидіумъ, со 100 по 5 злотыхъ.

Всѣхъ купцовъ насчитали 16; шинкарей—10. Наибольшіе оборотные капиталы у купцовъ не превышаютъ 650 злотыхъ; у шинкарей—100 злотыхъ.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ шестьдесятъ второго, мѣсяца Августа двадцать шестого дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ, передо мною Иеронимомъ Казимеромъ Еленскимъ—хоружимъ и подстаростимъ Берестейскимъ, постановившимъ очевидно Левко—школьникъ Берестейскій, верификацію жидѡвъ Берестейскихъ—купцовъ и шинкаровъ, ку антикованью до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ подаль, въ тые слова писаную:

Registr spisany kupcѡw żydowskich w mieście Brześciu roku terażnieyszum tyśiąc sześćset sześćdziesiąt wtórym strony podatku subsidium, uchwalony na seymie przeszłym Warszawskim w roku tyśiąc sześćset sześćdziesiąt wtórym y w constitutii wyrażonych, po czemu mają płacić od sta złotych.

Tedy wyrażone kupcy y szynkarze w tem registrze każdy pod iuramentem zeznał, iako summą handluie, że więcey niema, tylko iako powiedział przy verifkacii nas magistratu Brzeskiego kram

Bunczyn: w tym tylko nayduie się towaru za złotych czterysta; kram Faybiszów: w tym tylko nayduie się towaru za złotych sześćset pięćdziesiąt; kram Judzin: w tym tylko nayduie się towaru za złotych siedmdziesiąt pięć; kram Izraelów: w tym towaru za złotych czterysta; kram Maiera Jakubowicza: w tym towaru za złotych siedmdziesiąt; kramik Wulfów, co aptekarskie rzeczy ma: w tym za złotych trzydzieście; Maier Falkowicz kupiec, ten handluie złotych sto pięćdziesiąt; Jakób Szymonowicz kupiec, ten handluie złotych trzysta; Szmóyło Mydlarz kupiec, ten handluie złotych dwieście trzydzieście; Chaym, co w kamienicy ieymć pani pisarzowey, kupiec, ten handluie złotych dwieście; Szmerla Brechaczka, kupiec skórzany, ten handluie złotych czterdziesiąt; Nachman kupiec, kusznierszczyzną, ten handluie złotych dwieście; Moszko kupiec szwieczyzną, ten handluie złotych pięćdziesiąt; Nisan, także szwieczyzną, handluie złotych sześćdziesiąt; Leyser Hołubek y ten szwieczyzną, handluie złotych czterdziesiąci. A zaś te drobne kramiki, co krobkami na sobie noszą, w drugim ledwie iest za złoty towaru. Tedy ogółem poło-

żyliśmy na wszystkich według ich handlu złotych sto pięćdziesiąt. Szykarze: Leyzar Wichnin, ten powiedział, że handluie złotych sto; Maier Zaiac, ten powiedział, że handluie złotych sto; Leyb Czarny, ten powiedział, że handluie złotych pięćdziesiąt; Dawyd Samoyłowicz, ten powiedział, że handluie złotych ośmdziesiąt; Szloma Zuszman, ten powiedział, że handluie złotych pięćdziesiąt; Dawid Chaimowicz, ten powiedział, że handluie trzydziesto; Zelman Katarżny, ten powiedział złotych pięćdziesiąt; Abram Zawalowicz, ten powiedział, że handluie złotych trzydziesto; Nisan, ten powiedział, że handluie złotych czterdziesto; Hossyca, ten powiedział, że handluie złotych sześćdziesiąt. У тоє верификаціи печать притисне-

ная а подиисъ рукъ тыми словы: Матyasъ Dzierzkowski — burmistrz; Roman Matfiewicz — burmistrz relley Greckiey рѣкѣ swą. А приписокъ на той верификаціи въ тые слова: Dosic czyniac uchwale seymowey seymu przeszłego, przy magistracie miesckim czyniłem verifikationi, na którą przysięgi wykonali, а przychodzące pieniądze у należące submitowali się do skarbu wniesć, bo się nicht nie podiał poborcą. Pisan w Brześciu, dnia ultima Mai, tysiąc sześćset sześćdziesiąt wtórego; Heronim Kazimierz z Jelny Jeleński — chorąży у podstarości woiewódtwa Brzeskiego. Которая жъ то верификація есть до книгъ вгродскихъ Берестейскихъ уписана.

1663 г.

Изъ книги за 1663—1664 годы, стр. 57.

486. Баниція по дѣлу Витебскихъ жидовъ съ супругою референдарія в. кн. Литовскаго Анной Нарупевичевоy Сапѣжиной.

Анна Сапѣжина Нарупевичева супруга, референдарія в. кн. Литовскаго Станислава Нарупевича, заняла у Брестскихъ жидовъ пятьдесятъ шесть тысячъ и пять злотыхъ польскихъ, но отеклась уплатить эту сумму. Послѣ каковаго отреченія дѣло это поступило на рѣшеніе въ главный Литовскій трибуналъ, который присудилъ взыскать эту сумму съ имѣній ея т. е. Быкова и Островья. Но такъ какъ она не исполнила

требованія трибунала и не явилась на срокъ въ судъ, то трибуналъ осудилъ ее на баницію, которую король Лявъ Казиміръ и подтверждаетъ и повелѣваетъ, чтобы никто съ нею не имѣлъ никакаго сообщества, не подавалъ ей ни въ чемъ помощи, не держалъ у себя въ домѣ и чтобы это повелѣніе исполняемо было во всѣхъ владѣніяхъ рѣчи-посполитой.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ шестьдесятъ третьего, мѣсяца Февраля четвертого дня.

На врадѣ вгродскомъ Берестейскомъ, передо мною Иеронимомъ Казимеромъ Еленскимъ — хоружимъ и подстаростимъ

Берестейскимъ, постановившисе очевидно Самсонъ Абрамовичъ — жидъ Витебскій, покладалъ и ку артикованью до книгъ вгродскихъ Берестейскихъ подалъ баницію въ справѣ Самсона Абрамовича — жида Витебскаго, съ кан-

целляріи большой великого князства Литовскаго противо вельможное милости пани Нарушевичовой, референдаровой великого князства Литовскаго, въ справѣ и речи нижевыроженной вынесеную, которую у книги уписуючи въ словѣ до слова такъ се въ собѣ маеть: Янъ Казимеръ, Божою милостью король Польскій и пр. Всимъ вобецъ всякаго достоинства стану и владу людемъ—духовнымъ и свѣцкимъ, обывателемъ панствъ нашихъ. Ознаймуемъ, ижъ въ року тысеча шестьсотъ петьдесять четвертомъ, мѣсяца Мая шостою дня въ справѣ жалобливаго Самсона Абрамовича—жида Витебскаго, актора, судъ головный трибунальный, у Вильни отправоваый, вельможную Анну Сапѣжанку Станиславовую Нарушевичовую—референдаровую великаго князства Литовскаго зъ докладомъ урожонной Миколаевой Свинарской и потомковъ небожика урожоннаго Миколая Свинарскаго о сопротивствѣ декретови суду головнаго трибунальнаго такъ въ непоступеню владу чинить отправки на маетностяхъ Быковѣ и Островѣ за суму пенезей петьдесять шесть тысечей и пять золотыхъ польскихъ, акторови всказаную чинить отправки, яко и въ неподаню до держанья и посессіи жалобливаго жида помененыхъ маетностей Быкова и Острова, декретами суду головнаго уступать наказаное, тудежъ въ неподаню инвентаровъ, на помененые маетности служащихъ; за тымъ вину выволавыя за нестанеи ихъ въ року завитомъ въ самой речи на упадъ здавши, на выволавые всказалъ и на одержанье того выволавыя до насъ господаря особливимъ листомъ своимъ одослалъ и за суму пенезей акторови всказаную черезъ дворя-

нина нашего до отправки приходить наказалъ, яко о томъ декреть и процесъ тое справы ширей въ собѣ описуетъ. Тогда мы, господарь, выковываючи дальшій поступокъ строгости правное, преречоную Анну Сапѣжанку Нарушевичовую—референдаровую великаго князства Литовскаго зъ докладомъ урожонной Свинарской и потомковъ небожика Свинарскаго, яко права непослушныхъ и зверхности наше, велѣлисмо зо всехъ земль и панствъ нашихъ выволать, якожъ и тымъ листомъ нашимъ баниційнымъ оныхъ выволанцами чинимъ отъ спулку и обцованья людей почтивыхъ вылучаемъ. О чомъ абы кождый вѣдаючи, зъ ними, яко зъ банитами, жаднаго спулку и обцованья мѣти, въ домахъ своихъ переховывати, рады и помочи онымъ ни якое додавати, подъ винами, въ правѣ посполитомъ на таковыхъ описанными, не важилъсе; а ижъ то всимъ ку вѣдомости пришло, вядомъ и судомъ нашимъ всякимъ приказуемъ, абы сесь листъ нашъ баниційный вездѣ, кдѣ будетъ поданъ до книгъ, пріймованъ, активованъ, публикованъ и читанъ былъ конечно. Писанъ въ канцеларіи нашой большой великаго князства Литовскаго, року тысеча шестьсотъ шестьдесять третего, мѣсяца Генваря четвертого дня. У того листу баниційнаго печать великая великаго князства Литовскаго, а подпись руки тыми словы: Криштофъ Паць—канцлеръ великій великаго князства Литовскаго; Казимеръ Пухальскій—подстолій Минскій, секретарь его королевское милости. Которая жъ то баниція, черезъ особу верхумененую ку активованю поданая, ссть до книгъ кгродскихъ Берестейскихъ принята и записана.

1663 г.

Изъ книги за 1663—1664 годы, стр. 203.

487. Универсалъ жороля Яна Казимира о томъ, чтобы жидаы не смѣли держать прислуги изъ христіанъ.

Король Янъ Казимиръ, по жалобѣ Виленскаго римско-католическаго епископа на жидаовъ, живущихъ въ в. кн. Литовскомъ, въ томъ, что они скрываютъ у себя прислугу изъ христіанъ вопреки конституціямъ и Литовскому статуту,

издаеть настоящій универсалъ съ строгимъ подтвержденіемъ всѣмъ вообще жидамъ в. кн. Литовскаго, чтобы они не только не скрывали у себя прислуги изъ христіанъ, но и впредь таковыхъ на службу не принимали—подъ страхомъ наказаній.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ шестьдесятъ, третего, Марца шостого дня.

На рокахъ судовыхъ гродскихъ, порядкомъ статутовымъ припалыхъ и судовне у Берестью отправоваанныхъ, передъ нами Яномъ Каролемъ Коптемъ—воеводою Полоцкимъ, Берестейскимъ, Юрборскимъ, Верболовскимъ, Нововольскимъ старостою, економіи Кгруденское администраторомъ, Бѣльскимъ Городискимъ державцою, и Иеронимомъ Казимеромъ Лищинскимъ—писаромъ, постановившисе очевисто его милость панъ Гелиашъ Кгрибовскій, листъ его королевское милости, въ справѣ и речи въ чемъ нижей выраженой, ку актикованью до книгъ гродскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писаный:

Jan Kazimierz, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymuemy tym listem naszym. Za doniesieniem od w Bogu wielebnego xiędza biskupa Wileńskiego, iako żydzi w wielkim xięstwie Litewskim, nic się nie obawiając praw y constitucyi, osobliwie roku tysiąc pięć set sześćdziesiąt piątego, tak też y statutu w. x. Lit., o niechowaniu chrześcianskiej czeladzi, a osobliwie sprzeciwiając się wyraźney woli y uniwersałom naszym pod datą

w Grodnie roku tysiąc sześćset pięćdziesiąt trzeciego, dnia siedmnastego Februaryi, czeladzi chrześcianskiej oboiey pći chować nie przestają,—skąd siła pochodzi z łaski y obrazy Bożey. A za tym obawiając się dalszego karania Bożego na państwa nam powierzone, żałośni wielce będąc, że się w tym y prawu y wyrazney woli naszej przechodzić, tym listem naszym wszystkich żydów w wielkim xięstwie Litewskim upominamy y koniecznie reassumując wszystkie prawa, mieć chcemy, aby po publikacyi tego upominalnego listu y uniwersału naszego za niedziel cztery chrześcianską czeladź, osobliwie y białą pćć odprawili, więcey nigdy przymować y u siebie chować nie wazyli, pod srogim karaniem, tak w prawach, iako y w zwysz pomienionym uniwersale naszym wyrażonym. Co żeby do wiadomości wszystkim przyszło, ten list ręką naszą podpisawszy, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dat we Lwowie, dnia dwódziesiątego pierwszego miesiąca Februaryi, roku Pańskiego tysiąc sześćset sześćdziesiąt trzeciego, panowania naszego polskiego czternastego, a szwedzkiego piętnastego roku.

У того листу его королевское мило-

сти печать притисненная, а подпись рукъ теми словы: Jan Kazimierz król; Kazimierz Puchalski—podstoli Miński, sekretarz i. k. mości. Который же то листъ его королевское милости, ку активанью поданный, до книгъ вгородскихъ Берестейскихъ есть уписанъ.

1663.

Изъ книги за 1663—1664 г., стр. 312.

488. Листъ Брестскаго земскаго судьи о томъ, что жида не должны вносить известной подати подъ названіемъ donativum (вупеческій подарокъ).

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ шестьдесятъ третего, мѣсеца Марта десятого дня.

На врадѣ вгородскомъ Берестейскомъ, передо мною Иеронимомъ Казимеромъ Еленскимъ—хоружимъ и подстаростимъ Берестейскимъ, постановившисе очевидно панъ Левко Ицковичъ—школьникъ Берестейскій, листъ его милости пана Станислава Казимера Бобровницкого—судьи земскаго Берестейскаго, ротмистра его королевское милости, въ речи нижевыраженой, до его милости пана Дубина—товариша хоругве янесоѣдноного княжати его милости пана Виленскаго писанный, ку активанью до книгъ вгородскихъ Берестейскихъ подаль, въ тые слова писанный:

Mści panie Dubina, moу panie у bra-

cie! Gdzie kolwiek poiazdy odprawował po miastach w wojewodztwie Brzeskim, upominając się donativum kupieckiego, nigdzie żydzi oddawać nie chcieli, zasłaniając się prawem swoim; zaczęłam u żydzi Brzescy, ponieważ przedtem nie oddawali, mają być wolnemi od tych podatków donativum kupieckiego według constitucyi у права swego. W Brześciu, dnia ósmego Marca, anno tysiąc sześćset sześćdziesiąt trzeciego.

У того листу подпись руки теми словы: Stanisław Kazimierz Bobrownicki—sędzia ziemski. А по подписѣ приписокъ на томъ листѣ въ тые слова: Do mieszczan prawa maydeburskiego masz wm. rap recurs. Который же то листъ есть до книгъ вгородскихъ Берестейскихъ уписанъ.

1664 г.

Изъ книги за 1663—1664 годы, стр. 1050.

489. Свидѣтельство польскихъ дворянъ объ участіи жидовъ въ войнѣ съ русскими войсками.

Дворяне, находившіеся въ плѣну у Русскихъ въ Казани, по просьбѣ жидовъ, раздѣлявшихъ съ ними ту же участь военно-плѣнныхъ, дали имъ свидѣтельство въ томъ, что и они наравнѣ съ польской шляхтой принимали участіе въ оборонѣ г. Витебска, какъ то: копали рвы, строили укрѣпленія, давали войнамъ ружья, порохъ, лошадей; наравнѣ съ прочими обывателями несли

повинности, вызванныя тѣмъ временемъ; по взятіи Витебска Шереметевымъ продовольствовали Запорожскихъ козаковъ и подверглись контрибуціямъ. Кромѣ этого дворяне свидѣтствуютъ, что кромѣ обычныхъ и общихъ тягостей плѣнниковъ, они, жида, были насильно окрещены еще въ христіанскую вѣру.

Лѣта стѣ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ шестьдесятъ четвертого, мѣсеца Генваря двадцать шестого дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ, передо мною Иеронимомъ Казимеромъ Еленскимъ—хсружимъ и подстаростимъ Берестейскимъ, ставши очевисто жидъ Мошко Шаншеевичъ, покладаль и ку антигованью до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ подалъ атестацію, въ справѣ и речи нижей выраженой, которая такъ се въ собѣ маеть:

Мы урѣдницы, шляхта и обыватеи воіеводства Витебскаго, въ вѣзненіи въ земли Москiewskiej бѣдаче, чыниему wiadomo, ізъ жиди замкѡвъ и miasta Витебскаго зъ жонами и дзиеми przez Wasila Piotrowicza Szeremeciowa—boiarzyna и woiewodę Moskiewskiego и woysko osudarskie Moskiewskie, въ Витебску до вѣзненія вѣзници, до земли Москiewskiej заслані, бѣдаче първией въ wielkim Nowogrodzie, въ тей Москiewskiej земли, въ турміе ciemney за wielką страżą, przez niedziel kilka, въ wielkiej нѣдзи и utrapieniu siedzieli, котрымъ żadnego od osudara kar-

mu, tak iako у nam nie dawano, а takim ciężkim вѣзненіемъ trapiono; gdzie ich nie mało tam въ Nowogrodzie, такъ и въ drodze зъ тей wielkiej нѣдзи и utrapienia до kilkadziesiąt pomarło и pomarzło. А potem iako на szlachtę iednych зъ Pskowa, drugich зъ Wielkiego Nowogroda, kędyśmy въ вѣзненіи были, на insze мѣйса и horody Moskiewskie prowadzono; tedy и przerzeczonych жидѡвъ Witebskich зъ жонами и дзиеми ихъ также по рѡжныхъ Moskiewskich horodach, зъ ukazu osudarskiego, wożono и вѣзненіемъ trapiono. А затѣмъ до Kazani zaprowadziwszy, въ вѣзненіи czas niemały trzymano и до tego czasu trzymaia, gdzie żaden s tych przerzeczonych жидѡвъ, lubo srogie od Moskwy przymuszenia, rѡzną groźbą и musiem на krzszczenie nawracani и przymuszeni bywali. Jednak iako wierni i. k. mości, pana naszego miłościwego, poddani и miłuiący państwo, bo i. k. mość и rzeczy-pospolitey naszej zwodzić się nie dali, oczekiwaiąc miłosierdzia Bożego, а зъ łaski i. k. mości и rzeczy-pospolitey, ізъ зъ tego вѣзненія moskiewskiego wyswobodzeni zostaną. А въ Витебску miesz-

kaiąc y będąc, wszelakie ciężary tak przed oblężeniem iako y po oblężeniu przez wojsko nieprzyjacielskie moskiewskie zamków miasta Witebskiego, w którym niedziel czternaście trwaliśmy y z nami zarówno ponosili y pociągali, to iest, koło kopców zamku Witebskiego niżniego ku muru staremu opadłemu niżniemu zamku pierwicy szesnaście sążni ostrogiem obwiedli, a potem w oblężenie, widząc gwałt y potrzebę tego, sążni trzydzieścia quaterny izbicami y obłatkami tamże wedle zamku niżniego opadłego y wedle bramy żydowskiej zarobili swym własnym kosztem y drzewem, y bramę, nazwaną żydowską, budynkiem dobrym opatrzyli y obwarowali, y także swym kosztem oniż żydzi w teyże kwaterze potajemnik dla brania y przysposobienia wody, w ciężkim y wielkim oblężeniu będąc, do rzeki Dźwiny uczynili; drzewa y szczoheł kilka kop, po sążni sześciu, na zamkową potrzebę na budynek dodali, y na wyżnim zamku budynkiem y kosztem swoim baszteczkę wystawili y zbudowali y inne basztecзки budować pomagali, dając drzewa y rzemieśników, płacąc onym; y w samym mieście Witebskim, iako my szlachta podczas tego ciężkiego oblężenia parkan budowali y ziemią osypywali, tak y oni żydzi także budować y ziemią osypywać pomagali y robili y drzewa do budynku tego parkana szczoheł kop cztery także dodali; imć pana też Hrehorego, Krzysztofa Możeyka — kapitana i. k. mości od iaśnie oświeconego xięcia iegomości Janusza Radziwiła — woiewody Witebskiego, hetmana wielkiego w. x. Lit. do Witebska ze stem dragonii przysłanego, oniż żydzi chętnie przyjąwszy, lubo ich w Witebsku nie wiele było stacyi, opatrzyli, które na złotych trzysta, iako oni żydzi nam powiadali, dali; a iako my sami szlachta, tak y oni żydzi dragonią, po kil-

ka ich rozebrawszy, na strawie swey chowali, karmili y stawowali y pieniędzmi dawali, y officerów tey dragonii także podarek pieniędzmi złotych pięćdziesiąt oniż żydzi dali. A iako za uniwersałem iaśnie oświeconego xięcia iegomości pana hetmana wielkiego w. x. Lit. dwie chorągwie woluntaryjskie, iedna Szowkiazły — rotmistrza, a druga pana Staniszewskiego, idąc do Jezieryszcza, do Witebska przyszli, których przed następującym oblężeniem mieszczenie Witebscy do miasta na stanowisko puścić y przyjąć nie chcieli; tedy aż niebożęta żydzi te chorągwi samych rotmistrzów, poruczników, chorążych, towarzystwo, czeladź y konie ich na strawie swey mieli kilka dni, y onych podeymowali y stawowali; a potem iako te chorągwie obiedwie za oblężeniem od woyska nieprzyjacielskiego Jezieryszcz do zamku Jezieryzkiego weyść nie mogli y zuowu nazad do Witebska także przed oblężeniem powrócili, y tego dnia iako przez wojsko moskiewskie oblężenie nastąpiło w Witebsk wiachali y w oblężeniu byli; tedy z przyczyny y naprawy Stefana Piotrowicza — burmistrza y drugich burmistrzów, rayców y ławników y mieszczen od tychże chorągwi woluntaryjskich nie małą szkodę w pobraniu y poszarpaniu u siebie różnych rzeczy, pieniędzy, złota, srebra y fantów różnych, oniż żydzi ponieść musieli y ponieśli; u których żydów podczas tegoż oblężenia na trzymanie wody dla obrony w szturmach kilkadziesiąt kotłów wielkich na różne kwatery iako wzięto było, tedy te kotły gdy wojsko moskiewskie miasto y zamki Witebskie opanowało, mieszczenie Witebscy sobie pobrali; podczas też tegoż od woyska nieprzyjacielskiego moskiewskiego oblężenia zamków y miasta Witebskiego przerzeczeni żydzi straż odprawowali ustawicznie, y każdy z nich

rynsztunek y strzelbę swoją do obrony, iako też y prochi, nie potrzebując za onych, u siebie mieli y na kwaterze swej, nie żądając zdrowia, przeciwko temu nieprzyjacielowi broniąc się stawali, bronili y te wojsko nieprzyjacielskie w szturmach odstrzelowali. A pierwiej tego, iakośmy sami szlachta na czatę przed oblężeniem pod Suraż chodzili, tedy y oni żydzi ięzdzi y koni na różne posyłki dodawali y imć panu Lipnickiemu — rotmistrzowi i. k. mości, który przed oblężeniem był z chorągwią swą w Witebsku, koni troyga dobrych pożyczili, których nie wrócono; a gdy w cekawzie w te Moskiewskie oblężenie nie stało prochów, y my szlachta, co kto ich miał składankę prochów czynili, tedy oni żydzi także, co mieć mogli, prochów dodawali y zsypowali; wszelakie też insze lauda, któreśmy my szlachta przed oblężeniem y w oblężeniu uchwalali, składanki na posłańcy często a gęsto, posyłając do oświeconego xięcia imści pana hetmana w. x. Lit., prosząc na miłosierdzie Boże o ratunek y dodanie odsieczki czynili y tych posłańców, dając im dobrą y niemadą zapłatę y nagrodę, nymowali, pobory, pogłówszczyzny, widząc gwałtowną potrzebę, ufalali y sami dawali, to y przerzeczeni żydzi we wszystkim pomocne byli y troiakie pogłównie złożyli y dali na potrzebę gwałtowną podczas oblężenia; domów też swoich budowanych, które w nich rozbierano y inszego budynku y drzewa podczas oblężenia na potrzebę zamkową y miescką do budowania, powarowania bram, wież y sztakietów y na insze budynki s potrzeby rozbierać pozwalali y dawali y we wszystkim dobrze y przystoynie stawili się y pomocni byli. A iaką za nieszczęściem naszym za niedodaniem odsieczki, to wojsko nieprzyjacielskie Moskiewskie pierwiej miasto przez wielki y potężny szturm z po-

zabianiem y posieczeniem szlachty, mieszczan, pospółstwa, dragonii y inszych ludzi, a potem y zamki z nami samemi y z niemi żydami opanowało y wielo tedy, iaką nam samym szlachcie, tak y im żydom Wasiliow Piotrowicz Szeremeciow — boiarzyn y przełożony tego wojska Moskiewskiego z towarzystwem swym, pierwiej kozaków Zaporozskich, przy nim będących, godzić kazał; których kozaków iakośmy godzili, tedy oni żydzi od siebie gotowych pieniędzy dać musieli złotych tyśiąc, a po takim pogodzeniu kozaków iako nas wszystkich, tak y ich żydów tenże Szeremeciow, przez też wojsko y strzelców do więzienia pobrawszy, wszystkie majątności nasze, co tylko przy nas w Witebsku było, od nas, także y od nich żydów na osudara pobrać kazał, gdzie u nich żydów w gotowych pieniądzech, złocie, srebrenie, kleynotach, perłach, szaciech, cynie, miedzi, ochędóstwie, sprzęciech domowych y dostatkach szkolnych, w szkole od tego Szeremeciowa — boiarzyna samego y przez osudarskich dworzan żołdów y strzelców iedno z drugim pobrano y poszarpano, więcey niż na sto tyśiący złotych polskich; do tego wszystkie sprawy ich prawa, przywileie y obliży na różnych osób na długi im winne, także pozabirali. A to wszystko zabrawszy y nas samych y ich żydów do więzienia pobrawszy do ziemi Moskiewskiej zasłano, gdzieśmy y teraz w tem więzieniu iestęmy, a iako my sami, tak y ci wszyscy żydzi do wielkiego ubóstwa, nędzy y straty przyszlismy, będąc w tem więzieniu y utrapieniu moskiewskim. Które to nasze testimonyum, za potrzebowaniem y żądaniem pomienionych żydów z podpisami rąk naszych, im dajemy. Działo się w Kazani, w więzieniu będąc w ziemi Moskiewskiej, roku Pańskiego tyśiąc sześćset piędziesiąt piątego.

У тоє атестаціи подпись рукъ тыми
 словы: Kazimierz Strawiński—podkomor-
 rzy Starodubowski, podwoiewoda — mp.;
 Krzysztof Brański Bielecki—pisarz grodz-
 ki Witebski, iako dobrze wiadomy temu
 wszystkiemu, podpisuię się do tey атеста-
 cyi; Jerzy Krzysztof Możeyko — kapitan
 i. k. mości; Hrehory Żaba — rotmistrz;
 Alexander Randey; Mikołay z Brzusił-
 wa Kisiel—podkomorzy Derpski, podse-
 dek Witebski; Alexander Żaba—czesznik
 y rotmistrz Witebski, iako wiadomy tego
 podpisuię; Kasper Sznykowski ręką swą;
 Bazili Jakimowicz Hołownia—łowczy Wi-
 tebski; Heronim Porzecki Falko ręką wła-
 sną, będąc tego wiadom dobrze, do tey
 атестаціи podpisuię się; Piotr Kazimierz
 Eysimont ręką swą, będąc tego wiadom
 dobrze podpisuię się; Teodor Lipka ręką
 swą; Heliasz Żaba — rotmistrz Witebski;
 Konstanty Wałogwiń ręką; Andryan Hreb-

nicki — kwatermistrz Witebski; Hrehory
 Biruta ręką swą, Jan Worotyniec—mie-
 czny Witebski ręką swą; Jan z Ledu-
 chowa Leduchowiecki; Piotr Ganolipski—
 kwatermistrz Witebski; Kazimierz Hurko-
 chocimski ręką własną; Mikołay Kundzic
 Poczobut; Teodor Białynicki; Biruta Pro-
 kop; Jan Kott Horodeński, iako dobrze
 wiadomy; Michał Szapka Chotolski; Je-
 rzy Stanisław Swiiarski ręką swą; Jerzy
 Żelaski ręką swą; Bazyli Letecki, iako
 wiadomy tego dobrze; Hrehory Felicyan
 Letecki; Michał Adamkowicz ręką swą;
 Bazyli Podmiński; Samuel Nieszuka; Sa-
 muel Czaplic ręką swą; Gabryel Bazyli
 Biruta; Bohomolec Dmitr; Marcin Rogow-
 ski; Heronim Żaba; Leon Białyniecki Bi-
 ruta; Władysław Krupienicz. Которая жъ
 то атестація, ку актикованью подана,
 есть до книгъ кгродскихъ Берестей-
 скихъ уписана.

1665.

Изъ книги за 1665—1666 г., стр. 197.

490. Листъ баниціи на Пинскую стольниговую Богумилу Терлецеую.

Король Янъ Казиміръ, принимая во внима-
 ніе, что Пинская стольниговая Терлецкая, во-
 прееки постановленію ассесорскаго суда, не позво-
 лила произвести отправу надъ своими имѣніями
 для уплаты долговъ жидамъ Натановичамъ, из-

даетъ настоящій баниціиный листъ, по кото-
 рому воспрещается Терлецкой владѣть имѣ-
 ніями, а лицамъ постороннимъ оказывать ей
 содѣйствіе и помощь.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого
 тысяча шестьсотъ шестьдесятъ пято-
 го, мѣсеца Апрѣля двадцать второго дня.

На врадѣ кгродскомъ Берестейскомъ,
 передо мною Геронимомъ Казимеромъ
 Еленскимъ—хоружимъ и подстаростимъ
 Берестейскимъ, постановившимъ очеви-
 сто панъ Миколай Янковскій, его коро-

левское милости вѣчное баниціи въ
 справѣ и речи нижей выраженой зъ
 канцеляріи его королевское милости
 большой великого князтва Литовского
 вынесенный, ку актикованью до книгъ
 кгродскихъ Берестейскихъ подалъ, въ
 тые слова писанный:

Янъ Казимеръ, зъ ласки Божое ко-

роль польскій и пр. Всимъ вобецъ и каждому зособна, всякого достоенства, враду и стану людемъ, духовнымъ и свецкимъ, обывателемъ панствъ нашихъ. Ознаймуемъ, ижъ даты нижеименованной передъ нами и судомъ нашимъ ассесорскимъ отправоваласе справа межѣ инстыгаторомъ нашимъ великого князства Литовского зъ деляціи Іозефа Натановича—жида Пинского, акторами, а урожною Богумилою Немерицовною Андреевою Терлецкою—стольниковою Пинскою, позваною о то, ижъ кгда по вынесенной презъ зошлого жида Пинскаго Натана Лейзеровича, отца теперешнего делятора Іозефа Натановича, на позваную и зошлого сына позваное урожного Александра Терлецкого, съ канцеляріи нашей великой великого князства Литовского баницей двора, якъ намъ за особливимъ листомъ одно въ тимъ одъ наст до себе выданнымъ на учиненъе отправки за сумму пенезей шестьдесятъ девять тысячей двѣстѣ пять золотыхъ польскихъ, помененую зошлomu жидови Натанови Лейзеровичови, отцови теперешнего делятора Іозефови Натановичови, декретами суду головного, особливе ему самому Іозефови Натановичови декретомъ суду головного трибунального, въ року прошломъ тысяча шестьсотъ шестьдесятъ четвертомъ въ Новгородку ферованымъ, сорокъ осимъ копъ грошей литовскихъ всказаную, порядкомъ правнымъ до маетности—Кротова, Отолчиць, Полкотычъ и Рѣчицы названыхъ, въ повѣтѣ Пинскимъ лежачихъ, тежъ одержалъ. Позванная спротивляючисе зверхности нашей и праву посполитому, дворянинови нашему за тую сумму пенезей на помененыхъ маетностяхъ своихъ отправки она боронила и не поступовала, презъ што въ вину вѣчного съ панствъ нашихъ выволанья и дальшіе пены правные попала. Въ которой справѣ судъ нашъ ассесорскій за нестанемъ позваное Терлецкое до права, оню въ року завитомъ на упадъ въ самой речи вздавши, за спротивенство въ неопступленю дворанинови нашему за суму пенезей впередъ шестьдесятъ девять тысячей двѣстѣ и пять золотыхъ польскихъ декретами трибунальскими зошлomu жидови Натанови Лейзеровичови, отцови теперешнего делятора, а потомъ особливе ему самому Іозефови Натановичови— жидови Пинскому остатнимъ декретомъ суду головного трибунального, въ року прошломъ тысяча шестьсотъ шестьдесятъ четвертомъ въ Новгородку зъ очевистое контрроверсіи ферованымъ, сумму эксцесовую копъ сорокъ осмъ литовскихъ, всказаную на маетностяхъ названыхъ—Кротова, Полкотичахъ, Отолчичахъ и Рѣчицахъ, въ повѣтѣ Пинскомъ лежачихъ, чинить отправки, на вѣчное съ панствъ нашихъ выволанъе всказалъ и на учиненъе судное и skutочное отправки на иншихъ же маетностяхъ урожное Терлецкое и на иншихъ вшелякихъ лежачихъ рухомыхъ сумахъ пенезныхъ, гдѣ кольвекъ будучихъ дворянина нашего особливимъ листомъ назначеного ему зослалъ, яко ширей въ декретѣ нашомъ описано и доложено есть. Мы tedy король, выкониваючи дальшій поступокъ сроткости права посполитого надъ пререценою урожною Богумилою Немерицовною Андреевою Терлецкою—стольниковою Пинскою, яко зверхности нашей и праву посполитому непослушную и спротивную, велѣли есмы ее зо всехъ земель и панствъ нашихъ вѣчне выволать, якожъ и симъ листомъ нашимъ баницыйнымъ оню вѣчною выволанною чинимъ одъ сполку и обцо-

ванья людей почтивыхъ выймуемъ и вылучасемъ. А затымъ приказуемъ, абы кождый, о томъ вѣдаючи, зъ нею яко вѣчною выволанкою ни якого споляку и обцованья мѣти, рады и помочи додавати, ани ее въ домахъ своихъ переховывати не важился, подѣ винами въ правѣ посполитомъ описаными. Што ижбы то всимъ ку вѣдомости пришло, врадомъ и судомъ нашимъ всякимъ земскимъ, вгородскимъ, и ихъ намѣстникомъ приказуемъ, абы сесь листь нашъ баницыйный вездѣ, за подаваемъ его до книгъ, прыймованъ, актикованъ, публикованъ и обволанъ былъ конечно. Писанъ въ канцелярии нашей дня одиннадцатаго мѣсеца Априля, року пан-

ского тысеца шестьсотъ шестьдесятъ пятого, панованья нашего польского семнадцатаго, а шведского осмьнадцатаго року.

У того листу его королевское милости печать большая великого князства Литовского притиснена, а подписъ рукъ тыми словы: Криштофъ Паць—канцлеръ великій великого князства Литовского; Казимеръ Пухальскій—писарь декретовый великого князства Литовского. *Correxit Ussowicz.* Который же то листь его королевское милости вѣчное баниции, ку актикованью поданный, есть до книгъ вгородскихъ Берестейскихъ уписанъ.

1665 г.

Изъ книги 1665—1666 годъ, стр. 431.

491. Универсалъ гетмана в. кн. Литовскаго Павла Яна Сапѣги объ освобожденіи жидовъ и мѣщанъ города Брестя отъ всякихъ военныхъ повинностей.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысеца шестьсотъ шестьдесятъ пятого, мѣсеца Юня тридцатаго дня.

На врадѣ вгородскомъ Берестейскомъ, передо мною Иеронимомъ Казимеромъ Еленскимъ—хоружимъ и подстаростимъ Берестейскимъ, постановившисе очевидно Аронъ Якубовичъ—жидъ и школьникъ Берестейскій, универсалъ ясневельможного его милости пана Павла Яна Сапѣги—воеводы Виленского, гетмана великого кн. Литовского, жидомъ Берестейскимъ, на речъ въ немъ нижеименованую, служацій, ку актикованью до книгъ вгородскихъ Берестейскихъ подаль, въ тые слова писанный:

Paweł Jan Sapiega—woiewoda Wi-

leński, hetman wielki w. x. Litewskiego, wszystkiemu in genere woyska iego królewskiej mości w. x. Lit., tak iezdnemu, iako y przeszemu rycerstwu polskiego y cudzoziemskiego, starego y nowego zaciągu, po zaleceniu moich towarzyskich chęci. Do wyraźney woli y uniwersałów i. k. mości, pana naszego miłościwego, którymi miasto Brześć ochraniać raczy, stosując się, iuż po kilkokrotny mój wydaie uniwersał z władzy mey hetmańskiej, chcąc mieć serio rozkazując, aby w pomienionym mieście Brześciu, tak mieszczan, iako y żydów tamecznych, żaden z woyskowych nie ważył się stanowisk, pokarmów, noclegów, zabiegów odprawować, stacyi, chlebów, ugod, prowian-

tów wymagać, ani innemi iakiemiż kolwiek vexacjami agramować, pod animadwersyą y srogością praw, w artykułach woyskowych opisanych, ktore nie ieno supra excessivos extendowane będą; ale też przeciwnych temu uniwersałowi pozwalam brać, łapać, znosić y do sądu mego odsyłać na exekucyą. A dla tym gruntownieyszey ochrony zsyłam tam na załogę na tym imci pana kaprala leybkompanii moiey, chorągwie nadworney dra-gońskiejey, dawszy mu moc wszelaką (ic-

zeliby się pokazała) gromić licencyą. Datum w Wilnie, dnia dwadziestego pierwszego Junii, anno tysiąc sześćset sześćdziesiąt piątego.

У того универсалу при печати подпись руки тыми словы: Paweł Sapieha—woiewoda Wileński, hetman wielki w. x. Lit. Который же тотъ универсалъ, ку артикованью поданъ, есть до книгъ кгродскихъ Берестейскихъ уписанъ.

1666 г.

Изъ книги за 1665—1666 годы, стр. 1043.

492. Универсалъ Короля Яна Казимира, данный Брестскимъ жидамъ съ цѣлію освобожденія ихъ отъ всякихъ войсковыхъ повинностей, по случаю разореній, причиненныхъ Русскими войсками.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ шестьдесятъ шестого, мѣсеца Марта двадцать второго дня.

На врадѣ кгродскомъ Берестейскомъ передо мною Еримъ Станиславомъ Умястовскимъ—стольникомъ Венденскимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, постановившимъ очевидно Левко Ицковичъ—школьникъ кагалу Берестейского, универсалъ его корол. милости, жидамъ мѣста его королевское милости Берестыя, на речь въ немъ нижеименованую данный и служачій, ку артикованью до книгъ кгродскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писанный:

Jan Kazimierz, z Bożey łaski król polski etc. wszem wobec y każdemu z osobna, komu by o tym wiedziec należało, a mianowicie, wielmożnym y urodzonym półkownikom, oberszterom,

rotmistrom, kapitanom, porucznikom, officerom y wszystkimu rycerstwu woysk naszych w. x. Lit., iezdnemu y pieszemu, polskiego y cudzoziemskiego zaciagu diwiziey wielkiego y pełnego hetmanów naszych, tudzież komendantowi naszemu in praesidio fortocy Brzeskiej zostaiącemu, uprzejmie y wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. Wielmożni urodzeni, uprzejmie y wiernie nam mili! Ponieważ miasto nasze Brzeskie y żydzi w nim mieszkaiący przez nieprzyiaciela Moskwicina ogniem y mieczem zruynowani, że nie rychło y niesnadnie do perfectiey swoiey przyiść mogą; a chcąc ostatniey zgubie ich consulere, a do ufolgowania iakiegoż kolwiek miłościwą rękę podać, uwalniami ich od wszystkich in genere et specie ciężarów żołnierskich. Żądamy zatym uprzejmości y wierności

waszey, y mieć to chcemy, abyście żądnych odtąd paśnych y chlebowych stacyi od poddanych naszych żydów Brzeskich wymagać, stanowisk, pokarmów y noclegów odprawować, zabiegami albo iakimi per modum petiti requisitiam n przykrzać się y najmnieyszemi onerować nie ważyli się exactiami, pod surowym karaniem, w artykułach woyskowych obostrzonym, inaczey nie czyniąc. Dan w Warszawie, dnia szesnastego miesiąca Marca roku Pańskiego tysiąc sześćset sześćdzie-

siąt szóstego, panowania naszego polskiego y szwedzkiego ośmnastego roku.

У того листу универсалу его корол. милости печать меньшая вел. княжества Лит. притисненная, а подпись рукъ тыми словы: Jan Kazimierz król; Andrzej Kотовичъ—pisarz w. x. Lit. mр. который же тотъ универсалъ его корол. милости ку актикованью поданный, есть до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ уписанъ.

1667 г.

Изъ книги за 1667—1668 года, стр. 1075,

493. Листъ вел. гетмана Паца—оберштерлейтнантамъ Станцелю и Кадорату, въ которомъ предписывается войскамъ, расположеннымъ въ г. Брестъ, не дѣлать притѣсненій и обидъ Брестскимъ жидамъ.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысеча шестьсотъ шестьдесятъ осьмого, мѣсеца Генваря дванадцатого дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ, передо мною Еримъ Станиславомъ Умястовскимъ—стольникомъ Венденскимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, постановившимъ очевисто Левко Ицковичъ—школьникъ Берестейскій, листъ ясневельможного его милости пана каштеляна Виленского, гетмана великого великого княжества Литовского, до его милости пана Станцеля—оберштерлейтнанта его королевскоѣ милости, въ справѣ и речи нижеименованой, ку актикованью до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писанный:

Michał Kazimierz Pac—casztelan Wi-

leński, hetman wielki w. x. Lit. imci panu Stancelowi—oberszterleytnantowi regimentu wielmożnego imci pana pisarza polnego w. x. Lit., а на ten czas comendantowi, y imci panu Kadoratowi—oberszterleytnantowi regimentu iegomości pana Kryszpina—obersztera i. k. mości, także y wszystkim oficerom, nad ludźmi na praesidium Brzeskie ordinowanym, chęci me. Wyrażna iest wola króla imci, aby żydzi Brzešcy żadnemi nie byli od woyska aggrawowani exactiami; tedy, stosując się do oney, żądam po waszmościach, abyście waszmość, mając ich w osobliewey od woysk ochronie, żadnego bezprawia czynić nie ważyli się, а mianowicie, zchodząc z chleba, sobie assignowanego, noclegami, podwód braniem, або też wymaganiem iakowych consolacyi pieniężnych, nie infestowali;

ponieważ, iako mam wiadomość iuż podwakroć ugodą wypłacali się, przykazuie w. m. sołdatom, aby żadnych hałasów, szkod y krzywd onym nie czynili, bo inaczezy, za dóyciem quaerimonii, każdy występек podług artykułów woyskowych irremissibiliter penowany bydź musi, a sami w. m. de suo szkody refundere powinni będziecie. Datum w Warszawie,

dnia trzydziestego Maia, anno tysiąc sześćset sześćdziesiąt siódmego.

У того листу мониторного при печати притесненной подпись руки тыми словы: Michał Pac—kaszelan Wileński, hetman wielki w. x. Lit. Который же тотъ листъ, ку антикованью поданый, есть до книгъ кргодскихъ Берестейскихъ принять и уписанъ.

1667 г.

Изъ книги за 1667—1668 годы, стр. 1073.

494. Листъ короля Яна Казимира къ Пацу объ освобожденіи Брестскихъ жидовъ отъ военныхъ повинностей во время прохождения чрезъ городъ кавихъ бы то ни было войсьв.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого, тысеца шестьсотъ шестьдесятъ осьмого, мѣсеца Генваря двадцатого дня.

На врадѣ кргодскомъ Берестейскомъ, передомною Еримъ Станиславомъ Умястовскимъ—стольникомъ Венденскимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, поставившисе очевисто Левко Ицковичъ—школьникъ и жидъ Берестейскій, листъ его королевское милости охранный, жидомъ Берестейскимъ служацій, ку антикованью до книгъ кргодскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писаный:

Jan Kazimierz, z Bożey łaski król Polski etc. Wielmożny, uprzejmie nam miły! Jako wszystkich poddanych naszych, do nas się w swych dolegliwościach uciekających oycowską zawsze wspierać zwykliśmy (protectią), tak y niewiernym żydom Brzeskim, za wniesioną do nas imieniem onych przez panów rad y urzędników dworu naszego instantią, tey że łaskawości naszej chcąc rzetelny onym wyswiadczyć

dowód, żądamy uprzejmości waszey, abyś uprzejmość wasza, mając widomą, a nader wielką pomienionych żydów desolatią w osobliwym respekcie ludziom rycerskim przeuściami, pokarmami, noclegami, stacyami y innemi quocunque nomine nazwanemi żołnierskimi exactiami, osobliwie iednak chleba zimowego wybieraniem, aggrawowac, osobliwym swoim onych zakazał uniwersałem, do którego abyś y sam uprzejmość wasza nie chciał onych niewolić, gorąco żądamy. Co iako naygorącey uprzejmości waszey zaleciwszy, życzymy onemu dobrego na tenczas od Pana Boga zdrowia. Dan w Warszawie, dnia dwódziesiątego trzeciego miesiąca Maia, roku Pańskiego tysiąc sześćset sześćdziesiąt siódmego, panowania naszego polskiego y szwedzkiego dzieńnastego roku.

У того листу его королевское милости подпись руки при печати тыми словы: Jan Kazimierz król. На которомъ листѣ и титулъ въ тые слова:

Wielmożnemu Michałowi — hetmanowi | королевское милости, ку антикованью
wielkiemu w. x. Lit., uprzejmie nam | поданный, есть до книгъ кгродскихъ Бе-
miżemu. Который же тотъ листъ его | рестейскихъ уписанъ.

1667 г.

Изъ книги за 1667—1668 годы, стр. 1671.

495. Листъ пробоща Франциска Пражмовскаго о дозволеніи жидамъ совершать работы во время невысокорожественныхъ праздниковъ.

Францискъ Пражмовскій — Краковскій, Луц- | ности своему кантору и бакаляру не дѣлать имъ
кій, Брестскій пробощъ, симъ универсаломъ до- | никакихъ препятствій, особенно въ торговлѣ го-
водитъ до всеобщаго свѣденія, что во исполненіе | рѣдчаными и корчемными товарами,—тѣмъ бо-
просьбы Брестскихъ жидовъ, помогающиха раз- | лѣе, что они имѣютъ на это право отъ польскихъ
рѣшенія—заниматься имъ своими обычными ра- | королей; что же касается до праздниковъ тор-
ботами въ неторжественные христіанскіе празд- | жественныхъ, то и жида должны наблюдать и
ники, приказываетъ своимъ слугамъ и въ особен- | хранить ихъ съ надлежащимъ благоговѣніемъ.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого | wileiów, sobie nadanych od królów Pol-
тысеча шестьсотъ шестьдесятъ сегого, | skich. Co ia tedy, widząc słusznie y do
мѣсяца Ноября чотырнадцатого дня.

На врадѣ кгродскомъ Берестейскомъ, | wyrażney królów ich mości stosując się
передо мною Еримъ Станиславомъ Умя- | woli, zakazuję pilnie y zabraniam sługom
стовскимъ—стольникомъ Венденскимъ, | moim kościoła farnego Brzeskiego, to iest,
подстаростимъ Берестейскимъ, поста- | bakałarzowi y kantorowi y inszym tegoż
новившимся очевидно Лейба Ицковичъ— | kościoła sługom, aby oni tymże żydom
жидъ Берестейскій, листъ въ Бозѣ ве- | Brzeskim pod czas świąt nieuroczystych
лебнаго его милости ксендза Франциш- | w żadnych ich robotach, a osobliwie win-
ка Пражмовскаго—Краковскаго, Луцка- | nicznych, browarnych, łaźniennych myją-
го, Бржесцкаго пробоща, въ справѣ и | цым się nie przeszkadzali, ani ich zabie-
речи ниже менованой, ку антикованью | rali. A że ten przywilej zabrania żydom
до книгъ кгродскихъ Берестейскихъ по- | w święta uroczyste, iako są: Boże Naro-
далъ, въ тые слова писаный:

Franciszek na Prażmowie Prażmow- | wileiów, sobie nadanych od królów Pol-
ski, Krakowski, Łucki, Brzeski—proboszcz, | skich. Co ia tedy, widząc słusznie y do
scholastyk Płocki, opat Sieciechowski. | wyrażney królów ich mości stosując się
Warując sobie bezpieczeństwo żydzi mia- | woli, zakazuję pilnie y zabraniam sługom
sta i. k. mości Brześcia, suplikowali do | moim kościoła farnego Brzeskiego, to iest,
mnie, aby bezpiecznie y bez żadney prze- | bakałarzowi y kantorowi y inszym tegoż
szkody swoje pod czas świąt nieuroczy- | kościoła sługom, aby oni tymże żydom
stych odprawowali robocizny, według przy- | Brzeskim pod czas świąt nieuroczystych
w żadnych ich robotach, a osobliwie win-
nicznych, browarnych, łaźniennych myją-
cym się nie przeszkadzali, ani ich zabie-
rali. A że ten przywilej zabrania żydom
w święta uroczyste, iako są: Boże Naro-
dzenie, Wielkanoc, świątki Zielone, Pan-
ny Maryi, aby żadnych nie odprawowali
robot y oneż aby w naywiększey mieli
poczciwości, z mocy moiey przykazuie y
tymże sługom moim upatrować tego na-
kazuię. Nakoniec, ieżeliby uczynili nie-
dosyć rozkazaniu memu ci sładzy, daie
moc podproboszczemu kościoła tego, aby
on, bacząc ich nie pilnych y nieposłusz-
nych przykazaniu memu, pilno zakazał y

karad. Co pilno tym listem moim przykazując, ręką własną podpisuję się. W Brześciu. Datum roku Pańskiego tysiąc sześćset sześćdziesiąt siódmego, dnia siódmego.

У того листу при печати подпись

руки тыми словы: Franciszek Prazmowski—Krakowski, Łucki, Brzeski proboszcz. Который же тотъ листъ, ку актикованью поданный, есть до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ уписатьъ.

1668 г.

Изъ книги за 1667—1668 годы, стр. 1396.

496. Охранный листъ Умястовскаго—Брестскаго подстаросты, данный Брестскимъ жидамъ.

Брестскій подстароста Умястовскій предписываетъ бурмистрамъ и мѣщанамъ города Брестя, чтобы они прекратили свои враждебныя дѣйствія противъ жидовъ, обнаруживающія явное желаніе искоренить послѣднихъ, и разрѣ-

шали всякіе споры путемъ закона, подъ опасеніемъ штрафа въ 10,000 копѣ литовскихъ, изъ коихъ одна половина будетъ обращена въ казну, а другая на пользу обиженныхъ.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ шестьдесятъ осьмого, мѣсеца Апрѣля пятого дня.

На врадѣ кродскомъ Берестейскомъ, передо мною Еримъ Станиславомъ Умястовскимъ—стольникомъ Венденскимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, постановившимся очевидно Жужманъ Файвеловичъ—жидъ Берестейскій, листъ его милости: папа Ерего Станислава Умястовскаго—стольника Венденскаго, подстаростею Берестейскаго, упоминальный, жидомъ Пешацкимъ, въ речи нижей мененой служацій, ку актикованью до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писанный:

Jerzy Stanisław Umiastowski—stolnik Wendeński, podstarości województwa Brzeskiego, sławetnym burmistrzom, raycom y wszystkimu magistratowi i. k. mości miasta Brzeskiego, a osobliwie sławetnemu Siemianowi y Antonowi—starey rady burmistrzom—Hrehorowiczom. Do-

niesiona iest querela od niewiernych Żuzmana Faywielowicza y Józepha Owsiowicza, a przy nich y wszystkich żydów tamecznych mieszczan Pieszczackich, iako teraz tak y niepoiednokroć w niebytności imci pana Zadorskiego Macieia—marszałka Orszańskiego y wóyта i. k. mości Pieszczackiego, iż wy, sławetni, mając iuż przeciw żałobliwych y uskarżających żydów tamecznych, iż zawziawszy od niemałych czasów, a osobliwie przeciwko tych pomienionych osób niechęć y rankor iakiś, że nie tylko na zdrowie onych sami przez się y przez różne osoby odpowiedacie y przegrażacie y na dobra y mieszkania ich gwałtownie nabiegacie, chcąc ich cale z realney posessey y z dóbr ich własnych temere et violenter wyzuc y na się, nescitur quo iure et auctoritate, w reokupacją odebrać. Zaczynam iż oni nie będąc od was bezpieczeni zdrowia y posesorami dóbr swoich, tedy od nas pod protekcyą naszą uciekszy się,

іако уряду градзкіаго, у прасілі, абы оных од імпетіаіеі вазыч лістам нашым зарэчным обваровалі у асекуровалі, углеытовалі у оных самых под протекціаі уряду градзкіаго прыіелі. Јакож то тым до прожб жадаблівых ласкавіе сія склониwszy, аб oppressione, котраю поносаю, теды под протекціаі звіершчаноці уряду нашэго ведлуг права посполітэго бепіечносю здравіа оных у тым лістам зарэчным варуіе, чаюа мее у заровне подлуг права статутэвого прыказуіе, ажебысіе, так на здравіе, домы у маіетносю оных жыдів, ані самі преезі сія без жадных кривных постронных, ані преезі жадне субордынэване осыбу, ані теж под праетекстам жоуніерскім, под зарекаю дзiesięціа тысіеы коп літэвскіх, котреы половіца суммы нарушеніа тэго

лісту уряду градзкіаго до скарбу, а друга строніе укрызвдзэноей належю бэдые, нее важылі сія у нее чынліі конеечнне, а іежелібысіе тэкову прыстэп у претекст мее лі до жадаіаючых, теды абысіе правнне іn foro fori, а нее violenter тэго дочодзілі, у ве вшысткім сія ведлуг наукі у права посполітэго зачэвалі, іначэы нее чыніаю под выж опісаную зарекаю. Пісан у Бражесіу, дніа втэрого Квіетніа року тысіаю шеесіет шеесіэдзісіаі осімэго. У тэго лісту заручноу подпіс урукі тымі словы: Јерзы Станіслау Уміастовскі—столнік Вендэньскі, подстаросці Бражескі. Которыі же тэот ліст у припоручный, ку актыванюу поданый, ест до кніг у градскіх у Берестейскіх уписанъ.

1669 г.

Изъ книги за 1669—1670 годы, стр. 841.

497. Подтвердительная привилегія короля Михаила жидамъ в. кн. Литовскаго, данная на сеймъ вальномъ Варшавскомъ.

Привилегія эта заключаетъ въ себѣ повтореніе подтвердительной привилегія короля Яна Ка-

зиміра, выданной въ 1649 году, въ день коронаціи.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ семьдесятого, мѣсяца Марца седмого дня.

На врадѣ градскомъ Берестейскомъ, передо мноу Ерімъ Станиславомъ Умястовскимъ—стольникомъ Венденскимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, поставившимся очевисто на врадѣ Левко Ицковичъ и Левко Јозефовичъ—жиды школьннкі воеводства Берестейскоу, привілей его королевское милосці, па на нашэго милосцівоу, жидамъ всимъ

великого княжства Литовского, на речъ ннже въ немъ менэваную служаціи, ку актыванюу до кніг у градскіх у Берестейскіх у подали, въ тые слова писаный:

Michał, z Bożey łaski król polski etc. Oznamujemy tym listem przywileiem naszym, komu to wiedzieć należy. Pokładany był przed nami przywilej naj-іаініеышэго крла іmсі Јана Казіміерза, antecessora нашэго, подпісану у піеэеціаю в. х. Lit. запіеэетэвану, жу-

dom w. x. Lit. służący, y doniesiona jest nam proźba imieniem żydów miast naszych Brzeskiego, Grodzieńskiego, Pińskiego, Wileńskiego y innych miast y miasteczek naszych, w wielkim xięstwie Litewskim będących, abyśmy takowy przywilej mocą y powagą naszą królewską we wszystkich onego punktach, klauzulach y artykułach zmocnili, stwierdzili y ratyfikowali, który, słowo w słowo wpisując, tak się w sobie ma:

Jan Kazimierz, z Bożey łaski król Polski etc. Oznaymujemy tym listem naszym, komu to wiedzieć należy. Torem nayiaśniejszych antecessorów naszych królów Polskich, wielkich xiążąt Litewskich idąc, wprzód przy szczęśliwey, przez wolne y zgodne suffragia od wolnych obóyga narodów, Korony polskiej y wielkiego xięstwa Litewskiego, na państwo tey zacney rzeczy-pospolitey inauguraciy, a potym przy świątobliwey koronaciy naszej wszystkie prawa, przywileia, wolności, swobody, zwyczaje y prerogatywy, od przodków naszych nadane, pozwolone y zachowane, publiczne y prywatne, wszystkim stanom y obywatelom koronnym y w. x. Lit. przysięgą naszą królewską potwierdziliśmy y całości onych ze wszech miar postrzegać obowiązaliśmy się. Temu więc obowiązкови naszemu po wszystkie dni panowania naszego dosyć uczynić gotowi będąc, podług chwalebneho przodków naszych postanowienia y zwyczaju, cokolwiek, y do particularnego tychże praw, przywilejów, swobod y wolności, któremi się poddani państw naszych szczycą y cieszą obwarowania y nowych, według czasu, potrzeby y słusności, porządkiem prawnym przyczynienia ściągają się, chętnie do tego wszystkiego wolą naszą składamy. Donieśli tedy nam przez suplikę swą Łazar y Jonas Moyżeszowicz-

wie—żydzi Wileńscy, także Samuel Salomonowicz, Icko Faybiszowicz y Boruch Nachmanowicz proźbę swoim y wszystkich żydów w wielkim xięstwie Litewskim, a mianowicie w stołecznym mieście Wileńskim, Brześciu, Mohylewie, Mińsku, Grodzie, Pińsku, Orszy y innych miastach y miasteczkach w. x. Lit. mieszkających, imieniem, abyśmy wszystkie prawa, przywileie, rescripta y wolności, zdawna od nayiasniejszych antecessorów naszych, królów polskich y wielkich xiążąt Lit. onym nadane, approbowane y utwierdzone, w spokojnym używaniu ich będące, przez osobliwy przywilej nasz mocą y powagą naszą królewską approbowali, reassumowali y stwierdzili. A zatym między inszemi przywileiami pokładali przed nami przywilej świętey pamięci króla iegomości Władysława czwartego, pana brata naszego, pargaminowy, z podpisem ręki iego królewskiej mości y z pieczęcią większą wiel. xięstwa Litew., który z początku aż do końca słowo w słowo tak się w sobie ma:

Władysław czwarty, z Bożey łaski król Polski etc. Oznaymujemy tym naszym listem, komu to wiedzieć należy. Jednostaynymi y wolnymi głósy od wolnych Korony polskiej y wielkiego xięstwa Litewskiego narodów na państwo y stolicę po świętey pamięci króla imci pana oycy naszego obrani będąc, iakośmy zaraz po szczęśliwey naszej elekcii na wszystkie prawa y wolności, tak ieneralne, iako y specjalne, publiczne y prywatne poprzysięgli, tak przysięgi naszej, ze wszech miar postrzegając wszystkim wszystkie wolności, prawa y przywileia wcale zachować gotowiliśmy. Zaczym Samuel y Łazar Moyżeszowiczowie—żydzi Wileńscy, Morduch y Wolfowicz, Samoyło Solomonowicz, Nachman Jakubowicz—żydzi Brzescy, Mińscy, Gro-

dzieńscy, Pińscy, Nowogrodzcy, gdy swym y wszystkich in genere żydów, w wielkim księstwie Litewskim, w miastach y miasteczkach, mieszkających, suplikowali nam, abyśmy przywileia y wszystkie nadane, od najyasniejszych niegdy antecessorów naszych wolności, mocą y powagą naszą królewską, zmocnili y stwierdzili. A między innymi przywileiami pokładali przed nami przywilej króla iegomości Zygmunta trzeciego, pana oycy naszego, po rusku pisany, a za pozwoleniem naszym po polsku wy tłumaczony, który tak się w sobie ma:

Zygmunt trzeci, z Bożej łaski król polski etc. Oznaymujemy tym listem naszym wszystkim wobec y każdemu zosobna, komu by o tem wiedzieć należało, niniejszym y na potym będącym:

Bili nam czołem gospodaru wszyscy żydowie zborów Brzeskiego, Trockiego, Grodzieńskiego, Pińskiego y inszych miast, miasteczek naszych królewskich, kniaźskich, pańskich y ziemiańskich, duchownych y świeckich, w wielkim księstwie Litewskim y w ziemiach ku niemu należących, mieszkający, abyśmy im prawa, przywileia, listy wolności ich, od przodków naszych, królów ichmość polskich y wielkich książąt Litewskich, nadane y potwierdzone, także umowy y postanowienia ich pewne, przez ugody z niektórymi miastami uczynione, listem naszym utwierdzili; a żeśmy wszystkie przywileia, listy, daniny y wolności Koronie polskiej y w wielkim księstwie Litewskim y wszystkim ziemiom ku nim należącym, wszystkim w pospolitości y każdemu zosobna, iakiegożkolwiek stanu y narodu ludziom tych państw, od przodków naszych królów ichmość polskich y wielkich książąt Litewskich, zwłaszcza króla imci Kazimierza wielkiego, Ludwika, Lois nazwanego, Władysława—Jagie-

ła nazwanego, y bracią iego, Witolda y Zygmunta wielkich książąt Litewskich, Władysława y Kazimierza synów Jagiełowych, Jana Olbrychta, Alexandra, Zygmunta, Zygmunta Augusta, Henryka y Stefana, królów ichmość polskich y wielkich książąt Litewskich, słusznie y prawie nadane, listem przywileiem naszym stwierdzili, zmocnili y warowali; pod który warunek y potwierdzenie zamykają się też wszystkie listy, przywileia, prawa y wolności ludziom narodu żydowskiego, od przodków naszych nadane. Jednakże my, z łaski naszej królewskiej, na czołobocie wszystkich żydów w wielkim księstwie Litewskim y w ziemiach, ku nim należących, mieszkających, tym osobnym listem y przywileiem naszym wszystkie prawa, przywileie, dekrety, y wolności ich służące, od przodków naszych im nadane, także stanowienia y umowy ugodliwe, z miastami y miasteczkami uczynione, y ku temu zwyczajem ich dawne, tak w kupiectwach, handlach, iako y w inszych sprawach, których ten naród żydowski za panowania przodków naszych, królów ichmość polskich y wielkich książąt Litewskich, zdawna aż do tego czasu używa, we wszystkich punktach, artykułach, kondyciach, tak iako by w tym liście naszym mianowicie wpisane y wyrażone były, umacniamy, stwierdzamy na wszystkie potomne y wieczne czasy, chcąc mieć, aby wszędzie na wszystkich urządach y każdego prawa, według przywileiów przodków naszych y według używania y zwyczajem ich, mocnie y nieporuszenie dzierżane y zachowane były; którzy żydowie nie pod inszą władzą, urządami, jedno pod zwierzchnością królewską, województw y starost naszych, pod którymi kto z nich mieszka, być mają, y nie inszemi prawy, jedno iako artykuły y przywileie ich.

omawiaią y w statucie są opisane y których do tych czasów oni sami y potomkowie ich używali y onymi sprawowani y sądzeni będą. Y na tośmy wszystkim żydom, w państwie naszym w wielkim xięstwie Litewskim mieszkaiącym, dali ten nasz list z podpisem ręki naszej królewskiej, do którego y pieczęć naszą przywiesić rozkazaliśmy. Pisan w Krakowie, roku od narodzenia Syna Bożego tysiąc pięćset ośmdziesiąt ósmego, miesiąca Lutego pierwszego dnia.

Podkładali potym y list upominalny tegoż króla imci Stefana, w którym serio napominać sąd trybunalski raczy, aby żydom przed sobą y sądami sweni rozprawować się nie kazali, ani dopuszczali.

Potrzenie, pokładali między inszemi przywilejami świętey pamięci króla iegomości Zygmunta trzeciego, pana oycy naszego, de data w Warszawie, dnia dwudziestego szóstego miesiąca Marca, roku pańskiego tysiąc sześćset dwudziestego dziewiątego, w którym, od sądów trybunalskich ziemskich y mieyskich excipowawszy żydów, poddaie ich pod sąd zamkowy grodzki, apelacia salva do nas y sądu naszego, za mandatem też przed sądem naszym niema mieć forum, aż się wprzód rozprawi u sądu naszego należnego zamkowego, a z tamąd dopioro appellacia do sądu naszego zadwornego. Z domów tych, które w miastach mają, podatki powinne dawać zwyczajne, iako insi mieszczanie, inszym powinnościom mieyskim niezwycaaynym, iako donatiwom, nie podlegaiąc, względem tego, że pogłównie daia; albo gdzie pacta z mieszczany mają, tedy podług nich płacić powinni, same zaś osoby w sprawach wszelakich do iurizdikciey tylko zamkowej należeć mają. Żyda, któryby miał sprawę swoją z

żydem, tedy starsi ich sądzić mają y karać według zakonu swego. Także, gdy przysięgę przed sądem iakim, któremu z nich nakażą, tedy ieśliby szło o iaką bardzo wielką summę, ma na rodale, to iest, dziesięcioro Boże przykazanie, przysięgać, a ieśli o małą, tedy, wziowszy się za klamkę w bożnicy, według przywileiów, im od przodków naszych nadanych. Żyd ieśliby który umarł, a został się być dłużen, tedy wprzód żonie iego pozostałey wiano, iey naznaczone według zapisu żydowskiego, spełna dóysć ma, a coby zbywało nad wiano, to kreditorom iego ma być dano; a ieśliby też żona wprzód umarła, tedy dzieciom iego to wiano należeć ma. A rzemieśnikom, którzykolwiek między żydami są, iakie kto z nich rzemiosła umie, wolno im robić bez przeszkody wszelakiey, do cechów należeć nie mają, także w szabaty y inne dni święte, aby ich do sądów nie przypozywano, ani sądzono.

Pokładali poczwarte różne listy w różnych datach króla iegomości Zygmunta trzeciego, pana oycy naszego, stroyy robienia rzemiosł, do cechów nie należąc, y wolnych handlów wszelakich żydom pomienionym dane; te tedy punkta, kondycyi y artykuły ze wszystkimi ich oryginalnemi przywilejami, in quantum iuri communi non repugnant, my Władysław czwarty, król, wiecznemi czasy stwierdzamy, umacniamy y przy powinney mocy zachowuiemy y zostawuiemy z tym nadaniem y dostateczną deklaracją naszą. Sędziowie ziemscy wielkiego xięstwa Litewskiego wszelakie sprawy żydów, sprawiedliwości dochodzących, z iakiemkolwiek osobami zachodzące — przyimować y nieodwłoczną sprawiedliwość czynić powinni, według prawa popolitego y przywileiów żydom nadanych, aby żyd za żyda bez obowiązku na się

danego o długi y inne krzywdy nie odpowiadał nikomu y aby żaden in vim repressaliorum na żydach sprawiedliwości nie dochodził, y tak w drodze, iako y na mieyscu grabić y hamować y insze iakiekolwiek trudności czynić nie ważył się; ale tego requirował, który się legitime pryncypałem, albo też społecznikiem być ukaże; rozumiejąc to tak: że syn lat dorosłych possessionatus za oycę, ani oyciec za syna, mąż za małżankę, ani małżanka za męża bez słusznego zapisu y obowiązku odpowiadać y dosyć czynić nie mają; oyciec też y matka mając dzieci niedorosłe, nie ku szkodzie ich oddawać, ani zapisować nikomu nie może—sub nullitate. A ktoby się temere ważył przeciwko tey naszej deklaracyi integrum (vel) partim co czynić, tedy violentiam sapere ma. Przysięgę gdy in causis magni momenti czynić żydzi mają, tedy na samym rodale, to iest, dziesięciorgu Bożym przykazaniu w szkole żydowskiej, bez żadney okoliczności, simpliciter, według zakonu żydowskiego, w tym między niemi zachowanego y przywilejów im nadanych, czynić będą powinni. Waruiemy też to żydom obywatelom wielkiego księstwa Litewskiego, w miastach y miasteczkach naszych, świeckich y duchownych, mieszkającym, iż bożnicy nabożeństwa w nich, które dotąd w używaniu mieli, spokojnie y na potomne czasy zażywać mają; także y kopiszczy dla chowania ciał zmarłych wolno im nabywać, a z dawna na bytych—spokojnie, według dawnych zwyczajów, zażywać. A iż ciż żydzi w. x. Lit. supplikowali nam, abysmy ich przy opisanych prawem kancelaryjskich y sądowych wszelakich dochodach zachowali y od depactacyi niesłusznę ochronili; y w tym im łaskę naszą królewską miłościwie oświadczamy, chcąc mieć po starostach podstarościch, sędziach,

pisarzach ziemskich y grodzkich, po magistratach mieyskich, aby dochody, prawem pospolitym opisane, od żydów brali, żadnych depactacyi nad zwyczaj y słusności im nie czyniąc. Jeśliby też żyd o dług, albo iakiekolwiek excessa do wzięzenia był dekretemznaczony, tedy nie gdzie indziej, ieno w grodzie ma siedzieć, zastawę po roku y sześciu niedziel officiose oszacowawszy, bez obwieszczenia żydom, będzie wolno sprzedać; nawiązka każdemu żydowi taka, iaka prawem y przywilejami iest opisana, dawna być ma.

Co wszystko stwierdzając y do wiadomości wszem wobec przywodząc chcemy mieć, aby żydzi wszyscy w. x. Lit. przy tych wolnościach y prerogatiwach wcale y nienarusznie zachowani byli y ni od kogo przeszkody y violencyi żadnych, pod obroną naszą zostając, nie ponosili, czego urzędy grodzkie y mieyskie z powinności swych postrzegać mają. Na co, dla lepszey wiary, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Krakowie na seymie walnym szczęśliwey koronacyi naszej, dnia piętnastego miesiąca Februaryi, roku Pańskiego tysiąc sześćset trzydziestego trzeciego, panowania naszego polskiego y szwedzkiego pierwszego roku. Wladislaus rex; Marcian Tryzna—referendarz y pisarz w. x. Lit.

Drugi przywilej pokładali z podpisem ręki świętey pamięci króla imci pana brata naszego y z pieczęcią mnieyszą w. x. Lit., którego po tytule króla imci ten iest tenor:

Władysław czwarty. Oznajmuujemy tym listem naszym wszem wobec y każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy. Przekładane nam były częstokroć skargi od żydów w mieście naszym Wileńskim, także w inszych mia-

steczkach, miastach naszych w wielkim księstwie Litewskim, w ulicach uprzywilejowanych y od chrześcian wyłączonych, w osóbnosci mieszkających: iż niektóre osoby, mając długi od żydów sobie winne, w niezapłaconiu onych domy y kamienice ich zwykli w possessią swą obeymować y nad zwyczaj dawny w nich mieszkać, przez co żydów w ulicach ich będących różnymi sposobami krzywdzą,— bo że grabieży y szkody im czynią, że nigdy żydzi bezpieczni od nich być nie mogą. Doniesiona zatym była nam suplika przez niektórych rad y urzędników naszych dwornych, abyśmy ich w tey mierze od dalszego niepokoju y ukrzywdzenia ochronili y obwarowali. My tedy król, czyniąc aby wszelakiego stanu y kondycyi poddani nasi w pokoju pospolitym na każdym mieyscu zachowani byli, a przychyłając się do przywileju świętey pamięci króla imści Zygmunta Augusta, przodka naszego, w roku tysiąc pięćset szeszedziesiąt czwartym miesiąca Augusta siódmego dnia, żydom Krakowskim conferowanego y od nas na szczęśliwey koronacyi naszej, w roku tysiąc sześćset trzydziestym trzecim, miesiąca Maia dwudziestego dnia, żydom Poznańskim nadanego; który, per oblatam do xiąg grodzkich Lubelskich wpisany y z nich extractem w roku MDCXL, w dzień przemienienia Pańskiego, autentice wydany, przed nami był pokładany, z łaski y dobroczynności naszej królewskeiy przereczonym żydom Wileńskim y w inszych miastach y miasteczkach naszych w. x. Lit. będących, w których pewne ulicy przywileiowane wydzielone y od chrześcian wyłączone sobie mają,—tę prerogatywę y wolność dać y conferować umyśliliśmy, iakoż niniejszym listem naszym daimy y conferuemy: iż kiedy kolwiek trafisię pomienio-

nym żydom uchrześcian iakiego kolwiek stanu y kondycyi na obligi, lubo na cyrografy y iakim kolwiek sposobem zadłużyc się, a nie mogli by gotowemi pieniędzmi tych długów zapłacić; więc kreditorowie nie pierwiey, ażby prawnie długów sobie winnych dowiedli, domy y kamienice ich w odprawie do possessyi swey obeymować będą mogli; po obięciu zaś w takowych domach y kamienicach żydów w ulicach, które im są uprzywileiowane, wydzielone y od chrześcian wyłączone, będących, sami chrześcianie mieszkać nie będą y nikomu inszemu, prócz tylko żydowi któremu kolwiek, przez arendę zastawą albo przez iaki inszy kontrakt do dzierżenia y używania zawodzić, a pogotowiu przedawać nie mają. A ieśliby żaden żyd takowego domu albo kamienice nająć, lubo kupić nie chciał; tedy zbór tameczny żydowski powinien będzie taką summę pieniędzy, iako podług słusznosci, ieśli pod przyśadem prawa maydeburskiego, dom abo kamienica będzie, przez dwie osoby z magistratu mieyskiego, z dwuma żydami starszemi, a ieśli pod zamkowym albo dwornym prawem będzie, przez podsta-rościego y przy nim chrześcianina iednego, a przez dwóch żydów za naiem, albo za wszystko prawo zechcieli dzierżący przedać uznana y postanowiona będzie—odłożyć y zapłacić.

A nadto z osobiwey łaski naszej przez niniejszy list nasz deklaruiemy y waruiemy: iż gdy na którym żydu albo żydówce, w szkole żydowskeiy mieysce mających, rozkaz przez chrześcianina będzie otrzymany; nie wprzód mieysce ich szkolne odprawie ma podlegać, aż kiedy insze dobra leżące y ruchome nie będą wystarczały; a po otrzymaniu odprawy ma być takowe mieysce od chrześcianina inszemu żydowi albo żydówce-

słuszną ceną puszczone y przedane; a ieśliby żyd ani żydówka takowego mieysca kupić y zapłacić nie chcieli, mają starsi żydzi, za wykonaniem przez szkolnika przysięgi na cenie, czego tamto mieysce będzie warte, zapłacić, a chrześcianin powinien będzie tę zapłatę przyjąć, prawa się swego sobie na tamte mieysce służącego rzec, y one na zбір żydowski transfundować porządkiem prawnym. Co wszystko stwierdzając, daliśmy żydom, w wielkim księstwie Litewskim będącym, ten list przywilej nasz z podpisem ręki naszej z pieczęcią w. x. Lit. Pisan w Warszawie, dnia trzydziestego pierwszego miesiąca Decembra, roku pańskiego tysiąc sześćset czterdziestego szóstego, panowania naszego polskiego czternastego a szwedzkiego piętnastego roku. Vladislaus rex; Franciszek Isaykowski — referendarz y pisarz w. x. Lit.

Po trzecie pokładali rescript z podpisem ręki świętey pamięci króla imści Zygmunta trzeciego, pana oycy naszego, z pieczęcią większą w. x. Lit., którego z ruskiego pisma na polskie, za pozwoleniem naszym, przetłumaczonego te są słowa: Zygmunt trzeci, z Bożey łaski król polski etc. Woytom, burmistrzom, raycom, ławnikom y wszystkiemu pospółstwu mieszczanom miasta naszego Brzeskiego. Żadował nam królowi sługa nasz żyd miasta naszego Brzeskiego Saul Judicz, sam od siebie y imieniem wszystkich żydów zboru ich Brzeskiego, o to: iż gdy się im trafiło mieć sprawę przed nami o boy albo insze rzeczy, tedy się wy, nie zachowując przeciwko onym podług przywilejów im nadanych prawem maydeburskim, a nie ziemskim czynicie, przywodząc ich ku wielkiej krzywdzie y szkodzi nad prawo pospolite; y prosili nas króla, abyśmy im, w tym wię-

cey od nas krzywdy cierpieć nie dopuszczając, list nasz do was pisać kazali. Czego my król, z powinności naszej chrześciańskiej postrzegać, powinniśmy, iako by nikomu nad prawo niakie ukrzywdzenie y szkoda nie działa; przeto chcemy mieć y nakazujemy wam, abyście już od tego czasu, gdzie by się trafiło na potym żydowi z mieszczaninem u sądu naszego maydeburskiego sprawę mieć, tedy już nie magdeburskim, ale ziemskim prawem sądzili, odprawowali, rachując się w tym podług prawa pospolitego y statutu ziemskiego koniecznie. Pisan w Warszawie, roku Pańskiego tysiąc pięćset dziewiędziesiąt wtórego, miesiąca Oktobra dziesiątego dnia. Sigismundus rex; Maciej Woyna—pisarz.

My tedy, pomieniony Jan Kazimierz król, za przyczyną panów rad y urzędników naszych dwornych, takowe przywileia, rescripta wyżej inserowane całe zupełne ni w czym nienaruszone y żadney wątpliwości w sobie nie mające, tudzież prawa, wolności y swobody, warunki y zwyczaie w nich wyrażone, żydom wielkiego księstwa Litewskiego w miastach y miasteczkach mieszkającym, od najiasniejszych świętey pamięci królów polskich y wielkich książąt Litewskich nadane, pozwolone y potwierdzone, z słusnością y prawem pospolitym zgodliwe, we wszystkich contentach, punktach, kondyciach, clausulach y paragrafach approbować y utwierdzić umyśliliśmy, iakoż tym listem przywilejem naszym autoritate nostra regia approbuiemy, reasumuiemy, roboruiemy, stwierdzamy, zmianiamy, y żeby u każdego sądu y prawa za wieczne y prawne przyimowane y przy zupełney mocy zachowane były, mieć chcemy y deklaruiemy na wszystkie przyszłe wieczne czasy. Ina tośmy dali ten list przywilej nasz z podpisem ręki na-

szey y pieczęcią wielkiego księstwa Litewskiego.—Dan w Krakowie na seymie koronacyinym dnia siedmnastego miesiąca Lutego, roku Pańskiego tysiąc sześćset czterdziestego dziewiątego, panowania naszego polskiego y szwedzkiego pierwszego roku. Joannes Casimirus rex; Franciszek y Isaykowski—referendarz y pisarz wielkiego księstwa Litewskiego.

My tedy Michał król, do proźby takowej, imieniem Dawida Samuelowicza, Ieka Faybiszowicza, Borucha Nachmanowicza, Łazarza Dawidowicza y inszych starszych y młodszych żydów do nas wniesioney, iako słuszne y łaskawie się skłoniwszy, a przychylając się do listów, przywileiów, dekretów królów ichmć antecessorów naszych, tudzież do cognicii y decizii kommissarskiey y dawnych zwyczajów y pakt mieyskich, żydom obywatelom w. x. Lit. służących, wszystkie wolności in genere et specie onym nadane, iako to na wolne handle, place, grunty, zdawna nabyte y w używaniu ich będące, tak mieyskie, iako zamkowe y duchowne, na domy y kramy, z dawnych czasów pobudowane y murowane, tudzież po spustoszeniu nieprzyiaciela restawrowane y nowe wystawione domy y kramy na ulicach, dworach swoich, tak też szkołach bożnicach—drzewianych y murem wywiedzionych, łaźniach, kopiaskach we wszystkim wielkim księstwie Litewskim, w miastach, miasteczkach naszych szlacheckich duchownych y świeckich będące, zdawna żydom wielkiego księstwa Litewskiego służące, we wszy-

stkich punktach, clausulach y warunkach stwierdzamy y znacniamy, ratificuiemy y przy wieczney wadze y powinney mocy zostawuiemy. Co do wiadomości w Bogu wielebnym, iasnie wielmożnym, urodzonym biskupom, woiewodom, marszałkom, sędziom głównym trybunalskim, starostom, ich podstarościm y substitutom, urzędom ziemskim, grodzkim, y innym, w miastach y miasteczkach naszych duchownych y świeckich przełożonym przywodząc, żądamy y mieć chcemy, aby się żydom, poddanym naszym, w wielkim księstwie Litewskim mieszkaiącym, w ich prawach y wolnościach y swobodach wyżey specificowanych, naymniejsza przeszkoda y bezprawie nie działa y we wszystkim, podług dawnych zwyczajów, byli zachowani. Na co, dla lepszey wiary, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć wielkiego księstwa Litewskiego przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Krakowie, na seymie walnym szczęśliwey koronacii naszej, dnia szóstego miesiąca Nowembra, roku Pańskiego tysiąc sześćset sześćdziesiąt dziewiątego, panowania naszego pierwszego roku.

Утого листу его королевское милости привилею при печати притисненной подпись рукъ теми словы: Michał król; Walerian Stanislaw Judycki—archidiacon Wileński, pisarz wielkiego księstwa Litewskiego. Который же тотъ листъ его королевское милости привилей, ку артикованью поданный, есть до книгъ вгородскихъ Берестейскихъ уписанъ.

1669 г.

Изъ книги за 1669—1670 годы, стр. 285.

498. Листъ кн. Радзивила оберштеръ-лейтенанту Станцелю о томъ, чтобы онъ не принуждалъ евреевъ къ крѣпостнымъ работамъ.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ шестьдесятъ девятого, мѣсяца Сентября второго дня.

На вѣдѣ кгородскомъ Берестейскомъ, передо мною Еримъ Станиславомъ Умястовскимъ — стольникомъ Венденскимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, поставившимся очевисто жидъ Лейбока — школьникъ Берестейскій, листъ ясне освещенного княжати его милости пана Михала Казимера Радзивила — подканцлера и гетмана польного великого князства Литовского до его милости пана Станцеля, оберштеръ-лейтнанта его королевское милости писанный, въ речи нижей мененой, къ актикованью до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писанный:

Mości panie oberszterleytnancie i. k. mości Stancel! Ponieważ teraznieysze o tatarach y kozakach zaszłe ustały trwogi, a zatym insza ordynansów iuż być musi dispozicia; tedy odebrawszy od żydów Brzeskich doniesioną kwerymonią y prośbę, żeby nie byli żadnymi aggravo-

vani exactiami, ani pociąganiem do restauratii zamku przeciwko i. k. mości uniwersałowi y imści pana hetmana starszego, kolegi mego, wyraźnemu ordynansowi depaktowani: mieć chcę y z władzy mey serjo upominam w. m. panu, żeby ci żydzi Brzescy we wszelakim zostawali pokoju, żadnymi onych exactiami nie aggrawuiąc, ani do naprawy wałów necesituując, ale we wszystkim ich zachowuiąc wedle uniwersału i. k. mości y imć pana hetmana starszego kolegi mego ordynansu; inaczey by, w. m. pan ściśle za to odpowiadać musiał. Chcęci me zatym w. mm. panu, zalecam. Datum w Białey, dnia trzydziestego pierwszego Augusta, anno tysiąc sześćset sześćdziesiąt dziewiątego.

У того листу, при печати притисненой, подпись руки тыми словы: w. m. m. panu rad służę Michał Kazimierz Rадзиwił — хіаже подканцлеру, hetman польну w. x. Lit. Который же тотъ листъ, къ актикованью поданный, есть до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ уписанъ.

1670 г.

Изъ книги за 1671 — 1672 годы, стр. 2180.

499. Подтвердительная привилегія короля Михаила, данная Каменецкимъ жидамъ.

Король Михаилъ подтверждаетъ привилегію своего предшественника Яна Казимира, данную Каменецкимъ жидамъ на слѣдующія льготы: 1) на два торговыхъ дня въ теченіи каждой недѣли; 2) на постройку синагоги (божницы), но только съ условіемъ, чтобы она величиной своей и великолѣпіемъ не превосходила костеловъ и цер-

квей; 3) на приобрѣтеніе плаца для кладбища и бани; 4) на свободное занятіе торговлею и ремеслами и 5) на право приобрѣтенія плацовъ и земель. Подлинная привилегія отъ 16-го Іюня 1661 года; подтвердительная — отъ 20 Апрѣля 1670 года.

Лѣта отъ Нароженя Сына Божого тысяча шестьсотъ семьдесятого, мѣсца Мая десятого дня.

На врадѣ вгородскомъ Берестейскомъ, передо мною Еримъ Станиславомъ Умястовскимъ — стольникомъ Венденскимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, постановившимся очевидно жидъ мѣста его королевское милости Каменца, листъ свой конфирмаційный, отъ его королевское милости данный жидомъ Каменецкимъ, на речъ въ немъ ниже мененую, ку активованью до книгъ вгородскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писанный:

Michał, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymuiemy tym listem przywileiem naszym, komu by o tem wiedzieć należało. Pokładany był przed nami przywilej pergaminowy, ręką najsławniejszego króla imści Jana Kazimierza, antecessora naszego podpisany, у pieczęcią mniejszą w. x. Lit. zapieczętowany, cały, zupełny у żadney wątpliwości w sobie nie mający, żydom Kamienieckim służący, y doniesiona nam iest proźba, abyśmy takowy przywilej mocą y powagą naszą królewską in omnibus suis intro contentis zmocnili

y stwierdzili, który od słowa do słowa tak się w sobie ma:

Jan Kazimierz, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymuiemy tym listem naszym, komu by o tem wiedzieć należało. Do gruntownego pomnożenia dostatków między poddanymi naszymi, iż wiele na tym należy, aby miasta nasze nie tylko frequentią ludzi, ale też zobopólnemi handlami obfitowały; do czego że targi w miastach postanowione nie poślednią są przynętą: zatem przychylając się do przyczyny panów rad y urzędników dworu naszego, przy boku naszym będących, łaskawie skłoniliśmy się do tego, żeśmy wygadżając potrzebie tak duchownego, iako y świeckiego stanu ludzi, — tudzież żydów poddanych naszych, w Kamieńcu mieszkających, do dnia subotniego targowego w mieście naszym Kamienieckim odprawującego się, drugi dzień wtorkowy w każdy tydzień przydali y postanowili. Jaż y niniejszym listem naszym przydaiemy y postanawiamy tak, iż odtąd dwa dni targowe w każdy tydzień w mieście naszym Kamieńcu odprawować się wiecznemi czasы sposobem zwyczajnym mają, jednak bez przeszkody innych miast na-

szych przyległych. Nadto tymże żydom Kamienieckim, chcąc przykładem innych miast y miasteczek naszych, łaskę naszą królewską oświadczyć, pozwalamy im szkołę, bożnicę żydowską na placu żyda Beyrecha Smuszkowicza, podle placu urodzonego Chrostowskiego leżącym, lubo gdzie indziej, u kogokolwiek nabywszy, wystawić, tak iednak, aby wyniosłością y apparencją do kościołów y cerkwi nie równała się. Przytem pozwalamy im łażnię na placu mieyskim, od sławetnego Jakóba Kusznerza już nabytym, zbudować y oney zażywać; także kopiszcze na placu swym, lubo w mieście, lubo za miastem nabytym, mieć. Naostatek daimy im moc wszelakich wolności w handlach, szynkach, w rzemiosłach, w nabywaniu placów, gruntów y domów mieyskich zażywać, w czem aby żadney od mieszczan naszych Kamienieckich nie ponosili trudności, ani praepedicyey, winę w liście świętey pamięci króla iego mości Władysława czwartego, pana brata naszego, de data w Warszawie, dnia iedenastego miesiąca Decembra, roku Pańskiego tysiąc sześćset trzydziestego piątego, reassumimus et interponimus vigore praesentium. Co do wiadomości urodzonemu staroście naszemu Kamienieckiemu terażnieyszemu y napotym będącym, tudzież urzędowi mieyskiemu tamecznemu przywodząc, chcemy mieć y rozkazuiemy, abyście pomienionych żydów Kamienieckich przy wolnościach, im ad praesens nadanych, y w przywileiu generalnym żydom, w. x. Lit. wyrażonych, inviolabiter zachowali, dla łaski naszej. Na co dla lepszey wiary, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć w.

x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, na seymie walnym koronnym, dnia szesnastego miesiąca Junii, roku Pańskiego tysiąc sześćset sześćdziesiąt pierwszego, panowania naszego polskiego y szwedzkiego trzynastego roku. Jan Kazimierz król; Andrzej Kazimierz Zawisza — pisarz w. x. Lit. Pieczęć zawiesista mnieysza w. x. Lit.

My tedy Michał król, do proźby takowey, iako słuszney, łaskawie się skłoniwszy, zwysz inserowany przywilej we wszystkich onego punktach, clausulach y obowiązkach mocą y powagą naszą królewską znacniamy, stwierdzamy y in casu contraventionis albo praepeditionis przez mieszczan, żydom Kamienieckim uczynioney, winę y zarękę pięciu tysięcy złotych polskich, per medium na nas y na delatora w liście króla iego mości Władysława czwartego założone y warowane, odnawiamy y reassumuiemy. Na co dla lepszey wiary, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia dwudziestego miesiąca Kwietnia, roku Pańskiego tysiąc sześćset siedmdziesiątego, panowania naszego pierwszego roku.

У того листу его королевское милости конфирмаційнаго, при печати завісистой великаго князства Литовскаго, подпись рукъ тыми словами: Michał król; Walerjan Stanisław Judycki, archidiakon Wileński — pisarz w. x. Lit. Который же тотъ листъ конфирмаційный, черезъ жидовъ Каменецкихъ до актъ гроду Берестейскаго поданный, есть до книгъ вгродскихъ Берестейскихъ принять и уписать.

1670 г.

Изъ книги за 1671—1672 годы, стр. 931.

500. Универсалъ короля Михаила, объясняющій смыслъ конституціи относительно службы христіанъ у жидовъ.

Король Михайлъ, по жалобѣ Брестскаго школьника Левка Юзесовича на разныхъ сборщиковъ податей, которые, подѣ предлогомъ исполненія конституціи, запрещающей жидамъ держать у себя слугъ изъ христіанъ, дѣлаютъ жидамъ разныя обиды, взимаютъ съ нихъ незаконныя сборы на основаніи подложныхъ бумагъ изъ коро-

левской канцеляріи, симъ универсаломъ разъясняетъ, что по смыслу конституціи жидамъ воспрещается держать у себя только годовичныхъ наймитовъ; подневныхъ же и недѣльныхъ—на винокурняхъ, въ шинкахъ, для ухода за скотомъ, для домашней службы—разрѣшается.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ семьдесятъ первого, мѣсяца Іюля шестого дня.

На врадѣ кргодскомъ Берестейскомъ, передо мною Еримъ Станиславомъ Умястовскимъ—стольникомъ Венденскимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, постановившимъ очевидно Левко Ицковичъ—жидъ и школьникъ Берестейскій, листъ универсалъ его королевское милости въ справѣ и речи въ нимъ нижей менованой, къ актикованью до книгъ кргодскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писанный:

Michał, z Bożey łaski król polski etc. Wszem wobec y każdemu zosobna, komu by o tym wiedzieć należało, a mianowicie wielmożnym, urodzonym wojewodom, dygnitarzom, marszałkom y sędziom głównym trybunalskim, starostom, ich podstarościom, urzędnikom ziemskim, grodzkim y innym iurisdicendi potestatem mającym, uprzejmie y wiernie nam miłym łaskę naszą królewską. Wielmożni, urodzeni, uprzejmie y wiernie nam mili! Doszła nas suplika od Lewka Józefowicza—szkownika Brzeskiego imieniem podanych naszych żydów w. x. Lit., iż

znayduią się tacy exactorowie, którzy pod praetextem iakoby uchwały seymowej y constitutiei przeciwko żydom, aby osób chrześcijańskich do posług swoich nie żywali postanowionej, ad malam informationem listy z kancelaryi naszej wyniosszy, różne trudności y molestie, do znacznych szkod ich przywodząc, zadawiając, y do tego ich przymuszaia, iż vexam redimendo okupować się im muszą; co że się przeciwko słusznosci dzieie: zaczem chcąc odciąć okkazyi do takich exactii y oppressyi żydom w. x. Lit. dziejącym się, a text constitutiei trutinuiąc y uważaiąc, taką deklaracyą tey konstytuciei na żydy uchwaloney czyniemy: iż nic do dziennych naymitów chrześcian, utriusque sexus, ani do winników, piwowarów y furmanów to się ściagać ma, ale do roczney czeladzi, aby się im nie godziło od roku do roku naymować y żydom służyć. Taką tedy deklaracyą zaszły przeciwko żydom w. x. Lit. w miastach, miasteczkach y wsiach naszych duchownych y ślacheckich mieszkaiącym constituciey uczyniwszy, ubogim ludziom oboiey płci do pożywienia sposobu nie tamuiąc, ani zagradzaiąc, waruiemy, y na taką wolność, aby

naymitów dziennych, lubo tygodniowych oboiey płci zaciągać, także winnikom, piwowarom, w browarach, winnicach, słodowniach y z żonami mieszkać y sobie chleba y pożywienia zasięgać, tudzież furmanów y parobków do koni swoich dziennych y tygodniowych na potrzebę swą najmować, bez namniejszey od iakichkolwiek impetitorów wolno było. A ieśli by co in contrarium kto wyniosszy, żydów impetere wazył się, to uprzejmość y wierność wasza pro irrito et inanni poczytawszy, obroną y ochroną urzędową żydów wspierali. Uczynią wierności wasze

dla łaski naszej z powinności swey. Dan w Warszawie, dnia dwudziestego piątego miesiąca Kwietnia, roku Pańskiego tysiąc sześćset siedmdziesiąt, panowania naszego pierwszego roku.

У того листу его королевское милости универсалу, подпись руки теми слова: Michał król; Waleryan Stanisław Judycki — pisarz w. x. Lit., archidyakon Wileński. Который жь тотъ листъ универсаль его королевское милости, ку актикованью поданный, есть до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ уписатьъ.

1671 г.

Изъ книги за 1671 — 1672 годы, стр. 1029.

501. Универсаль подскарбія в. к. Литовскаго Киршенштейна о взиманіи двойнаго чоповаго со всёхъ товаровъ, подлежащихъ этой подати, при содѣйствіи второстепенныхъ сборщиковъ — пяти Брестскихъ жидовъ.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ семьдесятъ первого, мѣсеца Августа третьяго дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ, передо мною Еримъ Станиславомъ Умястовскимъ — стольникомъ Венденскимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, поставившимся очевидно жиды старшіе — школьники Берестейскіе, листъ универсаль въ справѣ и речи въ немъ ниже менованой даный и служацій собѣ, ку актикованью до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ подали, въ тые слова писанный:

Jaśnie wielmożnym, wielmożnym ichmość panom senatorom, dygnitarzom, urzędnikom — ziemskim, grodzkim, obywatelom, szlachcie y wszystkim tak dobraiego królewskiey mości, iako duchowne y

świeckie w woiewództwie Brzeskim dzierzącym Heronim Kryspin Kirszenstein — podskarbi wielki y pisarz ziemski w. x. Lit. po zaleceniu moich powolności w łaskę ww. mm. panów y braci; także panom burmistrzom, raycom, ławnikom y innym wszystkim w tym woiewodstwie mieszkaiącym, donoszę do wiadomości. Iż rzecz-pospolita na seymie przeszłym, tysiąc sześćset siedmdziesiątym w Warszawie odprawionym, namawiając sposoby do expedyowania różnych rzeczy-pospolitey potrzeby, między innemi podatkami czopowe na lat dwie w każdym roku sowite we wszystkim x. Lit. uchwalisz, mnie iako podskarbiemu, abym tym prowentem z pożytkiem skarbu w. x. Lit. disponował, poruczyła. Przeto ia należytym staraniem, correspondendo włożo-

ney na się functii, lubobym życzył z iako najlepszym pożytkiem aerarii publici podatki rzeczy-pospolitey rozporządzić; condescendendo iednak iniquitati temporis, wzięwszy przed się wielkie w oyczyźnie ruiny, tak iako sama possibilitas pozwala postępując, arendowałem czopowe wszystkiego woiewódstwa Brzeskiego starszym żydom Brzeskim, mianowicie: Moyzeszowi Lewkowiczowi, Izaakowi Symonowiczowi, Dawidowi Szmóyłowiczowi, Mendelowi Szmóyłowiczowi, Judzie Jakubowiczowi na lat dwie, które się zaczynają według nowego kalendarza dnia pierwszego Augusta w roku terażniejszym tysiąc sześćset siedmdziesiątym pierwszym, a skończą się takowegoż dnia pierwszego miesiąca Augusta, w roku, da Pan Bóg przyszłym tysiąc sześćset siedmdziesiąt trzecim. Maia tedy mianowani starsi żydzi Brzescy, contrahentowie tego czopowego, y wolni będą przez sprawców succollectorów y arendarzów swoich w miastach, miasteczkach, dzierżawach, włościach y karczmach publicznych y sielskich w dobrach króla iego mościa y królowey iey mości, we wsiach y slobodach szlacheckich, duchownych y świeckich, w tym woiewódstwie będących, od wszelakich trunków przywoznych y tu robionych, od win, miodów, piw, gorzałek, od bań, kotłów, od słodów, słodowni, od oleiów y wszyst-

kiego tego, od czego się to czopowe wybierać zwykło, także zwyczajne szosowe nazwane, od soli, śledzi, ryb słonych y wiadłych,—przez całe dwie lecie w każdym roku induplo od każdey rzeczy to czopowe wybierać, tak iako w przeszłych leciech, ad mentem konstytucyi dawniejszych y terażniejszey na seymie świeżo przeszłym ferowanej, — a temu czopowemu służący wybierano. Co wszem doniosszy do wiadomości, upraszam w. w. mm. panów y z władze urzędu mego żądam, abyście w tym woiewódstwie pomienionym wysz rzeczonym żydom starszym — Brzeskim arendarzom, tego czopowego sukolektorom y exactorom to czopowe wydawać nie tylko sami nie bronili, ale owszem przeciwko sprzecywnym pomocnemi byli, postrzegając in contravenientes win, w prawach po tym założonych. Dan w Wilnie, die dwudziestego Junii, anno tysiąc sześćset siedmdziesiąt pierwszego.

У того листу универсалу, при печати притисненой, подпись руки тыми словы: W. m. m. панów życzлиwy brat y powolny sługa, Heronim Kryszpin Kirszenstein — poskarbi wielki y pisarz ziemski w. x. Lit. Который же тотъ листъ универсалъ, черезъ особы въ верху менованыя, ку актигованью поданный, есть до книгъ вгродскихъ Берестейскихъ уписанъ.

1670 г.

Изъ книги за 1669—1670 годы, стр. 1897.

502. Универсалъ короля Михаила объ освобожденіи жидовъ в. в. Литовскаго отъ недоимокъ по подати, называемой—поворотнымъ.

Король Михаилъ, вслѣдствіе ходатайства нарочитыхъ пословъ жидовскихъ и придворныхъ савовниковъ объ облегченіи жидамъ в. к. Лит. податныхъ недоимокъ, симъ универсаломъ предписываетъ подканцлеру в. к. Литовскаго и администратору этихъ податей Берестовскому не взыскивать съ жидовъ прежнихъ недоимокъ подати, такъ называемой *поворотнаго жидовскаго* за 50 лѣтъ, а брать съ нихъ только прямыя по-

дати съ октября 1669 года. Король тѣмъ съ большимъ удовольствіемъ соглашается на дарованіе имъ такихъ льготъ, что онѣ были и прежде еще дарованы Яномъ Казиміромъ и могутъ до извѣстной степени поднять жидовъ въ экономическомъ ихъ состояніи, которое, благодаря моровымъ повѣтріямъ, нашествію непріятеля и другихъ непріятелей находится въ самомъ жалкомъ положеніи.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ семьдесятого, мѣсеца Декабря второго дня.

На врадѣ гродскомъ Берестейскомъ, передо мною Еримъ Станиславомъ Умястовскимъ—стольникомъ Венденскимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, постановившимъ очевидно жидъ школьникъ Левко Ицковичъ, листъ его королевское милости универсалъ въ справѣ и речи въ немъ ниже менованое, къ актикованью до книгъ гродскихъ Берестейскихъ подаль, въ тые слова писанный:

Michał, z Bożey łaski król Polski etc. Oznaymuiemy tym listem naszymъ wszem wobec y każdemu z osobna, кому то видzieć бѣдъ не належала. Явнѣ то видзіемъ, ізъ всьисткіе monarchie, ктѣре на fundamentach clementiey królów panów swoich засадzone są, gruntownieyszā y żadnym nigdy nie podlegaiąc niebezpieczeństwam, we wszelkie dostatki y splendory opływaiā y coraz buyniey kwitnąć szczuple prowincyi swoich granicę szerokā rozprzestrzeniaiā; przeto my początki szczęśliwego panowania naszego na teyże

clementiey zasadzaiąc iako nad wszystkimi utrapionemi, tak y nad żydami w państwach naszychъ nayduiącemi się, królewskiego politowania miłościwie zażywamy. Jakożъ samymъ chcącъ to oświadczyć skutkiemъ za wniesieniemъ do nas pokornej od wszystkichъ żydów, w. x. Lit. mieszkaiących, względemъ podatku powrótne nazwanego suppliki, przezъ umyślnychъ posłówъ Izaaka Fayszewicza—żyda Grodzieńskiego, złotnika y faktora naszego, y Dawida Samuelowicza żyda Brzeskiego; orazъ od tychъże żydówъ przezъ panówъ radъ y urzędnikówъ naszychъ dwornychъ, tudzieżъ z listówъ nayiaśniejszychъ antecessorówъ нашихъ y z dawnychъ skarbu w. x. Lit. kwitówъ, poczowszy od roku tysiącъ sześćsetъ czwartego ażъ do roku tysiącъ sześćsetъ piędziesiątъ czwartego, namъ prezentowanych, dostatecznie informowawszy się, że wspomnionymъ żydomъ w. x. Lit., przezъ nieprzyaciół, ogieńъ przypadkowy, powietrze morowe y insze przypadki desolatis z doroczney powrótney summy czterechset in specie czerwonychъ złotychъ proporcjonalna defalkacja pozwa-

lana y przyimowana zawsze była; nayiaśniejszy zaś król imci Jan Kazimierz, antecessor nasz, po ciężkim państw w. x. Lit. przez moskiewskie, kozackie, tatarskie, szwedzkie, węgierskie y domowe woyska y przez insze różne plagi Bozkie zruynowaniu, kiedy żadnego podobieństwa do requirowania przerzeczonego powrótnego nie widział, ex sola misericordia et summa compassione nie upominał się: tedy y my ochotnie naszą do tego skłoniliśmy się łaską, abyśmy żydów w. x. Lit. przez ustawiczne od lat więcey dwudziestu woyny przez częste y wielkie podatki y przez insze różne fortuitos casus cale zniszczonych, królewską naszą ręką ab onere zaległych powrótnego retent podzwignęli. Samey przeto słusznosci s politowania naszego y ze wszystkich wyżey wspomnianych racyi, w ostatku y to in consideratione mając, iż nie ex fundamento legis, ale szczególnie ze zwyczaju żydzi w. x. Lit. do skarbu nayiaśniejszych antecessorów naszych prowenta powrótnego na każdy rok po czterysta czerwonych złotych, każdy czerwony złoty pierwey po złotych cztery, a potem po złotych pięciu rachując, y tą proporcjonalną rationie deseratorum et conflaguratorum defalkacją wydawali; deklarujemy niniejszym listem naszym, iż wszystkich żydów w. x. Lit. od wydawania y płacenia dawnych powrótnego retent uwolniliśmy, darowaliśmy y cale z nich quitowaliśmy. A zatem po urodzonym Cyprianie Pawle Brzestowskim — referendarzu y pisarzu w. x. Lit. mieć chcemy, aby do tey wyrazney woli naszej samą słusznoscią zga-

dzaiącey, stosując się, lubośmy ten powrótny prowent pod czas seymu szczęśliwey koronatii naszej prawem dożywotnym onemu conferowawszy y dawne windykować pozwolili, za pokazaniem listu naszego żydów w. x. Lit. do wydawania dawnych retent nie pociągał y nie przymuszał, ale tylko tego prowentu, który od daty przywileiu naszego, to iest, od dnia pierwszego miesiąca Oktobra, roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt dziewiętego currere poczoł, curenti moneta requirował y odbierał; a żydzi w. x. Lit. per iniquitatem temporum nietylko do dawney perfectii przyść nie mogą, ale coraz bardziey niszczeią; tegoż urodz. referendarza w. x. Lit. żądamy y mieć chcemy, aby na ciężkie utrapienie y ubóstwo żydów w. x. Lit. osobliwy wzgląd mając, onych exactiami powrótnego, póki państwo nasze ad pristinam florem nie przydą, nie uciążał y do ostatney ruiny ich nie przywodząc, szłuszną na każdy rok przyimował im defalkacją. Na co, dla lepszey wiary, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia siedmnastego miesiąca Nowembra roku Pańskiego tysiąc sześćset siedmdziesiątego, panowania naszego wtórego roku.

У того листу его королевское милости универсалу печать великая великая. Лит. притиснена, а подпись рукъ тыми словы: Michał król; Andrzej Kottowicz — pisarz w. x. Lit. Который же тотъ листъ его королевское милости универсалъ, ку антикованью поданный, есть до книгъ кгродскихъ Берестейскихъ уписанъ.

1670 г.

Изъ книги за 1669—1670 годъ, стр. 1913.

503. Листъ короля Михаила писарю в. ен. Литовского Андрею Казимиру За-
вишѣ о томъ, чтобы онъ самъ судилъ жидовъ, не представляя этого права
никому другому, и не возбранялъ имъ подавать апелляцій еъ королю.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого
тысеча шестсотъ семьдесятого, мѣсеца
Декабря десятаго дня.

На врадѣ кгродскомъ Берестейскомъ,
передо мною Еримъ Станиславомъ Умя-
стовскимъ—стольникомъ Венденскимъ,
подстаростимъ Берестейскимъ, поста-
новившимъ очевидно Левко Ицковичъ—
школьникъ Берестейскій, листъ его
королевской милости до вельможного
его милости пана Казимера Завиши—
писаря великого князства Литовского,
Минскаго, Чечерейскаго старосты, въ
справѣ и речи нижей въ немъ выраженой,
ку активованью до книгъ кгродскихъ
Берестейскихъ подалъ, въ тые слова
писанный:

Michał, z Bożej łaski król Polski, etc. U-
rodzonemu Andrzejowi Kazimierzowi Za-
wiszy—pisarzowi w. x. Lit., Mińskiemu,
Czeczerskiemu staroście, naszemu wier-
nie nam miłemu, łaskę naszą królewską.
Do dobrego w sprawowaniu tey rzeczy —
pospolitey porządku, niemniey należy na
tym, ne iurisdictiones confundatur, aby
każdy swoim należnym sądzony był pra-
wem y processem, że tedy żydzi, w mie-
ście naszym Mińskim mieszkający, do ża-
dne y inney, iedno do wierności twoiey, ia-

ko starosty sądowego Mińskiego, nie na-
leżą iurisdictioni, chcemy mieć po wier-
ności twoiey, y powagą naszą królewską
nakazujemy, aby wierność twoia nikomu,
z właszcza nienależnym osobóm, żydów
sądzić, exekucyi czynić, albo co większa
iest,—bez sądu y prawa samym sobie
sprawiedliwość gwałtownie wymagać y
czynić nie dopuszczał, ale zwyczajnym
trybem sam albo przez substituta swego
sądził y od dekretów swoich, ieśliby się
którey stronie z ubliżeniem bydź zdały,
appellacyey do nas y sądu naszego za-
dwornego nie bronił y dopuszczał,—ina-
czej nie czyniąc z powinności urzędu swe-
go y dla łaski naszej. Dan w Warsza-
wie. Dnia ośmnastego miesiąca Wrze-
śnia, roku Pańskiego tysiąc sześćset siedm-
dziesiątego, panowania królestwa polskie-
go wtórego roku.

Утого листу его королевское мило-
сти подпись рукъ тыми словы: Michał
król; Waleryan Stanisław Judycki—ar-
chidyakon Wileński, pisarz w. x. Lit.
Который же тотъ листъ его королев-
ское милости, черезъ особу верхуме-
нованую ку активованью поданный, естъ
до книгъ кгродскихъ Берестейскихъ
уписанъ.

1671 г.

Изъ книги за 1671—1672 годы, стр. 419.

504. Упоминальный листъ короля Михаила на имя каштеляна Троцкого и старосты Брестоваго Яна Карла Коптя о защитѣ Брестскихъ жидовъ стѣ незаконныхъ притязаній въ нимъ и угнетеній греко-унитскаго духовенства.

Король Михаилъ симъ универсаломъ предписываетъ Брестскому старостѣ и подвѣдомственнымъ ему властямъ не позволять греко-унитскому духовенству дѣлать жидамъ обидъ и насилій, позывать ихъ въ свои суды и издавать на нихъ свои декреты, а руководствоваться при столкновенияхъ съ ними постановленными на сей предметъ узаконениями.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ семьдесятъ первого, мѣсяца Генваря шестнадцатого дня.

На врадѣ кргодскомъ Берестейскомъ передо мною Еримъ Станиславомъ Умястовскимъ—стольникомъ Венденскимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, постановившимъ очевидно Левко Ицковичъ—школьникъ Берестейскій, листъ его королевское милости упоминальный, до вельможного его милости пана Яна Кароля Коптя—каштеляна Троцкого, старосты Берестейского, въ речи нижеменованой поданный, ку актикованью до книгъ кргодскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писанный:

Michał, z Bożey łaski król Polski etc. Wielmożnemu Janowi Karolowi Kopciowi—kasztelanowi Trockiemu, staroście Brzeskiemu, uprzejmie nam miłemu, albo urodzonym substitutom iego, tudzież urodzonym woytowi, sławetnym burmistrzom, raycom, ławnikom y wszystkim magistratowi miasta naszego Brzeskiego, wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. Wielmożni, urodzeni, sławetni, uprzejmie y wiernie nam mili! Podana nam iest imieniem żydów Brzeskich supплика y skarga, iż oycowie praesbiterowie ritus graeci—unitorum, w

Brześciu protunc będący, różnc gravamina, tumulty, szkody, krzywdy y bezprawia czynią, onych ad forum incompetentens indebite pozywają, a zatym dekreta in contumaciam przez się nienależnie otrzymane do executyi violenter przywodzą; co że się cum convulsione prawa, żydom służącego z okazyey takowey dzieie, dajemy ten nasz do uprzejmie y wiernie nam miłych list, chcąc mieć y rozkazując, abyście żydów od impetitiy takowey y od violentiey ochraniali, onych krzywdzić y sądzić nie dopuszczali, pogotowiu dekretów, incompetenti foro in contumaciam na nich ferowanych, do executii, sub nullitate iudicatorum et executionum, przywozić nie ważyli się y nie przywozili, ale utramque partem ad forum competentens cum toto causa effectu odsyłali, inaczey tedy uprzejmość y wierność wasza nie uczynicie dla łaski y z powinności swoiey. Dan w Warszawie, dnia piątego miesiąca Stycznia, roku Pańskiego tysiącsześćset siedm dziesiąt pierwszego, panowania państwa naszego wtórego roku.

У того листу его королевское милости упоминального печать великого княжства Литовского притиснена, а подпись рукъ тыми словы: Michał król,

Сурьян Paweł Brzostowski—referendarz у pisarz wielkiego księstwa Litewskiego. Который же тотъ листъ его королевское милости упоминальвий, ку актикованью поданъ, есть до книгъ гродскихъ Берестейскихъ уписанъ.

1671 г.

Изъ книги за 1671—1672 годы, стр. 100.

505. Универсалъ короля Михаила, обезпечивающийъ поземельное владѣніе Брестскимъ жидамъ.

Король Михаилъ, вслѣдствіе жалостной просьбы Брестскихъ жидовъ—защитить ихъ отъ насилій мѣстныхъ обывателей, отнимающихъ у нихъ земли и дома, симъ универсаломъ предписываетъ Брестскому старостѣ строго преслѣдовать нарушителей жидовскихъ правъ и прерогативъ, и въ столкновенияхъ съ ними руководствоваться прямыми указами законовъ.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ семьдесятъ первого, мѣсяца Августа второго дня.

На врадъ гродскомъ Берестейскомъ, передо мною Еримъ Станиславомъ Умястовскимъ, стольникомъ Венденскимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, постановившимъ очевидно школьникъ Берестейскій Левекъ, листъ его королевское милости, писаный до ясневельможного его милости пана Коптя—каштеляна гродского, старосты Берестейского, и до его милости пана Умястовскаго—стольника Венденского, подстаростего Берестейского, въ справе и речи въ немъ нижевыраженой, ку актикованью до книгъ подалъ, въ тые слова писаный:

Michał, z Bożey łaski król polski, etc. Urodzony u Janowi Kopciowi, kasztellanowi Trockiemu, staroście naszemu Brześciańskiemu, Janowi Umiastowskiemu—stolnikowi Wendeńskiemu, podstarościeму Brześciańskiemu, uprzejmie у wiernie nam miłym. Urodzeni, uprzejmie у wiernie nam mili! Żaloszną podali nam supplikę niewierni żydzi Brześciańscy, że w prawach у przywileiach swoich, od najaiśniejszych antecessorów naszych nadanych у od nas stwierdzonych, wielkie ponoszą praeiudicium, gdy z placów swoich, longo temporis w possessyey ich będących, rugowani bywaią, у domy pomienione bez prawnych intromissy, modo violenti odbieraią. Incumbit to muneri uprzejmości у wierności waszey, o co у my tym listem naszym pilno requirimus, abyście w tę sprawę ieno weyrzeli, у aby nikt pomienionych placów, tak tych, na których są budynki, iako też у inszych ciuscunque generis, iako ich że własnych, odbierać nie ważył się, з zwierzchności urzędu swego przestrzegali.—Także, ieżeli by żyd, który o dług або excesialia oћwiniony był, nie zaraz adversae parti był wydawany, ale według prawa у zwyczaiu oraz tenorem przywileiów w więzieniu grodzkim ad ultimariam causae decisionem zostawał у niewinny за winnego grabiony nie był, ponieważ за дни panowania naszego każdego przy prawie własnym у nale-

жытым беспічэньстве меіе у заховаіце хсцему. Не учыніш іначэу прэчэмоіе васза для сасэу сусэноіс і роуіноіс ірзэду своіего, ктору прызшэло кром respectu, ктору доброго од Папа жэчэму здровіа. Дан в Варшавіе, дня двудзіеэго піервшего Ліпса міеіаца, року Паіскаго тысіац шэіс-

set siedmdziesiąt pierwszego, panowania naszego wtórego roku.

У того лісту его королевское милости, при печати притисненой, подпись руки тыми словы: Michał król. Который же тотъ листъ черезъ особу въ верху мененую естъ актикованъ и до книгъ уписанъ.

1671 г.

Изъ книги за 1671—1672 г. стр. 979.

506. Универсалъ короля Михаила, обеспечивающийъ жидовъ отъ насилій простаго народа.

Вслэдетвіе ходатайства сановниковъ, находящихся при особѣ королевской, о защитѣ жидовъ отъ преслэдованій простаго народа, который, подозрѣвая въ нихъ чародѣевъ, часто преслэдуетъ ихъ и сожигаетъ, какъ это недавно случилось съ двумя жидовками въ Новогородѣ,

король Михаилъ предписываетъ всѣмъ городскимъ, земскимъ и магдебургскимъ властямъ не допускать народъ до такого самоуправства и могущія возникнуть по чародѣйству дѣла разбирать узаконеннымъ порядкомъ.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысеца шэісэсотъ семьдэсэть піервого, мѣсеца Іюля двадцэть третего дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ, передо мноу Ерімъ Станиславомъ Умястовскимъ—стольникомъ Венденскимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, постановившимъ очевисто Левко Ицковичъ—школьникъ Берестейскій, листъ его королевское милости универсалъ, въ справѣ и речи въ немъ нижей менованой, ку актикованью до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ подаль, въ тые слова писанный:

Michał, z Bożey łaski król polski etc. Wszem wobec у каждему зособна, кому то виедзиеіе належу, особливіе виелмоужным, уроджоным сенатором, дыгнітарзом, ірзэдуіеком зіеіским, гродзким

у wszelkim zwierzchnościom magdeburskim w miastach, miasteczkach, wsiach będącym, oznaymujemy. Supplikowali nam niewierni żydzi, in partibus w wielkim księstwie Litewskim mieszkający, przez panów rad у urzędników, przy boku naszym będących, iż wielkie ex occasione spectrorum у czarodzieystw, które się pokazują, różnemi piszą domy charakterami, poniosłszy gravamina: бо маіац іакоіс, же то оні чыніаю фортеіе praesumptionem, lud popolity bierze у gwałtem więzi et non formato iudicio, bez dowodów w prawie popolitym opisanych pali,—co się у teraz swieżo, іако мамы о тем релачуа, в воіевоудзтвіе Новогродзким стаіо, же порвавшы двіе жэдуіеки, lud popolity-violenter bez żadnego sądu spalił, о со niewierni żydzi

prawem czynić muszą, więc że nam iako supremo iustitiatori ad ministras należy postrzegać securitatem państw od Pana Boga sobie powierzonych, aby żaden z poddanych naszych krzywd y uciążenia nie cierpiał, tak aby się od poddanych naszych nikomu nie działy, surowo rozkazujemy, osobliwie urzędom grodzkim, do których niewierni żydzi należą, w miastach woytom, burmistrzom, raycom, y mieć chcemy, aby postrzegali tego, iakoby się dalsze ex occasione hac, nie działy inconvenientiae; ieżeli którzy są żydzi w zatrzymaniu, żeby ich do rosprawy należytey na porękę starszych ich z więzienia wypuszczono y daley nie łapano, privata autoritate nie więziono y executiey nad niemi nie extendowano; a ieżeliby się co takiego po nich pokazało, żeby dawszy znać do urzędu

grodzkiego, albo iakiegokolwiek w tym mieście, miasteczku y wsi będącego, w którym iż by się takie iawiły czaro-dzieystwa, ordinaria via iuris z niemi poczynali, inaczey nie czyniąc z powinności swoiey y dla łaski naszej. Pisan w Warszawie, dnia ośmnastego miesiąca Julii, roku Pańskiego tysiąc sześćset siedm-dziesiąt pierwszego, panowania naszego wtórego roku.

У того универсалу его королевское милости печать великая великого княства Литовского притисненная а подпись рукъ тыми словы: Міхаѣл король. Paweł Hieronim Siruć, sekretarz iego królewskiey mości. Который же тотъ универсалъ, черезъ особу верху менованую ку актикованью поданный, есть до книгъ кгродскихъ Берестейскихъ уписанъ.

1676 г.

Изъ книги за 1677—1679 годы, стр. 2683.

507. Подтвердительная привилегія короля Яна III-го Брестскимъ жидамъ.

Король Янъ III-й, по случаю истребления жидовскихъ привилегій, контрактовъ, долговыхъ записей и др. бумагъ неприятельскимъ нашествіемъ и огнемъ, подтверждаетъ имъ ихъ прежнія права и преимущества, дарованныя имъ королемъ

Михаиломъ. Права эти относятся ко владѣнію недвижимыми имуществами, къ ремесламъ и торговлѣ, къ корчемству и винокурению, къ подсудности судамъ только гродскимъ, ассесорскимъ, королевскимъ и къ другимъ предметамъ.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ семьдесятъ сегого, мѣсяца Августа второго дня.

На врадѣ кгродскомъ Берестейскомъ, передо мною Еримъ Станиславомъ Умястовскимъ — стольникомъ Венденскимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, постановившисе очевисто Левко Ицковичъ — школьникъ кагалу Берестейскаго, листъ

его королевское милости привилей на речь въ немъ нижей помененую жидомъ Берестейскимъ даный и служацій, ку актикованью до книгъ кгродскихъ Берестейскихъ подаль, въ тые слова писанный:

Jan trzeci, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymüiemy tym listem przywileiem naszym confirmacyjnym, komu

by o tym wiedzieć należało. Iż pokładany był przed nami przez niektórych panów rad senatorów, urzędników naszych, przy boku naszym będących, przywilej króla imci Michała, antecessora naszego, z podpisem ręki onego y przyciśnieniem pieczęci, pod datą w Krakowie, dnia dwudziestego dziewiątego miesiąca Oktobra, roku Pańskiego tysiąc sześćset sześćdziesiąt dziewiątego, na prawo y wolności żydom Brzeskim należące, y wniesiona iest przez tychże panów rad, senatorów y urzędników naszych prośba za żydami Brześcia-Litewskiego, abyśmy ten przywilej na rzecz niżej mianowaną stwierdzili, który słowo w słowo tak się w sobie ma:

Michał, z Bożej łaski król polski etc. Oznaymujemy tym listem naszym, komu to wiedzieć należy. Pokładane były przed nami różne skrypta, przywileia, kommissie królów ichmościów polskich, antecessorów naszych, żydom Brześcia-Litewskiego służące y należące, różnych lat, dni y miesięcy wydane, supplikowali nam Dawid Samuelowicz y Lewko Jozefowicz imieniem wszystkich żydów Brześcia-Litewskiego, miasta naszego, y pokładali przed nami protestacją y manifestacją autentyczną, w roku tysiąc sześćset sześćdziesiątym, dnia dwudziestego miesiąca Februarii, we Włodzimierzu przed urodzonym Stanisławem Żochowskim — burgrabią Włodzimierskim zaniesioną y uczynioną, ręką tegoż pomienionego burgrabiego podpisaną y pieczęcią iego na wosku hiszpańskim wyrażoną, zapieczętowaną, w której manifestują się, iż im wszystkie prawa y ich przywilegia, re-skrypta, wolności, kontrakty, zgody, y postanowiona z magistratem mieyskim miasta naszego Brześcia-Litewskiego, tudzież registra, obligi, różne zapisy y wszystkie kosztowniejsze sprawy, y pra-

wo podczas inkursyi Moskiewskiej na Brześć w roku pomienionym tysiąc sześćset sześćdziesiątym, dnia dwudziestego miesiąca Februarii, y przyodebraniu zamku y fortece Brzeskiej tamże na fortecy z skrzyniami złożone, są pozabierane czyli popalone; a zatym prosili nas, przez panów rad y urzędników naszych dwornych, przy nas będących, abyśmy im de nova z łaski naszej nadali y onych przy zwyczajnych wolnościach, których żydzi w państwach naszych korony polskiej y w. x. Lit. zażywaią, zachowali. Do których pomienionych żydów supliki y panów rad naszych przyczyny y proźby, za pomienionemi żydami Brzeskiemi naszymi wniesionej, przychilając się, też wszystkie wolności, prawa, swobody y bezpieczeństwa zdrowia y substancyi ich, iako poniżej mieli, deklarujemy y nadaujemy. Anaprzód, przy wszystkich placach, na których żydzi siedzą y pobudowali się kamienicami, domami, lubo to pod prawem mieyskim, zamkowym, duchownym, lubo y pod jakim innym, ponieważ na każdy najmniejszy plac, każdy prawo swoje mieć musiał, a teraz wszystkim jeneraliter poginęło; tedy ich przy wszystkich placach, którychkolwiek żydzi ante hostilitatem w dzierżeniu byli y teraz są, zachowujemy y że przy nich, lubo się już pobudowali, lubo ieszcze się budować mają, wiecznie y nieporusznie zostawać mają, warujemy z tym dokładem y deklaracją naszą, że nie większe czynsze z placów swych lubo do skarbu naszego, lubo do miasta, lubo też do kogokolwiek, na czyim gruncie siedzą, iedno takie iakie, przed opnowaniem Moskiewskim płacywali, płacić y oddawać powinni będą. Warujemy też im y to, że przy boźnicach abo szkołach swoich, gdzie kolwiek są zdawna wystawione, przy kramach, które dla

lepszego bezpieczeństwa lubo z uciśnieniem swoim pobudowali przy szkole y domach swoich zachowując ich iednak przy placach, które w rynku Brzeskim na kramy y klatki swoje mieli y dając wolność inquantum pobudować się na nich zechcą; przy łaźniach, kopiszczech, które w Brześciu mają y którego zdawnych czasów w używaniu są, bez wszelkiej przeszkody zachowani być mają. A że żydzi Brzescy zdawna wolność mieli, gorzałkę prostą y aquavitą kotłami, baniami pędzić y szynkować y przywozną ogółem kupować; tedy y napotym przy teyże wolności y prawie zostawać mają y żadney powinności za to pełnić nie mają, iedno do arendy naszej na procent nasz stołowy należący pewną kwotę według dawnego postanowienia rewizorów y kommisarzów naszych oddawać y płacić powinni będą. Tymże żydom Brzeskim według dawnych praw ich wolno szynkować winem, miodem, piwem w Brześciu robionym, lubo przywoznym, za co żadney nie powinni płacić powinności, tylko czopowe od rzecz-pospolitey uchwalone oddając. Rzemiosła wszelkie według ieneralnych żydom w państwach naszych nadanych przywileiów, wolno robić y odprawować; tedy y tymże się prawem żydzi Brzescy szczyścić się mają y rzemiosła wszelkie wolno im robić, przedawać w kramach y po ulicach będzie, nie należąc do cechów mieyskich y ich powinności y obserwacyi. A że miasto Brzeskie y kupcy w nim wszyscy nądający się do płacenia starego myta nie należą; tedy y w tym żydowskich kupców z miastem naszym, iako w prawach swoich mieli, porównywamy y przy tey wolności od płacenia starego myta zachowujemy, postrzegając też tego, aby żydzi w państwie naszym sowitemi nie byli agrawowani podatkami y ciężarami,

tedy według dawnych praw y constytucyi żydów a laudis privatis woiewództwa Brzeskiego wymuiemy, y że im podlegać nigdy nie powinni, chiba ex lege publica et consensu omnium ordinum na seymach uchwalonych deklaruiemy. Maią też to żydzi od nayaśnieyszych antecessorów naszych, królów ichmościów, pozwolono y warowano y kommisarzami utwierdzoną y postanowioną, aby pro securitate sua y dla uchilenia się tumultów, które się często na żydy od swawolnych wzniecaią, po miastach y miasteczkach, w ulicach swoich, zkąd iest weyście do nich wnosić y bramy sobie zawarte budować y wystawować mogli; iako z tego y in possessione żydzi Brzescy aż do spalenia y zburzenia miasta byli, tedy im y teraz wystawienie bram we wszystkich ulicach przy kramach swoich pozwalamy y postanowiamy, dając im moc y władzę na szabaszy y święta swoje; ale y co noc y zawsze, gdyby iaki postrzegli tumult, zamknąć się y nikogo do siebie nie puszczać, ażeby wszelkim tumultom snadniey się zabezpieć mogły; tedy mieszczanie y magistrat Brzeski równie z żydami do pohamowania y uskromienia tumultów należeć mają y tego postrzegać, aby swawolni ludzie, loźni, służby nie mający, kostyrowie, pianicy w mieście się nie bawili y onych wyganiałi. Postanowienie też mieszczan y zgodę z żydami, które iest in autentico z podpisem urodzonego woity Brzeskiego y niektórych osób ex magistratu około naprawowania y budowania mostów; tedy y zgodę y pakta z miastem a z żydami uczyniony intoto aprobiujemy, y że według tego postanowienia żydzi zachowani mają być in perpetuum deklaruiemy y daley we wszystkich innych wolnościach do ieneralnego przywilegiu od antecessorów naszych nadanych y od nas

samych confirmowanych zachować obicuiemy. Na co, dla lepszej wiary, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Krakowie, szczęśliwey koronacyey naszej, dnia dwudziestego dziewiątego miesiąca Oktobra roku Pańskiego tysiąc sześćset sześćdziesiąt dziewiątego, panowania naszego pierwszego roku. Michał król; Stanisław Waleryan Judycki — archidiakon Wileński, pisarz w. x. Lit.

My tedy król, łaskawie się skłoniwszy do wyż pomienioney proźby, ten przywilej inserowany we wszystkich punktach, klauzulach y paragrafach zachowawszy, tym listem naszym confirmujemy prawa ich y wolności od najiaśniejszego króla iegomości, antecessora naszego, na rzecz wyżey specyfikowaną, a osobliwie y terazniejszym listem naszym stwierdzając, dawne ich prawa uwalniamy, tak mieszczan, iako y żydów w Brześciu-Litewskim mieszkających od płacenia starego myta; ratione zaś placów, iakimkolwiek prawem nabytych, będących u żydów tegoż miasta Brześcia, abyście wierność wasza żadney violentiey, bezprawia onym nie czynili, ale iako z dawnych czasów, tak y teraz spokojnie trzymać y używać pozwalamy; tak ze strony kopiszcz, aby żadney ni od kogo przeszkody nie mieli, ale iako zdawna trzymali, tak y teraz trzymać onym pozwalamy. A że ciż żydzi Brzescy mieli

przy szkole swoiey bożnicę starą, nie daleko wału pobudowaną z drzewa, która przez ruinę Moskwy będącą w Brześciu spalona y na tym mieyscu do czasu małą pobudowali; tedy dzisiejszym listem naszym pozwalamy im restaurować y budować większą, tak iako z dawnych czasów była. Którym to żydom Brzeskim, aby się wierność wasza żadnego punktu, paragrafu, w tym liście naszym nie denegowali seryo napominamy y mieć chcemy, inaczey nieczyniąc dla łaski naszej z powinności swey. Na co dla lepszej wiary ręką się naszą podpisawszy, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Krakowie na seymie szczęśliwey koronacyi, dnia szesnastego miesiąca Kwietnia, roku Pańskiego tysiąc sześćset siedmdziesiąt szóstego, panowania naszego wtórego roku. У того привилею конфирмаційного при печати завѣсистей меншой в. кн. Лит., подпись рукъ тыми словами: Jan król; Andreas Kazimirus Osowski—regens cancellariae minoris magni ducatus Lithuaniae, cantor praelatus Vilmensis praepositus albae ducalis s. r. maiestatis secretarius, correxit Hołownia. Который же тотъ его королевское милости привилей конфирмаційный, черезъ особу въ верху помененую ку актикованью поданъ, есть до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ принять и уписать.

1677 г.

Изъ книги за 1677—1679 годы, стр. 2489.

508. Подтвердительная привилегія короля Яна III. жидамъ Пружанскимъ.

Въ этой привилегіи заключается первоначальная привилегія Пружанскимъ жидамъ, дарованная имъ королемъ Владиславомъ въ 1644 году и подтвержденная королемъ Яномъ Казиміромъ въ 1677 г. Въ первоначальной привилегіи жидамъ Пружанскимъ разрѣшается: покупать земли, строить дома, лавки, бани, винокурни, войсковойни, корчмы; арендовать огороды и луга; пользоваться выгонами и пастбищами; заниматься

разной торговлей; курить вино и продавать его оптомъ и въ раздробь; разрѣшается также имѣть свое кладбище и божицу по съ условіемъ, чтобы эта послѣдняя не походила на католическій костель. Подати и повинности жида обизываются нести одиноковыя съ мѣщанами—христіанами; въ дѣлахъ судебныхъ они подлежатъ суду старосты или подстаросты—съ правомъ апелляціи къ королю.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ семьдесятъ девятого мѣсяца Іюня пятнадцатого дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ, передо мною Зигмунтомъ Казимеромъ Горновскимъ — подчашимъ Смоленскимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, постановившимъ очевидно Мордухъ Шмуїловичъ и Изавель Гилеалеевичъ — жида старшіе мѣста его королевской милости Пружаное, привилей его королевское милости на паргаминѣ въ справѣ и речи въ немъ ниже помененой, всимъ жидамъ какгалови Пружанскому данный и служащій, ку активованью до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ подали въ тые слова писанный:

Jan trzeci, z Bożey łaski król Polski etc. Oznaymujemy tym listem naszym, komu by o tym wiedzieć należało, wszem wobec y każdemu zosobna. Pokładany był przed nami list confirmacyiny, na pargaminie pisany, nayiasnieyszego antecessora naszego, Jana Kazimierza króla iegomościa, żydom Prużanskim na wolne handle y rzemiosła, place, domy w mieście naszym Prużanskim będące dany,

y doniesiona iest do nas przez niektórych panów rad y urzędników naszych proźba za supliką Abrama Izakowicza — żyda Prużanskiego od wszystkich żydów Prużańskich, abyśmy ten przywilej we wszystkich iego punktach, clausulach y paragrafach powagą naszą królewską stwierdzili y umocnili, który słowo do słowa tak się w sobie ma:

Jan Kazimierz, z Bożey łaski król Polski, etc. Oznaymujemy tym listem naszym, komu to wiedzieć należy. — Pokładany był przed nami przywilej świętobliwey pamięci króla iego mościa Władysława, pana brata naszego, żydom Prużańskim na wolne handle y rzemiosła, place, domy w mieście naszym Prużańskim będące, dany, y doniesiona iest do nas przez niektórych panów rad y urzędników naszych dwornych imieniem pomienionych żydów Prużańskich proźba, abyśmy ten przywilej mocą y powagą naszą królewską stwierdzili y zmocnili, który tak się w sobie ma:

Władysław, z Bożey łaski król Polski, etc. Oznaymujemy tym listem naszym, komu to wiedzieć należy. Acześmy iene-

ralnym przywilejem naszym wszystkie prawa, przywileie, wolności poddanym naszym żydom we wszystkim xięstwie Litewskim, w miastach y miasteczkach mieszkającym, od antecessorów naszych y od świętey pamięci króla iegomością Zygmunta trzeciego, pana oycy naszego im na domy y place do mieszkania, na wolne handle y kupiectwa różnemi towarami, kramy otworzyste, place na chowanie ciał zmarłych, rzemiosła, szynki y pożywienia wszelakiego nadane, aprobowali y confirmowali. Jednak za suplikowaniem do nas żydów miasta Prużańskiego y za przyczyną panów rad y urzędników naszych dwornych, przy nas na tenczas będących, do nas wniesiono w pomienionym mieście naszym Prużańskim, w woiewództwie Brzeskim leżącym, pozwoliliśmy y niniejszym listem pozwalamy żydom domów, placów w samym rynku y ulicach ogrodów, gruntów włocznych, sianożęci nabywać, onemi dysponować, dymy wieczne y iakie chcąc budować, mieszkać, gorzałki palić, miody, piwa robić y one ogułem przedawać, albo po części w domach swoich y prywatnych naiemnych szynkować, płacąc od szynków do skarbu naszego co rok według inwentarza po złotych sześćset, a nie więcej; handle wszelakich towarów, kramy otworzyste w rynku y domach mieć, łokciem mierzyć, funtem ważyć, y rzemiosła wszelkie robić, iatki swoje zbudować, bydło skupując publice na rynku y w iatkach, przez nich zbudowanych, mięso przedawać bez dawania pleczkowego y innych podatków. Przytym y innych wszelkich w ieneralnym przywileiu naszym wyrażonych pożytków zażywać, y żywności sobie nabywać; osobliwie place, które naysposobniejsze będą rozumieli, skupiwszy bożnicę budować, tak iednak, aby nie tako-

wym kształtem iako kościoły katolickie bożnice budowali. A iesliby z dopuszczenia Bożego, z iakiego kotwiek przypadku, bożnica przez nich zbudowana zgorzała, tedy wolno im będzie na tymże miejscu, albo na inszym, gdzie sobie miejsce naysposobniejsze upatrzeć będą mogli nową zbudować, starą też naprawować; także kopiszcze swoje dla schowania ciał zmarłych mieć y one iak najlepiej będą mogli budowaniem opatrzeć y ogrodzić bez czynienia żadnych z tych placów, na których bożnica zbudowana y kopiszcze swoje mieć będą, powinności; z domów zaś, placów, ogrodów, pol y sianożęci przez nich z wolną ich dispositią nabytych zwyczajną powinność do dworu naszego Prużańskiego, a nie gdzie indziej pełnić y oddawać będą powinni; osobliwie z samych osób przed żadnym inszym sądem we wszelakich in genere sprawach stawać y sprawować się nie mają, tylko przed starostą naszym tamecznym Prużańskim, terazniejszym y napotym będącym, lubo podstarościm albo namiestnikiem iego, z wolną do nas albo sądu naszego, podług praw im służących, appellacją. Wagę y wosko-boynią, tak iako mieszczanom tamecznym żydom mieć wolno będzie. Do tego wygona na popas bydła wolno im będzie zażywać. Także woiny wiazd w puszcze naszą Prużańską zarówno z mieszczany tamecznemi Prużańskimi y s pełnieniem takowey że powinności od puszcze, iakową mieszczanie pełnią. Których to wszystkich pożytków y wolności ieneralnym listem naszym, iako osobliwie żydom Prużańskim nadanych y pozwolonych, mają spokojnie zażywać, krom żadney od starosty naszego terazniejszego Prużańskiego y na potym będących, iako też od mieszczan tamecznych przeszkody. Na co, dla lepszey wiary, ręką się

naszą podpisawszy, pieczęć wielkiego xięstwa Litewskiego przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia dwudziestego miesiąca Decembra, roku Pańskiego tysiąc sześćset czterdziestego czwartego, panowania naszego polskiego piętnastego a szwedzkiego piętnastego roku. U tego listu pieczęć mniejsza wielkiego xięstwa Litewskiego przyciśniona, a podpis rąk tymi słowy: Władysław rex; Franciszek Isaykowski—referendarz y pisarz wielkiego xięstwa Litewskiego.

My tedy król, do proźby mianowanych żydów Prużańskich, iako słuszney, za instancją panów rad, łaskawie się skłoniwszy, mianowany przywilej świętey pamięci króla iegomości pana brata y antecessora tu inserowany we wszystkich iego punktach, clausulach, konditiach y paragrafach mocą y powagą naszą królewską stwierdzamy, zmacniamy y approbujemy, oprócz iedney wysz specificoney clausuli o bożnicie żydowskiey, który paragraf tak resignujemy, aby żydzi nie mogli y nie wazyli się na bożnicę swą nowych placów skupować, ale starym się mieyscem kontentowali. A dla lepszey wiary ręką się naszą podpisujemy y pieczęć wielkiego xięstwa Litewskiego przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia trzydziestego pierwszego miesiąca Grudnia, roku Pańskiego tysiąc sześćset piędziesiątego, panowania królestw naszych polskiego wtórego, szwed-

skiego trzeciego roku. Jan Kazimierz król; Jan D. Zawisza—referendarz y pisarz wielkiego xięstwa Litewskiego:

My tedy król, do słuszney łaskawie skłoniwszy się instantyey, przez panów rad y urzędników naszych do nas wniesionej, za supliką Abrama Izakowicza od wszystkich żydów Prużańskich, ten przywilej pomienionym żydom na różne handle, place (y na żadne czynienie z tego placu, na którym szkoła ich stoł, czynszu y kopiszcze powinności) nadany, we wszystkich iego punctach, clausulach y paragrafach powagą naszą królewską stwierdzamy, zmacniamy, confirmujemy, ratificujemy y approbujemy. Na co, dla lepszey wiary, ręką się naszą podpisujemy y pieczęć wielkiego xięstwa Litewskiego przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia dwudziestego miesiąca Marca, roku Pańskiego tysiąc sześćset siedmdziesiąt siódmego, panowania naszego trzeciego roku.

У того привилею листу конфирмаційнаго подпись руки короля его милости теми словы: Jan król. Который же то привилей листъ его королевское милости конфирмаційный, черезъ Мордухая Шмуйловича и Изавеля Гилсаевича—жидовъ старшихъ кагалу мѣста его королевское милости Пружанное ку актикованью поданный, есть до книгъ кгродскихъ Берестейскихъ принять и уписатьъ.

1679 г.

Изъ книги за 1723 годъ, стр. 2109.

509. Универсалъ короля Яна III-го, подтверждающийъ универсалъ предшественника его короля Михаила, которымъ предоставляется право жидовскимъ старшимъ исключать виновныхъ жидовъ изъ своего общества и предавать ихъ гражданскимъ судамъ.

Король Янъ III-й подтверждаетъ Брестскимъ жидамъ привилегію своего предшественника Михаила, выданную имъ по слѣдующему случаю: Брестскіе жиды принесли королю Михаилу жалобу въ томъ, что между ихъ братьями стало появляться много такихъ преступниковъ, съ которыми кагалъ не можетъ справиться, а въ тоже время, по силѣ законовъ, онъ, кагалъ, не мо-

жетъ не подлежать за таковыхъ преступниковъ отвѣтственности передъ шляхтой и предъ закономъ. Король по сему случаю постановляетъ: не подвергать отвѣтственности кагалы за преступления ихъ членовъ, исключенныхъ изъ нихъ, а свидѣтельства и показанія исключенныхъ не считать дѣйствительными.

Roku tysiąc siedmsetnego dwudziestego trzeciego, miesiąca Septembra trzy-nastego dnia.

Na urządzie i. k. mości aktami starościńskimi, przede mną Franciszkiem z Chrzanowa Chrzanowskim — łowczym y podstarościm sądowym województwa Brzeskiego, stanawszy personaliter niewierny żyd Kiewa Dawidowicz, ten przywilej i. k. mości, ieszcze w roku tysiąc sześćset siedmziesiąt dziewiątym, miesiąca Maia szóstego dnia susceptowany, a dotychczas do xiąg nie inserowany, interim ad acta grodu Brzeskiego podał, w te słowa pisany:

Jan trzeci, z Bożey łaski król polski etc. Oznamujemy tym listem naszym konfirmacyjnym, komu to wiedzieć należy. Pokładany był przed nami list uniwersał, ręką nayiaśniejszego antecessora naszego, świętey pamięci króla imści Michała podpisany y pieczęcią większą w. x. Lit. przyciśniony, żydom starszym po różnych mieyscach y kątach w wielkim xięstwie Lit. mieszkającym, dla po-

wściągnięcia y pohamowania żydów swawolnych даны, który słowo w słowo tak się w sobie ma:

Michał, z Bożey łaski król polski etc. Oznamujemy tym listem naszym uniwersałem, komu to wiedzieć należy, mianowicie wszystkim urzędom, sądom ziemskim, grodzkim, y innym wszelkim in genere w państwach naszych, w województwach, powiatach, miastach, miasteczkach y dworach w wielkim xięstwie Litewskim będącym y odprawującym y onych wszelkiey praeeminentiey y prerogatywy wielmożnym urodzonym officialom wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. Wielmożni, urodzeni uprzemie y wiernie nam mili! Donosimy uprzemie y wiernie wam do wiadomości. Iż suplikowali nam żydzi starsi, po różnych mieyscach y kątach w wielkim xięstwie Lit. będący, mieszkający, przez panów rad urzędników dworu naszego, iż mnoży się siła takowych żydów między narodem ich żydowskim, którzy wyrządzają tak szlachcie, iako innym chrze-

ścianom przykrości, a za takowych na wszystkich żydów zawzięty rankor bywa, których w swej woli będących żydów starsi żydzi dla extensii wielu panów od złych nałogów pohamować nie mogą y podług praw, przywilejów y statutów swoich sądzić onych y karać. Przeto po urzędach zwyż spomnionych, zwłaszcza grodzkich zamkowych, mieć chcemy, aby za wiadomością onych przez żydów starszych, jako występny był karany, a po exekucyey wolno im będzie takiego przestępnego z półku y zboru swego wyłączyć; a gdzieby iuż taki z liczby onych exclusus miał komużkolwiek złości y afront uczynić, za takiego iuż żaden z żydów pokutować nie będzie, za siebie iuż samego ten występny respondere każdemu żydom w wielkim xięstwie Litewskim będącym starszym, w miastach, miasteczkach naszych y państwach naszych duchownych, świeckich wolno będzie żydów kosterów, złoczyńców, niepowsięcających od złości, za wiadomością zamkową y za wpisem takich w grodzie ich podług występków karać et de suo ordine excludować; a gdyby iuż taki wyłączony przeciwko żydom miał świadczyć, takiego świadectwa nie ważne być mają, y z takiego każdego występnego nigdzie żydzi turbowani y penowani być nie mają, wiecznemi czasy warujemy; aby ten nasz list uniwersał wszędzie miał swój walog, my podług niego uprzeymie y wiernie sprawowali żydami, a dla lepszej wiary przy pieczęci w. x. Lit., własną ręką podpisujemy się. Dan w Warszawie, dnia dwudziestego ósmego miesiąca Czerwca, roku Pańskiego MDCLXXII, panowania naszego roku. Michał król; Michał Drucki Sokoliński — pisarz w. x. Lit.

Wniesiono iest oraz do nas przez panów rady y urzędników naszych dwornych y imieniem żydów Brzeskich, Grodzieńskich starszych suplikę, abyśmy ten list uniwersał onym służący stwierdzili, zmocnili. My tedy król, do supliki pomienionych żydów łaskawie się skłoniwszy, ten list uniwersalny inserowany, we wszystkich iego punktach mocą y powagą naszą królewską stwierdzamy, zmacniamy, konfirmujemy; a po urzędach sądowych zwyż spomnionych, w wielkim xięstwie Litewskim odprawujących się, aby żydzi w. x. Lit. przy tym liście uniwersale y nadaney im takowej wolności cale y nienaruszenie zachowani byli, moc dodaliśmy. Na co, dla lepszej wiary, ręką własną podpisawszy się, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Grodzie, na seymie koronacyinym, dnia 3-go Lutego miesiąca, roku Pańskiego MDCLXXVI, panowania naszego wtórego roku.

U tego przywileju podpis ręki najjaśniejszego króla i. mości przy pieczęci w. x. Lit., temi słowy: Jan król. Inscriptia zaś na tymże przywileju takowa: Confirmacia uniwersału do wszystkich żydów wielkiego xięstwa Litewskiego ad suplice żydów starszych w. x. Lit. wydanego. Na tymże uniwersale suscepta dawniejsza taka: roku tysiąc sześćset siedmiesiąt dziewiątym, miesiąca Maia szóstego dnia ten list i. k. mości confirmacyiny. Marko Moyżeszowicz — żyd Brzeski do akt grodu Brzeskiego podał. Zygmunt Hornowski — podczaszy Smoleński, podstarości Brzeski. Który to takowy ten uniwersał za oczewistym podaniem iest do xiąg grodzkich Brzeskich przyjęty y zapisany.

1576 г.

Изъ книги за 1577—1580 годы, стр. 961.

510. Привилегія короля Стефана Баторія, подтверждающая двѣ привилегіи Сигизмунда Августа о томъ, чтобы не обвинять безъ доказательствъ и не судить иначе какъ королевскимъ судомъ жидовъ, обвиняемыхъ въ убіеніи христіанскихъ дѣтей и въ злоупотребленіи евхаристіею.

Король Стефанъ Баторій симъ универсаломъ доводитъ до всеобщаго свѣдѣнія, что, вслѣдствіе неосновательныхъ толковъ, направленныхъ противъ евреевъ съ цѣлію изгнанія ихъ изъ предѣловъ в. кн. Литовскаго и ничѣмъ не доказанныхъ—будто евреи убиваютъ христіанскихъ мальчиговъ и злоупотребляютъ святыми дарами для своихъ религіозныхъ обрядовъ, онъ король, подтверждаетъ евреямъ двѣ привилегіи Сигизмунда Августа по поводу такихъ же точно толковъ и объщаетъ судить всехъ распространителей такихъ зложелательствъ смертью, въ случаѣ если они, распространители, не подтвердятъ своихъ показаній посвидѣтельствомъ 4-хъ христіанъ и 3-хъ евреевъ, вполне заслуживающихъ довѣрія, какъ это постановлено во второй привилегіи Сигизмунда Августа.

Лѣта Божіея Нароженія 1577, мѣсеца Апрѣля 20 дня.

Пришедши на вѣдь до замку господарского староства Берестейского, предъ мене Павла Соклинского—городничого замку Берестейского, оставленого на мѣсцу вельможного пана его милости, пана Троцкого, въ одѣханью пана Малхера Райского—подстаростего Берестейского, жидове мѣста его королевское милости Берестейского—Илья Липчикъ, Фишеръ и Гудичъ, Лазарь Ошковичъ, Тобіанъ Богдановичъ, Бениашъ Салмановичъ—сами отъ себе и отъ всехъ жидовъ, мѣшкающихъ въ томъ же мѣстѣ Берестейскомъ и въ панствѣ его королевское милости великомъ князствѣ Литовскомъ, и повѣдили предо мною, ижъ король его милость теперешній Стефанъ, панъ нашъ милостивый, рачилъ имъ, жидомъ, всимъ, у великомъ князствѣ Литовскомъ, привиліемъ его милости господарскимъ подтвердить привилія и де-

крета светое и славное памети короля его милости Жигимонта Августа, пана нашего зешлого, около сакраменту и рѣзанья дѣтей христіанскихъ, якіи доводъ на нихъ въ таковыхъ речахъ быти маеть, оставивши тежъ то его королевская милость на власный судъ свой господарскій. Якожъ покладали передъ мною на вѣдь тотъ привилей потверженья его королевское милости, просечи абы до книгъ кгродскихъ староства Берестейского тотъ привилей ихъ уписанъ былъ. А такъ я, онаго привилію ихъ на перкгаменѣ писаного огледѣвши, подпись руки и печать его королевское милости и тежъ подписи руки писара его милости господарского—пана Матея Савицкого, видѣвши и бачачи въ томъ просьбу ихъ быти слушную, велѣломъ тотъ привилей ихъ до книгъ кгродскихъ староства Берестейского уписать, который же слово до слова такъ се въ собѣ маеть:

Степанъ, Божю милостью король польскій, и проч. Ознаймуемъ симъ нашимъ листомъ всемъ посполите а каждому зособна нынѣшнимъ и на потомъ будучимъ.

Били намъ чоломъ подданные наши, вси жидове, которые мѣшкають въ панствѣ нашемъ великомъ князствѣ Литовскомъ, такъ мѣстахъ малыхъ нашихъ господарскихъ, яко и князскихъ, панскихъ и землянскихъ, духовныхъ и свѣтскихъ и покладали передъ нами двы листы на паперѣ писанные, одинъ короля его милости славное памяти Жикгимонта Августа, продка нашего, подъ печатью и подписомъ власное руки его королевское милости, а другій выписъ зъ книгъ замку Берестейского, до которыхъ листъ короля его милости слово отъ слова есть вписанъ, на которыхъ за певными свѣдетствы учиненъ есть имъ варунокъ невинное помовы о сакраментъ и о рѣзаньи дѣтей христіанскихъ, ижъ они сакраменту а ни крове дѣтей христіанскихъ николи въ законѣ своемъ не потребуютъ, отъ чего его королевская милость учинити рачилъ ихъ вольными. А елибы ся коли трафила таковая на нихъ помовка зъ васни черезъ кого колвекъ, ино на тыхъ листѣхъ его королевское милости доводъ есть на то описанъ, якимъ обычаемъ таковые мають быти сужены. И били намъ чоломъ, абыхмо тые декрета и листы короля его милости нашимъ листомъ подтврдили. А такъ мы, господарь, зъ воли Божое вступивши на столицу панствъ нашихъ и зваючи повинность нашу господарскую держати каждому стану права ихъ, теды и тыхъ подданныхъ нашихъ жидовъ панства нашего великого князства Литовского при ихъ правѣхъ заховавши, привилія отъ

продковъ нашихъ наданные, вжо есмо привиліемъ нашимъ утвердили. А тые листы два, предъ нами покладанные, ижъ суть на папери писаны, для речи вѣчистое велѣли есмо въ сесь нашъ листъ на паркгаминъ вписати, которые одинъ по другомъ слова отъ слова такъ се въ собѣ мають:

Жикгимонтъ Августъ, Божю милостью король польскій, и проч. Княземъ, паномъ, воеводитомъ, каштеляномъ, старостамъ, кнежнямъ, панямъ вдовамъ, державцамъ и всемъ вранникомъ, земскимъ повѣтовымъ, земляномъ, двораномъ нашимъ, войтомъ, бурмистромъ, радцомъ въ мѣстахъ и земляхъ нашихъ господарскихъ и князскихъ, панскихъ, духовныхъ и свѣтскихъ, по всему панству нашему великому князству Литовскому, ознаймуемъ вамъ. Што перво сего въ мѣстахъ нашихъ въ Бѣльску и Нарви была помова на жиды, которые отъ справецъ поборовъ и мытъ нашихъ, Давыда Шмерлевича а Изака Бородавки, жидовъ Берестейскихъ, на прикоморкахъ коморы Подляшское мытъ и поборовъ скарбу нашего перестерегали, якобы мѣли тамъ дитя христіанское зарѣзати, злосливый учинокъ надъ родомъ христіанскимъ поминаючи. Ино кгда ся тая речъ предъ насъ, господаря, была приточила, тогды зъ доводовъ светого письма, же крове христіанское жидове николи не потребуютъ, але причины звазненъ на нихъ покладанные зъ стороны нѣкоторыхъ подданныхъ нашихъ, абы могли жидовъ зъ мѣстъ нашихъ выкоренити и изъ инныхъ нѣкоторыхъ явныхъ выводовъ жидовскихъ, предъ нами на онъ часъ оказанныхъ, вчинили есмо вырокомъ нашимъ господарскимъ отъ того обвиненъя вольными. А убеспечаю-

чи ихъ, абы черезъ то неслухными помовками о рѣзаньѣ дѣтей и о сакраментѣ не были пренагабани, дали есмо имъ ку мѣшканью ихъ свободному водле привилейвъ продковъ нашихъ королей великихъ князей ихъ милости, знову привилей нашъ господарскій, вызволяючи въ таковой речи о рѣзаньѣ дѣтей и о сакраментѣ. Еслибы гдѣ въ панствахъ нашихъ мѣла таковая помовка объявитися на нихъ отъ всякого квалту, насильства и моцы судовное, отъ всихъ воеводъ, старость и державецъ нашихъ, а беручи то на власный судъ нашъ господарскій; на которомъ привилей нашомъ якій доводъ на жида въ таковомъ обвиненью маеть быти чиненъ и иные артикулы достаточне суть описаны. Который привилей мѣли они вездѣ на вратахъ замковыхъ и мѣстскихъ до книгъ уписати и выволати вездѣ на торгахъ и селахъ, абы о томъ вѣдаючи не важилъ се никто съ такими помовками згола втекатисе до насъ и врадовъ нашихъ, хоба ижъ бы явивши доводы, въ привилейю нашомъ описанные, могъ коли кто на жида довести, але ижъ бы того привилейя нашего нигдѣ на вратахъ не уписали и обволати не дали. Про то въ тыхъ прошлыхъ часѣхъ знову въ мѣстечку Росошскомъ, тивуна Виленского пана Стапислава Нарушевича, на слугу того-жъ Бородавки справцу поборовъ и мытъ нашихъ таковая жъ помова о зарѣзаньѣ дѣтей хрестіанскихъ вынурила се была, которое справы и зъ розказанья нашого подканцлерый нашъ великого княства Литовскаго, маршалокъ дворный староста Берестейскій и Кобринскій панъ Остафей Воловичъ, будучи теперь у Берестыи, яко тотъ въ которомъ староствѣ тая речь поновила се,

судовне смотрѣлъ; гдѣ очевисте отъ Росошского врадника и мѣщанъ пана тивуна жалоба на жида того учинку невозможнаго доходячи доводы, але голыми и отменными въ словехъ свѣдками попирано, то все панъ подканцлерый на письмѣ и устне намъ господару ознаймиль. Съ которого мы достаточне вырозумѣвши, же не мѣли правныхъ и слушныхъ и водле привилейвъ жидовскихъ доводовъ Росошане, ино вчинили есмо жидовъ отъ такового обвиненья вольными, на што и вырокъ нашъ имъ есть данъ. А ижъ першого привилейя нашего въ той речи имъ данного, нигдѣй не оказали и до книгъ на вратахъ не уписали и не выволали, о которыхъ у вѣдомость вамъ посолите доносечи, за чимъ бы не важилъ се никто голыми повѣстми кидатися на жида, тогда ижъ се теперь въ Росошу надъ ними показало, сами себе жидове въ той мѣрѣ винни. Вѣдъ же ижъ зъ ласки наше господарское, яко инымъ народомъ инувѣрцовъ, въ панствахъ вольно перемѣшкываючихъ, поживанья слушного уживати, также и жидомъ, которые за привилейями продковъ нашихъ и нашими господарскими въ панствахъ нашихъ перемѣшкывають не звыкли есмо и не хочемъ нарушати правъ ихъ: про то, яко привилейя на Бѣльскую помову, такъ и вырокъ теперешній на Росошанъ обвиненье, которыми есмо о зарѣзаньѣ дѣтей дозволили ихъ зъ неслухныхъ свѣдечствъ вольными учинити. Теды симъ листомъ нашимъ допускаемъ вездѣ до книгъ замковыхъ земскихъ и мѣстскихъ по всемъ панствѣ нашомъ великомъ княствѣ Литовскомъ, такъ въ мѣстѣхъ и замкахъ нашихъ господарскихъ, яко и князскихъ, панскихъ,

и духовныхъ вписати обмовленье по торгомъ всимъ у вѣдомость людемъ всякого стану донести, яко бы ся черезъ то позагамовали съ такими не певными рѣчи до насъ, господаря, и до врадовъ нашихъ втекати, ижъ бы таковое обиненье слушне доводы такими, яко въ привильяхъ нашихъ суть описаны, предъ нами самимъ господаремъ, то есть съ тремя жидами, а чотырма хрестіаны, людьми добрыми и осѣлыми досвѣдочно и оказано и явне переведено было,—вы бы о томъ вѣдали, а веде сего розказанья нашего заховываючися книгъ врадовыхъ на вписанье тыхъ нашихъ привильевъ и листовъ жидомъ не боронили, и обволати вездѣ по торгохъ допущали тотъ артикулъ зъ статуту правъ земскихъ, абы таковые помовцы на бачности мѣли, ижъ хто на кого ведетъ а не доведетъ, тымъ самъ маеть быти каранъ; а въ якихъ речахъ ино тотъ артикулъ въ статутѣ есть, нехай каждый себе смотритъ. Писанъ въ Люблинѣ, лѣта Божого Нароженья тысяча пятьсотъ шестьдесятъ шестого, мѣсеца Мая двадцатого дни. Sigismundus rex; Матей Савицкій—писарь и секретарь.

А то другій листъ съ книгъ замку господарского староства Берестейского:

Лѣта Божого Нароженья тысяча пятьсотъ семьдесятъ второго, мѣсеца Мая первого дня, въ недѣлю. Пришедши до владу господарского до мене Миколая Суходольского, — подстаростего Берестейского жидомъ мѣста Берестейского—Лазарь Пейсаковичъ, Липманъ Шмерлевичъ, Мошей Кукликовичъ и иншіе, оказали передо мною привилей его королевское милости, писаный на пардаманнѣ,—данный имъ всимъ жидомъ

въ Парчевѣ о нѣкоторые ихъ долеглости, въ томъ привилью значне описанные, и просили мене, а тыхъ тотъ привилей ихъ для всякое речи пригодное, до книгъ кгородскихъ вписати велѣлъ; которого привилья я огледавши видѣлъ есми его быти припечатованого печатью его милости господарскою и подпись руки писмомъ польскимъ господара короля его милости Жикгимонта Августа, такъ тежъ подпись руки славное памяти небожчика пана Миколая Радвила—воеводы Виленского, за просьбою тыхъ вышей мененыхъ жидовъ, велѣлъ есми его до книгъ кгородскихъ вписати, который слово отъ слова такъ ся въ себѣ маеть:

Жикгимонтъ Августъ, Божю милостью король польскій. Ознаймуемъ симъ нашимъ листомъ нынѣшнимъ и на потомъ будущимъ. Ижъ били намъ чоломъ подданные наши жидове великого князства Литовского и жаловали передъ нами о томъ, штожъ дей врадники наши ихъ не водлугъ правъ, которые мають наданья отъ предковъ нашихъ славное памяти и тежъ отъ пана отца нашего, судять и заховываютъ, и званившися на нихъ, приправуютъ ихъ о горла и о маестности ихъ; о чомъ до насъ втекшися, зъ велими жалобами своими, ижъ дей великіе кривды, шкody и мордерства терпять противъ правомъ своимъ, которые мають наданые, и просили насъ, абы есмы ихъ осмотрѣли, абы ся имъ такіе кривды большей надъ право не дѣяли. И къ тому тежъ намъ били чоломъ, абыхмо ихъ обваровали и узычили тогожъ права, которого есмы узычили браты ихъ, жидомъ короннымъ, звлаца о тые артикулы два, што ся тычетъ о мордованнѣ дѣтей хрестіянскихъ и о сакраментъ. Атакъ ся намъ видѣли просьбы

тыхъ жидовъ великого князства Литовского быти слушныи, поневажъ мы повинни кождоу съ подданныхъ нашихъ, якогжъ кольвекъ рожаю въ покою а справедливости заховати, абы ся надъ право никому не дѣяло. И тежъ видѣли есьмо права имъ наданыи отъ предковъ нашихъ и отца нашего славное памети; и надъ то видѣли есьмо патера крестіанского свѣдѣцтво, въ которомъ описуетъ, ижъ они тому невинни и того не потребуютъ. Тогда есьмо призволили на тое жеданье ихъ и даемъ имъ на вѣчныи часы тое, што ся теперь стало въ Бѣльску о мордованѣхъ дѣятии крестіанского обвиненье на нѣкоторого жида, и гдѣ бы ихъ кольвекъ въ князствѣ Литовскомъ который жидъ былъ обвиненъ о мордованѣхъ дѣтей крестіанскихъ, або о сакраментъ; тогда приказуемъ всимъ владникомъ нашимъ, княземъ, паномъ старостомъ и всимъ инымъ, такъ духовнымъ, яко и свѣтскимъ, абы жаденъ такого жида въ той мѣрѣ не судилъ, але жебы былъ на поруку выданъ на два жида тогожъ мѣста, або если бы въ томъ мѣстѣ жидовъ не было, тогда другого мѣста близкого, до розсудку нашего и то ни гдѣ индей не маемъ судити, одно на вальномъ сеймѣ, гдѣ будемъ съ зуполною радою нашою сидѣти. А гдѣ бы тотъ жидъ такъ барзо по себе поруки не далъ, тогда маеть быти посаженъ до везѣнья и то не до тяжкого, але на мѣсцѣ почтливомъ; а скоро бы по собѣ поруку далъ, тогда маеть быти волень отъ везѣнья. А гдѣ бы тая речъ передъ насъ пришла, гдѣ будемъ съ зуполною радою нашою на вальномъ сеймѣ сидѣти, тогда маеть тымъ правомъ судити, то есть: хтобы жида о замордованье дѣтей або о сакраментъ обвинилъ; тогда маеть на него доводити

чотырма крестіанми, добре осѣлыми и неподозрѣнными, а трема жида также неподозрѣнными; а гдѣ бы того не довелъ водлугъ обвиненья таковыми свѣтками, таковой маеть быть каранъ горломъ и маетностію. А еслибы якіе листы отъ насъ або канцеляреи нашеи вышли тому привиллеви противныи, тогда мы, господарь, симъ нашимъ листомъ тые листы касуемо, а тые привилля въцѣлости зовсими артыкулами зоставуючи, што маеть вѣчне а непорушне трвати. А если бы который зъ владниковъ нашихъ сему розказанью нашему противитисе мѣлъ, тогда мы приказуемъ подъ ласкою нашою и подъ зарукою десеть тысячами копами грошей, абы иначе того не чинилъ. А для лѣпшого свѣдомости печать нашу казали есьмо завѣсити, руку нашу подписали. Данъ въ Парчевѣ, року Божого Нароженья тысяча пятьсотъ шестьдесятъ четвертого, мѣсеца Августа девятаго дня. Съ которого листу его королевское милости, на речъ вышешмененую до книгъ кгородскихъ уписаного, и выпишь жидове подъ печатью моею собѣ взяли. Писанъ у Берестьи. Василій Григоровичъ—писарь кгородскій Берестейскій.

А такъ мы, господарь, зъ ласки нашеи господарское, тые оба-два листы въ сесь нашъ листъ слово отъ слова вписаныи и вси артикулы, меновите въ нихъ доложонные, потвержаемъ и умоцняемъ симъ нашимъ листомъ, потверженьемъ на вѣчныи часы: ижъ гдѣ бы кольвекъ въ панствѣ нашемъ, великомъ князствѣ Литовскомъ, таковая помова у когоромъ-кольвекъ воеводствѣ, въ мѣстѣхъ и селлахъ нашихъ господарскихъ и князскихъ, панскихъ, духовныхъ и свѣтскихъ притрафила; тогда не инымъ обычаемъ, одно та-

кимъ мають быти сужоны и при томъ захованы, яко въ тыхъ листѣхъ и декретѣхъ короля его милости славное памети есть описано и обваровано. И на то дали есмы тымъ жидомъ помененымъ, подданымъ нашимъ, у великомъ князствѣ Литовскомъ, сесь нашъ листъ привилей, съ подписомъ руки наше господарское, до которого на твердость всихъ речей и артикуловъ, въ немъ описаныхъ, и печать нашу привѣсити есмы розказали. Писанъ у Варшавѣ, лѣта Божого Нароженья ты-

сеча пятьсотъ семьдесятъ шостого, мѣсеца Августа шостого дня.

У того потверженья его корелевское милости подписы рукъ тыми словами: Stephanus rex; Матей Савицкій—каштелянъ Подляшскій, великото князства Литовского писарь. Которое-жъ уписанье листу привилейя его корелевское милости, потверженья того декрета господарского до книгъ кгродскихъ староства Берестейского записано, и тотъ выписъ съ книгъ подъ моею печатью, имъ жидомъ данъ есть. Писанъ у Берестыи.

1576.

Изъ книги за 1577—1580 г., стр. 2050.

511. Листъ короля Стефана Баторія, потверждающій прежнія привилегіи жидамъ в. кн. Литовскаго, выданныя прежними королями.

Король Стефанъ Баторій симъ листомъ доводитъ до всеобщаго свѣдѣнія, что во исполненіе обѣщаннаго имъ при коронаціи сохраненія правъ и вольностей для всѣхъ вообще сословій рѣчипосполитой, онъ потверждаетъ жидамъ в. кн. Литовскаго — Трокскимъ, Новгородскимъ, Город-

ненскимъ, Брестскимъ, Пинскимъ и Тыковинскимъ сохраненіе всѣхъ ихъ какъ сословныхъ, такъ и личныхъ особенныхъ правъ, освобождаетъ ихъ отъ подсудности прочимъ судомъ кромѣ гродскихъ и даетъ имъ право апеллировать на обидчиковъ къ самому королю.

Лѣта Божого Нароженья 1577, мѣсеца Октебра 17 дня.

На врадѣ замку господарского Берестейского передъ мене Мальхера Райского—подстаростего Берестейского, пришедши жидове мѣста Берестейского старшіе Тобіяшъ Богдановичъ и Фишель Кгудичъ сами отъ себе и именемъ всихъ жидовъ збору Берестейского, покладали листъ его корелевское милости господаря, нашего милостивого подъ печатью ихъ съ подписомъ руки его милости господар-

ское, потверженье всихъ правъ, листовъ и привилейевъ ихъ жидовскихъ, отъ прошлыхъ королей ихъ милости Польскихъ и великихъ князей Литовскихъ на вольности имъ даныхъ, и просили, абы тое потверженье его корелевское милости до книгъ кгродскихъ староства Берестейского было уписано, которое-жъ слова до слова такъ ся въ собѣ маеть:

Во имя Божее станься. На речъ вечное памяти. Ижъ sprawy людскіе, которые суть памяти годные, съ ча-

сомъ минають и въ забытѣ приходять, кгда письмомъ обварованы не бывають; для того мы, Стефанъ, Божью милостью король Польскій и проч. ознаймуемъ симъ листомъ нашимъ нынѣшнимъ и на потомъ будущимъ, кому будетъ потреба того вѣдати. Кгда есмо зъ воли и прозрѣнья Божого на тыхъ панствахъ, коронѣ польской и великомъ князствѣ Литовскомъ, зъ сполного зезволенья пановъ радъ духовныхъ и свѣтскихъ, также и всихъ становъ короны польское и великого князства Литовского посажоный; тогда яко, есмо первѣй при поприсяженью на коронации нашей въ Краковѣ, такъ потомъ при присязѣ нашей, которую есмо всему великому князству Литовскому чинили у Варшавѣ, то есмо варовали: ижъ вси права и привилья и вольности и вси листы духовные и свѣтскіе, такъ посполитые, яко и особливые, вшелякого стану, якого-кольвекъ стану и поволанья народу и зацности отъ королей польскихъ и великихъ князей Литовскихъ, предковъ нашихъ, наданные, въ цѣлой зуполности, непорушне заховати обѣцали. Зачимъ пришедши передъ насъ поданные наши жидове зъ мѣсть великого князства Литовского Троцкіе, Новгородскіе, Берестейскіе, Городенскіе, Пинскіе и Тыкотинскіе, которые зстародавна у справахъ закону своего до зборовъ жидовскихъ великого князства Литовского належать, иншіе жидове зборовъ тыхъ мѣсть вышей мененыхъ прислухаючіе, въ мѣстахъ и селахъ у великомъ князствѣ Литовскомъ будучіе, дома и маестности свои, якіе-жъ кольвекъ тамъ маючіе, бьючи намъ чоломъ, покорне насъ просили, абыхмо имъ вси права, привилья, вольности и вшелякіе листы,

такъ особливые, яко посполитые, пакта, умовы и постановенья черезъ угды съ певными мѣстами въ панствахъ нашихъ учиненые, черезъ наяснѣйшіе короли Польскіе и великіе князи Литовскіе, предки наши, тымъ жидомъ наданные, при которыхъ они часовъ панованья предковъ нашихъ были заховани и зъ нихъ ся веселили, особливимъ листомъ нашимъ утвердили и умоцнили, ино ачькольвекъ однакимъ способомъ, яко и иншимъ подданнымъ нашимъ такимъ черезъ листы посполитые даные, все право подтвердили. А вѣдъ же предъ се прихилиючися просьбѣ и чоломбитью жидовъ вышей мененыхъ въ продъ речоныхъ мѣстахъ нашихъ великого князства Литовского оселыхъ, кгда кольвекъ въ иншомъ мѣстѣ нашомъ мѣшкаючихъ, тымъ листомъ нашимъ вси права, привилья, вольности и вшелякіе листы слушне, отъ предковъ нашихъ наданные и постановленые, пакта и умовы зъ мѣстами и зъ мѣстечками учиненые, на остатокъ и звычай, которыхъ предковъ ихъ и они сами за часу панованья предковъ нашихъ, наяснѣйшихъ королей польскихъ и великихъ князей Литовскихъ, такъ въ купчествахъ и въ иншихъ речахъ уживали, имъ посполите и особливе слушне наданные, которыхъ они уживаючи съ того се веселили и которые вси въ томъ листѣ нашомъ наменованые и выражоные, або выписаные мѣти хочемъ, такъ посполитые, яко и особливые, варуючи, жебы посполитость черезъ особливость, а особливость черезъ посполитость ничего не увоймовала, ани уменьшала, во всихъ ихъ пунктѣхъ, артыкулахъ и клявулахъ и кондыціяхъ утвердити умыслили есмо; якожъ симъ листомъ нашимъ утвержаемъ и умоц-

няемъ, сказуючи досконале, ижъ тые вси права, привилъя, умовы и поставленья зъ мѣстами учиненные жидомъ, всимъ вобецъ и кождому зособна въ панствѣ нашомъ великомъ князствѣ Литовскомъ мѣшкающимъ, наданные къ тому звычайу, которыхъ они уживали при зуполной mocy и цѣлости своей захованые быти мають вѣчными часы, не иначею одно, яко бы особливе на семь листѣ нашомъ выражены и меновите выписаны были, которые жидове не до иншого влады и врадовъ, одно до зверхности нашею господарского, воеводъ и старостъ нашихъ, подь которыми хто зъ нихъ мѣшкаеть, поддаватися не повинни будутъ и не иншихъ правъ, одно яко артыкулы и привилъя ихъ въ старомъ статутѣ есть описано и которыхъ до сихъ часовъ

они сами и потомкове ихъ уживали сами справованы и сужоны быти мають. И на то есмы всимъ жидомъ, въ панствѣ нашомъ великомъ князствѣ Литовскомъ мѣшкающимъ, дали сесь нашъ листъ, подписавши рукою нашею, до которого на твердость и печать нашу привѣсити есмы розказали. Писанъ у Тыкутинѣ, лѣта Божого Нароженья тысяча пятьсотъ семьдесятъ шестого, мѣсеца Юля двадцатого дня.

Въ того листу подпись руки его королевское милости. Которого жъ листу его королевское милости до книгъ городскихыхъ староства Берестейского уписаного и выписъ жидомъ вышешпомененымъ Тобяшу Богдановичу, Фишелю и Гудичу подь печатью моею есть данъ. Писанъ у Берестьи.

1576 г.

Изъ книги за 1690—1692 годы, стр. 729.

512. Листъ короля Стефана Баторія, запрещающій обвинять жидовъ въ кражѣ и умертвленіи христіанскихъ дѣтей и поруганіи таинства евхаристіи.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ деветдесятого, мѣсеца Октября шестнадцатого дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ, передо мною Яномъ Бенклевскимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, постановившисе очевисто жидъ, сындикъ кагалу Берестейского, Саломонъ Михаловичъ, тотъ екстрактъ съ книгъ кгородскихъ Познанскихъ латинскимъ писмомъ писанный, на речъ въ томъ жо екстрактѣ выражоную, перъ обятамъ до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ подаль, въ тые слова писанный: Actum in castro Poznanensi, feria quinta, ipso die festi sancti Aegidii, anno Domini

millesimo quingentesimo septuagesimo octavo oblatae sunt ad ingrossandum in acta officii praesentis pro parte Judaeorum Posnaniensium literae pergamenae infra scriptae, titulo et manus subscriptione serenissimi olim principis Stephani, regis Poloniae etc. atque sigillo maiori regni Poloniae communitae et obsignatae, sanae, securae, integrae omnique nota suspicionis, ut ex eis apparebat, carentes, quarum tenor de verbo ad verbum in hunc sequitur modum:

Stephanus, Dei gratia rex Poloniae etc. Significamus nostris hisce literis in univsum et singullatim omnibus, quorum interest. Quod cum ad nos auresque nostras res

atque cum ut ante hæc fortasse nobis indubitæ vita magnopere mirandæ de occidendis christianorum per Iudæos pueris, et potissimum nunc sublato necatoque in terra Gostinensi cuiusdam nobilis, dicti Studzienski, puero pervenissent; eiusque facinoris Iudæi non insimularentur modo, sed accusarentur, etiam rem nobis dignam visam esse. Cuius veritatem adamussim diligenterque investigaremus et perquireremus atque eo etiam diligentius, quod accusationem hanc de furto abstrahendis ac necandis per Iudæos pueris deque divinissimi sacramenti per eosdem emptionem non recens neque nunc primum natam esse, sed iam pridem in vulgo iactari ac multas eo nomine excitatas esse sæpius tragedias, ex multorum recognoscione didicerimus. Itaque, cum nobiles prædicti prævie apud nos hoc nomine de Iudæis quaerentur puerumque mortuum commonstrarent, diligentem eius rei inquisitionem fieri volebamus. Id vero, cum ab officialibus nostris summa cura fieret addesentque Iudæi ac res utrinque probationibus et documentis examinarentur, compertum est, non modo nullam eius facinoris penes Iudæos culpam esse, sed ne suspicione quidem, immo ipsos nobiles, cum viderent vanam se opinionem secutos esse nullumque facti huius crimen in Iudæis conspicerent, non expectata nostra sententia discessisse, quod posteaque factum esset. Iudæi, quia satis superque sua hac in parte comprobant innocentiam, graviter apud nos demum conqaesti sunt. Quod hoc nomine obvulgati sunt, quandam de illis opinionem, quasi sanguine christiano opus habeant puerosque christianos conquerant et necent et quasi Divinissimum Sacramentum magnopere expetant, emtumque a christianis, et ex illo sanguine humanum eliciant, non totum plurimas per-

ferant molestias, sed multi ex illis vitæ etiam periculum adierint tormenta-que et cruciatus pertulerint, turpi etiam morte perierint; quam vero iniuste et præter meritum antecessorum nostrorum decretis atque privilegiis commonstrarunt, tandemque diligenter ac submisse nobis per quosdam consiliarios nostros supplicarunt, ut aliquum modum et rationem aliquam iniremus, quomodo calumniarum, molestiarum iniuriarumque, quas ob id patiuntur finis tandem aliquis reperiatur. Quibus supplicationibus nos permoti volentesque viam eiusmodi calumniis præcludere, ac causam turbarum et carnificinam, quam sæpius Iudæi immerito ob id subitant amputare de certa nostra scientia de consilioque senatorum nostrorum statuimus, ne amplius quisquam Iudæis, in regno et dominiis nostris consistentibus illegitime furtum atque necem puerorum christianorum, emptionemque divinissimi sacramenti cum ab utraque horum alieni fuerint, imputare eosque harum rerum insimulare, vel apud iudicem seu magistratum quemvis accusare audeat et præsumat, eo enim ipsa ostenderunt, quæ de illis hoc nomine conficta sunt, ut plerumque fuisse res veritati contrarias neque illos vel sanguine opus habuisse vel sacramentum divinissimum expetivisse. Quare quicumque id ausus fuerit, cuiuscunque sit ille conditionis, quod inde multæ turbæ nascantur atque proveniant; cum propterea severe puniri volumus, hoc est: qui insimulaverit eorum Iudæos, is puniri debetur calumniator, qui vero accusaverit apud iudicem atque capitanealem et citationem ad id Iudæo intenterit, is paena talionis hoc est capitatis puniri debet. Quod nostrum decretum ad notitiam omnium et singulorum quorum id interest, maxime vero pala-

tinorum, castellanorum, capitaneorum et eorum loca tenentium, ac quorumvis magistratum proconsulumque et consulum deductum esse volumus, mandantes, ut in omnibus iuxta illud sese gerant et conservent, caeterisque ad notitiam deducant secusque pro gratia nostra ne fecerint. In cuius rei fidem hasce manu nostra subscripsimus. Datum Varsaviae die quinta mensis Julii, anno Domini mil-

lesimo quingentesimo septuagesimo sexto, regni vero nostri primo.

У того екстракту, перъ обятамъ поданого, при печати подпись руки тыми словы: Stephanus Rex; Mathias Barosty iudex surrogatus castrensis Posnanensis. Который же тотъ екстрактъ, черезъ особу верху помененую ку актикованью перъобятамъ поданый, есть до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ принять и уписатьъ. *)

1679 г.

Изъ книги за 1680—1681 годы, стр. 1759.

513. Подтвердительный листъ епископа Владимірскаго и Брестскаго Леона Заленскаго Брестскимъ жидамъ, на право вѣчнаго арендованія Козьмо-Демьянскимъ плацомъ.

Епископъ Владимірско-Брестскій Леонъ Заленскій симъ листомъ подтверждаетъ Брестскимъ жидамъ листы его предшественниковъ: Бенедикта Глянскаго (подтвердительный) и Яна Михала Потѣя (первоначальный отъ 1661 года) на правовладѣніе въ городѣ Брестѣ плацами, при-

надлежащими церкви св. мучениковъ Космы и Даміана, съ платою ежегодно по 20 золотыхъ чиншу (который долженъ вноситься въ католическій праздникъ св. Мартина) соборной кафедральной церкви. Епископъ Заленскій ; азрѣшаетъ еще жидамъ заниматься торговлей и корчемствомъ.

Лѣта отъ Нзроженья Сына Божого тысяча шестьсотъ осьмьдесятъ первого, мѣсяца Августа двадцать пятого дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ, передо мною Яномъ Беклевскимъ—подстаростимъ Берестейскимъ, постановившимся очевидно жидъ Саломонъ—школьникъ Берестейскій, листъ отъ вельможного его милости ксендза Леона Заленскаго—епископа Владимерскаго и Брестскаго конфирмаційный, жидомъ Берестейскимъ даный и служачій на речъ въ немъ нижей помененую, ку актикованью до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писанный:

Leo Załęski, z Bożey y stolice świętey apostołskiej łaski, prototroni metropoliey Kiiowskiej, Halickiej y wszystkiey Rusi—episkop Włodzimierski y Brzeski, archi-

mandryta Kobryński. Oznaymujemy tym listem naszym, komuby o tym wiedzieć należało. Iżeszmy byli proszeni a tota komunitate żydów Brzeskich o potwierdzenie listu w Bogu iaśnie przewielebnego imci xiędza Benedykta Glińskiego—episkopa Włodzimierskiego y Brzeskiego, świętey pamięci antecessora naszego, in favorem żydom danego, który to list wypisując, w słowie do słowa tak się w sobie ma:

Benedykt Gliński, z łaski Bożey y stolice świętey apostołskiej—episkop Włodzimierski y Brzeski, prototroni etc. Oznaymujemy tym listem naszym wszystkim wobec y każdemu zosobaa, komuby o tym wiedzieć należało. Iż pokładali przed

*) Акты подъ №№ 510 511 и 512 помѣщены здѣсь по ошибкѣ вращшейся при нумраціи актовъ.

nami list antecessora naszego, zesłego w Bogu oycza Michała Jana Pocieia—episkopa Włodzimierskiego y Brzeskiego, żydzi Brzescy, cały kahał, supplikując nam, abyśmy powagą y mocą naszą stwierdzili y confirmowali; który to list słowo w słowo tak się w sobie ma:

Jan Michał Pociey, z Bożey y stolice apostolskiej łaski—episkop Włodzimierski y Brzeski, prototroni etc. Oznaymujemy tym listem naszym. Iż co z dawnych czasów żydzi Brzescy na placu cerkiewnym, albo raczej cerkwi świętych Koźmy y Demiana męczenników, domki sobie pobudowawszy mieszkali, na co w roku tysiąc sześćset iedynastym od nieboszczyka świątobliwej pamięci imści oycza Hipatyusza Pocieia—metropolity Kiiowskiego, episkopa Włodzimierskiego y Brzeskiego, dziada, y praedecessora naszego, list potwierdzony otrzymali byli, iż zachowawszy ich przy tych domach czynsz doroczny z gruntu tego postanowił, aby w każdy rok na święty Marcin, święto rzymskie, na cerkiew katedralną Brzeską do rąk protopopy tamecznego oddawali, który list w roku tysiąc sześćset szesnastym świętej pamięci imci oyciec Morochowski—episkop Włodzimierski y Brzeski, confirmował, iakoż y my nastąpiwszy na to episkopstwo onym prawa te listem naszym potwierdziwszy, zostawując ich przy tym gruncie y domkach ich na czas potomne nieporuszenie, tylko aby co rok na święty Marcin święto rzymskie czynsz należny złotych polskich dwadzieścia na cerkiew katedralną do rąk protopopy Brzeskiego za kwitem onego oddawali. A iż z dopuszczenia Boskiego nieprzyjaciel rzeczy-pospolitey Brześć zniszczył y te domki popalił; my nienaruszając ni w czym prawa, żydom od praedecessorów naszych y nas samych danego, pozwalamy tym listem naszym żydom na

tymże gruncie budować się, z czynszu wyżej pomienionego, który na cerkiew katedralną Brzeską co rok za kwitem naszym y potomków naszych oddawać powinni będą o świętym Marcinie święcie rzymskim. Na co, dla lepszej wiary y pewności, ten list nasz ręką własną pisany y podpisany, pod pieczęcią naszą starszym żydom Brzeskim daliśmy. Pisan w Warszawie, roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt pierwszego, miesiąca Julii czter-nastego dnia.

Przychylając się tedy proźbie y supplikom żydów Brzeskich y nienaruszając ni w czym prawa od antecessorów naszych danego, tym listem naszym we wszystkich punktach y clausulach pomienionego antecessora naszego, świętej pamięci imci oycza Benedykta Gliškiego, prototroniego episkopa Włodzimierskiego y Brzeskiego, approbujemy, pozwalając im według staroego zwyczaju y praw pomienionych placów spokojnie z domów używać y w nich wszelakie pożytki, handle kupieckie, szynki mieć bez żadney przeszkody, nie derogując authoritati, iurisdictioni et dispositioni successorów moich. Na co, dla lepszej wiary, pieczęć przycisnąć rozkazaliśmy. Pisan w Brześciu, dnia dziewiątego miesiąca Junii według rzymskiego kalendarza, roku od narodzenia Chrystusa Pana tysiąc sześćset siedmdziesiąt dziewiątego, episkopstwa naszego Włodzimierskiego y Brzeskiego pierwszego roku.

У того конфірмаційного листу при печати притисненой подпись руки теми словы: Хіадз Leo Заде́ски—prototroni całej Rusi, episkop Włodzimierski y Brzeski, archimandryta Kobryński ręką swą. Который же тотъ листъ конфірмаційный, черезъ особу верху помененую ку актикованью поданный, есть до книгъ вгородскихъ Берестейскихъ уписанъ.

1680 г.

Изъ книги за 1680—1681 годы, стр. 969.

514. Счетъ поголовнаго съ жидовъ в. кн. Литовскаго.

Счетъ податныхъ еврейскихъ недоимокъ за разное время, составленный Литовскимъ скарбомъ въ 1680 г.

1) Отъ податей, назначенныхъ конституціей 1677 года — 1,813 зл. 18 гр. 3 пѣныязя.

2) Отъ податей, назначенныхъ конституціей 1670 г. перваго срока — 953 зл. 6 грош. и 9 пѣныязей.

3) Отъ податей 1670 года втораго срока — 3,169 зл. 26 грош.

4) Отъ податей 1670 года третьяго срока — 4,908 зл. 15 грош.

5) Отъ податей 1673 года, внесенныхъ жидами сборщикамъ и не отданныхъ послѣдними скарбу — 1,740 зл. 25 грош.

6) Отъ податей 1677 года оставалось — 44,029 зл. 7 грош. 9 пѣныязей; изъ нихъ за уплатой въ разное время и разнымъ лицамъ осталось чистаго долга — 5,465 зл. 13 грош. и 3 пѣныязя. Итого — 26,628 зл., 103 грош. и 15 пѣныязей.

Деньги эти частію были уплачены сборщикамъ, но не отданы послѣдними въ скарбъ.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ осьмьдесятъ пер. ого, мѣсяца Генваря шеснадцатого дня.

На враждѣ крюдскомъ Берестейскомъ, передо мною Яномъ Беклевскимъ — подстаростимъ Берестейскимъ, постановившимъ се о левисто панъ Марокъ Мойжешъ — жидъ школьникъ Берестейскій, рахунокъ о ретента поголовнаго жидовскаго зъ нижей помененыхъ ухваль сеймовыхъ зъ жидами старшими великаго князтва Литовскаго въ скарбѣ земскомъ рѣчи-посполитой в. кн. Лит. учиненый, къ активованью до книгъ крюдскихъ Берестейскихъ податъ, въ тые слова писаный:

Anno tysiąc sześćset ósmdziesiątego, dnia dwunastego Novembris w Wilnie.

Rachunek o retenta pogłównego żydowskiego z niżej pomienionych uchwał seymowych z żydami starszemi w skarbie ziemskim rzeczypospolitey w. x. Lit. uczynionej.

Z uchwały anni tysiąc sześćset sześćdziesiąt siódmego zostawało pogłównego według liczby seymu coronationis niedo-

płatoney reszty — złotych tysiąca ósmiuset trzynastu, groszy ósmnastu, pieniędzy trzech. Ta summa według exdwiisii starszych żydów w. x. Lit. constitutionibus annorum tysiąc sześćset sześćdziesiąt siódmego, tysiąc sześćset siedmdziesiątego, tysiąc sześćset siedmdziesiąt trzeciego, et anno tysiąc sześćset siedmdziesiąt szóstego pozwoloney y do ichmość panów porbców ziemskich województw y powiatów w. x. Lit. wypłacać ten podatek pogłównego nakazaney, na niżej pomienionych osobach remanet: Powiatu Oszmiańskiego, żydzi co na nich należało, mianowicie zboru Smorgońskiego oddali do iegomość pana Władysława Hrehorowicza — dworzanina skarbowego tego powiatu, który rachuią się w skarbie in anno tysiąc sześćset siedmdziesiąt pierwszego, na commissiey pokazał to, że wydał za assygnatją skarbową, na co documentum executionis oddał do zeszlęgo iegomość pana Kazimierza Montowta — skarbowego w. x. Lit., które do skarbu rzeczypospolitey requiruntur, na złotych sto siedmdziesiąt ósm, groszy dwadzieścia dwa,

pieniędzy dziewięć. Z woiewództwa Nowogródzkiego. Przy ichmość panach Ludwiku Protasewiczu—podczaszym zeszyłym, Heronimie Unichowskim, Teodorze Kiersnowskim, zeszyłym Zygmuncie Michałowskim y Alexandrze Połońskim, poborcach podymnych, numero piętnastu, ex anno tysiąc sześćset sześćdziesiąt siódmego wybranych od żydów pieniędzy, iako zostawało, tak y teraz zostaje złotych tysiąc czterdzieści pięć, groszy szesnaście, pieniędzy dwanaście. Czyni tey remanentey pomienionego podatku, złotych tysiąc dwieście dwadzieścia cztery, groszy dziewięć, pieniędzy trzy. Reliquum wypłacili żydzi niżej opisanym sposobem, iako w rozchodzie ich deducitur, złotych pięćset osmdziesiąt dziewięć, groszy dziewięć. Czyni tego, że wynosi principalis summa złotych tysiąc osmsset trzynaście, groszy osmnaście, pieniędzy trzy.

Z uchwały anno tysiąc sześćset siedmdziesiątego, raty numero pierwszej, według liczby tegoż seymu coronationis, zostawało reszty pomienionego pogłównego złotych dziewięćset pięćdziesiąt trzy, groszy sześć, pieniędzy dziewięć. Tę summę wypłacili żydzi, iako testatur ich rozchod, złotych osmsset dziewięćdziesiąt sześć, groszy dziewiętnaście. Residuum w powiecie Wołkowyskim, przy iegomość panu Bartłomieu Dziewiałtowskiemu—poborcu podymnych, numero dwunastu, raty numero pierwszej, ex anno tysiąc sześćset siedmdziesiątego wybranych od żydów pieniędzy zostaje złotych pięćdziesiąt sześć, groszy siedmnaście, pieniędzy dziewięć, czyni tego—złotych dziewięćset pięćdziesiąt trzy, groszy sześć, pieniędzy dziewięć.

Z uchwały anno tysiąc sześćset siedmdziesiątego, raty numero wtórey, według liczby seymu Grodzieńskiego, zostawało tego podatku złotych trzy tysiące sto

sześćdziesiąt dziewięć, groszy dwadzieścia sześć. Na tę summę exolverunt żydzi rozchodem niżej opisanym złotych dwa tysiąca czterysta osmdziesiąt osm, groszy dwanaście, pieniędzy dziewięć; zostaje in residuo podług ich exdiwisii *). W woiewództwie Trockim na żydach karaimach złotych czterysta. W księstwie Żmóydzkim, na Wulfie żydzie Kieydańskim złotych dwieście osmdziesiąt ieden, groszy trzynaście, pieniędzy dziewięć. Czyni tey reszty złotych sześćset osmdziesiąt ieden, groszy trzynaście, pieniędzy dziewięć. Czyni tego summa—złotych trzy tysiące sto sześćdziesiąt dziewięć, groszy dwadzieścia sześć.

Z uchwały anno tysiąc sześćset siedmdziesiątego raty numero trzeciej, według liczby tegoż seymu Grodzieńskiego, zostawało wysz namienionego podatku złotych cztery tysiące dziewięćset osm, groszy piętnaście. Na tę summę wypłacili żydzi niżej opisanym rozchodem złotych trzy tysiące dziewięćset czterdzieści pięć, groszy dwadzieścia siedm; zostaje na osobach infra pomienionych. W woiewództwie Trockim na żydach karaimach zboru Trockiego zostawało, co oddali do ichmość panów Jana Kazimierza Massalskiego—podstolego Wendeńskiego y Alexandra Sycyńskiego—poborców tego woiewództwa, raty numero trzeciej, podymnego numero dziewięciorga, ex anno tysiąc sześćset siedmdziesiątego, na co kwit producitur, złotych trzysta. W woiewództwie Nowogródzkim, na żydach miasta Nowogródka, z przynależnościami zostawało, co do ichmość panów Jarosza Stanisława Kiersnowskiego—miecznika Smoleńskiego, Bazylego Protasowicza y Gabryela Borodzicza—poborców woiewództwa tego, podymnych numero dziewięciorga raty nu-

*) Въ этомъ мѣстѣ пропускъ.

mero trzeciej, ex anno tysiąc sześćset siedmdziesiątego, na co kwit praesentatur, oddali złotych sto pięćdziesiąt trzy, groszy piętnaście. W województwie Brzeskim na żydach miasta Sielca zalegało, co do iegomości pana Jana Szostowickiego poborcy, na co kwit producitur, oddali złotych sto siedmdziesiąt trzy. W powiecie Pińskim na żydach miasta Pińska ze wszystkimi przynależnościami złotych trzysta trzydzieści sześć, groszy trzy. Czyni tej remanenty złotych dziewięćset sześćdziesiąt dwa, groszy ośnaście. Summa tej raty—złoty cztery tysiące dziewięćset ośm, groszy piętnaście.

Z uchwały anno tysiąc sześćset siedmdziesiąt trzeciego, według liczby tegoż seymu Grodzieńskiego, na ichność panach poborcach niżej specyfikowanych, którzy odebrawszy od żydów pieniądze z tego podatku przy sobie detinuerunt, do skarbu rzeczy-pospolitey nie wniosszy, summy złotych tysiąca siedmiuset czterdziestu, groszy dwudziestu pięciu. Mianowicie w powiecie Grodzieńskim przy imci panu Kotowiczu—podstarościm, u poborcy zostaje wziętych od żydów Krynskich złotych sto pięćdziesiąt, a od żydów Wizańskich sto siedmdziesiąt pięć, czyni tego złotych trzysta dwadzieścia pięć. W województwie Nowogródzkim, przy ichność panach Młockim y Wołku—horodniczym Starodubowskim, poborcach, od żydów Dworzeckich wziętych złotych sto piętnaście. W powiecie Słonimskim, przy iegomości panu Buczyńskim—poborcy, od żydów Rożańskich wziętych złotych sto. W województwie Brzeskim, przy ichność panach Teofilu Kości y Lwie Michale Bukrabie, poborcach, wziętych z Berezy złotych sześćdziesiąt dwa; z Prużaney złotych sto trzydzieści, z Białej złotych sto siedmnaście, z Łomaz złotych sześćdziesiąt dwa, z Wo-

dwadzieścia pięć, z Włodawy złotych sto dwadzieścia dwa, z Sławatycz złotych sześćdziesiąt jeden; czyni tego złotych sześćset trzydzieści ośm, groszy dwadzieścia pięć. Przy iednym imci panu Kości wziętych z Horodca złotych pięćdziesiąt jeden, z Sielca złotych dziewięćdziesiąt ośm, z Malcza złotych dwadzieścia ośm, czyni tego złotych sto siedmdziesiąt siedm. Przy iegomości panu Szokalskim—poborcy wziętych z Kobrynia złotych sto sześćdziesiąt trzy; a przy iegomości panu Bobrze—sukolektorze także z Kobrynia wziętych złotych sto trzydzieści dziewięć; z Szereszowa złotych ośmdziesiąt trzy; czyni tego złotych dwieście dwadzieścia dwa. Omnium czyni summa tej uchwały—złoty tysiąc siedmset czterdzieści, groszy dwadzieścia pięć.

Z uchwały anno tysiąc sześćset siedmdziesiąt siódmego, po wytrąceniu złotych trzech tysięcy pięciuset, do skarbu rzeczy-pospolitey wniesionych, co w liczbę seymową Grodzieńską weszło, należało reszty od żydów, co niżej pomienionym sposobem wypłacili złotych szesnaście tysięcy pięćset.

Z uchwały anno tysiąc sześćset siedmdziesiąt ósmego similiter przychodziło, co także iest według niższej specificatiej exolutum, złotych dwadzieścia tysięcy. Summa wszystkiey percepty, z której żydzi wyrachować się w skarbie rzeczy-pospolitey byli powinni, oprócz reszt na osobach wyżej specyfikowanych zaległych, czyni złotych czterdzieści cztery tysiące czterysta dwadzieścia dziewięć, groszy siedm, pieniędzy dziewięć. Tę summę takowym sposobem żydzi w. x. Lit. exolverunt: za assygnacją iegomości pana skarbnego w. x. Lit. in vim długu iaśnie wielmożnemu imci panu wojewodzie Wileńskiemu, hetmanowi wielkiemu w. x. Lit. wianego do rąk imci pana Letawa—stol-

nika Starodubowskiego, dali złotych siedm tysięcy. Za assygnacją iaśnie wielmożnego imci pana podskarbiego wielkiego w. x. Lit. na restauratią fabryki zamku Grodzieńskiego za pierwszą do rąk imci pana Piaseckiego — marszałka Słonimskiego złotych dwa tysiące czterysta piętnaście, groszy piętnaście; za drugą do tegoż iegomości złotych pięćset cztery, groszy dwadzieścia dwa, pieniędzy dziewięć; za trzecią do iaśnie wielmożnego imci pana — kanclerza wielkiego w. x. Lit. złotych dziewięćset. Co wszystko czyni złotych trzy tysiące ośmset dwadzieścia, groszy siedm, pieniędzy dziewięć. Za assygnatią tegoż imci pana podskarbiego wielkiego w. x. Lit. iegomość panu marszałkowi Słonimskiemu, in vim gratitudinis od rzeczy-pospolitey za pracę koło fabryki zamku Grodzieńskiego podiętą, złotych sześć tysięcy. Za assygnatią tegoż iegomości pana podskarbiego wielkiego w. x. Lit. na prowisią gońca Moskiewskiego do rąk zeszłego iegomości pana Zelichmachera — sługi iegomości, za pierwszą złotych dwa tysiąca, za drugą do tegoż iegomości na przyęcie posłów wielkich Moskiewskich na seym Grodzieński idących złotych tysiąc pięćset. Za assygnatią iegomości pana skarbnego w. x. Lit. iegomość panu Bychowcowi — chorążemu Trockiemu in vim salarii na commissiā Wileńską in ańno tysiąc sześćset siedmdziesiąt siódmego złotych tysiąc. Za assygnatią tegoż imci pana skarbnego iegomość panu Puchalskiemu — pisarzowi dekreto-wemu w. x. Lit. iako commissarzowi do wydzielenia placów w mieście Grodzie dla województw y powiatów w. x. Lit. na seym trzeci złotych pięćset. Za assygnatiami iaśnie wielmożnego iegomości pana podskarbiego wielkiego w. x. Lit. do skarbu rzeczy-pospolitey, co na perceptę iegomości ma computari, wyliczyli,

mianowicie: do rąk iegomości pana Gal-szewicza — podczaszego Wiłkomirskiego złotych dwa tysiące, a do zeszłego iegomości pana Zelichmachera raz złotych dwa tysiące, drugi złotych pięć tysięcy, a do rąk samego iegomości pana podskarbiego wielkiego w. x. Lit. złotych dwa tysiące sto; wszystkiego czyni złotych iedyńaście tysięcy sto. Do rąk zaś iegomości pana skarbnego w. x. Lit. wnieśli za pierwszym kwitem złotych dwa tysiąca dwieście, a za drugim złotych tysiąc pięćset, co uczyni złotych trzy tysiące siedmset. Summa omnium przez żydów wypłaconych, co probatur documentis, złotych trzydzieści sześć tysięcy sześćset dwadzieścia, groszy siedm, pieniędzy dziewięć. To potraciwszy zostawaćby miało przy żydach złotych siedm tysięcy ośmset. Ratione którey summy wyszła assygnatia iaśnie wielmożnego imci pana podskarbiego wielkiego w. x. Lit. wielebnym oycóm iezuitom Brzeskim, aby wypłacili żydzi, co ma na perceptę iegomościom computari złotych siedm tysięcy. Residuitatis zostanie przy żydach złotych ośmset. Reszta na wyżey spisanych ichność panach poborcach y dworzanach, którzy odebrawszy pieniądze od żydów do skarbu nie wnieśli, złotych trzech tysięcy sześciuset czterdziestu ośmiu, groszy sześciu, pieniędzy dwunastu, a na żydach, także wyżey specifikowanych, złotych tysiąc siedmnaście, groszy sześć, pieniędzy dziewięć; przyłączywszy te złotych ośmset, które universaliter przy żydach zostaią, uczyni złotych tysiąc ośmset siedmnaście, groszy sześć, pieniędzy dziewięć. Wszystkiew reszty czyni summa złotych pięć tysięcy czterysta sześćdziesiąt pięć, groszy trzynaście, pieniędzy trzy. Takowy rachunek panowie Gierszon Łazarowicz — Brzeskiego, Marek Meierowicz — Grodzieńskiego, Salomon Jakubowicz — Wileń-

skiego kahałów starsi y Marek Moyżeszowicz—szkolnik ieneralny żydów w. x. Lit. imieniem wszystkich żydów wielkiego księstwa Litewskiego, w skarbie ziemskim rzeczy-pospolitey w. x. Lit., z podatku pogłównego żydowskiego wyżej opisanych uchwał uczynili, pieniądze modo specificato wypłacili, na co documenta exolutionis iedne, które spectant ad rem publicam, na złotych dwadzieścia y ieden tysiąc, ośmset dwadzieścia złotych, groszy siedm, pieniędzy dziewięć, do skarbu rzeczy-pospolitey w. x. Lit. do rąk iegomości pana Andrzeia Kazimierza Skorobohatego—skarbnego w. x. Lit., oddać mają, a drugie, które adtinent ad officium pisarstwa skarbowego w. x. Lit., do rąk moich Jerzego Wawrzyńca Żemły—podstolego Oszmiańskiego, pisarza skarbowego w. x. Lit. prowentowego, na złotych czternaście tysięcy ośmset oddali.

Retenta na żydach zalegające, które w tym rachunku demonstrantur, ieśliby na nie kwity ichmość panów poborców, albo dworzan na potym pokazały się, saluum ius skarb rzeczy-pospolitey daie żydom do rozprawienia się z onemi coram futuro iudicio rei-publicae, do którego rachunku in vim melioris fidei, my officiales skarbowi ręce nasze podpisuiemy. Działo się w Wilnie ut supra.

У того скарбового рахунку подпись рукъ тыми словы: Do którego rachunku na odebranie wysz opisanych documentów podpisuię się: Andrzej Kazimierz Skorobohaty—skarbnny w. x. Lit.; Jerzy Wawrzyniec Żemła—podstoli Oszmiański, pisarz skarbowy w. x. Lit. Который же тотъ рахунокъ скарбовый, черезъ особу верху менованую ку активованью поданный, есть до книгъ вгородскихъ Берестейскихъ уписатьъ.

1680 г.

Изъ книги за 1680—1681 годы, стр. 277.

515. Пункты изъ конституціи Городненскаго сейма 1678 г., относящіяся къ жидамъ.

Вслѣдствіе постоянныхъ жалобъ жидовъ в. кн. Литовскаго на причиняемыя имъ обиды и оскорбленія разными лицами, король, въ обезпеченіе ихъ правъ, на Городненскомъ сеймѣ счелъ долгомъ присоединить къ сеймовому постановленію слѣдующіе пункты:

- 1) Жиды должны подлежать суду только воеводъ и старостъ, съ правомъ апелляціи къ самому королю.
- 2) Студентовъ, причинявшихъ жидамъ оскорбленія и обиды наказывать по конституціи 1676 года.

3) Бумаги, полученныя фальшивымъ образомъ изъ королевской канцеляріи счтать недействительными.

4) Обязать жидовъ—уплатить поголовную подать въ размѣръ 20,000 злотыхъ въ четыре срока, исключая дѣтей (до 10 лѣтъ) и нищихъ.

5) Сборщики не должны дѣлать жидамъ никакихъ вымогательствъ и съ старшихъ не брать ничего (ніс а ніс), кромѣ положеннаго по закону.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ осьмьдесятый, мѣсяца Марта пятого дня.

На врадѣ вгородскомъ Берестейскомъ, передо мною Зигмунтомъ Казимеромъ Горновскимъ — подчашимъ Смолен-

скимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, постановившимъ очевидно Саломонъ Михалевичъ—жидъ и школьникъ кагалу Берестейского, пункта съ конституциі королевское жидомъ великого князства Литовского, на речъ въ немъ нижей менованую выписаные, служащие, ку активованью до книгъ кгродскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова:

Puncta z constitucyi seymu walnego Grodzieńskiego, w roku tysiąc sześćset siedmdziesiąt ósmym odprawowanego, żydom w. x. Lit. służące, wypisane.

Dochodzenia sprawiedliwości z żydami w. x. Lit., lubo już wielą przywileiów, statutów u constitucyi żydzi w państwach naszych mieszkający w porządku swym y iurisdictioney są opisani; iż jednak przeciwko takowym prawom, ad varia subsellia evocatoria z różnych okazji do maydeburgii y trybunału pociągani bywają: tedy my, chcąc, z powinności naszej królewskiej, każdego przy prawie zachować, statuta y konstitucye, eo nomine uchwalone, powagą seymu teraznieyszego reassumujemy, deklarując, iż nie do inszych subsellia, tylko wyraźnie do sądów woiewodów y starostów, a potem apellacye, do sądów naszych za-dwornych pociągani być mają, sub poena evocationis. Dekreta zaś, które in contrarium evocatorie stawały pro irritis et invalidis mieć chcemy.

Studenci zaś swawolni, tumulty na żydów podnoszący, podług constytucyey coronationis tysiąc sześćset siedmdziesiąt szóstego sążeni y ukarani bydź mają.

Scripta, z cancellaryey naszej pro securitate żydom wydane, reassumujemy. Przeciwko onym zaś, ktoby miał ad male narrata uprosić, annihilujemy.

Pogłównie żydowskie in subsidium skarbu rzeczy-pospolitey na wszystkich in genere w. x. Lit. żydów pogłównego summę złotych dwadzieścia tysięcy wkładamy, którą summę moneta currenti czterema ratami, podług regestrów od starszych żydów kahałów do skarbu podanego, wnieść powinni będą. Któryby zaś żydzi dość nie uczynili, na tych sądem trybunału Radomskiego rigor iuris extendetur. Po wydaniu tego pogłównego do dalszych ciężarów, także ab onere militari et quocumque extorsionum nomine pociągani być nie mają, także donatiw, hibern, portarzów y od wszystkich in genere podatków wolni być mają. Lauda zaś niepowinni na nich żadney rzeczy wkładać, excepto iednego subsidii generalis, iako plebei, po złotemu iednemu od głowy, wyjąwszy dzieci, które lat dziesięciu nie mają, y ubogich, którzy iałmużną żyją, według kwitów anni tysiąc sześćset siedmdziesiąt szóstego dawać mają; a pp. poborcowie nie mają od nich wymagać nie a nie od starszeństwa, a solarium nad constitucyą tysiąc sześćset siedmdziesiąt siódmego, także gospod u żydów nie mają usurpować per vim, tylko ex officio od starosty pokazanemi contentować się powinni, a to się tak ma rozumieć na dwie lecie, to iest pro anno tysiąc sześćset ósmdziesiąt pierwszego. et anno tysiąc sześćset ósmdziesiąt wtórego; ponieważ podatki przeszłego seymu expirują in anno tysiąc sześćset ósmdziesiątego prima Julii.

Которые—жь то пункта, черезъ особу верху менованую ку активованью поданные, суть до книгъ кгродскихъ Берестейскихъ уписаны.

Roku 1680, miesiąca Marca 5 dnia, te punkta, z konstytucyey Grodzieńskiej

wypisane, pan Salomon Michalewicz—żyd | pisuję się: wice-namiesnik grodzki Brze-
szkolnik Brześki do akt podał. W nie- | ski—Jan Łyszczyński.
býtności iego mości pana namiesnika pod-

1680 г.

Изъ книги за 1690—1692 годы, стр. 721.

516. Выпись изъ гродскихъ Львовскихъ книгъ, содержащая въ себѣ письмо изъ Рима отъ генерала Кармелитскаго ордена о томъ, что жидаы не употребляютъ крови христіанскихъ дѣтей во время своей пасхи и не подвергаютъ поруганію таинства Евхаристіи и чтобы вслѣдствіе этого были приняты мѣры къ разубѣжденію черни въ такомъ грубомъ заблужденіи.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ девятьдесятого, мѣсеца Октября шестнадцатога дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ, передо мною Яномъ Бенклевскимъ—подстаростимъ Берестейскимъ, постановившисе очевисто жидъ Саломонъ—сындигъ кагалу Берестейскаго, тотъ экстрактъ съ книгъ кгородскихъ Львовскихъ, на речъ вънемъ выражоную, латинскимъ письмомъ писанный, перъ облятамъ до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писанный:

Actum in castro inferiori Leopoliensi, feria quinta, in crastino die Cinerum, anno Domini millesimo sexcentesimo, octuagesimo sexto. Ad officium et acta praesentia castrensia capitanealia Leopoliensia personaliter veniens infidelis Lazarus Izaakowicz—generalis iudaeorum, per regnum Poloniae commorantium, syndicus obtulit officio praesenti, et ad actandum porrexit litteras admodum venerabilis in Christo patris Ferdinandi Partaglia, generalis Carmelitarum, Romae scriptas, manu eiusdem venerabilis generalis subscriptas, et sigillo communitas, quarum literarum tenor sequitur eiusmodi et est talis:

Admodum reverende pater, magister provincialis. Cum populus hebraicus in toto regno Poloniae dispersus ad me per supplicem libellum recurreret enixeque rogaverit, ut regularibus nostris illic degentibus iniugerem, quatenus curarent persuadere populis, hebraeos esse liberos et immunes facinorum, quae ipsis impuntantur, scilicet, quod in paschate suo pani azimorum sanguinem christianum commisceant et quod in celebratione suarum solennitatum sanctissimae Eucharistiae sacramento abutantur; haec omnia illegitime et gratis illis imponi pro certo teneo, cum talia ipsis sint prohibita omninoque institutis suis et legibus contraria. Propterea reverendam admodum paternitatem vestram in Domino rogo, ut commendat religiosis nostris, ut studeant a tali erronea opinione plebem avertere, sicut et a vexationibus, quas ob talem credulitatem hebraeos se in ista materia innocenter tolerare conqueruntur, haec de reverenda admodum paternitatis vestrae charitate et humanitate debere exequi spero, ipsique omne bonum animitus

apprecior. Romae, die decima quarta Octobris anno Domini millesimo sexcentesimo octuagesimo. Admodum reverendae paternitatis vestrae, amantissimus in Christo frater, frater Ferdinandus Partaglia—generalis Carmelitarum, locus sigilli. Usitata intitulatio tenoris talis: Reverendo admodum patri provinciali provinciae Cracoviensis; post quarum literarum ingrossationem originale exemplar idem infidelis offerens ad se recepit, de quo recepto, sibi restituto, officium praesens quietavit.

У того экстракту черезъ вышъ по-

мененного жида Саломона Михаловича—синдика кагалу Берестейского латинскимъ письмомъ писаного, перъ облятамъ, поданого при печати притисненной подписъ рукъ тыми словы: Ex actis castrensibus capitanealibus Leopoliensibus extraditum. Correxit Jarecki. Который же тотъ экстрактъ, съ книгъ кгородскихъ Львовскихъ, письмомъ латинскимъ писанный, черезъ мененного жида Саломона—синдика кагалу Берестейского перъ облятамъ поданный, есть до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ принять и унисянь.

1681 г.

Възъ книги за 1680—1681 годы, стр. 1437.

517. Привилегія короля Яна III, объ уничтоженіи люстраціи незаконно выданой изъ королевскоя канцеляріи.

Король Янъ III-й вслѣдствіе жалобъ жидовъ всего в. кн. Литовскаго на притѣненія дѣлаемыя имъ разными лицами, которыя, запасшись подложными универсалами изъ королевскоя канцеляріи, будто бы постановленными по Городненскомъ сеймѣ, производять у жидовъ

люстраціи съ цѣлю будто бы исполненія закона о неукрывавельствѣ жидами слугъ изъ христіанъ, сямъ универсаломъ уничтожаетъ все такия универсалы и увольняетъ жидовъ отъ сказанной люстраціи.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ осьмьдесятъ первого, мѣсяца Юня девятого дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ, передо мною Яномъ Беклевскимъ—подстаростимъ Берестейскимъ, постановившимъ очевидно панъ Марко Мойжешовичъ—сендыкъ енеральный жидовъ в. к. Лит. привилей его королевское милости касаційный, на речъ въ немъ ниже поменуую, всимъ жидамъ в. кн. Литовскаго даный и служацій, ку актикованью до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ подалъ въ тые слова писанный:

Jan trzeci, z Bożey łaski król Polski etc. Wszem wobec y każdemu zosobna wszelkiego dostoięstwa ludziom, stanów duchownych y świeckich obywatelom państw naszych oznaymujemy. Iż со z kancelaryey naszej w. x. Lit. ad male narrata, vigore iakoby legis, w Grodnie noviter latae, względem niechowania czeladzi chrześciańskiej y komorą mieszkających, nie mało lustracyi do żydów w. x. Lit. ad instantiam privatorum przychodziło, a to cum praeiudiciis praw dawnych et gravamine summo pomienionych żydów, tak w dobrach naszych

królewskich, xiążęcych, duchownych, pańskich, iako y w szlacheckich mieszkających, przez co prawo, aequaliter wszystkim poddanym naszym służące, multum by miało violari, y uciążenie niesłuszne ultra expressam mentem legis żydom dziać się; zabiegając tedy tym inconvenientiom, za instantią panów rad y urzędników, przy boku naszym rezydujących, a suppliką żydów wszystkich kahałów y synagog całego w. x. Lit. pomienione lustracye quacunque data, cuiuscunque tenoris, na czyieżkolwiek instancją, importunc z kancellaryey naszej wyniesione y otrzymane, kassować, annihilować y nikczemne pronuncjować umyśliliśmy, iakoż y tym listem przywilejem naszym kassuiemy, annihiluiemy y nullum robur et valorem habere pronunciamus et declaramus, które aby inviolabiliter od wszystkich obywatelów w. x. Lit. asceptowane y obserwowane były, pod paenami o naruszenie listów protectionis nostrae regiae y zgwałceniu gleytów naszych, w prawie popolitum opisanemi;

dla doyscia wszem do wiadomości urzędem naszym ziemskim y grodzkim, także innym wszelkim przykazuiemy, aby ten list przywilej nasz wszędzie, za podaniem onego, od acta quaevis authentica, przyimowan, aktikowan, publikowan y obwołan był koniecznie, pod poenami contra negligentes officiales, in legibusque opisanemi. Na co, dla lepszey wiary y mocy, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć w. x. Litew. przycisnąć roskazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia piątego miesiąca Maia, roku Pańskiego tysiąc sześćset ośmdziesiąt pierwszego, panowania naszego siódmego roku. У того листу его королевское милости привилею при печати притисненной великого князтва Литовского подпись руки короля его милости теми словы: Jan król. Который же то привилеи его королевское милости, через особу верху помененую ку актикованью поданъ, есть до книгъ кгродскихъ Берестейскихъ принять и упасанъ.

1682 г.

Изъ книги за 1682—1683 годы, стр. 79.

518. Универсалъ Казимира Владислава Сапѣги о томъ, чтобы никто изъ помѣщичьевъ ничего не давалъ въ долгъ жидамъ безъ вѣдома кагалныхъ старшинъ.

Брестсѣй староста—Казимиръ Владиславъ Сапѣга симъ универсаломъ извѣщаетъ обывателей Брестскаго воеводства, что во исполнение просьбы Брестскихъ старшихъ жидовъ—не давать ихъ соотечественникамъ, безъ вѣдома и согласія кагала, въ долгъ денегъ, какъ съ цѣлію предохраненія ихъ же самихъ отъ неоплатныхъ дол-

говъ и банкротствъ, такъ и съ цѣлію огражденія кагала отъ недовѣрія къ нему и ответственности предъ законамъ и обществомъ; онъ староста и запрещаетъ обывателямъ вступать въ денежные счеты съ жидами безъ вѣдома и одобренія кагала.

Лѣта отъ Нароженія Сына Божого тысяча шестьсотъ восемьдесятъ второго, мѣсеца Февраля четвертого дня.

На врадѣ кгродскомъ Берестейскомъ, передо мною Яномъ Беклевскимъ, подстаростимъ Берестейскимъ, постаново-

вившисе очевисто Саламонъ Михале-
вичъ—жидъ школьникъ Берестейскій,
покладаль и ку актикованью подаль
универсалъ, писанный въ тые слова:

Jaśnie wielmożnym ichmość panom
obywatelom województwa Brzeskiego,
moim wielce miłościwym panom y bra-
ci. Kazimierz Władysław na Kodniu y
Olszanach Sapieha— starosta Brzeski, po
zaleceniu usług moich braterskich tu-
dzież y wszystkim in genere ludziom,
komu by o tem wiedzieć należało. Sup-
likowali do mnie żydzi starsi kahału
Brzeskiego y do całego seymiku grom-
nicznego, iż chcąc żeby kahał ich Brze-
ski w dobrym porządku zostawał, a to
względem tego żeby żydzi prywatni w
większych długach, niżeli substancya ich
wynosi, nie zachodzili, yaby żadney na-
gany od szlachty nie mieli y sobie przez
to cały kahał stateczny kredyt zacho-

wał, upraszali tedy, abym uniwersałem
moim obwieścił, żeby nikt nie pożyczal
żydom prywatnym żadnych summ pie-
niężnych bez wiadomości y attestaty star-
szych Brzeskich. Widząc tedy prozbę
ich szłuszną, ostrzegam tym uniwersa-
łem moim, abyście w. ichmość panowie
prywatnym żydom bez wiadomości y
attestacy żydów starszych kahału Brze-
skiego summy żadney, ani żadney rzeczy
nie pożyczali. Zatym zostaię życzliwym
bratem y powolnym służą.

У того универсалу подпись руки ты-
ми словы: Kazimierz Sapieha— starosta
Brzeski. Datum w Brześciu dnia trze-
ciego Februaryi roku tysiąc sześćet ośm-
dziesiąt wtórego. Который же тотъ уни-
версалъ, за поданьемъ до актъ, есть до
книгъ вгородскихъ Берестейскихъ упи-
саны.

1682 г.

Изъ книги за 1682—1683 годы, стр. 533.

519. Универсалъ подскарбія в. кн. Литовскаго Венедикта Павла Сапѣги на от-
дачу въ арендное содержаніе чоповаго и шоссоваго Брестскимъ жидамъ.

Подскарбіи в. кн. Литовскаго Венедиктъ Па-
ведъ Сапѣга симъ универсаломъ доводитъ до все-
общаго свѣдѣнія, что вслѣдствие сорванія сей-
ма, заставившаго senatus consilium, назначить чо-
повое и шоссовое нанужды рѣчи-посполитой безъ
ея одобрѣнія и утверждѣнія, онъ, какъ подскарбіи,
въ свою очередь и дѣлаетъ зависящее отъ него по

сему дѣлу распоряженіе, т. е. отдаетъ эти по-
дати на годъ въ аренду Брестскимъ жидимъ—
своимъ факторамъ, съ тѣмъ, чтобы они собира-
ли ихъ чрезъ своихъ собственныхъ агентовъ и
къ концу года представили бы въ скарбъ назна-
ченное ихъ количество.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого
тысеча шестьсотъ восемьдесятъ второ-
го, мѣсяца Іюня десятого дня.

На врадѣ вгородскомъ Берестейскомъ,
передо мною Яномъ Беклевскимъ— под-

старостимъ Берестейскимъ, постановив-
шисе очевисто жидъ Хаймъ Шимговичъ,
универсалъ ясне вельможного его ми-
лости пана Венедикта Павла на Черей
Сапѣги— подскарбего великого, писаря

земского в. кн. Лит., на чоповое жидомъ, въ универсалу менованымъ, на цѣлое воеводство Берестейское даный на речъ въ немъ нижей менованую ку актикованью до книгъ кргодскихъ Берестейскихъ подаль, въ тые слова писаный:

Jaśnie oświeconym, wielmożnym, wielmożnym ichmościom panom senatorom, dygnitarzom, urzędnikom ziemskim, grodzkim, obywatelom woiewództwa Brzeskiego. Benedykt Paweł na Czerei Sapieha—podskarbi wielki, pisarz ziemski w. x. Lit., Roślawski, Retowski, Olkinicki starosta, po zaleceniu powolności moich braterskich, tudzież wszem wobec po miastach, miasteczkach y wsiach i. k. mości, duchownych y świeckich, dziedzicznych w całym woiewództwie Brzeskim będącym y wszystkiemu pospółstwu, a mianowicie, ludziom szynkami bawiącym się, do wiadomości donoszę. Iż rzecz-pospolita dla zerwanego przeszłego seymu Warszawskiego, an-no tysiąc sześćset ósmdziesiąt pierwszego, żadnego sposobu nie obmyśliła, iakoby gwałtownym swoim wteraźniejszych czasach potrzebom na opatrzenie siebie samey y na inne expensa, które przed przyszłym seymem niemałe imminere sperantur succurrere mogła; — zacyzm i. k. mość, pan nasz miłościwy, prospiciendo tantae necessitati publicae prowent czopowego na rok ieden solita census praxi ex senatus consilio prorogowawszy, mnie podskarbiemu według dawnego zwyczaju, ażebym tym podatkiem cum omni meliori skarbu rzeczy-pospolitey commodo dysponował, poruczył. Przeto ia, insistendo huic ex senatus consilio prorogationi et vi officii mei, a należyтым bono publico corresponduiąc staraniem, lubo bym życzył z iako najlepszym aerarii publici pożytkiem podatki rzeczy-pospolitey rozrządzić, conformuiąc się iednak do czasów teraźniejszych, y mając prae oculis

potrzeby wielkie rzeczy-pospolitey według samey słusznosci y possibilitatis wyciągnięcia postępując, arendowałem czopowe woiewództwa Brzeskiego ze wszystkimi miastami, miasteczkami y wsiami i. k. mości, duchownými y świeckimi, dziedzicznymi, w całym woiewództwie Brzeskim będącymi y do niego należącymi, żydom faktorom moim, na imie Chaymowi Szymkowiczowi, Boruchowi Sawlewiczowi, Iekowi Chaymowiczowi, Leybusiowi Chaymowiczowi na rok ieden, który się zaczyna in termino ex senatus consilio praescripto, to iest miesiąca Junii dnia wtórego w roku teraźniejszym tysiąc sześćset ósmdziesiąt wtórym, a kończyć się ma w roku, da Bóg, przyszłym tysiąc sześćset ósmdziesiąt trzecim, takowegoż miesiąca y dnia, za pewną summę pieniędzy w obligach, na to do skarbu danych specyfikowaną. Mają tedy przerzeczeni żydzi contrahenci sami przez się sukolektorów y exactorów swych w całym woiewództwie Brzeskim, miastach, miasteczkach, wsiach, w dobrach i. k. mości, oekonomicznych y nieoekonomicznych, duchownych y dziedzicznych, karczmach pokątnych y publicznych, od wszelakich in genere trunków y od wszystkiego tego, od czego się to czopowe wespół z szosowym wybierać zwykło, tak iako w przeszłych leciech według instruktarzów, an-no tysiąc sześćset trzydziestego szóstego, przez ten cały rok ieden wybierać. Co do wiadomości wszystkim ichmość panóm obywatelom woiewództwa Brzeskiego doniosszy, ten uniwersał dla lepszey wiary y pewności ręką moją podpisałem y pieczęcią stwierdzić rozkazałem. Dan w Wilnie, dnia pierwszego Junii, tysiąc sześćset ósmdziesiąt wtórego roku.

У того универсалу при печати приписанной подпись руки тыми словами: Wwch moich miłościwych panów uprzej-

mie życzliwy brat y sługa powolny Benedykt Sapieha—podskarbi. Который же тотъ универсалъ, чрезъ особу верху ме- нованую ку активованью поданъ, есть до книгъ кгродскихъ Берестейскихъ уписанъ.

1683 г.

Изъ книги за 1684—1686 годы, стр. 1761.

520. Подтвердительная привилегія короля Яна III-го Воинскимъ жидамъ.

Въ этомъ документѣ заключается: 1) Подтверждение королемъ Владиславомъ IV первоначальной привилегіи Воинскимъ жидамъ короля Сигизмунда III, въ которой торговый день переводится съ субботы на среду и разрѣшается жидамъ заниматься торговлею и ремеслами, приобрести плацы для божницы и пользоваться др. льготами. Во 2) Привилегія тогоже короля Владислава IV, въ которой онъ уравниваетъ жидовъ Воинскихъ съ Ломаскими и даетъ имъ одинаковыя льготы съ прочими жидами в. кн. Литовскаго. Въ 3-хъ подтверждение декрета Брестскаго старосты Подлубинскаго относительно общей воинской повинности какъ жидовъ, такъ и мѣщанъ. И 4-хъ Коммиссарское постановление о невыматательствѣ воинскимъ дворомъ лишнихъ поборовъ съ воинскихъ жидовъ, а равно и о прекращеніи побоевъ, заключенія въ колодки и другихъ тѣлесныхъ наказаній, причиняемыхъ имъ жидамъ вопреки закону, требующему подвергать жидовъ только денежному штрафу $\frac{1}{2}$ копѣ литовской; въ противномъ же случаѣ разрѣшается жидамъ прямо обращаться съ жалобой къ королю. Постановление это, равно какъ и предыдущіе документы, были подтверждены и королемъ Яномъ III въ 1683 г.

Лѣта отъ Нароженья сына Божого тысяча шестьсотъ осьмдесятъ шестого, мѣсеца Апрѣля двадцать первого дня.

На врадѣ кгродскомъ Берестейскомъ передо мною Яномъ Беклевскимъ—подстаростимъ Берестейскимъ—поставившимся очевидно жидъ Израель Гершовичъ—старшій кагалу мѣста его королевское милости, Воиня, листъ его королевское милости конфирмаційный привилей, на паргаминнѣ писанный, жидомъ кагалу Воинскаго въ речи въ немъ выраженой данный и служащій, ку активованью до книгъ кгродскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писанный:

Jan trzeci, z Bożey łaski król polski, etc. Oznajmujemy tym listem naszym, komu by o nim wiedzieć należało. Iż pokładany był przed nami list confirmacyiny najyiaśnieyszego antecessora naszego króla iegomości Michała, na pergaminie ręką jego własną podpisany y pieczęcią większa w. x. Lit. przypieczętowany, żydom miasteczka naszego Woinia w oekonomiey Brzeskiej służący, przez Howsieia Abramowicza—żyda starszego Woinskiego praezentowany, zdrowy, cały, nienaruszony y żadnego podeyrzenia w sobie niemaiący. A zatem ciż mianowani żydzi nam suplikowali przez panów rad y urzędników naszych dworskich, abyśmy powagą naszą królewską stwierdzili y zmocnili. Który list confirmacyiny w tą naszą con-

firmitą słowo do słowa wpisując, tak się w sobie ma:

Michał, z Bożey łaski król polski, etc. Oznaymuiemy tym listem naszym, komu to wiedzieć należy. Pokładany był przed nami przywilej melioratiewy wolności y handlów antecessora naszego nayiaśniejszego króla iego mości Władysława czwartego, na papierze, ręką własną podpisany y pieczęcią większą w. x. Lit. zapieczętowany, żydom miasteczka naszego Woinia w oekonomiey Brzeskiej służący, przez Howsieia Abramowicza — żyda starszego Woinskiego praesentowany, zdrowy, cały, nie naruszony y żadnego podeyrzenia w sobie nie mający, y supplikowali nam ciż mianowani żydzi przez niektórych panów rad y urzędników naszych dwornych, abyśmy powagą naszą królewską stwierdzili y zmocnili, który przywilej, w tę naszą confirmacją słowo do słowa wpisując, tak sie w sobie ma:

Władysław czwarty, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymuiemy tym listem naszym, komu to wiedzieć należy. Jakośmy w roku przeszłym tysiąc sześćset trzydziestym trzecim, miesiąca Lipca dwudziestego dnia, w Wilnie za supplikowaniem nam od żydów miasteczka Woinia, w oekonomiey będącego, y za przyczyną pp. rad przywileiem naszym list świątobliwej pamięci króla iego mości pana oycy naszego, pod datą w Krakowie, roku tysiąc pięćset dziewięćdziesiąt czwartego, miesiąca Pazdziernika dwódziesiątego dnia, authentice przed nami pokładany, którym król iego mość targi w pomienionym miasteczku w dzień sobotni, bacząc być bardziey ku szkodzi, aniżeli ku pożytkowi pomienionego miasteczka złożone, na srodę przełożył raczył, stwierdziwszy y zmocniwszy, plac na którym bożnica z dawnych

czasów zbudowana stoi y drugi gdzie się grzeba, tak że kupiectwa y handle wszelakie y inne wolności, szyrzey w tym przywileiu opisane, mieć, y onych bez wszelakiey przeszkody od mieszczan tamecznych zażywać pozwała; tak y za terazniejszym nam supplikowaniem y instancją pp. rad teyże łaski naszej, którąśmy raz oświadczyli w słuszney sprawie nie chcąc odmówić, ale chcąc ich według generalnego przywileiu na wszystkie prawa y wolności żydom w księstwie Litewskim, w miastach y miasteczkach nadane, zachować y we wszystkich swobodach y wolnościach z żydami miasta naszego Łomazskiego, w teyże oekonomiey Brzeskiej będącego porównać, umyśliliśmy pomieniony przywilej nasz, w którym niektóre punkta według przywileiu żydów Łomazskich nie są specyfikowane y wyrażone meliorować opisane, iakoż tym przywileiem naszym meliorujemy y na przyszły czas tak mieć chcemy, aby pomienieni żydzi miasteczka Woinia domów, placów w samem rynku y w ulicach, ogrodów, gruntów włocznych, sianożęci nabywać y onemi dysponować, na nich domy iezdne y iakie chcąc budować, mieszkać, gorzałki palić, zapłaciwszy arendę według zwyczaju dawnego, miody, piwa robić y one ogółem przedawać lubo poczęści w domach swoich y prywatnych naiemnych szynkować, handle wszelkich towarów, kramy otworzyste w rynku y w domach mieć, łokciem mierzyć, funtem ważyć, rzemiosła wszelakie robić, iatki swoje zbudować, bydło skupować, publice na rynku y w iatkach przez nich zbudowanych mięsa przedawać, od którego przedawać, od którego przedawania mięsa łopatek nie będą powinni dawać, ale tylko cztery kamienie łoiu, według postanowienia rewizorskiego, przed na-

mi pokładanego, na każdy rok; nad którą ustawę tak terazniejszy nasz oekonom Brzeski, iako y napotem będący żadnych podatków inszych od przedawania tego mięsa od żydów miasteczka Woinia wymagać nie mają. y nie będą powinni. Także inszych wszelakich pożytków, w generalnym przywileju naszym wyrażonych, zażywać y wolności nabywać, sadzenie, placę, które nayspokojniejsze będą, rozumieli, zakupiwszy, bożnicę budować, tak iednak, aby nie nakształt kościoła katolickiego budowali; a ieśliby z dopuszczenia Bożego y z iakiego kolwiek przypadku bożnica przez nich zbudowana zgorzała, tedy im wolno będzie na tym że miejscu, albo na inszym, gdzie nayspokojniejsze miejsce upatrzą, nową zbudować, starą też naprawować, y kopiszcza dla zachowania ciał zmarłych mieć y one budowaniem opatrzyć y ogrodzić, bez czynienia żadnych z tych placów, na których bożnice zbudowano y kopiszcze mieć będą, powinności; z domów zaś, placów y ogrodów pol y sianożęci, przez nich z wolną dispositią ich nabytych, także od szynków zwyczajną powinność do dworu naszego Woińskiego, a nie gdzie indziej pełnić y oddawać powinni będą, sami też względem osób swych przed żadnym sądem sprawować się we wszelakich in genere prawach nie powinni, ieno przed dzierżawcą naszym tamecznym y na potym będącemi, lubo namiestnikami ich dworu Woińskiego, z wolną do nas y sądu naszego apelatią. Do tego, wygonu bydła na popas wolno im będzie zażywać zarówno z mieszczań tamecznemi Woińskiemi. A nastatek y to waruiemy, aby zapisy wszelakie kupcze y przedawcze do xiąg mieyskich albo wóytowskich, krom wszelakich contradictii od pomienionych ży-

dów przymowane były. Których wszystkich wolności y pożytków tak generalnym przywilejem naszym, iako osobliwie niniejszym żydom Woińskim nadanych y pozwolonych, mają spólnie zażywać, krom żadney od oekonomy naszego Brzeskiego terazniejszego y na potym będących, iako też od mieszczań tamecznych przeszkody. Na co, dla lepszej wiary ręką się naszą podpisawszy, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć roskazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia dwudziestego pierwszego Marca, roku Pańskiego tysiąc sześćset czterdziestego trzeciego, panowania naszego polskiego y szwedzkiego iednastego roku. U tego przywileju podpis rąk przy pieczęci większey w. x. Lit. temi słowy: Vladislaus rex; Stanisław Naruszewicz—referendarz y pisarz w. x. Lit.

Przytym pokładali ciż żydzi Woińscy dekret wielmożnego Alexandra Hilarego Połubińskiego—marszałka wielkiego w. x. Lit. oekonomiey naszej Brzeskiej administratora, między magistratem Woińskim y żydami tamecznemi, którego series rei taka :

Aleksander Hilary Połubiński—marszałek wielki wielkiego xięstwa Litewskiego, Bobruyski, Jezierzyski, Walatycki—starosta, oekonomiey Brzeskiej administrator, pułkownik woyska iego królewskiej mości y rzeczy-pospolitey w. x. Lit., wiadomo czynię tym moim sądowym listem. Iż na dniu niniejszym daty niżej wyrażoney stawali przedemną przy przytomności imci pana Stephana Hryczyzny—wóyta iego królewskiej mości Woińskiego, sławetni: Jan Pirog, Wawrzyniec Kurczanowicz, Mikita Puchnik Sobicz—burmistrze miasta iego królewskiej mości Woinia, powodowa strona, przeciwko niewiernych Howsieia Abramowicza, Irsza Krakowczyka, Mo-

ty Wołwicza — starszych synagogi Wo-
 inskiej, za pozwanych słownym pozwem
 od miasta całego Woinia o to:

Że żydzi obywatele Woinscy, sąsiedzi
 ich, lubo pierwszym dekretem mym roku
 tysiąc sześćset sześćdziesiąt ósmego mie-
 siąca Marca dnia ośmnastego ferowanym,
 do powinności należą na żołnierza chle-
 bowego y przechodzącego równy ciężar
 z mieszczanami ponosić y wydawać,
 którzy ieno domy mają, z domów y sied-
 liszcz swych, inni zaś co pol używanie
 mają, osobliwie przykładać się powinni,
 w tym dosyć nie czynią im. Na takowe
 tedy żądanie sobie szkarzyli się żydzi
 Woinscy, że oni mniejszą liczbę domów
 mają, krzywdę od mieszczan ponoszą,
 kiedy ustawiczne składki czynią równie
 z miastem, które pol sposobniejsze uży-
 wanie y w łanach w wielkiej liczbie
 ma, a żydom każe zawsze z domów y
 z pol, by też sami z domów tylko wy-
 dawali podatkować, prosili, aby ich roz-
 sądziłem z mieszczanami. A tak ia mar-
 szałek wielki w. x. Lit., administrator,
 controversię obudwu stron dobrze wyro-
 zumiawszy, nakazuje: bacząc być ukrzyw-
 dzonych żydów, aby kiedy mieszczanie
 z domów podatek iaki na żołnierza wy-
 dają, to y żydzi z domów swych nie
 tak siła iako mieszczanie, ale wiele ich
 domów policzyć się będzie mogło, wy-
 dawać mają, a spółnie powinni dawać,
 kto da z nich z domu swego składkę,
 kiedy zaś mieszczanie z pol y łanów,
 które trzymają, a nie z domów, to y ży-
 dzi tylko ci, którzy possessją mają pol,
 z nich przykładać się będą, ducta pro-
 portione używania za wynalazkiem
 dworu iego królewskiej mości Woin-
 skiego, którego iurisdictionie należąciami
 są żydzi, według czego sławetni mie-
 szczanie Woinscy y niewierni żydzi za-
 chować się mają y iako pierwszy dek-

ret mój wyż pomieniony opiewa, mocą
 y niniejszego dekretu mego. Pisan w
 Woyniu, dnia czternastego Decembra, ro-
 ku tysiąc sześćset sześćdziesiąt dziewią-
 tego: Alexander Hilary Połubiński—
 marszałek wielki Litewski, administra-
 tor oekonomiej Brzeskiej. Podpis ręki
 u tego dekretu przy pieczęci.

My król, do proźby wyżey mianowa-
 nych żydów Woinskih, przez panów
 rad y urzędników naszych dwornych do
 nas wniesionej, łaskawie się skłoniw-
 szy, tak pomienioną melioracją praw y
 wolności onych, iako y dekret wielmoż-
 nego Połubińskiego—marszałka wielkie-
 go w. x. Litewskiego, iako oekonoma,
 tą naszą confirmacją we wszystkich
 punktach, clausulach, conditiach, con-
 tentach, y paragrafach, inquantum iuris
 est et usus earum habetur, zmocniamy,
 approbujemy, confirmujemy, y przy zwy-
 czajowi dawniejszym y terazniejszym re-
 wizjach, dostatecznie opisanych, nienar-
 uszenie, płacenia złotych siedmdziesiąt,
 a nie więcey zostawujemy y zachowu-
 iemy, moc y powagę tej naszej confir-
 matiej na potomne czasy zachowując.
 Na co, dla lepszej wiary, ręką się na-
 szą podpisawszy, pieczęć w. x. Lit.
 przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w War-
 szawie, dnia dwudziestego piątego mie-
 siąca Marca, roku Pańskiego tysiąc sześć-
 set siedmdziesiątego, panowania nasze-
 go pierwszego roku. U tej confirmatiej
 przy pieczęci większy w. x. Lit. pod-
 pis rąk tymi słowy, Michał król; Wa-
 leryan Stanisław Judycki—archydiakon
 Wileński, pisarz w. x. Lit.:

Wniesiona przytem do nas przez pa-
 nów rad y urzędników naszych dwor-
 nych proźba, za temiż niewiernymi ży-
 dami Woinskiemi, abyśmy list commis-
 sarszów naszych, do ekonomiej Brzesc-
 kiej od nas wyprawionych, dany onym

in anno tysiąc sześćset ośmdziesiąt wtórego, w też confirmatią inserowali, którego tenor taki iest. Urban Czechowicz — kanonik Lwowski, sekretarz iego królewskiey mości, Felician Wichrowski — woyski Brzeski-Kuiawski, z woli iego królewskiey mości pana naszego miłościwego, do oekonomiey Brzesckiey naznaczeni komisarze, naszym listem kommissarskim generalnym oznaymujemy:

Jż będąc zesłani do odbierania oekonomiey Brzesckiey z wyrazney woli nayiaśnieyszego króla iegomości, pana naszego miłościwego, Jana trzeciego, teraz nam szczęśliwie panującego, ziachaliśmy do klucza Woinskiego, kędy pokładana nam była suplika od niewierney synagogi żydowskiey miasta Woinia, poddanych iego królewskiey mości, w krzywdach sobie od zamku Woinskiego poczynionych, których, że per oppressionem bifo y do kłody sadzono, ryby niesłusznie extorsive na dwór sobie dawać kazano, trunkami, solą narzucono, ktorych lubo nie brali, okupować się honorarium musieli namiestnikom na tenczas będącym dawać, brahę także z każdego domu od szynkarzów na dwór zabierali, konie onych do myśliwstwa y na inne potrzeby brano, a lubo tylko w inwentarzu na dworską potrzebę raz w tydzień flaki są opisane, tedy y flaki y mięso, kiedy się podobało, do zamku dawać kazano y inne krzywdy, które ustnie przełożyli, przed nami. My tedy commissarze, zabiegając takim niesłusznym depactatiom, aby poddani iego krolewskiey mości niesłusznie niszczeni nie byli, ponieważ tego per expressum w inwentarzach nie masz, aby to w zwyczaj y niesłuszny podatek nie weszło, tym naszym listem zaręcznym declarujemy y donosimy, aby ta z ichmość panów dzierzawców y ad-

ministratorów żydom była wszelaka securitas y bezpieczne w mieście Woiniu pomieszkanie, bez wszelakiego tak wyżey pomienionych y specificowanych ciężarów, iako y inszych wymyślnych extorsiy, tak teraz z zostających, iako y potym zostawiającym, a ieśliby też żydzi mieli od kogokolwiek prześladowania y uciążenia, a nie mieli żadney pomocy y poratowania ze dworu, tedy wolno będzie do nayiaśnieyszego maiestatu pańskiego, bez wszelakiey praepediciey, suplikować y łaski iego królewskiey mości upraszać. Y tego dokładamy, ażeby podwodami uciążeni nie bywali, ani do dworu ani do miasta iego królewskiey mości Woinia. Jeśliby zaś który żyd co zawinił, tedy nie ma być karany biciem, ani sadzaniem do kłody, ale winą Litewską pułkopy, to iest złoty ieden y groszy półosma. Na co, dla lepszey wiary y pewności rękoma własnymi podpisawszy, pieczęci przycisnąć rozkazaliśmy. W Woyniu, dnia dwudziestego pierwszego miesiąca Augusta, roku tysiąc sześćset ośmdziesiąt drugiego. U tego listu przy pieczęciech urodzonych commissarzów podpisy rąk tymi słowy: Xiądz Urban Czechowicz — kanonik Lwowski, sekretarz y kommissarz iego kr. mści; Felician Wichrowski — woyski Brzeski, Kuiawski, dworzanin pokoiowy y kommissarz iego królewskiey mści.

My tedy król, do pomienioney supliki wysz mianowanych żydów Woinskih przez panów rad y urzędników naszych dwornych do nas wniesioney, łaskawie się skłoniwszy, tak confirmationem nayiaśnieyszego antecessora naszego świętej pamięci króla iego mości Michała, melioratiey przywileiu żydom Woinskim w oekonomiey Brzesckiey służącego, od nayiaśnieyszego króla iego mości świętey pamięci Władysława czwartego na-

даного, cum annexo decreto wielmożnego niegdyś Alexandra Hilarego Połubińskiego—marszałka wielkiego w.x. Lit., iako y list urodzonych kommissarzów naszych, w tęż confirmatią inserowany we wszystkich punktach, clausulach, contentach, paragrafach, inquantum iuris est et usus earum habetur, niniejszym listem naszym confirmacynym zmacniamy, roburuiemy, approbiujemy y przytem prawie weale y nienaruszenie, wiecznemi czasy niewiernych żydów synagogi Woinskiej zostawuiemy y zachowuiemy. Na со, dla lepszej wiary, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć wielkiego xięstwa Litewskiego przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie,

dnia dwudziestego trzeciego miesiąca Februarii, roku Pańskiego tysiąc sześćset ośmdziesiąt trzeciego, panowania naszego dziewiątego roku. У того листу его королевское милости, конфирмаційного привилею при печати великой великого князства Литовского завѣсистой подпись рукъ тыми словы: Jan król; Alexander Janowski—skarbnik Starodubowski iego królewskiej mości mp. Который же тотъ листъ его королевское милости, конфирмаційный привилей, черезъ особу въ верху помененую ку активованью поданный, есть до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ принять и уписанъ.

1684 г.

Изъ книги за 1684—1686 годы, стр. 619.

521. Листъ королевы Маріи Казиміры Брестскому старостѣ и всему Брестскому суду о снятіи печати съ жидовской синагоги.

Королева Марія Казимира увѣдомляетъ Брестскаго старосту и гродскій судъ, что вслѣдствие просьбы жидовъ—снять печати съ Брестской синагоги, наложенныя на нее Брестскимъ подкоморіемъ по причинѣ не уплаты жидомъ Хеміей Нахмановичемъ ей, королевѣ, долга 5,096 злот.

д. и 12 гр., за который она синагога поручилась,—она разрѣшаетъ подкоморію снять печати, имущество Нахмановича передать кагалу, и долгъ взыскивать не съ Нахмановича, а съ кагада, согласно съ его заявленіемъ.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ осьмьдесятъ четвертого, мѣсяца Ноября двадцатого дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ, передо мною Яномъ Беклевскимъ—подстаростимъ Берестейскимъ, постановившисе очевисто Соломонъ Михалевичъ—жидъ школьникъ кагалу Берестейского, листъ королевское милости отвористый, на речъ въ томъ листѣ

выражоную, ку активованью до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ подаль, въ тые слова писанный:

Marya Kazimira, z Bożey łaski królowa polska, etc. Urodzonemu staroście Brzeskiemu, podstarościeму, pisarzowi, sędziom y ich namiestnikom, y całemu grodowi Brześcia Litewskiego, wiernie nam miłym łaskę naszą. Urodzeni, wiernie nam mili! W sprawie y praetensiey

do skarbu naszego należącej, synagoga Brzeska Litewska supplicowała do nas, abyśmy szkołę tameczną, z woli naszej przez urodzonego podkomorzego Brzeskiego zapieczętowaną, uwolnić y odpieczętować roskazali, która, iako o Chemie Nachmanowicza żydzie naszemu skarbowi dłużniku, nie wie, ani wiedziała, na przysięgę przez sześciu starszych zabrała się y wykonać ją ma. Tedy skłoniliśmy się do pokorney ich suppliki dla samey słuszności, bo iakośmy ją wolną uznali, y żadney do niey praetensiey nie znaleźliśmy, kiedy przed commissarzami naszymi, którycheśmy do wysłuchania tey sprawy y inquisitiei deputowali, pokazało się, że synagoga nie obligowała się za Chemiu dłużnika skarbowi naszemu, tak ją teraznieyszym listem uwalniamy et immunem declaruiemy, y szkołę odpieczętować nakazuiemy, y od wszystkich aresztów naszych relaxamus.— Co się zaś tycze długu skarbu naszego, od Chemi żyda należącego, to iest, pięciu tysięcy dziewięćdziesiąt sześciu złotych polskich y groszy dwunastu, ratione którego intromissią domowstwo y possessią mianowanego Chemi urzędownie na nas odebrano, ponieważ dla pozyskania sobie łaski naszej y protectiey królewskiey, y dla liberowania kamienicy Chemiowej z possessiey y intromissiey naszej synagoga Brzeska obligowała się, dług mianowany do skarbu naszego zapłacić; tedy my, mając wzgląd na prawa y przywileie ich, przy których konserwować każdego zwykliśmy, y synagogę Brzeską przy nich zachowując, obwieszczamy wierności waszey y donosimy tym listem naszym, że iuż prawa naszego y intromissiey ustępuiemy y zlewamy ie na całą synagogę Brzeską, żądając powiernościach waszych, abyście kamienicę ze

wszystką inszą własnością Chemi, iako w sobie iest y była, także z browarem y winnicą autoritate brachii grodu swoiego y przy bytności urodzonego podkomorzego Brzeskiego, more solito y podług słuszności, otaxowali, y co się taxy nad dług, który nam wypłacają, więcej pokaże, in iudicio pieniądze złożyć roskazali; aby zaś żydzi praeiudicium iakiego y trudności nie mieli, ponieważ nam mianowaną summę, to iest, pięć tysięcy dziewięćdziesiąt y sześć złotych polskich y groszy dwanaście, co właśnie skarbowi naszemu należy, realiter wypłacają, chcemy tedy po wiernościach waszych, vigore listu tego naszego, aby kamienica y wszystka possessia Chemii officiose synagodze Brzeskiej oddana była, którey prawa naszego do tey kamienicy ustępuiemy. Uczynicie to, wierności wasze, dla łaski naszej, którym zdrowia dobrego od pana Boga życzymy. Dan w Jarosławiu, dnia ostatniego miesiąca Octobra, roku Pańskiego tysiąc sześćset ośmdziesiąt czwartego.

У того листу королевою ее милости отвористого, при печати притисненной, подпись руки въ тые слова: Марья Казимира—крóлова. По которомъ подпись и приписокъ въ тые слова: PS. urodzonego Lubowickiego—podstarościego naszego Wońskiego, który ma praetensią swoię osobną, pierwszego do odebrania y naybliższego długu mieć chcemy, aby z tych pieniędzy, które z taxy wynikną, większe nad summę skarbowi naszemu należąca, uspokoiony został. Марья рѣка свѣа. Который же тотъ листъ отвористый, черезъ особу въ верху помененую ку актикованью поданный, есть до книгъ вгородскихъ Берестейскихъ уписанъ.

1685 г.

Изъ книги за 1684—1686 годы, стр. 1781.

522. Привилегія короля Яна III-го жидамъ Воинскаго кагала на права и вольности.

Король Янъ III-й, вслѣдствіе жалобъ Воинскихъ жидовъ на Воинскихъ же мѣщанъ въ томъ, что эти послѣдніе заставляютъ ихъ отбывать гиберны, платить дорожныя подати, донативы и другія, сею привилегіей подтверждаетъ имъ

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ осьмьдесятъ шостою, мѣсяца Априля двадцать первого дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ, передо мною Яномъ Беклевскимъ—подстаростимъ Берестейскимъ, постановившимъ очевидно жидъ Израель Гершовичъ—старпій кагалу Воинскаго, листъ его королевское милости на захованье правъ и привилеевъ жидомъ кагалу Воинскаго наданый, вынесеный, тому-жъ кагалови Воинскому служацій, ку актикованью до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писаный:

Jan trzeci, z Bożey łaski król polski etc. Wszem wobec y każdemu z osobna, komu by o tym wiedzieć należało, oznajmujemy. Lubośmy generalnym przywilejem naszym wszystkie prawa na wolności poddanym naszym żydom, we wszystkim księstwie Litewskim mieszkającym, na płace y wolne onych dysponowanie nadali, y osobliwym przywilejem naszym, z osobna będącym, approbowali y confirmowali; iednak y teraz do nas uciekającym się naszą wyświadczać zwykliśmy munificentią,—tym osobliwie, którzy nie według praw, przywileiów y wolności nadanych zachowani bywają; — między któremi y żydzi,

ихъ прежнія права y увольняетъ ихъ отъ всякихъ податей, исключая жолнерскихъ складчинъ и пропорціональной части гибернъ съ арендуемыхъ или владѣемыхъ ими полей и луговъ.

Izrael Herszowicz y Abram Chaimowicz, przez panów rad y urzędników naszych dwornych, imieniem wszystkich żydów miasta naszego Woinia, donieśli nam pokorną supplikę, żaląc się na mieszczan tegoż miasta Woinia, iż oni, postponendo prawa, przywileia y zwyczaje dawne, wazyli się żydów Woiniskich do contributiei, hiberny, donatyw, pocztarów y innych podatków różnych, za listem od nas wyniesionym, pociągać, co się dzieie przeciwko prawu onym danego: dla czego my król, iako najwyższy wszystkich praw y wolności tutor, zabiegamy temu, aby każdy swoją cieszył się wolnością y swobodą, pogotowiu żydzi nasi Woinscy, aby wolny przy placach y różnych gruntach, rolach, łakach, sianożęciach, pastwiskach dla bydła zostawali y różnemi towarami handlowali, gorzałki kurzyli, piwa y miody robili, one ogudem przedawali, luboli też w domach szynkowali, kramy otworzyste y klatki do przedawania w naysposobniejszym miejscu stawiali, łokciem mierzyli, funtem wazyli, rzemiosło wszelakie odprawowali, bydła skupowali y na wygon, albo raczej wypust wypędzali, bez zabronienia mieszczan naszych, tamże paśli y wszelkich innych, w przywileiu wyrażonych wolności zażywać, a do

żadney contribuciey niesłuszney, iako to hiberny, pocztowego, donatywy y innych, od których żydzi całego xięstwa Litewskiego są excipowani (mając in vim tego inszy podatek) nie należeli y tylko według dekretu Paca, wielmożnego Hilarego Połubińskiego — marszałka wielkiego w. x. Lit. et secundum proportio-nem domów do składanek żołnierskich przykładali się. Z gruntów zaś, które żydzi trzymają w polach y one zarabiają, luboli też poddanym naszym swoim kontraktem puścili, ducta proportione, ten który trzyma, do hiberny przykładać się będzie powinien, żadnych innych nie pełniąc powinności. Po wielmożnych y urodzonych administratorach żadaiąc, tudzież commissarzach y urzędnikach naszych klu-cza Wońskiego mieć chcemy, abyście we wszystkim do przywileiu im danego y ninieyszego listu naszego stosowali się, spokojnie przy nim zachowali y firmum ius tych wszystkich praerogatyw uczynili, który to y my powagą naszą królewską stwierdzamy, zmacniamy. Sławetnemu magistratowi surowo przykazujemy, aby odtąd żydom Wońskim żadney praepeditiey w handlach y szynku nie czynili,

do sądów nienależnych nie pociągali y podatków niesłusznych iako to: hiberny, podwod na żołnierza, pocztowego, donatywy nie wymagali, ale we wszystkim spokojnie się zachowali pod winami y prawie pospolitym opisaniami. A że ciż mieszczenie nasi, przeciwko prawu żydom danego, list z cancellariey nieprawnie y bez wiadomości onych otrzymali; tedy on że ninieyszym listem y powagą naszą królewską, cassuiemy y annihiluiemy y za nieważny mieć chcemy. Na co, dla lepszej wiary, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia siedmna-stego miesiąca Maia, roku Pańskiego ty-siąc sześćset ośmdziesiąt piątego, panowa-nia naszego iedenastego roku.

У того листу его королевское милости при печати великой в. кн. Литовского притисненой подпись рукъ теми сло-вы: Jan król; Michał Florian Rzewuski—podskarbi nadworny koronny, Chełmski starosta. Который же тотъ листъ его королевское милости, черезъ особу въ верху помененую ку актикованью пода-ный, есть до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ принять и уписать.

1685 г.

Изъ книги за 1684—1686 г., стр. 1777.

523. Листъ королевы Маріи Казиміры къ Воинскому подстаростѣ о томъ, чтобы Воинскіе вѣщане не дѣлали обидъ Воинскимъ жидамъ взиманіемъ съ нихъ лишнихъ поборовъ.

Королева Марія Казиміра, вельдствие жалобъ Воинскихъ жидовъ на Воинскихъ же мѣщанъ въ томъ, что эти послѣдніе требуютъ подымныхъ податей со школьныхъ домиковъ, берутъ у жи-довъ деньги и не уплачиваютъ, взимаютъ лиш-нее количество почтовыхъ податей, донативъ и

другихъ, и дѣлаютъ имъ и другія обиды, пред-писываетъ Воинскому подстаростѣ оградить жи-довъ отъ такихъ обидъ и судить ихъ согласно съ ихъ правами и привилегіями своимъ ста-ростинскимъ судомъ, и не отсылать ихъ въ другіе суды.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ осьмьдесятъ шестого, мѣсеца Апрѣля двадцать первого дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ, передо мною Яномъ Беклевскимъ— под-старостимъ Берестейскимъ, постановив-

писе очевидно жидъ Израель Гершовичъ—старшій кагалу Воинского, листъ ее королевское милости, до его милости пана подстаростого Воинского въ справѣ тыхъ же жидовъ Воинскихъ писанный, ку актикованью до книгъ кгродскихъ Берестейскихъ подалъ, въ тые слова писанный:

Marya Kazimira, z Bożey łaski królowa polska etc. Urodzonemu podstarościemu Woieńskiemu łaskę naszą królewską. Podali tu do nas żydzi Woincey supplikę, którey te punkta są: że składki nie według liczby domów dają y w tę liczbę nad prawa ich wchodzą domki, do szkoły należące; że słodowników y winniarzów żydowskich dostróży zabierają; że w składkach hibernowych, donatywowych, pocztowych nad słuszność są przebrani; że im mieszczenie pewne długi winni, a od-

dawać nie chcą: zaczym zlecamy surowo wierności twoiey, abys weyrzał we wszystkie prawa ich y te punkta z prawami ich pomiarkował, żeby tak, iako y dawno, przy prawach swoich zachowani byli; także sądy ich do nikogo inszego, ieno do wierności twoiey, y tych, którzy po wierności twoiey dozorców należec będą. Dan w Pilaszkowiczach, dnia siedmnastego miesiąca Września, roku Pańskiego tysiąć sześćset ósmdziesiąt piątego. У того листу при печати притисненой, подпись руки ее королевское милости тыми словами: Marya Kazimira, królowa.

Который же тотъ листъ ее королевское милости, черезъ особу въ верху помененую ку актикованью поданный, есть до книгъ кгродскихъ Берестейскихъ принять и уписать.

1685 г.

Изъ книги за 1684—1686 годъ, стр. 1169.

524. Листъ Еватерины Салтъжиной, супруги гетмана и подканцлера в. ен. Литовскаго, данный на имя Станислава Гротовскаго—администратора ея Мирскаго графства въ обезпеченіе евреевъ отъ насилія администратора въ отправленіи ярмарокъ и привлеченіи ихъ въ своему суду.

Лѣта отъ Нароженья Сыча Божого тысяча шестьсотъ осьмьдесятъ пятого, мѣсяца Юля четырнадцатого дня.

На врадѣ кгродскомъ Берестейскомъ, передо мною Яномъ Беклевскимъ—подстаростимъ Берестейскимъ, постановившисе очевидно панъ Саломонъ Михаловичъ—жидъ и синдикъ кагалу Берестейского листъ княжны ее милости пани подканцлериное в. к. Лит., до его милости пана Станислава Кротовскаго—администратора грабства ее милости

Мирскаго писанный, ку актикованью до книгъ кгродскихъ Берестейскихъ подалъ въ тые слова писанный:

Katarzyna z Sobieszyna Radziwiłowa, księżna na Ołyce y Nieświżu—podkanclerzyna y hetmanowa w. x. Lit., Przemyślka, Człuchowska, Rabstyńska, Niryńska, Ostrska, Krzyczewska, Kamieniecka, Gulbińska etc. starościna, urodzonemu panu Stanisławowi Grotowskiemu—administratorowi hrabstwa mego Mirskiego. Donieśli mi to niewierni żydzi—cała synagoga

y kahały w. x. Litew., uskarżając się, że w. mość, nie respektując na list, ode mnie im nadany, ważyłeś się ich, mimo wola y nad rozkazanie moje, zieżdzaiących na iarmarki do Mira, do swoich sądów pociągać y wielkie z nich winy zdzierać, nadto do więzienia sadzać, w praetensyach ich między inszemi żydami, a osobliwie Mińskiemі rozsądzać, przez co nietylko w. mość moje lekce sobie poważył zoskazanie, ale też y na iarmarki zieżdzaiącym się zagroziłeś drogę y uymę w prowencie. Zaczyn tym terazniejszym moim powtórnym listem napominam surowo y rozkazuie, aby od tych czas nie ważyłeś w. mość onych więcey do sądów swoich pociągać, żadnych win z nich nie zdzierać, ale ich na mieysce ichże do prawa żyдowskiego, a osobliwie гоścинных z гоścинными odsyłać. Co так, a nie inaczej mieć chcę nie tylko po samym w. mości panu, ale też y po następцах jego, obiecując każdego nierо-

сłusznego за наименьшую правдиwą od nich skargą surowo karać. Tego iednak masz w. mość y następцы jego przestrzegać, aby оbywatele y mieszczаніе Mirscy żadney od гоścинных ludzi y niewiernых żyдów не поносили krzywды, y takową każdą sprawę do rozsąждения bez ciężких win zlecам. Co do wiadomości podawszy, dla lepszej wiary, ręką się własną podpisawszy, pieczęć moją własną przycisnąć rozkazałam. Pisan w Warszawie, dnia piętnastego miesiąca Maia, roku Pańskiego tysiąc sześćset оśмдзiesiąт piątego.

У того листу при печати притисненной подпись руки теми словы; Katarzyna хиężна Radziwiłowa—podkanclerzyna, hetmanowa w. x. Lit. Kоторый же тотъ листъ, черезъ особу въ верху помененую, ку активованью поданный, есть до книгъ гродскихъ Берестейскихъ уписанъ.

1686 г.

Изъ книги за 1684—1686 годы, стр. 2031.

525. Универсалъ (эксценційный листъ) Яна Казимира Сапѣги, данный Брестскимъ жидамъ въ обезпеченіе ихъ привилегій и для увольненія ихъ отъ всякихъ войсковыхъ повинностей на три года, по причинѣ пожаровъ и крайняго ихъ разоренія.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого, тысяча шестьсотъ осьмьдесятъ шостого мѣсяца Сентября двадцать осьмого дня.

На врадѣ гродскомъ Берестейскомъ, передо мною Яномъ Беклевскимъ—подстаростимъ Берестейскимъ, постановившимся очевисто невѣрный Ицко Левковичъ—жидъ и сендикъ кагалу Берестейского, листъ ясневедможного его

милости пана Казимера Яна Сапѣги—воеводы Виленского, гетмана великого в. к. Лит., эксценційный, въ справѣ и речи въ немъ нижевыраженой данный и служащий, ку активованью до книгъ гродскихъ подаль, въ тые слова писанный.

Kazimierz Jan Sapieha, hrabia na Buchowie, Zasławiu y Dąbrownie, woiewo-

da Wileński, hetman wielki w. x. Lit. oznaymuie. Iż maiąc respekt na wielkie zniszczenie y utrapienie żydów miasta iego królewskiey mości Brześcia, częścią przez ogień, ówdzie zaś przez żołnierskie częste przez te miasta przeyscia y ich exactie; przytym stosując się do prawa y seymowych constytutiey, o opustoszałych y pogorzałych miast wyraźnie napisaney: od wszelkich in genere et specie ciężarów żołnierskich y innych, a osobliwie od dawania przyszley hiberny y generyki na lat trzy, to iest: od roku tysiąc sześćset ósmdziesiąt siódmego, aż do roku tysiąc sześćset dziewięćdziesiątego pomienionych wszystkich żydów ninieyszą exceptią uwalniam y excypuię, oraz iako z oddaney tey hiberny y generyki kwituię. I luboby per inadvertentiam z kancelaryey mey assignatie generalne albo partykularne—pierwszą lub też poslednieyszą wypadały datą na przyszłą hiberne; tedy one cale tą excerp-

tią cassuię y za niemaiące żadnego walurowu być uznawam, surowie przykazując każdemu tak z rycerskich ludzi maiącemu assignatią, aby za pokazaniem tey moiey excepcyi nie tylko nie wazył się tey przyszley hiberny z tego miasta y żydów wymagać, ale zaraz ztamtąd zieżdzał y najmnieyszey rzeczy nie domawiając się y nie biorąc na się żadney consolatii y discretii pod surowym sądem y nieuchronną na gardle karą. W Wilnie, dnia dwudziestego pierwszego Marca, anno tysiąc sześćset ósmdziesiąt szóstego.

У того листу екцепційного подпису руки при печати притисненой тыми словы: Kazimierz Sapieha—woiewoda Wileński, hetman wielki w. x. Lit. Который же тотъ листъ екцепційный, черезъ особу вверхупомененую ку актикованью поданный, есть до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ принять и уписанъ.

1695 г.

Изъ книги за 1693—1697 годы, стр. 2373.

526. Универсалъ в. гетмана в. к. Литовскаго Казимира Яна Сапѣги о томъ, чтобы жида, находящiеся въ его имѣнiяхъ, немедленно вносили податныя недоимки, безъ всякихъ отговорокъ.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ девятьдесятъ пятого, мѣсеца Сентября двадцать четвертого дня.

На врадѣ кгородскомъ Берестейскомъ передо мною Яномъ Беклевскимъ—подстаростимъ Берестейскимъ, постановившисе очевисто его милость панъ Базилій Терпиловскій, универсалъ ясновельможного его милости пана Сапѣги—

воеводы Виленскаго, гетмана великаго великаго князтва Литовскаго, на речъ въ немъ нижевыражоную ку актикованью до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ подаль, въ тые слова писанный.

Kazimierz Jan Sapieha, hrabia na Buchowie, Zaslawiu y Dąbrownie, woiewoda Wileński, hetman wielki w. x. Lit. Wszem wobec y każdemu zosobna z

władzy moiej po miastach y miasteczkach do administraciei w dzierżawie moiej zostających, donoszę do wiadomości wolą moją, iż ponieważ starsi kahałowie całej synagogi w. x. Lit. pogłównego swego y inne podatki do skarbu rzeczy-pospolitey nie wypłacają, tę dając ratią, że drudzy żydzi praetextem tak protekcii różnych, iako też y per supinam renitentiam nie chcą pomienionych podatków do kahałów contribuere; zaczem ia zesłanemu dworzaninowi na exekucią za uniwersałem iegomość pana podskarbiego wielkiego w. x. Lit. do miast y miasteczek w dzierżawie moiej zostających, daję ten mój surowy uniwersał, przykazując wszędy, ażeby praetensie skarbowe z delaty kahałów starszych w.

x. Lit. do executiey dworzaninowi skarbowemu na nich podane absque ullis diffugiis były wypłacone, oraz ażeby in casu contraventionis zesłanemu dworzaninowi od skarbu potestas ad exequendum w miasteczkach moich nullatenus była impedita, pilno intumiey y zalecam. Datum w Grodnie, dnia siedmnastego Julii, anno tysiąc sześćset dziewiędziesiąt piątego.

У того универсалу при печати притисненой подпись руки тыми словы: Kazimierz Sapieha—woiewoda Wileński, hetman wielki w. x. Lit. Который же тотъ универсалъ, черезъ особу верхупомененую ку активованью поданъ, есть до книгъ кгродскихъ Берестейскихъ принять и уписанъ.

1698 г.

Изъ книги за 1719 годъ, стр. 2157.

527. Привилегія короля Августа второго, подтверждающая Пружанскимъ жидамъ ихъ давнія привилегіи.

Въ этой подтвердительной привилегіи заключается первоначальная привилегія короля Владислава IV Пружанскимъ жидамъ, послѣдовательно подтвержденная его преемниками—Яномъ Казиміромъ, Яномъ III и Августомъ II.

Король Владиславъ, кромѣ общей своей привилегіи жидамъ всего великаго княжества Литовскаго, даетъ еще отдѣльную привилегію и Пружанскимъ жидамъ, въ которой разрѣшается имъ покупать земли, строить дома, имѣть свою синагогу и кладбище, заниматься торговлею, ремеслами и корчемствомъ, мѣрить шанвомъ и лок-

темъ, вѣсить фунтомъ и т. под. За эти вольности и права жидаы обязываются съ каждой корчмы вносить чоповаго шеляжнаго по 600 злотыхъ, а за поля, луга и плацы платить въ королевскій скарбъ опредѣленное количество чиншу. Кромѣ этого жидамъ дается право судиться только у старосты съ правомъ апелляціи къ королю.

Король Янъ Казиміръ ограничиваетъ эту привилегію тѣмъ, что воспрещаетъ жидамъ приобретать новые плацы для синагоги или же перемѣнять старыя.

Roku tysiąc siedmsetnego dziewiętnastego, miesiąca Junii dwudziestego szóstego dnia.

Na urzędzie ikmści grodzkim Brzeskim, aktami starościńskimi, przede mną Zygmóntem Benedyktem z Chrzanowa

Chrzanowskim — czesznikiem y podstarościm sądowym wojewodztwa Brzeskiego, starostą Rewiatyckim, stanowszy personaliter Dawid Izraelowicz, Izrael Jósefowicz, Moyzesz Izraelowicz—żydzi starsi kahału Prużańskiego, ten przywilej najiasniejszego króla imści sobie nadany do akt grodu Brzeskiego podali, ktorego tenor sequitur talis:

August wtory, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymujemy ninieyszym listem przywileiem naszym wszem wobec y każdemu z osobna, komu o tym wiedzieć należy. Produkowany był przed nami list pergaminowy ręką najiasniejszego świętey pamięci Jana trzeciego, antecessora naszego, podpisany, pieczęcią wielką w. x. Lit. ztwierdzony, zdrowy, cały, zupełny y żadnego podeyrzenia nie mający, zawierający w sobie pewne punkta synagogi żydów miasteczka naszego Prużany, ekonomii Kobryńskiej leżącego, od s. p. najiasniejszych antecessorów naszych łaskawie nadany, y suplikowano nam imieniem pomienionych żydów Prużańskich, abyśmy ninieyszey przywilej powagą najiaśnieyszą królewską approbowali, konfirmowali y stwierdzili, którego przywileiu słowo w słowo tenor następuje takowy, przez Izraela Dawidowicza, imieniem całej synagogi tameczney czyniącego:

Подлинная привилегія Яна III-го напечатана въ настоящемъ томѣ подъ № 508, на стр. 208.

My tedy król, do proźby pomienionych żydów Prużańskich, iako słuszney, y za instancją panów rad, łaskawie się skłoniwszy, mianowany przywilej świętey pamięci króla imści pana brata antecessora naszego, tu inserowany, we wszystkich iego punktach, kondyciach, klauzulach y paragrafach mocą y powagą naszą królewską stwierdzamy, konfirmujemy, approbujemy, oprócz wyż specifi-

kowaney jedney klauzuli o bożnice żydowskiey, który paragraf takroztrzygamy: aby żydzi więcey nie ważyli się na bożnicę swą nowych placów skupować, ale starym mieyscem kontentowali. A dla lepszey wiary ręką się naszą podpisujemy y pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia trzydziestego miesiaca Grudnia, roku Pańskiego tysiącznego sześćsetnego czterdziestego panowania królestw naszych polskiego wtórego, szwedzkiego trzeciego roku. Jan Kazimierz; xiąże Jan D. Zawisza—referendarz y pisarz w. x. Lit.

My tedy król, do słuszney łaskawie się skłoniwszy instancyi, przez panów rad y urzędników do nas wniesioney, za supliką Abrahama Izaakowicza od wszystkich żydów Prużańskich ten przywilej pomienionym żydom na różne handle, place y na żadne czynienie z tego placu, na którym szkoła ich stoi, czynszu y kapiszcze, powinności na samych we wszystkich iego punktach, klauzulach y paragraffach powagą naszą królewską stwierdzamy y zmocniamy, konfirmujemy, ratyfikujemy y approbujemy. Na co dla lepszey wiary, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć w. x. lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia dwudziestego miesiaca Marca, roku Pańskiego tysiąc sześćset sześćdziesiątego ósmego, panowania naszego trzeciego roku. Jan król. Locus sigilli pieczęci wielkiej w. x. Lit. Andrzej Kazimierz Ossowski—pisarz w. x. Lit.

My tedy August król, skłaniając się do supliki, przez Izraela Dawidowicza, imieniem całej synagogi żydów Prużańskich do nas, iako słuszney, wniesioney, zwyż mianowany przywilej we wszystkich iego punktach, vadiach, clausulach y obowiązkach approbować, konfirmować, ratyfikować umyśliliśmy, iakoż praesenti-

bus approbuiemy, konfirmuiemy y rati-
fikuiemy przy prawach y wolnościach,
w oryginalnych przywileiach onym od
naisniejszych antecessorów naszych, kró-
łów polskich, cale y nienaruszenie zacho-
wuiemy y konfirmuiemy. Na co dla lep-
szej wiary, ręką się naszą podpisawszy,
pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkaza-
liśmy.—Dan w Warszawie, dnia dwu-
dziesiątego miesiąca Augusta, roku Pań-
skiego tysiąc sześćset dziewiędziesiąt
ósmego, panowania naszego drugiego
roku.

U tego przywileiu ikmści podpis ręki

temi słowy: Augustus rex. Konfirmacia
zaś w te słowa: Konfirmacia praw żydom
Prużańskim; aprobata zaś u tego przy-
wileiu w te słowa: Productum die vige-
sima quinta Maii anno millesimo sexcen-
tesimo nonagesimo nono in commissione
generali et approbatum à inferius nomi-
nato tanquam regiae maiestatis commis-
sario v. v. Cleecta l. w. p. i. komis-
sarz ikmści. Któryż to takowy przywilej,
przez wyż wyrażonych żydów Prużań-
skich do akt grodu Brzeskiego podany,
jest do xiąg grodzkich Brzeskich przyję-
ty y wpisany.

1699 г.

Изъ книги 1669—1670 годы, стр. 977.

528. Универсалъ короля Михаила о назначеніи комиссаровъ по поводу жа-
лобы Брестскихъ жидовъ на мѣщанъ, бравшихъ съ нихъ лишніе взносы.

Король Михайллъ предписываетъ Брестскимъ
сановникамъ въ качествѣ комиссаровъ размо-
треть жалобы Брестскихъ жидовъ на Брестскихъ

мѣщанъ, такъ какъ эти послѣдніе принуждаютъ
ихъ вносить незаконныя подати и удовлетво-
рить на основаніи ихъ привилегій.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого
тысеца шестьсотъ семьдесятото, мѣсе-
ца Марца петнадцатого дня.

На врадѣ кгродкомъ Берестейскомъ,
передо мною Еримъ Станиславомъ Умя-
стовскимъ—стольникомъ Венденскимъ,
подстаростимъ Берестейскимъ, поста-
новившпсе очевидно Лерко Ицковичъ—
школьникъ Берестейскій, листъ его ко-
ролевское милости комиссарскій, ку ар-
тикованью до книгъ кгродскихъ Бе-
рестейскихъ подалъ, въ тые слова пи-
санъ :

Michał, z Bożey łaski król polski etc.
Urodzonym Janowi Kazimierzowi Żar-
deckiemu—sędziemu, Heronimowi Kazi-
mierzowi Łyszczynskiemu—podsędkowi y
Jerzemu Stanisławowi Umiaszowskiemu—
stolnikowi Wendeńskiemu, podstaroście-

mu, urzędnikom Brzeskim, kommissa-
rzom, od nas do sprawy niżej wyrażo-
ney naznaczonym y zesłanym, wiernie
nam miłym—łaskę naszą królewską.
Urodzeni, wiernie nam mili! Doniesiona
nam iest przez niektórych panów rad y
urzędników naszych imieniem wszyst-
kich żydów Brzeskich na mieszczan te-
goż miasta skarga, iż oni, mimo dawne
prawa y przywileia, żydom Brzeskim od
naisniejszych antecessorów naszych na-
dane, nawet mimo zobopólne między mie-
szczanami y żydami Brzeskiemi postano-
wione pacta, tudzież na listy upominal-
ne króla imci bywszego, Jana Kazimie-
rza, antecessora naszego, w teyże mate-
ryi do siebie wydane, y nie poiednokrot-
nie admonitie, commissye, zwykle inno-
testentiami ogłoszone, nie dbając w remo-

rę puszczali y cale na osobliwy zaciągając koszt pomienionych żydów, coraz do większych nad prawo składanek y contributii mieyskich pociągają y inne różne krzywdy y szkody onym sami przez się y przez subordynowane osoby czynią y wyrządzaią. Chcąc tedy takowe onych między sobą uspokoić różnicy, wierności wasze, których cnota, wiara y w odprawowaniu takowych funkcyi dexterritas, a do usługi naszej ochota iest nam dobrzedoświadczona, yświadoma, commissarzami naszymi do tey sprawy naznaczamy y zsyłamy, chcąc mieć po wierności waszey, abyście się z sobą o czasie wyiazdu swego wygodnym porozumiawszy y onym namówiwszy, strony obiedwie przez innotestentie swoje prawnie obwieściwszy o terminie, do Brześcia ziechali, a tam po ufundowaniu iurisdiki swojey w prawa, przywileia, rescripta y służące z obu stron dokumenta między mieszczanami a żydami Brzeskimi weryzeli, pacta postanowione uważyli y dobrze z nich informowawszy się, co żydzi pełnić powinni, krzywd, o które na mieszczan skarżą, wysłuchali y cokolwiek oni nad prawo y słusność na spólne składanki, quocunque nomine nazwane,

wydali, aby im mieszczanie refundant, rozkazali y we wszystkich pretensjach, które od mieszczan żydzi mają, cale uspokoiли, iakoby w przysze czasy mieszczanie Brzescy żydów tamecznych do większych wydania contributiy nad prawa onym służące nie pociągali, swoim dekretem warowali. A nieprzybycie iednego którego z wierności waszey nie tey kommissyi szkodzić nie ma, ale wierności wasze, którzy się ziedziecie, one odprawować y kończyć macie, inaczey nie czyniąc dla łaski naszej y z powinności swey. Dan w Krakowie, na szczęśliwey koronacyi naszej, dnia piątego miesiaca Nowembra, roku Pańskiego tysiąc sześćset sześćdziesiąt dziewiątego, panowania naszego pierwszego roku.

У того листу его королевское милости комиссарского при печати меньшей великого князства Литовского подпись руки теми словы: Michał król; Walerian Stanisław Judycki—archidiakon Wileński, pisarz w. x. Lit. Который же тотъ листъ его королевское милости комиссарскій, ку активованью поданный, есть до книгъ вгородскихъ Берестейскихъ уписанъ.

1699 г.

Изъ книги за 1700—1701 годм, стр. 335.

529. Реестръ вещей, украденныхъ жидами изъ Верховицкой церкви.

Священникъ Босненской церкви Лаврентій Малишевскій подалъ въ судъ жалобу на жидовъ изъ Высокаго о покражѣ ими разныхъ церковныхъ вещей и представилъ при этомъ списокъ; вещи обозначены въ немъ слѣдующія: три подсвѣчника, два оловяныхъ, одинъ мѣднй; корпораль (плитонъ) и двѣ свѣчи; 30 съ чѣмъ-то локтей золотого и серебряного галу-

на; риза распоротая на четыре части; серебрянная ложечка (дыжница); три покрывала, (воздухи) одно съ золотыми цвѣтами, другое— съ золотыми полосками, третье померанцовое, шитое золотомъ и серебромъ; еще два корпорала; дарохранильница; штаметовая сутана (ряса) фиолетовая; черная горлатная шапка.

Roku Pańskiego tysiąc siedemsetnego, miesiaca Februariy iedynastego dnia.

Na urzędzie grodzkim Brzeskim aktami starościńskimi, przede mną Janem

Bęklewskim—podstarościm Brzeskim, stanowiący oczewisto na urzędzie w Bogu przewielebny oyciec Florian Kamieński—prezbiter cerkwi Wierzchowickiej, rejestru na rzecz w nim niżej wyrażoną ku aktykowaniu do xiąg grodzkich Brzeskich podał, w te słowa pisany:

Anno tysiąc sześćset dziewięćdziesiąt dziewiątego, dnia dziewiętnastego Marca.

Będąc we dworze Jałowskim, uskarżał się oyciec Laurenty Maliszewski z Kosny od Kleszczel niedaleko, iż cerkiew wykradziono, któremu przydałem assystencyi dla złapania takowych niezbożnych złodzieiów, których Pan Bóg wyiawił y złapano z rzeczami, tak kościelnymi, iako y cerkiewnymi, żydów z Wysokiego, iako registr z podpisem ręki pomienionego oycy swieszczennika. Takowy iest registr rzeczy, które znaleźliśmy u żydów Wysockich, których złapaliśmy dwóch, przy których znaleźliśmy wielebnego oycy Kasińskiego: lichtarzów trzy, dwa cynowe, a trzeci mosiężny; korporał y świec dwie wielkich; galonu srebrnego y złotego łokci trzydziści kilka; ornat szkarłatny z kwiatami złotymi, popruty na cztery sztuki; łyżeczka srebrna złocista, co kommunią rozdaia; welumów trzy szkarłatnych: ieden we złote kwiaty, drugi tercenelowy ze złotem w prążki, trzeci pomaranczowy,

szyty ze złotem y srebrem; korporałów dwa; zasłonka adamaszkowa; sutana sztametowa, wierzchnia fialkowa; czapka czarna garłowa. Tych złodzieiów żydów Gierszona Szlomowicza, syna arendarza Wysockiego, drugiego Abrama Ziemiłowicza, przy nich kluczów pięć wytrychowych, piłka y szwayka; z tym wszystkim wydałem wyż mianowanemu oycowi swieszczennikowi. U tego rejestru podpis ręki temi słowy: Marcin Kaczanowski—podstarości Jałowski. Na którym rejestrze y przypisek w te słowa: Dnia dwudziestego czwartego Marca, lichtarzów dwa mosiężnych. Te rzeczy u mnie wszystkie na urzędzie duchownym były y do tego czasu zostaią, aż się odezwał zakonnik świętego Bazylego Wielkiego z Grodna, którego y list oddaie do iegomości xiedza prezbitera Wierzchowickiego y żeby wiara była dana wszędzie na to się ręką moią podpisuię, w Bielsku. U tego przypisku, przy pieczęci przyciśnionej podpis ręki temi słowy: oyciec Damian Chocimowski—protopopa Bielski. Dat w Bielsku, dnia osiemnastego Nowembra, anno tysiąc sześćset dziewięćdziesiąt dziewiątego. Który to tedy registr, przez osobę w wierchu pomienioną, ku aktykowaniu podany, iest do xiąg grodzkich Brzeskich przyięty y wpisany.

1701 г.

Изъ книги за 1734 — 1741 годы, стр. 1839.

530. Привилегія королевича Якова Людовика Шавельскимъ жидамъ на жителство ихъ въ Шавляхъ и на постройку синагоги.

Королевичъ Якубъ-Людовичъ, сынъ короля Яна III-го, принимая въ вниманіе, что Шавельскіе жида крайне обнищали и разорились отъ мороваго повѣтрія; что въ этоже время они подвергались беспощадной настойчивости Минскаго каштеляна, тогдашняго администратора, во взысканіи съ нихъ податей, тогда какъ христия-

не были оставлены въ покоѣ и пощажены; съ другой же стороны, не желая останавливать развитія торговли и промысловъ, и лишать ихъ тѣхъ правъ, какими пользуются жида другихъ мѣстностей, тѣмъ болѣе, что нѣкоторымъ изъ нихъ были дарованы таковыя, какъ прежними королями, такъ и ксендзами и Чарторыйскимъ,

даеть имъ привилегію купить себѣ одинъ плацъ для постройки синагоги, но только подалше отъ костела, другой — для кладбища, судаться съ

христіанами въ городскомъ судѣ, а съ жидами въ своемъ собственномъ, кагалномъ.

Roku tysiąc siedmsetnego trzydziestego szóstego, miesiąca Oktobra ósmnastego dnia.

Na urządzie i. k. mości grodzkim Brzeskim, aktami starościńskimi, przede mną Franciszkiem Chrzanowskim — łowczym y podstarościem sądowym województwa Brzeskiego, stanąwszy oczewisto niewierny żyd Orel Teodorowicz — obywatel Szawelski, przywilej nayiaśniejszego królewica imś polskiego Jakóba, miastu Szawlu nazwanemu dany y służący, ad acta xiąg grodzkich Brzeskich podał, którego, wpisując w xięgi de verbo ad verbum, tenor sequitur estque talis:

Jakób Ludwik, królewic polski y w. x. Lit. na Żółkwi, Złoczowie, Pomorzanach, Tarnopolu etc. pan y dziedzic. Oznaymujemy niniejszym listem przywileiem naszym wszem wobec y każdemu z osobna, komu o tym teraz y na potym wiedzieć będzie należało, a principaliter aktualnemu i. w. imś panu administratorowi ekonomii naszej Szawelskiej, tudzież panom namiestnikom trzech traktów y wszystkim officialistom, a mianowicie, wyotowi mieyskiemu y mieszczanom Szawelskim y innym wyotom po miastach y miasteczkach. Iż my dotąd świętobliwie utrzymywaliśmy przywilej, dany miastu Szawelskiemu, względem żydów od nayiaśniejszego świętey a nieśmiertelney pamięci króla imści Jana trzeciego, nayukochańszego rodzica naszego, póki nie widzieliśmy przywileiu, tymże żydom podpisanego od terażniejszego panującego króla imści Augusta wtórego, tudzież nie będąc informowani tak doskonale, iako teraz z tych dokumentów pokładanych przy suplice nam oddaney, że po powietrzu w roku tysiąc siedmsetnym pierw-

szym, gdy mało co albo prawie nic nie zostało mieszczan, na tenczas zabiegając dalszey zgubie miasta tego, aby puste domy bez mieszczanów w ruinę nie szły, nie mając opatrzenia żadnego y cale nie zginęły w. imć pan Kazimierz de campo Scipion — marszałek Lidzki terażniejszy z przeczności swoiey, iako kommissarz od nas postanowiony, zaciągnął żydów dla wypłacenia podatków, iakoż y i. w. imć pan Wyhowski — kasztelan Miński, będąc administratorem, w króćce do Szawel przybywszy, a już zgromadzonych żydów znalazzy ex eadem ratione, że nikt nie podeymował się wziąć czopowego y szelężnego z chrześcian, tymże żydom rozkazał koniecznie przyjąć, pogroziwszy tym, że zaraz z miasta ustąpić musicie, kiedy nie chcecie akceptować tey propozycji. Więc po długim wymawianiu się tandem przyjęli y punktualnie wypłacili się powiatowi Upitskiemu bardzo ciężkiemu, a miasto żadney turbacji nie miało y dla tego approbował z władzy, od nas sobie daney, tę promulgacją mieszkania do dalszey woli naszej, iako administrator, co patet z confirmacji tego pozwolenia w roku tysiąc siedmsetnym trzynastym, dnia dwudziestego trzeciego Junii daney z podpisem ręki tegoż y pieczęcią, ile przez w województwie zamieszania nieszczęśliwych czasów y wojny wszelkiego nieprzyiaciela insultus bardziey cierpieli et onera nieznośne, iako zwyczajnie żydzi ponosili; przeto y sami pozostali mieszczanie po gniewie Bozkim, widząc ich ku miastu życzliwość, suplikowali o to, aby dla pomocy ciężkich podatków na ten czas na miasto konserwowani byli, dając tę ramię y allegując, że Narek, takiż żyd, mając przywilej od świętey a nieśmiertel-

ney pamięci nayaśniejszego monarchy Jana trzeciego, między nami mieścił się y oraz przez dalsze pokolenie od niego pochodzące, to ciż żydzi iako y drudzy krzewią się, których nie mało rozrodziło się, y teraz według tego przywileiu nieporuszeni w mieście mieszkaia y inni za pozwoleniem ichmość xięży proboszczów Szawelskich, przeszłych y terażniejszego, między temiż żydami protekcią mają, mieszkania na iurydyce kościelney, secundum obloquentiam approbacyi i. w. imść xiędza biskupa Żmudzkiego, w roku tysiąc siedmsetnym dwudziestym pierwszym danym, dnia czternastego Decembra, a nam prezentowaney z podpisem ręki y pieczęcią tegoż, który według pobożności swoiey nigdy by nie dopuścił tego, gdyby przeciwko prawu to miało być duchownemu albo świeckiemu, tudzież będąc custos legum et minister status xiąże imść Czar-toryski—podkanclerzy w. x. Lit. nie fundował by żydów w Szadowie, y to do teyże ekonomii Szawelskiey attinens, per speciale privilegium quondam odłączony Szadow, a corpore całej ekonomii, a w tey tylko iedne miasto Szawle nayukochońszego y nayaśniejszego rodzica naszego zaszczyca się przywileiem et in antecessum od żadnego po sobie idących królów ichmość innych nie produkowali, iako Janiszki, miasto należące do teyże ekonomii, począwszy od króla imści Zygmunta aż do terażniejszego szczęśliwie nam panującego Augusta wtórego na maydeburię, gdzie żydzi wcale mieścić się nie mogą. Tu zaś, ponieważ te miasto Szawle nay-principalniejsze, bardziey podobne do wsi, niż do miasta, kiedy od tak dawnego czasu chrześciańskich kupców nie osiada, lubo Ormianom, Grekom y wszelkiey nacji ludziom wolno było iakie chcąc prowadzić handle y mieszkać z nadanemi na to wolnościami; a że to nam successit, a

circa ekonomii miasto budowne żydami iednymi osadzone y porządne domami wiezdnemi ozdobione, iako to w szlacheckich Żagorach imć pana Umiaostowskiego, a ekonomiczne lubo dawnieysze było miasto tegoż imienia samego Żagory, a in memorando tempore teraz puste być musi, nie mając handlów, ani targów, które tamże pomienione pozabierały miasta przez zgromadzenie ludzi vel maxime żydów; więc y my, zważywszy takowy proceder sąsiedzki dla pomnożenia intraty, pozwalamy osiadać różnym narodom, a in defectu tych y żydom, byle się porządnie budowali, nie podstromo, iako mieszczenie chrześcianie, lecz tak iako w innych miastach żydzi; którym pozwalamy, stosuiąc się do przywileiów i. k. mości za dozwozeniem loci ordinarii, to jest i. w. imść xiędza biskupa Żmudzkiego, kupić plac na synagogę, gdzie tego sam zesłany imść xiądz prałat lub awdytor aprobuie, żeby nie blisko kościoła, iako też y na ich za miastem mogiły, podług innych miast bez żadney oppozycii mieszczan y każdego, kto chciał contradikować temu, odłączaiąc ich od sądów mieskich, lubo tym zaszczycać się powinni prawem, iako inconporowani do miasta, tylko zamek albo dwor nasz sądzić powinien, kiedy sprawa między chrześcianinem a żydem; ale zaś między samemi żydami, to do sądów żydowskich należeć ma, ale kahały inne nie mają agrawować tego Szawelskiego kahału, przy którym imć p. administrator opponować się powinien. Y na to dla tym większey wiary y wagi, ręką własną podpisawszy się, pieczęć naszą przycisnąć rozkazaliśmy. Działo się w zamku Żołkiewskim, dnia trzydziestego Apryla, roku tysiąc siedmsetnego pierwszego.

U tego przywileiu, żydom Szawelskim służącego, podpis ręki nayaśniejszego kró-

lewica imś przy pieczęci wiszącej tymi słowy exprimtur: Jakób Ludwik—królewic polski. Który to takowy przywilej, na rzecz w nim wyrażoną zaszczy, żydom Szawelskim służący, za podaniem onego przez wyrażoną osobę, ze wszelką w nim exprimowaną rzeczą, iest do xiąg grodzkich Brzeskich przyięty y wpisany.

1702 r.

Изъ книги за 1702 годы, стр. 281.

531. Reskryptъ короля Августа II-го Брестскимъ жидамъ въ обезпеченіе ихъ правъ.

Въ этомъ рескриптъ король подтверждаетъ Брестскимъ жидамъ ихъ древнія права и привилегіи и запрещаетъ земскимъ и городскимъ вла-

стямъ дѣлать имъ притѣсненія и обиды—подъ видомъ взыскапія съ нихъ податей. Рескриптъ этотъ выданъ на имя Брестскаго старосты Сапѣги.

Roku Pańskiego tysiąc siedmsetnego wtórego, miesiąca Apryla dziesiątego dnia.

Na urządzie grodzkim Brzeskim, aktami starościnskimi, przede mną Janem Beklewskim — podstarościm Brzeskim, stawszy oczewisto niewierny żyd Abram Jakubowicz—sendyk kahału Brzeskiego, reskrypt iego królewskiej mości na rzecz w nim wyrażoną w sprawie żydów kahału Brzeskiego wydany, ku aktykowaniu do xiąg grodzkich Brzeskich podał, w te słowa pisany:

August wtóry, z Bożey łaski król polski, etc. Urodzonemu Janowi Fryderykowi na Kodniu Sapizie—staroście naszemu Brzeskiemu y wszystkim in genere urodzonym urzędnikom ziemskim grodzkim, rycerstwu, szlachcie, obywatelom województwa Brzeskiego, wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. Urodzeni, wiernie nam mili! Suplikowali do nas przez panów rad y urzędników naszych dwornych, przy boku naszym na ten czas rezydujących, żydzi całej synagogi miasta naszego Brześcia, iż oni od niektórych z wierności waszey obywatelów województwa Brzeskiego y innych, mimo dawne przywileia najaśniejszych antecessorów naszych królów ichmość

polskich, im dane y przez nas confirmowane, różnemi exactiami y sposobami agravantur, upraszając tedy, ażebyśmy ich przy prawach, przywileiach, confirmacjach, dekretach y zwyczajach dawnych zachowawszy y w protekcią naszą wziowszy, do wierności waszey reskrypt wydali, abyście onych, przy tychże prawach zachowując, sami y nikomu innemu agrawować nie dopuszczali. My tedy król do pomienioney proźby panów rad naszych za żydami całej synagogi Brzeskiej wniesioney łaskawie skłoniwszy się, za szluszną rzecz bydź uznawszy, aby każdy przy prawie swoim był zachowany, ten nasz reskrypt, do wierności waszey wydając, żądamy y mieć chcemy po wiernościach waszych, a mianowicie po wierności twoiey, urodzony starosta Brzeski, do którego to barziej należy na mieyscu naszym ich tam protekcią zaszczycać y po wszystkich wiernościach waszych wyżey mianowanych, ażebyście wierność waszą, iako sami ieneraliter wszystkich żydów Brzeskich przy ich prawach, wolnościach y nadaniach, wolnych handlach, pożytkach wszelkich handłów, także względem łazien, wagi, łopatkowego, rogowego, owo zgoła we wszystkim a wszystkim w

przywilejach im służących, szerzej wyrażonych, nadaniach, tudzież y dekretach zaszyłych zachowali nad prawa y przywileja im służące, na nich nic nie wymagali, iako też drugim y nikomu innemu quocunque titulo tych że żydów wszystkich synagogi Brzeskiej y każdego z nich z osobna agrawować, extorsiey nad przywileja czynić, wymagać, sub praetextu długów y za długi y exekucyi dekretów w mieście naszym samym Brześciu y na każdym miejscu, także po drogach, gościńcach, miastach, miasteczkach, wsiach y dworach grabić, łapać, zabierać, aresztować, z towarami y w handlach zatrudniać, szkoły, kromów pieczętować nie dopuszczali, bronili ani sami dopomagali sub praetextu executionis. Jakoż y dłużnicy wszyscy, którzy by mieli iakowe do nich praetensie, tedy każdy takowy w praetensiach swoich, podług dekretów między nimi za-

szłych, aby zachował się, y na kamienicach, domach w Brześciu leżących, żydów winnych satysfactię dochodził, a po drogach, miastach, miasteczkach, wsiach y dworach grabić, ani ich łapać, towarów w handlach tamować y zatrudniać nie ważył się; ale we wszystkim według praw y dekretów między nimi oczwistych zaszyłych zachowali. Inaczej wierność wasza nie uczynicie a zatym y samey słusności. Dan w Warszawie, roku tysiąc siedmsetnego wtórego, miesiąca Februariyi dnia trzeciego, panowania naszego piątego.

U tego reskryptu i. k. mości podpis ręki temi słowy przy pieczęci przyciśnionej: August rex. Który to tedy reskrypt, przez osobę w wierzchu pomienioną ku aktykowaniu podany, iest do xiąg grodzkich Brzeskich przyjęty y zapisany.

1702 г.

Изъ книги за 1703 годъ, стр. 717.

532. Тарифъ поголовнаго сбора съ жидовъ Брестскаго воеводства.

Тарифъ поголовной жидовской подати, назначенной съ Брестскаго кагала кагалными старшинами на содержаніе одной хоругви.

Брестскій кагалъ долженъ уплатить 737 зл. и 10 грошей; кагалъ *Высоцкій*—358 зл. и 12 грошей; кагалъ *Володавскій*—186 зл. и 20 грошей; кагалъ *Бѣльскій*—200 зл. и 14 грошей; кагалъ *Славатинскій* 134 зл.; кагалъ *Воинскій*—95 зл. и 18 грошей; кагалъ *Комаровскій*—43 зл. и 20 грошей; кагалъ *Ломаскій*—86 зл. и 16 грошей; кагалъ *Кодненскій*—97 зл. и 90 грошей; кагалъ *Висскій*—52 зл. и 24 гроша; кагалъ *Песчат-*

скій—34 зл. и 24 гроша; кагалъ *Яновскій*—77 зл. и 18 грошей; кагалъ *Кобринскій*—144 зл. и 15 грошей; кагалъ *Городецкій*—77 зл. и 19 грошей; кагалъ *Пружанскій*—177 зл. и 4 гроша; кагалъ *Селецкій*—109 зл. и 13 грошей; кагалъ *Березскій*—59 зл. и 20 грошей; кагалъ *Малецскій*—30 зл. и 24 гроша; кагалъ *Шерешевскій*—101 зл. и 16 грошей; кагалъ *Каменецкій*—120 зл.; кагалъ *Чернавчинскій*—60 зл.; кагалъ *Дивинскій*—50 зл.; кагалъ *Тереспольскій*—82 зл. и 2 гроша; всего 3,100 злотыхъ.

Roku tysiąc siedmsetnego trzeciego, miesiąca Junii dwudziestego wtórego dnia.

Na urządzie grodzkim Brzeskim aktami starościńskimi, przede mną Janem Beklewskim—podstarościem Brzeskim, po-

stanowiwszy się oczewisto imci pan Krzysztow Czerniewski—sługa wielmożnego imci pana Franciszka Szuyskiego—podstolego y pisarza grodzkiego woiewódstwa Brzeskiego, taryfę pogłównego żydów, w woiewództwie Brzeskim mieszkających, alias kopiań oney na rzecz w niey niżej wyrażoną ku aktykowaniu do xiąg grodzkich Brzeskich podał, w te słowa pisaną:

Taryfa wydana od nas żydów starszych kachału Brzeskiego na wypłacenie pogłównego żydowskiego na chorągiew trybunałowi w. x. Lit. assystującej podług constituciey seymu przeszłego anno tysiąc sześćset dziewiędziesiąt dziewiątego na tę chorągiew naznaczoną y iako się postanowiło z imścią panem rotmistrzem i. k. mści teyże chorągwie trybunalskiey w Mirze, podczas zgromadzenia żydów starszych kahałów pryncypalnych in genere w. x. Lit. na żydów niżej wyrażonych po miastach, miasteczkach, w woiewodztwie Brzeskim mieszkających.

Kahał Brzeski ma wypłacić złotych siedmset trzydzieści siedem y groszy dziesięć; kahał Wysocki wespół z Ramą ma wypłacić złotych trzysta piędziesiąt y ośm y groszy dwanaście; kahał Włodawski ma wypłacić złotych sto ośmdziesiąt y sześć y groszy dwadzieścia cztery; kahał Bialski ma wypłacić złotych dwieście y czternaście y groszy dwadzieścia y ośm; kahał Sławatycki ma wypłacić złotych sto trzydzieście y cztery; kahał Woiński ma wypłacać złotych dziewiędziesiąt y pięć y groszy ośmnaście; kahalik Komarowski ma wypłacić złotych czterdzieści y trzy y groszy dwadzieścia; kahał Łomazki ma wypłacić złotych ośmdziesiąt y sześć y groszy szesnaście; kahał Kodeński ma wypłacić złotych dziewiędzie-

siąt y siedm y groszy dziewiędziesiąt; kahał Wisznicki ma wypłacić złotych piędziesiąt y dwa y groszy dwadzieście y cztery; kahalik Pieszczacki ma wypłacić złotych trzydzieście y cztery y groszy dwadzieście y cztery; kahał Janowski ma wypłacić złotych siedmdziesiąt y siedm y groszy ośmnaście; kahał Kobryński ma wypłacić złotych sto czterdzieści y cztery y groszy piętnaście; kahał Horodecki ma wypłacić złotych siedmdziesiąt y siedm y groszy dziewiętnaście; kahał Prużański ma wypłacić złotych sto siedmdziesiąt y siedm y groszy cztery; kahał Sielecki ma wypłacić złotych sto dziesięć y groszy trzynaście; kahał Berezki ma wypłacić złotych piędziesiąt y dziewięć y groszy dwadzieścia; kahalik Malecki ma wypłacić złotych trzydzieście y groszy dwadzieście y cztery; kahał Szereżowski ma wypłacić złotych sto y ieden y groszy szesnaście; kahalik Kamieniecki ma wypłacić złotych sto dwadzieścia; kahalik Czarnawczycki ma wypłacić złotych sześćdziesiąt; kahalik Dywiński ma wypłacić złotych piędziesiąt; kahał Terespolski ma wypłacić złotych ośmdziesiąt y dwa y groszy dwadzieścia.--Latus facit trzy tysiące sto,

U tey taryfy alias kopiey oney przypisek z podpisami rąk żydowskich, pisem hebreyskim podpisanych, temi słowy: Którą tą summę, iako się w tey taryfie wyraziło, ma y powinni zostają żydzi kahałów y kahalików w niey wyrażonych połowę exnunc oddać, a połowę drugą w dzień ś. Bartłomieia święta rzymskiego, podług nowego kalendarza, w roku terazniejszym tysiąc siedmsetnym wtórym pod wszelkiemi executiami y przeklęstwem, iako się szerzey w piśmie naszym do tych żydów opisało się, do czego y do tey taryfy podpisuiemy

się. W Brześciu, dnia jedynastego miesiąca | oney, przez osobę w wierzchu pomienio-
Apryla, roku tysiąc siedmsetnego wtó- | ną ku aktykowaniu podana, iest do xiąg
rego. Która to tedy taryfa alias kopia | grodzkich Brzeskich przyjęta y zapisana.

1703 г.

Изъ книги за 1702—1706 годы, стр. 1299.

533. Листъ князя Михаила Вишневецкаго жидамъ, живущимъ въ в. в. н. Литовскомъ, о взносъ суммы, постановленной на Любельскомъ сеймѣ, въ размѣрѣ 60,000 злотыхъ—на со держаніе войска.

Roku tysiąc siedmset czwartego, mie- |
siąca Januaryi siódmego dnia.

Na urządzie grodzkim Brzeskim akta- |
mi starościńskimi, przede mną Janem Be-
klewskim—podstarościm Brzeskim, stano- |
wwszy oczewisto niewierni żydzi starsi
kahału Brzeskiego, list iaśnie oświeco- |
nego xięcia imci hetmana wielkiego
w. xięstwa Litewskiego upominalny, wy- |
iąwszy widymusem z grodu Gzodzień-
skiego, w sposób przenosu ku aktykowa- |
niu do xiąg grodzkich Brzeskich podali,
w te słowa pisany:

Michał Serwacy Korybut na Wisniow- |
cu y Zbórażu xiąże Wiszniowiecki—
hrabia na Dolsku, Dąbrowicy y Komarnie,
hetman polny wielkiego xięstwa Litew- |
skiego, Piński, Wilkowiski starosta, nie-
wiernym żydom, wszystkim synagogom
wielkiego xięstwa Litewskiego będą- |
cym, donoszę do wiadomości. Ponieważ
rzecz pospolita na przeszłym seymie Lu- |
belskim pewną summę in vim pogłównie-

go na was uchwaliła, zaczym ia z wła- |
dze mey ostrzegam y mieć chcę po was,
abyście poczowszy od roku teraznieysze- |
go tysiąc siedmsetnego trzeciego aż do
roku tysiąc siedmsetnego piątego, podług |
constytucyi, przez te obie lecie po trzy-
dziestu tysięcy złotych, za asygnacyami |
moiemi, na woysko wielkiego xięstwa
Litewskiego wypłacili, nie wtrącając |
w tę summę piechoty trybunału wiel-
kiego xięstwa Litewskiego węgierskiej. Co |
w. mościom pilno zalecam. Datum w Lubie-
szowie, dnia dwudziestego trzeciego De- |
cembra, roku tysiąc siedmsetnego trzecie-
go. U tego listu upominalnego podpis |
ręki xięcia imści przy pieczęci temi
słowy: Michał xiąże Wiszniowiecki—het- |
man w. x. Litewskiego. Które to tego listu
upominalnego, przez osoby w wierzchu |
pomienione w sposób przenosu ku akty-
kowaniu podane, iest do xiąg grodzkich |
Brzeskich przyjęte y w pisane.

1705 г.

Изъ книги за 1702—1706 годы, стр. 2643.

534. Реестръ взноса поголовной подати съ жидовъ Брестскаго воеводства.

Въ этомъ реестрѣ жидовскіе старшины постановляютъ заплатить 7,110 злотыхъ и 20 грошей въ счетъ поголовныхъ жидовскихъ податей въ размѣрѣ 60,000 злотыхъ назначенныхъ сеймомъ со всѣхъ кагаловъ и прикагалковъ.

Roku tysiąc siedmsetnego piątego, miesiąca Marca dwudziestego wtórego dnia.

Na urządzie grodzkim Brzeskim aktami starościńskimi przede mną Zygmuntem Benedyktem Chrzanowskim—czesnikiem y podstarościem sądowym wojewódstwa Brzeskiego, stanowszy oczywiście niewierny żyd Szymon—szkolnik kahału Brzeskiego, registr pogłównego żydowskiego na rzecz w nim niżej wyrażoną, przez komissarzów swoich żydowskich spisany, ku aktykowaniu do xiąg grodzkich Brzeskich podali, w te słowa pisany:

My, niżej na podpisach rąk naszych wyrażeni żydzi starsi z różnych kahałów, przykahałków, miast, miasteczek y partykularzów, zgromadzeni do Brześcia Litewskiego, w tym województwie Brzeskim mieszkające, na porachowanie pogłównego naszego żydowskiego na złotych polskich sześćdziesiąt tysięcy wysadzeni w roku terazniejszy tysiąc siedmsetnym piątym, miesiąca Marca dwudziestego czwartego dnia.

Naprzód miasto Brześć ma płacić z arędarzami swoimi wszystkimi złotych tysiąc trzysta ósmdziesiąt cztery, iako taryffa wielkiego xięstwa Litewskiego, w skarbie zostająca opiewa; Wysokie y Rasna z arędarzami swemi złotych siedmset; Włodawa z arędarzami

swemi złotych czterysta; Biała z arędarzami swemi złotych pięćset dziesięć; Sławatycze z arędarzami swemi zł. trzysta dwadzieścia y groszy dwadzieścia sześć; Woń z arędarzami swemi złotych dwieście trzydzieście; Komorowka z arędarzami swemi złotych sto pięć; Łomazy z arędarzami swemi złotych dwieście trzydzieście; Kodeń z arędarzami swemi złotych dwieście piętnaście; Wisznice z arędarzami swemi złotych sto pięćdziesiąt; Janów z arędarzami złotych sto ósmdziesiąt; Kobryń z arędarzami złotych trzysta piętnaście; Horoec z arędarzami złotych trzysta, Prużana z arędarzami złotych czterysta ósmdziesiąt pięć; Sielec z arędarzami złotych dwieście trzydzieście; Bereza z arędarzami złotych sto czterdzieście trzy; Malcze z arędarzami złotych sto; Szereszow z arędarzami złotych dwieście czterdzieście siedm; Piszczata z arędarzami złotych sześćdziesiąt; Kamieniec z arędarzami złotych dwieście pięćdziesiąt; Dywin z arędarzami złotych sto pięćdziesiąt; Czarnawczyce z arędarzami swemi złotych dwieście. Terespol z arędarzami złotych dwieście; Summa summarum czyni złotych polskich siedm tysięcy sto dziesięć, groszy dwadzieścia sześć.

U tego rejestru pogłównego żydów wyżnamienionego podpisy hebrajskim pis-

mem podpisane, a na polski język przetłumaczone takie są: Leyba—rabin Brzeski, Leyba Moszkowicz, Zelman Wigdorowicz, Leyzer Euffraymowicz, Marko Szawłowicz, Józef z Kobrynia, Jakub Hilowicz z Białey, Aron Izrailowicz z Włodawy, Marko Abramowicz z Wysokiego, Leyba z Sławatycz, Aron Ickowicz z Łomaz, Mowsza Szmojłowicz z Prużaney, Aron Ickowicz z Kodnia. Któryż to takowy regestr, przez osobę wyż pomienionego żyda oczewisto ku aktykowaniu podany, iest do xiąg grodzkich Brzeskich przyjęty y w pisany.

1713 г.

Изъ книги за 1715—1716 годы, стр. 77.

535. Листъ короля Августа II-го Брестскому вагалу о томъ, чтобы не подышать болѣе тарифа чоповыхъ податей.

Король Августъ II-й, принимая во вниманіе крайне бѣдственное положеніе Брестскихъ жидовъ, происшедшее, какъ вслѣдствіе моровыхъ повѣтрій и другихъ несчастій, такъ и незаконнаго взысканія съ нихъ податей, назначаемихъ Брестскими

дворянами на частныхъ своихъ сеймикахъ, предписываетъ Брестскимъ властямъ не назначать самовольно новыхъ податей и не увеличивать назначенныхъ уже сеймомъ, въ особенности чоповаго — шеляжнаго.

Roku tysiąc siedmsetnego piętnastego, miesiąca Februarii szóstego dnia.

Na urządzie grodzkim Brzeskim, aktami starościńskimi, przede mną Zygmuntem Benedyktem Chrzanowskim—czesznikiem y podstarościm sądowym województwa Brzeskiego, stanąwszy oczewisto Berko Jankielewicz—żyd y obywatel miasta i. k. mości Brześcia, list i. k. mości na rzecz w nim niżej wyrażoną, kahałowi Brzeskiemu dany y służący, ku aktykowaniu do xiąg grodzkich Brzeskich podał, w te słowa pisany:

August wtóry, z Bożey łaski król polski etc. Wszem wobec y każdemu zosobna, wszelkiego dostojenstwa ludziom stanu y urzędu, osobliwie wielmożnym urodzonym senatorom, urzędnikom ziemskim, grodzkim, województwa Brzeskiego oznaymuiey. Jest nam przez panów rad y

urzędników naszych, przy boku naszym rezydujących, o wielkiej ruinie kahału Brzeskiego y całej ekonomii naszej Brzeskiej, częścią przez powietrze, częścią przez różne extorsye, a naybardziej przez podatek czopowego, szelężnego, że województwo Brzeskie pro libitu suo co rok meliorując y podwyższając taryfę obciąża, a tak ciężko, iż czego szynkarze przez trzecią część wybrać nie mogą, płacić koniecznie przymusza, nie pozwalając y sukolkektorów mieć dla lustracyi, przez co nie małe zaciągnąć musieli długi, przez co do wielkiej kahał Brzeski z ekonomią naszą przychodzi ruiny. My tedy król ze zwykłej naszej nad upadłemi ludźmi kompassyi y klemencyi, a zabiegając dalszej ostatniej zgubie całej ekonomii naszej Brzeskiej, w osobliwą protekcją naszą królewską wzięliśmy one, y, na do-

wód tego, ten list nasz daliśmy, pilno mieć chcąc, aby wielmożni urodzeni senatorowie, urzędnicy ziemscy, grodzcy, żadney inszey nieformowali nowej taryfy, iedno według melioracyi w roku przeszłym tysiąc siedmsetnym dwunastym przy tey taryfie kahał Brzeski y całą ekonomią naszą Brzeską zachowali, y według tey podatek czopowego szeleżnego wybierali, w czym zleca się singulariter urodzonemu ekonomowi naszemu Brzeskiemu, aby według listu tego naszego starał się y postrzegał, iakoby nad taryfę roku przeszłego tysiąc siedmsetnego dwunastego meliorowaną nowej reformy y aukcyi

w tym podatku czopowego szeleżnego nie było, zkad by ekonomii naszej ruinę przynosiło. Co pilno przykazując dla lepszey wagi naszą ręką podpisawszy, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, roku Pańskiego tysiąc siedmset trzynastego, panowania naszego siedm-nastego roku, dnia czwartego miesiąca Września.

U tego listu przy pieczęci przyciśnionej, podpis ręki temi słowy: Augustus rex. Który to list i. k. mości, za podaniem onego przez osobę wyż wyrażoną do akt, iest do xiąg grodzkich Brzeskich przyięty y wpisany.

1719 г.

Изъ книги за 1719 годъ, стр. 381.

536. Ординансъ каштеляна Виленскаго Людовика Потѣя, относительно Брестскихъ жидовъ.

Виленскій каштелянъ Людовикъ Потѣя симъ ординансомъ предписываетъ капитанъ-лейтенанту Олефу, находящемуся въ Брестѣ, чтобы онъ не принималъ подъ свое покровительство и не давалъ помощи и содѣйствія старымъ Брестскимъ кагалнымъ старшинамъ, которые, вопреки обы-

чаямъ и кагалнымъ постановлѣнїямъ, не соглашались съ желанїемъ евреевъ избрать для себя новыхъ старшинъ, не смотря на то, что настала уже Пасха, и противодѣйствуютъ имъ разнымъ образомъ.

Roku tysiącznego siedmsetnego dzieńnastego, miesiąca Apryla dwudziestego dnia.

Na urządzie grodzkim Brzeskim, aktami starościńskimi, przede mną Zygmuntem Bénédyktem Chrzanowskim — cześnikiem y podstarościm sądowym woiewódtwa Brzeskiego, stanąwszy personaliter niewierny żyd Meier Leybowicz, ten ordynans na rzecz w nim niżej wyrażoną ad acta do xiąg grodzkich Brzeskich podał, w te słowa pisany:

Ludwik Konstanty na Włodawie y Rozance Pocię — kasztelan Wileński, hetman wielki w. x. Lit., Puński, Ratyński, Boreiański, Szereszewski, Stokliski, etc. starosta, imści panu Oleffowi kapitan-leytnantowi regimentu mego pieszego, po zaleceniu chęci moich oznajmuję. Iż kahał Brzeski niesłusznie sobie postępuje, że powinien według prawa y zwyczaju co Wielkanoc nową elekcyą czynić na starszeństwo, a kahał to nie czyni y odkłada dla swoich prywat, y są

przeciwni prawu swemu y zwyczajui. A ponieważ gmin niema do kogo się udać w niebytności iaśnie wielmożnego imści pana starosty Brzeskiego, tedy daię ten mój ordynans w. mm. panu, abyś tych starych starszych żydów nie chciał salwować, ani ludzi onym z pod komendy swoiey dodawać, y owszem całego gminu, to iest: Meiera Leybowicza, Husieia Elechonowicza y pospólstwa onych chciał od wszelkiey exekucyi ochronić y w protekcyi swoiey ich trzymać y ludzi onym dodać w potrzebie ich, co pilno zalecam.

Datum w Brześciu, dnia czternastego Apryla, roku tysiąc siedmsetnego dziewiętnastego.

U tego ordynansu, przy przyciśnionej pieczęci, podpis ręki iaśnie wielmożnego imści pana hetmana wielkiego w. x. Lit. tymi słowy: Ludwik Pocię—hetman wielki w. x. Lit. Któryż to ten ordynans, za podaniem onego oczewistym przez wyż wyrażoną osobę ku aktykowaniu, iest do xiąg grodzkich Brzeskich przyjęty y wpisany.

1720 r.

Изъ книги за 1723 годъ, стр. 547.

537. Привилегія короля Августа II-го, подтверждающая привилегіи предшественниковъ его, королей Михаила и Яна III-го, данныя Брестскимъ жидамъ.

Въ этой привилегіи короля Августа II-го заключается первоначальная привилегія короля Михаила, выданная Брестскимъ жидамъ въ 1669 году по случаю Московскаго неприятельскаго нашествия и истребленія всѣхъ жидовскихъ бумагъ, и подтвержденная королемъ Яномъ III-мъ въ 1676 году.

Въ первоначальной привилегіи короля Михаила даются жидамъ права: на приобрѣтеніе плацовъ подъ дома и синагогу, на постройку домовъ, на винокурение и виноторговлю въ корч-

махъ и домахъ, на занятіе разными ремеслами, на свободу отъ уплаты стараго мыта и податей, неустановленныхъ сеймами, на постройку воротъ при своихъ домахъ и улицахъ во избѣжаніе нечаянныхъ нападеній со стороны лицъ безпокойныхъ, на занятіе своими текущими дѣлами во время христіанскихъ праздниковъ. Въ свою очередь и жидаы обяываются уплачивать королевскіе столовые провіанты, чинить виѣсть съ мѣщанами мосты и гребли, и принимать участіе въ прекращеніи безпорядковъ.

Roku tysiąc siedmsetnego dwudziestego trzeciego, miesiąca Februarii trzynastego dnia.

Na urzędzie i. k. mości grodzkim Brzeskim, aktami starościńskimi, przede mną Franciszkiem z Chrzanowa Chrzanowskim—łowczym y podstarościem sądowym woiewództwa Brzeskiego, stanąwszy personaliter pan Kiwa Dawidowicz—sendik kahału Brzeskiego, nomine wszystkich

starszych kahału pomienionego Brzeskiego, przywilej nayiaśnieyszego króla iego mości Augusta wtórego, żydom miasta Brześcia, na rzecz w nim niżej wyżoną dany y służący, oczewisto ad acta grodu Brzeskiego подаѣ, który de verbo ad verbum wpisuiąc w xięgi, tak się w sobie ma:

August wtóry, z Bożey łaski król polski etc. Oznamuiemy tym listem przy-

wilem naszym konfirmacynym, komu o tym wiedzieć należało. Iż pokładany był przed nami przez niektórych panów rad, senatorów, urzędników naszych, przy boku naszym będących, przywilej króla imści Jana trzeciego, antecessora naszego, z podpisem ręki onego y przyciśnięciem pieczęci, pod datą w Krakowie, dnia dziewiętnastego miesiąca Kwietnia, roku Pańskiego tysiąc sześćset siedmdziesiąt szóstego, na prawo y wolności żydom Brzeskim należący; y wniesiona iest przez tychże panów rad, senatorów y urzędników naszych proźba za żydami Brześcia-Litewskiego, abyśmy ten przywilej na rzecz niżej mianowaną stwierdzili, który słowo w słowo tak się w sobie ma:

Jan trzeci, z Bożej łaski król polski etc. Oznaymuiemy tym listem naszym, komu to wiedzieć należy. Pokładane były przed nami różne skripta, przywileia, commissye królów ichmość polskich, antecessorów naszych, żydom Brześcia-Litewskiego służące y należące, różnych lat, dni y miesięcy wydane, nam suplikowali Dawid Samuelowicz y Ieko Jaszewicz imieniem wszystkich żydów, abyśmy za proźbą panów rad, senatorów, urzędników naszych ten przywilej na rzecz niżej mianowaną stwierdzili, który słowo w słowo tak się w sobie ma:

Michał, z Bożej łaski król polski etc. Oznaymuiemy tym listem naszym, komu to wiedzieć należy. Pokładane były przed nami różne skrypta, przywileia, commissye królów ichmościów polskich, antecessorów naszych, żydom Brześcia-Litewskiego służące y należące, różnych lat, dni y miesięcy wydane, suplikowali nam Dawid Samuelowicz y Lewko Józefowicz imieniem wszystkich żydów miasta Brześcia naszego Litewskiego y pokładali przed nami protestacją y manifestacją autentyczną, w roku tysiąc sześć-

set sześćdziesiątym, dnia dwudziestego miesiąca Februarii, we Włodzimirzu, przed urodzonym Stanisławem Lichowskim — burgrabią Włodzimirskim, zaniesioną y uczynioną, ręką tegoż pomienionego burgrabiego podpisaną, z pieczęcią jego na wosku hiszpańskim wyrażoną, zapieczętowaną, w której manifestuie się, iż im wszystkie prawa ich, przywileia, reskrypta, dekreta, wolności, kontrakty, zgody y postanowienia z magistratem miejskim miasta naszego Brześcia-Litewskiego, tudzież rejestra, obligi, różne zapisy y wszystkie, co główniejsze sprawy y prawa podczas inkursyi Moskiewskiej na Brześć, w roku pomienionym tysiąc sześćset sześćdziesiątym, dnia dwudziestego miesiąca Februarii, y przy odebraniu zamku y fortecy Brzeskiej, tamże na fortecy z skrzyniami złożone, są pozabierane, czyli popalone. A za tym prosili nas przez panów rad y urzędników naszych wiernych przez nas będących, abyśmy im de novo z łaski naszej im nadali y onych przy zwyczajnych wolnościach, których żydzi w państwach naszych korony polskiej y wielkiego księstwa Litewskiego zażywaią, zachowali. Do których pomienionych żydów suppliki y panów rad naszych przyczyny, za pomienionemi żydami Brzeskiemi wniesionej, przychylaiąc się, też wszystkie wolności, prawa, swobody y bezpieczeństwo zdrowia y substancyi ich, iako pierwey mieli, deklaruiemy y nadaiemy; a naprzód: przy wszystkich placach, na których żydzi siedzą y pobudowali się kamienicami y domami, lub to pod prawem mieskim zamkowym, duchownym, lubo pod iakim innym, ponieważ na każdy najmniejszy plac każdy swoje prawo mieć musiał, a teraz wszystkim generalliter poginęło, tedy ich przy wszystkich placach, którychkolwiek żydzi ante hos-

tilitatem w dzierżeniu byli y teraz są, zachowujemy y że przy nich lubo się już pobudowali, lubo ieszcze się budować mają, wiecznie y nieporuszenie zostawać mają; waruiemy z tym dokładem y deklaracją naszą, że nie większe czynsze z placów swych, lubo to do skarbu naszego, lubo to do miasta, lubo też do kogokolwiek, na czyim gruncie siedzą, ieno takie, iakie przed opanowaniem Moskiewskim płacywali, płacić y oddawać powinni będą; waruiemy też im y to, że przy bożnicach albo szkołach swoich, gdziekolwiek są zdawna wystawione, przy kramach, które dla lepszego bezpieczeństwa lubo z uciśnieniem swoim przy szkole y domach swoich budowali, zachowując ich iednak przy placach, które w rynku Brzeskim na kramy y klatki swoje mieli, y dając wolność inquantum pobudować na nich zechcą, przy łaźniach y kopiszczach, które w Brześciu mają y którego z dawnych czasów w używaniu są, bez wszelkiej przeszkody zachowani być mają. A że żydzi Brzescy zdawna wolność mieli gorzałkę prostą y aquam vitae kotłami, baniami pędzić y szynkować y przywozną ogółem kupować, tedy y na potym przy teyże wolności y prawie zostawać mają y żadney powinności za to peñnić nie mają, ieno do arendy naszej, na procent nasz stołowy należący pewną kwotę, według dawnego postanowienia rewizorów y kommisarzów naszych, oddawać y płacić powinni będą. Tymże żydom Brzeskim według dawnych praw ich, wolno szynkować winem, miodem, piwem, w Brześciu robionym, lubo przywoznym, za co żadney nie powinni płacić powinności, tylko czopowe, od rzeczy-pospolitey uchwalone oddając. Rzemiosła wszelkie że według generalnych żydom w państwach naszych nadanych przywilejów, wonol

robić y odprawować; tedy y tymże się prawem żydzi Brzescy szczyścić mają y rzemiosła wszelkie im robić wolno, przedawać w kramach y po ulicach będzie, nie należąc do cechów mieskich y ich powinności y obserwacyi. A że miasto Brzeskie y kupcy w nim wszyscy naiduający się do płacenia starego myta nie należą, tedy y w tym żydowskich kupców z miastem naszym, iako to w prawach swoich mieli, porównywamy y przy tey wolności od płacenia starego myta zachowujemy. Postrzegając też tego, aby żydzi w państwie naszym sowitemi nie byli agrawowani podatkami y ciężarami, tedy według dawnych praw y constytucyi żydów a laudis priyatis woiewództwa Brzeskiego wyimujemy, y że im podlegać nigdy nie powinni, chyba ex lege publica et consensu omnium ordinum na seymach uchwalonych, deklarujemy. Mają też to żydzi od nayiaśniejszych antecessorów naszych, królów ichmościów, pozwolono y warowano y kommisarzami utwierdzone y postanowione, aby pro securitate sua y dla ochronienia się tumultów, które się często na żydów od swawolnych wzniecaią się po miastach y miasteczkach, w ulicach swoich, z kąd iest weyście do nich, wrota y bramy sobie zawarte budować y wystawować mogli; iako z tego in possessione żydzi Brzescy aż do spalenia y zburzenia miasta byli, tedy im y teraz wystawienie bram we wszystkich ulicach przy kramach swoich pozwalamy y postanowiamy, dając im moc y władzę na szabasy y święta swoje, ale y całą noc y zawsze, gdyby iaki postrzegli tumult, zamknąć się, y nikogo do siebie nie puszczając, ażeby wszelkim tumultom snadniey się zabezpieć mogło; tedy mieszczanie y magistrat Brzeski równie z żydami do pohamowania y uspokojenia tumultów należeć mają y tego po-

strzegać, aby swawolni ludzie, loźni, słuźby nie maiący, kostyrowie, pianice, w mieście nie bawili y onych wyganiiali. Postanowienie mieszczan y zгоды z żydami, które iest in authentico z podpisem urodzonego woity Brzeskiego y niektórych osób ex magistratu około naprawowania y pobudowania mostów; tedy y zgodę y pakta z miastem a z żydami uczynioną in toto aprobiujemy, y że według tego postanowienia żydzi zachowani być mają in perpetuum. Deklarujemy y daley we wszystkich innych wolnościach do ieneralnego, od antecessorów naszych nadanych y od nas samych confirmowanych, zachować obiecujemy. Na co, dla lepszey wiary, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Krakowie na seymie szczęśliwey koronacy naszej, dnia dwudziestego dziewiętego miesiąca Oktobra, roku Pańskiego tysiąc sześćset sześćdziesiąt dziewiętego, panowania naszego pierwszego roku. Michał król; Walerian Stanisław Judycki — archidiakon, i. k. mości pisarz w. x. Lit.

My tedy król, łaskawie się skłoniwszy do wyż pomienoney proźby, ten przywiley inserowany we wszystkich punktach, klauzulach y paragrafach zachawawszy, tym listem naszym confirmujemy prawa ich y wolności, od nayiaśniejszego króla, antecessora naszego, na rzecz wyżey specyfikowaną, a osobliwie y terażniejszym listem naszym stwierdzając, dawne ich prawa, uwalniamy, tak mieszczan, iako y żydów, w Brześciu-Litewskim mieszkających od płacenia starego myta. Ratione zaś placów, iakimkolwiek prawem nabytych, u żydów będących, tegoż miasta Brześcia, aby się wierność wasza żadney wiolencji y bezprawia onym nie czynili, ale iako z dawnych czasów, tak y teraz spokoj-

nie trzymać y używać pozwalamy; także strony kopiszczy, aby żadney ni od kogo przeszkody nie mieli, ale iako zdawna trzymali, tak y teraz trzymać pozwalamy. A że żydzi Brzescy mieli przy szkole swoiey boźnicę starą, nie daleko wału, pobudowaną z drzewa, która przez ruinę Moskwy, będącey w Brześciu, spalona, na tym miejscu małą pobudowali; tedy dzisiejszym listem naszym pozwalamy restaurować y budować większą, tak iako z dawnych czasów była. Którym to żydom Brzeskim, aby się wierność wasza żadnego punktu, paragrafu, w tym liście naszym nie denegowali, serio napominamy y mieć chcemy, inaczey nie czyniąc dla łaski naszej z powinności swey. Na co, dla lepszey wiary, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Krakowie na seymie szczęśliwey koronacy, dnia dziewiętnastego miesiąca Kwietnia, roku Pańskiego tysiąc sześćset siedmdziesiąt szóstego, panowania naszego pierwszego roku. Jan król.

My tedy król, do wyż pomienoney proźby skłoniwszy się łaskawie, ten przywiley, od antecessorów naszych żydom Brzeskim, w tym przywileiu inserowane na wszystkie wolności, swobody y prawa, także świętey pamięci Jana trzeciego, iuż po szczęśliwey koronacy na szkółkę na placu Icka żyda przywiley dany, im confirmujemy y tym listem naszym żadnego punktu y cząstki nie denegujemy. Na co, dla lepszey wiary, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć wielkiego xięstwa Litewskiego przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia dziesiątego miesiąca Februarii, roku Pańskiego tysiąc siedmsetnego dwudziestego, panowania naszego roku dwudziestego czwartego.

U tego przywileiu przy pieczęci wiel-

kiej wielkiego xięstwa Litewskiego, na sznurze iedwabnym zawieszoney, podpis ręki nayiaśnieyszego regnanta takowy: Augustus rex. Takoż konnotacia y podpis ręki sekretarskiej takowemi wyrażają się słowy: Cancellariatu celsissimi et illustrissimi principis Michaëlis Servatii Korybuth in Wiszniowiec ducis Wiśniowiecki, comitis in Dolsk, Dombrowica et Comorno, supremi m. d. Lit. cancellarii, Pinscensis, Glinianensis, Wiłko-

wiscensis etc., capitanei, sigillatum est in actis. Potwierdzenie praw y przywileiów, żydom Brześcia-Litewskiego służące: Stanisław Michał Brodowski—iego królewskiej mości pieczęci wielkiej w. x. Lit. sekretarz. Któryż to takowy przywilej ze wszystką w nim inserowaną rzeczą, przez osobę wyż namienioną ku aktykowaniu do xiąg grodzkich Brzeskich podany, iest przyjęty y zapisany.

1731 г.

Изъ книги за 1745—1747 годы, стр. 345.

538. Определёние Брестскаго кагала касательно раздѣла корчемъ и назначенія раввина.

Свислочскіе жидаы вошли къ Брестскому кагалу съ жалобой на жидавъ Метпбеговскихъ въ томъ, что эти послѣдніе обнаружили желаніе присоединить къ себѣ нѣсколько корчемъ, находящихся вблизи Свислочи и всегда принадлежавшихъ къ нимъ, равно какъ и подчинить своей юрисдикци и самихъ Свислочскихъ жидавъ.

Брестскій кагалъ, по разслѣдованію этого дѣла, постановилъ: корчмы спорныя считать за Свислочскими жидаы; дозволить имъ имѣть своего раввина, свой судъ, свою синагогу и ни въ

чемъ не подчиняться кагалу Метпбеговскому; позволять имъ приобрести гдѣ угодно райское яблоко и вполне пользоваться всеми правами и властію, прпсвоенными кагалу. Подати съ корчемъ, а равно поголовныя и другія подати вносить въ Свислочь. О такомъ постановленіи увѣдомить всѣ кагалы в. кн. Литовскаго и просить ихъ согласія съ этимъ постановленіемъ.

Декретъ этотъ скрѣпленъ подписью Брестскаго старосты какъ официальный.

Roku tysiąc siedemsetnego czterdziestego piątego, miesiąca Junii pierwszego dnia.

Na urządzie i. k. mści. grodzkim Brzeskim aktami starościńskimi, przede mną Franciszkiem z Chrzanowa Chrzanowskim — łowczym y podstarościem sądownym woiewodztwa Brzeskiego, stawiając personalnie Szmaia Leyzerowicz y Abram Jozefowicz—żydzi starsi kahału Swisłockiego, dekret z kahału Brześcia Litewskiego miasta i. k. mści wydany,

na rzecz w nim niżej wyrażoną służący, z hebrajskiego pisma po polsku przetłumaczony, ku aktykowaniu do xiąg grodzkich woiewodztwa Brzeskiego podali, w te słowy pisany:

Ponieważ żydzi stanęli z miasta Swisłoczy, pretendowali swey dolegliwości strony pięciu wsi te karczmy blisko bardzo Swisłoczy, a insze karczmy nie dawno erigowane ieszcze blizsze do Swisłoczy, niżeli do Mścibohowa, a z wieczności te wszystkie karczmy pod iedną juriz-

dikią, iednego pana dziedzicznego iśnie wielmożnych ichmć pp. Kriszpinow y domu należeli, do wszystkich podatków tak do aręd, iako też wszystkich generaliter składków, podług żydowskiego zakonu y konstytucyi onych, które karczm y partykularne wyż wyrażone w takowych zostaią osiadłościach, iako to: iedna we wsi Michalkowie, druga w Rudni, trzecia w Klepaczach, czwarta w Hrinkach, piąta w Studzieniach w dziedzictwie i. w. imć p. Jerzego Krisz-pina — kasztelana Żmudzkiego, starosty Orszańskiego, będące, a w powiecie Wołkowyskim leżące, y te wszystkie arędy do tegoż pana generalne należą. Tedy my kahał Brzeski zważywszy, że z tych pięciu wsi cztery karczm y wieczności należeli do Swisłoczy, iako poblizsze do wszelkiej płaty, a nie do Mścibohowa, przeto, ponieważ z wszystkich dokumentów z dawnych czasów żydom Swisłockim służyących zmiarkowawszy, te cztery karczm y do żydów Swisłockich przysądzi y do kahału Swisłockiego przyrzekami; zaś o piątą karczmę Studzieniecką takową czyniemy dyscernencją, aby arędarz Studzieniecki nie tylko wszelkie podatki, kahałowi Swisłockiemu należące, pełnił, ale też y pogłównie uchwały corocznie płacił podług dokumentu, który między ich dokumentami zamieszał się, nakazuujemy, y chociaż by te dokumenta nie mogły się znaleźć, iednak tę sprawę do generalnych synagog Litewskich na rozsadek odsyłamy, y, aby we wszystkim żydzi Swisłoccy mocni byli potwierdzamy, a wszelką powinność, iako to: składkę, pobory, pogłównie pod generalną exekucją, klątwą y sztrafem, według religii naszej żydowskiej, tymże karczmom pięciu przykazuujemy pełnić bez żadnej protekcji y apellacyi. W czym na przeciwnego zało-

żywszy poeny sztrafu, w prawach naszych określonego, tudzież o dawne karczm y partykularne, iako zdawna do Swisłocza należeli, tak tymże dekretem niniejszym wszelkie powinności pełnić przysądzi y pod wszelkie kahału Swisłockiego klątwy exekucją na nieposłusznego wskazujemy. A zatem o rabina, ponieważ przedtym Mścibohowski rabin do Swisłoczkiego kahału wtrącał się, aby temuż miastu Swisłoczowi wolno było swego rabina obrać pozwalamy, a zaś Mścibohowskiego rabina od wszelkich należytości, które przed tym z Swisłocz miał, tym dekretem wiecznie odsądzi y, a żydom Swisłockim wszelką moc, wagę sądu y walor bez żadney najmniejszej Mścibohowskiej excecpcji przysądzi y. Iterum kahał Mścibohowski y rabin Mścibohowski od wszelkich, iako przed tym było, usurpatii generalnie odsądzi y y żadney najmniejszej pretensyi nie zachowujemy; lecz aby ten kahał Swisłocki sam swoim że wszelkim porządkiem był kahałem utwierdzamy y od wszelkiej generalnie pretensyi Mścibohowskich uwalniamy; sądy żydowskie, iako kahałowi przynależące, żydom Swisłockim (bez żadnego od żydów Mścibohowskich prepedimentu) sędzić pozwalamy; a zatem iabłko rayskie podług zakonu naszego, wolno będzie żydom Swisłockim nie we Mścibohowie, ale gdzie chcą y w Brześciu wziąć, owo zgoła wszelką temu kahałowi moc, władzę y powagę tym dekretem przydaiemy, a żydom kahału Mścibohowskiego od onych odłączami y wieczne milczenie onym nakazawszy do tego dekretu rękoma się naszymi podpisujemy. Datum w Brześciu, roku tysiąc siedmsetnego trzydziestego pierwszego, miesiąca Oktobra siódmego dnia.

U tego dekretu podpisy rąk temi sło-

wy: Nachman—rabin Brzeski, Marek Sokalski, Jeko Jozefowicz, Jeko Wolfowicz, Nosen Wolfowicz, Rubin Zelmanowicz, Notka Aronowicz, Hirsz Jowelowicz, Faibisz Aronowicz, Leyba Alexandrowicz.. Na którym dekrete approbata w te słowa wyraża się: Roku tyśiąc siedemsetnego czterdziestego czwartego, dnia dwudziestego dziewiątego Novembris, z władzy mey starościńskiej

stwierdzam ten dekret. Jan Sapięha — kanclerz wielki wielkiego xięstwa Litewskiego, starosta Brzeski mp.

Któren to takowy dekret, hebreyskim pismem pisany, po polsku wytłumaczony ze wszystką w nim inserewaną rzeczą ku aktykowaniu do xiąg grodzkich Brzeskich podany, iest do xiąg przyjęty y wpisany.

1741 г.

Изъ книги за 1734, 1736, 1741 годы, стр. 2433.

539. Письмо ректора иезуитской Брестской коллегии къ старшимъ жидамъ Брестскаго кагала, запрещающее имъ проеблинять христiанъ, такъ, какъ эти послѣдніе посплнили всѣ свои къ жидамъ обязательства.

Roku tyśiąc siedmsetnego czterdziestego pierwszego miesiąca Septembra dwudziestego, trzeciego dnia.

Na urzędzie i. k. mści grodzkim Brzeskim aktami starościńskimi, przede mną Franciszkiem z Chrzanowa Chrzanowskim—łowczym y podstarościm sądowym woiewodztwa Brzeskiego, comparendo personaliter wielmożny imć pan Kazimierz Zwierozub Zubowski—krayczy ziemski y namiesnik grodzki woiewodztwa Brzeskiego, script pisany imści xiędza Stanisława Taczanowskiego—rektora collegium Brzeskiego societatis Jesu, pisany do żydow kahału Brzeskiego, ad acta grodu Brzeskiego podał, w te słowa pisany:

Wam, panie Marku y wam szkolnikom wszystkim, przykazuję, abyście się nie ważyli moim iurizdyczanam iakiey konfuzii czynić na przyszłe święta, ani żadnego przekleństwa na nich kłaść, gdyż ia wyrozumiałem z nich, że oni

wszystko oddaia, na co się obligowali, Izraelowi; innych zaś składek waszych nie dozwalam, ani przekleństwa żadnego na nich kłaść w szkole waszey, bo przyidzie do tego, że im pozwolę sobie wystawić plotkę iakę, aby pokóy swóy mieli.

U tego skryptu podpis ręki temi słowy: xiądz Stanisław Taczanowski S. J. Data zaś de serie verborum tali: w Brzesciu siedmnastego Septembris tyśiąc siedmsetnego czterdziestego pierwszego.

A po tey dacie przypisek takowemi słowy: wyrozumiałem y z krawców, że oddaia, co powinni według obligów swoich, na co się obligowali Izraelowi, dla czego, żeby żadney napaści na nich nie było, w szkole waszey, przykazuję surowo. Na którym skripcie intitulacia his verbis: starszym y szkolnikom kahału Brzeskiego oddać należy.

Który takowy skript za podaniem onego, iest do xiąg grodzkich Brzeskich przyjęty y wpisany.

1746.

Изъ книги за 1745—1747 г., стр. 1125.

540. Ординансъ Брестскаго старосты великаго канцлера Литовскаго Яна Фридриха Сапѣги о томъ, чтобы жидаы Брестскаго кагала строго исполняли свои обязанности относительно подстаросты Брестскаго и въ точности представляли разные налоги въ его пользу,

Брестскій староста Янъ Фридрихъ Сапѣга симъ универсаломъ предписываетъ Брестскимъ жидамъ строго исполнять все повинности и обычаи относительно старостинскаго суда, по прибитии къ нимъ на мѣсто подстаросты, какъ то: давать сторожа и посланца, опредѣленную часть

соли съ соляныхъ складовъ и торговое, съ каждаго декрета по червоному золоту, а въ теченіи рочковъ по 100 золотыхъ; пахолка, сапоги для людей, кожи желтыя турецкія, коренья, сахаръ и вино, согласно съ древними обычаями.

Roku tysiąc siedmset czterdziestego szóstego miesiąca Januarii dziewiątego dnia.

Na urządzie i. k. mści grodzkim Brzeskim, przede mną Janem Friderikiem na Kodniu, Dorohostaiach, Czarnobyłu, Kopyłach y Sapieżynie hrabią Sapiehą —kancelarzem w. x. Lit., Gerzdowskim, Propoyskim etc. starostą Brzeskim, comparendo personaliter im. pan Franciszek Sukulski, ordynans od i. w. imię pana Jana Friderika Sapiehy —kanclerza wielkiego w. x. Lit., starosty sądowego Brzeskiego, do kahału Brzeskiego wydany, w. imię panu Karolowi Wieszczykiemu —sądowemu grodzkiemu woiewodztwa Brzeskiego, podczaszemu ziemi Wiskiey służyący, in eum tenorem pisany, ad acta podał:

Daię ten ordynans y przykazuię surowo kahałowi Brzeskiemu, ażeby punktualnie dochodziła należytość, podług zwyczaju, imię pana Wieszczykiego — podczaszego Wiskiego, podstarościę mego grodzkiego Brzeskiego, iako za antecesora iego, to iest, żebyście za przybyciem iego do Brześcia, dawali zawsze stróża y, kie-

dy będzie potrzeba, posłańca, od soli składu także należytość temuż imięci, iako y targowe ma należeć, nie mniey od kaźdego dekretu po czerwonymu złotemu; a kiedy sam będzie praesens imię pan podstarości, to wszelkie ma sądzić sprawy wasze, y niema mu w tym czynić prepedycyi imię pan namiesnik, iako dependuiący od niego; kiedy zaś dla zatrudnienia nie będzie mógł ziechać, to imię pan namiesnik ma sądzić, a apellacya wolną bydz powinna do imię pana podstarościęgo. Na kaźde także roczki podług dawney ustawy powinniście dawać po złotych sto y o pacholka starać się y bóty dla ludzi dawać y skóry żółte tureckie y korzenie, cukier, iako y na święta, winiarze także powinni się znać podług swey należytości. W czym wszystkim y innych zwyczajach dopomagać ma imię pan namiesnik zwyż wyrażonemu imię panu podstarościemu, ażeby w swoiey iurydykcyi, podług dawnego zwyczaju y należytości, żadney nie miał przeszkody. Co piłno intymuiąc przy pieczęci mey własną ręką podpisu-

ię. Datum w Białey, dnia dziewiątego miesiąca Stycznia, tysiąc siedmset czterdziestego szóstego roku.

U tego ordynansu przy pieczęci na laku czerwonym wycisnionej podpis ręki, a scripta ręką starościńską pisanie

takowe: Jan Sapieha—kancelarz w. x. Lit. Według dawnych zwyczajów wszystko ma być pełniono. Który to takowy ordynans, przez wyż wyrażoną osobę ku wpisaniu podany, jest do ksiąg grodzkich Brzeskich przyjęty y wpisany.

1781 г.

Изъ книги за 1781—1782 г., стр. 9.

541. Письмо старшинъ Брестскаго кагала къ старшинамъ Воинскаго кагала о томъ, чтобы послѣдніе не смѣли нарушать предѣловъ и границъ земли, установленныхъ ихъ предками.

Жиды Брестскаго кагала шлють привѣтъ жидамъ Воинскаго кагала и вмѣстѣ съ тѣмъ угрозы и предостереженіе, чтобы послѣдніе не смѣли присоединять къ себѣ нѣсколькихъ участковъ земли, испоконъ вѣка принадлежавшихъ кагалу Брестскому, согласно распредѣленію *всего свѣ-*

та, сдѣланному древнѣйшими раввинами между евреями; въ противномъ же случаѣ съ нихъ будутъ взысканы не только всѣ убытки, которые угодно будетъ насчитать на нихъ кагалу Володавскому, но они сами не избѣгутъ херима (т. е. проклятія).

Roku tysiąc siedmsetnego ośmdziesiąt pierwszego, miesiąca Januarii czwartego dnia.

Przed urzędem i. k. mości y aktami grodzkiemi województwa Brzeskiego, przede mną Tadeuszem Laskowskim—regentem grodzkim tegoż województwa, stanąwszy osobiście starozakonni Herszko Meierowicz—starszy kahalny y Moszko Herszowicz—szkolnik, obywatele miasta Włodawy, list od kahału Brzeskiego do starszych kahalnych miasta Wohynia, po hebrajsku pisany, a na drugiej stronie po polsku przetłumaczony do akt podali w następujące słowa:

Witamy panów drogich, sprawiedliwych y prawowiernych—starszych kahalnych miasta Wohynia! Głos obraźliwy słyszemy, że ma być ułomek między izraelitami w ogrodzeniu świata, co gro-

dzili y granicyli nasi przodkowie w granicach ziemi, co wy chcecie zabrać kilka partykularzów, które należeli z wieków przez ograniczenie naszych przodków do miasta Włodawy, a teraz wy chcecie od daty niniejszey, żeby należeli do miasta waszego. A choć my nie sądziemy tak źle o was, żeby wy czynili takie uczynki, które łamią ogrodzenie y ograniczenie świata y przeciwili się takim wysokim cherymom, których fundowali pierwsi nasi rabinowie fundament rozumny y rozeznany, y fundowali go bardzo sprawiedliwie w tym ograniczeniu, z tym wszystkim powinność wasza być do pomocy ile możności waszey ogrodzić tę rzecz, żeby nie było ułomku w ogrodzeniu naszych przodków, które grodzili wielkimi cherymami. Dla tegoż przykazujemy straszną na was przez

moc cherymów y przekleństwa, które jest wyrażone w konstytucyi kongressowej, że powinniście uczynić przez wszystkie siły wasze, żeby żadney nowiny nie było, od daty terażniejszey tyle ma się zostać, iak fundowali nasi przodkowie podczas działu ziemi, broń Panie Boże, kiedy będzie w tym iaki ułomek, oznaymujemy, że wszystkie expensa y szkody, które będą ponosili kahalni Włodawscy, na was będą zyskować podług religii naszej, a im będzie dana wiara na ich expensa y szkody tak, iakby oni mieli na was oblig z pieczętarzami do odbierania ich szkod y expensu prócz cherymów y przekleństwa, które na was za to padną przestępstwo dotąd y w późniejszym czasie przez moc konstytucyi kongressowej. Dla tego bądźcie mądrzy y patrzajcie końca, ażebyście byli na ostrożności przez wszystkie siły swoje, ażeby żadney nowiny nie było, y broń Boże, żeby nie czynili żadney rzeczy, która by łamała ogrodzenie przodków naszych, y powtórnie witamy. Ta nasza mowa starszych rady synagogi naszej we wtorek dwudziestego ósmego Lutego, roku pięćsetnego trzydziestego pierwszego, działo się w Brześciu.

U tego listu podpisy takowe: Josel Ariowicz; Abraham Hirsz Szlomowicz; Mowsza Junoszowicz; Meier Chaimowicz; Owsiey Mowszowicz; Szmuyło Aronowicz; Szamson Faibiszowicz; Zyskiel Berkowicz. Który to list, przez wyż wyrażone osoby do akt podany, jest do xiąg grodzkich województwa Brzeskiego przyjęty y wpisany.

Б.

**Акты относящиеся къ исторіи и быту евреевъ, извлеченные изъ
актовыхъ книгъ Городненскаго городского суда.**

1676 г.

Изъ книги за 1723—1724 годы, стр. 136.

1. Подтвердительная привилегія короля Яна III-го жидамъ мѣстечка Визань.

Въ этой привилегіи король Янъ III-й подтверждаетъ Визанскимъ жидамъ ихъ права, дарованныя имъ его предшественникомъ Яномъ Казиміромъ и подтвержденныя королемъ Михаиломъ. Въ силу этихъ правъ жидамъ разрѣшалось: построить божницу, баню и лавки, зани-

маться торговлей и ремеслами, прибрѣтать дома и землю, пользоваться выгономъ для скота и входами въ пущи и другими льготами. Первоначальная привилегія была выдана въ 1649 году на сеймѣ въ Варшавѣ.

Roku Pańskiego tysiąc siedmsetnego dwudziestego trzeciego, miesiąca Januarii dwudziestego dziewiątego dnia.

Na urządzie i. k. mości grodzkim Grodzieńskim, przede mną Zygmuntem Boufałem — podstolim Derpskim, podstarościm sądowym powiatu Grodzieńskiego, od iaśnie wielmożnego imci pana Hrehorego Józefa Kotowicza — łowczego wielkiego w. x. Lit., starosty Grodzieńskiego ustanowionym, stanąwszy personaliter niewierny żyd Moyżesz Efraimowicz — sendyk y szkolnik kahału Grodzieńskiego, przywilej od nayiaśnieyszego króla imści Jana trzeciego żydom Wizańskim nadany, na rzecz w nim y tu niżej wyrażoną, ad akta grodu Grodzieńskiego подаѣ, potrzebuiąc aby byłъ przyjęты y до xiaгъ wpisany, który, за przyjęciem one-

go od słowa do słowa wpisuiąc, tak się w sobie ma:

Jan trzeci, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymuiemy tym listem przywileiem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu to wiedzieć należy. Pokładany byłъ przed nami list przywilej, ręką nayiaśnieyszego antecessora naszego świętey pamięci króla imci Michała podpisany y pieczęcią większą wielkiego x. Lit. przyciśniony, żydom w mieście naszym Wizanach mieszkaiącym nadany na domy, kramy, handle y różne im wolności y kupiectwa służące, który słowo w słowo tak się w sobie ma:

Michał, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymuiemy tym listem naszym, komu to wiedzieć należy. Przychylaiąc się do ieneralnego świętey pamięci króla imści

Władysława czwartego przywileiu de data w Warszawie, dnia wtórego miesiąca Decembra, roku tysiąc sześćset czterdziestego szóstego, wszystkim żydom, w wielkim księztwie Litewskim mieszkającym, nadanego y od najjaśniejszego króla imści Jana Kazimierza, antecessora naszego, osobliwym przywileiem pod datą w Krakowie na seymie koronacyi, dnia siedmnastego miesiąca Lutego, roku tysiąc sześćset czterdziestego dziewiątego approbowanego, za supplikowaniem do nas Izaaka Faywiszowicza żyda, złotnika naszego Grodzieńskiego, imieniem żydów w mieście naszym Wizanach mieszkających, a za przyczyną niektórych pańow rady y urzędników naszych dwornych, łaskawieśmy się do tego skłonili, iż żydów naszych Wizańskich wszystkich wobec y każdego z osobna przy domach, kramach y kramikach otworzystych, komorkach siemiernicznych y iatkach mięsnych w Wizanach będących, których od dawnego czasu nabyli y w swoiey possessyi mają y na potym nabywać będą; tudzież przy bożnicach y kopiszczach y przy używaniu łaźni na żydowskich placach będącey, na własną ich potrzebę, podług pomienionego ieneralnego przywileiu zachować deklarowaliśmy. Iakoż niniejszym listem naszym na potomne czasy zachowuiemy, deklaruiąc, że im wolno w domach swoich wszelkie napoje szynkować, kramy y kramiki otworzyste mieć, w nich wszelkie towary mniejsze y większe, droższe y podlejsze wykładać y onemi handlować, funtem ważyć, łokciem mierzyć, sposoby wszelkie do przystoynego pożywienia mieć, bożnicę y kopiszczce bez pełnienia z nich wszelkich powinności y bez płacenia podatków y łaźnię na własną swoją potrzebę zażywać, w iatkach mięsnych wolno każdemu rzemieśnikowi żydowskiemu

mięso sprzedawać, zwyczajny od rzeźnictwa podatek, to iest, w każdy rok do dworu tamecznego za pleckowe po złotych piętnastu oddaiąc. K temu żydom Wizańskim waruiemy, aby czasu pogorzenia, czego Boże uchoway, domów, kramów y kramików, komórek siemiernicznych, bożnice, iatek mięsnych y łaźnię, które w swoiey possessyi mają y na potym mieć będą, takowe domy, kramy, kramiki otworzyste, komórki siemierniczne, bożnicę, mięsne iatki y łaźnię na placach, swych mogli de novo budować, erygować y jako swoiey własności zażywać; rzemieśników żydowskich circa exercitia rzemiosł zachowuiemy, według ieneralnego przywileiu żydom obywatelom wielkiego księstwa Litewskiego służącego; iurydyce mieyskiej Wizańskiej podlegać y przed nią usprawiedliwiać się nie będą powinni, ieno przed urzędem dworu naszego tamecznego z wolną do sądu naszego appellatją; w szabasy iednak i w insze dni świąt żydowskich do prawa pociągani y sądzeni być nie mają; do składek też mieyskich, prywatnych y do inszych ciężarów (stróżów dawania) żydzi Wizańscy pociągani być nie mają; z placów y domów swych na żadne tłoki chodzić, ani w podwoy ięździć, oprócz zwyczajnego dworowi tamecznemu należącego płatu, według dawnego zwyczaiu nie będą powinni; nawiązka każdemu żydowi taka, iaka iest w statucie wielkiego księstwa Litewskiego opisana, ma być dawana. A gdy któremu z nich przysięga nakazana będzie, w sprawach wielkich y poważnych mają na rodale, to iest, dziesięciorgu Bożego przykazania, a w mniejszych—wziąwszy się za kłamkę, według praw swoich wykonywać. Żyd, który by miał sprawę swoją z żydem, tedy starsi ich żydzi sądzić mają y karać według zakonu swe-

gó. Do tego wygony mieyskie dla bydła na pastwisko, także wolny wiazd do lasu, iako y mieszczanom naszym Wizańskim wolne być mają. Przy których tych wszystkich wolnościach y pożytkach, od świętey pamięci króla imci Władysława czwartego nadanych y pozwolonych, a od króla imci Jana Kazimierza, antecessora naszego, y od nas samych tym przywileiem confirmowanych, aby żydzi Wizańscy spokojnie, krom żadney od dwornego urzędu y od mieszczan tamecznych przeszkody, zachowani byli, mieć chcemy. Na co, dla lepszey wiary, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia czternastego miesiąca Nowembra, roku Pańskiego tysiąc sześćset siedmdziesiątego, panowania naszego wtórego roku. Michał król; Andrzej Kotowicz — pisarz w. x. Lit., starosta Grodzieński, horodniczy Wileński.

Wniesiona oraz do nas przez panów rad y urzędników naszych dwornych, imieniem pomienionych żydów Wizańskich, przez Izaaka Faywiszowicza — żyda złotnika naszego Grodzieńskiego, za onemi supplika, abyśmy im ten list przywilej stwierdzili y zmocnili. My tedy król, do proźby przerweczonych żydów naszych łaskawie się skłoniwszy, ten list przywilej tu inserowany, we wszystkich iego

punctach, clausulach y paragrafach mocą y powagą naszą królewską stwierdzamy, zmacniamy y confirmuiemy y przy tych wszystkich wolnościach, pożytkach, od świętey pamięci królów ichmościów polskich y wielkich książąt Litewskich, antecessorów naszych, im nadanych, pozwolonych, aby żydzi Wizańscy spokojnie, krom żadney od dwornego urzędu y od mieszczan tamecznych przeszkody, zachowani byli, mieć chcemy. Na co, dla lepszey wiary, ręką naszą podpisawszy się, pieczęć wielką w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Krakowie, na seymie szczęśliwey koronaciey naszej, dnia trzeciego miesiąca Lutego, roku Pańskiego tysiąc sześćset siedmdziesiąt szóstego, panowania naszego wtórego roku. U tego przywileiu, na papierze pisanego, przy pieczęci większey w. x. Lit. podpis nayiaśnieyszego króla imci temi słowy: Jan król. Na drugim końcu tego przywileiu connotatia temi słowy: Confirmatia przywileiu żydom Wizańskim na handle, kupiectwa y na insze wolności, vigore generalnego przywileiu żydom wielkiego xięstwa Litewskiego mieszkaiącym słuźącego. Andrzej Kazimierz Ossowski — pisarz w. x. Lit. mp. Który to przywilej, za podaniem onego przez osobę w wierzchu mianowaną, iest do xiąg wpisany.

1698 г.

Изъ книги за 1728 годъ, 28 стр.

2. Привилегія короля Августа II-го данная Суховольскимъ жидамъ на свободное жительство и торговлю въ мѣстечкѣ Сухой Волѣ.

Въ этой привилегіи король Августъ II-й, согласно просьбѣ жидовъ мѣстечка Сухой Воли и вслѣдствіе ходатайства придворныхъ сановниковъ, даетъ жидамъ право селиться, заниматься

торговлей и ремеслами въ этомъ его имѣніи Сухой Волѣ, на основаніи общихъ правъ и привилегій дарованныхъ всемъ жидамъ в. кн. Литовскаго.

Roku tysiąc siedmsetnego dwudziestego ósmego, miesiąca Januarii czternastego dnia.

Na urządzie i. k. mści grodzkim Grodzieńskim, przede mną Antonim z Wahanowa Micutą—podstolim y podstarościm sądowym powiatu Grodzieńskiego, od i. w. imć pana Michała Józefa Masalskiego—pisarza w. x. Lit., Grodzieńskiego, Radoszkowskiego, Berznickiego etc. starosty, ustanowionym, stanąwszy personaliter niewierny żyd Mowsza Efraimowicz—szkolnik kahału Grodzieńskiego, przywilej kahałowi Suchowolskiemu służący, na rzecz w nim y tu niżej wyrażoną, ad acta grodu Grodzieńskiego podał de sequenti tenore:

August wtóry, z Bożey łaski król Polski etc. Oznaymuiemy tym listem przywileiem naszym wszem wobec y każdemu, komu o tem wiedzieć należy. Jż stosując się do wniesioney prózby przez panów rad naszych, przy boku naszym rezydujących, nomine et pro parte wszystkich niewiernych żydów Suchey Woli w kluczu Chodorowskim, leśnictwie Nowodworskim oekonomii naszej, w powiecie Grodzieńskim będących, abyśmy onym wolne mieszkanie w pomienionym miejscu Suchey Woli y zbieraniu się, tudzież należyte, z nadaniem onym wolności, wed-

ług przywileiów in personas żydów całego księstwa Litewskiego, od najsławniejszych antecessorów naszych nadanych y od nas opprobrowanych, budowanie pozwolili. My król, łaskawie skłoniwszy się do pomienioney prózby et iusto desiderio annuendo, aby tym bardziey popularyzowało te miejsce, rzeczonym żydom wszystkim Suchowolskim w przereczonym teraz mieszkaiącym y tym, którzy się będą do tego miejsca garnąć, wolne mieszkanie y zbieranie się daiąc, im wolność praw onych swobod domki y szkołę, na którym miejscu sobie upodobaią, erigować, czemu ekonom tamedzny lub administrator przeczyć nie ma, lecz owszem dopomagać, miejsce wydzielić powinien tymże żydom; wszelkich handlów używać różnemi towary, kramy swoje, kramki otworzyste buduiąc, handlować, trunki różne w domach y kramkach szynkować, łaźnie, iatki mieć, towary mieyskie większe, dróższe y podleysze chowaiąc, przedawać, funtem ważyć, łokciem mierzyć y wszelkich sposobów do przystoynego pożywienia wynaydować, grunta skupować, rzemieślnikom circa exercitia rzemiosła robić, mieysca na mogałki te, na którym zwykli się chować, to iest borek za młynem circumcirca, bez żadnego podatku

placenia, ciała, umarłych tak w święta, iako y w powszednie dni przy wszelkim bezpieczeństwie na kopiskach chować pozwalamy. Mocą którego przywileju naszego pomienione żydzi tego wszystkiego wolni y mocni będą, nie pełniąc żadney pensyi do dworu naszego tamecznego od domków wkoło szkoły tylko będących, mogiłek, łaźni y boźnic bez żadney ni od kogo przeszkody, dworu nagabania trzymać, używać y wszelkich pożytków wynajdować z pociąganiem onych do sądu dwornego, iednak z wolną appellacją in gravaminosis do sądu naszego zadwornego assessorskiego zachowuiemy. Do czego ręką naszą podpisawszy się pieczęć przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Grodnie, dnia dwudziestego ósmego miesiąca Decembra, roku tysiąc

sześćset dziewiędziesiąt ósmego, panowania naszego wtórego roku.

U tego przywileju przy pieczęci mniejszey w. x. Lit. podpis nayiaśnieyszego króla imci takowy: Augustus rex. Przywilej żydom Suchowolskim w kluczu Chodorowskim, leśnictwie Nowodworskim eekonomiey naszej y powiecie Grodzieńskim na wolne budowanie się onym. Pro cancellariatu celsissimi Caroli Stanislai Radziwił, ducis in Ołyka, Nieśwież, Słuck, Kopył et Kleck, s. r. imperii principis, comitis in Szydłowiec, Mir, Kroże et Biała, Premisliensis, Człuchowiensis etc. capitanei, est in actis. Który to przywilej, za podaniem onego przez wyż wyrażoną osobę, iest do xiąg urzędowych przyjęty y wpisany.

1706 г.

Изъ книги за 1706 годъ, стр. 228.

3. Универсалъ гетмана в. кн. Литовскаго князя Вишневецкаго о сборѣ податей съ жиновъ.

Князь Михаилъ Серватій Корибутъ Вишневецкій, в. гетманъ в. кн. Литовскаго, сию универсаломъ предписываетъ надлежащимъ влас-

тямъ не дѣлать препятствій сборщикамъ податей Городненскаго кагала.

Roku Pańskiego tysiąc siedmsetnego szóstego, miesiąca Augusta szesnastego dnia.

Na urządzie i. k. mści grodzkim Grodzieńskim, przedemną Janem Grothuzem, —podstarościm sądowym powiatu Grodzieńskiego, od wielmożnego imć pana Hrehorego Józepha Kotowicza—starosty Grodzieńskiego ustanowionym, stanąwszy personaliter żyd Leyba Salamonowicz—szafarz kahału Grodzieńskiego,

uniwersał od iaśnie oświeconego xiążęcia iego mości hetmana wielkiego w. x. Lit. na rzecz w nim y tu niżej wyrażoną, ad acta ku zapisaniu podał, w te słowa pisany:

Michał Serwacy Korybuth na Zbarażu y Wiszniowcu xiąże Wiszniowiecki, hrabia na Dolsku, Dąbrowicy y Komarnie, kasztelan Wileński, hetman wielki w. x. Lit., Piński etc. starosta. Jaśnie oświeconym, [jaśnie wielmożnym, wiel-

możnym ich mość panom senatorom, dygnitarzom, urzędnikom, rycerstwu, szlachcie y obywatelom państw i. k. mści w. x. Lit., moim wielce miłościwym panom y braci. Po zaleceniu usług moich braterskich do wiadomości y wielce w. mość panów upraszam, a ichmość panom woyskowym serio intymuję, abyście zesłanym od kahału na executią żydom zaległej summy za assygnacyami memi, regimentowi memu dragonńskiemu należącey, od partykularnych przykahałków, a do kahału Grodzieńskiego przyległych, nietylko protekciami one zasłaniając, nie bronili, owszem dopomodz chcieli; kwity ieżeliby iakowe od ichmość panów poborców z uchwały per laudum województw y powiatów podatki iakowe pokazać się miały, te iako extraordinaryne w podatek pogłównego żydowskiego, mente całej rzeczy-pospolitey uchwalonego, summą należącą namienionemu regimentowi potraconą nie ma być, ale przez

przykahałki iako się zaległa summa według kommissyi Chomskiej y exdywizyi kahału Grodzieńskiego pokazała, aby in instanti wypłaconą była, intymuję; gdyż któryby kolwiek żyd arendarz sprzeciwny mey woli był, tedy poblizu będącym chorągwiom zalecam, aby za pokazaniem tey woli mey, ludzi wiele potrzeba na exekucyą dodali. Datum w obozie pod Stokliszkami, dnia dziewiątego Julii, roku tysiąc siedmsetnego szóstego.

U tego uniwersału przy pieczęci podpis ręki iaśnie oświeconego xiążęcia imć hetmana wielkiego w. x. Lit. tymi słowy: ww. imć panów życzliwym bratem y uniżonym sługą: Michał xiąże Wiszniowiecki, hetman wielki w. x. Lit. Który to ten uniwersał za podaniem onego przez w wierzchu mianowaną osobę, do xiąg grodzkich powiatu Grodzieńskiego jest wpisany.

1706 г.

Изъ книги за 1706 годъ, стр. 155.

4. Опредѣленіе по дѣлу Городненскаго мѣщанскаго цеха съ Городненскими жидами.

Городненскіе ремесленники—портные, шапочники и скорняки внесли въ старостинскій судъ жалобу на такихъ же ремесленниковъ изъ жидовъ, что эти послѣдніе не вносятъ въ цеховую казну установленныхъ пошлинь.

Позванные къ отвѣту жида заявили, что это дѣло давно рѣшенное и жалоба на нихъ ремесленниковъ христіанъ неумѣстна, на что и обѣщали представить узаконенные документы.

Та и другая сторона явилась съ документами. Изъ нихъ оказалось слѣдующее: еще прежде мѣщане Городненскіе—христіане показали подстаростѣ свою древнѣйшую привилегію отъ временъ

Степана Баторія, подтвержденную его преемниками Сигизмундомъ III, Владиславомъ IV и Яномъ Казиміромъ, на основаніи которой всѣ ремесленники города Городны должны были вносить въ цеховую казну установленныя пошлинь.

Въ свою очередь показывали тому же подстаростѣ жида свои документы. Въ числѣ этихъ документовъ оказались между прочимъ привилегіи Сигизмунда III и Владислава IV, по которымъ жида увольнялись отъ взноса пошлинь. На основаніи такихъ вольностей жида и заявили, что привилегіи, показанныя мѣщанами, должны относиться не къ нимъ жидамъ, а къ другимъ инородцамъ. Староста, сообразивши эти разнорѣ-

чия, предположилъ спорящимъ обратиться за разрѣшеніемъ ихъ къ королю.

Между тѣмъ мѣщане, въ виду большихъ хлопотъ по предстоящему процессу въ королевскомъ судѣ, рѣшили заключить съ жидами мировую сдѣлку, за себя и за своихъ потомковъ, на основаніи которой жиды должны были внести въ цеховую казну по 6 золотыхъ въ годъ и по 2 ф. пороху; за это жиды увольнялись отъ подсудности цеху и приобрѣтали право держать у себя ремесленниковъ изъ христіанъ и др.

Roku tysięcznego siedemsetnego szóstego, miesiąca Augusta czwartego dnia.

Na urządzie ikmości grodzkim Grodzieńskim, przede mną Janem Grothuzem, starostą Czerwońskim, podstarościm sądowym powiatu Grodzieńskiego, od wielmożnego inśc pana Hrehorego Jozepha Kotowicza—starosty Grodzieńskiego będącym, stanąwszy personaliter niewierni żydzi, krawcy Grodzieńscy, dekret niżej wyrażony ad acta grodu Grodzieńskiego podali, potrzebując, aby był przyięty y zapisany, który, de verbo ad verbum wpisując, tak się w sobie ma:

Roku Pańskiego tysiąc siedmsetnego czwartego, miesiąca Februaryi siódmego dnia.

Przedemną Hrehorym Jozepchem Kotowiczem—chorążym y podstarościm sądowym powiatu Grodzieńskiego, sławetny Jan y Theoder Markiewiczowie y Jerzy Wiszniewski—cechmistrze Grodzieńscy rzemiosła krawieckiego, swoim y wszystkich krawców, w mieście Grodnie w cechu ich krawieckim będących, imieniem, zapozwawszy przed sąd mój podstarościński, żydów krawców Grodzieńskich na nich skarżąc się o to:

Iż oni rzemiosła krawieckiego używają a żadney powinności do cechu krawieckiego chrześciańskiego pełnić nie chcą. Na dowód tego, iż krawcy żydzi do pełnienia cechowej powinności należeć ma-

льготы. Въ случаѣ же возбужденія этого дѣла которою-либо изъ сторонъ, оная сторона должна уплатить штрафъ въ 200 копѣ лит. грошей и судебныя издержки.

На основаніи вышеизложенныхъ обстоятельствъ, жида и потребовали съ мѣщанъ неустойки. Мѣщане заявили, что о существованіи такой сдѣлки они никогда не знали и не подозрѣвали. По сему подстароста присудилъ: отъ неустойки мѣщанъ освободить, а жидамъ оставаться при своихъ правахъ.

ią, pokładali tedy przede mną przywileje od najiaśniejszych królów nadane, y list osobliwie przyznany ieneralski, w którym liście opisuie, że krawcy chrześciance dobrowolnie na ugodę wzięli z żydami krawcami kuszniierzami; y do tego ustnie domawiali się, aby żydzi podług dokumentów naszych list swój ugodliwy pokazali.

Na co żydzi—Minka Szmuyłowicz, Szmuyło Judowicz y Leyba Judowicz krawcy, w osobie wszystkich krawców y kuszniierzów żydów, w mieście Grodnie będących, personaliter stawiające, replikując powiedzieli, iż ta pretensia daremno iest wniesiona przed sąd mój podstarościński: bo iest dawno zakończona y uspokoiłona y żydzi krawcy do żadney powinności cechowej nie należą, nadto iako w liście opisano y obwarowano od antecessorów krawców cechmistrzów naszych danym. Który list pokładali przede mną podstarościm Grodzieńskim y z akt magdeburskich mieskich Grodzieńskich iest wyięty z podpisem rąk cechmistrzów imieniem wszystkich krawców y z podpisem rąk ichmość panów commissarzów ikmości, pisarza magdeburskiego, w którym tym liście nie wszystkie słowa wyczytać się mogą na składaniu dla starości tego listu y pieczęć pod tym listem ledwo znać, gdzie była, który list tak się w sobie ma:

Działo się na urządzie burmistrzowskim y radzieckim przy bytności szlache-
tnych panów Jana Paulsena—lantwoyta,
Stanisława Cwiklisza, burmistrza, Jana
Adamowicza, Markusa Sablińskiego, Ja-
na Cwiklusa—Woyciecha Piotrowskiego,
Mikołaja Gudaiewskiego, Pawła Kuś-
niewskiego—radziec miasta ikmści Gro-
dna, roku tysiąc sześćset piędziesiąt
czwartego, miesiąca Maia dnia dwudzie-
stego dziewiątego. Przed którym urzę-
dem obecnie stanąwszy sławetni panowie
Jan Zielepuha, Alexander Łyszkowski,
Stanisław Ośliński, Alexander Kartow-
ski, cechmistrze rzemiosła krawieckiego
miasta Grodna, y inni bracia y maystro-
wie tegoż cechu, wszyscy wspólnie y
iednostaynie podali y przyznali list ugo-
dny dobrowolny zapis swój, pod datą ro-
ku sześćset piędziesiąt trzeciego, miesi-
ąca kwietnia dnia dziećwiytnastego z przy-
ciśnieniem pieczęci cechowej y z podpi-
sami rąk ludzi zacnych. Tak tedy po-
mienionych cechmistrzów y innych braci
do cechu należących żydom, krawcom,
kuszniierzom, czapecznikom y kramarzom
zboru Grodzieńskiego dany list, pewne
punkta y pacta z cechu ich zawierający,
y prosili aby przy nich ustnym y dobro-
wolnym przyznaniu, ten list ugodny
wieczysty był do ksiąg radzieckich mia-
sta Grodna zapisany.—Który za żąda-
niem ich do akt iest przyjęty y wpisany,
słowo w słowo tak się w sobie ma: Ja
Jan Zielepuha, ia Alexander Łyszkow-
ski, ia Stanisław Ośliński, ia Alexander
Kartowski y ia Jan Łewonowicz—cechmi-
strze rzemiosła krawieckiego miasta Gro-
dzieńskiego, sami od siebie y imieniem braci
naszey młodszey zeznawamy tym naszym
ugodliwym listem, dobrowolnym zapisem
wieczystym, iż cośmy byli zapozwali
żydów, krawców, kuszniierzów Grodzień-
skich y kramarzów, którzy w kramach

rzemiosła krawieckiego robią, w roku
przeszłym tysiąc sześćset piędziesiąt wtó-
rym miesiąca Septembra dwudziestego
dnia przed sąd wielmożnego imć pana
Andrzeia Kotowicza, starosty Grodzień-
skiego, dworzanina ikmści y pokoiowego,
o to: iż ciż żydzi, krawcy, kuszniierze
od kilkadziesiąt lat nie chcą być posłu-
szni do cechu chrześciańskiego Grodzień-
skiego, na cośmy pokładali y pokazywali
przywileie świętey y sławney pamięci
króla iego mości Stephana, pod datą roku
tysiąc pięćset siedmdziesiąt dziewiątego;
tegoż przywileiu potwierdzenie świętey
y sławney pamięci króla iego mości Zy-
gmunta trzeciego, pod datą roku tysiąc
sześćset dwudziestego wtórego; tegoż
przywileiu potwierdzenie i. k. mości Jana
Kazimierza, pana naszego miłościwego,
teraz szczęśliwie panującego, pod datą
tysiąc sześćset czterdziestego dziewią-
tego; w których tych przywileiach opi-
sue, aby wszyscy krawcy Grodzieńskie,
na wszelkich mieyscach mieszkające, tak
we dworach szlacheckich y duchownych,
kramach pod ratuszem, iako y na folwar-
kach do cechu należną powinność pła-
cić mają. Przytém pokazywali list uni-
wersał od i. k. mości Jana Kazimierza, pana
naszego miłościwego, do wielmożnego
imć pana starosty Grodzieńskiego pisa-
ny, aby żydzi krawcy, kuszniierze Gro-
dzieńscy byli posłuszni do cechu kraw-
com Grodzieńskim. Na którą załobę sta-
nąwszy żydzi Grodzieńscy, na imie Icko
Fawiszewicz, Izrael Szymanowich, a przy
nich krawcy żydowskie Ieka Jakubowicz,
Abram Jakubowicz, Chonon Oszerowicz,
sami od siebie y imieniem drugich kraw-
ców żydów, broniąc się przeciwko miey-
skiej illacyi; iż co panowie cechmistrze
pokazują przywileie świętey y sławney
pamięci królów ich mościów, w których
tych przywileiach inszey nacyi ludziom

przykazuie, aby byli posłuszni do cechu; a tego niemasz w żadnym przywileiu y nie wyraża, aby żydzi do cechu micyńskiego należeć mieli, gdyż żydzi do cechów mieyskich nigdy nie należeli y nie należą. A oto słowa listu króla iegomości do wielmożnego imć pana starosty Grodzieńskiego pisanego. Tedy w. panowie cechowi wyprawili ad male narrata przeciw naszym przywileiom czyniąc podstęppek. Na co pokładali przywiley świętey y sławney pamięci króla iegomości Zygmonta trzeciego, pod datą roku tysiąc sześćset dwudziestego dziewiątego, dnia dwudziestego szóstego Marca, w którym opisuie: Rzemieślniki, którzy kolwiek są między żydami, iakie kto z nich rzemiosło umie, wolno im robić bez przeszkody wszelkiey, a do cechu należeć nie mają. Drugi przywiley świętey y sławney pamięci króla imci Władysława czwartego, pod datą roku tysiąc sześćset trzydziestego trzeciego, miesiąca Februaryi piętnastego dnia. Trzeci przywiley ikności Jana Kazimierza, pana naszego miłościwego, pod datą roku tysiąc sześćset czterdziestego dziewiątego, miesiąca Lutego szesnastego dnia, potwierdzenie wszystkich przywileiów żydowskich. Co wielmożny imć pan starosta, wysłuchawszy nas z obu stron żałoby y odpowiedzi, a uznawszy to, iż między przywileiami sprawa, nie sądząc tey sprawy, na skuteczny rozsądek do ikmci odesłał. Co my widząc, iż do szkody y turbacyi przydziemy, a chcąc my umitygować tę sprawę między sobą, abyśmy w zgodzie sąsiedzkiej mieszkali, my z swey strony z bracią naszą cechową starszemi y młodszemi, tak też żydowie z swey strony, zobu stron zezwoliwszy na zgodę wieczną. Do której tey zgody z strony naszej użyliśmy pana Stanisława Cwilkicza y pana Mateusza Jabłońskiego,

rayców miasta Grodzieńskiego, a żydowie krawcy z swey strony pana Ieka Fawiszewicza y pana Izraela Szymanowicza, starszych żydów Grodzieńskich, którzy między nami y napotem po nas następującemi, wiecznemi czasy, uczynili ugodę. Na której to ugodzie my z obu stron przestali pod taką konditią: iż krawcy, kusznierze y kramarze żydowscy ze skrzynki swojej krawieckiey powinni dać na każdy rok na Boże Ciało do skrzynki naszej cechowej Grodzieńskiej krawieckiey złotych sześć polskich gotowego grosza y dwa funty prochu, co iuż ta ustawa ma wiecznemi czasy zostawać, nie wymyślając ani wyciągając na żydach naszych żadnych powinności, ani darów do cechu, nad te postanowienie złotych sześć, pod winą niżej opisaną. A oddawszy tę powinność swoją, wolno tym żydom te rzemiosło publice krawieckie, kusznierskie y czapnickie robić w kramach y przed kramami trzymać, po rynku nosić y przedawać. Do tego wolno będzie onym na warstacie swym towarzysza chrześcianina chować. A iezeli by któremu z nas przypadła iaka pilna robota, tedy mają nam towarzysza z warstatu swego użyzyć, kolicie między niemi zachowując, ucznia chrześciańskiego na naukę przyjąć; wszakże ten chłopiec wstępując do rzemiosła, do cechowej skrzynki zwykłą pensyę iako inni chłopcy powinni dać, a my też onemu z cechu naszego powinni list wyzwolony na imię brata naszego wydać. Do cechu y do składek zwykłych y nowouchwalonych, tak też do świec na ołtarz y do cechu nie powinni przykładać, pod chorągiew cechową, y przeciw zmarłych chodzić nie powinni y z tych żadnych powinnościom podlegać nie mają. Czeladź chrześciańska, która u nich będzie robiła, ta do cechu należeć ma. Sa-

mi zaś żydowie, krawcy, kusznierze y czapecznicy pod rosądek cechowy należec nie mają, oprócz ieżeliby kto z nich robotę chrześciańską popsował. Tedy my, cechmistrze, wzięwszy kilku krawców żydów starszych, spólnie się wnickszy, rozsądzić mamy. Która to ugoda między nami postanowiona y po nas następujących krawców wiecznemi czasy nieporuszenie zostawać ma. A ieśliby która strona z nas, tak z strony żydowskiey iako y naszej, od nas samych, iako y od successorów naszych, po nas następujących, tę ugodę y wieczne postanowienie nasze y w czymkolwiek ten nasz list y ugodę naszą naruszyli, albo naruszyć chcieli y iaką trudność tym pomienionym żydom Grodzieńskim terazniejszym y na potym będącym zadawali, sami przez kogokolwiek innego do tey sprawy należący, lub iakikolwiek list u króla iego mści, albo u rzeczy-pospolitey wyprawili, tedy będziemy powinni, tak my sami, iako y successorowie nasi, y każdy, list nasz naruszający, w przód w prawo nie ustępując, winy kop sto litewskich na urząd, pod którym żydzi sądzą się a druga sto kop litewskich stronie, to jest żydom Grodzieńskim dać. Ku temu szkody, nakłady na gołe słowa rzeczony stronie naruszoney, to jest, pomienionym żydom zapłacić mamy y mają. A zapłaciwszy tę pomienioną winę przecie ten nasz list y ugoda nasza przy zupełney mocy nie naruszając zostawać ma; pod które te obowiązki, tak my sami, iako y po nas następujący y każdy naruszający tego listu naszego w osobie naszej podlegać mają wiecznemi czasy. I na tośmy dali nasz ugodliwy list, pod pieczęcią naszą cechową y z podpisem rąk naszych pisma umiejętnych, z pieczęćmi y z podpisy rąk panów mediatorów naszych, od nas ustnie uproszonych, a na podpisie

rąk wyrażonych. Pisan w Grodzie, roku tysiąc sześćset piędziesiąt trzeciego, miesiąca Kwietnia dziewiętnastego dnia. U tego listu podpis rąk tymi słowy: Mikołaj Bohdanowicz ręką swą; cechmistrz Jan Zelpuha—cechmistrz ręką swą. Będąc wiadom tey ugody Stanisław Oślinski ręką swą; Alexander Karłowski ręką swą. Ustnie y oczewisto proszony y wiadomy tey ugody ręką swą podpisał Stanisław Cwika—burmistrz Grodzieński mpr. Ustnie y oczewisto proszony y wiadomy tey ugody ręką swą podpisał; Mateusz Jabłonowski ręką własną. Ustnie proszony od osób w tym ugodliwym liście mianowanych, iako wiadomy tey ugody; Jzaak Fawiszewicz żydowskiemi literami podpisał się; Jzrael Szymanowicz.

Po przeczytaniu tedy tego listu y do akt zapisanego za pozwoleniem wszystkiey sessyi stronie potrzebującey pod pieczęcią radzieką extractem iest wydany. Datum anno et supra. U tego extractu przy pieczęci magdeburgskiey Grodzieńskiey litery pisarza magdeburgskiego ledwo znać y które się mogą wyczytać. Piotrowski consul et protunc notarius consularis extradit mpr.

Connotatio zaś tego listu y podpisy rąk ich mość panów kommissarzów i. k. mści, których słowa wszystkie nie mogą się wyczytać, takowym sposobem pisane. Roku tysiąc sześćset siedmnastego, miesiąca Julii dnia ośmnastego, przed nami commissarzami do i. k. mści, pana naszego miłościwego, do oekonomiey Grodzieńskiey zesłanemi, ten extract był pokładany, który podpisuiemy y zabowiązuiemy. Alexander Kotowicz—i. k. mści kommissarz; Krzysztof Rodański—kanonik Poznański, i. k. mści commissarz mpr.

A po takowych onych propozycyach y po przeczytaniu wszystkich swoich skrip-

tów przywileiów listów y dokumentów, roborowania onych, zachowania przy tychże wszystkich skryptach, dokumentach, oraz za naruszenie listu wieczystego ugodliwego, wskazania poen, zaręek w nim wyrażonych, to iest sta kop litewskich zwierzchności urzędowej starościńskiej, drugie sobie iako stronie naruszoney, tudzież expensów prawnych z okazji chrześcian spendowanych, a mnie chorążego y podstarościęgo sądowego prosili nakazania y domawiali się.

Przeciwnym zaś sposobem wysz pisanu actores cechmistrze rzemiosła krawieckiego chrześciańskiego na takowe onych illatie, replikowali mówiąc, yż o takowych skryptach y liście ugodliwym żadnym obyczaiem nie wiedzieli. Uwolnienia tedy od poen y zaręki wyż mianowanych, oraz iżby coroczna pewna pensya od żydów krawców, kuszniertzów y czapeczniaków Grodzieńskich cechowi krawieckiemu in toto dochodziła, przysądzenia affektowali y dopraszali się.

A tak ia chorąży y podstarości sądowy powiaty Grodzieńskiego w tey sprawie chrześcian krawców cechmistrzów Grodzieńskich z żydami krawieckim rze-

miosłem się bawiącymi, w mieście Grodnie mieszkającymi, z oczewistey contraversyi obu stron będących wysłuchawszy controwersiey, ponieważ żydzi dokumentami in scriptis dowiedli, że wieczne między nimi zaszły listy ugodliwe; więc tedy y ia, stosując się do tychże allegowanych dokumentów, krawców cechmistrzów chrześciańskich (którzy lubo promoverunt poenas), e clementia iednak iuditii od poen y zaręek na ten czas uwalniam. Żydów zaś przy wszystkich skryptach, przywileiach y listach onych zaszłych, w tey sprawie przede mną pokładanych, ze wszelką rzeczą w nich wyrażoną, mocą ninieyszego dekretu moiego zachowuję y one roboruję. Pisanu w Grodnie, anno miesiāca et die ut supra. U tego dekretu przy pieczęci powiatowey podpis ręki wielmożnego imię pana chorążego y podstarościęgo sądowego tymi słowy: Hrehory Kotowicz—chorąży y podskarbi sądowy powiatu Grodzieńskiego. Który to ten dekret, za doniesieniem onego przez osoby wyż pisane, ad acta grodu Grodzieńskiego iest przyjęty y zapisany.

1707 г.

Изъ книгъ за 1707—1708 годы, стр. 501.

5. Жалоба жиdовъ Городненскаго кагала на Стрыенскаго и жену его.

Городненскій кагалъ жалуется на вышепомянутыхъ лицъ въ томъ, что они, наоснованіи какихъ-то квитанцій, вытребовали у жиdовъ 1,500 злотыхъ — и наличными деньгами и ве-

щами, дѣлають имъ разныя обиды и угрозы, обычая даже содѣйствіе преображенскаго подполковника Марка Богдановича фонъ-Керхена.

Roku Pańskiego tysiąc siedmsetnego siódmego, miesiāca Nowembra trzeciego dnia.

Na urzędzie i. k. mści grodzkim Grodzieńskim, przede mną Janem Grothuzem —podstarościem sądowym powiatu Gro-

dzińskiego, od wielmożnego imć pana Hrehorego Jozepha Kotowicza—starosty Grodzieńskiego ustanowionym, z wielkim żalem protestowali się żydzi starsi kahała Grodzieńskiego Zelman Hirszowicz y Marek Izaakowicz imieniem swoim y drugich starszych, y imieniem całego kahału Grodzieńskiego, przeciwko imci panu Pawłowi na Stryney Stryieńskiemu woyskiemu powiatu Grodzieńskiego, w naprawie, a samey iey mści pani Johannie Grażewskiej Pawłowej Stryieńskiej—woyskiej Grodzieńskiej w uczynku pryncipałki, a iako wspólney namowie z soba będącym małżonkom, o to:

Iż w roku tysiąc siedmsetnym siódmym, dnia trzydziestego Oktobra, obżalowana iey mość, za posłaniem od samego iego mści swego przywodząc dawniejsze pochwałki do skutku, dnia wyż mianowanego w Grodnie infestując do płacenia nienależącej pensyey przynagłała. Jakoż grożąc potencją Cara iego mści Moskiewskiego podpułkownika Marka Bohdanowicza—fon-Kierchena Prze-

obrażenskigo pułku, wszelkiemi sposobami uciski nad żałującemi czyniąc, wymyślając prowianta, executią przycisnowszy żołnierską wymogła na żałujących, pod praetextem iakoweyści kwoty nigdy sobie nie należytey, tysiąc pięćset złotych polskich y korzenia różnego według swego upodobania. Tudzież executią ciężką nastąpiwszy obżalowana iey mość namniest na żałujących przez exekutią na złotych sto ośmdziesiąt wymogła; k temu ieszcze kwitując z nienależącej sobie kwoty w odebraniu niesłusznym pieniędzy tych tysiąca pięćset złotych w teyże kwitancyey dołożyła pensią dalszey solucyey pieniędzami y różnemi rzeczoma. O które to praedicium y o niesłuszne obżalowanych ich mściów praetensye, także o koszty, nakłady poeny, y winy prawne, chcąc protestantes z obżalowanemi ichmściami in foro fori prawem czynić, dali tę swą protestatią do xiąg grodzkich powiatu Grodzieńskiego zapisać. Co iest zapisano.

1711 г.

Изъ книги за 1711 годъ, стр. 882.

6. Жалоба Лейбы Соломоновича на таможенного администратора Вольскаго.

Въ этой жалобѣ Лейба Соломоновичъ заявляетъ, что помянутый таможенный администраторъ напалъ на него въ дорогѣ, когда онъ Лейба ѣхалъ въ городъ Городну по торговымъ дѣламъ и отнялъ у него 2 ф. ладону и другія ве-

щи. Лейба Соломоновичъ заявляетъ объ этомъ насильственномъ поступкѣ администратора въ видахъ сохраненія общественной безопасности и желанія получить за свою обиду удовлетвореніе.

Roku tysiąc siedmsetnego iedynastego, miesiaca Decembra dwudziestego czwartego dnia.

Na urządzie i. k. mści grodzkim Gro-

dzieńskim przede mną Janem Grothuzem, —podstarościem sądowym powiatu Grodzieńskiego, od wielmożnego imć pana Hrehorego Jozepha Kotowicza—łowcze-

go w. x. lit., starosty Grodzieńskiego, będącym, solenną swoją zanosząc manifestacyą, żałował y protestował się niewier-ny żyd Leyba Salamonowicz Amborski, —rabin Wołpieński na imć pana Jana Heronima Wolskiego—administratora cła nowopodwyszonego w. x. Lit. komory Grodzieńskiey o to y takowym sposobem.

Iż obżalowany iego mość, przepomniawszy boiazny Bożey y srogości prawa pospolitego, na występnych opisanego, gdy żałujący aktor w roku terazniejszy na dacie pisanim dnia dwudziestego trzeciego Decembra z Wołpii do miasta Grodna iechał, mając u siebie pięć sztuczek ładanu od lat pięciu, czyli też daley odmyconego, chcąc ten ładan w mieście Grodnie spieniężyć, a obżalowany iego mość potkawszy na dobrowolney drodze w polu pod Żydomlą, skrzynekę mocno gwałtownie

odbierał, dwie sztuczki ładanu y flaszę żeścianną, z herbatą lekarstwem, tudzież farforę do niey par trzy nulliter et indebite zabrał y na swój pożytek obrócił. A gdy żałujący aktor o przywrócenie tych rzeczy różnie z obżalowanym ich mścią certował y upraszał, obżalowany iego mość miasto przywrócenia srogie przepierzki y pochwałki uczynił. A gdy tedy takowe obżalowanego iego mości ausus impune nieszły, securitas publica drog y podróżnych konserwowana była, o to wszystko chcąc z obżalowanym iego mością in foro fori prawnie mówić, tak wielkiew swoiey krzywdy y violencyi na dobrowolney drodze popełnionej win, poen y expensów prawnych, które teraz żałujący aktor, wracając w prawne termina ponosi, y iezeli ieszcze będzie ponosił, zostawiwszy wolną melioracyę tey żałoby, dał ią do xiąg urzędowych zapisać. Co y iest zapisano.

1713 г.

Изъ книги за 1713 годъ, стр. 641.

7. Опреѣленіе по дѣлу города Городна съ Городненскими жидами.

Городненскіе мѣшане подали въ судъ жалобу на Городненскихъ же жидовъ по слѣдующимъ дѣламъ: что жиды, вопреки праву, сеймовымъ постановленіямъ y другимъ распоряженіямъ, постоянно держать у себя слугъ изъ христіанъ; что они пользуются въ торговлѣ своими фальшивыми мѣрами y вѣсами, не признають надъ собою власти города и не слушаются ничьихъ приказаній; что они не платятъ чиншу y пошлинъ, не только уклоняются отъ войсковой повинности, но насылаютъ еще жолнеровъ на христіанскіе дома; что они не исполняютъ никакихъ декретовъ и

не желаютъ уплачивать суммъ, назначенныхъ съ нихъ для устройства ратуши, и т. д.

Не смотря на оповѣщанія объ этомъ нескѣ жидовъ судовымъ генераломъ, никто съ ихъ стороны на судъ не явился.

Вслѣдствіе этого судъ призналъ все претензіи Городненскаго магистрата дѣйствительными y повергъ жидовъ Городненскаго вагала вѣчной баніціи съ правомъ доискиваться обиженной стороны своихъ убытковъ на имѣніяхъ вповновыхъ. Декретъ этотъ былъ опубликованъ судовымъ генераломъ (вознымъ).

Roku tysiąc siedmsetnego trzynastego, miesiąca Julii iedynastego dnia.

Na roczkach Juliiowych grodzkich Gro-

dzieńskich, porządkiem prawa pospolitego, statutu w. x. Lit. et coequationis iurium, przed nami Stanisławem Sopockiem—

łowczym y podstarościm protunc na mieyscu wielmożnego imci pana Jana Grothuza— podstarościego powiatu Grodzieńskiego, Zygmunt Bouffałem— podstolim Derpskim y sędzią Stanisławem Antonim Małyszczyńskim — pisarzem, urzędnikami grodzkiemi powiatu Grodzieńskiego od wielmożnego imci pana Hrehorego Józefa Kotowicza — łowczego w. x. Lit., starosty Grodzieńskiego, na rozsądzenie spraw sądowych powiatu Grodzieńskiego wysądzonemi. Gdy z porządku rejestru sądowego przypadła sprawa imci pana instygatora sądowego roczkowego, z delaty imci pana Kazimierza Siemaszki, imieniem całego magistratu miasta i. k. mości Grodna z niewiernemi żydami starszemi, tak też szynkarzami y wszystkimi żydami, w mieście Grodnie mieszkającymi, za pozwem przez żądających aktorów, prawnie wyniesionym y prawnie obżałowanym podanym, mieniąc o to:

Iż obżałowani żydzi Grodzieńscy, będąc violatorami prawa pospolitego y konstytucji seymowych, które sobie za nic ważą, przez tak wiele lat śmieli kazać dziewczkom, parobkom y inney czeladzi służyć u siebie, której służby narodu chrześciańskiego, iako obżałowanym wiadomo, prawo pospolite, konstytucye seymowe, tudzież privileia nadane miastu Grodnowi serio bronią, pod paenami w nich wyrażonemi y dotychczas obżałowani onym służyć rozkazują, rządzą, przynaglają, handle swe mimo przywilegia w rynku prowadzą y tam handlują, gdzie chrześcianom należy, prawa y władzy urzędowej nie słuchają, ani paruiując, dekretem dość nie czynią. Jeśliby co przez trąbę z zwierzchności urzędowej ogłoszono będzie, obżałowani nic na to nie dbają, ani uważają, ale swoim trybem postępują, łamiąc prawa, wagi, miary podstępnie obeymują, w niewiedomości grodu y magistratu y

wszelkie zgoła prowenta mieyskie za siebie zabierają od tak wielu lat; żołnierzów na mieszczan namawiają y według swego wynalazku przez instynkt swój na mieście y folwarkach mieskich— czynszu od kramów zaległego od tak wielu lat, przytym dochodów na maystrat y sług onego należących nie oddają, to iest: sukna należącego z iurydyki sądowej grodu y magistratu wyłamują się, na mieskich mieszkaiąc dobrach, co u prawa seorsive ex authenticis documentis dowiedziono było. In fundamento tedy prawa, konstytucyi y przywilejów miastu nadanych do wskazania na obżałowanych poen, zatrzymanie na usłudze czeladzi chrześciańskiej, za nieposłuszeństwo urzędowi, za niedość-uczynienie dekretem starościńskim y innym, na obżałowanych ferowanym, datami w nich wyrażonemi, do wrócenia wag, miar, woskoboyni y innych prowentów mieyskich, a za fruktifikacją do nagrodzenia, tudzież do pokazania kwitacyi rejestrów y do uczynienia kalkulacyi, do przysłuchania przywilejów mieskich, do dośuczynienia dekretoowi surrogatorskiemu, którym na ratuszu pięćdziesiąt tysięcy cegieł y inney materyi do restauracyi przysądzone, do zapłacenia za wszystkie lata czynszów, do pokazania praw, iakim sposobem kramy y dobra mieskie trzymają y do przysłuchania inych praetensyi, które u sądu byli dedukowane, do nas urzędu intendentem akcją.

Za przywołaniem tedy przez ienerała Jana Radziwonowskiego stron do prawa ex parte actoreae, imci pan Bartłomiej Kazimierz Kalinowski oczewisto stawiając do experymentu prawnego chcąc skuteczną mieć odprawę, oczewisto stawał, a inprimario protestacją, datą wniew wyrażoną, secundario pozew pod datą w nim wyrażoną produkował ze wszystką rze-

czą w nim wyrażoną, z propozycją żądoby, relacją ieneralską y trójgiem wołania z zeznaniem ieneralskim, z konnotacją ręki pisarskiej y ze wszystkim procederem prawnym inferował: aby żydzi Grodzieńscy parobkom y dziewczkom, czeladzi chrześciańskiej, in vigore praw y constytuciey, tudzież in vigore przywileiów miastu nadanych, onemi rządząc y służyć nie ważyli, się pod poenami nakazania; prawnemi, handle swe w rynku tegoż miasta Grodna aby nie prowadzili y dobytków żadnych nie rozszerzali nakazania; władzy urzędowey parierować przykazania, dekretom toties ferowanym dość uczynienia, a coby kolwiek przez ogłoszenie głosu, albo trąby dało się słyścić, aby słućhali, swoim trybem nie przestępowali inpositionem prawa, miar, wag podstępnie obiętych y wszelkich prowentów mieskich w niewiadomości grodu y magistratu od tak wielu lat według kalkulacyi kwitów za siebie nie zabierali; żołnierzów na miejskie grunta y dobra ich nie namawiali, przytym dochodów na burmistrzów y sługi ich należących nie tamowali, z iurydyki sądu y magistratu nie wyłamowali się, ale na mieskich mieszkaiąc dobrach y płacach co deductive dowiedziono było, pod swoją dyspozycją mieć nie ważyli się; owszem wagi, miary, woskoboynie y inne prowenta mieskie, zaś za fruktyfikacją onych nagrozdzi, oraz kwitacye, registra y uczynienia kalkulacyi, niemniey też przysłuchania dekretów y przywileiów mieskich, tudzież dekretu surrogatorskiego, którym na ratusz pięćdziesiąt tysięcy cegieł y inney materyi do restauracyi przysądzono, aby ex nunc oddali, kramy y domy mieskie in virtute praw przywrócić nakazania y przysądzenia. A zaś ex quo prawu pospolitemu byli nie posłuszni, będąc legitime pozwami zapozwanemi, ia-

ko prawu nieposłusznych na banicyą doczesną, wieczną y infamią, wzdania reindukcyi należących rzeczy, vigore praw y przywileiów u nas urzędu prosił y domawiał się, a za summę wskazową, (która effective na pięćdziesiąt tysięcy tynfów plus minus wynosi), mocney a nieodwłoczney exekucyi, nie oglądaiąc się na żadne ni od kogo bronienie, etiam manu forti, bez żadnych gleytów y wszelkich protekcyi, quocunque titulo mianowanych, exekucyi przez urząd ziemski grodzki lub mieski Grodzieński y inne wszelkie urzędy z województw y powiatów xięstwa Lit., te którebykolwiek strona użyć zechciała czynić, wolności dopuszczania u nas urzędu dopraszał y expostulował.

A tak my urząd, w tey sprawie imci pana instygatora sądowego z zniewiernemi żydami, starszemi, szynkarzami y innemi, w mieście Grodnie mieszkaiącemi, bacząc to, iż obżałowani żydzi za potrzykrotnym z nakazu naszego ieneralskim przywołaniem, iako się sami do prawa nie stanowili, ani żadney wiadomości nam urzędowi y stronie swey przeciwney o niestaniu swym nie uczynili: przeto my, urząd, obżałowanych żydów Grodzieńskich, iako prawu nie posłusznych, na upad w rzeczy zdaieimy, a według prawa, żałoby y domawiania się actoreae partis patrona, aby obżałowani żydzi in virtute praw y constytucyi, tudzież przywileiów y dokumentów, miastu nadanych czeladzi chrześciańskiej trzymać y onym posługiwać kazać nie ważyli się, nakazuiemy. Handle swe także mimo przywileiu y nad ustawę, według dokumentów należące, nie ustawiali, przysądzamy dekretom, ab antiquo ferowanym, aby dość czynili iniungimus. Jeśliby co miasto przez trąbę abo zwierzchność swą ogłosiło, iako zwierzchności swey parierować musieli, decernimus; miary, wagi, woskoboynie y inne

wszelkie prowenta miastu restytucyą uczynili, nakazujemy. Przez instynkt swój żołnierzów y ludzi woyskowych, tak w mieście, iako y po folwarkach do miasta należących, lokować nie wazyli się—przykazujemy. Czynsze od kramów zaległe y od innych placów, według rewizyi kwitów, aby miastu iuxta privilegia oddane były—decernimus. Z iurydyki grodzkiej y mieyskiej nie wyłamywać się uznawamy. Na restauracyą ratusza, in fundamentu dekretu surrogatorskiego, datę w nim wyrażoną, aby satisfakcyą uczynili y we wszelkich praetensyach, na piędziesiąt tysięcy wynoszących, exolucyą uczynili, przysądzamy. Ex quo zaś będąc zapozwani obżalowani żydzi do prawa nie stawali, iako prawu nieposłusznych, na banicyą wieczną, doczesną y infamią, vigore prawa pospolitego, wskazujemy. A za sumę, wskazaną w tym dekrete, wyrażoną, mocną a nieodwłoczną exekucyą, nie oglądając się na żadne ni od kogo bro-

nienie, etiam forti manu, iako w ostatnim punkcie przewodu prawa, mota nobilitate, na wszelkich dobrach żydów Grodzieńskich leżących, ruchomych, żydów, summach pieniężnych, gdzie u kogokolwiek będących, domach, kramach, sklepach, towarach, na wszelkich mieyscach, gościńcach, targach, iarmarkach, a in defectu na samych osobach sequestrować, requirować, wolno dopuszczamy, pozwalamy. A gdy dzień czternasty miesiąca y roku tegoż przypadł, tedy Samuel Łuckiewicz—ienerał i. k. mości powiatu Grodzieńskiego niewiernych żydów, starszych, szynkarzów y wszytkich żydów Grodzieńskich za banitów doczesnych, wiecznych y infamisów w izbie sądowej et in foro publico publikował, proklamował y obwołał y tey swoiey publikacyey relatyą, a loco publicationis rediens, iudicialiter zeznał, która sprawa iest do xiąg grodzkich zapisaną.

1713 г.

Изъ книги за 1713 годъ, стр. 197.

8. Жалоба администраторовъ Городненскаго повѣта на старшихъ жидовъ Городненскаго багала.

Администраторы чоповаго и шеляжнаго Городненскаго повѣта приносятъ жалобу на Городненскихъ жидовъ въ томъ, что они не только не хотятъ вносить установленной платы, и подвергаться ревизіи, но объявили имъ еще, что они

не потерпятъ ревизіи и будутъ защищаться; что дѣйствительно во время ревизіи они напали на администраторовъ и избии ихъ, отказавшись уплачивать пошрины и на будущее время.

Roku tyśiąc siedmset trzynastego, miesiāca Marca trzeciego dnia.

Na urzędzie i. k. mści grodzkim Grodzieńskim przede mną Janem Grothuzem—podstarosćim sądowym powiatu Gro-

dzieńskiego, od wielmożnego imci pana Hrehorego Józefa Kotowicza—łowczego w. x. Lit., starosty Grodzieńskiego, ustanowionym, żałował y solenniter protestował się imci pan Jan Suchodolski—pod-

czaszy Liwski y imci pan Sebastian Wołkowycy—horodniczy powiatu Grodzieńskiego, administratorowie czopowego y szelężnego powiatu Grodzieńskiego, na rok tysiąc siedmset trzynasty obrani, przeciwko niewiernym Jownie Leypuńskiemu, starszemu miesięcznemu y innym starszym tegorocznym, także przeciwko Faywiszowi Jankielowiczowi, Josielowi Wolfowiczowi, Mayrymowi Abramowiczowi, Meierowi Joszelewiczowi Czarnemu, Wigdorowi Łaponosemu Hurkowi, iako samym buntu y rebelliey principałom, excipuiąc od tego gminu y szynkarzów wszystkich y innych dobremu porządkowi y ordinacyi powiatowej posłusznemi bydź chcących, o to y takowym sposobem:

Iż niedosyć popełniając iawną renitentią, upor y złość dla prywatney swoiey z szynkarzów depektacyi, uczyniwszy namowę w szkole swey, zawołać kazali, aby żaden z szynkarzów do żałujących ichmościów panów administratorów chodzić nie ważył się iako o tym protestatia na dniu trzynastym Februarii roku terazniejszego uczyniona szerzey rzecz w sobie wyraża. Lecz tym nie kontuiąc się, owszem zawzięty swóy upor, złość y oczywiście peculatum popełniając, gdy ichmość panowie administratorowie dla spisowania robienia wszelkich liquorów y szynkowania, in virtute decretu limitationis pierwszej cadentey sądów skarbowych, pana Franciszka Pawłowicza y Kuszela Litmanowicza arendarza promowego z uniwersałem swym przysłali y on apud valvasszkoły y kramów publikować, a succollectorom swym rewizią sklepów, piwnic, browarów, alembików, szynków czynić y spisować zlecili, naypierwiy wyż pomienione osoby obżałowane, iako principały, nazbierawszy do siebie hultaystwa swego ży-

dowskiego, biegunów, siemierników, z tym na Zamkowej ulicy kupę stanawszy, odezwali się, że sklepów rewidować nie damy y bronić się będziemy, a w ostatku kto póydzie do sklepu, w których potaiemnie przepędzają na alembikach gorzałki, wezmie kijem po głowie; iaką zaś powiat postanowi taryffę pp. administratorom w oczy rzuciemy z ichmcią solarium. Co im do naszych prywatnych rządów? Kuszela zaś Litmanowicza porwać między się y ubić chcieli, a że ucieczką salwował się, wykłąc z szkoły y takowych zażyć sposobów, żeby w mieście się nie osiedział deklarowali. Te zaś prywatne obżałowanych w kilkunastu osobach rzady, iako się w pierwszej wyraziło protestacyi iuż chrześcian szynkarzów zgubili y swoje wyniszczyli pospółstwo, na co wszyscy utyskuia, tylko ob metum starszych, którzy iako chcą tak y osądzą, podatkiem kogo chcą obłożą, publice odezwać się nie mogą tylko prywatnie o tym informuią. A ieszcze niedosć tego, gdy contimuiąc swoię succollectorską powinność, pan Pawłowicz do żyda Meiera Jouzelewicza, który z soboty na niedzielę w nocy potaiemnie wódkę przepędzać założył, chcąc rewidować, kołatał, tenże Meier na większy contempt sądów y ichmości panów administratorów, sierżanta w siebie stojącego namówił, aby wypadszy pohałasował y pobił, iakoż pomieniony szerżant, z namowy tegoż Meiera, y z nimże samym wypadszy szerżant szpada, a żyd kiiem pana Pawłowicza bili, że ledwo przed nimi uszedł. A ieszcze na większy contempt uniwersały, do kramów y szkoły poprzybiiane, poddzierać kazali, czego executorem był, z namowy conprincipałów swych, żyd Josio Wolfowicz na Horodnicy y te uniwersały poddzierał. Za takowym buntem y reni-

tentią szynkarze do ich mści panów administratorów y succollectorów ich chodzić, opowiadać się nie śmieli y nie chodzili, a wyż pomienieni obżalowani, którzy szynki mają, miody y gorzałki dniem y nocą robiąc, pełne sklepy trunków nastawiali, mieniać, że to ieszcze z roku przeszłego nie wyszynkowane zostały, a innym pod winą z kahału piwa robić, miody sycić y gorzałki kurzyć zakazali. Co że w samey rzeczy nie iest, ale na iedną elusią podarku publicznego każdy zważyć może. A zatym ichmość

panowie administratorowie w functey swoiey żadnego nie mają progressu, owzem przez rebellią zatamowani, mając dispositią y sądu de certa z tych dwóch miesięcy a die prima Januarii szynków proportione informować nie mogąc, dalszey zaś szkodzie swey y całego powiatu, a poskromieniu swey woli zabiegaiąc, chcąc o to prawnie czynić y poen prawnych dochodzić, dali tę swoię protestatią do xiąg grodzkich Grodzieńskich ku zapisaniu.

1713 г.

Изъ книги за 1713 годъ, стр. 685.

9. Упоминальный листъ короля Августа II-го Городненскому кагалу.

Король Августъ II-й поставляетъ на видъ Городненскому кагалу клязничества и разныя зазорныя поступки представителей его—раввиновъ Зельмана и Файвиша и предписываетъ ему лишитъ ихъ раввинскаго звания на всю жизнь; на

мѣсто же ихъ избрать новыхъ раввиновъ надежной честности, и, приведши въ извѣстность свои дѣла, прислать къ нему двухъ довѣренныхъ депутатовъ.

Roku Pańskiego tysiąc siedmsetnego trzynastego, miesiąca Julii dwudziestego siódmego dnia.

Na urządzie i. k. mości grodzkim Grodzieńskim, przede mną Janem Jerzym Grothuzem—podstarościm sądowym powiatu Grodzieńskiego, stanąwszy personaliter imci pan Alexander Proniewski, list upominalny nayiaśnieyszego króla imści na rzecz w nim y tu niżej wyrażoną ad acta xiąg grodu Grodzieńskiego podał, potrzebuiąc, aby był przyjęty y w xięgi wpisany, który, za przyjęciem od słowa do słowa wpisuiąc, tak się w sobie ma:

August wtóry, z Bożey łaski król pol-

ski etc. Niewiernym żydom kahału Grodzieńskiego do wiadomości podaiemy. Doniesiono nam iest przez panów rad y urzędników, przy boku naszym rezydujących, iakoby niewiernych żydów kahału Grodzieńskiego, tak częste nam suppliki a skargi na urodzonego Hrehorego Kotowicza—łowczego w. x. Lit., starostę naszego Grodzieńskiego, nie tylko były fałszywie, ale też przez subordynowanych dwóch starszych żydów, imieniem Zelmana y Faywisza, te do nas fomentowane dochodziły kwerele bez wiadomości całego kahału, który dla pomienionych niewiernych dwóch żydów musi ponosić róż-

ne z ich okazji expensa y nie małe składać summy. Czemu my, wcześniej zabiegając, żeby się niesłusznie przereczonych dwóch starszych żydów exakcye nie rozszerzały, z fałszywemi ich, iako na functii starszeństwa kahałskiego zostających, radami kahał się nie uwodził, surowie przykazuiemy y upominamy, abyście natychmiast tych dwóch przereczonych niewiernych żydów, imieniem Zelmana y Faywisza, z starszeństwa kahału Grodzieńskiego degradowali, a na onych miejsce, według prawa y zwyczajów swoich drugich obrali, nigdy onych w przyszły czas więcey nie obierając, abyśmy zaś wiedzieć mogli, iak wielkieście wy dla nich ponieśli extorsye; wola nasza iest, abyście z doskonałą y zupełną wszystkich szkod swoich connotacyą, dwóch wiary

godnych z pośrzedku siebie do nas wyprowadzili żydów. Co iako wyraźna iest nasza wola, tak dla większey wiary y wagi, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w kancelaryi naszej mnieyszey w. x. Lit., dnia dwudziestego pierwszego miesiąca Lipca, roku Pańskiego tyśiąć siedmsetnego trzynastego, panowania naszego siedmnastego roku. U tego listu upominalnego przy pieczęci mnieyszey w. x. Lit., podpis ręki iaśnie wielmożnego imci oświeconego xięcia imci Czartoryskiego—podkanclerza w. x. Lit. tymi słowy: Kazimierz xiąże Czartoryski—podkanclerzy w. x. Lit. mp. Który to ten list upominalny, zapodaniem onego przez osobę w wierzchu mianowaną, iest do xiąg grodzkich Grodzieńskich wpisany.

1713 г.

Изъ книги за 1739 годъ, стр. 518.

Ю. Привилегія короля Августа II-го, данная Кальварійскимъ жидамъ въ Керновскомъ лѣсничествѣ.

Въ этой привилегіи король Августъ II-й, по просьбѣ «невернаго жида, однакоже верно ему служащаго», Пинкаса Исааковича, даетъ жидамъ новозаселеннаго мѣстечка Кальваріи права, равныя правамъ другихъ жидовъ в. кн. Литовскаго, т. е. селиться, приобрѣтать земли, заниматься торговлею, корчемствомъ и ремеслами, въ спорахъ съ христіанами судиться въ городскомъ судѣ съ правомъ апелляціи къ королю, въ спорахъ между собой— въ кагалѣ, хоронить тѣла умершихъ во всякіе дни, исключая *католическихъ* праздниковъ *Пасхи и Рождества* и провозить ихъ

на кладбище чрезъ всякія улицы; не зависѣть отъ цеховъ и не являться въ суды во время субботныхъ дней; выстроить синагогу на какомъ угодно мѣстѣ—деревянную пли каменную, но не выше *католическаго костела*, и др. вольности. Король тѣмъ съ большіямъ удовольствіемъ даетъ помянутымъ жидамъ эти права и вольности, что оныя были еще прежде него дарованы евреямъ королемъ Владиславомъ IV и подтверждены Яномъ Казиміромъ въ то время, когда они судили еще на старомъ мѣстѣ.

Roku tyśiąć siedmset trzydziestego dzięwiątego, miesiąca Augusta ósmnastego dnia.

Na urządzie i. k. mości grodzkim Grodzieskim, przede mną Antonim z Wabanowa Micutą—podstolim y podstarościm

sadowym powiatu Grodzieńskiego, od iasnie wielmożnego imć pana Michała Józefa Massalskiego — woiewody Mścisławskiego, Grodzieńskiego, Radoszkowskiego, Berznickiego etc. starosty ustanowionym, stanąwszy personaliter niewierny żyd Mowsza Eufraimowicz — szkolnik synagogi Grodzieńskiej, przywilej nayiasniejszego króla iego mości Augusta wtórego, na rzecz w nim y tu niżey wyrażoną, ad acta grodu Grodzieńskiego podał, potrzebując, aby był przyjęty y do ciąg wpisany, który, za przyściem wpisując w księgi, de verbo ad verbum tak się w sobie ma:

August wtóry, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymujemy niniejszym listem przywileiem naszym, komu o tym wiedzieć należy. Suplikował do nas przez panów rad y urzędników naszych, przy boku naszym na ten czas rezydujących, niewierny, wiernie iednak nam w różnych okazjach zasłużony, żyd Pinkas Izakowicz — servitor nasz, imieniem niewiernych żydów wszystkich obywatelów miasteczka Kalwaryi, w leśnictwie naszym Kiersnowskim leżącego, abyśmy na nowym osadzeniu tego miasteczka, przez w. Marciana Wołowicza — marszałka w. x. Lit. założonego, żydów obywatelów tamecznych, którzy się na tę nową swobodę y nowe miasteczko zgromadzili, przywileiem naszym na wolnościach podług przywileiów nayiasniejszych antecessorów naszych, iako to: od nayiasniejszego króla iego mości ś. p. Władysława czwartego przywileiu, de data w Warszawie, dnia trzydziestego pierwszego miesiąca Decembra, roku tysiąc sześćset czterdziestego szóstego, wszystkim żydom obywatelom w w. x. Lit. mieszkającym, nadanego y od nayiasniejszego ś. p. Jana Kazimierza osobliwym przywileiem, pod datą w Krakowie na seymie koronacyi, dnia

siódmego miesiąca Lutego, roku Pańskiego tysiąc sześćset czterdziestego dziewiątego aprobowanego, zachowali y obwarowali. My tedy król, za radą panów rad y urzędników naszych, przy boku naszym rezydujących, stosując się do przywileiów nayiasniejszych antecessorów naszych, tym osobliwym przywileiem naszym pomienionych niewiernych żydów, na tę nową osiadłość do miasteczka Kalwaryi, w leśnictwie naszym Kiersnowskim przybyłych, przy wszelkich wolnościach, handlach kupieckich, których kolwiek we wszystkich miastach naszych w w. x. Lit. będących, insi żydzi zażywaią y tych niewiernych żydów Kalwaryjskich zachowuiemy, deklaruiąc im y pozwalaiąc przykładem miast naszych, że im wolno w domach swoich własnych y naiemnych wszelakich pożytków zażywać, napoie szynkowe, kromy y siemiery otworzyste mieć y w nich wszelkie towary mniejsze y większe, droższe y pośledniejsze handlować y bezpiecznie wykładać, funtem ważyć y łokciem mierzyć y wszelakich utściwych sposobów kupieckich y handłów gospodarskich do przystoynego pożywienia zażywać, szkołę sobie mieć, lub budowaną lub murowaną, ieno aby niższa była za kościół, y okopisko, podług obrzędów swoich, trzymać, ciała umarłych na też okopisko w każde dni, każdą ulicą, bez żadney ni od kogo przeskody nieść y grzebsć, okrom dni świątecznych, chwalebnych, które solenniter kościół święty rzymski katolicki obserwuię osobliwie w dni wielkonocne świąteczne y Bożego narodzenia, rzemiosła swoje, tak iako w wyższych miastach wolno im używać y nim zarabiać, iako to: krawieckim, kuśnierskim, szmuklerskim, blacharskim y inszemi, którychkolwiek według dawniejszych przywileiów wszystkim żydom, w w. x. Lit. mieszkającym służąc-

cym, do pożywienia wolność dajemy, w których to rzemiosłach iakichkolwiek zostający tamedzni niewierni żydzi, obywatele, do żadnych cechów y powinności cechowych tamedznego miasteczka należec nie mają; iatki, rzeźnice wolno im zbudować y w nich rzeźnikom żydowskim mięsa wszelakie, przedawać, do sądów mieyskich nie mają należec pomienieni niewierni żydzi, a gdy sprawa między żydem a chrześcianinem przypadnie, dwór ma sądzić, a ztamtąd wolna apellacya do sądów naszych zadwornych; y w sprawach zaś żyda z żydem powinni będą u swego żydowskiego rozsądzić się sądu, czego dwór nie ma bronić, ale owszem dopuścić. W szabaty y insze dni żydowskich świąt, takoz w dni targowe nie mają być do prawa pociągani, nawiązka zaś żydowi taka ma być dawana, iaka iest w statucie w. x. Lit. opisana; kupcy zagraniczne w żadne dni targowe przeskadzać tamedcznym niewiernym żydom nie mają, osobliwie łokciem mierzyć, funtem przedawać, chyba ogółem towary wszelkie do kupców pomienionego miasteczka przywozić y przedawać wolno. Przy których to wszystkich wzwyż wyrażonych wolnościach y pożytków, tak iako żydzi Wileńscy y Grodzieńscy mają, zachowujemy y aby w spokojnie przy tym naszym

przywileiu bez żadney od duchownych, iako y od świeckich przeszkody zachowani byli, pilno mieć chcemy. Na co, dla lepszey wagi, ręką naszą podpisawszy, pieczęć wielką w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia trzydziestego miesiāca Sierpnia, roku Pańskiego tysiąc siedmsetnego trzynastego, panowania naszego szesnastego roku.

U tego przywileiu, przy pieczęci wielkiej w. x. Lit. podpis ręki nayiaśnieyszego króla iegomości Augusta wtórego w te słowa pisany: Augustus rex. Na dole tego przywileiu notacya takowemi wyrażona słowy: Przywiley niewiernym żydom przykahałku Kalwaryskiego w leśnictwie Kiersnowskim służący. Na drugiej stronie tego przywileiu na samey pieczęci notacya z takowym wyrażeniem: Pro cancelariatu celsissimi ac illustrissimi principis Casimiri ducis in Clevan et Żukow Czartoryski procancelarii magni ducatus Lit. Vieliscensis, Uświatensis etc. capitanei, sigillatum est in actis. Michael Constantinus Rogala Niwicki — pincerna Staro-Duboviensis S. R. maiestatis sigilli m. d. Lit. secretarius. Który to przywiley, za podaniem onego przez osobę w wierzchu mianowaną do akt, iest do xiąg urzędowych przyięty y wpisany.

1717 г.

Изъ книги за 1721 годъ, стр. 8.

11. Подтвердительная привилегія короля Августа II-го жидамъ Городненской энономіи.

Король Августъ II-й даетъ знать этого привилегію губернаторамъ или администраторамъ, чтобы они не взимали съ шинкарей жидовъ

Городненскаго кагала кашцезны болѣе 50 кошъ. При этомъ подтверждаетъ жидамъ и ихъ прежнія привилегіи и вольности.

Roku tysiąc siedmset dwudziestego pierwszego, miesiāca Januarii czwartego dnia.

Na urządzie i. k. mści Grodzieńskim, przede mną Janem Kazimierzem Tymińskim—podstarościem sądowym powia-

tu Grodzieńskiego od wielmożnego imć pana Hrehorego Józefa Kotowicza—łowczego w. x. Lit., starosty Grodzieńskiego, ustanowionym, stanowszy personaliter niewierny Faywisz Aronowicz, list przywilej confirmacyiny, od nayiaśnieyszego króla i. mści szynkarzom Grodzieńskim dany y służący, na rzecz w nim y tu niżej opisana, ad acta grodu Grodzieńskiego podał, którego listu tenor talis:

August wtóry, z Bożej łaski król polski etc. Oznaymuiemy ninieyszym listem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tym wiedzieć należy. Iż z wrodzoney naszej ku poddanym łaskawości przez panów rad naszych, przy boku naszym zostaiących, supplikowali nam niewierni żydzi kahału Grodzieńskiego, w dobrach stołowych naszych zostaiący, których pod protekcyą naszą bierzemy, przy prawach dawnych, od antecessorów naszych nadanych, konserwować chcemy y zachowuiemy, aby z kapszczyznę od różnych szynków, nad

pięćdziesiąt kop Litewskich, urodzeni gubernatorowie lub administratorowie w oekonomiey naszej Grodzieńskiej nie wyciągali, roskazuiemy y żeby pomienionych żydów kahału Grodzieńskiego przy dawnych prawach, od antecessorów y od nas samych nadanych, tudzież ninieyszym konfirmacyey naszej nienarusznie zachowali y od wszystkich zachować starali się dla łaski naszej. Na co się dla lepszey wiary, ręką własną podpisawszy, pieczęć pokoiową przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia dwudziestego pierwszego miesiąca Lutego, roku tysiąc siedmset siedmnastego, panowania naszego dwudziestego pierwszego roku.

U tego przywileju confirmacyinego przy pieczęci pokoiowej królewskiej podpisy takowe: Augustus rex; Franciszek Maksymilian z Tęczyna Ossoliński—podskarbi nadworny korony. Który to przywilej confirmacyiny, za podaniem onego przez osobę wyż wyrażoną do akt, iest do xiąg grodzkich Grodzieńskich przyięty y wpisany. Pisan w Grodnie.

1717 г.

Изъ книги за 1717 годъ, стр. 522.

12. Жалоба Пинскихъ мѣщанъ на крайнее размноженіе жидовъ въ г. Пинскѣ и происходящую отъ туда нищету городскихъ обывателей христіанъ.

Пинскіе мѣщане жалуются на свое бѣдственное положеніе и крайнее обнищаніе, происшедшія благодаря быстрому развитію и наплыву въ городъ жидовъ. Они указываютъ на свои древнѣйшія привилегіи, ограничивавшія распространеніе и злоупотребленія жидовъ, указываютъ на сеймовыя конституціи, относящіяся къ этому же предмету и явное ихъ неисполненіе жидами, а равно и другихъ предписаній закона. Не смотря на привилегію Владислава IV, воспреща-

ющую жидамъ селиться въ Пинскѣ болѣе 18 человекъ, въ 1660 году, количество ихъ возросло до 600. Не смотря на привилегіи, запрещавшія жидамъ ремесла и торговлю, перекупничество, фальшивые вѣсы и мѣры, они пользуются всѣмъ этимъ въ настоящее время и не желаютъ внести въ ратушу слѣдуемыхъ съ нихъ торговыхъ и ремесленныхъ пошлинъ. Такъ они обѣщались платить помѣрное по 40 золотыхъ и не платятъ уже лѣтъ 20; не платятъ также и другихъ по-

винностей ратушѣ. Вслѣдствіе такихъ злоупотребленій мѣщане Пинскіе—христіане обнищали до послѣдней степени, равно какъ и городъ. Шведское нашествіе, легшее, благодаря старанію тѣхъ же жидовъ, всюю своею тяжестью на однихъ христіанъ, окончательно разрушило ихъ, вслѣдствіе чего многіе изъ нихъ ушли въ сосѣднія мѣстности къ помѣщикамъ и духовенству. Бѣгство ихъ возросло до такихъ размѣровъ, что изъ 299 гиберныхъ дымовъ 1687 года, въ 1690 году ихъ осталось только

15. Несмотря на такое обнищаніе жителей п города, жидаы не соглашались вносить и не вносить въ теченіи 50 лѣтъ и тѣхъ 30 золотыхъ гиберны, на которые дала согласіе жидовская синагога. Вслѣдствіе этого Пинскіе мѣщане просятъ судъ вникнуть въ это дѣло и расслѣдовать его по справедливости, не упуская изъ виду и другихъ спорныхъ дѣлъ, бывшихъ у нихъ—мѣщанъ съ жидами.

Roku 1717, miesiąca Septembra iedy-nastego dnia.

Solenniter protestował się imć pan Józef Plaskowski—łowczy powiatu Pińskiego, iako przysięgły lantwoyt maydeburgii miasta ikmści Pińska, imieniem ubogich chrześcian w Pińsku, bez żadnych handłów, tylko z pracy rąk swoich żyjących, na niewiernych żydów, mieszkających w mieście Pińsku, a mianowicie starszych synagogi Pińskiej: Azyzka Boruchowicza, Faibisza y Jowzela Pohoostkich, Azyaszewicza, Azyzka Oszerowicza y innych comprincypałów, imże imionami y przezwiskami wiadomych, a oraz y na Arona szkolnika, turbatora niewinności chrześciańskiey o to y w ten sposób:

Iż miasto ikmści Pińsk, od ś. p. najiaśniejszego króla imćst Stefana, mając przywilej na maydeburg, przykładem innych w Koronie polskiey y w w. x. Lit. miast stołecznych maydeburgskich, pod datą roku 1581 dnia 20 Stycznia w Mielczycach conferowany, który w roku 1589, miesiąca Czerwca 15 dnia w Wilnie ś. p. najiaśniejszy król imści Zygmunt III approbował, a potym w roku 1633, dnia 5 Marca, w Krakowie, najiaśniejszy król imści Władysław IV approbowawszy przywileie antecessorów swoich, obiaśnił y nadał pożytki miastu, aręde, młyn, woskoboynie, wagę, pomier-

ne, wolne obieranie wojta, domów że żydom nie wolno noviter budować, bo ich tylko pod onczas w Pińsku na żydowskiey ulicy 18 żydów gospodarzów mieszkało, placów żadnych kupować y że zarówno z miastem ciężary ponosić żydzi mają, y inne przyczyny wolności na rozmnożenie chrześciaństwa. Co wszystko w roku 1650, 31 xbris najiaśniejszy król imści Kazimierz cum maiori additamento w Warszawie konfirmował y stosownie nadał. A zatym od ś. p. najiaśniejszych królów ichmościów Michała, Jana III y teraz nam szczęśliwie panującego najiaśniejszego króla imści Augusta na to wszystko przywileia conferowane sobie chrześcianie, obywatele miasta Pińska mają. O czym wszystkim złośliwi żydzi wiedząc, różnemi czasy y latty confirmowane constituciami rzeczy pospolitey przywileie y prawa y dekreta, a mianowicie anni 1641, a anni 1661 fol: 30, a nadto aby towarów, żywności zakupować, uprzedzając chrześcian, nie ważyły się constitucione 1588, folio 490, tak też constitucione 1662, fol. 28 y o innych sobie niepomyślnych constituciach rzeczy pospolitey wiedząc, iako to 1565, fol. 98 aby żydzi chrześcian utriusque sexus na służbie u siebie nie ważyli się chować, pod winą sta grzywien y że grody y maydeburgi tego postrzegać mają, które wszystkie konstitucie rzeczy p-tey

y przywileia miasta Pińska z gruntu wyrócili y do extremum exitium fortunę wszystkich chrześcian różnymi sztukami przyprowadzili, tak, iż już liberrime sobie wszystkie domy y place chrześciańskie, a nadto y cechowe, iako do krawieckiego, kosznierskiego, kowalskiego, rzeznickiego, szewieckiego cechu pod siebie, niby pokupiwszy, podgarneli, miary podkątne w każdym domu illicite chowając, za co przeszłych lat po zł. 40 na rok do ratusza płacili, teraz od lat naymniey 20 płacić nie chcą; arędę na siebie od dawnych lat obiowszy, kiedy tylko ubogi maydeburgi w roku 1660 budkę iedną miał dla wolnego szynku trunków do intraty ratuszowej w rynku y z tego sztucznie wyzuli chrześcian, bo obiowszy na siebie kahał Piński, których już teraz na 600 domów naymniey liczyć się może, postąpili do ratusza płacić co rok po zł. 30 y na to w roku 1660 zapis swój dali żydzi Pińscy magistratowi Pińskiemu, czego nietylko niepłacą, ale ieszcze inevitabili odio ubogich ludzi prześladią, przechwałki y odpowiedzi na zdrowie mieszcan y samego imć pana łowczego czynią, iako to w roku 1706 podczas incursii szwedzkiej sami wszystkie swoje domy ochronili, a szlacheckie y chrześciańskie popalić nie bronili, takż gdy ta publica clades stała się w mieście Pińsku, dwor imć pana Plaskowickiego — łowczego powiatu Pińskiego, w którym akta wszystkie y inne dowody, któremi dekrety konwincować można było żydów, zgorzały tylko ledwo szufladkę z niektórymi przywileiami gospodarz za wodę uwieść mógł, które to przywileia czasu kontrowersii produkowane będą. In ulteriori tedy progressu, gdy w roku 1690 konstitucia rzeczypospolitey libertatią placów, gruntów, młynu, łak uczyniła, iasnie wiel-

możnemu imć panu Dolskiemu—marszałkowi w w. x. Lit. pro praeclaris gestis in republica, za tym abiuratowych dymów, których było anno 1667 dymów 299, przez wielorakie uciski z inwentii żydowskiej, rediit w abiuracie anni 1690 do dymów tylko 15, a ubodzy chrześcianie, z pracy rąk swoich żyjący, żadnych gruntów, handłów niemający, częścią do Karolina, iako libertowanego miasta, częścią przyięci są z duszami od stanu duchownego y od ichmć panów obywatelów powiatu Pińskiego, że ex misericordia żyją. Co gdy żałujący imć pan Plaskowicki ob nexum iuramenti sui nie tylko podczas confederacji na kommissii y w Brześciu domawiał się, ale też y w Warszawie, a ieszcze w Wilnie in anno 1712 prosił o compassyą, aby ieżeli przy konstitucyi rzeczypospolitey że wolni mają być od hyberny zostać nie mogą, przynaymniey aby de iustitia ufolgowano chrześcianom dla odeszłych do Karolina tak wielu gruntów y dymów chrześciańskich, iakoż gdy nie tylko w Brześciu stanęła deklaracja compassionis, ale też y zwoli iasnie wielmożnego imć pana hetmana w. x. Lit. imć pan Stancewicz, regent kancelaryi, sam swoją ręką napisał, wiele dawać mają żydzi hyberny, a wiele ubodzy chrześcianie; trzymając się którey słusznosci ex munere officii sui imć pan łowczy Piński podał regimentowi, repartitią mającemu w Pińsku register do wybierania hyberny z pozostałych morgów miejskich w różnych ludzi będących. A nienasyeni żydzi krwi chrześciańskiej, pilnując professyi swojej, aby iako kolwiek mogli prześladować y szkodzić chrześcianom, nullissime żałującego imć pana łowczego Pińskiego y ubogich chrześcian zapozwali, rozumiejąc że żadney ani ochoty, ani gotowości w tak prę-

kim czasie na obronę ucisku chrześcijańskiego nie naydą, ile wszystkie podgorzały podczas incursiey szwedzkiey z instynktu onych dokumenta, a zaty m że włożą niewinny ciężar na dalszą oppressią ubogich chrześcian. Chcąc tedy imć pan łweczy Piński utrzymać takową re-partitią hyberny, iaką podał ichmć panom żołnierzom, a według zapisu synagogi Pińskiej od roku 1660 po zł. 30 rachuiąc za lat 57 zł. 1740 na reparacią ratusza y na wypłacenie długów różnych ratuszowych, zdawna na hybernę zaciągnionych, także y na dalsze prawne expensa z tymiż żydami y o różne praetensye maydeburskie od żydów, odebrać, a oraz y aby pro ulteriori tempore warować securitatem miasta, aby ten prowent od żydów, nie ginał, niemniey aby za pomierne, za które po zł. 40 do ratusza płacili, a przez lat 20 w tych rewoluciach rzeczyp-tey, a za zginieniem chrześcian wypłacać nie chcieli y nie chcą, za co zł. 800 należy się od nich, y

aby in posterum pokątnych miar na przeskodę mieyskiego prowentu, a dla oszukania ludzi nie ważyli się chować, także za chowanie chrześcianek y parobków na usłudze sroczney w mieście Pińsku od wielu lat poenas arbitrarias uznania et in posterum zakazania, sub rigore iuris na tychże niewiernych żydów, uprzedzania chrześcian w kupowaniu żywności, towarów, wybiegania za miasto y inne abusus, które za rozmnożeniem swoim illicite czynią, iako to ścięsnienia y przyimowania ulic do dworów swoich, nabywania placów mieyskich y budowania się bez żadnych wiadomości mieyskich, przywrócenia domów cechowych do ratusza, płacenia wszelkich powinności temuż ratuszowi y od dalszego prześladowania ubogich chrześcian, aby ich przez dekret compescere można, tą swoią manifestacią do xiąg urzędowych dał zapisać, salva melioratione tey albo inney zapisania protestacyi.

1720 г.

Изъ книги за 1744 годъ, стр. 979.

13. Подтвердительная привилегія короля Августа II-го всеѣхъ прежнихъ привилегій, данныхъ жидамъ в. кн. Литовскаго. *)

Roku tysiąc siedmset czterdziestego czwartego, miesiaca Nowembra dziewiętnastego dnia.

Na urządzie i. k. mości grodzkim Grodzieńskim, przede mną Antonim z Wahanowa Micutą—podstolim y podstarościm sądowym powiatu Grodzieńskiego, od i. w. imć pana Michała Józefa Massalskiego—kasztelana Wileńskiego, hetmana polnego w. x. Lit., Grodzieńskiego sądowego,

Radoszkowskiego, Berznickiego etc. starosty, ustanowionym, stanąwszy persona-

*) Вь документѣ этомъ повторяются тѣже самыя привилегіи, которыя напечатаны вь члoлѣ актовъ Брестскаго гродскаго суда, подѣ № 472; но такъ какъ вь этомъ послѣднемъ встрѣчаются нѣкоторыя отличія отъ перваго—и вь языкѣ и вь подробностяхъ, то коммиссія почла необходимымъ напечатать и этотъ, какъ вариантъ перваго.

liter niewierny żyd Cadyk Abramowicz—szkolnik y pisarz kahału Grodzieńskiego, tę konfirmacyą wszystkich praw y przywilejów wszystkich żydów w. x. Lit. ad acta podał, potrzebiąc aby była przyjęta y wpisana, za przyjęciem której, de verbo ad verbum wpisując w xięgi, tenor sequitur talis:

August wtory, z Bożey łaski król polski etc. Oznajmujemy tym listem, przywileiem naszym, komuby to wiedzieć o tym należało. Pokładany był przed nami przywilej konfirmacyiny praw, żydom w. x. Lit. służący, na pargaminie, księgami (sic) pisany, cały, zupełny, nienaruszony y żadney w sobie nie mający wątpliwości, z podpisem najyjaśniejszego ś. p. króla imści Jana trzeciego, także z podpisem ręki w. imć pana Michała Druckiego Sokolińskiego—pisarza w. x. Lit., de data w Krakowie, dnia trzeciego miesiąca Apryla, roku Pańskiego MDCLXXVI, y wniesiona iest do nas przez niektórych panów rad y urzędników naszych dwornych, przy boku naszym na tenczas będących, imieniem żydów miast naszych Brzeskiego, Grodzieńskiego, Pińskiego, Wileńskiego y innych miast y miasteczek, w w. x. Lit. będących, abyśmy takowy confirmationis przywilej osobliwą mocą y powagą naszą królewską, ni w czym nie derogując onemu, stwierdzili, zmocnili y approbowali, y w ten czas list confirmacyiny słowo do słowa wpisać rozkazali, który wpisując tak się w sobie ma:

Jan trzeci, z Bożey łaski król polski etc. Oznajmujemy tym listem przywileiem naszym, komuby o tym wiedzieć należało. Pokładany był przed nami przywilej najyjaśniejszego króla imści Michała z podpisem ręki, także y wielebnego Waleriana Stanisława Judyckiego—archidiacona Wileńskiego, pisarza w. x. Lit., z podpisem ręki, de data w Krakowie, dnia VI

miesiąca Nowembra, roku Pańskiego MDCLXIX, y wniesiona iest do nas przez niektórych rad y urzędników naszych dwornych, przy boku naszym na tenczas będących, imieniem żydów miast naszych Brzeskiego, Grodzieńskiego, Pińskiego, Wileńskiego y innych miast y miasteczek naszych, w w. x. Lit. będących, abyśmy takowy confirmationis przywilej osobliwą mocą y powagą naszą królewską, w niczym niederogując onym, stwierdzili, zmocnili y approbowali, w ten nasz list confirmacyiny słowo do słowa wpisać rozkazali; który wpisując tak się w sobie ma:

Michał, z Bożey łaski król polski etc. Oznajmujemy tym listem przywileiem naszym, komu by o tym wiedzieć należało. Pokładany był przed nami przywilej najyjaśniejszego króla imć Jana Kazimierza, antecessora naszego, podpisany, y pieczęcią w. x. Lit. zapieczętowany, żydom w. x. Lit. służący, y doniesiona nam iest proźba imieniem żydów miast naszych Brzeskiego, Grodzieńskiego, Pińskiego, Wileńskiego y innych miast, miasteczek naszych w w. x. Lit. będących, abyśmy takowy przywilej mocą y powagą naszą królewską we wszystkich onego punktach, clauzulach y artykułach zmocnili, stwierdzili y ratyfikowali, który, słowo w słowo wpisując, tak się w sobie ma:

Jan Kazimierz, z Bożey łaski król polski etc. Oznajmujemy tym listem przywileiem naszym, komu to wiedzieć należy. Torem najyjaśniejszych antecessorów naszych, królów polskich y wielkich xiążąt litewskich idąc, wprzód przy szczęśliwey przez wolne y zgodne suffragia od wolnych obóyga narodów korony polskiej y w. x. Lit. na państwo tey zacney rzeczy-pospolitey inauguracyi, a potym przy świątobliwey koronacyi naszey wszystkie prawa, przywileia, wolności, swobody, zwyczaie y praerogatywy, od

przodków naszych nadane, pozwolone y zachowane, publiczne y prywatne wszystkim stanom y obywatelom koronnym y w. x. Lit. przysięgą naszą królewską potwierdziliśmy y całość onych ze wszech miar postrzegać obowiązaliśmy się. Temu więc obowiązkowi naszemu po wszystkie dni panowania naszego dosyć czynić gotowi będąc, podług chwalebnych przodków naszych postanowienia y zwyczajui, cokolwiek y do partykularnego tychże praw, przywilejów y swobód wolności, któremi się poddani państw naszych szczytą y cieszą obwarowania y nowych według czasu, potrzeby y słuszności porządkiem prawnym przyczynienia ściągają się, chętnie do tego wszystkiego wolą naszą składamy. Donieśli tedy nam przez suplikę swą Łazarz y Jonasz Moyżeszowiczowie — żydzi Wileńscy, także Samuel Salamonowicz, Icko Faywiszowicz y Boruch Nachmanowicz proźbę swoją y wszystkich żydów w. x. Lit., a mianowicie w stołecznym mieście Wileńskim, Brześciu, Mohilewie, Mińsku, Grodnie, Słucku, Pińsku, Orszy y inszych miastach, miasteczkach w. x. Lit. mieszkających imieniem, abyśmy wszystkie prawa, przywileia, reskrypta y wolności, zdawna od najjaśniejszych antecessorów naszych, królów polskich y w. x. Lit., onym nadane, approbowane y utwierdzone, w spokojnym używaniu ich będące, przez osobliwy przywilej nasz mocą y powagą naszą królewską approbowali, reassumowali y stwierdzili. A zatym, między inszemi przywilejami, pokładali przed nami przywilej ś. p. króla imści Władysława czwartego, pana brata naszego, pargaminowy, z podpisem ręki i. k. mości y z pieczęcią większą w. x. Lit., który z początku aż do końca słowo w słowo tak się w sobie ma:

Władysław czwarty, z Bożej łaski król polski etc. Oznajmujemy tym listem na-

szym, komu to wiedzieć należy. Jednostajnymi y zgodnemi głosy od wolnych korony polskiej y w. x. Lit. narodów y na państwo y sładkiey po ś. p. królu imści panu oycu naszym obrani będąc, iakośmy zaraz po szczęśliwey naszej elekcyi na wszystkie prawa y wolności, tak ieneralne iako y specyalne, publiczne y prywatne przysięgli, tak przysięgi naszej ze wszech miar postrzegając, wszystkim wszystkie wolności, prawa y przywileia wcale zachować gotowiśmy. Zaczyn Samuel y Łazarz Moyżeszowiczowie — żydzi Wileńscy, Mordachay Wolfowicz, Samoyło Salamonowicz, Nachman Jakubowicz — żydzi Brzescy, Mińscy, Grodzieńscy, Pińscy, Nowogródzcy, gdy swym y wszystkim y wszystkich in genere żydów w. x. Lit., w miastach y miasteczkach mieszkających, suplikowali nam, abyśmy przywileia y wszystkie nadane od najjaśniejszych niegdy antecessorów naszych, wolności mocą y powagą naszą królewską stwierdzili. A między inszemi przywilejami pokładali przed nami przywilej króla imści Zygmunta trzeciego, z Bożej łaski króla polskiego, pana oycy naszego, po rusku pisany, y za pozwoleniem naszym po polsku wytłómaczony, który tak się w sobie ma:

Zygmunt trzeci, z Bożej łaski król polski etc. Oznajmujemy tym listem naszym wszystkim wobec y każdemu z osobna, komu by o tym wiedzieć należało, niniejszym y na potym będącym. Bili nam czołem wszyscy żydowie zborów Brzeskiego, Trockiego, Grodzieńskiego, Pińskiego y inszych miast, miasteczek naszych królewskich, kniaźkich, pańskich y ziemiańskich, duchownych y świejskich, w w. x. Lit. y w ziemiach ku niem należących, abyśmy im prawa, przywileia, listy, wolności ich, od przodków naszych królów ichmość polskich y wielkich xią-

żąt litewskich nadane y potwierdzone, także umowy y postanowienia ichmość pewne przez ugody z niektórym miastem uczynione, listem naszym utwierdzili. Acześmy wszystkie przywileia, listy, dany y wolności koronie polskiej y w. x. Lit. y wszystkim ziemiom ku nim należącym, wszystkim w poosobitości y każdemu z osobna iakiego kolwiek stanu y narodów ludziom tych państw od przodków mych królów ichmość polskich y w. x. Lit. zwłaszcza króla imści Kazimierza, Ludwika, Lois nazwanego, Władysława Jagiełła nazwanego y bracią iego Witolda y Zygmunta—wielkich xiążąt litewskich, Władysława y Kazimierza synów Jagiełłów: Jana Olbrychta, Alexandra, Zygmunta, Zygmunta Augusta, Henryka y Stefana—królów ichmość polskich, wielkich xiążąt litewskich, słusznie y prawnie nadane listem y przywileiem naszym utwierdzili, zmocnili y obwarowali, pod który warunek y utwierdzenie zamykają się też wszystkie listy, przywileia, prawa y wolności ludziom narodu żydowskiego, od przodków naszych dane. Jednakże my z łaski naszej królewskiej, na czołobocie wszystkich żydów w w. x. Lit. y w ziemiach ku nim należących y mieszkających, tym osobnym listem y przywileiem naszym wszystkie prawa y przywileia, dekreta, listy y wolności ich słusznie, od przodków naszych im nadane, także stanowienia y umowy łagodne z miasty y miasteczkami uczynione, y ku temu zwyczaie ich dawne, tak w kupiectwach y handlach, iako y w inszych sprawach, który ten naród żydowski, za panowania przodków naszych, królów ichmość polskich y wielkich xiążąt litewskich, zdawna aż do tego czasu używa, we wszystkich punktach, artykułach, kondycjach, tak iakoby w tym liście naszym mianowicie wpisane y wyrażone

były, umacniamy, stwierdzamy, na wszystkie potomne y wieczne czasy, chcąc mieć, aby wszędzie na wszystkich urządach y u każdego prawa według przywileiów przodków naszych y według używania y zwyczaju ich mocnie y nienaruszenie dzierżane y zachowane były, którzy żydowie nie pod inszą władzą y urządami, iedno pod zwierzchnością królewską, wojewod y starost naszych, pod któremi kto z nich mieszka, być mają y nie inszemi prawy, iedno iako artykuły y przywileia ich omawiają y w statucie są opisane, o których dotychczas oni sami y potomkowie ich używali y onemi sprawowani y sądzeni byli. Yna tośmy wszystkim żydom, w państwie naszym y w. x. Lit. mieszkającym, dali ten nasz list z podpisem ręki naszej królewskiej, do którego y pieczęć naszą przycisnąć rozkazaliśmy. Pisan w Krakowie, roku od narodzenia Syna Bożego tysiąc pięćset ósmdziesiąt ósmego, miesiąca Lutego pierwszego dnia.

Pokładali potym y list upominalny tegoż króla imści Stefana, w którym serio napominać sąd trybunalski raczy, aby żydom przed sobą y sądami swemi rozprawiać się nie kazali, ani dopuszczali.

Potrzenie pokładali między inszemi przywileiami ś. p. króla imści Zygmunta III, pana oycy naszego, de data w Warszawie, dnia dwudziestego szóstego miesiąca Marca, roku Pańskiego tysiąc sześćset dwudziestego dziewiątego, którym od sądów trybunalskich, ziemskich y miejskich exceptowawszy żydów, poddaie ich pod sąd zamkowy grodzki, appellatione salva do nas y sądu naszego, za mandatem też przed sądem naszym niema mieć forum, aż się wprzód rozprawi u sądu naszego należnego zamkowego, a z tamtąd dopiero appellacya do sądu naszego za dworem. Z domów tych, które w miastach mają podatki, powinni dawać zwy-

czayne, iako inni mieszczanie, inszym powinnościom mieyskim niezwycaynym, iako donatywom, nie podlegają, względem tego że pogłównie dają, albo gdzie pakta z mieszczany mają, tedy podług ich płacić powinni, same zaś osoby w prawach wszelakich do iurydykcyi tylko zamkowej należeć mają. Żyd, któryby miał sprawę swoią z żydem, tedy starsi ich sądzić mają y karać według zakonu swego; także, gdy przysięgę przed sądem iakim któremu z nich nakażą, tedy ieśliby szło o iaką barzo wielką sumę, ma na rodale, to iest dziesięcioro Boże przykazanie przysięgać, a ieśli o małą, tedy, wzięwszy się za kłamkę w bożnice, według przywileiów, im od przodków naszych nadanych. Żyd ieśliby który umarł a został się dłużeń, tedy wprzód żonie iego pozostałe wiano, iey naznaczone, według zapisu żydowskiego spełna doysć ma; a coby zbywało nad wiano, to kredytorom iego ma być dano, a ieśliby żona wprzód zmarła, tedy dzieciom iego to wiano należeć ma. Rzemieślnikom, którzy kolwiek między żydami są, iakie kto z nich rzemiosło umie, wolno im robić bez przeszkody wszelkiej, do cechów należeć nie mają, także w szabat y inne dni święta abyich do sądów nie przypozowano, ani sądzono.

Pokładali poczwarte różne listy wróżnych daciech króla imści Zygmunta III, pana oycy naszego, strony robienia rzemiosł, do cechów nie należąc, y wolnych handłów wszelakich, żydom pomienionym dane. Te tedy punkta, kondycye y artykuły ze wszystkim ich oryginałem przywilejami, in quantum iuris communi non repugnant, my Władysław IV król wiecznemi czasy stwierdzamy, umacniamy y przy powinney mocy zachowuiemy y zostawuiemy z tym nadaniem y dostateczną deklaracją naszą sędziowie ziem-

scy w. x. Lit. wszelakie sprawy żydów, sprawiedliwości dochodzących, z iakimikolwiek osobami zachodzące przyjmować y nieodwłoczną sprawiedliwość czynić powinni, według prawa pospolitego y przywileiów, żydom nadanych, aby żyd za żyda, bez obowiązku na się danego, o długi y inne krzywdy nie odpowiadał nikomu y aby żaden in vim represaliorum na żydach sprawiedliwości dochodzić tak w drodze, iako na mieyscu grabić y hamować y insze iakiekolwiek rzeczy czynić nie ważył się, ale tego requirował, który się princypałem albo też spółuczestnikiem być ukaże, rozumiejąc to tak, że syn lat dorosłych sessionatus za oycy, ani oyciec za syna, mąż za małżonkę, ani małżonka za męża bez słusznego zapisu y obowiązku odpowiadać y dosyć czynić niemają, ociec też y matka mając dzieci niedorośle nie ku szkodzie ich oddać ani zapisować nikomu nie może sub nullitate. A ktoby się temere ważył przeciwko tey naszej deklaracyi in tergum partis uczynić, tedy to violentiam sapere ma. Przysięgę gdy in causis magni momenti czynić żydzi mają, tedy na swym rodale, to iest dziesięciorgu Bożym przykazaniu w szkole żydowskiej bez żadney okoliczności simpliciter według zakonu żydowskiego w tym między niemi zachowanego y przywileiów im nadanych czynić będą powinni. Waruiemy też to żydom obywatelom w. x. Lit., w miastach y miasteczkach naszych, świeckich y duchownych mieszkającym, iż bożnic y nabożeństwa u nich, które dotąd w używaniu mieli, spokojnie y na potomne czasy zażywać mają. Także y kopiszcze dla chowania ciał zmarłych wolne im nabywać, a zdawna nabytych spokojnie według danych zwyczajów zażywać. A iż ciż żydzi w. x. Lit. suplikowali nam,

abyśmy ich przy opisanych prawem kancelaryjskich y sądowych, wszelkich dochodach zachowali y od depaktacyi niesłuszney ochronili, w tym im łaskę naszą królewską miłościwie oświadczamy, chcąc mieć po starostach, podstarościach, sędziach, pisarzach ziemskich y grodzkich, po magistratach mieskich, aby dochody prawem pospolitym opisane od żydów brali, żadnych depaktacyi nad zwyczaj y słusność im nie czyniąc. Jeśliby żyd też o iaki dług albo iakiekolwiek excesa do więzienia był dekretem naznaczony, tedy nie gdzie indziej, ieno w grodzie ma siedzieć, zastawę po roku y sześciu niedziel officiose oszacowawszy, bez obwieszczenia żydom będzie wolno sprzedać, nawiązka każdemu żydowi taka, iaka prawem y przywileiem iest opisana, dawana być ma.

Co wszystko stwierdzając y do wiadomości wszem wobec przywodząc chcemy mieć, aby wszyscy żydzi w. x. Lit. przy tych wolnościach y prerogatywach wcale nienaruszeni byli y ni od kogo przeszkody y violencyi żadnych, pod obroną naszą zostając, nie ponosili, czego urzędy grodzkie y mieskie z powinności swych postrzegać mają. Na co dla lepszej wiary, ręką się naszą podpisawszy pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Krakowie, na seymie walnym szczęśliwey koronacyi naszej, dnia XV miesiąca Februarii roku Pańskiego MDCXXXIII, panowania naszego polskiego y szwedzkiego I roku. Wladislaus rex; Marcyan Tryzna—referendarz y pisarz w. x. Lit.

Którego po tytule króla imści ten iest tenor.

Władysław IV. Oznamujemy tym listem naszym wszem wobec y każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy. Przekładane nam były częstokroć skargi

od żydów, w mieście naszym Wileńskim, także y w inszych miasteczkach naszych w w. x. Lit., w ulicach przywileiowanych y od chrześcian wyłączonych wolności, mieszkających, iż niektóre osoby, mając długi od żydów sobie winne, w niezapłaconiu onych, domy y kamienice ich zwykle w posesyją swą obejmować y nad zwyczaj dawny w nich mieszkać, przez co żydów w ulicach ich będących różnemi sposobami krzywdzą, boie, grabieże y szkody im czynią, że nigdy ludzie bezpieczeni od nich byź nie mogą. Doniesiona zatym była nam suplika przez niektórych panów rad y urzędników naszych dwornych, abyśmy ich w tey mierze od dalszego niepokoju y ukrzywdzenia ochronili y obwarowali. My tedy król, czyniąc aby wszelakiego stanu y kondycyi ludzie, poddani nasi, w pokoiu pospolitym na każdym mieyscu zachowani byli, a przychylając się do przywileiu ikmści Zygmunta Augusta, przodka naszego, w roku tysiąc pięćset trzydziestym trzecim na szczęśliwey koronacyi naszej dnia dwudziestego miesiąca Marca żydom Poznańskim danego y w roku tysiąc pięćset sześćdziesiąt czwartym, miesiąca Augusta siódmego dnia, przodka naszego s. p. króla imści Zygmunta Augusta, żydom Krakowskim konferowanego, który per oblatam do xiąg Lubelskich wpisany y z nich ekstraktem w roku MDCXL, w dzień przemienienia Pańskiego, authenticie wydany, przed nami był pokładany, z łaski y dobroczynności naszej królewskiej prze-rzeczonym żydom Wileńskim y w innych miastach, miasteczkach naszych w. x. Lit. będącym, w których pewne ulice uprzywileiowane, wydzielone y od chrześcian wyłączone, sobie mają, te prerogatywy y wolność dać y konferować umyśliliśmy, iakoż niniejszym listem naszym

daiemy y konferuemy: iż kiedyżkolwiek trafisię pomienionym żydom u chrześcian iakiegokolwiek stanu y kondycyi na obligi lub na cyrografy y iakimkolwiek sposobem zadłużyć się, a nie mogli by gotowemi pieniędzmi tych długów zapłacić, więc kredytorowie nie pierwey, ażyby prawnie długów sobie winnych dowiedli, domy y kamienice ich w odprawę do posesysi swey obeymować będą mogli; po obięciu zaś w takowych domach y kamienicach żydom w ulicach, które im są uprzywileiowane, wydzielone y od chrześcian wyłączone, będących, sami chrześcianie mieszkać nie będą y nikomu inszemu, prócz tylko żydowi, któremukolwiek przez arendę, zastawę albo przez iaki inшы kontrakt od dzierżenia y używania zawodzić, a pogotowiu przedawać nie mają: a ieśliby żaden żyd takowego domu, albo kamienicy niaić, lubo kupić nie chciał, tedy zbor tamedzny żydowski powinien będzie taką summę pieniędzy iako podług słuszności, ieśli pod przysądem prawa maydeburskiego, dom albo kamienica będzie, przed dwie osoby z magistratu mieskiego z dwoma starszemi żydami, a ieśli pod zamkowym albo dwornym prawem będzie, przez podstarościęgo y przynim chrześcianina iednego, a przez dwu żydów za naiem albo za wszystko prawo zechcieli dzierżący przedać uznana y postanowiona będzie odłożyć y zapłacić. A nadto z osobliwey łaski naszey prócz niniejszy list nasz deklarujemy, waruemy, iż gdy na którym żydzie albo żydowce, w szkole żydowskiey miejsca mających, wskaz przez chrześcianina będzie otrzymany, nie wprzód miejsce ich szkolne odprawie ma podlegać, aż kiedy insze, dobra leżące y ruchome nie będą wystarczały, a po otrzymaniu odprawy ma być takowe miejsce od chrześcianina inszego żydowi al-

bo żydowce za słuszną cenę puszczone; a ieśli żyd ani żydówka takowego mieysca kupić y zapłacić nie chcieli, mają starsi żydzi, za wykonaniem przez szkolnika przysięgi, na cenie, czego tamte mieysce będzie warto, zapłacić. A chrześcianin powinien będzie tę zapłatę przyiać, prawa się swego sobie na tam to mieysce służącego zrzec y one na zbor żydowski transfundować, porządkiem prawnym. Co wszystko stwierdzaiąc, daliśmy żydom, w w. x. Lit. będącym, ten list przywiley nasz z podpisem ręki naszey y pieczęcią w. x. Lit. Pisan w Warszawie, dnia trzydziestego pierwszego mieisąca Decembra, roku Pańskiego tysiąc sześćset czterdziestego szóstego panowania naszego polskiego czternastego a szwedzkiego piętnastego roku. Wladislaus rex. Franiszek Szaykowski—referendarz y pisarz w. x. Lit.

Które, z ruskiego pisma na polskie za pozwoleniem naszym przetłumaczonego, te są słowa:

Zygmunt III, z Bożey łaski król polski etc. Woytowi, burmistrzom, ławnikom, radom wszystkim y pospólstwu mieskiemu miasta naszego Brzeskiego. Żałował nam, królowi, sługa nasz żyd miasta naszego Brzeskiego Szaul Judycz, sam od siebie y imieniem wszystkich żydów zboru ich Brzeskiego, o to: Iż gdy się im trafi mieć sprawę przed nami o bój albo insze rzeczy, tedy się wy, zachowuiąc przeciwko onym podług przywileiów im nadanych, prawem maydeburskim, a nie ziemskim czynicie przywodząc ich ku wielkiej krzywdzie y wszelkiej szkodzie nad prawo pospolite, y prosili nas, króla, abyśmy im tym więcej od was krzywdy cierpieć nie dopuszczaiąc list nasz do was pisać kazali. Czego my, król, z powinności naszey chsześciańskiej postrzegać powinniśmy,

iako by nikomu nad prawo niakie ukrzywdzenie y szkoda nie działa. Przeto chcemy mieć y rozkazujemy wam, abyście już od tego czasu, gdzie by się trafiło żydowi z mieszczaninem u sądu waszego maydeburskiego sprawę mieć, tedy nie maydeburskim, ale ziemskim czynili, przywodząc ich ku wielkiej krzywdzie y szkody prawne sędzili, odprawowali, zachowując się w tym podług prawa pospolitego y statutu ziemskiego koniecznie. Pisan w Warszawie, roku Pańskiego tysiąc pięćset dziewięćdziesiąt wtórego, miesiąca Oktobra dziesiątego dnia. Sigismundus rex; Maciej Woyna—pisarz.

My tedy, pomieniony Jan Kazimierz król, za przyczyną pp. rad y urzędników naszych dawnych takowe przywileia, reskripta, wyżey inserowane, całe, zupełne, w niczym nienaruszone y żadney wątpliwości w sobie nie mające, tudzież prawa, wolności, swobody, warunki, zwyczaje, w nich wyrażone, żydom w. x. Lit. w miastach y miasteczkach mieszkającym, od najsławniejszych królów polskich y w. x. Lit. nadane, pozwolone y potwierdzone słusnością y prawem pospolitym zgodliwe we wszystkich kontentach, punktach, kondyciach, klauzulach y paragrafach approbować y utwierdzić umyśliłiśmy, iakoż tym listem przywileiem naszym autoritate nostra regia approbujemy, reassumujemy, roburujemy, stwierdzamy, zmacniamy y żeby u każdego sądu y prawa za ważne y prawne przyjmowane y przy zupełney mocy zachowane były, mieć chcemy y deklarujemy na wszystkie przyszłe wieczne czasy. I na tośmy dali ten list przywilej nasz z podpisem ręki naszej y pieczęcią w. x. Lit. Dan w Krakowie, na seymie koronacyjnym dnia siedmnastego miesiąca Lutego roku Pańskiego tysiąc sześćset czterdziestego dziewiątego, panowania

naszego polskiego y szwedzkiego 1 roku. Joannes Casimirus rex; Franciszek Jzaykowski—referendarz y pisarz w. x. Lit.

My tedy Michał król, do proźby takowej, imieniem Dawida Samuelowicza, Icka Faywiszowicza, Borucha Nachmanowicza, Łazarza Dawidowicza y innych starszych y młodszych żydów, do nas wniesionych, iako słuszney, łaskawie się skłoniwszy, a przychylając się, do listów, przywilejów, dekretów królów ich mści antecessorów naszych, tudzież do rekognicy y decyzji kommissarskiej, y dawnych zwyczajów y pakt mieskich żydom, obywatelom w. x. Lit. służących, wszystkie wolności in genere et specie onym nadane iako to: na wolne handle, place y grunty zdawna nabyte y w używaniu ich będące, tak mieskie iako zamkowe y duchowne, na domy, kramy z dawnych czasów budowane y murowane, tudzież po spustoszeniu nieprzyziaciela restaurowane y nowo wystawione domy y kramy na ulicach, dworach swoich także szkołach, bożnicach drewnianych y murem wywiedzionych, łaźniach, kopiskach we wszystkim w. x. Lit. w miastach y miasteczkach naszych szlacheckich, duchownych y świeckich będące zdawna żydom w. x. Lit. służące, we wszystkich punktach, klauzulach y warunkach stwierdzamy, zmacniamy y ratyfikujemy, przy wieczney nadziei y powinney mocy zostawujemy, a do wiadomości w Bogu ww. i. w. urodzonym biskupom, woiewodom, marszałkom y sędziom głównym trybunalskim, starostom, ich podstarościm y substytutom, urzędom ziemskim y grodzkim y innym w miastach y miasteczkach naszych duchownych y świeckich przełożonym przywodząc, żądamy y mieć chcemy, aby się żydom poddanym naszym w w. x. Lit. mieszkającym, w ich prawach, wolnościach y swobodach wyżey

specyfikowanych, najmniejsza przeszkoda y bezprawie działo się, y we wszystkim według dawnych zwyczajów byli zachowani. Na co dla lepszej wiary ręką się naszą podpisawszy, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Krakowie, na seymie walnym szczęśliwey koronacyi naszej dnia czwartego miesiąca Nowembra, roku Pańskiego MDCLXIX, panowania naszego pierwszego roku. Michał król, Waleryan Stanisław Judycki—archidiacon Wileński—pisarz w. x. Lit.

My tedy Jan trzeci król do proźby takowey imieniem Dawida Samuelowicza, Icka Faywiszowicza, Borucha Meierowicza, Sołomona Jakubowicza, y innych starszych y młodszych żydów, do nas wniesioney, iako słuszney, łaskawie się skłoniwszy do tego, inhaerendo pewnym punktom confirmacyinym przywileiu najiaśn. ś. p. króla imci Zygmunta pierwszym, ruskim pisanego skryptem, wypisem z xiąg grodzkich wojewodztwa Trockiego, w dacie roku tysiąc sześćset dwudziestego dziewiątego, miesiąca Augusta dnia dwudziestego wyiętego, aby żaden z żydów o rzecz małą na rodale, dzieściorgu Bożego przykazania, to iest na xięgach Moyżeszowych nie przysięgał, tylko w wielkiey a znaczney rzeczy, która by piędziesiąt grzywien srebra lanego była y wynosiła, albo przed naszą królewską słusnością wyznaną będzie, a ma przysięgać przed szkołą żydowską we drzwiach boźnicy stawszy, tak też przerwczonych wszystkich żydów w. x. Lit. będących od wszelakich sądów y iurydykcyi excypuiemy y wyłączamy, a do sądów tylko grodzkich, zamkowych, a potem per viam appellationis do naszych zadwornych assessorskich we wszystkich sprawach excessowych, kryminalnych, potocznych y prywatnych inkorporuemy y w nich forum naznaczamy. Za czym

wolno żydom wszelakie rzeczy brać w zastawę y one kupować, wyiowszy kościelnych, krwawych y mokrych, konformując się do listu przywileiu najiasniejszego Alexandra Witolda, iż żyd przysiądz powinien super ignorantiam, ieżeli rzeczy wzięte gwałtem, alboi kradzione, a po przysiędze samą iściznę z kwotą należytą płacić powinien. Co się dotyczy świadectwa, na które żydów ma bydź takowe, że dwóch chrześcian, a ieden żyd mają świadczyć. Nakoniec chcąc aby za szczęśliwego panowania naszego wszyscy poddani nasi żydzi w. x. Lit. mieszkający ze swoich praw, swobód y wolności cieszyli się, wyżey wspomniany ś. p. króla imci confirmationis przywilej osobliwą łaską y powagą naszą królewską we wszystkich onego punktach, paragrafach, kontentach, artykułach, przydatkach, kondycyach y klausulach stwierdzamy, znacniamy y ratyfikuiemy y przy zupełney mocy y spokojnym praw, swobod y wolności używaniu przerwczonych żydów, w miastach y miasteczkach w w. x. Lit. będących y mieszkających, wiecznemi czasy cale y nienaruszenie zachowuiemy. Co do wiadomości w Bogu ww. iaśnie ww. biskupom, wojewodom, marszałkom y sędziom głównym trybunalskim, starostom, ich podstarościm y substitutom, urzędem ziemskim y grodzkim y innym w miastach, miasteczkach naszych duchownych y świeckich przełożonym przywodząc, żądamy y mieć chcemy, aby żydom, poddanym naszym w w. x. Lit. mieszkaiącym, w ich prawach, wolnościach y swobodach, wyżey specyfikowanych żadna y najmniejsza przeszkoda y bezprawia nie działy y we wszystkim podług dawnych zwyczajów byli zachowani. Na co dla lepszej wiary ręką się naszą podpisawszy pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w

Krakowie, na seymie walnym szczęśliwey koronacyi naszey dnia trzeciego miesiąca Apryla roku Pańskiego MDCLXXVI panowania naszego iednastego roku. Jan trzeci król; Michał Drucki Sokoliński—pisarz w. x. Lit.

My tedy August drugi, król, za przyczyną pp. rad y urzędników naszych zadwornych takowe przywileia, rescripta wyżey inserowane, całe, zupełne, ni w czym nienaruszone y żadney wątpliwości w sobie nie mające, tudzież prawa, wolności, swobody y zwyczaje w nich wyrażone żydom w. x. Lit., w miastach y miasteczkach mieszkającym, od najsławniejszych ś. p. królów polskich y wielkich książąt Litewskich nadane, pozwolone y utwierdzone z słusznością y prawem spolitym zgodliwe we wszystkich punktach kondycyach, klauzulach y paragrafach, approbować y utwierdzić umyśliłiśmy, iakoż tym listem, przywileiem naszym autoritate nostra regia approbuujemy, reassumujemy, roborujemy, stwierdzamy, zmocniamy, żeby u każdego sądu y prawa za ważne y prawne przyjmowane y przy zupełney mocy zachowane były, mieć chcemy y deklarujemy na wszystkich przyszłe wieczne czasy. Y na tośmy

dali ten nasz list przywilej z podpisem ręki naszey y pieczęcią w. x. Lit. Dan w Warszawie dnia dziesiątego miesiąca Februarij roku Pańskiego MDCCXX, panowania naszego XXIV roku.

U tey konfirmacyi wszystkich praw y przywilejów przy pieczęci w. x. Lit. wiszącej podpis najsławniejszego króla im p. n. m. temi wyrażony słowy: Augustus rex. Na tym że przywileju subskrypcya takowa: Confirmacya praw y przywilejów in universum wszystkich żydów w. x. Lit. Suscepta his verbis: Cancellariatu celsissimi et illustrissimi principis Michaelis Serwatii Koributi in Wiszniowice ducis Wiszniowiecki—comitis in Dolsk, Dombrowica et Komarno, supremi m. d. Lit. cancellarii, principis Glinianensis, Wiłkowiscensis etc. capitanei, sigillatum, est in actis. Przy suscepcie zaś podpis takowy: Stanisław Michał Brodowski i. k. mści pieczęci w. x. Lit. sekretarz. Concordat haec confirmatio cum suis originalibus de verbo ad verbum. Która to takowa konfirmacya za podaniem oney przez wyż wyrażoną osobę do akt, jest do xiąg urzędowych grodzkich Grodzieńskich przyjęta y wpisana.

1720 г.

Изъ книги за 1720 годъ, стр. 364.

14. Универсалъ надворнаго коронаго подскарбія Оссолинскаго противъ злоупотребленій, дѣлаемыхъ Городненскимъ кагаломъ.

Коронный подскарбий и генеральный администраторъ Городненскій экономин Оссолинскій сиячъ универсаломъ поставляетъ на видъ Городненскому кагалу его злоупотребленія по разнымъ дѣламъ и требуетъ ихъ исправленія. Такъ онъ указы-

ваетъ на незаконное набраніе имъ новыхъ равниновъ, которые распорягаются во всемъ, не будучи утверждены въ своихъ должностяхъ городомъ. Онъ требуетъ устраниенія ихъ отъ должностей, такъ какъ они угнетаютъ бѣдныхъ жи-

довъ незаконными поборами. Указываетъ на жестокое осужденіе кагаломъ Швойлы Абрамовича; единственно изъ желанія противорѣчія и досажденія ему Оссолинскому въ то время, когда дѣло его не въ такой мѣрѣ преступно, чтобы наказывать его лишеніемъ чести и всего имущества, и требуетъ возвращенія обвиненному и того и другаго, подѣ страхомъ штрафа въ 2,000 битыхъ талеровъ. Указываетъ также на уклоненіе торговцовъ-жидовъ отъ пошлинъ и пред-

писывать Городненскому ловчсму привести въ извѣстность количество доходовъ впредь до разсмотрѣнія этого дѣла коммисіею. Предписываетъ также своей канцеляріи обследовать самовольное разрушеніе ратушной стѣны подѣ лавку жидомъ Зельманомъ Берковичемъ до будущаго разсмотрѣнія этого дѣла тою же генеральной коммисіею. Предписываетъ также жидкамъ содержать въ чистотѣ улицы и рынокъ вымостить камнями.

Roku tysiąc siedmsetnego dwudziestego, miesiąca Junii dwudziestego ósinego dnia.

Na urządzie i. k. mości grodzkim Grodzieńskim, przede mną Janem Kazimierzem Tymińskim—skarbnikiem y podstarościm sądowym powiatu Grodzieńskiego, od w. imé pana Hrehorego Józefa Kotowicza — łowczego w. x. Lit., starosty Grodzieńskiego ustanowionym, stanąwszy personaliter imé pan Jerzy Roszkowski—instygator ekonomii i. k. mści Grodzieńskiej, uniwersał od i. w. imé pana z Tenczyna Ossolińskiego — podskarbięgo nadwornego koronnego ekonomii i. k. mości Grodzieńskiej, Sokolskiego, Nowodworskiego, Perstuńskiego, Przełomskiego leśnictw ieneralnego administratora, o rzecz w nim y tu niżej wyrażoną do niewiernych żydów Grodzieńskich wydany, ad acta grodu Grodzieńskiego podał, w te słowa pisany:

Franciszek Maxymilian hrabia z Tenczyna na Ciechanowie Ossoliński — podskarbi nadworny koronny, Chmielnicki starosta, półkownik woysk koronnych, ekonomii i. k. mości Grodzieńskiej, Sokolskiego, Nowodworskiego, Perstuńskiego y Przełomskiego leśnictw ieneralny administrator, wszem wobec y każdemu z osobna, komu by o tym wiedzieć należało, mianowicie iednak żydom starszym y wszystkiemu ieneraliter pospółstwu synagogi Grodzieńskiej donoszę. Iż widząc

iaвне postęпки w przeciwnościach interesom prowentu skarbu i. k. mości, pana mego miłościwego, y zdradliwe dyspozycyi moiey administratorskiey wasze intencye, kiedyście y teraz bez żadnego assensu moiego y nie stosując się do dawnych zwyczajów y komissyi i. k. mości, pana mego miłościwego, rabina do kahału tutecznego przyjąć, a drugiego w Indurze lokować ważywszy się, onych chowacie y zdzierstwa ubogich ludzi, tak tutecznych żydów, w mieście i. k. mości Grodzień mieszkających, iako y innych po miasteczkach y prywatnych karczmach ekonomicznych srodze depaktując z bogacie, oni zaś za zezwoleniem waszym objąwszy rządy y dyspozycyą nad pomienionemi żydami wszelkich wynaydują sposobów do uszkodzenia prowentu skarbu i. k. mości, wymagając niesłuszne obligi od żydów ekonomicznych. Przeto z władzy moiey administratorskiey, zabiegając takowym opressyom y niesprawiedliwościom, aby bez żadney odwłoki ten rabin, który w mieście tutecznym Grodzień osadzony, był wyrugowany, mieć chcę y imieniem skarbu i. k. mości przykazuję y w tym niemnieysza was wszystkich starszych pokazała się zufałość, żeby namniey nierespektując na to, że żyd Szmóyła Abrahamowicz ciężko zadłużywszy się na domowstwo swoje tu w Grodzień, za wolą moją wystawionę, że tylko protekcyą iurydykcyi moiey administratorskiey

zaszczycał się, wy przez złość y zardrość żydowską, uformowawszy do niego iakowysć praetext, nie tylkoście go w sądach swoich bez wiadomości grodu tutecznego Grodzieńskiego niesłychanemi terminami dekretowawszy, czci y sławy odsądzili, ale na ostatek na contempt iurydykcyi moiey ze wszystkiergo substancyi zdarli y między siebie rozebrali. Przeto zważywszy w tym punkcie złość, hardość y bezpieczeństwo wasze, zniosszy się z iaśnie wielmożnym imć panem łowczym litewskim, iako starostą tutecznym Grodzieńskim, po długiergo w tym punkcie deklaracyi moiey ninieyszym uniwersałem postanowiłem y po was mieć chęć, aby pomieniony żyd Szmóyło niedwólcnie do tści, honoru y do równey ze wszystkiermi wami praeeminentii w szkole y w każdym mieyscu był przywrócony, rzeczy iego wszystkie zabrane aby zaraz w całości oddane były. Y to pod winami dwóch tysięcy talerów bitych. Ten zaś uniwersał dla ugruntowania sprawiedliwosci, aby tym prędzey y niezawodny odebrał skutek, ono sam w dzień targowy po czterech rogach miasta, iako też y w bożnicy publikować rozkazałem. Co aby z tym większą było powagą iurydykcyi i. k. mości, pana mego miłościwego, on że sam do exekucyi imć panu instygatorowi ekonomii Grodzieńskier przywieść instantanee zleciłem. A że z inquizycyi y rewizyi, z obopólney rady y postanowienia z i. w. imć panem łowczym litewskim, starostą Grodzieńskim w tymże mieście Grodzie, iako też na przedmieściach y folwarkach expediowanej pokazało się, że żydzi z kramnic y taszów swoich znaczne mają profita, cale się z nich do żadnych nie przykładają podatków; więc dogadzając woli y ordynacyi i. k. mości, pana mego miłościwego, aby ratusz w mieście tutecznym Gro-

dzie, tak dawno pustkami stojący do iako nayprędszey mógł przyiść perfekcyi, na zaczęcie y wspomozienie tey fabryki, aby te wszystkie kramy y tasze, tak murowane, iako y drewniane, proporcjonalnie przykładali się, tymże uniwersałem moim publikować rozkazałem, y pomienione kramnice, tak z ramienia mego przez imć pana instygatora ekonomicznego, iako też strony i. w. imć pana łowczego w. x. Lit., starosty Grodzieńskiergo, przez pana landwoyta, albo kto do tego wysadzony będzie, wespół otaxowane były, ad certum quantum corocznie redukowane, ex re iustitiae postanowiłem; które to certum quantum dla tym lepszego bezpieczeństwa y dla porządku fabryki ratuszney za ręce imć xiędza proboszcza Grodzieńskiego m. p., y za kwitami iego przez exekucyą zamkową wydawane być powinny. A że także z rewizyi wyżej pomienioney pokazało się, że żyd Zelman Berkowicz, kopiąc fundamenta na swoje kramnice in praeiudicium miasta ważył się y wyciąć kazał rury, które zdawnych czasów zasadzone y ufundowane dla bezpieczeństwa miasta od ognia przypadkowego, tym końcem były, aby nimi woda sprowadzona do studni bydź mogła; więc aby y ten występek y licentia tym iawniergo y dowodniergo obawiona przyszłey generalney kommissyi była, iurydykcyi moiey administratorskier serio injungitur, iakoby o początku takowych rur informowała się y iakim praetextem żyd pomieniony one ruynować ważył się, doskonałą uczyniła inquizycyą, dogadzając woli y ordynacyi i. k. mości, aby w rynku Grodzieńskim dla bezpieczeństwa całego miasta studnia iako nayporządniejsza y iako naygruntowniejsza wystawiona bydź mogła, y rynek cały Grodzieński wybrukowany. Który to uniwersał do przyszłey aprobacyi

i. k. mości, pana mego miłościwego, wydany, dla lepszej wiary, wagi y pewności, tym czasem ręką własną podpisawszy, sygnetem moim stwierdzić rozkazalem. Dan w Grodnie, dnia dwudziestego siódmego Czerwca, roku Pańskiego tysiąc siedmsetnego dwudziestego. U tego uniwersału podpis ręki i. w. imć pana podskarbiego nadwornego koronnego, przy

pieczęci tegoż imć sygnetem przyciśnionej, tymi słowy: Franciszek Maxymilian Ossoliński—podskarbi nadworny koronny, ekonomii i. k. mości Grodzieńskiej ieneralny administrator. Który taki uniwersał, przez osobę wyż wyrażoną do akt podany, iest do xiąg grodzkich Grodzieńskich przyjęty y wpisany.

1727 г.

Изъ книги за 1727 годъ, стр. 45.

15. Жалоба Городненскихъ жидовъ шинсарей на Городненскихъ мѣщанъ о нарушеніи послѣдними условій на счетъ шинсарства.

Въ этомъ документѣ жидаы Городненскаго кагала жалуются на Городенскій магистратъ и поименованныхъ лицъ въ томъ, что эти послѣдніа, вопреки договору, заключенному между ними относительно некурения и не шинкованія водки, не только курили оню, но отказались

еще уплачивать капщизну съ корчемъ, шляжное и другія подати, чѣмъ причинили имъ—жидамъ великій ущербъ. Жидаы вслѣдствіе этого требуютъ возстановленія договора и возмѣщенія понесенныхъ ими убытковъ отъ мѣщанъ.

Roku tysiąc siedmset dwudziestego siódmego, miesiąca Januaryi dwudziestego dnia.

Na urzędzie i. k. mości grodzkim Grodzieńskim, przede mną Zygmuntem Bouffałem—podstarościm sądowym powiatu Grodzieńskiego od iaśnie oświeconego xięcia imci Michała na Klewaniu y Żukowie Czartoryskiego—podkanclerzego w. x. Lit., starosty Grodzieńskiego, ustanowionym, solennie się protestowali niewierni żydzi Faywisz Aronowicz, Aron Szewelowicz y wszyscy żydzi szynkarze Grodzieńscy na szlchetnych panów Jana Rozumowicza, Michała Kolendę, Józefa Sudana, Woyciecha Winiarza, w kamienicy w Bogu wielebnych ichmościów xx. dominikanów mieszkającego, y na szlchetną panią Lewancewiczową, w

iednostayney radzie y namowie z sobą będących, o to.

Iż co magistrat Grodzieński o szynkowanie gorzałki z żydami, Grodzieńskimi szynkarzami, dla uwolnienia się od płacenia kapszczyzny ż gorzałek szynkować rzekł się, a żydzi przyiwszy kapszczyznę, którey na ow czas piędziesiąt kop do roku płacono, szynk gorzałczany prowadzić wolni zostali; magistrat zaś Grodzieński przy takowym postanowieniu, rzekłszy się szynku gorzałczanego, zapisem osobliwym sub vadio sprawionym, więcej nieszynkować obowiązali się. A zatym naruszając swój zapis y iawnie w zaręki padając obżalowani szlchetni pp. Jan Rozumowicz, Michał Kolenda y Lewancewiczowa, od lat kilkudziesiąt, mianowi-

cie szlachetny pan Michał Kolenda w aptece szynk gorzałczany miewały, a w czopowym szeleżnym do żałużających niewiernych żydów nigdy nie przykładali się, obżałowani zaś Józef Sudan y Woyciech Winiarz od lat dwóch, ustawiczny swój szynk gorzałczany miewali, gorzałki od postronnych kupowali, y swoje mając alembiki przepędzali y szynkowali. O co gdy niewierni żydzi w roku przeszłym tysiąc siedmset dwudziestym szóstym, miesiąca Apryla dwudziestego czwartego dnia, drugi raz w tym że roku, miesiąca Julii trzydziestego dnia, trzeci raz w tym że roku, miesiąca Augusta dwódziesiątego siódmego dnia, a czwarty raz w roku terazniejszym tysiąc siedmset dwudziestym siódmym, miesiąca Januaryi dwudziestego dnia, z obżałowanymi szlachetnemi pp. burmistrzami y wyżey wyrażonemi osobami, aby zapisu swego nie naruszali y gorzałek szynkować przestali, umawiali się, za przeszłe zaś szynkowanie o zapłaćenie

kapczyzny y czopowego szeleżnego upraszali. Obżałowani, a mianowicie szlachetny p. Józef Sudan żyda Arona Szevelowicza, o czopowe szeleżne upominającego się, mało kamieniem nie przybił, y tak ustawiczne odpowiedzi y pochwałki czyniąc, szynkować nie przestają; a żałużające za obżałowanych kapczyznę in triplo ustanowioną y tak wielkie czopowe szeleżne co rok wypłacaiać do ostatniey ruiny przychodzić muszą. Zaczyn żałużające niewierni żydzi do utwierdzenia uczynionego magistratu Grodzieńskiego z żydami postanowienia, wskazania zarzą, do zapłaćenia za szynkowanie gorzałek, czopowego, szeleżnego, nigdy nieplaconego y przyłożenia się do kapczyzny tych że szynków, do nagrodzenia szkod, expens prawnych y o to wszystko, co czasu prawa przełożono y dowiedziono będzie, dali tę protestacyą salva oney melioratione do xiąg urzędowych zapisać. Co iest zapisano.

1727 г.

Изъ книги за 1727 годъ, стр. 758.

16. Жалоба Городненскаго магистрата на жиждовъ Городненскаго кагала о противузаконыхъ дѣйствіяхъ послѣднихъ.

Лавники города Городны отъ имени Городенскаго кагала и всѣхъ жителей жалуются на жиждовъ Городенскихъ въ несоблюденіи послѣдними конституцій, запрещающихъ имъ занимать ся перекуличествомъ всякихъ жизненныхъ про-

дуктовъ а равно и въ препятствіи, оказываемомъ ими христіанамъ въ винокурении на свои надобности, вопреки привилегіямъ и специальнымъ по сему предмету декретамъ.

Roku tysiąc siedmsetnego dwódziesiątego siódmego, miesiąca Nowembra czter-nastego dnia.

Na urządzie i. k. mści grodzkim Gro-

dzieńskim, przede mną Antonim z Wahanowa Micutą—podstolim y podstarościem sądowym powiatu Grodzieńskiego, od iaśnie wielmożnego imć pana Michała

Józefa Massalskiego— pisarza wielkiego w. x. Lit., Grodzieńskiego, Radaszkowskiego, Berznickiego starosty, ustanowionym, żądowali y solennie się protestowali szlachetni panowie Józef Sudan— burmistrz, Felicjan Legatowicz, Woyciech Ciechlewicz— ławnicy, urzędnicy sądowi miasta i. k. mści Grodna, swoim y całego szlachetnego magistratu Grodzieńskiego, tudzież totius communitatis tegoż miasta imieniem, na niewiernych żydów Zelmana Berkowicza, Judę Burdę, Borucha Berkowicza, Faywisza Aro-nowicza, Kochmana Izakowicza y całą synagogę kahału Grodzieńskiego o to:

Iż obżałowani niewierni żydzi, tak star-si, iako y wszystkie pospólstwo kahału Grodzieńskiego, iako zwykli prawem popo-litym y konstytucyami seymowemi post-ponować y onych nigdy nie obserwować, tak też in simili przywilejami i. k. mści, miastu Grodnowi in perpetuum nadanemi y dekretami i. k. mści kommissarskimi, tot constitutionibus obwarowanemi post-ponendo, przeciwko prawom postępować nie przestają. Jakoż w roku tymże ty-siąc siedmsetnym dwódziesiątym siódmym, nie respektując nie tylko na przywileja nayaśniejszych królów ichmościów y dekreta i. k. mści kommissarskie, con-stitucyami obwarowane, lecz y na de-kret oczewisty i. k. mści kommissarski posledniejszy w roku tymże ty-siąc siedmsetnym dwódziesiątym siódmym, miesiąca Oktobra dwódziesiątego ósmego dnia, fero-wany, śmieli y wazyli się podczas dni targowych przed godziną dziewiątą, cze-go przywileia vetant, uprzedzając miesz-czan Grodzieńskich, żywnością ante tem-

pus za miasto wychodzić, ryby y inne victualia przekupować, w mieście i. k. mści Grodzie nie dopuszczając mieszcz-anom wprzód kupować zboża, różne tak na swoją potrzebę, iako y na spław wodny, na wiciny y wszelkie victualia zakupować y przeszkody w różnych komer-cyach mieszczanom Grodzieńskim czy-nić, piw, gorzałek na swoją potrzebę y na wyszynk robić zabraniać, przez co mieszczanie Grodzieńscy, lubo privilegiis gaudent, z okazji obżałowanych wiecz-nie podupadli y powstać nie mogą, a przez to całe miasto, kędy domicillia consi-liorum zawsze odprawują się, in ruinam poszło. A zatym przywileia, dekreta kom-missarskie, konstytucyami obwarowane y posledniejszy oczewisty dekret i. k. mści commissarski, datą supra specyfiko-wany, naruszali et in virtute onego w poeny y winy popadli. Za czym żądują-ce delatores, chcąc z obżałowanemi nie-wiernymi żydami y całą synagogą kaha-łu Grodzieńskiego in ubiquinario iudicio prawem czynić y tego wszystkiego, co jest superius wyrażono, przez kontrower-syą ichmościów pp. patronów dowodząc, rekwirować, co się pokaże w przywile-iach y dekretach i. k. mści kommissar-skich, do pokarania poenami prawnymi za naruszenie przywileiów, dekretów i. k. mści kommissarskich, do nagrodzenia strat y expens prawnych y tego wszyst-kiego, co żądujące delatores noviter ex-pendować będą, dali tę swą solenną pro-testacyą, zachowawszy oney salvam et integram meliorationem, do xiąg grodz-kich zapisać. Co jest zapisano.

1730 г.

Изъ книги за 1730 годъ, стр. 700.

17. Жалоба Городненскаго магистрата на Городненскихъ жидовъ и весь кагалъ о несоблюденіи послѣдними установленнаго городского порядка и по поводу другихъ разныхъ ихъ свесовольій.

Городненскіе бурмистры, райцы, лавники и нѣкоторыя лица въ шляхты внесли въ судъ на жидовъ жалобу слѣдующаго содержанія:

Жи́ды, весьма мало обращая вниманія на посполитыя права и конституціи, поуничтожали вѣсы и мѣры, выданныя имъ изъ магистрата и позаводили свои собственные; они занимаются перекупничествомъ и портятъ цѣны, обмѣриваютъ и обвѣшиваютъ людей; назначаютъ свои цѣны на спиртные напитки и продаютъ ихъ по своей мѣрѣ; укрываютъ у себя безпаспортныхъ

людей; не уплачиваютъ городскихъ повинностей; не только не мостятъ улицъ и не чинятъ уже вымощенныхъ на городской счетъ, но грязнятъ ихъ и засориваютъ сметьемъ; христіанамъ воспрещаютъ открывать и содержать шинки; взвели на горожанъ несправедливыя денежныя претензіи; жолнеровъ отводять на постой въ домъ бурмистра; при возобновленіи ратуши позволили себѣ нападать на каменщиковъ и бросать въ нихъ кирпичами и камнями, и вообще позволяютъ себѣ дѣлать и другія подобныя безчинства.

Roku tysiąc siedmsetnego trzydziestego, miesiąca Septembra trzynastego dnia.

Na urządzie iego królewskiej mości grodzkim Grodzieńskim, przede mną Antonim z Wahanowa Micutą—podstolim y podstarościm sądowym powiatu Grodzieńskiego, od iaśnie wielmożnego imci pana Michała Józefa Massalskiego—pisarza wielkiego w. x. Lit., Grodzieńskiego, Radoszkowskiego, Berznickiego starosty ustanowionym, żalowali y solennie się protestowali, oraz reprotestowali szlachetni panowie: Jan Meyster, Wojciech Ciechlewicz—burmistrze, Michał Kolenka, Tomasz Markiewicz—rayce, Mikołaj, Michał Szarkowski—pisarz, urzędnicy sądowi miasta iego królewskiej mości Grodna, tudzież panowie Jan Kazimierz Rozumowicz y Felicyan Legatowicz, względem starszeństwa małżeńskiego, a pani Ewa Legatowiczowa y Barbara Łaskiewiczówna, iako aktorki, na niewiernych żydów Grodzieńskich—Zelmana Berkowicza, Fawisza Aronowicza, Aryę Ja-

kubowicza, Wigdera Markowicza, Berka Meierowicza, Ieka Sapsaiewicza y cały kahał synagogi Grodzieńskiej, mieniając do zaczętego procederu prawnego o rzecz w żalobach antierius zaszłych specyfikowaną, oraz do poparcia dekretów sądu iego królewskiej mości zadwornego assessorского w. x. Lit. w roku tysiąc siedmsetnym dwudziestym, tysiąc siedmsetnym dwudziestym wtorym y tysiąc siedmsetnym dwudziestym szóstym, tak z aktoratu obżałowanych żydów z magistratem iego królewskiej mości Grodzieńskim, iako też reciproce z aktoratu szlachetnego magistratu Grodzieńskiego z obżałowanemi niewiernemi żydami kahału Grodzieńskiego po wyszłych dylacyach, łączonych aktoratach y żalobach ferowanych, a zatym po zaszłej iuż litispencyi o akcyce recenter popeđnione y o pretensye nowe, mieniając o to:

Iż obżałowani niewierni żydzi, lekce sobie ważąc prawo pospolite y konstytucyje seymowe, miary, miednicę, wagi,

Łokcie sprawiedliwe, które szlachetny magistrat Grodzieński z zwierzchności iego królewskiej mości, a z władze urzędu swego postanowił, niszczą, a miarami swemi, nad miary mieyskie większemi, z krzywdą ludzką, zboża pokątnie mierzą; skupowaniem różnego zboża y wszelkiej żywności przed godziną dziewiątą chrześcian uprzedzają, cenę większą podwyższają y drożą, targi ustawicznie psują, w prowencie mieskim, który in mundiciem miasta obrać się powinien, pokątnym mierzeniem zboż, uszczerbek wielki czynią; wagami niesprawiedliwemi towary korzenne y inne ważą, łokcie sprawiedliwe, które od magistratu niewiernym żydom obżałowanym, kupiectwem bawiącym się, pod pieczęciami do kramów rozdane były, dla skąpszey miary pourzynali y temi fałszywemi towary różne mierzą y na one przedają, ludzie oszukiwają; deinde gdy magistrat iego królewskiej mości Grodzieński podług ceny zboża cenę likworów, wszelkich (y aby do tych że likworów miary sprawiedliwe były) postanowi y w mieście obwołać każe, obżałowani niewierni żydzi, idąc uporem swoją cenę y miary podług woli swey ustanowiają y iak chcą, tak według upodobania swego przedają, ludzi różnych do miasta przy chorych bez spowiedzi urzędowej, prywatnym sposobem do siebie przyjmują y onych dla wygody swey pokomorno chowają; czeladź chrześciańską, (co ażeby u chrześcian nie służyli) większym naymem do siebie przenajmują, który prawo pospolite obżałowanym chować zakazuje y konstytucye seymowe zabraniają; czynszówani składek od niemałego czasu zaległych z placów mieskich do miasta nie oddają, y daley płacić nie chcą; bruków przed kramami, domami swemi nie dają, starych bruków nie naprawują, ulice, kosz-

tem miasta brukowane, gnoiami y śmieciem zarzucają, błota zawsze przymnażają, a sprzątnąć nigdy nie chcą; handłów y szynków chrześcianom mieć zabraniają, dwie części nieiakichści expens y innych ciężarów swych, które do miasta non regulantur, na miasto zwalają y do onych niesłusznie pociągac chcą, nie respektując na prawa, konstytucyę y wolności miasta, żołnierzów na domy burmistrzowskie naprawują, nawet gdy w roku terazniejszym tysiąc siedmset trzydziestym żałujące przed seymem circa erectionem ratusza początek uczynili, we śródku kramów, tyłem do ratusza przybudowanych, rysztowanie dawać y stary zepsowany mur mularzom zbiać kazali, obżałowani niewierni żydzi nie dopuszczając, kamieniami, cegłami na mularzów ciskali, od roboty odpędzali; na który hałas gdy szlachetny pan Woyciech Ciechlewicz—burmistrz iego królewskiej mości Grodzieński nadszedł, żałującego burmistrza tumultem ostąpiwszy o śmierć przyprawić usiłowali, ledwo ciż mularze przypadłszy obronili; sami we wszystkim będąc winni, żałujących nie zgoła niewinnych na iedną szczególnie wexę, czego nigdy w samey rzeczy nie było y dowiesć nie mogą, pomówną swą żałobą calumniose opisali, owo zgoła cała żałoba żałujących napaśna, niesprawiedliwa. Zaczym żałujące, chcąc z obżałowanemi niewiernemi żydami tak o praetensye w pierwszej żałobie y zaszłym procederze prawnym, iako też w pośledniejszey specificie wyrażone inforo fori prawem czynić y tego wszystkiego, co w pierwszej y pośledniejszey żałobie iest expressum, przez kontrowersyą ichmość pp. patronów dowodząc, requirować, do położenia zapisów, kontraktów y wszystkich dokumentów in praeiudicium praw, przywilejów,

od nayiaśnieyszych antecessorów królów ichmościów y od teraznieyszego imci miastu nadanych, a na zgubę miasta całego doło et fraude otrzymanych, y do skassowania onych wespół z żałobami calumniose opisanemi y całym procederem prawnym do zapłacenia czynszów, składek za wszystkie lata aż do tego czasu, do wskazania poen, win prawnych za naruszenie praw, przywilejów od funduszu miasta magistratowi Grodzieńskiemu nadanych y za uczyniony tumult grożąc na zabicie żałującego bur-

mistrza, a za niepłacenie quotannis czynszów, składek y za wszystkie praetensye w żałobach wyrażone, do przysądzenia kramów wszystkich, do uwolnienia od niesłuszney wexy y do nagrodzenia szkody, strat, antea et noviter poniesionych y expens prawnych, dali ten swój solenny proces, oraz y reproces, zachowawszy sobie salvam et integram tey żałoby meliorationem, ieżeli tego potrzeba będzie ukazywała, do xiąg miejskich powiatu Grodzieńskiego zapisać. Co iest zapisano.

1730 г.

Изъ книги за 1730 годъ, стр. 831.

18. Охранный листъ короля Августа II, данныйъ Городненскимъ жидамъ въ обезпеченіе ихъ отъ претенсій Городненскаго магистрата.

Король Августъ II-й, по жалобѣ Городненскихъ жидовъ на Городненскій магистратъ, симъ универсаломъ предписываетъ Городненскимъ бурмистрамъ и райцамъ не дѣлать Городненскимъ жидамъ никакихъ обидъ впредь до окончанія ихъ дѣлъ

слѣдственнымъ порядкомъ. Изъ универсала этого видно, что жиды приписывали магистрату такія же насилія и обиды, какія въ свою очередь приписывалъ имъ магистратъ въ жалобѣ, поданной Городненскому городскому суду.

Roku Pańskiego tysiąc siedmsetnego trzydziestego, miesiąca Nowembra czter-nastego dnia.

Na urządzie i. k. mści grodzkim Grodzieńskim, przede mną Antonim z Wahanowa Micutą—podstolim y podstarościm sądowym powiatu Grodzieńskiego, od iaśnie wielmożnego imci pana Michała Józefa Masalskiego—pisarza w. x. Lit., Grodzieńskiego, Radoszkowskiego, Berznickiego etc. starosty ustanowionym, stanowszy personaliter niewierny żyd Mowsza Eufrajmowicz—sendyk kahału Grodzieńskiego, list zaręczny, kahałowi Grodzieńskiemu służący, na rzecz w nim

y tu niżej wyrażoną, ad acta grodu Grodzieńskiego подаѣ, który de verbo ad verbum do xiąg wpisuiąc tak się w sobie ma:

August wtóry z Bożey łaski król polski etc. Wszem w obec y każdemu z osobna, komu o tym wiedzieć należy. Doniesiona nam iest od żydów starszych kahału Grodzieńskiego querimonia, iż szlachetny Jan Meyster, Woyciech Ciechlewicz—burmistrze, Michał Kolenda, Thomasz Markiewicz—raycy, Michał Szarkowski—pisarz y cały magistrat Grodzieński zostaiąc in lite w sądach nadszych zadwornych assessorskich w. x.

Lit. z kahałem Grodzieńskim, mimo zaszłą litispendecyą nie czekając rozprawy, która in ultimo gradu iuris zostaje, et ad futurum iuris iest odłożona rozprawa, różne violencye czynić ważyście się, a mianowicie restawrując ratusz w mieście naszym Grodnie, na kromach rynsztowanie stawić, gruz na też kromy rzucać y kromy ruynować mimo uczynione postanowienia, przywilejami approbowane, gorzałki szynkować y inne różne praeiudicia ważyście się y nieznosnie aggravuiecie. Których żydów kahału Grodzieńskiego wziawszy w naszą protekcyą, listem tym zaręcznym upominamy, ażebyście, wierność waszą, mieszczenie Grodzieńscy, wiodąc z kahałem prawo, przywilejów, reskrypta, dekretów zaszłych ni wczym nie naruszali, krom onych ruynować, gorzałek, których osobliwemi zapisami swemi zrzekliście się, szynkować y aż do rozprawy prawney żadnego

praeiudicium kahałowi Grodzieńskiemu czynić nie ważyliście się, ale w pokoiu ad ultimam decisionis sententiam zachowali się, pod zaręką tysiąca kop groszy litewskich, która zaręka in casu contraventionis irremissibiliter per medietatem parti et iudicio cedere ma. Y na to wydając ten nasz zaręczny upominalny list ręką naszą podpisaliśmy. Datum w Grodnie, roku tysiąc siedmsetnego trzydziestego miesiąca Oktobra dwódziesiątego dnia, panowania naszego trzydziestego czwartego roku. U tego listu zaręcznego przy pieczęci w. w. x. Lit. podpis ręki temi słowy: Michał xiążę Wiszniowiecki—kanclerz w. w. x. Lit. y generalny woysk regimentarz. Pod pieczęcią notacya temi słowy: Władysław Domański—i. k. mści pieczęci w. w. x. Lit. sekretarz. Który to list zaręczny przez osobę w wierzchu mianowaną iest do xiąg wpisany.

1732 г.

Изъ книги за 1732 годъ, стр. 160.

19. Жалоба Городненскихъ жидовъ на Городненскій магистратъ, о томъ, что онъ позволяеть христіанамъ продажу водки.

Городненскіе жидаы указываютъ, что вслѣдствіе конкуренціи по части корчемства и шинкарства между христіанами и жидами, тѣ и другіе вошли между собой въ сдѣлку, на основаніи которой христіане и отказались на будущее время заниматься виноторговлей. Ихъ обоюдный угодливый листъ былъ подтвержденъ даже королями.

Но такъ какъ въ настоящее время христіане опять стали продавать водку, не смотря на протестъ кагала, угодливый листъ и привилегіи королей по сему дѣлу,— то жидаы требуютъ воспрещенія христіанамъ шинковать и удовлетворенія за проторы и убытки.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego wtórego, miesiąca Marca siedmnastego dnia.

Na urządzie i. k. mości Grodzieńskim, przede mną Antonim z Wahanowa Mi-

cutą—podstolim y podstarościm sądowym powiatu Grodzieńskiego, od i. w. imci pana Michała Massalskiego—pisarza w. x. Lit., Grodzieńskiego, Radoszkowskiego, Berznickiego etc. starosty, ustanowionym,

solemnie się protestowali żydzi kontrahenci czopowego—szelężnego miasta Grodna, swoim y wszystkich żydów—szynkarzów Grodzieńskich imieniem, na szlachetny magistrat Grodzieński, a mianowicie: na szlachetnych panów Michała Kolęde, Józefa Sudana, Felicjana Legatowicza y innych, mimo dawne convencye żydów kahału Grodzieńskiego wódkę szynkującym, o to:

Iż co antecessorowie ichmość szlachetni burmistrzowie, raycy, ławnicy y cały magistrat, zrzekłszy się szynku gorzałczanego, z żydami kahału Grodzieńskiego convencye uczynili y od zaszyłych convencyi trunków gorzałczanych, sub radiis circumscriptis, in conventionibus expressis, szynkować nie mieli y nie szynkowali. Które convencye najasnieysi regnanci Korony polskiej kilka przywilejów, żydom danemi, aprobowali. Imimo tedy zaszyłe convencye y tot privilejiis aprobacye, obżałowany magistrat Grodzieński, naruszając zapisy antecessorów swoich et postponendo przywileje i. k. mości, gorzałki szynkować zaczęli, o co z kahałem y wszystkimi żydami kahału Grodzieńskiego, takż o inne pretensye różne, w sądach i. k. mości zadwornych assessorskich litispendencya zaszyła, y po wyszyłych dylacyach commissie naznaczone y w Grodnie expedyowane były, przez które gdy strony suum nie mogły sortire effectum, iterum sprawę przed sąd i. k. mości żądworny assessorski strony inchoaverunt, kędy po uczynionych aktoratach y zaszyłych dylacyach listem zaręcznym upominalnym, a żeby magistrat Grodzieński w szynkowaniu liquorów, a żeby gorzałczanych przeszkody

żydom nieczynił y żaden z chrześcjan w mieście Grodnie gorzałek nie szynkował, iniunctum. Jakoż ten list zaręczny upominalny niewierni żydzi otrzymawszy propter scientiam officiose magistratowi Grodzieńskiemu w roku przeszłym tysiąc siedmsetnym trzydziestym, miesiącá Decembra wtórego dnia, podali. Obżałowany szlachetny magistrat Grodzieński, a precipue szlachetni panowie, Michał Kolenada, mając aptekę, a Józef Sudan in vicinitate dom w samym rynku, Felicyan Legatowicz kramki przy kramkach żydowskich, nie tylko podczas seymu, ale też y po podanym liście zaręcznym ustawiczny szynk gorzałczany, bez żadnego consensu żydów Grodzieńskich, ultro per potentiam, mieli, convencye, prawa przywileja i. k. mości y wydany list zaręczny naruszili, w zaręki y peny prawne przywiedli, nietylko pożytków żydom uieli, lecz do niemałych szkod, expens prawnych przywiedli. Zaczym żađujące niewierni żydzi do utwierdzenia zaszyłej między magistratem a niewiernymi żydami convencyi, et intuitu oney praw, przywilejów i. k. mości, żydom nadanych, tudzież listu zaręcznego upominalnego, vigore których praw do skasowania szynków chrześcianskich gorzałczanych, a za gwałtowne w takowe szynki wdzieranie się et per potentiam szynkowania do wskazania zarąk y poen, w convencyi wyrażonych, z listem zaręcznym założonych, do restitucyey za uięte pożytki żydom szkody y zapłacenie expens prawnych, takż o to wszystko, co czasu prawa przełożono y dowiedziono będzie, salva tey żałoby melioratione, do xiąg urzędowych przyjęty y wpisany.

1736 г.

Изъ книги за 1737 годъ, стр. 32.

20. Жалоба Волевоыйскихъ жидовъ, поданная гетману в. кн. Литовскаго.

Въ этой жалобѣ жида жалуются на свою бѣдность и просятъ гетмана:

- 1) снять у нихъ со счетовъ 1,200 тынфовъ, взятыхъ у нихъ конфедератскимъ маршалкомъ;
- 2) уволить отъ взноса 500 тынфовъ сухой аренды, назначенной комиссаромъ гетмана;
- 3) прогнать со службы ихъ намѣтника Дановскаго;
- 4) принять во вниманіе ихъ ежегодные убыт-

ки въ 250 зл. за загнанныхъ жолнерами лошадей, которыхъ они поставляютъ въ теченіи 20 лѣтъ;

- 5) запретить плебану Волковыйскому держать безпошлинно 2 корчмы и не допускать христіанъ въ жидовскіе шинки;
- 6) уволить ихъ отъ дорожныхъ повинностей, починки мельницъ и плотовъ, принадлежащихъ двору.

За исполненіе всего этого жида обѣщаютъ молить Бога за здоровье гетмана.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego siódmego, miesiąca Januaryi dwunastego dnia.

Na urządzie i. k. mści grodzkim Grodzieńskim, przede mną Antonim z Wahanowa Micutą — podstolim y podstarościm sądowym powiatu Grodzieńskiego, od i. w i. p. Michała Józefa Massalskiego — pisarza w. x. Lit., Grodzieńskiego, Radoszkowskiego, Berznickiego etc. starosty ustanowionym, stanowszy personalliter żyd Isel Izakowicz — obywatel miasta Wilkowyskiego, suplikę pokornę na rzecz w niey y tu niżej wyrażoną ad acta grodu Grodzieńskiego podał de tenore tali:

J. o. i. w. mści xiąże hetmanie w. w. x. Lit. woiewoda Wileński panie a panie nasz miłościwy! Przy upadnieniu do stóp pańskich waszey x-cey mści pana naszego miłościwego, z tą naszą pokorną supliką, w naszym podupadku, uciekamy się. Chciey wasza x-cia mość weyrzeć sercem miłościwym na nasze ruinę wielką, a po tey ruinie głód, a po głodzie teraz nieznosna drożyna, gdyż nieznosną krzyw-

dę uczuł od ruiny różnymi przechodami zgubieni iesteśmy przez nieznosne wszelkie podatki; więc punktami podaiąc żebrzemy finalney decyzyi y od i. miłościwego pana y dobrodzieia.

1-mo Maiąc deklaracją w Wilnie, podczas wiazdu na woiewódstwo Wileńskie, z podpisem ręki xiążćciey miłości pani y dobrodzieyki naszej, na depactacją, to jest, na tyńfów 1,200, co tę summę i. p. woiewoda Witepski, podczas marszałkowstwa konfederackiego, odebrał.

2-do. Imć p. Szawaniowski, będąc u nas kommisarzem od i. o. x-cia p. miłościwego y dobrodzieia, włożył na nas aukcyi suchey arendy tyńfów 500, co my w takim czasie y razie nie możemy żadnym sposobem wytrzymać.

3-tio. Za dekretem w. m. Muśnickiego, kommisarza, przeciw namiesnika naszego p. Danowskiego, za dekretem w. imci p. Maszyńskiego kommisarza tenże p. Danowski, przebieglec, nie chce żadnym zposobem wykonać dekretu, przez co my mizeracy rozeydziemy się, bo nie wytrzymamy takiey biedy.

4-to Chorągiew Petyhorska x. p. wojewody Krakowskiego, iuż lat 20 iak stoi, w niwecz nas obróciła, konie na potrzeby swoje brali y pozaieżdżali, y tak na tą chorągiew w tym roku spendowaliśmy na zł. 250, a rachuiąc na każdy rok od 20 lat, co nas kosztuie?

5-to. X. pleban Wołkowyski ma dwie karczmy w Wilkowysku, czopowego nie daie, przez niego wielka przeszkoda mamy, co przed tym tego nie bywało; karczma tylko iedna była y od tej czopowe powinien płacić, wesela chrześciańskiego do żadnego domu nie przypuszczą żydowskiego.

6-to. Do młynów y grobel y innych robot dworskich przywilegia y prawa naszego, do wszystkiego nas pociągają; przez to tegy niemożemy utrzymać czeladzi, żebrzemy w tym ratunku w naszej mizeryi y ruinie, gdyż my Pana Boga codziennie prosimy y obliguiemy

się do zgonu życia iako mizeracy i. o. x-cia imci m-ściwego p. a p. dobrodzieia naszego nayniżsi podnożkowie żydzi kahału Wilkowyskiego.

Akceptacya tey supliki temi wyrażona słowy: ta suplika kahału Wilkowyskiego ma na wszystkie punkta zupełną rezolucyę w liście do imć p. Muśnickiego — obersztylemanta i. k. mści, kommisarza naszego, wyrażoną, którey aby się kahał Wilkowyski mocno trzymał, mieć chcę y zalecam. Dan w Wiśniewcu dnia czwartego Grudnia tysiąc siedmset trzydziestego szóstego roku.

U tey acceptacyi podpis przy pieczęci na laku wyciśniętey temi wyrażony słowy: i. xiężna Wiszniewiecka — wojewodzina Wileńska, hetmanowa wielka w. x. Lit. Która to suplika wespół z acceptacyą, za podaniem w niey przez wyż pisane osoby do akt, iest do xiąg urzędowych przyjeta y wpisana.

1733 г.

Изъ книги за 1733—1735 годы, стр. 313.

21. Жалоба Городенскихъ христiанъ шинзарей на жидовъ контрагентовъ о томъ, что они насильственнымъ образомъ взимають съ христiанъ больше, нежели сколько слѣдуетъ чоповаго шеляжнаго.

Христiане, имѣющіе *ливкору* (занимающіеся винодѣліемъ), внесли въ гродскій судъ жалобу на контрагентовъ — жидовъ, стражниковъ — жидовъ и писарей — жидовъ въ томъ, что они позволяютъ себѣ дѣлать разныя несправедливости христiанамъ, какъ то: не обращаютъ вниманія на постановленія, узаконяющія взимать за право на винодѣліе по 8 злотыхъ и взыскивають съ каждымъ годомъ все болѣе и болѣе; за право варенія пива тоже взыскивають болѣе положеннаго по закону и взимають еще съ каж-

даго христiанина по 10 шестаковъ; а чтобы христiане не могли на нихъ жаловаться, не выдають имъ квитанцій въ полученіи, а отмѣчаютъ только жидовскимъ письмомъ въ своихъ незаконныхъ, поддѣльныхъ жидовскихъ книгахъ, и на основаніи ихъ подвергаютъ христiанъ взысканіямъ, даже дѣлають нападенія, чему слѣдуютъ доказательства.

Вслѣдствіе этого христiане просятъ, чтобы контрагенты и писарь были назначены изъ христiанъ, а жиды оставлены были только на долж-

ности стражника и то на половину съ христианами; чтобы угнетатели подвержены были суду и взысканію съ нихъ и перебранныхъ денегъ и

пограбленныхъ вещей во время производимыхъ ими христианамъ насилій.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego trzeciego, miesiąca Maia trzynastego dnia.

Przed aktami grodzkimi powiatu Grodzieńskiego, stanawszy oczewisto pp. Franciszek Wiszniewski, Felician Legatowicz, Jerzy Pecernik, Dawid Hartwich, Ludwik Woroniec, Jan Zieziulewski y pani Jakóbowa Luwancewiczowa— wdowa, chrześciance w mieście Grodnie szynki pewne, oraz niektórzy chrześciance liquory miodowe y gorzałczane mające, żałowali y solennie się protestowali na niewiernych żydów Grodzieńskich Meiera Jowzelowicza, Mowszę Aronowicza, Feska Jozefowicza, Jodrysa Samsonowicza, Izaię Izakowicza, Leybę Zelmanowicza— kontrahentów czyli sukkoletorów czopowego szeląznego, Abrama Izakowicza— pisarza, Szmóyłę Jozefowicza, Abrama Moyżeszowicza— strażnika, o to:

Iż obżałowani niewierni żydzi kontrahenci czyli sukkoletorowie, iako zwykli dekreta ferowane, prawa y konstytucye postanowione łamać y swemi wykrętnemi sposobami postępować, tak y teraz tymże zwyczajem postępują, dekretami oczewistemi in antecessum ferowanemi, to iest sądów fiskalnych, grodzkich y sądu trybunału skarbowego w. x. Lit., któremi chrześcianom od każdego robienia piwa po złł. ośmiu płacić iniunctum, y cokolwiek konstytuciami postanowiono y obwarowano iest, tego cale nie obserwują, uporem swym na chrześcian gravaminose następują, respektem długów swoich per plus offerentiam aukcyą szeląznego corocznie podnoszą, za kontrahencyi czyli za sukkoletoryi swojey y nad dekreta, konstytucye seymowe do

płacenia szeląznego po tyńfów dziesięciu od każdego robienia piwa chrześcian niesłusznie pociągają, insuper szostaków dziesięć od każdego chrześcianina za każdym robieniem piwa co rok wymagają y przebierają; aby chrześciance dowodu na obżałowanych żadnego nie mieli, kwitów nigdy nie dają, tylko w registra swoje żydowskie napaśnie, fałszywie, hebrayskim pismem zapisują y za onemi, względem długów swoich, chrześcian nad słusność zdzierają, egzekucyami ciężkimi agrawują, przymuszają do płacenia napaści narzuconey, grabią a innych do detencyey pod wartę biorą, iakoż żałującemu panu Franciszku Wiśniewskiemu w roku tysiąc siedmsetnym trzydziestym pierwszym, in absentia samego nasławszy na dom żydów strażników z żołnierską egzekucją czarkę srebrną valoris tyńfów sześć, pistolety kosztujące talarów sześć, za napasne narzucone szelązne gwałtownie zagrabili y po te czasy u siebie trzymają; tegoż czasu pana Legatowicza subordynowanym strażnikiem y żołnierzom do detencyi wzięść kazali, y pod wartą póty trzymali, aż kartę żałujący w domu obżałowanego Meiera Jowzelowicza za kontrahencyi czyli sukkoletoryi iego na złłch dziewiętnaście napaścią narzucone dać musiał; obżałowanym kontrahentom od trzech likworów mającym, to iest, miodu, gorzałki y piwa, iakoby od każdego z obżałowanych na rok po tysiącu złłch naymniey płacić należało y coby do skarbu sześć tysięcy złotych przez rok intraty w sześciu od siebie przyczynić mieli, samych siebie od płacenia szeląznego excypują y bliskich kollegatów swoich

приватно охраняіа, чзопового шезлазнього до шкарбу од троіаких лікворів з покровіенством швым нігды не плаа, пісарзові швему з тегоз самое здзіерства злтч чзырста шезнашіе, а стразніком по злотых двіеціе до року плаа, през со шкарбові велікі усщербек чзына, длугі швоіе зациагніоне на хрщесціан под pretextem шезлазнього напасным шпособем нарзуцаіа, ы чzym дaley, tym вiecey задлузая ші; корочніе для зніесенія длугов швых до контрахенці, alias сукколєкторї нїешлзснне вбіаіа ші, ы аукця велікша завшзе на згубу хрщесціан поднашаіа. Зачzym залуіаце хрщесціане, чхаце о то вшытко з обзлаванемї жыдамї в сядах кaptуовых правем чзыні, контрахенціа луб сукколєкторїа жыдовскя з пісарством ы стразніковством жыдовскім зніесі, а одтяд до канцеларї гродзкіеы Гродзїенскїеы ы сукколєктора уфундованого католїка іедного, vigore давнего постановенїа, од каждего робенїа піва ы інных лікворів внаша, нїеналежытых над слзсносћ прєборів, oraz ы страт ы expens правных, а затым poen, vin, de iure шціагаіающы ші, за нарущенїе декретів ы констытуці, ы тего вшыст-

кого, со чзасу продукту справы шезрzey доведзїо бідзе реквірова, до компортанці ante omnia декретів ы до approbаци оных, до забронїенїа в далшы чзас контрахенці ы сукколєкторї обзлаваным ы до зніесенїа оней, до уфундованїа сукколєктора з хрщесціан ы стразніка іедного хрщесціанїна, а другіею жыда, до рестытуці чзаркі сребрнеы ы пістолетів, за напасне нарзуcone шезелзне залуіацему пану Вішнєвскїему, през субордынваных з екєкуцяю жошнерскя стразніков жыдов in absentia самое violenter забраных, et in casu non restitutionis до заплаченїа за чзаркє сребрня тынфів шезціу, а за пістоле-ты таларів бıтых шезціу, до компортанці ы вроченїа вymoжонєы од пана Legatowicza на злтч дзїевїеннашіе карты, а занїекомпортванїем ы неoddанїем до шкупованїа оней, до заплаченїа прєборів вшыткых, insuper над декрета очzewıste ы констытуце, за контрахенці ылі сукколєкторї швоіеы од хрщесціан прєбраных ы до нагродженїа страт ы expens правных, дали тє швя солєння протєстация з волня мелїорация, іежели тего протрєба бідзе указывала.

1734 г.

Изъ книги 1733—1735 годы, стр. 817.

22. Жалоба Мартина Счасновича на жида Янкеля Лейбовича о причиненїи ему симъ послѣднимъ оскорбленїи и убытковъ.

Нешковскїи Счасновичъ внесъ въ судъ жалобу на жидовъ Янкеля Лейбовича, его сыновей и другіхъ жидовъ въ томъ, что эти жиды, нїмѣющїе осѣдлости и занимающїеся арендой, взяли у него въ аренду фольварокъ Груду и живя въ немъ въ теченїи девяти лѣтъ, производили многочисленныя безчїнства, преступленїа и убытки.

Такъ жидъ Янкель Лейбовичъ, вступя въ аренду фольварокъ въ жидой избѣ прєдалъ сожнєнїю всѣ нахолївшїеся въ ней священныє предметы, метлой позатыралъ всѣ надпїсы съ именемъ Христа и *laudetur sanctissimum sacramentum*,*) для

*) Да будетъ хвалима св. Евхарїста.

погибели истца; выстроилъ возлѣ церкви свою жидовскую бояницу; своими и другихъ жидовъ лошадыми натравилъ въ полѣ хлѣба и сѣна приближительно на 200 золотыхъ; *отравилъ и околодовалъ его сына и билъ его нѣсколько разъ; во всякій разъ, какъ только истецъ намѣревался ѣхать къ своимъ знакомымъ или въ городъ, чтобы подать на жида жалобу, жидъ оный вступалъ съ нимъ въ мировую, притѣжалъ къ нему съ тетками и мѣшками и забиралъ въ долгъ рожь, ячмень, пшеницу и другія сѣмена; самъ же истцу никогда ничего не давалъ въ долгъ, а все на наличныя деньги;*

по этой статьѣ жидъ нанесъ ему убытковъ до 500 золотыхъ; сманиваетъ батраковъ, покупаетъ краденые вещи, самъ дѣлаетъ наѣзды, не сохраняетъ христіанскихъ праздникоу, даже св. Пасхи и Рождества Христова, и вообще дѣлаетъ разныя другія преступленія и безчинства, предусмотрѣнныя закономъ. Посему вышепомянутый Нешковскій Счасновичъ проситъ гродскій судъ поступить съ виновнымъ жидомъ по закону, взыскать съ него 1,500 золотыхъ убытку, приказать снести синагогу и удовлетворить за безчестіе его сына.

Roku tysiąc siedmsetnego trzydziestego czwartego, miesiąca Iunii dnia wtórego.

Na urządzie ikmści grodzkim Grodzieńskim, przede mną Antonim z Wahanowa Micutą—podstolim y podstarościem sądowym powiatu Grodzieńskiego, od iaśnie wielmożnego imści pana Michała Józefa Massalskiego—pisarza w. x. Lit., starosty Grodzieńskiego, ustanowionym, żałował y solennie protestował imci pan Marcin Nieszkowski Szczęsnowicz na niewiernego żyda Jankiela Leybowicza y synów iego Josia y Morycha Jankielowiczów, nigdzie osiadłości nie mających, tylko po arendach doczesnych różnie mieszkających, a teraz na Hrudzie w folwarku żałującego, arendą mieszkającym, o to na onych iawnych kryminalistów:

Iż pomieniony żyd, iak prętko y do tego folwarku Hroda na arendę zeszedł w budynku mieszkalnym, w izbie białej, gdzie sam żałujący pan Szczęsnowicz mieszkał, stały, świętości, na których mszy świętych do kilkunastu było, hostye święte, oleia święte, podczas chrztu y szlubów stawione, popalił, połamał, obrazy święte od ścian pooddzierał y gdzieby to napisane imie ś. Jezus! laudetur sanctissimum sacramentum, żyd bezbożnie miotł pościerał; na zelżywość

chrześcijańską y największą zgubę żałującego, blisko cerkwi szkołę żydowską czyli bożnicę założył, czego prawo duchowne y świeckie broni, oni, bezbożni żydzi, co subota, co święto żydowskie zebrawszy się do kilkudziesiąt, trzykroć na dzień klną chrześcijański naród, a żałującemu koźmi swemi y przyjezdźcych żydów spasuie żyto, ięczmień, owies, na niwie corocznie, przez lat dziewięć uczynił szkody na złotych dwieście; a co żałośnieysza, tenże niezbożny żyd syna żałującego, pana Ludwika Szczęsnowicza, struł y szczarował y iuż po dwakroć bił y kaleczył, okrwawił y potajemnie bez żałującego wiadomości y bez bytności w domu, gdy do kościoła odiedzie, albo do panów którego dla pisania, ów kryminalista żyd pogodzi, przeprasza y z wozami, worami y z miarą swoją iedzie do dworu żałującego y tam z świrna, z gumna y z budynku żyto, ięczmień, chmiel sam mierzy y bierze barany, gęsi, wszystko na kredyt, obiecuiąc płacić, nie płaci, żałującemu szkody w tym na złotych pięćset uczynił, a żałującemu nigdy y zagrosz nie powierzy, tylko za gotowe, idąc z cerkwi dla posiłku żałujący starzec gdy zaydzie, żyd za najwyższym imci panem Micutą—podstolim y podstarościem Grodzieńskim udaie y

новлениямъ кагалнымъ онѣ записаны за кагаломъ Берестовицкимъ; за райское яблого не требовать взносовъ, а погодовное вносить въ Мстисловской кагалъ, такъ какъ кагалъ Берестовицкій приписанъ къ нему въ тарифъ; на нарушите-

лей этого постановленія назначить штрафъ въ 10,000 копъ грошей (заругу); раввина же, въ случаѣ новыхъ интригъ съ его стороны, лишить раввинскаго достоинства.

Roku tysiąc siedmsetnego trzydziestego szóstego, miesiąca Marca dziewiętego dnia.

Na urządze i. k. mści grodzkim Grodzieńskim, przede mną Antonim z Wahanowa Micutą — podsolim y podstarościm sądowym powiatu Grodzieńskiego, stanawszy personaliter imć pan Józef Wzdulski—koniuszy dworu iw. imć pana marszałka wielkiego koronnego, dekret na rzecz w nim y tu niżej wyrażoną ad acta grodu Grodzieńskiego podał, który, za przyięciem, wpisując w księgi de verbo ad verbo, tak się w sobie ma:

Roku tysiąc siedmsetnego trzydziestego piątego, miesiąca Września siódmego dnia. Przede mną Janem Fryderykiem hrabią na Kodniu Sapieżą—kasztelanem Trockim, starostą Brzeskim, agitowała się sprawa niewiernych żydów kahału Brzostowickiego, dóbr dziedzicznych iw. imci pana Józefa Wandalina Mniszcha—marszałka koronnego, z niewiernemi żydami miasta i. k. mści Brześcia, iż mimo skrypt, od kahału Brzeskiego dany y od kahału Mścibowskiego akceptowany y osobiwą assekuracją dobrowolną potwierdzony, ważył się kahał Mścibowski, z poduszczenia rabina Brzeskiego, oderwać karczmę, alias partykularze, we wsiach Klepaczach, Lewszowszczyźnie, Burszowszczyźnie y kwaterach będące y do siebie przyłączyć, tudzież dotąd defaktacyami miasto Brzostowicę uciemiezać nie przestaie, niesłuszne podatki wkłada, pociąganiem do swych sądów wexuie, klątwy na nich wydaie y podobne czyni bezprawia, przeto przez swoich plenipo-

tentów Rafała Hauszcykowicza y Salomona Szmóyłowicza pomieniony kahał Brzostowicki uskarżał się przed sądem moim na kahał Brzeski, iż mając zwierzchność nad kahałem Mścibowskim y innemi przykahałkami do siebie należącemi, tudzież nie pamiętając na swoją kartę, miastu Brzostowickiemu daną y od Mścibowskich żydów akceptowaną y potwierdzoną, żadney w tey krzywdzie nie uczynił sprawiedliwości, do niemałych przez to szkód poczynionych stał się przyczyną, do większych agravacyi kahał Mścibowski pobudził; dla czego nayprzód przywrócenia niesłusznie oderwanych partykularzów de nomine wyżej wyrażonych domawiał się, potym nie mogąc dłużej znieść agravacyi żydów Mścibowskich, o excepcyą od iurydykcyi ich, żeby directe do kahału Brzeskiego, nad wszystkiemi innemi przy - kahałkami zwierzchności mającego, do niego podatki swoje, iako to: za iabłko rayskie y inne, prócz pogłównne, które będąc w tarryfie kahału Mścibowskiego, do niegoż importować nie wzdryga się, upraszał; z drugiey strony zaś, żydzi kahału i. k. mści Brześcia adcytowani, stanowszy przed sąd mój, przez plenipotentą swego Jzaaka Szymchowicza—sendyka Brzeskiego, tym się ekuzował, że żadney nie miał od zwyż pomienioney depaktacyi rekwizycyi od kahału Brzostowickiego, ani Mścibowskich żydów na niego podmawiał, ani też temu przeczyć, ażeby mieli należeć do iurydykcyi iego. A tak ia, starosta, widząc rzecz słuszną, z produkowanych przede mną autentycznych

dokumentów tak kahału Brzeskiego, iako y Mścibowskiego kahału danych, y dalszym zabiegaiąc depaktacyom, przywracam ninieyszym dekretem moim oczewistym starościńskim kahałowi Brzestowickiemu niesłusznie oderwane, to iest karczmy we wsiach: Klepaczach, Lewszowszczyźnie, Burszowszczyźnie y Kwatery nazwanych, aby nie do składek Mścibowskich, ale do Brzostowickich należały, tenże kahał Brzestowicki stosuiąc się do praw religii żydowskiej, które pozwalaią każdemu ukrzywdzonemu sądzić się mimo sąd ninieyszuy u większego żydowskiego excypuię od wszelkiej iurizdukcuy y subiekcuy, miasto Mścibowa, a poddaię iuryzdykcuy y kahału Brzeskiego, aby we wszelkich składekach, sprawach, podług ich zwyczaiu praktykowanych, w płaceniu za iabłko rayskie wespół z partykularzami swemi należało, krom pogłównego żydowskiego, ponieważ iest w taryfie w Mścibowskiej, zakładiąc na sprzeciwiailącą się stronę winy dzieścię tysięcy kop groszy litewskich sta-

tutowych, których połowica na zamek i. k. mści Brzeski, a druga strona ukrzywdzoney należeć ma; y ieżeliby rabin albo kahał Brzeski miał dawać potaiemnie lub iawnie iakowe reskrypta przeciwne opisowi swojemu y ninieyszemu dekretowi na stronę żydów Mścibowskich, albo iakowe intrigi, fakcye y inne przeciwięstwa czynić, tedy rabin degradacyi z funkcyi swoiey, a kahał Brzeski teyże winie statutowey wyżey wyrażoney y pod surowszą animadersyą do sądu mego starościńskiego zapozwani będą, podlegać będą; w której to sprawie oczewistey wieczne milczenie nakazuie się. Działo się w Kodniu, roku y dnia ut supra.

U tego dekretu przy pieczęci iw. imci pana Sapiehi temi wyrażono słowy podpis: Jan Sapieha—kasztelan Trocki, starosta Brzeski. Który to dekret, za podaniem onego przez wyż pisanego imci do akt, iest do ksiąg grodzkich Grodzieńskich przyięty y wpisany.

1735.

Изъ книги за 1736 г., стр. 107.

24. Подтверждение декрета Троцкого каштеляна Сапѣги, даннаго Берестовицкимъ жидамъ.

Великій канцлеръ вел. княжества Литовскаго князь Вишневецкій, вполнѣ соглашаясь съ декретомъ Троцкого каштеляна Сапѣги, по которому четыре корчмы: въ Клепачахъ, Львовщизнѣ, Бурсовщизнѣ и Кватерахъ возвращены

назадъ Берестовицкому кагалу, подтверждаетъ это постановление и требуетъ, чтобы на будущее время поголовная подать съ этихъ корчемъ не превышала 120 злотыхъ.

Roku tyśiąć siedmsetnego trzydziestego szóstego, miesiąca Marca dziewiętego dnia.

Na urzędzie i. k. mości grodzkim Grodzieńskim, przede mną Antonim z Wahanowa Micutą — podstolim y podstaro-

ścim sądowym powiatu Grodzieńskiego, comparens personaliter imć pan Józef Zdulski—koniuszy dworu i. w. imć pana marszałka wielkiego koronnego, dokument na rzecz w nim y tu niżej wyrażoną od i. o. xięcia imci Wiszniowieckiego—na ten czas bywszego kanclerza w. x. Lit. y generalnego regimentarza ad acta grodu Grodzieńskiego podał, który, za przyięciem wpisując w xięgi de verbo ad verbum, tak się w sobie ma:

Ponieważ dekret i. w. imci pana kasztelana Trockiego, starosty Brzeskiego, in fundamento ugody y postanowienia między żydami Brzostowicy Wielkiej y Mścibowskiemi uczynionego y od i. w. imci pana wojewody Wileńskiego, hetmana w. w. x. Lit., także y ode mnie samego approbowanego, nakazał y warował to, aby żydzi Brzostowicy Wielkiej y partykularze do niej należące, to jest Klepacze, Lewszczowczyzna, Burszczow-

szczyzna y Kwatery summy pogłównego co rok sto dwadzieście złotych polskich płacili, a do większego płacenia żydów Brzeskich nie byli pociągnięni, więc pomienione postanowienie w roku tysiąc siedmsetnym dwudziestym wtórym, dnia trzynastego Maia, uczynione, żydom Brzostowskim służące, in toto approbiuję y dekret i. w. imci pana kasztelana Trockiego, starosty Brzeskiego, w tym punkcie ferowany, za słuszny we wszystkim przyznaię. Datum w Warszawie, dnia dwunastego Października, roku tysiąc siedmset trzydziestego piątego. U tego dokumentu, alias approbacyi, podpis i. o. xięcia imci, przy pieczęci na laku wyciśnioney, temi wyrażony sływy: Michał xiąże Wiszniowiecki—kanclerz wielki w. x. Lit. Która to approbacya, za podaniem oney przez wyż mianowanego imci do akt, jest do xiąg urzędowych przyięta y wpisana.

1736 г.

Изъ книги за 1736 г., стр. 619.

25. Подтвердительная привилегія короля Августа III, данная Городненскому равнину Менделю Лейбовичу.

Король Августъ III подтверждаетъ привилегію своего предшественника Августа II, дарованную Городненскому равнину Менделю Лейбовичу въ обезпеченіе его имѣній и личности отъ всякихъ обязательствъ, какія только будутъ налагаемы

разными обществами и кагалами, а равно предоставляетъ ему полное право на равнина со всеми принадлежащими къ нему атрибутами, какъ въ Городненскомъ, такъ и въ другихъ кагалахъ.

Roku tysiąc siedmsetnego trzydziestego szóstego, miesiąca Augusta dwudziestego trzeciego dnia.

Na urzędzie i. k. mości grodzkim Grodzieńskim, przede mną Antonim z Wahanowa Micutą—podstolim y podstarościm sądowym powiatu Grodzieńskiego, od iaś-

nie wielmożnego imci pana Michała Masalskiego—pisarza wielkiego w. x. Lit., Grodzieńskiego, Radoszkowskiego, Berznickiego etc. starosty, ustanowionym, stanąwszy personaliter niewierny żyd Mowsza Efraimowicz—szkolnik stary kahału Grodzieńskiego, przywiley od nayiaśniey-

szego króla imci Augusta trzeciego, żydowi Mendelowi Leybowiczowi—rabinowi Grodzieńskiemu służący, na rzecz w nim y tu niżej wyrażoną ad akta grodu Grodzieńskiego podał, który, wpisując do xiąg de verbo ad verbum, tak się w sobie ma:

August trzeci, z Bożej łaski król polski etc. Oznaymujemy tym confirmationis przywileiem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tem wiedzieć należy. Iż pokładany y praesentowany przed nami był przywilej niaśniejszego ś. p. oycy naszego Augusta wtórego—regnanta polskiego, w Warszawie, dnia dwudziestego trzeciego miesiąca Lipca roku Pańskiego tysiąc siedemset trzydziestego wtórego, niewiernemu żydowi Mendelowi Leybowiczowi—rabinowi Grodzieńskiemu dany, za którym panowie rady y urzędnicy, przy boku naszym rezydujący, supplikowali, abyśmy pomieniony przywilej in omnibus punctis, paragraphis, contentis, utilitatibus et commodis zmocnili, stwierdzili y approbowali, oraz ten przywilej nasz confirmationis de tenore verborum wpisać tu rozkazali, który, słowo w słowo wpisując, tak się w sobie ma:

August wtóry, z Bożej łaski król polski etc. Oznaymujemy tym listem przywileiem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu by o tym wiedzieć należało, mianowicie urodzonym urzędnikom ziemskim, grodzkim, y innym patryotom y obywatelom powiatu Grodzieńskiego. Iż mając sobie przez panów rad y urzędników, przy boku naszym rezydujących, zaleconą niewiernego ku nam wierność żyda, imieniem Mendela Leybowicza—rabina Grodzieńskiego, którego w naszą królewskiego zwykłego respektu wzięwszy protekcją, wspólnie z małżonką y potomkami iego, tudzież ze wszy-

stkiemi dobrami teraz y napotym nabytymi, oraz z przychodzącymi procentami y pożytkami, tymże listem, przywileiem naszym, excypujemy y wyłączamy, aby do żadnego długu kahału Grodzieńskiego anterioris et posterioris temporis od nikogo bynajmniey nie był pociągany y wexowanym, tudzież do żadnych obligacyinych y wyderkaffowych zapisów, tak do suscepcyi, iako y paręki, nie tylko za Grodzieńskie, ale też za wszystkie generaliter synagogi wielkiego księstwa Litewskiego, kahały, przymuszonym bydź nie powinien. Pomienionemu zaś Mendelowi Leybowiczowi—rabinowi Grodzieńskiemu wolno będzie żydom kahału Grodzieńskiego z przykahałkami do niego należącymi zapożywać, sądzić, dekretować według praw żydowskich, penować nieposłusznych, bez żadney ni od kogo przeszkody karać. Jeżeli by zaś pomieniony rabin został obrany za rabina do inney synagogi, tedy onego przy teyże protekcyi mieć chcemy y zachowujemy, serio przykazując, aby wolny wyjazd od wszystkich kredytorów kahału Grodzieńskiego y synagog miał w drodze y gdzie się tylko obróci, a choćby chciał tenże rabin w którym mieście z przykahałków, do synagogi Grodzieńskiej regulujących się, dla spokojnego swego mieszkania rezydować y mieszkać, nie było onemu broniono, oraz wszelkie dochody przy tytule rabińskim zewsząd onemu podług zwyczajów dochodzić mają y powinni. Co wszem wobec, komu o tym wiedzieć należy, do wiadomości podaiemy y mieć chcemy, aby pomienionemu Mendelowi—rabinowi Grodzieńskiemu, iako pod protekcją naszą zostającemu, żadnego sprzeciwieństwa, krzywdy y opressyi tak sami nie czynili, iako też nikomu czynić nie dopuszczali. Uczynicie to, wierność wasza, dla łaski naszey

królewskiej y z swojej ku nam powinności. Na co, dla lepszej wiary y wagi, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia dwudziestego trzeciego miesiąca Lipca, roku Pańskiego tysiąc siedmset trzydziestego wtórego, panowania naszego trzydziestego szóstego roku. Augustus rex.

A tak my król, do pomienioney supliki łaskawie się skłoniwszy, pomieniony przywilej, insuper wyrażony, we wszystkich punktach, contentach, kondycjach, okolicznościach, clausulach, paragrafach ratyfikujemy, komprobujemy, koroborujemy y samego w naszą królewską protekcyą z żoną, dziećmi y ze wszelkimi dobytkami y nabytkiem iego bierzemy y mieć chcemy; oraz vigore pierwszego y terazniejszego confirmationis przywileju naszego wszelkie onemu dane y wyrażone punkta, też do używania in munere officii iego pozwalamy y powagę naszą królewską ztwierdzamy. Na

co, dla lepszej wiary y wagi, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia dwudziestego wtórego miesiąca Julii, roku Pańskiego tysiąc siedmsetnego trzydziestego szóstego, panowania naszego trzeciego roku.

U którego to przywileju, przy pieczęci wielkiej w. x. Lit., podpis ręki niaśniejszego króla iegomości tymi słowy: Augustus rex. Na dole notacya pod pieczęcią tymi słowy: Felix Stanisław Owsiany — i. k. mości pieczęci wielkiej w. x. Lit. sekretarz—mp. Na drugiej stronie tey pieczęci notacya tymi słowy: Cancellariatu illustrissimi et excellentissimi domini Joannis Friderici comitis in Kodeń, Czarnobyl et Dorohostaie, Sapieha supremi cancelarii m. d. Lit., Brestensis etc. capitanei, sigillatum, est in actis. Który to przywilej, za podaniem onego przez osobę wyż wyrażoną, do xiąg grodzkich Grodzieńskich, iest przyięty y wpisany.

1738 г.

Изъ книги за 1738 годъ, стр. 550.

26. Привилегія Виленскаго епископа Михайла Зеневича Мостовскимъ жидамъ на починеу синагоги и открытіе владбища.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego ósmego, miesiąca Junii dziewiątego dnia.

Na urzędzie i. k. mości grodzkim Grodzieńskim, przede mną Antonim z Wahanowa Micutą—podstolim y podstarościm sądowym powiatu Grodzieńskiego, od i. w. imé pana Michała Józefa Massalskiego—woiewody Mściśławskiego, Grodzieńskiego, Radoszkowskiego, Berznickiego etc.

starosty, ustanowionym, stanąwszy personaliter niewierny żyd Nowach Zelmanowicz—arendarz Mostowski, przywilej ten, na rzecz w nim y tu niżej wyrażoną, ad acta grodu Grodzieńskiego podał de tenore tali:

Michał Jan Zeńkowicz, z Bożey y stolice apostolskiej łaski biskup Wileński. Oznaymuiemy niniejszym listem przywi-

leiem naszym wszem wobec y każdemu z osobna, komuby to teraz y napotym wiedzieć należało, mianowicie iednak wielbnym w Bogu ichmości xx. dziekanom, proboszczom, plebanom, komendarzom y onych wikarym et respective wielbnemu x. plebanowi Mostowskiemu, teraz y na potym będącemu. Iż na pokorną suplikę niewiernych żydów, w miasteczku Mostach i. k. mości mieszkających, którym iako przed nami przekładali przywileie y prawa onych, bożnice y mogiły onych ab antiquo nadane, per casum incendii pogorzały; przeto ex certis rationibus et motivis, animum nostrum permoventibus, daliśmy niniejszy list przywiley nasz na to, ażeby ciż żydzi obywatele Mostowsy i. k. mości, podług potrzeby y exigencyi czasu, bożnicę swoją, per vetustatem do upadku nakłonioną, in quantum będzie można, pro possibilitate reparować, alia sin casu ostatecznego upadku oney nową na tymże mieyscu prócz żadney wspaniałości wybudować mogli, oraz mogiły ab antiquo iuż tam będące, podług przyzwoitego zwyczaiu opatrzyć na tymże mieyscu za pozwoleniem dworu tamecznego wolni byli, kędy iako nabożeństwa swoje

w tey szkole podług obrzędu swojego odprawować, iako też y na mogiłach przereczonych cadavera mortuorum sepelire wolno im będzie. W czym ażeby żadney ni od kogo in praemissis omnibus nie mieli przeszkody, turbacyi y zatrudnienia, tym listem przywileiem naszym waruiemy y ubezpieczamy, requirendo singulariter tego po wielbnym xiędzu plebanie Mostowskim, niniejszym y sukcesorach imci, aby onym tak in puncto restauracyi, albo de novo budowania, iako też y w inszych obrzędach, do dewocyi y obrzędu onych ściągających się, żadnego przenażabiania nie czynił y żadnym praetextem nikomu czynić nie dopuszcział, a to sub poenis arbitrio nostro irrogandis. Y na tośmy dali ten nasz list z podpisem ręki naszej, tudzież z pieczęcią naszą. Pisan w Grodnie, roku tysiąc siedmset trzydziestego ósmego, miesiąca Junii szóstego dnia. U tego przywileiu, przy pieczęci, podpis temi wyrażony słowy: Michał Zienkowiez—biskup Wileński. Który to przywiley, za podaniem onego przez pisanego żyda do akt, iest do xiąg urzędowych przyjęty y wpisany.

1738 г.

Изъ книги за 1738 годъ, стр. 709.

27. Рескриптъ Виленскаго епископа Михаила Иоанна Зенковича, данный Городненскому епархалу объ уменьшеніи взиманія съ него процентовъ по церковнымъ суммамъ.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego ósmego, miesiąca Julii dwudziestego pierwszego dnia.

Na urządzie i. k. mości grodzkim Grodzieńskim, przede mną Antonim z Wa-

hanowa Micutą — podstolim y podstarościm sądowym powiatu Grodzieńskiego, od i. w. imć p. Michała Józefa Massalskiego—woiewody Mścisławskiego, Grodzieńskiego, Radoszkowskiego, Berznic-

kiego etc. starosty, ustanowionym, stanąwszy personaliter niewierny żyd Zelman Judkowicz — szkolnik kahału Grodzieńskiego, skrypt ten na rzecz w nim y tu niżej wyrażoną, ad acta grodu Grodzieńskiego podał de tenore tali:

Michael Joannes Zeńkowicz, Dei et apostolicae sedis gratia episcopus Vilnensis, universis et singulis, quorum interest aut interesse poterit, praecipue tamen universo tam seculari quam regulari clero, per et intra dioecesim nostram Vilnensem existenti, summas capitales quocunque titulo et iure, in synagoga Iudeorum Grodnensium locatas habenti, significamus hisce literis nostris. Qualiter parentes personaliter coram nobis infideles Iudaei seniores totaque communitas praefatae synagogae Grodnensis cum fletu et lachrimis humiliter exposuerunt, quod ipsi per varias calamitates, hostilitates et iniuriam temporis, singulariter sub annis millesimo septingentesimo trigesimo tertio, millesimo septingentesimo trigesimo quarto et millesimo septingentesimo trigesimo quinto consistentes ad eam pervenerunt desolationem et ruinam, quinimo adeo sunt depaupertati, ut solvendis censibus ecclesiasticis, varias ecclesias concernentibus, nullatenus sufficere eosque iuxta praescriptum legum etiam per septem a centum persolvere valeant et possint, eo magis, quia a creditoribus suis summas widercafales habentibus, praesertim ecclesiasticis per provisiones dispositionem iuris communis excedentes agravati, nec non in stipendiis tributorum reipublicae, videlicet plus iusto hactenus praeagravati, tum etiam per protectiones possessorum oppidorum, bonorum, aggrorum et arearum, praesertim in civitate Grodensi habentium, in quorum iurisdictionibus incolae Iudaei degentes contributionibus universalis synagogae sub-

esse et obtemperare nequeunt, impediti quod suas dispositiones existunt, quamobrem nobis humillime supplicaverunt, quatenus illorum tali afflictioni, inopiae et paupertati succurrendo in praemissis alleviare et per diminutionem praedictorum censuum ad aliquod tempus faciendam securitati capitalium summarum, ne per inopiam communitatis depereant, providere, tum protectiones dictas maxime spiritualium personarum suis inquilinis dari solitam amovere et ad super tanta paria onera eorum incolas Iudaeos adstringi debere et compellere dignemur. Nos igitur indemnitati summarum ecclesiasticarum consulentes, justamque eorum supplicationem agnoscentes ac minus damnum majori praeferendum esse censes, ne ob praemissam exactionem integrorum censuum et alias injurias modis praexpressis inferri solitas summae capitales ecclesias et conventus dioecesis nostrae concernentes, per dispersionem gentis hujus pereclitentur, quinimo intereant et anihilentur; proinde inhaerendo rescriptis serenissimorum regum, in fundamento iurium emanatis et praecipue rescripto serenissimi Augusti tertii, feliciter nobis regnantis, sub die vigesima tertia anni praesentis dato, quo praefatos Iudaeos ab ulteriori eorum oppressione tueatur et subvenire desolationi illorum intendat, tum inhibitioni sacrae tribunalis nuntiaturae apostolicae, qua recensitis aggravationibus exponentium provisiones et census annuos ad orbitam iurium reducere conatur, coram nobis productis tum aliis documentis, animum nostrum permoventibus, ejusmodi onus solutionis censuum ad quinque florenos a quolibet centum, minime praejudicando iis, ubi minus hac quantitate sponte constitutum solvebatur reducendum et restringendum esse duximus, prout actu redu-

cius et restringimus per praesentes ad biennium ex hinc valituras, requirentes ab omnibus et singulis caeteris vero in virtute sanctae obedientiae et subemendantes, ne ultra praesignatam modo pensionem quispiam eorum amplius exigere et pretendere audeat et praesumat, nullo sibi iure et iudicio, favorabili foro, imo a protectionibus dandis suis inquilinis sese absteineant et eos ad propria sustinenda quaecunque communitatis onere permittant; in quem finem Iudaeis post fluvium Niemen habitantibus nos etiam scholam singularem et sepulturam haberi

interdiximus et praesenti interdicimus scripto, in quorum fidem idem manu nostra subscripsimus et sigillo communiri mandavimus. Datum Grodnae anno millesimo septingentesimo trigesimo octavo, die prima mensis Julii. Utego skryptu przy pieczęci wyciśnioney, podpis temi wyrażony słowy: Michael episcopus mp.; Hieronimus Dominicus Szymkowiez, actorum curiae suae illustrissimae celsitudinis, notarius et sigilli secretarius mp. Który to skrypt, za podaniem onego przez wyż pisanego żyda do akt, iest do xiąg urzędowych przyjęty y wpisany.

1741 г.

Изъ книги за 1741 годъ, стр. 118.

28. Жалоба жидовъ, города Городна на жидовъ состоящихъ подъ юрисдикцией подскарбія Яна Сологуба о томъ, что послѣдніе, будучи покровительствуемыя подскарбіемъ, не платятъ чоповаго шеляжнаго и др. кагалныхъ налоговъ и вообще не хотятъ признавать надъ собою законной власти Городненскаго кагала.

Roku tysiąc siedmset czterdziestego pierwszego, miesiąca Marca trzeciego dnia.

Na urządzie ikmości grodzkim Grodzieńskim, przede mną Antonim z Wahanowa Micutą—podstolim y podstarościm sądowym powiatu Grodzieńskiego, solennie się manifestowali niewierni żydzi: Mowsza Enochowicz, Berko Meierowicz, Abel Peyletowicz—starsi kahału Grodzieńskiego, Widger Jankielowicz, Mowsza Eberłowicz, Elias Markowicz, Szmóyło Abramowicz, Elias Mowszowicz, Wolf Natanowicz, Hirsz Abramowicz, Josiel Kielmanowicz—szynkarze y obywatele miasta ikmości Grodna, swoim y całego gminu imieniem, na iw. imć pana Jana z Dewoyna Sołłohuba—podskarbiego wielkiego w. x. Lit. y samą imć panią

Teressę z Ogińskich Sołłohubową—podskarbiną w. x. Lit. qua panów, a niewiernych żydów Zeliga Josielowicza, Owsieia Jankielowicza, Neocha Markowicza, qua iuryzdyczanów tychże iw. imć panów podskarbach, na przedmieściu miasta ikmości Grodna mieszkających, mieniąc oto: iż co in fundamentum praw, przywilejów najaśniejszych królów ichmciów, od początku ufundowania kahału Grodzieńskiego, wszyscy żydzi w mieście Grodnie, przedmieściach in circuitu miasta na iakichkolwiek iurydykcyach, dobrach y placach mieszkają, we wszystkim podług religii żydowskiej do kahału Grodzieńskiego należeli y należą, obżałowani niewierni żydzi na iuryzdyce iw. ichmciów panów Sołłohubów—podskarbach

w w. x. Lit. na przedmieściu, za rzeką Niemnem mieszkające, największe mając handle y z miasta Grodna pożytki od trunków, towarów, zboż y robienia słodów, a chcąc wyłamać się od składek y kahałskich powinności, bez wiadomości y licencyi kahału, najprzód szkółkę postawili, a zatym udawszy się do protekcyi, bydło, kury, gęsi, indyki rzniecie, szluby, obrzynanie dzieci, mimo zakazanie żydów starszych Grodzieńskich, odprawuie się, składek na wypłacenie zaciągnionych długów postanowionych, ani żadnych króbek od handłów, rzezi y żadnych podatków nie dają y do kahału od lat kilku nie importują, protekcyą iw. w. imé p. p. podskarbi w. w. x. Lit. zasłaniają się y zaszczycają się; na ostatek, naruszając dekret oczewisty w roku tysiąc siedmset trzydziestym siódmym miesiąca Octobra trzeciego dnia w trybunale skarbowym w. x. Lit. ferowany, czopowego szelężnego secundum obloquentiam dekretu od robienia piw, pędzenia gorzałek płacić nie chcą, a iw. imé pan podskarbi w. w. x. Lit. sam będąc do trybunału z senatu naznaczony, y ferowawszy dekret, ony narusza y ruynuje, dając protekcyą od warów piwa y kurzenia gorzałek odbierać, strażnikom doglądać y do regestrów skarbowych zapisywać, na rewizyę chodzić nie pozwala y ieżeliby który z żydów Grodzieńskich na iuryzdykę w interesie

skarbowym przyiść miał, srogą śmiercią kiimi zabić odgraża. Zaczyn żałujący żydzi Grodzieńscy, starsi y szynkarze, chcąc o to prawem czynić, do utwierdzenia wszystkich praw, przywileiów, confirmacyi kahałowi Grodzieńskiemu nadanych y służących, iakoto dekretów oczewistych skarbowego trybunału w. x. Lit. do obwarowania żydom wszystkim Grodzieńskim securitatem zdrowia y fortun, do skassowania wszelkich dokumentów in praeiudicium przywileiom ikmości wydanych, któremi się obżalowani żydzi zaniemeńscy zaszczycają, do zniesienia bez wiadomości kahałskiej pobudowanej szkoły, zabronienia szlubów, obrzynania dzieci y rzezi wszelkiego bydła y żywioł, do nakazania płacić wszelkich podatków y profitów do kahału Grodzieńskiego, iakoteż secundum obloquentiam dekretu skarbowego trybunału w. x. Lit., do płacenia czopowego szelężnego od każdego robienia piwa y pędzenia gorzałki z wolną każdego czasu rewizyą, do zapłacenia z sowitością za niepłacenie podatków, a za naruszenie praw, przywileiów, dekretów oczewistych, do wskazania poen y win cum restitutione litis expensorum y o to wszystko, co czasu prawa przełożono y dowiedziono będzie, salva tey żałoby melioratione, dali ten swój manifest do xiąg urzędowych zapisać. Co iest zapisano.

1742 г.

Изъ книги за 1742 годъ, стр. 738.

29. Облигаційная записъ, данная жидами Городненскаго кагала подеоморію Волевоыйскому Хлусевичу на купеческую коробу.

Жидаы Городненскаго кагала дають обязательство супругамъ Хлусевичамъ, чтобы эти послѣдніе пользовались кагальной купеческой кружкой въ теченіи года, въ возмѣщеніе суммы въ 9,788

злотыхъ, взятой у нихъ кагаломъ. Въ запискѣ жидаы обѣщаютъ не защищаться ни привилегіями, ни желѣзными листами, дають право на свои особы и своихъ потомковъ.

Roku tysiąc siedmset czterdziestego wtórego, miesiąca Nowembra trzynastego dnia.

Na roczkach sądowych grodzkich Grodzieńskich, secundum legem positivam roku, miesiąca y dnia wyż na dacie pisanego, w Grodnie sądzących się, przed nami Antonim z Wahanowa Micutą—podstolim y podstarościm, Marcinem Janem Nepomucenem Olizarowiczem—krayczym, protunc sędzią, Dobrogostem Kazimierzem Bouffałem—pisarzem, urzędnikami sądowemi grodzkimi powiatu Grodzieńskiego od i. w. imci Michała Józefa Masalskiego—kasztelana Trockiego grodzkiego sądowego, Radoszkowskiego, Berznickiego etc. starosty, ustanowionymi, na sądenie roczków Nowembrowych do Grodna zgromadzonemi, stanąwszy personaliter u sądu niewierni żydzi starsi kahału Grodzieńskiego, w tym zapisie wyrażeni, zapis swój na króbkę wielką kupiecką w. imci panu Michałowi Chłusowiczowi—podkomorzemu Wołkowyskiemu dany y służący, przyznali, którego, wpisując w xięgi de verbo ad verbum, tenor sequitur talis:

My Mowsza Enochowicz, Juda Nachmanowicz, Berko Meierowicz, Mowsza Aronowicz, Jeruchym Izaakowicz, Thodrys Samsonowicz, Izaia Izaakowicz, Elias Mowszowicz, Mowsza Eberłowicz,

Eliasz Markowicz, Leyba Zuśmanowicz, Wolf Natanowicz, Owsiey Faywiszowicz, Leyba Szmóyłowicz—żydzi starsi kahału Grodzieńskiego, swoim y całego gminu pospólstwa imieniem synagogi Grodzieńskiej, iedna osoba za wszystkich, a wszyscy za iednego ręcząc y obowiązując się, oraz pod wszystkie vadia, ligamenta nas y successorów naszych podając, czyniemy wiadomo y zeznawamy sami na siebie tym naszym listem dobrowolnym strictissimae obligationis zapisem, komu by o tym teraznieyszego y w przyszły czas następującego wieku ludziom wiedzieć należało. Iż my żydzi starsi za iednostayną radą y zgodą nas wszystkich y całego pospólstwa kahału Grodzieńskiego, więcey od roku zaciągnioney rękodayney summy od w. imci pana Michała Chłusowicza—podstolego Wołkowyskiego na króbkę naszą kupiecką ze wszystką intratą do niey należącą nic z niey nie excypuiąc, ani wyłączaiaąc, aż do wypłacenia zupełnego summy z prowizją temuż w. imci panu Michałowi Chłusowiczowi—podstolemu Wołkowyskiemu invadyowaną nietylko nie wypłaciliśmy, ale ieszcze dla gwałtownych potrzeb naszych na wypłacenie ciężarów y długów naszych, przybraliśmy takiż od świętego Marcina święta rzymskiego w roku teraznieyszym tysiąc siedmset czterdzie-

stym wtórym, dnia iedynastego Nowembra, takowegoż dnia y miesiąca w roku, da Bóg, przyszyłym tyśiąc siedmset dwudziestym trzecim przypadającego, zostaliśmy winni summy rękodayney, rękoma naszymi odebraney y odliczoney dziewięć tyśięcy siedmset ósmdziesiąt ósm złotych polskich, dobrej srebreny talarowey y tymfowey monety, w której summie dziewięciu tyśięcy siedmuset sześciudziesiąt ósmiu złotych polskich za iednostayną nas wszystkich zgodą, iako się wyraziło, nic na nas nie excypuiąc samych, ani uzurpując, też samę króbkę naszą kupiecką wolną, swobodną, niepienną, nikomu pierwszemu, ani pośledniyszemu prawem niezawiedzioną, ze wszystkiemi dochodami z tey króбки naszej przychodzącemi y należącemi, pomienionemu w imci panu Michałowi Chłusewiczowi—podstolemu Wołkowyskiemu y samey wielmożney imci pani Emilii z Zienowiczów Chłusewiczowey—podstoliny powiatu Wołkowyskiego, małżonkom, aż do wybrania zupełnego z prowizyą summy w komput zniesioney dziewięciu tyśięcy siedmset sześciudziesiąt ósm złotych polskich należącey, na ten rok, iako się wyżey wyraziło, do terminu świętego Marcina w roku, da Bóg, przyszyłym tyśiąc siedmset czterdziestym trzecim, dnia iedynastego Nowembra, przypadającego, w aktualną possessyę puściliśmy y puszczaemy, y iako in antecessum podaliśmy, tak y teraz podaiemy, odtąd w następujące lata y possessyi tey króбки kupieckey sami w imci panowie Chłusewiczowie—podstolowie powiatu Wołkowyskiego, małżonkowie, lub legiżimi ichmościów panowie successorowie, albo wlewkiem summy in parte vel in toto zostawać mają, aż do finalney exolucyi summy z prowizyą. A ta wyż wyrażona summa dziewięć tyśięcy siedmset sześciudzie-

siąt ósm złotych polskich przez w. ichmość panów Chłusewiczów—podstolich powiatu Wołkowyskiego, małżonków, lub też przez successorów ichmościów, albo sług, dozorców, faktorów, sukollektorów, kontrahentów, bez żadney od kahału przeszkody, owszem z pomocą ma być wybierana co tydzień po złotych sto, aż do odebrania summy z prowizyą; w dalsze następujące lata, rachuiąc prowizyi po sto złotych od tyśiąca złotych, z tym od nas dobrowolnie przyiętym obowiązkiem, iż ieżeli by w. ichmość panowie Chłusewiczowie, małżonkowie, lub successorowie ichmościów, przez wlewek lub przez legacyą, czy też iakimkolwiek innym sposobem, ten nasz zapis y króbkę naszą w nim wyrażoną, czy to in parte summy, czy in toto puścili, peñnić y dotrzymać obowiązuieny się y successorowie powinni będą, a my nikomu innemu żadnym sposobem, kontraktem arendownym, zastawnym, obligacyinym tey króбки naszej kupieckey puścić, podwozdić, inwadyować, dżugów na nią zaciągać, onerować, albo pod ewikcyą poddawać, mimo ten nasz zapis terazniejszy, aż do wypłacenia zupełnego summy dziewięciu tyśięcy siedmuset sześciudziesiąt ósmiu złotych polskich z prowizyą, w nią inkludowauą, nie mamy y nie powinni być, owszem od każdego turbatora albo praetext iakikolwiek do niey ścielącego u wszelkiego sądu y prawa swoim własnym kosztem, ile razy tego potrzeba będzie, zastępować y ewinkować ichmościów y successorów ichmościów obowiązuiemy się, żądney sami przeszkody nie czyniąc, owszem sami od siebie cokolwiek od nas należeć będzie, importować powinni być, iako też drugich żydów w Grodnie mieście mieszkających, do iak naysnadniejszey importacyi y exolucyi przywozdić ustanowionym

od ww. imci panów Chłusewiczów, małżonków, poborcom, sukkoletorom, czy też kontrahentom, których bez woli ww. imci panów Chłusewiczów, my ustanawiać, dopomagać, szkoda, strat postrzegać, aż do zupełnego wybrania summy dziewięciu tysięcy siedmuset sześciudziesiąt ośmiu złotych polskich z prowizją, razem w teyże summie inkludowaną, obligowani iesteśmy pod zaręką takowey że summy dziewięciu tysięcy siedmuset sześciudziesiąt ośmiu złotych polskich pod poenami banicyey, doczesney y wieczney infamii, którą zarękę y kapitalną summę, także wszystkie punkta, klauzuły, paragrafy tego zapisu naszego dobrowolnego, my sami y sukcesorowie nasi dotrzymać mamy, y powinni będziemy y nie zaśłaniając się żadnymi protekcjami, i. k. mości rescriptami, listami żelaznymi y nie udając się w protekcją i. w. ichmość panów hetmanów, senatorów, ministrów status, pieczętarzów, dygnitarzów duchownych y świeckich, starostów y woytów Grodzieńskich, tudzież klasztorów, konwentów y innych przełożonych y zagranicznych monarchów y potentatów, nie wynayduią coraz przeciwno temu zapisowi naszemu dobrowolnemu y summie wyrażoney rękodayney, realnie nam pożyczoney w ciężkich y gwałtownych kahału naszego (potrzebach) wygodzoney y przez nas zaciągnioney, żadney racyi y wymysłów, zwłok na szkodę y uszczerbek ichmościów wymyślnych, ani też prawnych y nieprawnych fortelów, sposobów albo pociągnięcia do taxy dobr naszych wszelkich, przyłączenia do iakowych pewnych y niepewnych kredytorów, zgoda żadnych nie czyniąc y nie wymagając wykretów, aż do zupełnego wybrania z pomienioney króbkki kupieckey tey summy, razem z prowizją y nią inkludowaną, pod sowitością takowey

że summy dziewięć tysięcy siedmset sześćdziesiąt ośm złotych polskich, według którey summy razem z prowizją wynoszącey wnosząc ewikcyą y inwadując pod ciężar tey summy z prowizją y zaręką, nie tylko tę króbkę kupiecką, ale też y inne wszelkie intraty, dochody kahałskie, oraz szkołę naszą Grodzieńską y wszelkie dobra nasze leżące, ruchome, summy pieniężne, gdzie y u kogokolwiek będące, place, kamienice, domy, kramy, sklepy, handle, towary, liquory, złoto, srebro, klejnoty y wszelkie supellektylia, szaty, konie, bydło, łąźnie, studnie y inne wszelkie mobilia et immobilia, a na ostatek y własne osoby nasze, żony, dzieci utriusque sexus y sukcesorów naszych, dając moc y pozwalając ichmość panom Chłusewiczom, pod stolim powiatu Wołkowyskiego, małżonkom y sukcesorom ichmościów y każdemu ten nasz zapis, za wlewkiem od ichmościów lub legacyą mającemu, za najmnieysze naruszenie tego zapisu naszego dobrowolnego, obligacyinego lub przeszkodę iakąkolwiek do wybierania summy z króbkki, pomienione wszelkie dobra nasze leżące ruchome, szkołę, kamienice, kramy, domy, sklepy, place, summy pieniężne, towary, handle lądowe, wodne na wicinach, tu y za granicą w Prusiech y gdziekolwiek, fanty, złoto, srebro, ktejnoty, cynę, miedź, kotły, banie, y inny wszelki dobytek, nasze mobilia grabić, zabierać, aresztować, pieczętować, na swój pożytek obracać y same osoby nasze, żony y dzieci sukcesorów naszych brać, łąpać, tu y za granicą, w miastach, miasteczkach, wsiach, na targach, iarmarkach zabierać, sequestrować, inkarcerować, bez żadnego sądu, prawa y urzędu, y póty w detencyi trzymać, aż o wypłaceniu summy kapitalney prowizyi y zarąk szkód, wszelkich,

gołosłównie rzeczonych, stanie się satisfakcyą, czego wszystkiego za wioleNCYą przeczytać y do protekcyi duchownych y świeckich udawać się, listów żelaznych i. m. mości protekcyjnych, także od i. ww. ichmość panów wojewodów, starostów zaręcznych prokurować nie mamy, choćbyśmy największe ponosili exekucye, ani też mamy się wymawiać inkursyami żadnymi, nieprzyjacielskimi, domowemi rzeczy-pospolitey, woyskowemi przechodami, stanowiskami, podatkami wszelkimi, exekucyami, ogniem y powietrzem morowym y innemi quocunque titulo przypadkami generalnemi y partykularnemi, które nam iść ku pomocy nie mają y successorom naszym, aż do wypłacenia zupełney summy kapitałney y prowizyi coroczney. Nad to wolno będzie ichmość panom Chłusewiczom, małżonkom y successorom ichmościów za najmnieysze naruszenie tego zapisu naszego, nas samych y successorów naszych u wszelkiego sądu, prawa y urzędu ziemskiego, grodzkiego, sądu głównego trybunału w. x. Lit., koła wielkiego et compositi iudicii. etiam extra repartitionem konstytucyi seymu Grodzieńskiego poślednieyszego, także sądu i. k. mości zadwornego, assesorskiego, marszałkowskiego, kommisarskiego starościńskiego, a pod czas interregnum kapturowego, rokiem y terminem by naykrótszym y niestatutowanym, o który chcąc powiat y województwo pozwem, mandatem zapozwać, zakazem zakazać, na którymkolwiek miejscu będącym wszystkim, czyto iednemu takową cytacyą podać, a my będąc zapozwani lub zakazem zakazani, nie wymawiając się szabasami, świętami żydowskiemi, obłożną chorobą, odiazdami za granicę, większością spraw w inszym województwie y powiecie mających, nie biorąc na patrona, na godzinę, na kopią

z pozwu mandatu zakazu, processu, ze wszystkich spraw y tego naszego dobrowolnego obligacyjnego zapisu na munitamenta, nie zasłaniając się żadnymi aresztami, ani przyimując ni od kogo aresztów zatrudnienia w wybieraniu summy, żadnymi wolnościami prawa statutowego, konstytucyami seymowemi, przywilejami i. k. mości nam ku obronie służącemi, nie czyniąc sami osobami naszemi, u wszelkiego sądu, prawa y urzędu stanąć mamy y successorowie nasi powinni będą. A stanawszy nie wymawiając się niczym na pierwszym terminie usprawiedliwić się y zaraz summę realną z sowitością, ze szkodami, nakładami prawnymi, nie zchodząc z sądu, zapłacić powinni będziemy y successorowie nasi powinni będą. Sąd tedy y urząd wszelki summę z zarękami, szkodami y expensami, na samych y dobrach naszych wszelkich wskazaniami, oraz na banicyą doczesną, wieczną y infamią nas samych wzdać y mocną, a nieodwłóczną, nie oglądając się na żadne ni od kogo bronienie, nie przyimując ceduły, iako w ostatnim stopniu prawa exekucyą na wszelkich dobrach naszych leżących, ruchomych summach pieniężnych, gdzie y u kogokolwiek będących y na samych osobach, każdy urząd udzielać y w realną possessyą podać wolen będzie; a my w inszym nie mamy być przeciwni temu, tak też sądu o zły wskaz, a strony o zły przewód prawa pozywać y turbować nie mamy wiecznemi czasy; owszem wyrokom prawa podlegać mamy y powinni będziemy, nie uraszczać do sądu wyższego appellacyi, decyzyą kontentować się mamy y successorowie powinni będą, solucyami, iuramentami, także gleytami ikmści znaszać nie będziemy mogli, aż we wszystkim zadość się stanie zapisowi naszemu obligacyjnemu y wszelkie szkody, expensa y kosz-

ta na prawo łożone nagrodzić, także zaręki w tymże naszym obligacyjnym zapisie strictissime opisane, wraz z oddaniem kapitałney summy my zapłacić mamy y successorowie nasi powinni będą, Po zapłaceniu zaś takowey zaręki y nie po iednokrotnie iednak ten nasz dobrowolny obligacyjny zapis przy zupełney mocy y walorze aż do dość uczynienia we wszystkich punktach, klauzulach y paragrafach onemu zastawać ma. I natośmy dali wyż wyrażeni żydzi starsi kahału Grodzieńskiego swoimi y całego gminu pospólstwa imieniem żydów synagogi Grodzieńskiej, ten nasz dobrowolny obligacyjny na króbkę wielką kupiecką zapis w. w. imć panom Chłusewiczom—podstolim powiatu Wołkowyskiego, małżonkom, z podpisem rąk naszych własnych, po hebraysku wyrażonych, y ichmościów panów od nas ustnie y oczewisto do tego obligacyjnego zapisu o podpis rąk ichmościów uproszonych. Pisan w Grodnie, roku tysiąc siedmset czterdziestego wtórego, miesiąca Nowembra iedynastego dnia. U tego zapisu obligacyjnego przy podpisach rąk żydowskich ichmość panów pieczętarzów podpisy temi wyrażone słowy: Ustnie proszony pieczętarz od żydów starszych kahału Grodzieńskiego do tego zapisu obligacyjnego, alias prawa na króbkę wielką ku-

piecką, w summie dziewięciu tysięcy siedmiuset sześciudziesiąt ośmiu złotych polskich, w. imć panu na Chłusowie Michałowi Chłusewiczowi—podkomorzemu Wołkowyskiemu danego, podpisuję się. Jan Franciszek Olizarowicz—namiestnik regent grodzki powiatu Grodzieńskiego; ustnie y oczewisto proszony pieczętarz od osób wyżey po hebraysku wyrażonych do tego zapisu obligacyjnego alias prawa na króbkę kupiecką, w. imć panu na Chłusowie Chłusowiczowi—podstolemn Wołkowyskiemu danego, prawa podpisuję się: Stanisław Szaniawski mpr.; proszony pieczętarz od niewiernych żydów Mowszy Heynochowicza, Judki Nachmanowicza, Berki Meierowicza, Mowszy Aronowicza, Thodrysa Samsonowicza, Szai Izaakowicza, Leyba Zuzzmanowicza, Wolfa Natanowicza, Owsieia Faywiszowicza y Leyby Szmóyłowicza, starszych kahału Grodzieńskiego, do tego zapisu alias prawa na króbkę wielką kupiecką w summie dziewięciu tysięcy siedmset sześciudziesiąt ośmiu złotych polskich, w. imć panu Chłusowiczowi—podstolemu Wołkowyskiemu danego, podpisuję się: Walenty Targoński mpr. Który to zapis, za przyznaniem onego y do akt podaniem, iest do xiąg urzędowych grodzkich przyięty y wpisany.

1744 г.

Изъ книги за 1744 годъ, стр. 55—58.

30. Жалоба Гордненскаго магистрата на старшихъ жидовъ Городненскаго магала о производимыхъ послѣдними разнаго рода безпорядкахъ и злоупотребленіяхъ.

Въ этой жалобѣ Городненскій магистратъ указываетъ на разныя злоупотребленія жидовъ по исполненію законовъ: что жидаы не обращаютъ

никакого вниманія на королевскія привилегіи, дарованныя городу Городнѣ и не признаютъ городскихъ мѣръ и вѣсовъ, а употребляютъ свои

фальшивые; занимаются перекупничеством и при этом обманывают простой народъ; курятъ вино и продаютъ его по произвольной цѣнѣ; не только не исполняютъ судебныхъ опредѣлений, но еще насчитываютъ разныя долги за городомъ, которые къ нему не могутъ относиться: сваниваютъ къ себѣ слугъ изъ христіанъ и укры-

ваютъ ихъ не смотря на сеймовыя постановленія, полагающія за это преступленіе штрафъ, и вообще дѣлаютъ еще и разныя другія преступленія и обиды гражданамъ.

(Такая же жалоба, въ такихъ же почти выраженіяхъ встрѣчается раньше, подъ 1730 годомъ).

Roku tysiąc siedmsetnego czterdziestego czwartego, miesiąca Januاری dwudziestego wtórego dnia.

Na urządzie ikmści grodzkim Grodzieńskim, przede mną Antonim z Wahanowa Micutą—podstolim y podstarościm sądowym powiatu Grodzieńskiego, od iaśnie wielmożnego imć pana Michała Józefa kniazia Massalskiego—kasztelana Trockiego, Grodzieńskiego sądowego, Radażkowskiego, Berznickiego etc. starosty, ustanowionym, żałowali y solennie się protestowali szlachetni panowie: Jan Meyster, Józef Badaraki—burmistrze, Michał Kolenda, Jan Jordan, Mikołay Michał Szarkowski—rayce, y cały magistrat Grodzieński, przeciwko niewiernym żydom: Mowszy Aronowiczowi, Wulfowi Natanowiczowi, Owseiowi Faywiszowiczowi, Eliaszowi Markowiczowi, Berkowi Meierowiczowi, Jeruchimowi Jckowiczowi, Mowszy Eberkowiczowi, Todrysowi Samsonowiczowi, Hilełowi Markowiczowi, Abelowi Peyletowiczowi—żydom starszym kahału Grodzieńskiego, tudzież Szai Izakowiczowi, Chaimowi Rożanskiemu—kramarzom y wszystkim żydom kramarzom, kramy w rynku na placach miasta Grodna mającym, mieniać o to: Mianowicie do zaszłego procederu prawnego z niewiernymi żydami starszemi, antecessorami obżałowanych o rzecz w żałobach, in antecessum wyniesionych, specificie wyrażoną, oraz do poparcia dekretów trzech sądów i. k. mści zadwornych assessorskich, iednego remissyjnego

w roku tysiąc siedmset dwudziestym, miesiąca Nowembra dziewiętnastego dnia, a dwóch na kommissyą, pierwszego—w roku tysiąc siedmsetnym dwudziestym wtórym, miesiąca Listopada cztertnastego dnia, za którym niewierni żydzi antecessorowie obżałowanych naznaczoney kommissyi wyprowadzać nie chcieli y nie wyprowadzali, powtórnego—w roku tysiąc siedmsetnym dwudziestym szóstym, także miesiąca Listopada cztertnastego dnia, tak z aktoratu żydowskiego z magistratem Grodzieńskim, iako też z aktoratu magistratu Grodzieńskiego z niewiernymi żydami starszemi, antecessorami obżałowanych, pó wyszłych dylaciach, połączoney aktoratach y żałobach, oczewisto ferowanych, idque do dekretu kommissarskiego, który za dekretem sądów ikmści zadwornych assessorskich, na kommissią ferowanym, in casu niewyprowadzenia za pierwszym w roku tysiąc siedmsetnym dwudziestym siódmym stanął. A niewierni żydzi, antecessorowie obżałowanych, nie kontentuiąc się tym dekretem wielmożnych ichmć panów kommissarzów, do sądów i. k. mści zadwornych assessorskich apellowali. Tandem po zaszłej iuż litispencyi y po uczynionej do sądów i. k. mści zadwornych assessorskich apellacyi o akcyce recenter popelnione y o pretensye nowiter uroszczone, mieniać: iż obżałowani niewierni żydzi, nie obserwując cale praw, przywilejów, od nayiaśniejszych królów ichmościów miastu Grodnowi nadanych y kon-

stitucjami obwarowanych, owszem lekce sobie waząc prawo pospolite y konstytucye seymowe, iawnonym sprzeciwiając się, illicite, upoczywie, przeciwko onymże postępują; miary, miednice, wagi, łokcie sprawiedliwe, które magistrat Grodzieński z zwierzchności ikmści, a z władze urzędu swego gdy postanowi, zawsze niszczą, a miarami swemi, nad miary mieyskie większemi, z krzywdą ludzką pokątnie mierzą, skupowaniem różnego zboża y wszystkie żywności przed godziną dziewiątą chrześcian uprzedaia, cenę większą podwyższaią y drożą, targi ustawicznie psuia, w prowencie mieskim, który in munditiem miasta obracać się powinien, pokątnym mierzeniem zboż uszczerbek wielki czynią, wagami swemi niesprawiedliwemi towary korzenne y inne wazą, łokcie sprawiedliwe, które od magistratu Grodzieńskiego obżałowanym niewiernym żydom, bawiającym się kupiectwem, pod pieczęciami do kramów rozdane były, dla skąpszey miary pourzynali y temi fałszywemi towary różne mierzą y przedaia, ludzi kupuiących oszukiwaią. Tandem gdy magistrat Grodzieński podług ceny zboża, cenę likworów wszelkich y do onych sprawiedliwe miary postanowi y w mieście przez trąbę ogłosić lub obwołać każe, obżałowani niewierni żydzi, idąc uporem, nietylko bez pozwolenia ratusznego y mieyskiego, gorzałki przeciwko przywileiom palą, wypędzaią, ale też swoią cenę y miary podług woli swey ustanowiaią y iak chcą podług upodobania swego niesprawiedliwemi miarami swemi przedaia likwory, ludzi loznych do miasta przychożych, bez opowiedzi urzędowej prywatnym sposobem do siebie przyjmuią y onych dla wygody swoiey pokomorno chowaią czeladź chrześciańską (ażeby u chrześcian nie służyli) większym my-

tem do siebie przenaumią, których prawo pospolite obżałowanym niewiernym żydom chować zakazuie y konstytucye seymowe zabraniaia; czynszów z kramów, na placach miasta ikmści Grodna będących, od roku tysiąc siedmset dwudziestego, miesiąca Julii pierwszego dnia dziewiętnaście tysięcy dwieście złotych polskich, iako w sobie specyfikacya kramów y ordynacya postanowioney płacy od iasnie wielmożnego imć p. Maxymiliana hrabi z Tenczyna Ossolińskiego—podskarbiego na ten czas nadwornego koronnego, ieneralnego ekonomii ikmści Grodzieńskiej y lesnictw administratora, y i. w. imć pana Hrehorego Kotowicza—łowczego w. x. Lit., starosty y wojta Grodzieńskiego, z podpisem rąk wydana, omnem rem in se exprimit, do tych czas ad cassam magistratu Grodzieńskiego nie zapłacili y płacić nie chcą, przez co in amissionem placów popadli et actu do miasta wrócić się powinne, a sami obżałowani od statków przed kramami y w rynku stojących, (na których żydzi towary swoje drobne kramne przedaia) prowent mieski do siebie odbieraią y z onego sobie profituią. Bruków przed kramami y domami swemi nie daią, starych bruków nie naprawuią, ulice, kosztem miasta brukowane, śmieciem zarzucaia, błota zawsze przymnażaią a sprzątnąć nigdy nie chcą. Handłów y szynków chrześcianom mieć zabraniaia, dwie części nie iakowych expens swych, do miasta nie reguluiących się na miasto zwalaią y do onych niesłusznie pociagać chcą, nawet gdy w roku tysiąc siedmset trzydziestym szlachetny magistrat Grodzieński przed seymem wcześniej circa erectionem ratusza uczynili początek we szrodku kramów, niesłusznie przeciwko prawu w publicznym mieście na rynku bez pozwolenia mieyskiego erygowanych, tyłem do

ratusza przymurowanych rysztowanie da-
 wać y stary zepsowany mur ratuszny
 mularzom zbiać kazali, obżałowani ży-
 dzi kramarze, nie dopyszczając mularzów
 do łamania ratuszowego muru, kamie-
 niami, cegłami na mularzów rzucali, od
 roboty odpędzali, y gdy na tenczas pan
 Woyciech Ciechlewicz—burmistrz Gro-
 dzieński nadszedł, ostąpiwszy tumultem,
 z krzykiem, hałasem pomienionego pana
 burmistrza zabić na śmierć usiłowali,
 ledwo aż mularze przypadszy obronili,
 murów ratuszowych łamać y ratusza
 erylować nie pozwolili, przez co ratusz,
 z okazji obżałowanych niewiernych ży-
 dów uporczywych, niereperowany y teraz
 pustkami wakuie y do reszty ruynie się.
 A obżałowani żydzi, sami zawsze in de-
 formitate żyjący, przez szczególną in-
 widyą ozdoby miasta y magistratu, różne
 pańskie protekcyje zaciągając, od lat po-
 trzebnego murów ratusznych rozpoczę-
 cia gwałtownie odstraszywając ullatenus
 nie dopuszczają, weszród rynku przy sta-
 rym ratuszu siedem handłów y profitów
 swoich zakładając, abominationem miasta,
 desolationem obywatelom summam ac in-
 explicabilem, favore pańskich wdających
 się medycyji, przeciwko okazują. Są y
 inne krzywdy, szkody nieprzeszanne róż-
 nemi terminami czynione. Zaczym żałują-
 ce szlachetni burmistrze, rayce, nomine
 suo y całego magistratu, oraz totius com-
 munitatis miasta Grodna, chcąc o to
 wszystko z obżałowanymi niewiernymi
 żydami starszemi Grodzieńskimi y wszy-
 stkiemi kramarzami in foro iure experiri,
 ante omnia do obżałowania, ażeby pro
 decore prowincyi w. x. Lit. y miasta Grodna,
 ex ratione przybudowanych niesłusznie
 kramków żydowskich ratusz sine ullo im-
 pedimento do erekcyi y wybudowania był
 wolny y ażeby żydzi nie przeszkadzali
 sub poenis irremissibilibus contraventio-

nis et captivationis do approbaty wszy-
 stkich praw, przywileiów, dokumentów,
 miastu Grodnowi służących, vigore któ-
 rych do przeczyszczania miasta, ulic, po-
 prawiania bruków y wszystkich powin-
 ności, ordynacyi miasta żydzi byli posłu-
 żni y bez żadnych od nikogo zasłon y
 protekcyi, według dyspozycyi magistra-
 towey, in omni subiecti byli y w niwczym
 przeciwnemi, upornemi y nieposłuszne-
 mi nie stawili się, sub confiscatione bo-
 norum mobilium, et captivatione samych
 osób. A ponieważ za kramy, place miey-
 skie, trzymając od tak dawnych lat, ma-
 gistratowi nie płacą y zawsze refragarii
 miastu stają się, vigore prawa ktoby
 naydaley do trzech lat czynszu nie pła-
 cił, odpadać ma od tenuty onych, więc
 y żydów od wszystkich placów mieyskich
 in perpetuum odsądzenia y miastu per
 decretum przepędziwszy, wrócenia y in-
 corporowania; że zaś od roku tysiąc
 siedmsetnego dwudziestego, Julii pierw-
 szego dnia, do daty niniejszey czynszów
 nie inportowali, profitując z onych, nie-
 mniey że się do żadnych składek, do wy-
 czyszczenia miasta, bruków nie przykłada-
 ją, onera civitatensia nie ponosili, czasu
 inkursyji kontribucyji porcyje, racye z
 miastem nie subportowali, ogułem za
 przeszłe lata ad minimum sześciudziesiąt
 tysięcy złotych polskich na żydach ad-
 iudicowania, do obwarowania, ażeby go-
 rzałek bez pozwolenia ratusznego nie
 palili, miar, łokci, wagi, inszych y po-
 tajemnych in praeiudicium miasta nie trzy-
 mali, ale z ratusza wydane zachowali,
 publicznie, nie kradkiem, potajemnie mie-
 rzyli, do skasowania wszelkich praw, do-
 kumentów in praeiudicium miasta przez
 obżałowanych żydów wyprokurowanych
 y zaszycających się, do obwarowania,
 ażeby z gruntów, placów nabytych et
 sub quacunque iurisdictione mieszkające

żydzi ad iura civitatensia supportanda należeli, bez żadney excepcyi y wyszukania protekcyi, oraz bruki chędożyli, ratuszowym ordynacjom posłusznemi byli, do nagrodzenia wszystkich szkod, strat, expens prawnych, do reperowania przez Zelmana Berkowicza poprzecanych rur, do wskazania na onym poen pro tanto ausu, do zdemoliowania kram zabudowanych, do wskazania poen, win

y o to wszystko, co czasu prawa fusius z processów, żałob, dekretów y wszelkich dokumentów, przywileiów, reskryptów y przez kontrowersyą deducetur, salva tey żałoby melioratione, lub inney wyniesienia y do tey łączenia, dali ten swój solenny proces do xiąg grodzkich powiatu Grodzieńskiego zapisać. Co iest zapisano.

1745 г.

Изъ книги за 1745 годъ, стр. 635.

31. Привилегія короля Августа II-го жидамъ мѣстечка Кринонь.

Въ этой привилегіи король Августъ II-й даетъ Кринскимъ жидамъ права и вольности, равныя дарованнымъ его предшественниками, всѣмъ вообще жидамъ в. кн. Литовскаго, какъ то: пріобрѣтати земли, производить на нихъ постройки, дома и лавки, заниматься торговлей, ремеслами и корчемствомъ; построить синагогу, баню и кладбище; кромѣ этого даруетъ имъ права на

входы въ королевскія пуши наравнѣ съ мѣщанами. При этомъ король переводитъ торговый день съ субботы на четвергъ, и подтверждаетъ обязательство, данное жидамъ Кринскими мѣщанами въ томъ, что они не будутъ больше возставать противъ жидовскихъ льготъ и королевской воли, а во всемъ будутъ сохранять миръ съ жидами и оказывать имъ помощь.

Roku tysiąc siedmset czterdziestego piątego, miesiąca Septembra siedmnastego dnia.

Na urządzie i. k. mości grodzkim Grodzieńskim, przede mną Antonim z Wahanowa Micutą — podstolim y podstarościm sądowym powiatu Grodzieńskiego, comparens personaliter niewierny żyd Kopel Todrysowicz — obywatel miasta i. k. mości Krynek, ten przywiley imieniem niewiernego żyda Mendela Leybowicza — przełożonego przykahałku Kryńskiego, ad acta подаł, potrzebując aby był przyjęty y wpisany, którego, za przyjęciem wpisując de verbo ad verbum w xięgi, tenor sequitur talis:

August trzeci, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymujemy tym listem, konfirmacyinym przywileiem naszym, komu o tym wiedzieć należy. Suplikowali nam przez panów rad y urzędników naszych imieniem niewiernych żydów miasteczka naszego Kryńskiego, ekonomii Grodzieńskiej, abyśmy im prawa, przywileie, które przed nami pokładane były od nayiaśniejszych Zygmunta trzeciego, Władysława czwartego y Jana trzeciego, królów polskich, przodków naszych, nadane y stwierdzone, mocą y powagą naszą królewską zmocnili, iakoż stosując się do ieneralnego przywileiu wszelkich praw, wolności, swobód, poddanym naszym żydom

w całym xięstwie Litewskim, w miastach y miasteczkach nadanych, y niniejszym przywileiem naszym we wszelkich punktach, kondycjach y paragrafach znacniamy y approbujemy y utwierdzamy, mianowicie: aby tymże mianowanym żydom Krynskim wolno było domów, placów w samym rynku y w ulicy ogrodów, gruntów włoczych, sianożęci nabywać, one mi dysponować, na nich bożnicę, domy wiezdne y iakie chcą budować, stare z dawna erygować, poprawować, lub de nowo wystawiać, mieszkać; gorzałki palić, miody, piwa robić, one ogółem lubo po części w domach swoich y prywatnych naiemnych przedawać, szynkować, handle wszelakich towarów prowadzić, kramy otworzyste w rynku y w domach mieć, łokciem mierzyć, funtem ważyć; rzemiosła wszelkie robić, iatki de novo erygować, stare poprawować, bydło wszelakie publice na rynku skupować y handlować, y w iatkach przedawać, bez dawania plecznego y innych podatków, oraz wszelakich w ieneralnym przywileiu naszym wyrażonych pożytków zażywać y żywności nabywać, osobliwie place, na których bożnica stoi, approbujemy; kędy quo casu zgorzeć miała, tedy wolno im będzie na tymże mieyscu, albo na inszym gdzie mieysce na yspobnieysze opatrzyć będą mogli, nowe wybudować, stare poprawować, także kopiszcze swoje dla chowania ciał zmarłych mieć y one iako naylepiey będą rozumieli, budowaniem opatrzyć y ogrodzić; łażnią budować bez czynienia żadnych z tych placów, na których bożnica zbudowana y kopiszcze mają powinności; z domu zaś, placów, ogrodów, pol sianożętnych, przez nich nabytych, także od szynków y samych osób zwyczajną powinność do dworu naszego Krynskiego, a niegdzie indziej, peñnić y oddawać będą powinni, do tego wygony

bydła na popasy, wiazdu do puszczy po drwa wolno im będzie zażywać, zarówno z mieszczany Krynskiemi. Targu dzień czwartkowy, w który y przed tym przez lat kilkadziesiąt, względem skarbu naszego y wygody obywatelów tamecznych odprawowane były, nadaiemy y tym listem naszym wiecznie potwierdzamy y approbujemy, każdego tygodnia postanowiamy, który takowym że porządkiem y przykładem odprawować mają, iakowym się w sobotę odprawował y obchodził, a tym listem naszym koźdemu z mieszczan, furmanom, przekupniom, rzeźnikom żydom y ludziom wszelakiego stanu będącym do pomienionego miasta naszego Krynek, na te dni targowe ze wszelkimi towarami, z rzeczami przedaźnemi, iakimkolwiek imieniem nazwanemi, ma być wolno przybyć y przyjechać, towary y rzeczy wykładać, przedawać, kupować, zamieniać y handle ze wszelakimi osobami odkądby kolwiek przyiechali, sprawować, krom żadney przeszkody; do składek zaś mieyskich, mianowicie żołnierskich, podług dawnych zwyczajów y ustaw kommissarskich, do mieszczan przykładać się mają; przytym według konstytucyi millesimi sexcentesimali wolni być mają y będą, od donatyw, pocztowych pieniędzy. A lubo takowym antecessorów naszych nadaniem wspomnionym przywileiem mieszczanie Krynsy sprzeciwiając się popadli w winy y utratę prawa swego Magdeburskiego, osobliwemi nayiaśnieszszych przodków naszych listami upominalnemi skazane, lecz że w tey mierze listy wieczne y ad invicem między mieszczany a żydy postanowionej ugody ręką urodzonego Jana Kotowicza— stolnika Orszańskiego, na ten czas (administratora) myta naszego Krynskiego, tudzież sławetnych burmistrzów, radców in assistentia wielebne go xiędza kommandarza Krynskiego pod-

pisanych pozachodzili y onych od nayiaśniejszego Jana Kazimierza approbata iest dana; teraz zaś też skrypta wieczysto kwitacyine, ugodliwe listy, pokładając przed nami supplikowali, abyśmy vigore przywileiów antecessorów naszych we wszystkim y ten ugodliwy list powagą naszą zmocnili y utwierdzili, który od słowa do słowa, tak iest pisany:

Roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt dziewiątego, miesiąca Februarii dnia pierwszego. Ja Jan Kotowicz— stolnik Orszański, woyt miasta i. k. mości Krynek, y ia Iwan Stecewicz— burmistrz, Alexander Trozskiewicz, Maciej Żarnowski, Marcin Michniewicz, Trochim Mikłaszewicz— radcy, a z ławy Bazyli Ichnatowicz, Stefan Kopciwicz, Arciom Protasewicz, Piotr Protasewicz, z sławetnemi spólnie z mieszczanami, od starszego aż do najmniejszego, tak z miasta iako y folwarków wiadomo czyniemy tym listem naszym dobrowolnym z postanowienia naszego iednostaynie ugodliwym y nienaruszonym zapisem na potomne czasy, komuby o tym wiedzieć należało, o to: iż cośmy byli zawiedli z żydami Krynskimi strony przywileiów y spraw onym nadanych tak na bożnicę, iako y domach skupionych w rynku, w ulicach y w handlach wszelakich pozwolonych, co szerzey y dostateczniej w przywileiach ich opisane y dołożone, ażeśmy otrzymali byli dekret od ichmościów pp. kommissarzów i. k. mości, xiędza Tomasza Rzeuskiego— biskupa Kuiawskiego y Czerniechowskiego— opata Hoskiego, imć xiędza Stefana Wierzbickiego— opata Paradyńskiego, referendarza koronnego, podskarbiego nadwornego koronnego, od i. k. mości do ekonomii zesłanych, przeciwko przywileiowanym w roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt wtórym, miesiąca Stycznia dwunastego dnia, o który dekret żydzi y o swoje

krzywdy, supplikowali do iego królewskie y mości o niesłuszne otrzymanie tego dekretu być mianowanego, ta sprawa końca nie mogła wziąć y do wielkiego unkosztu, szkody y zawodów przyść musiało też miasteczko, iako y żydzi do ubóstwa przysli; iakoż y królewska mość listownym upominalnym y zaręcznym kommissarskim do nas mieszczan urząd wyprowadzić raczył, abyśmy cale przy prawach y przywileiach im żydom Krynskim nadanych zachowali. Tak też cośmy protestacye w roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt ósmym, miesiąca Junii czwartego dnia, na żydów starszych Krynskich y wszystkiego zboru zanieśli, o zburzenie siła rzeczy y o zginienie według powieści imć xiędza Gedroycia, co się na nich nie pokazało, ale owszem do wszelkich szkod y prawnych terminów nadaremnie przyszliśmy. W czym widząc y uważając, abyśmy w dalszych naszych iuż od tego czasu nie byli zawodach, y ni w czym nadanym im prawom y przywileiom przeciwnemi nie byli, za poradą ludzi godnych przykładem y żydów od miasta, przy bytności oboygą duchowieństwa imć xiędza kommandarza y wielebnego oycza świeszczennika, tedy w tych wszystkich zawodach wieczny pokój zawarli, między żydami Krynskimi y te wszystkie munitamenta y dokumenta, processa, dekreta, notacye, wyż mianowane od roku tysiąc sześćset wtórego, aż do roku y dnia wyż mianowanego skasowali, y przy prawach ich, tymże żydom nadanych, nie iego królewsktey mości woli nie deneguiąc, zachowali, tak samych onych iako y potomków ich. Bożnica na pewnym mieyscu ob miedzę, gdzie stoi pani Janowey Kotłubaiowey, a z drugiey strony Wolfa Ickiewiczza, czołem do browaru y domu żyda Arona, a tyłem do uliczki wypustney y domy ich w rynku ulicy, tak terazniej-

sze iako y napotym nabyte, wszelkie szynki mieć, kramy otworzyste za iedno w rynku budować, łokciami mierzyć, funtami ważyć y wszelkie towary, handle, tak w domach, iako y kramach chować maia y kapszczyznę zwyczajną, którey z dawnych czasów tak y teraz zachować będą wszystko, według zwyczaiu dawnego y przywileiów im nadanych, wespół z nami, pożytków, wypustów bydła zażywać powinni będą terażniejsze żydzi, iako y na potym będące y od wszystkich impetów, tumultów bronić mamy w pomocy, aby w pokoiu zostawać. A ieśliby którykolwiek z nas mieszczan, albo sam urząd folwarków Krynских, albo przez kogokolwiek tak terażniejszych lat, iako y na potym będących miał by tych żydów z zboru Krynskiego terażniejszego y na potomków o iakikolwiek punkt według listu od nas danego wiecznego y praw ich turbować, albo te processa z xiąg grodzkich Grodzieńskich pozanoszone popierać, tak ze stanu duchowieństwa, iako też y świeckiego; tedy od każdego takowego wszelkiego sądu prawa bronić, zastępować tak sami, iako potym po nas postać maia y powinni będą pod zaręką, tysiąca kop na dwór iego królewskiej mości, zapłaceniem nakładów, fatyg sowito y innych poen według prawa, albo też bezprawia dwornego nie czyniąc, dla lepszey wiary rękoma naszymi przy pieczęci mieyskiej uprzywileiowaney podpisuiemy się sami, tak też ichmość pp. obywatelów, szlachty do rąk naszych za pieczętarzów uprosiliśmy. Działo się w ratuszu, roku y dnia wyż mianowanego. U tego listu ugodliwego, przy pieczęci mieyskiej, pod-

pisy rąk temi słowy: Jan Kotowicz— stolnik Orszański, wóyt Krynски; Iwan Stecewicz — burmistrz Krynски; Alexander Troszkiewicz — radca Krynски ręką swą; Marcin Miechnowicz — pisarz Krynски, moim y całej rady y panów mieszczan imieniem; Jan Michnowicz — radca mieyski Krynски; xiądz Jan Zebowski — komendant Krynски.

Zaczym, zabiegaiąc dobremu porządkowi, całości praw y pokoiu między temi nadaćmi stwierdzamy, zmacniamy y winę na sprzeciwiających się tysiąc kop groszy litewskich na skarb nasz zakładamy, nad zapisy tych mieszczan Krynских zakładamy dwa tysiące kop groszy litewskich monety y utratę praw, którybykolwiek z mieszczan Krynских, tak terażniejszych, iako y na potym będących u iakiegokolwiek sądu ważył się turbować żydów Krynских, contra czyniąc przywileiom naszym y antecessorów naszych. Których takowy confirmacyiny przywilej nasz, dla większey wagi, wiary y powagi królewskiej, własną ręką podpisawszy, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dziewiętnastego miesiąca Stycznia, roku Pańskiego tysiąc siedmset czterdziestego piątego roku. U tego przywileiu konfirmacyjnego podpis przy pieczęci wiszącej temi wyrażony słowy: Augustus rex. Po drugiej stronie tegoż przywileiu, podpis w te słowa: Józef Duleba—i. k. mości pieczęci mniejszey w. x. Lit. sekretarz. Który to przywilej, za podaniem onego przez wyż wyrażoną osobę do akt, iest do xiąg urzędowych przyjęty y wpisany.

1781 г.

Изъ книги за 1781 годъ, стр. 236.

32. Универсалъ скарбовой комисіи в. кн. Литовскаго объ уничтоженіи такъ называемыхъ жидовскихъ казаковъ. *)

Скарбовая комисіи рѣчи-посполитой, вслѣдствіе жалобъ разныхъ лицъ, снѣмъ универсаломъ доводить до всеобщаго свѣдѣнія кагаловъ и прикагалковъ въ в. кн. Литовскомъ, что она вос-

прещаетъ на будущее время взыскивать съ евреевъ особыя подати, такъ называемыя *хазакы*, подъ страхомъ уплаты 1,000 грив. штрафа и годичнаго тюремнаго заключенія.

Roku tysiąc siedmset ósmdziesiąt pierwszego, miesiąca Maia dwudziestego ósmego dnia.

Na roczkach maiowych in solito iudiciorum loco w mieście i. k. mści Grodnie porządkiem prawa pospolitego sądzących się, przed nami Ludwikiem Kazimierzem Daszkiewiczem—prezydującym, Alexandrem Michałem Eysymontem—sędziami, Franciszkiem Suchodolcem—podstolim y pisarzem urzędnikami Grodzkie mi powiatu Grodzieńskiego, stanowszy obecnie u sądu patron imé pan Adam Eysymont—burmistrz powiatu Grodzieńskiego, uniwersał prześwietney komisiji skarbu rzeczy-pospolitey w. x. Lit. pism, chazaka zwanych, wydawania y wydanych y exekwowania synagogom y kałalom żydowskim zakazujący ad acta podał, którego tenor temi wyraża się słowy:

Kommissya rzeczy-pospolitey skarbu w. x. Lit. wiadomo niniejszym obwieszczeniem czyni. Iż od zamiaru powołania swego nigdy nie odstępną, stawiając za szczegulny swoim obowiązkiem celność dobra tak publicznego, iako y prywatnego obywatelów, gdy w poświęconym czasie na powolność słuchania zażaleń w memoriałach, do siebie zanie-

sionych, została naydokładniey upewnioną o przeciwnym a zadawnionym już układzie przez kałaly żydowskie w prowincyi w. x. Lit., wskazującym pewną liczbę karczem obywatelskich do opłaty znaczney w tytule poboru iakowegoś chazaka zwanego, y wybrane z między siebie osoby żydów do pretendowania takowej exakcyi swemi pismami authoryzującemi sukcesyją nawet na potomstwo domu zyskującego, takowe pismo zlewiające się na zawsze karczmy przerzeczone obciążającym, przywłaszczoną bezprawnie aż do majątków obywatelskich rozciągającą się, y oneż interesującą, a nadto powagę rządu kraiowego małoszacującą, starszeństwa żydowskiego władzę, tudzież w arędach karczem do podatku takowego przeznaczonych, chrońnieniem się y odstępowaniem przez arendujących żydów uszkodzenie przynoszącą, y w wielu mieyscach do opuszczenia y spustoszenia karczem przyczyniającą się, dochód oraz obywatelom należny uszczuplającą, też ustawę żydowską,

*) Слово—*хазакъ*, чисто еврейское, значить: утвердиль, укрѣпиль. Это была подать, вносимая въ кагалъ съ аренды, устраняющая всѣхъ прочихъ жидовъ, контрагентовъ на эту аренду. *Хазакъ* выдаваемъ былъ на письма.

tytułem chazaki zwaną, zniesioną mieć chce y na zawsze znosi, pisma kahalne iakiegożkolwiek nazwiska, na takowy pobor zyskane annihiluje, y onych wydawać zakazuje, stanowiąc: iżby odtąd karczmy w prowincyi w. x. Lit. od wzmiankowanego poboru w tytule chazaka byli wolnemi, y tak pod przerzeczonym dawnym imieniem daniny, iako y żadnym innym opłacie kahałom, prócz podatku dla rzeczy-pospolitey pogłównego nie były podległemi od daty tego obwieszczenia; gdyby ad instantiam cuiusvis, etiam podanym tylko memoriałem przestępstwo w odbieraniu takowego poboru, lub ustanowieniu przez kahały innego, oświadczonym było, naysurowsze kary na nieposłusznych rozciągnąć deklaruje. Ci zaś, którzy z mocy danych sobie w tytule chazaka pism kahalnych dotąd nieprawną zyskowali z karczem daninę, wraz od ogłoszenia tego urzędzenia w miesiącu iednym takowe pisma w kancelaryach grodzkich, aby bez żadnych zmitrężenia zwłoki wynalazków składali, przykazuję, ostrzegając, iż oskarżeni y przekonani o zatrzymanie takowego pisma więzieniem rocznym y opłatą tysiąca grzywien ukarani będą. Takowe tedy obwieszczenie woli swej, aby starszeństwa żydowskie w sposobie wiadomym y obranym przez pismo we wszystkich szkołach y przyszkołkach kahału

ogólnie wszystkich prowincyi w. x. Lit. publikować nie zaniedbały, pod karą iak na przestępców, rządowi y wyrokowi krajowym nieulegającym, komisya rzeczy-pospolitey skarbu w. x. Lit. nakazuje. Dan na sessyi radney tysiąc siedmset ośmdziesiąt pierwszego roku, miesiąca Kwietnia iedenastego dnia. U tego uniwersału podpisy i. ww. kommisarzów circa locum sigilli oraz w. regenta y adnotacya temiż słowy wydrukowane: Michał Brzostowski—podskarbi wielki w. x. Lit.; Józef Bystry—kasztelan Brzeski, kommissarz skarbu w. x. Lit., Franciszek Jelski—podkomorzy Starodubski, kommissarz skarbu w. x. Lit.; Antoni Suchodolski—sędziaziemski Wołkowyski, kommissarz skarbowy w. x. Lit.; Jerzy Potocki—starosta Tłomacki, kommissarz skarbu w. x. Lit.; Józef Chrapowicki—kommissarz skarbu w. x. Lit.; Rafał Sliżien—kommissarz skarbu w. x. Lit.; Michał Bernowicz—kommissarz skarbu w. x. Lit.; Michał Zaleski—kommissarz skarbu w. x. Lit. (l. s.); Szymon Zawistowski—czesnik ziemi Bielskiej, regent kommissyi skarbu w. x. Lit. Zakaz synagogom y kahałom żydowskim, wydawania pism chazaka zwanych, wydawanych zaś przez żydów nie exekwowania. Który to przywilej, za podaniem onego do akt iest do xiąg grodzkich powiatu Grodzieńskiego przyjęty y wpisany.

1783 г.

Изъ книги за 1783 годъ, стр. 163.

33. Напоминальный листъ Брестскаго кагала Копыловскому кагалу о томъ, чтобы онъ не вмѣшивался въ дѣла жидовъ мѣстечка Бобовни.

Брестскій кагалъ симъ листомъ предписываетъ кагалу Копыловскому, чтобы этотъ послѣдній не дѣлалъ никакихъ обидъ жидамъ селенья Бо-

бовни, которые поселились здѣсь недавно на жительство на основаніи правъ, полученныхъ отъ епископа; чтобы онъ не требовалъ съ нихъ

вносовъ котельныхъ, коробочныхъ и другихъ ма уплату своихъ кагальныхъ долговъ; чтобы не предавалъ непокорныхъ жидовъ *хериму* т. е. проклятію, не принуждалъ ихъ отправлять свои

Roku tysiąc siedmset osmdziesiąt trzeciego, miesiąca Kwietnia dwudziestego dziewiątego dnia.

Przed aktami grodu Grodzieńskiego stanowiący osobicie imć pan Jerzy Daszkiewicz—miecznikowicz Nowogrodzki, kopią listu napominalnego przy samym oryginalnym, od synagogi Brzeskiej do kahału Kopylskiego wydaną, z hebrajskiego na polskie słowa przetłumaczoną, z instancji i. w. imć pana Michała Bernowicza—podczaszego woiewództwa Nowogrodzkiego, kommissarza rzeczy-pospolitey skarbu w. x. Lit., do akt podał, którego tenor, słowo do słowa wpisując, tak się w sobie ma:

Excerpt listu napominalnego, od synagogi Brzeskiej do kahału Kopylskiego wydanego, z hebrajskiego na polskie słowa słowo w słowo przetłumaczonego. List napominalny kahałowi Kopylskiemu uprzeymie nam miłemu o to:

Przysłano iest do nas od i. w. imć pana Bernowicza—sędziego ziemskiego woiewództwa Nowogrodzkiego, kommissarza skarbu w. x. Lit., z oskarżeniem wielkim, mówiąc o to: iż co miasteczko nowofundowane, Bobownia nazwane, w odległości od nas mil dwie sytuowane, w którym przed tym, to -iest czasu lustrowania głów żydowskich, żaden żyd tam nie mieszkał, a że teraz za wielkim staraniem tegoż i. w. pana zafundowane iest te miasteczko y osadzone żydami, wcale cudzemi, nigdy ani w Kobylu, ani też w partykularzach do was należących nie mieszkającami y do opłacenia podatków do kahału waszego nigdy nienależącami, lecz tylko obce y zakordonowe

religijne праздники и торжества въ своемъ Копыловскомъ кагалѣ и не предпринималъ ничего впредъ до судебного разбирательства.

żydzi, którzy żądali mieszczenia pod skrzydłami i. w. pana, a zatym przez wielkie staranności tegoż i. w. pana wyprawiono iest dla tegoż miasteczka od i. o. xięcia biskupa na szkoły y mogiłki dla żydów tamecznych, którym aby dla wieczney osiadłości y mieszkania bezpiecznie obrządków swych religijnych wolno było sprawować; a że z doniesionej nam wiadomości, iż obciążacie tychże mieszczańców Bobowieńskich różnemi podatkami, iako to: od kotła po złotych dziesięć wymagacie, oraz opłacenia wam krótki y inne podatki na opłacenie długów kahału waszego, takż dopominacie się od nich pogłównego, zabraniecie im z mocy zwierzchności waszey chowania umarłych na mogiłkach tamecznych y przymuszacie ich, aby koniecznie do kahału waszego ziachawszy święta odprawowali. Któreto wszystkie pokrzywdzenia, od was obywatelom Bobowieńskim poczynione, są niesłuszne y nigdy nie praktykowane, aby któren kahał z należącami do siebie przykahałkami taką się przykrością rządzić miał, przeciwko może się być przyczyną y okazyą do zruynowania y spustoszenia tegoż miasteczka gospodarzów, które wielkim kosztem y expensem znacznym przez i. w. i. pana sędziego iest ufundowane. Przeto my, z mocy zwierzchności naszej synagogskiej serio przykazujemy, nie aby pociągali tychże obywatelów Bobowieńskich do opłacenia do kahału waszego krobki y kotłowego, oraz składki na opłacenie długów kahału waszego, a barziej abyście ich nie pociągali do odprawowania świąt w kahale waszym y nie przeszkad-

dzali im chowania umarłych na mogiłkach swych, owszem wolne im tak odprawowanie świąt w szkole swoiey, iako y chowania umarłych na mogiłki swych y instalowanie sobie starszego duchownego do rozsądzania między nimi, tak spraw pieniężnych, iako y do utrzymania religii należących. Względem zaś podatku pogłównego y inne przyzwoitości wedle zwyczaju do oczewistego z obu stron przed nami dla finalnego uporządkowania stawania się suspenduiemy; a póki takowe z obu stron stawanie się nie nastąpi, przykazuiemy serio, ażebyście się nie ważyli rozciągać zwierzchności swoiey nad obywatelami Bobowieńskimi w naymniejszym punkcie y żadnego na nich cheyrymu y klątwy nie nałożyli, a iakikolwiek cherym lub klątwa do tychczas przez was na nich nałożone lub nastąpić mające, one per totum kassuiemy y za nic poczytamy, dopóki nie nastąpi oczewiste z obu stron przed nami dla uporządkowania stawania się. Wydając takowy to list napominalny od starszey synagogi naszey Brzeskiey własnemi rękoma podpisuiemy. Datum dnia dwudziestego pierwszego Apryla, tysiąc siedmset ósmdziesiąt trzeciego roku, w Brześciu Litewskim.

U tego excerptu listu napominalnego podpisy temi wyrażają się słowy: Josiel Ickowicz, Jankiel Josielowicz, Szmóyło Dawidowicz, Ekiwa Ickowicz, Icko Aronowicz, Josiel Abramowicz, Beniamin Chaimowicz, Hirsz Mowszowicz, Chaim

Jankielowicz. Ad haec konnotata na obu stronach przez syndyka y plenipotentą kahału Grodzieńskiego y przez pisarza y sędziego tegoż kahału Grodzieńskiego zapisana z ich własnymi podpisami takowa: Tey karty kopia przez ludzi słusznych y moc mających iest wpisana z oryginału od kahału Brzeskiego do kahału Kopylskiego wydanego y podpisanego, y nato się podpisuiem: Emanuel Faybisz—syndyk Grodzieński, Menochen Kobinowicz—sędzia kahału Grodzieńskiego. Tey karty pismo na pierwszej stronie y na drugiej nayduiące się z tegoż oryginału kahalnego Brzeskiego iest przypisane, zaświadczamy Emanuel Faybisz—syndyk Grodzieński, Manachen Rabinowicz—sędzia kahału Grodzieńskiego. Per consequens zaświadczenie na trzeciej stronie zapisane y przez syndyka podpisane. Takowe pismo hebrajskie od świadków Emanuela Faybisza—syndyka y plenipotentą kahału Grodzieńskiego, oraz Nachima Michelowicza—pisarza y sędziego kahału Grodzieńskiego, że z hebrajskiego słowo w słowo przetłumaczone y wiernie na podpisaniu ięzykiem hebrajskim konnotowane zaswiadczam. Pisan roku tysiąc siedmset ósmdziesiąt trzeciego miesiąca Kwietnia dwudziestego ósmego dnia; Emanuel Faybisz—syndyk y plenipotent kahału Grodzieńskiego. Który to excerpt albo raczey kopia, za podaniem oney do akt, iest do xiąg grodzkich Grodzieńskich przyięta y zapisana.

В.

Копи привилегій и правъ, данныхъ разнымъ лицамъ на пожизненное владѣніе землями въ Брестской и Кобринской экономіяхъ.

СОБРАНЫ КОРОЛЕВСКИМИ КОММИССАРАМИ 24 ОКТЯБРЯ 1765 ГОДА.

1759 г.

1. Привилегія короля Августа III Мальборскому мечнику Хоментовскому на деревню Михалково съ 3-мя уволокѣми въ Лебедевѣ.

Въ этой привилегіи король Августъ III предлагаетъ Козловскимъ-Горновскимъ уступить вышепомянутую землю съ крестьянами и всѣми угодьями Хоментовскимъ въ пожизненное владѣніе.

Въ примѣчаніи говорится, что имѣніе это перешло въ частныя руки слѣдующимъ образомъ: во время между-царствія имъ завладѣлъ было Брест-

скій судья Грабовскій и пользовался имъ до своей смерти; потомъ оно перешло къ Козловскимъ, которые и получили на него привилегію; за тѣмъ къ Горновскимъ. Эти послѣдніе продали его за 10,000 зл. Имѣніе приносило доходу 1,000 зл., но еслибы было при экономіи, то моглобы приносить 1,800 зл.; почва земли хорошая; строения въ порядкѣ.

ЕКОНОМІА БРЗЕСКА.

KLUCZ RZECZYCKI.

Wies Michalkowò.

Przywiley. August III, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymuujemy tym listem przywileiem naszym wszem w obec y każdemu z osobna, komu o tem wiedzieć należy. Iż my pozwolili y dopuścili, iakoż ninieyszym listem pozwalamy y dopuszczamy, urodzonym Xaweremu y Katarzynie z Kozłowskich Hornowskim—cześnikowiczom woiewództwa Brzeskiego, małżonkom, aby mogli praw swych dożywotnich, które im służą na wieś Michałkowo y на вѣлокъ три gruntu, Królewsczyczną названого, we wsi Lebedziowie, w ekonomii naszey Brzeskiey, w kluczu Rzeczyckim leżących, ustąpić y zrzec się, y тоż право на osoby urodzonych Jerzego Maxymiliana y

Katerzyny z Piękarskich Chomentowskich, mieczników woiewództwa Malborskiego, małżonków, zupełnie wlać y przenieść; których to praw wlewek y cessay skoro przed aktami któregokolwiek autentycznymi zeznana y uczyniona będzie, my one за ważną y przyjemną mieć będziemy iako tę, która за poprzedzającym ninieyszym listem naszym stanie się. Za którym to konsensem y cessay pomieniени urodzeni Jerzy Maxymilian y Katarzyna Chomentowscy, małżonkowie, przerzeczoną wieś Michałków названą, z trzema wspomnionemi вѣлокami, we wsi Lebedziowie ze wszystkimi polami, rolaми, gruntami, morgami, zaroślami, chróstami, sianożęciami, błотами, wodami, rzekami, ieziorami, stawami, sadzawkami, zabudowaniem dwornym y gumien-

nym, młynami y karczmami, z wolną wszelkich trunków propinacją, z poddaniem utriusque sexus, ich żonami, robotnicznymi, czynszami, daninami, odsypami, ze wszelkimi dochodami, prowentami, obwencyami, tudzież wszelkimi przyległościami, do teyże wsi Michałkowa y do włok trzech w Lebedziowie leżących, przynależytościami, nie nie excypuiąc, ale tak iak przeszli possessorowie trzymali y zażywali, mieć, dzierżeć, zażywać y w spokojney possessyi trzymać będą, oraz z tey wsi y włok wspomnianych wszelkich pożytków wynajdować, ad extrema vitae suae seu alterius superstitis coniugum tempora maią, płacąc nam zwyczajny, w terazniejszym ekonomii naszey Brzeskiej inwentarzu specyfikowany, coroczny podatek. Obiecuujemy przytym naszym y nayiaśnieyszych następców naszych imieniem, iż od używania y spokojney possessyi przerzeczoney wsi Michałkowa y włok trzech we wsi Lebedziowie urodzonych Chomentowskich małżonków nie oddalimy, ani oddać mocy nikomu nie pozwolimy, co y nayiaśnieysi następcy nasi uczynią,

prawa nasze królewskie, rzeczy-pospolitey y świętego kościoła Rzymskiego katolickiego nienaruszenie zachowuiąc. Na co, dla lepszey wiary, ninieyszy konsens przywilej ręką naszą podpisawszy, pieczęć naszą przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, miesiąca Marca dnia XXVIII roku Pańskiego MDCCLIX, panowania naszego XXVI roku. Augustus rex.

Ta wieś nigdy za przywilejami nie chodziła, zawsze do klucza Rzeczyckiego należąca, teraz avulsum iest prawdziwe. Devenit zaś do possessyi do nataryuszów tym sposobem pod interregnum, y domowych rewolucyi. Naypierwiy imć pan Grabowski—sędzią Brzeski, activitate przywłaszczył sobie tę wieś y tak in turbido zażywał iey do śmierci. Po którego decessum zaraz suscepit imć pan Kozłowski y exportował na siebie przywilej. Ten cessit imć panu Hornowskiemu—sędziemu Brzeskiemu, od którego (według relacyi swoiey) kupił terazniejszy possesor za złotych polskich 10,000. Ta wieś pod samym miastem Brześciem leży w gruntach bardzo dobrych y paszach; według podania terażniejszego czyni zlot. 1,000 na rok; gdyby zaś była przyłączona do ekonomii, ex ratione przyległości miasta, gruntów dobrych paszy y karczmy, może importować plus minus zlot. pol. 1,800.

1757 г.

2. Привилегія Августа III-го Дешкуровой на пожизненное уладѣніе имѣніемъ Кобыляны.

Король Августъ III, по просьбѣ оберштерлейтенанта Петра Ивана Дешкура—оставить за его женой въ фольваркѣ Кобылянахъ 13 уволокъ въ пожизненное ея владѣніе, соглашается съ его просьбой и выдаетъ настоящую привилегію. Впрочемъ Дешкура обязывается платить 50 тынфовъ чиншу и гиберны по расчету администраторовъ.

Въ примѣчаніи говорится, что вся деревня Кобыляны находится въ рукахъ *donataryuszovz*; земля въ ней хорошая, есть три корчмы; но фольварочныя строения розорены; доходу приноситъ 4,000 злотыхъ, но моглабы приносить 6,000 злотыхъ.

Wieś Kobyłany.

Donataryusz imć pan Leparski—podkomorzy Upiński.

Przywileiu swego za wielu rekwizycjami, eo intuitu czynionemi, nie produkował; trzyma włok № 22, na których

połowie poddani, ostatek pod dworskimi zasiewami; folwark z wszystemi porządniemi budowlami, młynek, karczem dwie na trakcie ma w swoiey possessyi.

Przywilej ieymci pani Deszkurowej—oberszterleytnantowej wdowy.

August III, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymujemy tym listem przywilejem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tèm wiedzieć należy. Iż wniesiona iest do nas prośba imieniem urodzonego Jana Deszkura—oberszterleytnanta regimentu pieszego gwardyi naszej woysk wielkiego xięstwa Litewskiego, abyśmy przy prawie iego dożywotnim, ktoremu służy na folwark, Kobylany nazwany, włok trzynaście w sobie zawieraiący, w ekonomyi naszej Brzeskiej leżący, takoweż prawo dożywotnie małżonce iego urodzoney Karolinie z Buchowieckich Deszkurowej, dali et in solidum komunikowali. Do której supliki my król łaskawie się skłoniwszy, w zwyż namieniony folwark Kobylany iure communicativo przerzeczoney urodzoney Karolinie z Buchowieckich Deszkurowej daiemy et in solidum komunikujemy. Maią tedy y powinni będą pomienieni urodzeni Deszkurowie, małżonkowie, przerzeczony folwark cum omnibus attinentiis et pertinentiis, tak iako zdawnych czasów w swoich cyrkumferencyach zostawał ad praesens zostaię, spokojnie trzymać, używać y wszelkich sobie pożytków wynaydować, aż do ostatniego życia swego kresu, albo

z nich która osoba dłużej żyć będzie. Z którego to folwarku czynszu rocznego do skarbu naszego tyńfów piędziesiąt, annuatim wnosić będą; hybernę zaś y inne onera fundi według dyspartymetu zwierzchności ekonomiczney wypłacać tenebuntur, prawa nasze królewskie rzeeczypospolitey y kościoła świętego rzymskiego katolickiego, wcale y nienaruszenie zachowuiąc. Na co, dla lepszey wiary, wagi, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć naszą przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia IV miesiąca Listopada, roku Pańskiego MDCCLVII, panowania naszego XXV roku.

Jeymc pani Deszkurowa wdowa na połowie gruntów włocznych ma poddanych, na drugiej połowie grunt folwarczny; budowle folwarczne, karczma zdezelowane.

Imć pan Grabowski -- horodniczy Brzeski trzyma w tey wsi włok № 6 do swojego urzędu, do którego y w innych wsiach trzyma włoki, które suo loco będą wypisane

Ta wieś Kobylany, cała pod donataryuszami, iest oderwana a corpore ekonomii, grunta ma dobre, miejscami piaszczyste, paszy dobrej dosyć, na trakcie dobrym; karczem trzy. Folwark tu, do klucza tego wygodny y potrzebny byłby, od miasta Brześcia pół mili. Teraz possessya imć Leparskiego—podkomorzego y ieymość pani Deszkurowej według podania importuje imć zł. 4,000. Cała zaś wieś, do klucza przyłączona, może importować plus minus złt. 6,000.

1674 г.

3. Привилегія короля Яна III-го татарскому полковнику Самуилу Мурзѣ Корицкому на имѣніе Лебедево.

Король Янъ III-й, принимая во вниманіе отличныя заслуги татарскаго полковника Корицкаго и его отряда изъ 30 человекъ, оказанныя рѣчи-посполитой и ему, королю, во время Турецкой войны, а равно и то, что эти татары были прогнаны во время Московской войны и лишились своихъ земель въ имѣніяхъ Острожскихъ, даетъ имъ настоящую привилегію земли: въ селѣ Лебедевѣ 38 ув.; въ селѣ Кобылявахъ 40 ув.— въ экономіи Брестской, и 30 ув. въ разныхъ селахъ экономіи Кобринской,—даетъ на правахъ поселенцевъ (jus colonorum) на вѣчныя времена. За эти

земли татары обязываются нести военную службу. Завѣдываніе ими поручается полковнику, а равно и рѣшеніе споровъ съ лицами посторонними. Крестьяне, жившіе на этихъ земляхъ, обязываются продать или перенести въ другія мѣста свою движимость. Земли должны переходить отъ отца къ сыну, отъ мужа къ женѣ; малолѣтніе освобождаются отъ военной службы впредь до совершеннолѣтія. Во время отправления службы татары получаютъ установленное жалованье. Въ случаѣ уклоненія отъ военной службы, виновные лишаются имѣнія.

Wies Lebedziowo.

Donataryuszowie ichmość panowie Koryccy, w których possessyi cała wieś zostaje, w teyże wsi trzymają imię pan horodniczy Brzeski wł. 1, imię pan mostowniczy Brzeski (którego teraz nie masz) włok N 2, i. p. Chomentowski do Michałkowa wł. 3.

Право уродzoneго Самуела Мурзы-Корыцкого—пółковника татарскаго и successorów иего.

Vidimus z xiąg grodzkich powiatu Grodzienkiego roku 1698, miesiąca Septembra piętnastego dnia.

Na urzędzie i. k. mości grodzkim Grodzienkim y aktami starościńskiemі, przede mną Albrychtem Chrebtowiczem—stolnikiem y podstarościm sądowym grodzkim, od w. imię pana Franciszka Kotowicza—starosty Grodzienkiego ustanowionym, stanąwszy personaliter imię pan Samuel Murza-Korycki—półковник i. k. mości tatarski, przywilej osady татарów na rzecz niżej mianowaną sobie y kompanii służący y należący, ad acta podał, po-

trzebując, aby był w xięgi wpisany, który wpisując de verbo ad verbum tenore sequitur tali:

Jan trzeci, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymujemy tym listem, przywileiem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tym wiedzieć należy. Iż mając doświadczoną w dziełach rycerskich odwagę, cnotę y stateczną ku nam y rzeczy-pospolitey życzliwość urodzoneго Самуела Мурзы-Корыцкого—пółковника naszego Татарскаго, który z przodków swoich w państwach naszych zasiadшы, y zawsze wierną rzeczy-pospolitey, antecessorom y nam samym w każdej okazji wojenney usługę oddając, przez wojnę Moskiewską z gniazda swego ustąpić musiał; chcąc iednak teyże stateczności nam y rzeczy-pospolitey dotrzymać, pod naszą protekcją z całą kompanią z dóbr ww. xiąząt Ostrowskich, wojną Turcką spędzonych osób trzydziestu, z towarzystwem swoim udał się y też wiarę, cnotę, y życzliwość nam y rzeczy-pospolitey na każdą usługę y okazją wo-

ieną ofiarował: tedy my, pragnąc w iak naywiększym bezpieczeństwie y siłach przeciwko nieprzyjaciołom państwa naszego opatrzeć, pomienionego Samuela Koryckiego—półkownika naszego Tatarskiego y ludzi kompanii iego, iako nam y rzeczy—pospolitey dobrze zasłużonych, życziwych y statecznych w naszą królewską protekcją y iurydykcyą bierzemy, y do obywatelów w państwach naszych tegoż urodzonego Samuela Koryckiego z kompanią y potomkami ich przyłączamy, a na gruntowną ich samych y potomków ich daliśmy iemu y kompanii iego jure colonorum pewne dobra w ekonomii naszej Brzeskiej kluczu Rzeczyckim leżące, we wsi Lebedziowie włók trzydzieście. Tamże po urodzonym Krzysztofie Sagayle włók sześć y po urodzonym Józefie Bidowskim włók dwie, z siedliskami, ogrodami, z przydatkami, morgami, polami, sianożęciami, stawiską pustą y morgów trzy z przydatkiem leśnym do teyże wsi Lebedziowa należącym. We wsi Małaszewiczach alias Kobylanach, Starosielskie nazwane, włók czterdzieście trzy, w ekonomii także Brzeskiej leżące; a zaś w ekonomii Kobryńskiej w różnych wsiach włoki puste: we wsi Batezy—włók iedenaste, we wsi Litwinkach—włók sześć, we wsi Kleszczach—włók trzy, we wsi Polatyczach—włók dwie, we wsi Piaskach włók dwie, we wsi Żabinach—włók cztery, we wsi Ruchowiczach—włók dwie, co czyni w tey ekonomii włók trzydzieści, z przydatkami, morgami do tych włók należąciami, nadaiemy y daruiemy tym listem naszym przywileiem na wieczne czasy, które to włoki w pomienionych wsiach, tak ekonomii Brzeskiej, iako y Kobryńskiej leżących, aby urodzeni administratorowie nasi temuż Samuelowi Koryckiemu—półkownikowi przez mierniczego przysięgłego Brzeskiego wymierzili

y wydali, rozkazuiemy. A urodzony półkownik oficerów swoich y wszystko towarzystwo, podług pocztów y zasług każdego, temiż włokami podzielić tam zaraz będzie powinien, zostawiwszy na osobę swoją półkowniczą, na porucznika y chorążego, według pocztów, włoki pewne, na które im osobliwy przywilej wydać rozkazaliśmy. Y tak te wsi y włoki sobie nadane y wymierzone pomieniony półkownik, porucznik, chorąży y wszystko towarzystwo sami, żony y potomkowie ich ze wszystkimi rolami, polami, siedliskami, ogrodami, łąkami, sianożęciami, poletkami, borami, lasami, chróstami y wolnym w puszczech naszych na opał y budynki wrębem; z wolnym także miodu, piwa, gorzałki na swoją tylko potrzebę robieniem, z sadzawkami, rzekami y innymi wszystkimi pożytkami trzymać, na nich się budować, osadzić, zażywać y nie mi według woli y upodobania swego (z obligiem usługi wojenney, dysponować, zastawiać y przedać, wolni będą wiecznymi czasy. A że w tych wsiach iest po części osady poddanych, tedy pomieniony Korycki—półkownik y kompania iego powinni będą przerweczonym poddanym budynki wszystkie według oszacowania przez urząd administratorski, albo zgodą przyiacielską także dożywotnikom popłacić. Jeżeliby też który poddany, albo dożywotnik budynku swego przedać nie chciał, tedy mu wolno zabrania y do innych wsi przeniesienia. Tak też y krescency ozimey zabrania lub sprzedania pozwalamy; a tymczasem póki się nie przeniesie, aby żadney krzywdy y szkody ciż poddani nie mieli przestrzegamy. Względem której dzierżawy włók pomieniony Korycki y kompania iego z potomkami swemi miasto czynszów y innych powinności dworskich powinni będą służbę wojenną, każdy na usługę naszą y nayia-

śnieyszych successorów naszych, królów, za uniwersałem naszym, z pocztami swemi, według ordynansu z rycerska zmonderowany odprawować wiecznemi czasy, y po teyże na tey usłudze naszej być, póki by woyny albo okazyi stawało; a nadto do żadnych innych ciężarów, hybern y ekonomicznych powinności należeć nie mają, nie będą, oprócz publicznych rzeczy-pospolitey z seymu uchwalonych podatków, z tą iednak kondycją, iż zaraz gdy na koń siędą, y popisani do okazyi będą, żołąд zwyczajny tatarski z hyberną iść im będzie powinien, póki w służbie będą. Któryby zaś towarzysz albo oficer na taki uniwersał y usługę naszą nie stanął, albo chorym będąc na miejsce zgodnego żołnierza z pocztem nie osadził, lub zachoway Boże w czym się nam y rzeczy-pospolitey przenievierzył, taki od uczciwego zdrowia, dzierżawy y wszystkich dóbr swoich odpadać będzie, oprócz gdyby na usłudze naszej y rzeczy-pospolitey w okazyi woienney, półkownik, oficer albo towarzysz zginął, takiego successorowie do wzrostu swego od tey usługi wolni być mają. Więc gdyby się krzywda iaka, albo szkoda poddanym naszym od pomienionych Tatarów stała, tedy sprawiedliwość półkownik z towarzysza albo sługi iego, lub w niebytności namiestnik, uczynić powinien, a gdyby nie uczynił,

albo sam półkownik, albo oficer poddane-go ukrzywdził, tedy przed urodzonym administratorem ekonomii naszej sprawić się o to powinien będzie, salva appellatione do nas samych, osobliwie in criminalibus w sprawach, gdzieby taxę sto kop litewskich przenośli. Wzajemnie też poddani nasi gdyby iaką krzywdę lub szkodę, który chłop towarzyszowi któremu uczynił, tedy o sprawiedliwości do urzędu administratorskiego ekonomii naszej, natenczas będącego, udać się powinien, y sam administrator albo urząd iego sprawiedliwość z poddanemi uczynić ma, absque ulla appellatione. Wktórey to dzierżawie y possessyi wólok y wsi pomienionych przerzeczonego Samuela Koryckiego — półkownika naszego y całą kompanią iego z potomkami ich, iako tudzież rycerskich do usługi naszej y rzeczy-pospolitey zatrzymanych y osadzonych, spokojnie zachować na wieczne czasy z nayiaśnieyszemi successorami naszymi obiecuiemy, prawa nasze królewskie, podatki rzeczy-pospolitey y kościoła rzymskiego wcale zachowuiąc. Który dla większey wagi ręką naszą podpisawszy, pieczęć większą przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Grodnie na seymie generalnym koronnym, dnia dwunastego miesiąca Marca, roku Pańskiego 1674, panowania naszego szóstego roku. Jan król.

1697 г.

4. Подтвердительная привилегія Августа II-го татарскому полковнику Самуилу Мураѣ-Корицкому на земли въ Врестской и Кобринской экономіяхъ.

Король Августъ II подтверждаетъ Корицкому и его отряду изъ 30 человекъ привилегію короля Яна III. Въ этой подтвердительной привилегіи есть нѣкоторыя подробности, не находящіяся

въ первой. Такъ Корицкій обязывается вносить голый чиншъ съ уволоки по 2 польск. злата, съ 3-хъ морговъ — по 6 грошей, съ лѣсныхъ прибавокъ по 7½ грошей. Татары, въ случаѣ уступ-

ни кому-либо своей доли земли, все-таки обя-
зываются нести военную службу и ставить за
себя других лиц—наймитовъ; земли такихъ
лицъ переходятъ въ вѣдѣніе полковника Ко-
рицкого.

Въ примѣчаніи говорится, что татары въ Ле-

Przywilej drugi.

Wypis z xiąg grodzkich starostwa
Brzeskiego roku Pańskiego 1698 dnia 4
Sierpnia.

Na urzędzie grodzkim Brzeskim, prze-
de mną Janem Beklewskim—podstaro-
ściem Brzeskim, stanąwszy osobiście pan
Alexander Koricki, przywilej iego kró-
lewskiej mości, osobom y na rzecz
w nim niżej wyrażoną dany y służący,
ku aktykowaniu do xiąg grodzkich Brze-
skich podał, w te słowa pisany:

August wtóry z Bożej łaski król pol-
ski etc.

Oznaymujemy tym listem przywileiem
naszym wszem wobec y każdemu zoso-
bna, komu o tym wiedzieć należy. Iż ma-
iąc doświadczone w dziełach rycerskich
męstwo, odwagę y ostateczne ku nam
y rzeczy-pospolitey życzliwości, urodzo-
nego Samuela Murzy-Koryckiego, półko-
wnika naszego Tatarskiego, iż co było
nadano świętey pamięci za Jana III pod
czas seymu Grodzieńskiego w roku 1679
a mając nagrodzić łaską naszą królew-
ską, daliśmy onemu y kompanii iego
osób trzydzieści iure colonorum pewne
dobra na ekonomii naszej Brzeskiej
kluczu Rzeczyckim leżące we wsi Lebie-
dziewie włok trzydzieście ośm, z siedli-
skami, ogrodami, przydatkami, morgami,
polami, sianozęciami, stawiskę pustą
y morgów trzy z przydatkiem leśnym,
do teyże wsi Lebidziewa należącym, we
wsi Małaszewiczach, alias Kobylany Sta-
rosielskie nazwane—włok czterdzieści trzy
w ekonomii Brzeskiej, a zaś w ekono-

bedewъ владѣють лишними уволоками; что позд-
нѣйшія привилегіи заключаютъ въ себѣ разно-
гласія; что имѣніе даетъ дохода 3,000 злотыхъ,
но моглобы приносить 4,000 zł.; что въ Лебе-
девѣ есть еще земли и другихъ лицъ—Мостовни-
чаго и Хоментовскаго.

mii Kobryńskiey w różnych wsiach wło-
ki puste: we wsi—Baczy włok iedyнаście,
we wsi Litwinkach—włok sześć, we wsi
Kleszczach—włok trzy, we wsi Polaty-
czach włok dwie, we wsi Piaskach włok
dwie, we wsi Żabinach—włok cztery, we
wsi Buchowicach—włok dwie, co czyni
w tey ekonomii włok trzydzieści, z przy-
datkami, morgami, do tych włok nale-
żącemi, z których tych dóbr urodzony
Samuel Murza-Korycki, z kompanią swą
powinien był miasta czynszów służbę
woienną za ordynansem naszym, lub
ww. hetmanów naszych, na każdą usłu-
gę naszą y rzeczy-pospolitey odprawo-
wać; iakoż ze wszystkim po te lata peł-
nił y odprawował usługę. A że teraz
tenże urodzony Samuel Murza-Korycki
suplikował do nas, postępując nam ze
wszystkich włok czynsz goły na każdy
rok wnieść do skarbu naszego, tedy my
przyjąwszy tę suplikę, temuż urodzone-
mu Samuelowi Koryckiemu y kompanii
iego pomienione grunta y włoki, tymże
prawem iure colonorum nadaiemy. Z któ-
rych pomienionych włok nie więcej
niepowinien urodzony Samuel Korycki
z kompanią swoją płacić, iedno z każ-
dey włoki po zł. pol. dwa, a z morgów
trzech po groszy pięć, z przydatku leś-
nego groszy pół osma, więc do żadnych
innych podatków dwornych naszych,
iako to hyberny należec nie powinni, y
iakim kolwiek tytułem podatkom naszym
podlegać, czasy wiecznemi niema. Iako-
tenże teraz urodzony Samuel Murza-Ko-
rycki, te wszystkie pomienione włoki,

grunta w ekonomii y Kobryńskiej podane przez urodzonego Jana Daniłowicza, podskarbiego naszego nadwornego, a w ekonomii Brzeskiej przez urodzonego Krzysztofa Grabowskiego, wice-ekonoma naszego Brzeskiego, y przez urodzonego Jakuba Mężyńskiego, miecznika naszego Wisskiego, przez urodzonego Abrahama Konstantego Gołuchowskiego, stolnika naszego Mielnickiego, kommisarza na ten czas od nas zesłanego do wsi Lebiedzie-wa, podać w possessią urodzonemu Koryckiemu, iakoż w possessią swe odebrał, tak y teraz za tymże podaniem spokojnie z kompanią czasy wiecznemi trzymać ma. Któremu na osobę jego więc udziela się w ekonomii Kobryńskiej włók trzydzieście, z przydatkami, morgami y we wsi Liebiedziowie, od Krzysztofa Szangayła włók sześć, od Józefa Bidmowskiego włók dwie, od Jakuba Brzurskiego włoki pół-tory, włoka Lesiewiczowska, tedy wtey wsi Lebiedzie-wie wszystkich włók trzydzieście ośm a w tey ekonomii we wsi Małaszewiczach włók sześć; które to tedy te wszystkie grunta, włoki, ze wszystkimi przynależnościami urodzony Samuel Murza—Korycki z kompanią jego ma wiecznemi czasy trzymać, dając za siebie y za następców naszych nayiaśniejszych królow polskich assekuracją, że od nich nieoddalemy, ale nadto deklaruiemy, że przerzeczone dobra pomieniony Murza Korycki y kompania jego czasy wiecznemi spokojnie mają trzymać sami, żony y potomkowie ich ze wszystkimi in genere przynależnościami, y tym ubezpieczeniem mają być od nas, że żona po mężu, dzieci po ojcu, aż póki ich pokolenia stanie, każdy z osoby swoiey od tych gruntów oddalony nie będzie; wolno im sobie wydzielone grunta dać, przedać, swoim prawem puścić, tak iednak,

aby człowiekowi woiennemu do usług naszych y rzeczy-pospolitey. A iezeliby ciż Tatarowie, przez nieurodzay albo przez iaką okazyą z tych gruntów ustąpili, tedy urodzony Samuel Korycki powinien na to miejsce człowieka sposobnego do woyny zaciągnąć. Tedy te wszystkie grunta pod dyrekcją y possessją temuż urodzonemu Samuelowi Koryckiemu y potomkom jego podpadać mają, prawa nasze niniejsze królewskie, podatki rzeczy-pospolitey, seymem uchwalone, y kościół rzymski wcale zachowawszy. Dla lepszey tego przywileiu wagi ręką naszą podpisuiemy się y pieczęć wielkiego xięstwa Litewskiego przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Krakowie, dnia 20 Września, roku 1697, panowania naszego roku pierwszego.—August król.

Ta wieś ze wszystkimi wygodami, dobrami, ǫdo wsi należącemi, blisko miasta leży. Dawno należała do klucza Rzeczyckiego, dopiero zaś w roku 1674 od n. Jana III konferowana iure colonorum urodzonemu Samuelowi Koryckiemu, pułkownikowi tatarskiemu, którego successores dotąd zostaią w possessyi. Notandum: w oryginalnym przywileiu mają wyrażonych tylko włók 38; teraz trzymają 40 y więcej; trzymają y propinacją karczmy, którey niemają tylko in usum sui. Przywileie confirmationis następujących po n. Janie III monarchów, wielkicy animadwersyi wyciągają, gdyż discrepantiam mają w sobie y rezolucyi subesse powinni. Teraz przy lichym gospodarstwie importuie złt. pol. 3,000, lecz przy rozrządzeniu doskonałym w ekonomice importować by mogła zł. 4,000. Włoki № 2 mostowniczego wł. 3 - pana Chomentowskiego w tey wsi adnotantur.

Въ актовыхъ книгахъ Городненскаго гродскаго суда на стр. 346—347 за 1765 годъ находится подлинная привилегія Корицкому, выданная королемъ на Городненскомъ сеймѣ. Разница между подлинною привилегіей и напечатанною здѣсь заключается въ томъ, что въ подлинной привилегіи помѣщены имена свидѣтелей. Они приводятся здѣсь:

Przy bytności wielmożnych y urodzo-

nych Krzysztofa Grzymałowskiego, prymas Dimitra, Jerzego xięcia na Zbarażu Wiśniewieckiego—Kraakowskiego hetmana, Paca—Wileńskiego hetmana wielkiego xięstwa Litewskiego, Marciana Ogińskiego—Trockiego, Andrzeia Potockiego—Kiiowskiego, Stanisława Jabłonowskiego—Russkiego, hetmana polnego koronnego Michała, na Klewaniu xięcia Czartoryskiego—Wołyńskiego, Kazimierza Jana Sapięhi—Połockiego, Władysława Reia—Lubelskiego, Jana Antoniego Chrapowickiego—Witebskiego, Wacława Leszczyńskiego—Podlaskiego, Jana Gwońskiego—Hełmińskiego, Marcina na Zamoysciu Zamoyskiego—Braclawskiego, wojewodów: Stanisława Lubomierskiego—Koronnego, Alexandra Hilarego Połubińskiego—wielkiego xięstwa Litewskiego, marszałków; Krzysztofa Paca—wielkiego xięstwa Litewskiego kanclerza, Jana Wielepolskiego—Koronnego, Michała xięcia na Ołyce y Nieświeżu Radziwiła—hetmana wielkiego xięstwa Litewskiego podkanclerza, Andrzeia Morszyta—Koronnego, Benedykta Sapięhi—wielkiego xięstwa Litewskiego, wielkich podskarbach: Karola z Żurawia Daniłowicza, podskarbiego nadwornego koronnego Lubelskiego, Parczewskiego starosty, Marka Marczyńskiego—Koronnego, Franciszka Sapięhi wielkiego xięstwa Litewskiego—koniuszczych y seymu terazniejszego marszałka, Kazimierza Zapolskiego—Sirackiego, Spiska Prokońskiego—Brzeskiego, Jana Woyśławskiego—Łomżyńskiego, Michała Łosockiego—Wyszegrodzkiego, podkomorzych, Jana Morsztyna—Kolwalskiego, Albrychta Andryana Łosockiego—Wyszegrodzkiego, Jana Radziejewskiego—Boles-

ławskiego, Franciszka Weszła—Rozenckiego, Atanazego Maczyńskiego—Krepickiego; starostów: Pawła Mostowskiego—Płockiego, Franciszka Załuskiego—Stanisława Michała Ubysza—Gostyńskiego, chorążych, Michała Pocięia Brześciańskiego sędziego, Władysława Łosia—stolnika Płockiego, Franciszka Horskiego—sędziego grodzkiego Gostyńskiego, Benedykta Olszewskiego—podstolego Bielskiego, administratora ekonomii Grodzieńskiej. U tego przywileju przy pieczęci przycięsionej wielkiego xięstwa Litewskiego podpisręki nayiasniejszego kr. imci tymi słowy: Jan król; az drugiey strony pieczęci przypisek z podpisem ręki podskarbiego nadwornego koronnego w te słowa: Osada chorągwi urodzonego Koryckiego iure colonorum z usługi wojenney w ekonomii Brzeskiej y Kobryńskiej, Jan Karol Daniłowicz—podskarbi nadworny koronny. Który to ten przywilej, za podaniem onego iest do xiąg powiatu Grodzieńskiego przyięty y zapisany z których y ten widymus za podstarostwa Wileńskiego imci pana Hrehorego Józefa Kotowicza, a za pisarstwa mnie Stanisława Małyszczynskiego—pod pieczęcią grodzką Grodzieńską, roku tysiąc siedmset dziewiędziesiąt ósmego, miesięca Decembra dwudzięstego ósmego dnia stronie potrzebuięcey iest wydany. Pisan w Grodnie. U tego widymusu przy pieczęci grodowe y correcta takowa: W niebytności imci pana regenta correxit Puchalski—vice-regent. Który to takowy widymus, za podaniem onego przez wyrażonego imci do akt, iest do xiąg grodzkich Grodzieńskich przyięty y wpisany.

1679 г.

5. Подтвердительная привилегія Августа III-го татарскому ротмистру съ компаніей Даниилу Шабловскому на имѣніе Малашевичи.

Въ этомъ документѣ заключается первоначальная привилегія короля Яна III-го и подтвердительная Августа II-го.

Въ первоначальной привилегіи король Янъ III-й, принимая во вниманіе отличную военную службу татарскаго ротмистра Шабловскаго и его отряда изъ 12 человекъ ему королю и рѣчи-посполитой, а равно и то, что эти татары лишились своихъ земель въ Острожскихъ имѣніяхъ во время Московской войны, даетъ ротмистру и его отряду 41 уволокъ земли въ имѣніи Малашевичахъ на правахъ поселенцевъ на вѣчныя времена. За эти земли татары обязываются нести военную службу и являться на войну въ полномъ вооруженіи по выходѣ королевскаго универсала. Крестьяне, живущіе на этихъ земляхъ, должны или продать татарамъ свою движимость или перенести ее въ другія мѣста. Въ случаѣ

споровъ съ крестьянами, оныя разрѣшаются съ одной стороны ротмистромъ, а съ другой администраторомъ Брестской экономіи. Дѣла уголовныя въ 100 копъ вины передаются на благоусмотрѣніе короля. Въ случаѣ болѣзни кого-либо изъ татаръ, таковой долженъ поставить за себя наймита; въ случаѣ уклоненія отъ службы или измѣны слѣдуетъ лишеніе земли; въ случаѣ смерти земля переходитъ къ женѣ или дѣтямъ. Землю долженъ раздать татарамъ ротмистръ. Офицеръ его отряда и хоружій получаютъ особія привилегіи.

Король Августъ II-й, подтверждая эту привилегію, освобождаетъ татаръ отъ военной службы и назначаетъ чиншъ по 2 зл. съ уволоки, съ тѣмъ однакоже условіемъ, что во время войны они должны получать установленное жалованье.

Wies Malaszewice.

Donataryuszowie ichmość panowie Koryccy y ieymość pani Józefowiczowa — wdowa.

Przywilej pp. Koryckich (vide pod wsią Lebdziowo).

Prawo Daniela Szablowskiego — rotmistrza tatarskiego.

August trzeci, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymujemy tym listem ekstraktem naszym, komu to wiedzieć należy. Iż w xiegach metryki kancelaryi naszej w. x. Lit. znayduie się konfirmacya praw na włok dwadzieścia we wsi Małaszewiczach tatarom litewskim, za nayiaśnieyszego antecessora naszego Augusta wtórego, w roku 1698, miesiąca Decembra wtórego dnia dana, y supplikowano nam iest przez panów rady y urzędników, przy boku naszym rezydujących,

abyśmy tę konfirmacyą z tychże xiąg metryki kancelaryi naszej mnieyszey w. x. Lit. per extractum authentice wydać pozwolili, która, słowo do słowa wypisuiąc, tak się w sobie ma:

August wtóry, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymujemy ninieyszym listem wszem wobec y każdemu zosobna. Produkowany był przed nami list pargaminowy, ręką nayiaśnieyszego ś. p. Jana trzeciego, antecessora naszego, podpisany, pieczęcią w. x. Lit. stwierdzony, zdrowy, cały, zupełny, żadnego podeyrzenia w sobie nie maiący, zawieraiący intus nadanie włok 41, urodzonemu Danielowi Szablowskiemu — rotmistrzowi naszemu tatarskiemu y z Stalkowskich Zofii Szablowskiey, małżonkom, y successorom ich w ekonomii naszej Brzeskiey, kluczu Brzeskim, wsi Małaszewiczach leżących, jure

colonorum służących, tak samemu urodzonemu rotmistrzowi, iako y kompanii iego podług zasług y pocztów do wydzielenia y wymierzenia naznaczonych, y suplikowano nam imieniem onych, abyśmy niniejszy przywilej approbowali, którego przywileju słowo w słowo tenor następuje takowy:

Jan trzeci, z Bożej łaski król polski etc. Oznaymujemy tym listem naszym wszem wobec y każdemu z osobna, komu o tym wiedzieć należy. Iż mając doświadczoną w dziełach rycerskich odwagę, cnotę y stateczną ku nam y rzeczy-pospolitey życzliwość urodzonego Daniela Szabłowskiego — rotmistrza naszego tatarskiego, który, z przodków swych w państwach naszych zasiadszy, wierne zawsze rzeczy-pospolitey, nayiaśniejszym antecessorom naszym y nam samym w każdej wojenney okazji usługi oddawał, a przez wojnę Moskiewską z gniazda swego ustąpić musiał; chcąc iednak teyże ostateczności nam y rzeczy-pospolitey dotrzymać, pod naszą się protekcyą z całą kompanią swoją z dóbr w. xiążąt Ostrowskich, wojną Turecką spędzony, w osób dwunastu z towarzystwem swym udał się y też wiarę, cnotę y życzliwość nam y rzeczy-pospolitey na każdą usługę wojenną ofiarował. Tedy my, pragnąc w iak naywiększym bezpieczeństwie y siłach przeciwko nieprzyjaciodom państwa naszego opatrzeć, chcemy pomienionych Daniela Szabłowskiego — rotmistrza naszego tatarskiego y ludzi kompanii iego, iako nam y rzeczy-pospolitey dobrze zasłużonych, życzliwych y statecznych, w naszą królewską protekcyą y iurydykcyą bierzemy y do obywatelów w państwach naszych tegoż urodzonego Szabłowskiego z kompanią y potomkami ich połączamy, a na gruntowniejszą ich samych, żon, potomków ich konsystencyą włok czterdzieści

iedną, w ekonomii naszej Brzeskiej, w kluczu Rzeczyckim, we wsi Małaszewiczach leżących, przykładem inszych iure colonorum dzierżawców y pisarzów, daemy, darujemy tym listem przywilejem naszym na wieczne czasy. Które to włoki w pomienioney wsi Małaszewiczach, aby urodzony administrator ekonomii naszej Brześciańskiej temuż rotmistrzowi naszemu przez mierniczego przysięgłego Brześciańskiego aby wymierzył y wydał, rozkazaliśmy. A urodzony rotmistrz oficerów swych y wszystko towarzystwo podług pocztów y zasług każdego temiż włokami podzielić tam zaraz powinien, zostawisz na osobę swoją rotmistrzowską, na porucznika y chorążego według pocztów włoki pewne, na które osobny przywilej wydać rozkazaliśmy. Y tak tę wieś y włoki sobie nadane y wymierzone pomieniony rotmistrz, porucznik, chorąży y wszystko towarzystwo, sami, żony y potomkowie ich ze wszystkimi rolami, polami, gruntami, robociznami y leżąciami siedliskami, sadzawkami, ogrodami, rzekami, łąkami, wypustkami, wygonami, morgami, przydatkami y ze wszystkimi pożytkami, ileby iakie znajdować się mogły, y z wolnym w puszczech naszych na opał y budynek wrębem, także z wolnym robieniem piwa, miodu, gorzałek w teyże wsi mieć y zażywać, a do inszych wsiów y dzierżaw przedawać nie pozwalamy. Także ze wszystkimi pożytkami trzymać y na nich się budować, osadzać, zażywać y niemi według woli swoiey y upodobania, z oblięciem usługi wojenney, dysponować, zastawiać, przedawać wolni będą wiecznemi czasy. A że w tey wsi jest po części osady poddanych naszych, tedy pomieniony rotmistrz y kompania iego powinni będą przerweczonem poddanym budynki wszystkie, według oszacowania przez urząd administratorski, albo

za zgodą przyjacielską, popłacić. A jeżeliby też który poddany budynków sprzedać nie chciał, tedy mu wolno zabrać y do innych wsi przenieść, także y z krescencią, ozimą zabrać lub sprzedać pozwalamy; tym czasem, póki się nie zniosą, żadney krzywdy, ani szkody ciż poddani aby nie mieli, przestrzegamy. Względem której dzierżawy pomieniony rotmistrz z kompanią jego, potomkami swemi miasto czynszu powinni służyć woienną na usługę naszą y najyśniejszych successorów naszych, królów polskich, za uniwersałem naszym, sami z pocztami swemi stawać y monderunkiem żołnierskim odprawować służbę woienną wiecznemi czasy, y póty na tey usłudze naszej będą, póki wojny y okazyi będzie stawało. A nadto też do żadnych innych ciężarów dworskich y podatków ekonomicznych należeć nie będą y nie mają, iako to hyberna y chleby zimowe y inne podatki dworskie, co też my od wszelkich podatków uwalniamy wiecznemi czasy, oprócz publicznych rzeczy-pospolitey z seymu uchwalonych podatków, z tą iednak kondycją, iż zaraz gdy na koń wsiedą y popisani do okazyi będą, żołd zwyczajny tatarski z hyberną iść im będzie powinien, póki w służbie będą. Któryby zaś towarzysz albo oficer na taki uniwersał y usługę naszą nie stanął, albo chory będąc na swoje miejsce żadnego żołnierza z pocztem nie stawił, lub nie osadził, lub też, zachoway Boże, czym się nam y rzeczy-pospolitey przeniewierzył; taki od uczciwego zdrowia, dzierżawy y wszystkich dóbr swych odpadać będzie, prócz gdyby na usłudze naszej y rzeczy-pospolitey w okazyi woienney, rotmistrz, oficer albo towarzysz zginął, takiego successorowie do wzrostu samego od tey usługi wolni być mają. Więcej gdyby się krzywda iaka, albo szkoda poddanym od pomienionych tatarów stała się, tedy sprawiedliwość rot-

mistrz z towarzysza, albo sługi jego, lub w niebytności namiestnik uczynić powinien będzie; gdyby nie uczynił, tedy przed urodzonym administratorem ekonomii naszej sprawić się o to powinien będzie, salwa appellatione do nas samych, osobliwie w kryminałach y sprawach, gdzieby taxę sto kop litewskich przenosiło. Wzajemnie też poddani nasi, gdyby iaką krzywdę albo szkodę który chłop tatarzynowi uczynił, tedy o sprawiedliwość do urzędu urodzonego administratora ekonomii naszej, na tenczas będącego, udać się powinien, y tam administrator albo urząd jego sprawiedliwość z poddanego uczynić ma absque ulla appellatione. W której to dzierżawie y posesyi włok pomienionych przerzeczonego Szablowskiego y kompanii jego z potomkami ich, albo ludzi rycerskich, do usługi naszej y rzeczy-pospolitey zatrzymanych y osadzonych, spokoinie zachować na wieczne czasy obiecujemy, y że najyśniejsi successorowie nasi królowie polscy zachowaią, tym listem assekuujemy. Który dla lepszej wiary y wagi, ręką naszą podpisawszy, pieczęć przycisnąć rozkazaliśmy, dnia 12 miesiąca Marca, roku Pańskiego 1679. Dan w Grodnie na seymie walnym koronnym, panowania naszego szóstego roku.

Jan król.

My tedy August król, skłaniając się do supliki wniesionej wzwyż mianowany przywilej, we wszystkich jego punktach, klauzulach, kondycjach y obowiązkach, approbować, konfirmować, ratifikować umyśliliśmy, iakoż praesentibus approbuiemy, konfirmuiemy y ratifikuiemy; ażeby zaś dyminucya skarbu naszego nie działała, pomienionych tatarów od usługi woienney uwalniamy, postanawiając czynszu gołego z włoki każdej corocznie płacenia po złotych dwa, oraz onych żony y succes-

sorów ich przy włokach 20 pierwszym przywileiem od nayiasnieyszego antecessora naszego, cale y nienaruszenie zachowuiemy y konserwuiemy. Który przywiley dla tym większey wagi ręką naszą podpisawszy, pieczęcią w. x. Lit. stwierdzić rozkazaliśmy. Dan w Brześciu, dnia wtórego miesiąca Decembra, roku Pańskiego 1698, panowania naszego wtórego roku. August król.

My tedy król, do przerzeczoney supliki

łaskawie się skłoniwszy, wzwyż wyraźną konfirmacyą z xiąg przerzeczonych metryki kancelaryi naszej w. x. Lit. ekstraktem stronie potrzebuiący wydać y dla większey wagi, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w kancelaryi naszej w. x. Lit. dnia XXIII miesiąca Nowembra, roku Pańskiego MDCCXLVI, panowania naszego XIV roku. August król.

1746 г.

6. Подтвердительная привилегія Августа II-го татарскому ротмистру Шабловскому на 21 уволокъ земли въ имѣннїи Малашевичахъ.

Въ этой привилегіи король Августъ II-ой къ 10 уволокамъ, дарованнымъ Шабловскому y его семейству королемъ Яномъ III-мъ, присоединяеть еще 11 въ имѣннїи Малашевичахъ на пра-

вахъ поделенцевъ на вѣчныя времена. Король Августъ III-й выдаетъ выпись этихъ привилегій изъ Литовскихъ метрикъ.

Przywiley drugi tegoż. August III z Bożey łaski król polski etc.

Oznaymuiemy tym ekstraktem listem naszym, komu o tym wiedzieć należy. Iż w xięgach metryki kancelarii naszej mnieyszey w. x. Lit. nayduie się konfirmacya praw na włok dwadzieścia iedną w ekonomii Brześciańskiej we wsi Małaszewiczach urodzonemu Zabłockiemu—rotmistrzowi Tatarskiemu, małżonce iego, y successorom ich za nayiasnieyszego antecessora naszego Augusta wtórego, pana y oycanaszego, w roku 1698, miesiąca Decembra wtórego dnia dana, y suplikowano nam przez panów rad y urzędników, przy boku naszym rezyduiących, abyśmy tę konfirmacyą z tych że xiąg metryki kancelaryi naszej mnieyszey w. x. Lit. per extractum authenticie wy-

dać pozwolili, która, słowo do słowa wypisuiąc, tak się w sobie ma:

August wtóry, z Bożey łaski król polski ect. Oznaymuiemy ninieyszym listem przywileiem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tem wiedzieć należy. Produkowany był przed nami list pergaminowy ręką nayiasnieyszego ś. p. Jana III, antecessora naszego, podpisany, pieczęcią w. x. Lit. stwierdzony, zdrowy, cały, zupełny, żadnego podeyrzenia w sobie nie maiący, zawieraiący intus nadanie włok dziesięciu w ekonomii Brzeskiej, kluczu Rzeczyckim, we wsi Małaszewiczach urodzonemu Danielowi Szabłowskiemu—rotmistrzowi naszemu Tatarskiemu y Zofii z Talkowskich Szabłowskiej, małżonkom, y ich successorom służący, y suplikowano nam

jest imieniem pomienionych urodzonych Szabłowskich, małżonków, abyśmy niniejszy przywilej powagą naszą królewską approbowali, konfirmowali y ratyfikowali, którego przywileju słowo w słowo tenor następuje takowy:

Jan III, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymujemy tym listem naszym wszem wobec y każdemu z osobna, komu o tym wiedzieć należy. Iż mając doświadczoną cnotę, życzliwą wiarę ku nam y rzeczypospolitey przez te wszystkie zamieszane czasy urodzonego Daniela Szabłowskiego—rotmistrza naszego Tatarskiego, iakośmy go z kompanią w państwach naszych do usługi naszej y rzeczypospolitey zatrzymali y w naszą królewską protekcyą y iurizdykcyą wzięli, tak onego do usług naszych y najiasniejszych królów polskich zachowując, włok dziesięć we wsi Małaszkwiczach w ekonomii Brzeskiej, kluczu Rzeczyckim, leżących, onemu y małżonce iego y sukcesorami ich iure Colonnorum dać y konferować umyśliliśmy. Jakoż zaraz tym listem naszym y przywileiem pomienione włoki, w teyże wsi Mataszewiczach leżące, z morgami, zasiewami, z poddaniami, których sobie osadzi y ich wedle, ustaw kommissarskich, powinnościami y robociznami, czynszami, daninami, siedliskami, rolami, polami, łąkami, borami y ze wszystkimi zdawna należącemi pożytkami y przynależnościami, lasami, chróstami, sadzawkami, rzekami, strugami, stawami, daiemy y konferujemy, y daiemy wiecznemi czasy, z tą conditią y oblikiem, aby miasto czynszu skarbowi naszemu należącego, woienną służbę w rotmistrzowskim poczcie y munderunku on sam y z potomkami iego na własną naszą każdą okazyą woienną, za uniwersałem lub ordynansem naszym y najiasniejszych successorów naszych,

królów polskich, według przywilegia locationis y kompanii danego odprawował, obiecując to po nas y najiasniejszych successorach naszych, iż pomienionego Daniela Szabłowskiego, żonę z potomkami y successorami iego, w possessią pomienionych włok dziesięciu we wsi Małaszewiczach leżących, spokojnie zachowani y najiasniejsi successorowie nasi królowie polscy zachowują, tym listem przywileiem naszym assekurujemy, prawa nasze królewskie, rzeczypospolitey, kościoła świętego Katolickiego wcale zachowując. Na co, dla lepszej wagi, ręką naszą podpisawszy, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dań w Grodnie na seymie walnym koronnym dnia 12 miesiąca Marca, roku 1679 panowania naszego szóstego roku. Jan król.

My tedy August król, skłaniając się do supliki wniesionej, iako sędzney, wzwyż mianowany przywilej we wszystkich iego punktach, kondycjach, klauzulach y obowiązkach approbować, konfirmować y ratyfikować umyśliliśmy, iakoż praesentibus approbujemy, konfirmujemy y ratyfikujemy. A ponieważ urodzony Szabłowski—rotmistrz nasz, podług osobliwego prawa od najiasniejszego króla imć Jana III, antecessora naszego, tylko sobie y małżonce z successorami swemi miał nadane włok 10, a trzyma dotąd w realney possessyi swoiey w przyłączonych sobie włok 11, które w kompnt złączywszy wynoszą włok dwadzieścia iedna, a między kompanią swoią rozdał podług osobliwego prawa włok dwadzieścia, tedy przytych pomienionych włokach № 21 onego, żonę y successorów iego wiecznymi czasy zachowujemy y konserwujemy, z tą iednak kondycją, aby miasto służby woiennej co-rocennie do skarbu naszego z każdej włoki czynszu po złotych dwa, tak on sam

iako y successorowie jego wnosili y realiter oddawali, żadney inney, krom tego nie pełniąc powinności. Który przywilej dla tym większey wiary y pewności ręką naszą podpisawszy pieczęcią w. x. Lit. stwierdzić rozkazaliśmy. Dan w Brześciu, dnia wtórego miesiąca Decembra, roku 1698, panowania naszego wtórego roku. August król.

My tedy król, do przerzeczoney supliki

łaskawie się skłoniwszy, zwyż wyrażoną confirmacją z xiąg przerzeczonych metryki kancelaryi naszey w. x. Lit. ekstraktem stronie potrzebiuącey wydać y dla lepszey wagi pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w kancelaryi naszey w. x. Lit., dnia XXII miesiąca Nowembra roku pańskiego MDCXLVI panowania naszego XIV roku. August król.

1702 г.

7. Консенсъ короля Августа II, данный ротмистру Шабловскому на уступку дарованных ему уделовъ ротмистру Юзефовичу.

Въ этомъ листѣ король Августъ II соглашается на уступку дарованной татарскому ротмистру Шабловскому земли 21 уволоки въ селѣ Малашевичахъ другому ротмистру Юзефовичу, съ тѣмъ, чтобы этотъ послѣдній не только платилъ чиншъ по 2 зл. съ уволоки, но несъ еще и другія государственныя повинности.

Въ примѣчаніи говорится, что между позднѣй-

шими привилегіями на эти уволоки встрѣчаются разногласія, равно какъ и между количествомъ владѣемой земли по привилегіямъ и въ дѣйствительности; такъ Юзефовичи владѣють 41 ув. вмѣсто 21-й. Имѣніе находится въ упадкѣ; дать дохода 2,800 тынфовъ, но моглобы давать до 5,320 тынфовъ.

Konsens temuż na ustąpienie włok № 21 in personas urodzonych Józefowiczów—rotmistrzów.

August wtóry, z Bożej łaski król polski etc. Wszem wobec y każdemu z osobna, komu o tem wiedzieć należy, do wiadomości podaiemy. Iż pozwoliliśmy y pozwalamy ninieyszym listem naszym urodzonym Danielowi Szablowskiemu—rotmistrzowi naszemu tatarskiemu y Zofii z Talkowskich, małżonkom, sprzedać dobra swoje, to iest, włok № 21 w ekonomii naszey Brzeskiej, kluczu Rzeczyckim we wsi Małaszewiczach leżące, y ich wszystkiego y zupełnego prawa swego, które im iure colonorum służy, ustąpić y oné na osoby urodzonych Samu-

ela Józefowicza—rotmistrza naszego Tatarskiego y Heleny z Koryckich, małżonków, wlać y przenieść. Które to przedanie albo prawa ustąpienie, gdy w xięgach którychkolwiek grodzkich uczynione y zeznane będzie, my ie za ważne uznamy y approbować będziemy, iako za tym konsensem naszym uczynione. Według którego kupna y uczynionej sobie cessyi pomienieni urodzeni Józefowiczowie małżonkowie też włok dwadzieścia y iednę colonorum iure w swoją realną odebrawszy posesyją, z posiewkami, krescencyami, przyległościami y należytościami wszystkimi, według dawnych zwyczajów y praw, opisanych w dawnieyszych przywileiach, trzymać y za-

żywać będą. Przyrzekamy zaś za nas y najyasniejszych successorów naszych, że od swobodney possessyi et usu iuris colonorum alienować ich nie będziemy, ani komu pozwolimy, ale przy spokojney possessyi zachowamy, co y successorowie nasi świadczyć będą. Respektem zaś tego kupna y possessyi włók specyfikowanych powinności wszelkie, przywilejami y konstytucyami obwarowane pełnić winni będą, do skarbu naszego czynszu złotych dwa corocznie z tych włók wnosząc, prawa nasze królewskie, rzeczypospolitey, także kościoła Rzymskiego katolickiego nienaruszenie we wszystkim zachować. Na co dla lepszey wiary, ręką naszą podpisawszy, pieczęć w. x. Lit., przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia XX miesiąca Februaryi, roku pańskiego MDCCII panowania naszego V roku. Augustus rex.

Ta wieś cała subest possessioni wyżey wyrażonych donataryszów za iednem przywileiem iak y Lebidzewo konferowane. Te zaś wszystkie przywileie do ostatniego, mocney animadwersyi potrzebią, bo w nich wielka różność, niezgadająca się z oryginalnym, zayduie. Przywiley Szablowskiemu dany ma repugnatiam cessyi uczynioney in personam Józefowicza, który oryginaliter Szablowskiemu dany y na kompanią Tatarską ma w sobie włók № 41. Szablowski cessit Józefowiczowi włók 21, ale teraz wszystkie haerent w possessyi pani Józefowiczowej wdowy. Co clarius indigitabunt przywileie, eo nomine wydane, wyżey wypisane. Ta wieś teraz, dosyć nierządną ekonomiką trzymana, importuie według podania tynf. 2,800; gdyby zaś była lepszym gospodarstwem trzymana, lub przynajmniey na czynsz włóczny ustanowiona, z włoki po tynf. 50, importowałaby, oprócz karczemney propinacyi, tynf. 5,320; imé pan horodniczy trzyma tu włók № 4 quo iure, prawa nie produkował. Jako zaś zamku Brzeskiego teraz tylko indicia zostaią, tak włoki od tego urzędu trzymane subesse resolutioni powinny.

1762 г.

8. Привилегія короля Августа III Пашковскимъ на 6 уволокъ земли въ урочищѣ Сковахъ.

Король Августъ III-й сею привилегіей даетъ супругамъ Пашковскимъ 6 уволокъ земли въ урочищѣ Сковахъ, остававшихся вакантными послѣ Краузовъ. За эту землю Пашковскіе обя- зываются платить 100 тынфовъ чиншу y гйбер-

ны по распрѣделенію администратора экономіи.

Въ примѣчаніи говорится, что земля въ этомъ урочищѣ плодородная, что построекъ не было, ихъ сдѣлали на свой счетъ Пашковскіе.

Uroczyszcze Skoki.

Przywiley pana Paszkowskiego donatoryusza.

August III, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymuiemy tym listem przywileiem naszym, komu teraz y na potym wiedzieć będzie należało. Iż mając wzgląd na rekomendowane przez panów rad y ministrów, przy boku naszym rezydują-

cych, zasługi urodzonego Stanisława Paszkowskiego, umyśliliśmy onemu y małżonce Barbarze z Krauzów Paszkowskiej włók sześć w ekonomii Brzeskiej, kluczu Rzeczyckim, we wsi Skokach leżące, post liberam resignationem urodzonych Daniela y Barbary Krawzów małżonków, dać y konferować. Iakoż ninieyszym listem przywileiem naszym tymże

urodzonym Stanisławowi y Barbarze Paszkowskim małżonkom in solidum, cum omnibus tych sześciu włok attinentiis et pertinentiis, z gruntami, łąkami, błotami, zaroślami, morgami, zaściankami, borami, rzekami, rzeczkami, daimy y konferuiemy. Wolni tedy y mocni będą urodzeni Paszkowscy małżonkowie pomienionych sześciu włok zażywać, pożytków wszelkich wynaydować y one in proprium usum obracać, aż do zgonu życia obóyga kresu, bez żadney od nikogo przeszkody. Salva z tych sześciu włok do skarbu naszego czynszu po tynfow 100 według ostatniego inwentarza, y hyberny według dyspartymentu ekonomicznego quotannis exolutione, które wypłacić

powinni będą. Na co dla lepszey wiary y wagi ręką się naszą podpisawszy pieczęć przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia XXVI miesiąca Listopada roku pańskiego MDCCLXII panowania naszego XXX roku. Augustus rex.

W tym uroczysszu iest włok 6 gruntu dobrego, w samym sobie od innych wsiów osobnego. Donataryusz te włoki odebrał bez żadnego zabudowania. Teraz zaś kosztem swoim budynki gospodarskie należyte pobudował. Z tych włok importuie do skarbu tynf. 100 czynszu y hyberny tynf. 12. A że przez odległość gruntów folwarcznych przytrudniey mogą być przyłączone, zaczym gdyby pod podaństwa były puszczone można z nich pretendować czynszu po tynf. 60, facit tynf. 456.

1759 г.

9. Привилегія Августа III Лингамъ по 9 уволокъ земли въ с. Прилукахъ.

Король Августъ III сею привилегіей предлагаетъ Тиманомъ уступить 3 уволоки земли въ селѣ Прилукахъ и 6 уволокъ въ селѣ Гершоновичахъ Лингамъ, съ обязательствомъ послѣднихъ платити установленныя королевскимъ скарбомъ подати.

Въ примѣчаніи говорится, что $3\frac{1}{4}$ уволоки въ Прилукахъ расположены въ самомъ центрѣ села, между крестьянскою землею, вслѣдствіе чего происходятъ частыя недоразумѣнія и драми съ крестьянами.

Wies Przytuk.

Przywiley pana Linga donatoryusza. August III, z Bożey łaski król polski etc.

Onaymujemy tym listem przywileiem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tem wiedzieć należy. Iż pozwoliliśmy y dopuścili, iakoż ninieyszym listem naszym pozwalamy y dopuszczamy, urodzonym Janowi y Maryannie Tymanom, kapitanom gwardii naszej pieaszey wielkiego xięstwa Litewskiego, aby mogli prawa swego dożywotniego, które im na włok trzy y czwierć we wsi Przy-

łuku, tudzież na włok sześć we wsi Gerszanowicach, kluczu Rzeczyckim, w ekonomii naszej Brzeskiej leżących, służyć y przynależy, ustąpić y zrzec się, y toż prawo na osoby Jana y Anny Lingów, małżonków, zupełnie wlać y przenieść. Który to wlewek prawa y cessya, skoro przed aktami któremi kolwiek autentycznemi zeznany y uczyniony będzie, my ony za ważny y przyjemny mieć będziemy, iako ten, który za poprzedzaiącym ninieyszym listem consensem naszym stಾನiesię; za którym to konsensem y ces-

syą pomienieni Jan y Anna Lingowie małżonkowie, przerweczone włoki w Gierszonowicach y Przyłuku, z nadatkami y wszystkimi do nich należytościami, nic wcale, nie excypuiąc, ale tak, iako przeszli possesorowie trzymali y zażywali, mieć, dzierżec, zażywać y w spokoyney possessyi trzymać będą, wraz z tych że włok wszelkich wynaydować pożytków od extrema vitae suae, seu alterius superstitis coniugum, tempora maią, płacąc nam z tychże włok coroczny podatek ad sonantiam inwentarza ekonomicznego. Obiecuiemy im przytym naszym y nayiaśnieyszych następców naszych imieniem od spokoyney possessyi przerweczonych włok tychże Lingów, małżonków, ani my oddalemy, ani oddalić nikomu nie dopuszczemy, co y nayiaśnieysi na-

stępcy nasi uczynią. prawa nasze królewskie, rzeczpospolitey y świętego kościoła Rzymskiego katolickiego, nie naruszenie zachowuiąc. Na co, dla lepszey wiary, ninieyszy konsensu przywiley ręką podpisawszy, naszą pieczęć przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia XXIV miesiąca Kwietnia, roku Pańskiego MDCCLIX, panowania naszego XXVI roku. Augustus rex.

W tej wsi donatoryusz pan Ling trzyma w possessyi swoiey włok 3¹/₄, na których ma poddanych osadzonych № 11., którzy pańszczyznę odbywaią do wsi Gierszonowic, w którey także ma włok № 6. Te wyżey wyrażone w Przyłuku włok 3¹/₄ są w samym środku wsi, co iest cum praeiudicio skarbu y poddanych iego królewskiej mości: gdyż przez to dyferencye y częste okazye kłótni y szkody oriuntur między temiż poddanymi.

1669 и 1698 г.

10. Подтвердительная привилегія короля Августа II-го Брестскимъ Іезуитамъ на 18 уволокъ въ с. Плоской и 18 въ с. Прилукахъ.

Въ этой привилегіи заключается подлинная привилегія короля Михаила, которою онъ, въ видахъ распространения хвалы Божіей и римско-католической вѣры, даруетъ Брестскимъ іезуитамъ вышепомянутыя 36 уволокъ съ крестьянамъ на правахъ вѣчнаго наслѣдства. Король Михаилъ заявляетъ, что въ данномъ случаѣ онъ исполняетъ только обѣщаніе своего предшественника, Яна Казимира. Земли эти освобождаются

отъ всѣхъ податей, исключая общихъ рѣчи-пополитой.

Въ примѣчаніи говорится, что эти Прилуцкія уволоки составляютъ источникъ разоренія и убытковъ для королевскихъ имѣній, такъ какъ къ нимъ присоединено незаконно много Гершоновидскихъ уволокъ и изъ нихъ производится опустошеніе Прилуцкой пуши.

Donatoryuszowie xx. Jezuci Brzescy.

Przywiley. August wtóry, z Bożey łaski król polski etc. Oznamuiemy tym listem naszym, komu o tym wiedzieć należy. Iż produkowano było przed nami prawo przywiley na pergaminie pisany, ręką nayiaśnieyszego ś. p. króla Michała

podpisany, pieczęcią wiszącą w. x. Lit. stwierdzony, cały, zdrowy, nienaruszony, ani żadney wątpliwości w sobie niemający, zawierający w sobie incorporatią, vigore constitutionis anni 1667, wsi Płoska nazwaney, w woiewództwie Brzeskim oo. Jezuitom collegium Brzeskiego służą-

ca; y supplikowano nam imieniem tegoż przereczonego collegium, abyśmy zwyż mianowany przywilej approbować, konfirmować y ratyfikować raczyli, którego to przywileju od słowa do słowa sens y tenor idzie takowy:

Michał, z Bożey Łąski król polski etc. Oznaymujemy tym listem naszym, komu to wiedzieć należy. Za naygruntowniejszy szczęśliwego zakładając panowania naszego fundament pomnożenie chwały Bożey y oney propagationem przedsięwierzemy, a zatym w każdej okazji tę naszą pobożną chcąc wyświadczyć intencją, za wniesieniem do nas próśby ww. oo. societatis Jesu x-dza Alexandra Lorenczowicza—prowincyała polskiego, xiędza Błażeia Grycyniego, przeszłego, x-dza Stanisława Skibickiego—teraźniejszego rektora collegium Brześcia-Litewskiego, abyśmy onym vigore incorporationis per legem publicam, w konstytucyi anni 1667 za panowania nayiaśniejszego króla imć Jana Kazimierza, antecessora naszego, wyrażoney, wieś Płoskę, w województwie y ekonomii Brzeskiej leżącą, per rescriptum et privilegium nostrum, ponieważ na to od przeszłego króla imci przywileju onym otrzymać nie przyszło, nadali et jure perpetuo haereditario irrevocabili donationis konferowali y incorporowali. Do którey tak słuszney y pobożney ww. oo. societatis Jesu próżby łaskawie się skłoniwszy, a życząc majorem Dei gloriae w państwach naszych propagationem, pomienioną wieś Płoskę, włók osiadłych pustych ośnaście w sobie mającą, która quondam do ekonomii naszey Brzeskiej y do klucza Rzeczyckiego należała, tak iako iest w swoim ograniczeniu y przynależnościami, a mianowicie ze wschodu słońca zaczynając, granicę od Czerniów uroczyśczeni Czernianki mimo Tryzki, borku Brzozowca, a z Brzozowca ku kop-

cu przy gościńcu Brzeskim, z tamtąd do Pliśka, Brodyszczem nazwanym, przy samym brodzie od Kurnice Tyszkiewiczowskiej. Zosobna do teyże Płoski należące, w Przyłukach przydatki, także włók ośnaście w sobie zawierające, których początek y ograniczenie zaczyna się od brodu Czarnego ku sosnie uschłej, idąc w smuku ieżiorem aż do brodu Jasion, albo w Jasionach nazwanego, ztamtąd ciągnie się na wschód słońca brodami y doliną w okrag, idąc aż do Czarnego brodu, zkad się poczęła tych przydatków granica, ze wszystkimi tak do samey wsi Płoski, iako y do przydatków k Przyłuku należącemi borami, sosnami, gajami, barciami, łakami, ieżiorami, rzekami, polmi oranemi y nieoranemi, pustemi y osiadłemi, z poddanemi, ich żonami, z synami, z wołmi, koźmi y ze wszelkimi ich majątnościami y zbiorami, tudzież ze wszystkimi ich powinnościami, roboczynami, dniami, daninami, czynszami, tak iako się ta wieś ante incorporationem przez konstytucją miała y teraz nayduie, wymuiąc y wyłączając ją z ekonomii Brzeskiej y od klucza Rzeczyckiego, a incorporując y wiecznie oddając w poddaństwo collegium Brzeskiemu societatis Jesu, nie nam samym, ani nayiaśniejszym successorom naszym, królom polskim, wielkim xiążętom litewskim, nie zachowując, ani zostawując, ale całą tę wieś ze wszystkimi immunitatibus ecclesiasticis poddając na wieczne czasy. Którą to wieś Płoskę ze wszystkimi do niey przynależnościami teraźniejszy y pro tempore existens rektory, wszystko collegium Brzeskie societatis Jesu, będą wolni trzymać y używać, pożytków sobie przymnażać, y onemi według upodobania swego y starszych swoich dysponować, nam, ani skarbowi naszemu żadney nie pełniąc powinności, tylko oneribus reipublicae

uchwałą seymową postanowionym, równo z innemi wsiami y dobrami tey rzeczypospolitey, wyiąwszy pospolitego ruszenia, do którego ex natura et origine sua te dobra nigdy nie należały et in futurum należeć nie mając y nie powinny będą, dosyć czyniąc względem przez rzeczypospolitą. tey wsi collegio Brestensi donacyi ww. oo. in collegio Brestensi rezydujących, aby za nayiaśniejszego króla imści Jana Kazimierza, antecessora naszego, cuius motu et promotione ta donacya stanęła, za nas samych y za nayiaśniejszych successorów y następców naszych, królów polskich, y za szczęśliwey rzeczypospolitey naszej powodzenie, Pana Boga prosili, obliguemy y obowiązujemy. Y natośmy dali ten list, przywilej nasz incorporationis, ręką naszą podpisaną y pieczęcią w. x. Lit. zapieczętowaną. Dan w Krakowie. na seymie szczęśliwey koronacyi naszej, dnia ośmnastego miesiąca Oktobra, roku Pańskiego 1669, panowania naszego pierwszego roku.

Michał król.

My tedy August król, do pomienioney

supliki przez ww. oo. collegium Brzeskiego societatis Jesu do nas wniesioney, iako słuźney, łaskawie się skłoniwszy, wzwyż inserowany przywilej incorporationis approbować, confirmować y ratyfikować umyśliliśmy, iakoż życząc większey pomnożenia chwały Boskiey, powagą naszą królewską, we wszystkich punktach, klauzulach, artykułach, kondycjach y obowiązkach, approbujemy, confirmujemy y ratyfikujemy, owszem nie przełamanej mocy y wagi mieć chcemy terazniejszym listem naszym. Na co, dla lepszey wiary, ręką naszą podpisawszy się, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Brześciu-Litewskim, dnia piętnastego miesiąca Grudnia, roku Pańskiego 1698, panowania naszego iedenastego roku.

Augustus rex.

Te włok 18 wyrażone są w środku puszczy Przyłuckiey położone; przy których wiele usurpative trzymają morgów Gierszonowskich. Te włoki były y są wielką dezolacją puszczy iego królewskiej mości Przyłuckiey, których cum praeiudicio żązywają.

1624 г.

11. Постановление ревизора Ельскаго, заключающее въ себѣ разграничение сѣнокосовъ съ одной стороны—ксендзовъ Бернардиновъ, а съ другой—жоролевскихъ ерестьянъ въ селѣ Прилукахъ.

00. Bernardyni Brzescy mają w środku gruntów dworskich Przyłuckich szmat gruntu dobrego y sianożęci, które w posesyi swoiey przeszło od lat 140 żązywają. Prawo do tego gruntu z iakim się popisali adnectitur.

Józef Jelski—sługa y rewizor iaśnie wielmożnego imć pana Leona Sapiehy Wileńskiego, Mohylewskiego etc. staro-

sty, pana mego miłościwego, oznaymuję. Iż ich mość oo. Bernardyni z iedney, a poddani króla imci z sioła Przyłuka y z sioła Gerszanowicz z drugiey strony, żądali mnie, abym na sianożęci, które z oycami pospół z sobą leżące mają, wyiechawszy, granice, znaki pewne uczynił. Żądaniu ich dosyć czyniąc zsyłam na mieysce moie pana Piotra Dorohinicza

na uspokojenie tych sianożęci, który, ziechawszy tam na to miejsce, za zgodą ich wszystkich, ograniczył tymi miejscami, iako od dawnych czasów oo. Bernardyni te sianożęci trzymali. Przytym rozgraniczeniu byli poddani króla imci na imie woyt Przyłucki a Joachim Iwanowicz, leśniczy Przyłucki y inni poddani, którzy będąc dobrze wiadomi o tey granicy przyznawali. Która to sianożęć Uroczyszczem nazwana, w Gadmin Ostrowie między sianożęciami Przyłucką y dworną y Gierszonowską, w położeniu y ograniczeniu tak się ma: począwszy od pięty kopca y na dębie herbu nasieczonego ieymci od sianożęci dwornej przyłuckiey iedną stroną nad rzeczką Wyboiem, aż do Pawłowskiey Doliny, y rzeczyszczą do drugiego kopca y herbu ieymci zasieczonego na dębie; od tego kopca dołem, od sianożęci Gierszonowskiey do trzeciego kopca herbu iey mci na dębie założonego; od tego kopca do Sakowa,

do czwartego kopca y zasieku na dębie; od tego kopca do rzeki Kotelni, do pnia Paluchowicz, gdzie kopiec zasypany y herb iemu na dębie Osiey, od tego pnia do drzewa topola, od topola doliną przez grodek do Sosnowa ostrowa, do trzech dębów herbami iemu zasieczonych; od tych dębów do dębu bartnego Żedzkowa Machowicz, od Żedzkowa dębu do pięty rzeczki Wyboiu nad drogą, gdzie y kopiec zasypany, z kąd granica zaczęła tam się skończyła. W tym ograniczeniu wkoło wszystkich kopców, nad każdym kopcem herby ieymci założone na drzewach, z którego ograniczenia, oycowie Bernardyni y poddani króla imci ukontentowali się. Od tego czasu mają spokojnie każdy swych sianożęci zażywać, wiecznie trzymać. I na tom dał ten mój skrypt z pieczęcią moją y z podpisem ręki moiey. Działo się w Brześciu, 20 Julii, anno Domini 1624. Józef Jelski—rewizor.

1754 г.

12 Привилегія Августа III-го супругамъ Мановскимъ на три уволоки земли въ селѣ Гершоновичахъ.

Korolъ Августъ III-й по ходатайству сановниковъ разрѣшаетъ супругамъ Мановскимъ пользоваться тремя уволоками земли, оставшимися послѣ смерти Прейса вакантными въ Гершоновичахъ съ узаконенными повинностями.

Въ примѣчаніи говорится, что эти уволоки лежатъ среди крестьянскихъ уволокъ; когда-то Лянгъ заплатилъ за нихъ Тимону 600 тинфоевъ.

Wies Gierszonowice.

Donataryusz pan Ling. Przywilej supra pod Przyłukiem. Donataryusz drugi pan Manowski.

Przywilej. August III, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymuemy tym listem przywileiem naszym wszem wobec y

każdemu zosobna, komu o tem wiedzieć należy. Iż my mając wzgląd na zasługi urodzonego Ignacego Manowskiego, nam przez panów rad y urzędników, przy boku naszym rezydujących, rekommowanego, chętnie skłoniliśmy się do tego, abyśmy onemu y małżonce iego urodzo-

ney Rozalii z Krzyżanowskich Manowskiej włok trzy we wsi Gierszonowicach w kluczu Brzeskim, ekonomii naszej Brzeskiej leżące, post fata urodzonego Preysa wakujące, dali y konferowali, iakoż niniejszym listem dajemy y konferujemy. Wolni tedy y mocni będą urodzeni Ignacy y Rozalia Manowscy małżonkowie, wspomniane trzy włoki we wsi Gierszonowicach leżące, ze wszystkimi do nich przynależnościami, przydatkami, ogrodami, zabudowaniem, zgoła nic nie excypuiąc, ani wyłączaiąc, ale tak, iak przeszły trzymał possesor, dzierżec, używać y wszystkich ad libitum sui wynajdować pożytków, bez najmniejszej od nikogo przeszkody, aż do ostatniego życia obojga kresu, płacąc corocz-

nie z tych włok do skarbu naszego zwyyczajny podatek, iak antecessor jego urodzony Preys wypłacał, prawa nasze królewskie, rzeczy-pospolitey y świętego kościoła katolickiego mienaruszenie zachowuiąc. Na co dla lepszej wiary ręka się naszą podpisawszy, pieczęć naszą pokoiową przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie dnia XVII miesiąca Sierpnia roku Pańskiego MDCCLIV, panowania naszego XXI roku. Augustus rex.

Te № 6 pana Linga, włok 3 pana Manowskiego są położone między gromadzkimi gruntami. Pan Ling za possessyą swoją zapłacił niegdy imć panu Tymanowi tyfn. 600, y budowli wiele kosztém swoim postawił.

1738 r.

13. Привилегія Августа III-го князю Чарторыйскому съ женой на имѣнія Кринки и Новоселки.

Король Августъ III-й сею привилегіей предаётъ князю Понятовскому и его супругѣ уступить вышепомянутыя имѣнія Чарторыйскыя

въ пожизненное владѣніе за 14,000 злотыхъ, безъ всякихъ податей и повинностей королевскому скарбу.

Wsie Krynki y Nowosiolki.

W possessyi iasnie oswieconego xiecia iegomosci kanclerza w. x. Lit.

Przywilej. August trzeci, z Bożey łaski król polski etc. Oznamuiemy tym listem przywileiem, konsensem naszym, wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tem wiedziec należy. Iz pozwoliliśmy y dopuściliśmy ww. Stanisławowi Ciołkowi Poniatowskiemu y Konstancyi z xiazat Czartoryjskich Poniatowskim — woiewodom Mazowieckim, małżonkom, aby mogli prawa swego dożywotniego, które

oným vigore przywileiu od ś. p. nayiasniejszego króla imci, oycza antecessora naszego, na wsi Krynki y Nowosiolki w ekonomii naszej Brzeskiej, kluczu Rzezyckim, cum suis attinentiis w woiewództwie Brzeskim leżące, w roku 1726, dnia 19 miesiąca Nowembra, w Grodnie danego, oraz na summy dwoiakie — iednę sześć tysięcy zlotych ad manus urodzonego Michała Orzeszki — woyskiego y podstarościego sądowego Pińskiego, successorom urodzonego Kotowicza — łowczego w. x. Lit., starosty Grodzieńskiego,

za pretensye słuszne y sprawiedliwe do wsiów Zakrośnica,.... nazwanych, do ekonomii naszej Kobyńskiej należących, drugą—ośm tysięcy złotych polskich urodzoney Brzoszczyny—chorążyny Nowogródka Siewierskiego, za iurydykcyą ante unione w mieście naszym Kobyńniu wniesioną, przez tegoż w. Stanisława Ciołka Poniatowskiego, na ten czas podskarbiego wielkiego y pisarza ziemskiego w. x. Lit., aere proprio z wyrażoney woli ś. p. króla imci, oycy antecessora naszego, znosząc do pomienionych dóbr naszych ekonomicznych Kobyńskich pretensye y one do ekonomii naszej Brzeskiej przyłączając wypłacone, służy rzecz się ustąpić y wlewek prawny na osoby io. Michała xięcia Czartoryjskiego y Eleonory z Walszteynów xiężny Czartoryjskiej—podkanclerznych w. x. Lit., małżonków, uczynić. Mocą którego wlewku coram actis authenticis iuridice uczynionego, a powagą niniejszego przywileju konsensu naszego wolni y mocni będą pomienieni io. xiążęta Czartoryjscy—podkanclerzowie w. x. Lit., małżonkowie, wyżey wyrażone dwie wsi, Krynki y Nowosiółki nazwane, z summą in unum złączoną czternaście tysięcy złotych polskich wynoszącą na tychże wsiach przywilejem wyżey wyrażonym ww. Poniatowskim małżonkom, przyznaną y assekurowaną, tu-

dzież ze wszystkimi do nich przynależnościami, przyległościami, polami, borami y innymi wszystkimi atynencyami, w posesysi pomienionych ww. Poniatowskich—woiewodów Mazowieckich, małżonków, będącemi, trzymać, używać y wszelkich sobie wynajdować pożytków ad extrema vitae suae tempora, albo która osoba dłużey z nich żyć będzie. Obiecuemy zaś po nas y najiaśniejszych następcach naszych, iż ab usu et pacifica possessione successorów io. xiążąt Czartoryjskich—podkanclerznych w. x. Lit., małżonków, nie oddalemy y mocy do odebrania nikomu nie daiemy, ale spokojnie im póty te wsi trzymać, dzierżeć y ich zażywać pozwolemy, póki summa zwyż wyrażona, zupełnie y realiter przez nas, lub successorów naszych onymże wypłaconą nie będzie. Względem którego trzymania wsi pomienionych, żadnych do skarbu naszego królewskiego przerzeczeni ww. xiążęta Czartoryjscy—podkanclerzowie w. x. Lit., małżonkowie, y ich successorowie płacić nie mają powinności. Na co, dla lepszey wiary, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć pokoiową przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia XV miesiąca Listopada, roku Pańskiego MDCCXXXVIII, panowania naszego VI roku.

1749 г.

14. Подтвердительная привилегія Августа III-го мѣстечку Дивину на магдебургское право.

Въ этой привилегіи находится подлинная привилегія короля Владислава IV, подтвержденная

потомъ его преемниками—Яномъ Казиміромъ и Августомъ II-мъ.

Въ подлинной говорится, что магдебургскія права даются мѣстечку Дивину по просьбѣ Осинскаго Брестскаго тивуна для развитія въ краѣ промышленности. Войтомъ долженъ былъ быть родовой шляхтичъ; бурмистрами, радцами и лав-

никами—римско-католики. Мѣстечку дарованъ былъ торговый день еженедѣльно въ четвергъ, и 2 ярмарки въ году. Подати и все повинности, а равно и акцизы мѣщане должны были вносить въ королевскую казну черезъ войта.

KLUCZ RUDZKI.

Miasto Dywin.

Przywilej mieyski. August III król etc. Oznaymuiey, tym listem, przywileiem konfirmacyinym wszem wobec y kaźdemu zosobna, komu o tem wiedzieć naleźy. Iź pokładany był przed nami przywilej, na pergaminie pisany, świętey pamięci króla imci pana Kazimierza, antecessora naszego, ręką podpisany, z pieczęcią zawieszistą mnieyszą wielkiego xięstwa Litewskiego, zawieraiący w sobie konfirmacyą prawa magdeburskiego, od ś. p. króla imci Władysława IV miasteczku Dywinowi, do ekonomii Brzeskiej należącemu, nadanego, pod datą roku 1649 miesiāca Decembra 9 dnia, y suplikowano nam iest przez panów rad y urzędników, przy boku naszym rezyduiacych, imieniem mieszczan wspomnionego miasteczka Dywina, abyśmy takowy przywilej stwierdzić, zmocnić y approbować raczyli, którego to przywileiu tenor od słowa do słowa tak się w sobie ma:

Jan Kazimierz, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymuiey tym listem naszym, komu to wiedzieć naleźy. Pokładany był przed nami przywilej, na pergaminie pisany, świętey pamięci króla imci Władysława IV, pana brata naszego, z podpisem ręki króla imci, y pod pieczęcią przywieszistą wielkiego xięstwa Litewskiego, kancelaryi mnieyszey, na prawo magdeburskie miasteczku naszemu Dywinowi, do ekonomii Brzeskiej należącemu, nadany, de data w Warszawie, dnia 7 miesiāca Marca, roku Pań-

skiego 1642, który słowo w słowo tak się w sobie ma:

Władysław IV, z Bożey łaski król Polski etc. Oznaymuiey tym listem naszym, komu to wiedzieć naleźy. Do ozdoby państw naszych rzecz potrzebną byźd baczymy, aby wszystkie miasta, miasteczka w państwach naszych pospolitemi y domowemi opływali dostatkami, któremi nie tylko sobie, ale wszystkiey rzeczy-pospolitey pomocnemi byli. A iź takowe pomnożenie dostatków z mnóstwa ludzi y nadania praw, osobliwie wolności powstawaią, chętnie się do tego skłaniamy, cokolwiek do pomnożenia ich naleźy. Za wniesieniem tedy przez niektórych panów rad y urzędników dworu naszego imieniem mieszczan miasteczka naszego Dywina, do ekonomii Brzeskiej należącego, proźby, tudzież na przyczynę urodzonego Samuela Osińskiego—tiwona Borzniańskiego, ekonoma Brzeskiego, półkownika gwardii naszej dworney, pomienionemu miasteczku Dywinowi prawo magdeburskie, przykładem inszych miast naszych korony polskiej y wielkiego xięstwa Litewskiego, dać y fundować umyśliliśmy. Iakoź y ninieyszym listem naszym nadaemy, funduiemy wiecznemi czasy y zaraz pozwalamy, aby urodzony Osiński—ekonom nasz Brzeski, oddaliwszy od nich wszystkie porządki y zwyczaie, któreby kolwiek prawu magdeburskiemu przeciwnie były, urząd mieyski postanowił, to iest: wóyta stanu szlacheckiego, burmistrzów dwóch, rayców dwóch, ławników sześciu. A ci burmistrze y ławnicy ludzie religii rzymskiej

y greckiey w unii z kościołem świętym rzymskim będący, obierani bydź mają przez pospólstwo, które z pośrodka siebie ósmnastu osob co rok obrać ma; a czas elekcyi albo obierania tych że urzędników, dzień nowego lata święta rzymskiego naznaczamy. Który, będąc iednostaynie na urząd obrani y od urodzonego ekonoma naszego teraznieyszego y napotym będącego approbowani, mają na odprawianie urzędów swoich w ratuszu na miejscu sądowym przysięgę wykonać rotą, iaka im według prawa magdeburgskiego podana będzie. Zaś na miejscu tych dorocznych albo zmarłych urzędników, znowu na czas naznaczony pospólstwo z pośrodka siebie obierać ma aby zawsze radzieckich y pospólstwa elektów ósmnaście było. A za wyściem trzech lat ciż burmistrze, rayce bez obierania, za pierwszą przysięgą, do której iuż (drugi raz nie będą powinni) miejsce swe otrzymać będą mogli. Ma tedy y moc będzie miał woyt Dywiński, urodzony Samuel z Kostrów Wyszynski, od urodzonego ekonoma naszego teraz zaraz podany, a od nas osobliwszym przywileiem konfirmowany, y successorowie jego woytowie Dywinsky, od tegoż urodzonego ekonoma naszego Brzeskiego y na potym będących ekonomów podani a od nas także konfirmowani, lubo sami przez się, lub przez łantwoyta przysięgłego postanowionego, po wykonaniu przysięgi rotą, podług prawa magdeburgskiego podaną, pospołu z burmistrzami y radą mieyską sprawy małe y wielkie, potoczne, wieczyste, kryminalne y inne excessa sądzić, dekretować, karać, exekucyą czynić, stosując się we wszystkim do opisania prawa magdeburgskiego. Wolno będzie iednak każdemu, ktoby się dekretem takowego sądu obciążonym bydź rozumiał, do ekonoma naszego Brzeskie-

teraznieyszego y na potym będących, a od ekonoma naszego do nas y sądu naszego za dworem appellować, spraw swych wedle prawa magdeburgskiego pilnować y popierać, a urodzony ekonom teraznieyszy y na potym będący, także według tegoż prawa sądzić ich powinni będą. A dla większey ozdoby tego miasta Dywińskiego nadaemy mu herb albo pieczęć takim kształtem, iaki tu w przywileiu iest malowany y wyrażony; którey to pieczęci urząd ma używać we wszelkich sprawach publicznych na wypisy, ekstrakty, listy y inne wszelkie mieyskie sprawy. A pisarz do tych sądów spraw prawa magdeburgskiego od obywatelów tegoż miasta Dywińskiego obierany y przysięgły bydź ma. Ratusz też mają zbudować w rynku, gdzie miejsce naysposobnieysze pokazane będzie. Przy nim kramy y dzwonek na tym że ratuszu mieć powinni będą. A chcąc my ieszcze znak osobliwey łaski naszej królewskiej miastu Dywińskiemu oświadczyć y pomnożeniu dostatków jego wszelką radę dać, skład solny, dokąd ratusza nie zbudują w domu z dawa woytowskim gościnnym; przytym targ ieden w tydzień, w dzień czwartkowy; a iarmarki dwa do roku, ieden podług przywileiu ś. p. króla imści pana oycy naszego, w dzień święta ruskiego świętey Piatnice Wielkiej, a drugi na w Niebowstąpienie Pańskie podług tegoż kalendarza, wiecznie ustanawiamy y nadaiemy; które iarmarki przez niedziel dwie trwać mają, chcąc to mieć, aby podług pomienionych czasów na każdy rok odprawowane były. Daiąc wolność y pozwalając w tym mieście naszym Dywinie mieszczanom tamecznym, którzy tam są y napotym przychodzić y osiadać będą, y napotym przychodzić y osiadać będą, piwa, miody y gorzałki robić, szynkować, kupiectwa y handle wszelakie wieść, suknamy, futrami, woskami, ło-

iami y wszystkim tym, co ieno do kupiectwa należy, kupować, sprzedawać, towary za towary zamieniać, dozwalając ludziom kupieckim y innym wszelkim (wyiawszy tych, których prawo przechowywać y z nimi przestawać broni), na iarmarki y targi pomienione przyjeżdżać, y tam wszystkie kupiectwa należyte wolno y bezpiecznie wieść, sprzedawać y bez wszelkiego hamowania odieżdżać; myto iednak targowego według obyczajów innych miast, co czyia powinność niesie od wszelkiej kupi y przedarzy, ludzie kupujący płacić powinni będą; warując y to, aby arendę od napoiów, młynów y grobelnego, do której trzymania arendy mieszczanie nasi ciż Dywińscy sami bliższymi bydź mają, y onę trzymając, każdego roku podług zwyczaju y postanowienia przez ekonomia naszego, do dworu naszego Poleskiego, przez ręce pomienionego wojta dywińskiego, terazniejszego y na potem będących, skutecznie oddawali y wnosili; także czynsz, dań, pobory y inne z tego miasta powinności, do skarbu naszego należące, tenże wojt tameczny od nas podany, wybrawszy, do dworu naszego Poleskiego, w teyże ekonomii będącego, odwozić y skutecznie oddawać ma. Względem której płacenia arendy, wsie trzy—Kletyszcze, Ossa y Borysowka, przysiołkami nazwane, spólne grunta y ograniczenia z miastem mające, gorzałki nie mają indziej, tylko w pomienionym mieście naszym Dywinie brać; insze zaś wszystkie powinności te trzy wsie podług inwentarza skarbowego do dworu naszego Poleskiego pełnić mają. Tychże mieszczan naszych Dywińskich od robot, podorszczyzn, haydukowszczyzn, palenia węgla, staczania do rudni drzewa, stosując się do przywileiu ś. p. króla imci pana oycy naszego, także od stra-

ży, ciągnienia niewodów, podwód y innych ciężarów, które dotąd do dworu naszego Poleskiego pełnili y czynili, wiecznie wolnych czyniemy. A na wychowanie wojta tamecznego Dywińskiego w tymże mieście naszym dom, zdawna wojtowi nadany; przytym włok dwie—iedną zdawna wojtowską, Połuniecką alias Kłoda, alias Łypieczną nazwaną, druga Jacka, Pławnicka albo Hivanicą, którą trzymał Huc Mazurowicz, ze wszystkiemi do tych włok zdawna należąciami pożytkami y przynależnościami, iakokolwiek nazwanemi, żadnych nie wymuiąc, y na nikogo nie zostawując, ale tak, iako się te włoki zdawna w sobie y ograniczeniu swym miały y teraz mają; do tego placów trzy, kupnych od mieszczan naszych Dywińskich, a do tychże włok przyłączonych, przy końcu placu y ulicy Powickiey, na wygonach ku ieziorowi, wiecznemi czasy nadaemy y fundiemy, warując y to, iezeliby pomiaru włok w pomienionym mieście Dywińskim była, luboby, co więcej gruntów w tych dwóch włokach z miary nalazło się, ma wiecznie y nienaruszenie przy tych włokach w dzierżeniu wojta tamecznego, teraz od nas podanego, y na potym będących, zostawać. W tych zaś porządkach, które tu nie są w tym przywileiu naszym wyrażone, przykładem inszych miast naszych zostawać się y sprawować mają, obiecując to naszym y nayiasniejszych sukcesorów naszych imieniem, że przy tych wolnościach wszystkich, od nas y ś. p. króla iego mości, oycy naszego, mieszczanom Dywińskim nadanych, wcale y nienaruszenie onych zachowamy, y nayiasnieysi sukcesorowie nasi zachowają. Co wszystko, na wieczne czasy stwierdzając, daimy tym mieszczanom naszym Dywińskim ten przywiley nasz.

Doniesiona nam tedy iest przez nie-

ią, osobliwie przy bożnicy y spokojnym miejscu obrzędów żydowskich odprawowaniu, także kopiszczu, gdzie się zmarłych żydów ciała grzebsć zwykły, ni-nieyszym listem zachowuiemy y posse-syją ich utwierdzamy, pozwalając im dla słusznego pożywienia, wszelakie handle odprawować y inszych wolności y pożytków temu miasteczku Diwińskiemu nadanych, w przywileiu świętey pa-mięci króla imci pana y oycy naszego wyrażonych, zarówno z mieszczanami tamecznemi zażywać. Niech to tymże ży-dom Dywińskim, terażnieyszym y na po-tym będącym, we wszelkich akcyach, ia-ko potocznych, tak pogotowiu w krymi-nalnych z iakiegokolwiek stanu osobami we dworze naszym Diwińskim, do które-go iurysdykcyi tych żydów, inszych wsze-lakich wymiuiąc, przyłączamy, odprawu-jących się od dekretu starosty albo pod-

starościęgo tamecznego, z wolna do nas, lub sądu naszego zadwornego apelacyą wiecznie naznaczamy. Powinność iedną wszelką do dworu naszego Dywińskiego należącą, iako y drudzy mieszczanie peł-nić powinni będą. Co wszystko stwierdza-jąc, a do wiadomości tym, którymby wie-dzieć należało, przywodząc, chcemy mieć y rozkazuiemy, aby żydów Dywiń-skich przy wolnościach, miasteczku Dy-wińskiemu nadanych y tu opisanym, krom żadnego przenagabania, ich zachow-wali, dla łaski naszej. Na co dla lepszey wiary ręką się naszą podpisawszy, pie-częć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie na seymie, dnia XXVIII miesiąca Lipca, roku Pańskiego MDCXXXIV, panowania naszego pol-skiego 2, a szwedzkiego 3 roku.

Władysław król.

1700.

16. Коммиссарское подтверждение 6 документовъ Карсницкаго на владѣніе имѣ 4 уволоками земли въ Оссѣ и Борисовѣ на правахъ купли.

Въ примѣчаніи говорится, что документы эти подлежатъ сомнѣнію и уволоки должны прина-

длежать громадѣ (т. е. сельскому обществу).

Przysiotek Ossa y Borysowka.

Prawo na wł. 4 komisarские. Dona-taryuszowie pp. Karśniccy.

Przed nami kommissarzami ięgo królew-skiej mości, od wielmożnego imci pana Chrystyana Kleysta, podczaszego Cheł-mińskiego, dworzanina pokoiowego, ad-ministratora ekonomii Brzeskiej y Ko-bryńskiej, kommissarza generalnego ięgo królewskiej mości, naznaczonemi, imć pan Adam Karśnicki pokładał y pre-

zentował prawa y listy kommissarskie na włok 4 w kluczu Rudzkim, w eko-nomii Brzeskiej, w przysiołku Dywiń-skim, we wsi Ossy, toiest, włok dwie wprzód y zeszedłemu imci panu Teodoro-wi Roszcycowi, potym od niego zeszedłemu imci panu Władysławowi Roszcycowi; a zatym na drugie dwie włoki zeszedłemu imci panu Janowi Roszcycowi, data wyż wyrażonemu imć panu Kar-śnickiemu y pani małżonce ieymści za

prawem kupnym służącemi, które listy kommisarskie ieden w roku 1657 miesiąca Nowembra 23 dnia, drugi w roku 1677 miesiąca Septembra 6 dnia, trzeci list w roku 1678 miesiąca Julii 6 dnia, czwarty list pod tąż datą wyżej mianowaną, piąty y szósty list w roku 1678, ieden dnia 9, drugi d. 29 Nowembra na te włoki sobie służące, y oraz prawa cessyine sprzedażne od imé panów Jana, Władysława Roszcyców, a sobie od imci pana Stefana Roszczyca, datami w nich wyrażonemi służące, przed nami pokładał. Które prawa y listy ichmościów panów kommisarzów iego królewskiej mo-

ści, iako słuszne y prawne przed nami prezentowane we wszystkich punktach y paragrafach za słuszne bydź uznawszy, stwierdzamy y zmacniamy, y oraz przy posesyi tych włok czterech imé pana Kraśnickiego zachowuiemy. Pisan w Rudzie, dnia 25 Junii 1700 roku. Henryk z Rayska Rayski—cześnik Podlaski, Maxymian z Bieykowa Bieykowski—łowczy Smoleński, Paweł Jan Wierzbicki—w. Brzeskiego komisarz.

To prawo dotąd bez żadnego waloru; per consequens possessio nulla, reintegracyi podlegać włoki te gromadzie powinny.

1758 г.

17. Привилегія короля Августа III-го Блюмсеимъ на 5 уволовъ земли въ Брестской и Кобринской экономіяхъ.

Korolъ Августъ III-й по ходатайству нѣкоторыхъ сановниковъ предлагаетъ Ивану и Софіи Блюмсеимъ отказаться отъ своего права на вышепомянутыя пять уволовъ въ пользу другихъ Блюмсеихъ Станислава и Бригиды.

Въ примѣчаніи говорится, что земля эта, какъ крестьянская, должна принадлежать крестьянскому обществу.

Wies Wielka Ryta.

Donataryusz imci pan Blumski.

Przywilej. August trzeci, z Bożey łaski król polski etc. Oznamuiemy tym listem przywileiem, konsensem naszym, wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tem wiedzieć będzie należało. Iż na instancyą panów rad y urzędników, przy boku naszym rezydujących, pozwoliliśmy y niniejszym konsensem naszym pozwalamy urodzonym Janowi y Zofii Blumskim, małżonkom, aby mogli prawa swego dożywotniego, które im służy na włok trzy y pół, to iest iedną Czebanowską, druga

Szyczyńską, trzecią Błachowską y pół włoki Husaczewicz zwane, we wsi Wielkiej Rycie, kluczu Rudzkim, ekonomii Brzeskiej leżące, tudzież y na włok dwie, to iest pół włoki we wsi Piaskach Hotystowskie, pół włoki także Lewkowskie, y pół włoki Budeszowiczowskie, a we wsi Litwinkach pół włoki Miroszkowskie zwane, w kluczu Czerwaczyckim, ekonomii Kobryńskiej leżące, zrzec yustąpić in personas urodzonych Stanisława y Brygidy z Święckich Blumskich, małżonków; który to wlewek alias cessya, skoro będzie przed aktami któremikolwiek prawnie

uczyniona y zeznana, my ią za ważną mieć deklaruiemy, iako tę, która za konsensem naszym stanie się, mocą zaś tego wlewku, a powagą niniejszego konsensu naszego wolni y mocni będą przereczeni urodzeni Stanisław y Brygida Blumscy, małżonkowie, pomienione włoki ze wszystkimi attynencyami, polami, rolami, łąkami, borami, lasami, młynami, rzekami, ieziorami, sadzawkami, poddaniem y ich powinnościami y daninami tak, iako immediati possessores używali w swoje obiąwszy possessyą trzymać, dzierżać, używać y wszelkich sobie wynajdować pożytków, aż do ostatniego życia ich obojga kresu, lub która z nich osoba w życiu superstes zostanie, importuiąc corocznie z tychże włok czynsz zwykły, także y do płacenia hyberny, według sprawiedliwego zwierzchności ekonomiczney

dyspartymentu tenebuntur. Obiecuiemy zaś naszym y nayiaśniejszych następców naszych imieniem, iż tychże urodzonych Blumskich, małżonków, od wzwyż wyrażonych włok nie oddalemy, ani do oddalenia nikomu mocy nie damy, y owszem przy spokojney dożywotney ich utrzymamy possessyi, co y nayiaśnieysi następcy nasi uczynią, prawa nasze królewskie, rzeczy-pospolitey y kościoła świętego rzymskiego katolickiego w całości zachowuiąc. Na co, dla lepszey wiary y wagi, ręką naszą podpisawszy, pieczęć naszą przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia XVI miesiąca Czerwca, roku Pańskiego MDCCLVIII, panowania naszego XXV roku. Augustus rex.

Włoki te iako gromadzkie, tey wrócone być powinny.

1659—1669 г.

18. Право на землю Луковскаго священника.

Подлинной привилегія вѣтъ. Священникъ владѣть 5 уволоками, изъ коихъ 2 ув. принадлежатъ церкви издавна; 3-я дарована по привилегія короля Яна Казимира, 4-я и 5-я комиссаромъ Котовичемъ на голомъ чиншѣ.

Эти послѣднія были подтверждены за церковь и Яномъ Казимиромъ. Король Михаилъ уменьшилъ чиншевую плату. Короли Янъ III-й и Августъ III-й подтвердили эти права.

Wies Łukie.

Donataryuyz prezbiter Łukiewski ma włok № 5. Z tych dla wielości przywileiów excerpt tylko in generali wyraża się. Włok dwie funduszowych, zdawna do cerkwi należących, wolne. Trzecia za przywileiem Jana Kazimierza pusta, roku 1653 z płaceniem zwykłego, według inwentarza czynszu nadana; czwarta y piąta za listem Andrzeia Kotowicza—kommissarza do ekonomii Brzeskiej na czynsz

goły z iedney złt. 10 płacąc nadane; którego to listu approbata iest od Jana Kazimierza roku 1659. Przywiley od króla imci Michała roku 1669, którym kassuie wzwyż mianowany czynsz, a naznacza tylko z iedney włoki po złt. 3, z dwóch zaś po złt. 5. Na co późniey zaszły konfirmacye Jana III y Augusta III królów polskich.

Na te włoki przywileie resolutioni subesse powinny.

1758 г.

19. Привилегія короля Августа III-го супругамъ Нѣмцевичамъ на пожизненное владѣніе 28 уволокми въ Збаражѣ и Малой Ритѣ.

Король Августъ III-й по ходатайству своихъ сановниковъ позволяетъ Рейнольду Лепарскому отказаться отъ вышепомянутыхъ 28 ув., заселенныхъ крестьянами, въ пользу Нѣмцевичей, съ тѣмъ, чтобы эти послѣдніе уплачивали чиншъ и гиберны.

Въ примѣчаніи говорится, что эти 28 уволокъ уступлены Нѣмцевичамъ съ явнымъ ущербомъ для крестьянъ и для королевской пушки.

Wieś Mała Ryta.

Donataryusz imci pan Niemcewicz.

Przywilejy. August III, z Bożej łaski król polski etc.

Oznaymujemy tym listem przywileiem naszym, wszem wobec y kaźdemu zosobna, komu o tym wiedzieć należy, iżeśmy pozwolili ninieyszym przywileiem naszym, iakoż pozwalamy y dopuszczamy urodzonemu Reynaldowi Leparskiemu, kapitanowi woysk naszych, aby mógł prawa swego dożywotniego, które ma na włок двадzieścia we wsi Zbarażu y osim w Małej Rycie, w kluczu Rudzkim ekonomii Brzeskiej leżących, zrzec się, ustąpić y wlewек prawny na osoby urodzonych Franciszka y Anny z Korytnickich Ursynów Niemczewiczów, cześników Brzeskich, małżonków, uczynić. Które to zrzeczenie się, ustąpienie y wlewек prawny na osoby wzwyż namienione, iak skoro przed aktami któremikolwiek authenticznymi zeznany y uczyniony będzie, my go iako za wyrazną wolą y pozwoleniem naszym za ważny mieć chcemy, mocą którego wlewку y ninieyszego pozwolenia naszego, przerzeczoni urodzeni Niemczewiczowie, cześnikowie Brześciańscy, małżonkowie, zwyż mianowane włок двадzieścia we wsi Zbara-

żu, y osim we wsi Małej Rycie, podług dawnego ograniczenia y sytuacji ich ze wszystkimi attynencyami y zabudowaniem, chłopską osiadłością y ich powinnościami, daninami, gruntami oromemi y nieoromemi, sianożęciami, różnemi y błotnemi, lasami, borami, tak iako się w sobie zdawna miały, z wolnym w nich zwierza biciem, owo zgoła nic z nich niewyimuiąc, ani wyłączaіąc, trzymać, dzierżec, używać y wszelkich pożytków sobie wynaydować, aż do obojga ich życia kresu będą. Względem którego dożywocia, czynsz roczny, zdawna płacić zwykły do skarbu naszego, hybernę zaś y inne onera fundi, podług dyspartymentu zwierzchności economiczney importować y wypłacać powinni będą. Waruiemy przytym urodzonym Franciszkowi y Annie z Korytnickich Ursynom Niemczewiczom, cześnie Brześciańskiej, małżonkom, iż onych ani my, ani nayiaśnieysi następcy nasi od spokoyney possessyi y używania mianowanych włок dwudziestu y ośmiu nie oddalemy, ani mocy do oddalenia nikomu nie damy, co y nayiaśnieysi następcy nasi uczynią, prawa nasze królewskie, rzeczypo- spolitey y kościoła świętego rzymskiego katolickiego wcale y nienaruszenie za-

chowuiąc. Na co dla, lepszey wiary, przywiley ten ręką naszą podpisawszy, pieczęć naszą przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia 1 Czerwca, roku pańskiego MDCCLVIII, panowania naszego XXV roku. Augustus rex.

Prawo na te włoki y we wsi Zbarażu exportowane cum praeiudicio gromad, a co więcey cum discrimine puszczy iego królewskiej mości, którey to puszczy terazniejszy possesor znaczną dezelacją corocznie (czyni) przez zplawienie do dóbr swoich po kilkanaście kop drzewa różnego gatunku; dla czego succurendo egestati gromad y integritati puszczy, reintegracyi per omnia podlegać powinny.

1682 г.

20. Коммиссарское постановление, подтверждающее королевскую привилегию Плющевскому на 6 уволокъ въ селѣ Ляховеѣ.

Wies Lachowce.

Donataryuszowie panowie Pluszczewscy y pan Łobaczewski. Prawo panów Pluszczewskich na włok № 6.

Roku 1682, dnia 5 miesiąca Sierpnia. Oznaymuiemy tym listem naszym generalnym kommissarskim, iż pokładała prawa swoje ieymśc pani Elżbieta z Stachowskich Pluszczewska, pozostała wdowa po małżonku swoim od imci pana Sokolskiego z świata tego przez niazd zniesiony, iż ma nadane sobie prawo na włok 6 we wsi Lachowcach od niaisniejszych królów przeszłych za krwawe zasługi małżonka swego, ieszcze za żywota temuż nadane; także y approbacyę w roku 1670, dnia 30 Nowembra,

od ichmościów panów kommissarzów na ten czas będących. My tedy kommissarze, od i. k. mści, pana naszego miłościwego, do odbierania ekonomii Brzeckiey naznaczeni, uważywszy samą słuszność y prawa ugruntowanie iey mści pani Pluszczewskiej, tym listem naszym we wszystkim approbuujemy. Ma się iednak taż ieymć starać o to, aby od terazniejszego króla imci otrzymała approbacyą. Na co, dla lepszey wiary y pewności, rękami własnymi przy pieczęciach naszych podpisaliśmy się. W Rzeczycy. A. D. ut supra. X. Urban Czechowicz—sekretarz y kommissarz i. k. mści; Felicyan Wychrowski—woyski Brzeski.

1755 г.

21. Привилегія короля Августа III-го Лобачевскому на 3 увологи земли въ селѣ Ляховеѣ.

Король Августъ III-й предлагаетъ Плющевскимъ отказаться отъ 3-хъ уволокъ земли въ селѣ Ляхов-кѣ въ пользу Лобачевскихъ. Земля эта съ крестьянами передается во владѣніе послѣднимъ.

Въ примѣчаніи говорится, что документы Плющевскихъ не имѣютъ никакой цѣны, что б

ув. ихъ земли отрѣзаны отъ крестьянъ и должны быть возвращены имъ по принадлежности.

Prawo pana Łobaczewskiego na włok 3. August III, z Bożej łaski król polski etc. Oznajmujemy tym listem, konsensem naszym, wszem wobec y każdemu z osobna, komu o tem wiedzieć należy, iżeszmy pozwolili y dopuścili, iakoż niniejszym konsensem naszym pozwalamy y dopuszczamy urodzonemu Janowi Pluszczewskiemu, aby mógł prawa swego dożywotniego na włok trzy we wsi Lachowce nazwanej, w ekonomii Brzeskiej, w kluczu Rudzkim leżące, sobie służącego, zrzec się, ustąpić y wlewek prawny in personas urodzonych Antoniego y Elżbiety z Kurowskich Łobaczewskich, małżonków, uczynić. Który to wlewek alias cessya skoro prawnie uczyniona y przed aktami któremi kolwiek autentycznymi zeznana będzie, my ją za ważną mieć deklarujemy, iako tę, która za konsensem naszym stanie się. Mocą którego wlewku alias cessyi, prawnie uczynionej y zeznaney, a powagą niniejszego przywileju konsensu naszego autoryzowanej, wolni y mocni będą pomienioni urodzeni Łobaczewscy, małżonkowie, przerzeczone włok trzy, z polami, rolami, gruntami, sianożęciami, łąkami, borami, lasami, gajami, jeziorami, rzekami, rzeczkami, budynkami, poddanemi y ich powinnościami, czynszami, daninami, oraz ze wszystkiemi z tych włok intratami, dochodami, prowentami, cum omnibus pertinentiis et pertinentiis, nic nie excypu-

iąc ani wyłączając, w swoją obiąwszy possessyę, trzymać, dzierżeć, używać, aż do ostatniego życia swego kresu in solidum oboie, lub która z nich osoba w życiu superstes zostanie. Z których to włok czynsz pieniężny po tyńf. 4 z włoki do skarbu naszego corocznie wypłacać; hybernę zaś y inne podatki, według dyspartymentu zwierzchności ekonomiczney wnosić powinni będą. Obiecujemy też po nas y najaiśniejszych następców naszych, iż wspomnionych Antoniego y Elżbiety z Kurowskich Łobaczewskich, małżonków, od spokojney possessyi y tenuty dożywotniey tychże włok trzech nie oddalemy, y nikomu do oddalenia mocy nie damy, prawa nasze królewskie, rzeczy - pospolitej y kościoła świętego rzymsko-katolickiego, wcale y nienaruszenie zachowując. Na co, dla lepszej wiary, wagi, przywilej ten ręką naszą podpisawszy, pieczęć naszą przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Schowie, dnia XXIV miesiąca Maia, roku Pańskiego MDCCLV, panowania naszego XXII roku.

Augustus rex.

Prawo panów Pluszczewskich, iako nullius valoris, bez dyskwizycyi, włok ich 6, ile w środku gruntów gromadzkich zostające, żadney possessyi nie podlegają, między poddanych wrócone bydź powinni.

P. Lobaczewskiego na włok trzy resolutioni subesse powinny, które równo z gromadzkich gruntów wydzielone.

1759 г.

22. Привилегія Августа III-го супругамъ Буховецкимъ на 11 уволокъ земли въ селѣ Чернянахъ.

Король Августъ III-й дозволяетъ Александру Урурю уступить владѣмыя имъ 11 ув. земли въ селѣ Чернянахъ супругамъ Буховецкимъ въ пожизненное ихъ владѣніе съ уплатою законнаго чиншу и гиберны.

Въ примѣчаніи говорится, что эти увологи отняты у крестьянъ съ крайнимъ неудобствомъ для послѣднихъ и должны быть возвращены имъ назадъ.

Wies Czerniany.

Donataryusz imci pan Buchowiecki.

Przywilej. August III, z Bożey łaski król Polski etc.

Oznaymuiemy ninieyszym listem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tym wiedzieć należy, iż pozwoliliśmy y dopuściliśmy, iakoż pozwalamy y dopuszczamy ninieyszym listem naszym, urodzonemu Alexandrowi Unru-iowi—staroście naszemu Zeylniewskiemu podkomorzemu naszemu, ażeby prawa swego wszystkiego dożywotniego, które mu do włок dziewięciu po niegdy urodzonym Rayskim, a do włок двух po urodzonym Brzeskim, we wsi Czernianach w kluczu Rudzkim ekonomii Brzeskiej leżących, służy y przynależy, mógł ustąpić, y na osoby urodzonych Piotra Buchowieckiego y Heleny małżonki iego przenieść y onegoż wlewек uczynić. Które to ustąpienie, skoro tylko przed aktami któremi kolwiek autentycznymi prawnie według ninieyszego pozwolenia naszego uczyniono, my onę za prawną y ważną mieć będziemy. Mocą którego konsensu naszego ustąpienia czyli cessyi uczynionej, przrzeczeni urodzeni Buchowieccy, małżonkowie, wzwyż mianowane włoki we wsi Czernianach, w klu-

czu Rudzkim ekonomii Brzeskiej leżące, w swoją obiąwszy possessyę, cum omnibus attinentiis et pertinentiis, cum antiquitus et ad praesens spectantibus, trzymać, dzierżać y posiadać będą, do ostatniego życia ich obojga kresu;—obietuiemy to zaś po nas y nayiaśnieyszich następcach naszych; że wspomnionych urodzonych Piotra Buchowieckiego y Heleny z Unrugów, małżonków, tak obojga, iako też po zeyściu z tego świata iednego, w życiu pozostałego drugiego od spokojnego dzierżenia namienionych włок nie oddalemy, ani alienować będziemy, y nikomu prawa lub mocy oddać lub alienować nie damy, y owszem ich przy prawie dożywotnim zachowamy, co y nayiaśnieysi następcy nasi uczynią. Z których to włок czynsz roczny według ostatniego inwentarza do skarbu naszego wnosić, hybernę zaś y inne onera fundi według sprawiedliwego zwierzchności ekonomiczney dispartimentu punktualnie wypłacać będą, prawa nasze królewskie, rzeczypospolitey y kościoła świętego w całości zachowując. Na co, dla lepszey wiary, ninieyszuy list ręką naszą podpisawszy, pieczęcią naszą stwierdzić roskazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia XVIII miesiąca Lutego, roku Pańskiego MDCCLXI, pano-

wania naszego XXVIII roku. Augustus rex.

Na włok dwie w tej wsi dawniej miał prawo jure colonorum Brzeski, po którego decessum, exportował przywilej imię pan Buchowiecki, na te dwie włoki,

przyłączywszy włok dziewięć, przez poddanych Czerniańskich osiadłych; in virtute tedy tego przywileju poddani z włok tych y z chat swoich wypędzeni, z wielkim dotąd uciążeniem y krzywdą swoją. Jako zaś to się stało cum praeiudicio, et summa iniuria poddanych iego, królewskij mocy Czerniańskich, tak per omnia restytucji subesse powinny.

1756 г.

23. Привилегія Августа III-го капитану гвардіи в. кн. Литовскаго Лепарскому на 17¼ ув. земли въ Старомъ Селѣ.

Король Август III-й, желая наградить заслуги вышепомянутого Лепарскаго, даруетъ ему право на пожизненное владѣніе 17¼ ув. земли, оставшимися вакантными послѣ смерти прежнихъ владѣтелей, въ Старомъ Селѣ, съ обязательствомъ уплачивать узаконенный чиншъ и гиперны.

Въ примѣчаніи говорится, что уволоки эти прежде входили въ составъ фольварочной пахатной земли и вырваны изъ среды крестьянскихъ участковъ съ вѣрной обидой для послѣднихъ, такъ какъ нѣкоторые изъ нихъ уплачиваютъ за эти уволоки чиншъ, а другіе исполняютъ натуральныя повинности — барщину.

Wies Stare Sioto.

Donatoryusz imci pan Lepariski ma włok 17¼.

Przywilej. August trzeci, z Bożey łaski król polski etc. Oznajmujemy tym listem przywilejem naszym, komu o tym wiedzieć należy. Iż mając wzgląd osobliwy na wierne usługi urodzonych Karola Leparskiego — gwardyi naszej w. x. Lit. kapitana, a do dalszych go zachęcając, umyśliłiśmy onemu y małżonce iego Reinie z Rozenbaumów, włok siedmnaście y ćwierć we wsi Starym Siele, w kluczu Rudzkim ekonomii naszej Brzeskiej, po zeszlých ostatnichъ tychъ włok donatoryuszachъ y possesorachъ wakuiącychъ, do dyspozycji naszej przypadłychъ, dać y konferować, iakożъ niniejszymъ listemъ przywilejemъ naszymъ, dajemy y konferujemy. Mocą którego wolni będą ciż urodzeni Leparscy, małżonkowie, wspomnione włoki

w swoją objawszy possesją, ze wszystkichmi budynkami, morgami, nadatkami, polami, rolami, łąkami, stawami, lasami, karczmami, młynami, poddanymi y ichъ powinnościami, czynszami, daninami, zgoła ze wszystkimi przynależnościami y przyległościami, do włokъ tychъ przynależącemi, takъ iako ie ultimi et immediati possessores trzymali y ichъ używali, oboie in solidum dzierżeć, trzymać, używać y wszelkichъ zъ nichъ pro libitu pożytkówъ wynajdować do ostatniego życia swego kresu, czynszъ zwyczajny corocznie, tudzież hypernę y inne onera według dyspartymentu ekonomicznego płacać, prawa nasze królewskie, rzeczy-pospolitey y kościoła świętego katolickiego nienaruszenie zachowując. Na co, dla lepszej wiary, ręką naszą podpisawszy, pieczęć naszą przyyisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia XX miesiąca Listopada, ro-

ku Pańskiego MDCCLVI, panowania naszego XXIV roku. Augustus rex.

Te włoki dawniej były iednym gruntem folwarcznym tego kluczu, oderwane zaś przez przywilej ten, nie tylko z decessem klucza, ale też i inne włok

siedzibne przydane z krzywdą poddanych, które w środku gromadzkich leżą, i z nich się opłacać iedni, drudzy pańszczyznę czynić muszą. Jest tedy ten grunt y poddani praejudiciose odebrani; adeoque ten przywilej animadwersyi potrzebuie, a grunt przywrócenia, iako folwarczny kluczowi, tak poddanych siedzibny gromadzie.

1750 г.

24. Привилегія Августа III-го татарскому хоружему Тупальскому на 10 уволовъ земли въ с. Верхолѣсѣ.

Король Августъ III-й, желая наградить военныя заслуги татарскаго хоружаго Тупальскаго, даруетъ ему право на пожизненное владѣніе 10-тью увологами земли въ с. Верхолѣсѣ, остававшимися впусѣ послѣ прежнихъ владѣтелей, съ обязательствомъ уплаты узаконеннаго чинша и другихъ повинностей.

Въ примѣчаніи говорится, что привилегія эта должна подлежать резолюціи; что увологи эти отняты у крестьянъ, и, хотя онѣ бесплодны, но моглибы быть заселены крестьянами.

Wies Wierzcholesie.

Donatoryusz imé pan Tupalski ma włok 10.

Przywilej. August III, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymujemy tym listem przywileiem naszym, komu o tym wiedzieć należy. Iż zalecone nam są przez panów rady urzędników, przy boku naszym rezydujących, merita urodzonego Józefa Tupalskiego—chorążego tatarskiego, ku nam y rzeczypośpolitey w expedycyach woennyh, pokazane; in vim zasług których, nim się dalsza łaski naszej poda okazała, umyśliliśmy nad praesent pomienionemu urodzonemu Tupalskiemu—chorążemu tatarskiemu włok pustych dziesięć w ekonomii Kobryńskiej, kluczu Rudzkim, we wsi Wierzcholesiu, post fata urodzonego Stanisła-

wa Żebrackiego do dyspozycyi naszej przypadłych, dać y konferować. Jakoż ninieyszym listem daimy y konferuiemy włoki pomienione. Mocen tedy y wolen będzie przerzeczony urodzony Józef Tupalski—chorąży tatarski te włoki z morgami y podatkami, do tych włok należącemi, z polami, rolami, sianożęciami, zaroślami, tak iako się w sobie te włoki zdawna miały, trzymać, używać y wszelkich pożytków wynaydować, aż do ostatniego życia swego kresu, płacąc do skarbu naszego po tynfie iednym czynszu z kaźdey włoki, tudzież hybernę y inne wszelkie zwyczajne podatki według dyspozycyi y zwierzchności ekonomiczney. Na co, dla lepszey wiary y wagi, ręką naszą podpisawszy się, pieczęć naszą pokoiową przycisnąć rozkazaliśmy.

Dan w Warszawie, dnia XI miesiąca Lipca, roku Pańskiego MDCCL, panowania naszego XVII roku. Augustus rex.

Ten przywilej resolutioni subesse powinien. Włoki zaś te z gromadzkich są wydzielone, w gruncie prawda bardzo nikczemnym, ale gromada posiadli ich łatwo może.

1759 г.

25. Привилегія короля Августа III Здитовецкимъ на 2 уволоки земли въ селѣ Хотиславѣ.

Король Августъ III-й даруетъ право Здитовецкимъ на 2 уволоки земли въ с. Хотиславѣ,

остающіяся впускъ послѣ смерти владѣльца оныхъ Лучинскаго.

Wies Hotyslaw.

Donatoryusz pan Zdzitowiecki ma włok 2.

Przywilej. August III, z Bożej łaski król polski etc. Oznaymuiemy tym listem przywileiem naszym wszem wobec y każdemu osobna, komu o tem wiedzieć należy. Iż mając wzgląd na zasługi urodzonych Michała y Zofii Zdzitowieckich, umysłiliśmy onym włok dwie we wsi Hotysławiu, kluczu Rudzkim, w ekonomii Brzeskiej leżące, a post fata urodzonego Łuczyńskiego zawakowane y do dyspozycyi naszej przypadłe, dać y konferować, iakoż ninieyssym listem przywileiem naszym daiemy y konferujemy. Wolni tedy y mocni będą ciż Michał y Zofia Zdzitowieccy wzwyż pomienione włoki w possessyą objąwszy, possessyą takową trzymać, dzierżać, używać y wszelkich sobie z nich pożytków wynaydywać, aż do ostatniego życia obýga kresu, z wszelkim zabudowaniem na

tychże włokach y wszelkiemi do nich zdawna należącemi attynencyami y pertynencyami, płacąc corocznie do skarbu naszego czynsz taki, iaki immediatus dożywotnik płacił, hybernę zaś według sprawiedliwego zwierchności ekonomiczney dyspartymentu. Obiecuemy zaś naszym y nayiaśnieyszych następców naszych imieniem, iż przerzeczonych urodzonych Zdzitowieckich, od spokojney possessyi włok tych oddalić nie dozwolemy, ale owszem przy ninieyszym prawie dożywotnim zachowamy, co y nayiaśnieysi następcy nasi uczynią, prawa nasze królewskie, rzeczy-pospolitey y kościoła świętego rzymskiego w całości zachowując. Na co się, dla tym lepszey wiary y wagi, własną ręką podpisawszy, pieczęć naszą przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia XXIX miesiąca Grudnia, roku Pańskiego, MDCCLIX, panowania naszego XXVII roku. Augustus rex.

1713 г.

26. Коммиссарское постановление о правѣ на 2 увологи земли Яеубовскихъ въ селѣ Радешѣ.

Въ прииѣчаніи говорится, что это по- и увологи должны быть отданы крестья-
становленіе не имѣеть никакого значенія, нѣмъ.

Wies Radesz.

Donatoryusz імѣ пан Jakubowski ma
włok 2.

Pravo. Michał Stanisław na Dąbrowie
Dąbrowski—kawaler maltański, generał-
maior woysk koronnych, podkomorzy po-
koiowy y kommisarz generalny dóbr sto-
łowych iego królewskiey mości.

Oznaymuję tym moim kommisarskim
listem, komu to wiedzieć należy. Іъ zia-
chawszy z woli iego królewskiey mości,
pana naszego miłościwego, do ekonomii
Brzeskiey, Kobryńskiej y leśnictwa Bia-
łowieckiego, dla werefikowania wszel-
kich intrat skarbu pańskiego, y przeyrzenia
praw ich mościów panów dożywoтników,
za któremi dobra stołu pańskiego possi-
dent, y wszelkiego iako najlepszego czy-
nienia porządku, gdzie, będąc w kluczu
Rudzkim, znayduię włok dwie gruntu,
we wsi Radeszu leżące, które pan Lu-
dwik Jakubowski za prawem kommisar-
skim sobie danym trzymał, które prawo
że było noni in forma iuris napisane,
zkassowawszy, za proźbą tegoż pana
Ludwika Jakubowskiego, oraz naybar-
dziej postrzegając, aby intrata skarbu
iego królewskiey mości nie tylko reinte-

grari, ale et augeri mogła, też same
włok dwie, we wsi Radeszu leżące, Ha-
ładubowską y Terechówicowską nazwa-
ne, w possesya y spokoynie używanie
pana Karola Józefa Jakubowskiego, ze
wszystkiemi przynależytościami, ogroda-
mi, łąkami, sianożęciami, rzekami, za-
tokami, wypustkami, naddawkami, mor-
gami, gruntami oranemi y nieoranemi,
zaroślami, owo zgoła ze wszystkiemi
przynależytościami do tych włok zdawna
należącemi, oddałem y konfirmowałem,
czynsz do skarbu iego królewskiey mo-
ści płacić naznaczywszy z każdey włoki
corocznie po tynfów dwa, do żadnych
innych nienależąc powinności, y do
wieyskich składek, ani ciężarów. I na
tom dał ten list mój kommisarski do
dalszey dyspozycyi skarbu iego królew-
skiey mości, z podpisem ręki własney
y pieczęcią. Dat wedworze Rudzkim, dnia
12 Nowembra 1713 anno.—Kawaler Dą-
browski—ienerał-maior, komisarz iego
królewskiey mości.

To prawo żadnego woloru. Włoki reintegrari
gromadzie powinny.

27. Привилегія Августа III-го Выгановскимъ на деревню Озиаты и комисарскій декретъ.

Въ привилегіи король Августъ III-й передаетъ помянутымъ Выгановскимъ деревню Озиаты за военные заслуги. Въ декретъ приводятся имена лицъ владѣвшихъ этою деревней, начиная отъ времени Сигизмунда Августа до Августа III-го,

и документы, на основаніи которыхъ они ей владѣли. Въ декретъ говорится, что такъ какъ деревня эта оторвана отъ экономіи, то и должна быть возвращена къ ней по смерти Выгановскихъ.

Wies Hwoznica.

Włok dwie pod donatoryuszem panem Kamieńskim, na które żadnego prawa nie produkował, teraz są leśniczemu dla dozoru puszczy Poleskiej oddane.

Wies Zburasz.

Donatoryusz imię pan Niemczewicz ma włok za przywilejem № 20, który vide pod wsią Mała-Ryta fol. 40.

Prawo razem pod Małą-Rytą wypisanę z uciążeniem gromady otrzymane, z krzywdą znaczną puszczy zażywane, re-integracyi subesse powinno.

1758 r.

Avulsu m. Dobra Oziaty cum attinentiis w possessyi imię pana Wygonowskiego — pisarza grodzkiego Brzeskiego.

Przywilej. August III, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymuiemy tym listem przywilejem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tem wiedzieć należy. Iż mając wzgląd na zalecone nam przez panów rad y urzędników, przy boku naszym rezydujących merita urodzonego Ignacego Wyganowskiego — pisarza grodzkiego woiewodztwa Brzeskiego-Litewskiego, umysłiliśmy onemu y urodzoney Elżbiecie z Tarnowskich małżonce jego, dobra Oziaty nazwane w ekonomici naszej Brzeskiej-Litewskiej, kluczu Rudzkim leżące, post liberam onych

in manus nostras resignationem przez urodzonego Ludwika de Saul, intimum consiliarium nostrum legationum, do dyspozycyi naszej przypadłe, dać y konferować, iakoż niniejszym listem przywilejem naszym daemy y konferuiemy. Wolni zaty m y mocni będą ciż urodzeni Wyganowscy, małżonkowie, przerzeczzone dobra Oziaty ze wszystkimi do nich przynależnościami, rolami, polami, łąkami, borami, lasami, gajami, folwarkami, budynkami, poddanemi y ich powinnościami, czynszami, daninami, cum omnibus attinentiis et pertinentiis, tak iako zdawna w swoim ograniczeniu zостаwały, et ad praesens zостаia, nic nie wyimując w swoją obiawszy possessyą, trzymać, dzierżec, używać y wszelkich sobie pożytków wynaydować, oboie in solidum ad extrema vitae suae tempora, lub która z nich osoba dłużej żyć będzie, a to cum extinctiōne z takowym ich dożywociem summy czerwonych złotych ośmiuset przez najaśnieyszego króla Zygmunta Augusta, praedecessora naszego de data w Knyszynie die 1-ma mensis Decembris roku Pańskiego 1560 na te dobra wniesionej. Obieciujemy przytym naszym y najaśnieyszich następców naszych imieniem, iż my wzwyż rzeczonych urodzonych Ignacego y Elżbietę z Tarnowskich Wyganowskich małżonków, od spokoyney possessyi tychże dobr Oziaty nie

oddalemy, ani mocy do oddalenia nikomu nie damy, co y najsławniejsi następcy nasi uczynią, prawa nasze królewskie, rzeczy-pospolitey y kościoła świętego rzymskiego katolickiego wcale y nienaruszenie zachowując. Na co dla lepszey wiary ręką naszą podpisawszy, pieczęć naszą przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie dnia IV miesiąca Października, roku Pańskiego MDCCLVII panowania naszego XXIV roku.

Augustus rex.

Te dobra cum attinentiis iako są a corpori ekonomii Brzeskiej klucza Rudzkiego oderwane, dekret kommissyi anno 1731, który tu się copiatim annectitur świadczy.

1731 r.

Dekret.

W sprawie z imć panem Michałem Nestorowiczem — generałem - adiutantem woisk w. x. Lit o dzierżawę Oziaty nazwaną, do klucza Rudzkiego ekonomii Brzeskiej należąca, za pozwany ad reproductionem prawo przez tegoż imć pana Nestorowicza iako to: 1-mo Przywileiu króla imci Zygmunta Augusta de data w Knyszynie die 1-ma Octobris 1569, który ten że król imćsć dobra Oziaty w woytowstwie Starosielskim włok № 58 prawem zastawnym w summie ośmiuset czerwonych złotych (każdy czerwony złoty po piędziesiąt y trzy groszy polskich rachując) na wielką y pilną potrzebę, podczas wojny Moskiewskiej zaciągnioney, panu Piotrowi Cypryskiemu, dworzaninowi swemu, małżonce y rodzicom jego, ad exemptionem, od roku do roku, a termino Bożego Narodzenia poczynszy, nadaie cum facultate tegoż prawa, komu inszemu do ustąpienia. 2-do, Przywileie tegoż króla imci Zygmunta Augusta de data w Knyszynie die 7 Octob-

ris w roku 1569, którym tenże król imć nie tylko prawo pomienione zastawne, do wykupienia y oddania summy ośmiu set czterech złotych utwierdza, ale y dożycie temuż Piotrowi Cypryskiemu przyznaie. 3-tio. Przywileiu króla imci Zygmunta III de data w Warszawie die 29 Martii 1594, którym tenże król imć cesyją prawa zastawnego w teyże summie przez urodzonego Piotra Cypryskiego, urodzonemu Jaroszowi Zwierzowi uczynioną approbuie. 4-to, Konsensu króla imci Zygmunta III de data w Warszawie na seymie walnym die 10 Februarii 1605 urodzonemu Jaroszowi Zwierzowi na ustąpienie tegoż prawa in personam urodzonego Gedeona Somoroka nadanego. 5-to Przywileiu króla imci Władysława IV de data w Wilnie die 25 Augusti 1636 iuris communicativi, którym ad vitae tempora urodzonemu Andrzejowi Piaseckiemu—stolnikowi Brzeskiemu y Annie Pocielownie małżonkom, wieś Oziaty nadaie z przyznaniem summy znajdującey się. 6-to Konsensu tegoż króla imć de data w Warszawie die 12 Aprilis 1641 urodzoney Annie Piaseckiey—stolnikowey Brzeskiej, ad cedendum wsi Oziaty in personas urodzonego Hieronima Sokolińskiego y Gryzelii Stankiewiczowey małżonków, z przyznaniem summy. 7-mo Konsensu króla imć Jana Kazimierza de data w Nowym Dworze die 2 Octobris 1654 urodzonym Sokolińskim małżonkom, ad cedendum teyże wsi in personam urodzonego Piotra Dunina Raieckiego—czesnika Trockiego. 8-vo, Przywileiu króla imci Jana Kazimierza de data w Warszawie die 21 Aprilis 1659 iuris advitalitii na dobra Oziaty urodzonemu Cypryanowi Pawłowi Brzostowskiemu, post fata urodzonego Piotra Dunina Raieckiego—podkomorzego Smoleńskiego, z summa zastawną iemu y urodzoney Duni-

nownie Raieckiey, małżonce iego, iako successorowi przyznana. 9-no, Konsensu króla imci Jana III de data w Krakowie die 15 Aprilis 1674 urodzonemu Cypryanowi Pawłowi Brzostowskiemu—referendarzowi w. x. Lit. ad cedendum wsi Oziaty in personam urodzonego Jana Władysława Brzostowskiego—pisarza w. x. Lit., z summą ante unionem wniesioną. 10-mo, konsensu króla imci Jana III de data w Warszawie die 12 octobris 1695 urodzonemu Janowi Władysławowi Brzostowskiemu—referendarzowi y pisarzowi w. x. Lit., ad cedendum wsi Oziaty z summą anteunionem wniesioną in personam urodzonego Jana Nestorowicza—podstolego Brzeskiego y urodzoney Katarzyny Wolskiej małżonki iego. 11-mo, Konsensu króla imci Augusta II szczęśliwie panującego de data w Warszawie die 20 Martii 1726 wielmożnemu Janowi Nestorowiczowi—kasztelanowi Brzeskiemu y małżonce iego, ad cedendum wsi Oziaty z summą zastawną in personas urodzonego Michała Nestorowicza—ienerała adiutanta woysk w. x. Lit. y Anny Wyganowskiej małżonków. 12-mo, Cessya de actu w Janowszczyźnie die 20 octobris 1727 vigore pomienionego consensu przez imię pana Jana Piotra Nestorowicza—kasztelana Brzeskiego,

uczynionej, y do grodzkich xiąg starostwa Brzeskiego per oblatam podaney. Sąd kommisarski i. k. mści y rzeczypospólitey, atte z ta legalitate summ ośmiuset czerwonych złotych, na wsi Oziaty modo praemisso wniesionej, w teyże summie pacificam possessionem usque ad exemptionem ichmściami panom Nestorowiczom małżonkom et successoribus ich przyznaje, oraz conformując się do przywileju powtórnego króla imci Zygmunta Augusta jus advitalitium tymże ichmściami panom Nestorowiczom, małżonkom przysądza, post sera fata których, skarb i. k. mści za rzetelnym summy wzwyż wyrażoney ośmiuset czerwonych złotych successoribus oddaniem y zapłaceniem, dzierżawę Oziaty do klucza Rudzkiego ekonomii Brzeskiej przyłączyć potestatem mieć będzie, dekretu niniejszego mocą y powagą, w Brześciu die 3 octobris, anno 1731.

Te dobra są mere avulsa od klucza Poleskiego, iako zaś dawno y iakim prawem przywileje y rezolucya komisiji anno 1731 wyżey adnotowane edocębunt.

Teraz te dobra importują złotych 6,000, gdyby zaś były przyłączone do klucza, kluczowi wygodne, skarbowi daleko znaczniejszą wnieść mogą inportacya.

1754 и 1761 г.

28. Двѣ привилегіи Августа III-го двумъ полковымъ товарищамъ — Андреевскому и Сметанѣ на земли въ селѣ Замолодичи, первому на 6 уволокъ, а второму на 4 ув. въ пожизненное владѣніе съ обязательствомъ уплачивать чиншъ и другія повинности.

KLUCZ KRZYWOWIERBSKI.

Wieś Zamolodycze.

Donataryuszowie pan Andrzejewski—włok 6; pan Smietanko—włok 2.

Przywilej pana Jędrzejewskiego. August trzeci, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymujemy tym listem, przywilejem naszym, wszem wobec y każdemu zoso-

bną, komu o tym wiedzieć będzie należało, mianowicie urodzonym ekonomom, dzierżawcom, dyspozytorom ekonomii naszej Brzeskiej. Iż mając zalecone merita urodzonego Stanisława Andrzeiewskiego — towarzysza półku naszego komendy urodzonego Bronikowskiego, życzliwie dotąd nam pełnione, którego chcąc łaską naszą królewską praemiari y do dalszych nam y rzeczy-pospolitey zachęcić usług, umyśliłszy onemu y małżonce iego Teresie z Pawłowskiich Andrzeiewskiej włok sześć gruntu wakuiących we trzech zmianach, w ekonomii Brzeskiej, kluczu Krzywowierbskim, we wsi Zamołodyczach leżących, post fata urodzonego Stefana Kotoniego, dać y konferować, iakoż niniejszym listem przywileiem naszym pomienione włoki, podług dawnych ograniczeń y sytuacji, ze wszystkimi attinencyami, gruntami oromemi y pustemi, sianożęciami, zarosłami, chróstami et cum omnibus denique pertinentiis, iako się zdawna te włoki w sobie miały i iako immediatus possessor Koton i używał, dajemy y konferujemy. Wolni tedy y mocni będą urodzeni Stanisław y Tereza z Pawłowskiich Andrzeiewscy, małżonkowie, w swoją obiąwszy posesyją, trzymać, dzierżać, używać, wszelkich pożytków wynajdować, et in usum proprium obracać, aż do ostatniego życia swego kresu, in solidum oboie, lub która z nich w życiu superstes zostanie, płacąc corocznie z tych włok do skarbu naszego zwyczajny podatek. Mieć zatym chcemy po urodzonych ekonomach, dzierżawcach y dyspozytorach ekonomii naszej Brzeskiej, ażeby pomienionym urodzonym Andrzeiewskim, małżonkom, te włok sześć w Zamołodyczach do posesyi postąpili, żadney onym w dzierżeniu przeszkody nie czynili dla łaski naszej królewskiej. Na co się ręką naszą podpisawszy, pieczęć naszą pokoiową przy-

cisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia XIX miesiąca Sierpnia, roku Pańskiego MDCCLIV, panowania naszego XXI roku. Augustus rex.

Przywilej p. Smietanki. August trzeci, z Bożej łaski król polski etc. Oznajmujemy tym listem, przywileiem naszym, wszem w obec y każdemu z osobna, mianowicie urodzonym ekonomom, wice-ekonomom, dzierżawcom y dyspozytorom ekonomii naszej Brzeskiej. Iż my, mając zalecone merita urodzonego Michała Smietanki — towarzysza półku naszego komendy urodzonego Bronikowskiego — półkownika y generalnego adiutanta, wiernie y życzliwie przez lat kilka nam zasłużonego, a chcąc go do dalszych naszych y rzeczy-pospolitey zachęcić usług, umyśliłszy onemu y małżonce iego Balbinie z Słotwieńskich Smietankowey, pewną dzierżawę, mianowicie gruntu włok cztery, pierwsza Kowalewska, druga Syrakowska nazwane, post fata Stefana Milewskiego we wsi Zamołodyczu, w ekonomii Brzeskiej, wkluczu Krzywowierbskim, drugie dwie włoki, iedna nazwana Żydakowska, druga Dyakońska we wsi Holi, w tymże kluczu post fata Stefana Gonskiego, do tychże z nadatkami, które iako wakuiące y do dyspozycyi naszej przypadłe, dać y konferować, iakoż niniejszym listem naszym albo przywileiem dajemy y konferujemy. Wolni tedy y mocni będą pomienieni małżonkowie, Michał y Balbina Smietankowie, obiąwszy w swoją posesyją pomienione włok cztery, pierwszą Kowalewską, drugą Syrakowską we wsi Zamołodyczu, drugie dwie Żydakowską y Dyakońską we wsi Holi, w ekonomii Brzeskiej, kluczu Krzywowierbskim, ze wszystkimi przynależnościami y nadatkami, ogrodami, rola-

mi, zaroślami, oromymi y nieoromymi, łąkami mrożnymi y błotnymi, zdawna w miedzach swoich granicami trzymać, dzierżać y używać, y wszelkich sobie pożytków wynajdować, a in usum proprium aż do ostatniego życia swego kresu obracać, nic nam ztąd dalej nie pełniąc, oprócz czynszu z włoki kaźdey po tynf. 3, hybernowego na ratę — po tynf. 3, groszy 6, podymnego według dawnych zwyczajów, wypłacać annuatim tenebuntur. Obieciemy też naszym y najjaśniejszych następców naszych imieniem, iż my przereczonych Michała y Balbinę Smietanków, małżonków, od spokojney possessyi y dzierżenia dożywotniego wzwyż wyrażo-

nym włok № 4 nieoddalemy, ani mocy do oddalenia nikomu nie damy, co y najjaśnieysi następcy nasi uczynią, prawa nasze królewskie, rzeczy-pospolitey y kościoła świętego rzymskiego katolickiego całe y nienaruszenie zachowując. Na co się, dla lepszej wiary y wagi, ręką własną podpisawszy, pieczęć naszą pokojową przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia XXX miesiąca Januarii, roku Pańskiego MDCCLXI, panowania naszego roku XXVIII. Augustus rex.

Włoki te są z gromadzkich oderwane tak imci pana Jędrzejewskiego, jako i imię pana Smietanki. Decisioni przywilej relinquitur.

1744. r.

29. Привилегія короля Августа III-го Левковичу на 7 уволокъ земли въ Кривовербскомъ ключѣ.

Уволокы эти отведены были въ разныхъ мѣстахъ и состояли изъ полуволокъ. Въ примѣчаніи значится, что эти участки земли отня-

ты у крестьянъ съ крайнею обидою для послѣднихъ и должеы быть возвращены имъ обратно.

Wieś Kodeniec.

Donatoryusz pan Lewkowicz ma włok № 7.

Przywilej. August trzeci, z Bożey łąski król polski etc. Oznaymuemy niniejszym listem przywileiem naszym, wszem wobec y kaźdemu zosobna, komu o tym wiedzieć należy. Iż my, mając w osobliwej łaſce y respekcie naszym, za zezwoleniem przez pań rad naszych, urodzonego Józefa Lewkowicza, umyśliliśmy onemu włok sześć w ekonomii naszej Brzeskiej, kluczu Krzywówierbskim, w siele Kodeniec leżące, puste, nazwane Kozłowskié 1/4 włoki, Kościukowskie 1/2 włoki,

Szostakowskie 1/4 włoki, Koszowskie 1/2 włoki, Łyszkowskie 1/2 włoki, Gołochowskie 1/2 włoki, Dulikowskie 1/2 włoki, Juchyma Joszczenicy 1 włoka, Szumtowskié 1/2 włoki, Paszykowskie 1/4 włoki, Szuprynowskie 1/2 włoki, Szelepowskie 1/4 włoki, Kapanowskie 1/2 włoki, Wołkowskie 1/4 włoki, Kapłanowskie 1/2 włoki, po zeszyłym niegdy urodzonym Hieronimie Swiadzkim y Teressie z Boianeckich, małżonkach, per distributivam gratiam nostram jure colonorum z dodatkiem włok ośmiu pustych, Zaduba nazywających się, ad liberam dispositionem nostram należących, w teyże ekonomii Brzeskiej

y kluczu Krzywowierzbskim leżących, dać y konferować, które niniejszym listem przywileiem pomienionemu urodzonemu Józefowi Lewkowiczowi przerzeczony grunta ze wszystkimi onych przyległościami, należnościami y cyrkumferencyami, tak iako się te włoki zdawna dotąd w sobie y ograniczeniu swoim mają, ze wszystkimi onych dla siebie wynajdującymi pożytkami, lasami, borami, gajami, rzekami, sadzawkami, stawami, ogrodami, sadami, łąkami, paszami polnemi y lesnemi, poddanych osadzeniem, z wolnym budowaniem na tych pustych włokach, karczma y szynkiem piwnym y gorzałczanymi, daemy y konferujemy, intromissyi wolney do tychże gruntów dopuszczamy, spokojną possessyą przyrzekamy, trzymając to po nas y nayiaśniejszych successorach naszych, iż przerzeczonego urodzonego Józefa Lewkowicza od pomienionych gruntów y włok, z onych należnościami y przyległościami, od nas konferowanych, nie

oddalemy, ani do oddalenia mocy nikomu nie damy, ani pozwolimy, ale onego przy spokojney possessyi zupełnie konserwować obiecujemy, z płaceniem iednak czynszu corocznie do skarbu naszego z włoki po złotych trzy idącą w państwie naszym moneta; od innych zaś wszelkich ciężarów duchownych, na włość włożonych y nadwornych, hybern, stacyi, stanowisk, przechodów, wolnych czyniemy. Co się dla lepszej wiary, wagi y pewności, ręką naszą własną podpisawszy, pieczęć naszą przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Grodnie, dnia 12 miesiąca Listopada, roku Pańskiego 1744, panowania naszego XI roku.
Augustus rex.

Te włoki, iako cum praejudicio gromady dotąd otrzymane, tak gravaminosissime z uciemieniem ich zażywane, do gromady wrócone być powinny: ile będąc w różnych częściach rozdzielone, z przykrością dworowi, na znaczney są poddaństwu przeskodzie.

1763 г.

30. Привилегія Августа III-го фурьеру пѣшей гвардіи Пернету на 3½ уволоки въ селѣ Вылаховѣ.

Въ примѣчаніи значится, что и эти увологи отняты съ большою обидой для крестьянъ, какъ

въ Кодеацѣ, и должны быть возвращены имъ обратно.

Wieś Wylachow.

Donatoryusz pan Pernet — furyer na włok 3½.

Przywiley. August III, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymuiemy tym listem przywileiem naszym, komu o tym wiedzieć należy, mianowicie urzędnikom naszym ekonomii Brzeskiey. Iż nam przez panów rad, przy boku naszym rezydujących,

są zalecone merita urodzonego Izaaka Perynneta — sztabs-foueriera gwardyi naszej pieszey litewskiey, y zatym umyśliliśmy dać y konferować iemu y urodzoney Maryannie z Wienckiewiczów Perynetom sztabs-fouerierom pewne włoki post fata urodzonych Antoniego y Katarzyny z Zborowskich Tchorzewskich zawakowałe, a do naszej dyspozycyi

przypadłe, w ekonomii Brzeskiej, kluczu Krzywowierzbskim, to iest we wsi Wyłachowie, półtory włoki—Moskałowska, trzecia część włoki Żeniowska, ćwierć włoki Semeniorska, pół włoki Eliaszkowska, sześćcina na Zadubiu, zaś włok dwie—iedna Kratowska, pół włoki we włoce Potakowskiej, pół włoki we włoce Nazakowskiej za wszelką osiadłością y zabudowaniem, oraz z wszelkim pożytkiem, iak przeszli antecessorowie to dzierżeli y fruktyfikowali w swoich granicach y obrębie, tak ninieyszym przywileiem naszym tymże urodzonym Izaakowi y Maryannie Perynettom konferuiemy y wrzetelną possessyą daimy wspomniane włok pół czwartę, z wolnym onych pożytków wynaydowaniem. Z czego do naszego skarbu więcey nie będą powinni płacić

czynszy, iak kopę iedną litewską z každy włoki; przytym według dyspartymentu ekonomicznego hybernę y podymne. A my król y nayiaśnieysi succesorowie nasi ad dies vitae urodzonego Izaaka y Maryanny z Wienczkowiczów Perynettów, małżonków, przy possessyi spokojney utrzymać przyrzekamy. Na dowod większy, ten przywilej ręką własną, przy pieczęci naszey kameralney podpisuiemy. Dan w Warszawie, dnia XXV miesiąca Kwietna, roku Pańskiego MDCCLXIII, panowania naszego XXX roku. Augustus rex.

Te włoki similiter iak y w Kodeńcu położone, z przeszkodą y decessem gromady otrzymane, wspólnie y w uroczyszczu Zadubie leżące, powinny reintegrari.

1754 r.

31. Привилегія Августа III-го Буловскому на 1½ ув. въ селѣ Голѣ.

W tym dokumentzie przywodzą się familijni y drugi wladźteli, kacy to: Smetanin, Peryneta y polnago pisarja w. kn. Litowskago. Dokumentow swoich na prawo wladźnia zemlej ne

przedstawia tylko polny pisarz, po przyczynach swojego otęutstwa; dokumenty ze drugiach лицъ zdęs przepuszczone, potomu czo zapisane przy drugiach деревняхъ y селлахъ.

Wies Holi.

Donatoryusz pan Buławski ma włok 1½.

Przywilej. August III, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymuiemy ninieyszym listem przywileiem naszym wszem wobec y každyemu zosobna, komu o tym wiedziec należy. Iż my, mając sobie dobrze zalecone wierne usługi urodzonego Andrzeia Buławskiego, umysłiliśmy onegoż y potomków iego przy prawie na grunta pewne w kluczu Krzywowierb-

skim, we wsi Holi będące, to iest pierwszym włokę iedną, Michnowską nazwaną, w sobie mającym, drugim zaś dwie ćwierci Buławińskie, rzezonym przodkom iego zdawna nadanym y służącym zachować y zatrzymać, iakoż ninieyszym listem przywileiem naszym wiecznemi czasy zachowuiemy y zatrzymuiemy. Które to grunta według ograniczenia, w oryginalnym prawie wyrażonego, to iest włokę iedną, Michnowską nazwaną, y ćwierci dwie Buławskie rzezone

z iedney strony włok pustych Dubieszewskich, z drugiey strony między Osypa Ratańczuka, tudzież z przydatkiem morgów pół trzecia przy łanie pańskim na drugą Kropiwką leżących, także ze wszystkimi budynkami, polami, rolami, ogrodami, łąkami, pastwiskami, sadzawkami, y innemi do tychże gruntów wyżej wspomnianych należącemi przynależytościami y przyległościami, z wolnym na opał y domową potrzebę w lasach klucza Krzywówierbskiego wrębem, z wolnym piwa na swoją potrzebę robieniem y gorzałki paleniem, przérzeczony Andrzej Buławski z potomkami swemi, mieć, trzymać y zażywać będzie, aż do ostatniego życia swego kresu, obiecując to po nas y nayiaśniejszych następcach, iż pómienionego Andrzeia Buławskiego y iego potomków od tych że gruntów nie oddalemy, ani oddalenia mocy nikomu nie damy, owszem onych przy spokoynejm dzierzeniu zachowamy, co y nayiaśnieysi następcy nasi uczynią, tak iednak, aby według dawnego zwyczaju y postanowienia wspomniony Andrzej Buławski z tychże gruntów każdego roku należący czynsz w przyzwoitym czasie do dworu Krzywówierbskiego wypłacał y oddawał, a po takowym wypłaceniu do żadnych innych solucyi y podatków należec, ani ich podeymować y płacić nie powinien; żadnych także robot, ani czynszów y innych naymniejszych po-

winności staroście tamecznemu oddawać, ani stacyi żołnierskich podeymować, ani chlebow składać obligowany nie będzie, prawa nasze królewskie, rzeczypospolitey y kościoła rzymskiego katolickiego wcale y nienaruszenie zachowując. Na co się, dla lepszey wiary, ręką własną podpisawszy, pieczęć naszą przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia XVI miesiąca Listopada, roku Pańskiego MDCCLIV, panowania naszego XXV roku. Augustus rex.

Przywilej donatoryusza drugiego. pana Smietanki na włok 2 w teyże wsi Holi, vide pod wsią Zamotodycze.

Przywileju na włok № to iest, całej wsi z osiadłością, oprócz wyżej wspomnianych donatoryuszów, zostaiący w possessyi iaśnie wielmożnego pisarza polnego Litewskiego, nie masz produkowanego.

Uroczyszcze Zabuda.

Donatoryusz p. Perynet ma włok № 2, na które przywilej junctim iako y na drugie dwie we wsi Wyłachowie otrzymał. Ten vide supra pod wsią Wyłachowem.

Wies Kropiwki.

Cała z wszelką powinnością, zostaię w possessyi iaśnie wielmożnego pisarza polnego Litewskiego, iako y wies Holi wyżej specyfikowana, na które przywileju in absentia sui nie pokazał.

1588 г.

32. Привилегія Сигизмунда III-го мѣстечву Ломазамъ на магдебургское право (*).

KLUCZ ŁOMAZKI.

M i a s t o Ł o m a z y.

Прzywilej mieyski, po rusku pisany, który tu kopiać kładzie się polskimi literami.

Tego przywileju approbacya Władysława IV, Jana Kazimierza, Michała, Jana III, królów polskich, solita praxi znayduie się, lecz ta dla obszerności swoiey nie ingrossuie się tu, szczególnie przywilej pierwszy locationis miastu nadany.

1762 г.

33. Двѣ привилегіи Августа III-го на 24 увологи земли въ селѣ Ортелѣ—4 ув Богуславскому и 20—Улану.

Въ деревнѣ этой было три пожизненныхъ владѣльца: Богуславскій, Мантушь и Уланъ. Всей земли у нихъ было 36 ув. Мантушь своей привилегіи не показалъ по причинѣ своего отсут-

ствія въ Варшаву; остальные двѣ здѣсь приводятся.

Въ примѣчаніи значится, что земли эти отняты у крестьянъ.

Wies Ortel.

Donatoryusze imci pan Bogusławski — włok 4, pan Mantusz — włok 12, pan Ułan — włok 20.

Прzywilej imci pana Bogusławskiego. August trzeci, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymuujemy tym listem, przywileiem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tym wiedzieć należy. Iż zalecone nam są przez panów rad naszych y urzędników merita urodzonego Jana Bogusławskiego, a chcąc go do dalszych zachęcić usług, umysłiliśmy onemu włok cztery we wsi Ortelu, w ekonomii Brzeskiej, kluczu Łomazkim leżące, post fata urodzonego Władysława Mikulskiego wakujące, y do dyspozycyi naszej przypaść, dać y konferować, iakoż niniey-

szym listem przywileiem naszym dаемy y konferuujemy. Ma tedy y wolen będzie urodzony Jan Bogusławski zwyż rzeczonne włoki ze wszystkimi do nich przynależytościami, tak, iako teraz w sobie się mają y u przeszłych possessorów zостаwały, w swoją obiawszy possessyя, mieć, trzymać, używać y wszelkich wynaydować pożytków, aż do żywota swego, żadney nam ztąd nie pełniąc powinności, prócz czynsz гоły pieniężny, według dyspartymentu ekonomicznego, do skarbu naszego płacić powinien będzie, — prawa nasze królewskie, rzeczy-pospolitey y ko-

(*). Привилегія эта напечатана въ IV т. (см. стр. 245) актовъ Вилен. Арх. Комиссіи, потому здѣсь пропущена.

ścioła świętego katolickiego nienaruszenie zachowując. Na co, dla lepszej wiary, ten przywilej ręką naszą podpisawszy, pieczęć pokoiową przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia VIII miesiąca Listopada, roku Pańskiego MDCCLXII, panowania naszego XXX roku.

Augustus rex.

Przywileju pana Montusza na włók № 12 nie było produkowanego in absentia iegoż samego pod bytność w Warszawie.

Przywileju pana Ułana. August trzeci, z Bożej łaski król polski etc. Oznajmujemy tym listem przywilejem, konsensem naszym, wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tem wiedzieć należy. Iżemy pozwolili y dopuścili, iakoż pozwalamy y dopuszczamy, urodzoney Felicjannie z Lisowskich Azulewiczowey, ażeby prawa swego, ex vi juris communicativi, po zmarłym małżonku swoim urodzonym Macieju Azulewiczu—rotmistrzu chorągwi letkiej nadworney tatarskiej naszej, sobie służącego, na włók dziesięć we wsi Ortelu, wekonomii naszej Brzeskiej, kluczu Łomazkim leżących, mogła się zrzec, ustąpić y cessayę prawną na osoby urodzonych Bohdana Ułana—rotmistrza półku naszego urodzonego Bielaka uczynić; mocą którego wlewku alias cessayi przy powadze terażniejszego konsensu naszego prawnie uczynioney, y przed aktami któremikolwiek autentycznymi zeznaney, wolni y mocni będą ciż urodzeni Bohdan y Felicjanna z Bielaków Ułanowie, małżonkowie, też włoki idque pierwszą Kisielewską, drugą od między Cerkiewney Parachwinoską, trzecią Dzierżowską, czwartą Podwienchowszczyzna nazwane, item włoka Bukleiowska, włoka Makarowska, Szóstowska, tudzież włók trzy, Zgorskie przezwane, które in summa wynoszą włók

dziesięć, w swoją obiąwszy possessyą ze wszystkimi rolami, polami, sianożęciami, gruntami, chróstami, zaroślami, budynkami, poddanymi y ich powinnościami, czynszami, daninami, robocznami, owo zgoła z wszystkimi zdawna do nich należącemi przyległościami y przynależytościami, nie wyimując, ani wyłączając, ale iako w swoim zostawały et ad praesens zostają ograniczeniu, trzymać, dzierżeć, używać y wszelkich sobie pożytków wynajdować oboie in solidum aż do ostatniego życia swego kresu. Z których to włók dziesięciu czynszu rocznego, z każdej rachując po złotych polskich dwa, do skarbu naszego corocznie wnosić powinni będą złotych dwadzieścia; hybernę zaś y inne onera fundi według sprawiedliwego zwierzchności ekonomiczney dyspartymentu wypłacać tenebuntur. Obiecujemy też naszym y nayiaśniejszych następców naszych imieniem, iż przerwanych urodzonych Bohdana y Felicjanny z Bielaków Ułanów, małżonków, rotmistrzów naszych, od wyżej wyrażonych włók dziesięciu spokojney possessyi y dzierżeniu dożywotniego nie oddalemy, ani mocy do oddalenia nikomu nie damy, co y nayiaśnieysi następcy nasi uczynią, prawa nasze królewskie, rzeczypospolitey y kościoła świętego rzymskiego katolickiego wcale y nienaruszenie zachowując. Na co, dla lepszej wiary, ręką się własną podpisałwszy, pieczęć naszą przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia XV miesiąca Lutego, roku Pańskiego MDCCLXII, panowania naszego XXIX roku.

Augustus rex.

Te wszystkie włoki, z gruntów gromadzkich wydzielone, decisioni subsunt et resolutioni privilegiorum.

1759 г.

34. Привилегія Августа III-го Равчевскому на 3 увологи земли въ селѣ Лубянкѣ.

Въ примѣчаніи значится, что эти три увологи отняты у крестьянъ и должны быть возвращены имъ обратно.

Содержаніе привилегіи такое же какъ и остальные привилегіи.

Wies Łubienka.

Donatoryusz pan Rabczewski ma włок 3. Przywiley. August trzeci, z Bożey Łaski król polski etc. Oznaymuiemy tym listem przywileiem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tym wiedzieć należy. Iż mając przez panów rad y urzędników, przy boku naszym rezydujących, merita urodzonego Franciszka Rabczewskiego zalecone, umyśliliśmy włок trzy puste, we wsi Łubence, kluczu Łomazkim, ekonomii Brzeskiej leżące, dać y konferować, iakoż ninieyszym listem naszym przywileiem daiemy y konferuiemy. Wolen tedy y mocen będzie pomieniony urodzony Franciszek Rabczewski wzwyż mianowane włок 3 gruntu pustego ad vitae suae tempora trzymać, używać bez żadney ni od goko przeszko-

dy. Z których to włок trzech czynsz gody corocznie z kaźdey włoki po tynfów два, tudzież y hybernę, według dyspartymentu zwierzchności ekonomiczney, do skarbu naszego wypłacać powinien, nadto żadnych innych nie pełniąc powinności. Co my naszym y nayiaśnieyszых następców naszych imieniem nienaruszenie dotrzymać deklaruiemy y chcemy. Na co, dla lepszey wiary, ten przywiley ręką naszą podpisawszy, pieczęć naszą przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia 1-go miesiąca Lutego, roku Pańskiego MDCCLIX, panowania naszego XVI roku. Augustus rex.

Te włoki trzy z gromadzkich wydzielone, redintegrari powinny.

1763 г.

35. Привилегія Августа III-го татарскому полковнику Бѣляву на 42 увологи въ селѣ Кошполахъ.

Король Августъ III-й, желая наградить военныя заслуги вышепомянутого полковника, оказанныя имъ ему и рѣчи-посполитой, а равно заохотить его къ службѣ и на будущее время, даетъ ему въ пожизненное владѣніе всю деревню Ко-

шолы съ крестьянами, ихъ повинностями и доходами, съ обязательствомъ вносить установленный чиншъ и гиберны.

Въ примѣчаніи говорится, что деревня эта приноситъ доходу 4,000 тынговъ.

Wies Koszoty.

Cała w possessyi donatoryusza imci pana Bielaka pułkownika.

Przywiley. August III, z Bożey Łaski król polski etc. Oznaymuiemy tym listem confirmacyinym naszym, komu

o tym wiedzieć terazniejszego y na potem będącego wieku ludziom należy. Iż mając zalecone przez panów rad y urzędników, przy boku naszym rezydujących, zasługi urodzonego Józefa Bielaka, pułkownika naszego tatarskiego, który w różnych okazjach wojennych przeciwko nieprzyjaciółom naszym z odwagą zdrowia y stratą fortun swoich własnych stawał, a chcąc go do dalszych usług naszych tym bardziej zachęcić, umyśliliśmy iemu przywilej nasz post fata urodzonego Cymbaia Barym Murzy-Rudnickiego, generała-majora naszego, y Maryanny Achmatowiczowny, primi voti Ułanowey, pułkownikowey, secundi voti Rudnickiey nadany na wieś Koszoły włok czterdzieści cztery, a post fata urodzonego Stefana Horodeńskiego w teyże wsi włok dwie pomienionemu Józefowi Bielakowi, pułkownikowi naszemu tatarskiemu, y Urszuli z Łosiów Bielakowey, małżonce jego, confirmować, stwierdzić y zmocnić, pomienioną wieś Koszoły włok czterdzieści sześć, w kluczu Łomazkim, ekonomii Brzeskiej, w woiewodztwie Brzeskim leżącą, nadaney confirmować, iakoż niniejszym listem confirmacyjnym, przywilejem naszym, daemy y konferujemy pomienioną wieś Koszoły z karczma y morgami urodzonemu Józefowi Bielakowi, pułkownikowi, y Urszuli z Łosiów Bielakowey, małżonkom, ze wszystkimi przynależnościami, siedli-

skami, chłopami, ich powinnościami, budynkami, lasami, zarosłami, łąkami, morgami, przydatkami z karczmy nic nie wyłączając, iako wieś, włoki y morgi w sobie w granicach y miedzach zdawna zostaje. Wolni tedy y mocni pomienieni urodzeni Bielakowie, małżonkowie, pomienioną wieś Koszoły z karczma w posesyi swey trzymać, dzierżyć y używać, pożytków wszelkich wynajdować, bez żadney ni odkogo przeszkody, aż do ostatniego obóyga życia kresu, tak iednak, aby czynsz do skarbu naszego corocznie tak, iako dawnieysi possesorowie, wnosili; hybernę zaś według sprawiedliwego zwierzchności ekonomiczney dyspartymentu punktualnie wypłacali. Obiecuemy przy koncensie y przywileju naszym confirmacyjnym narzezoną wieś Koszoły służącym, wcale y nienaruszenie zachować, co y nayiaśnieysi następcy nasi uczynią, prawa nasze królewskie, rzeeczypospolitey y kościoła świętego rzymskiego katolickiego wcale y nienaruszenie zachowując. Co dla lepszey wiary y wagi ręką własną podpisawszy, pieczęć naszą przyciśnąć rozkazaliśmy. Daliśmy w Warszawie, dnia XXIII miesiąca Marca, roku Pańskiego MDCCLXIII, panowania naszego XXX roku, Augustus rex.

Cała ta wieś integraliter w posesyi haeret imci pana Bielaka pułkownika, importuie na rok, według podania, tynfów 4,000.

1759—1757 г.

36. Три привилегии Августа III-го на 49 уделовъ земли тремъ лицамъ въ селѣ Студянкѣ.

Комарацкому отданы 16 уделовъ за его заслуги, послѣ смерти прежнихъ пожизненныхъ владѣльцевъ; Азулевичу 8 уделовъ, а Романовско-

му 25 уделовъ; переданы онѣ въ потомственное владѣніе съ обязательствомъ нести военную службу и уплачивать законенныя повинности.

Wieś Studzianka.

Donatoryuszowie imci pan Komaracki włok 15, pan Azulewicz włok 33.

Przywilei y imci pana Komarackiego.

August III, etc. Oznaymuiemy tym listem przywileiem naszym, komu o tem wiedzieć należy. Iż mając nam rekomendowane od wielu lat ustawicznie w różnych okazjach słyżby woienney rycerskie zasługi urodzonego Jana Komarackiego—porucznika półku naszego nadwornego kommendy urodzonego Bogusława Bronikowskiego—półkownika y ienerała-adiutanta naszego nam y rzeczypospolitey pełnione, którego chcąc do dalszych zachęcić usług y za zasłużone łaskę naszą królewską oświadczyć, umyśliśmy onemu, iako y Salomei z Nielepców małżonce jego, włok 16 we wsi Studzianec, w kluczu Łomazkim ekonomii naszej Brzeskiej leżące, po ostatnich legitimo iure possessorach zawakowane, do dyspozycyi naszej przypadłe y należące, dać y konferować, iako de facto niniejszym listem przywileiem naszym pomienionym Komarackim małżonkom, daemy y konferujemy. Wolni tedy y mocni będą przerweczeni wzwyż wyrażoni Komaracy małżonkowie mianowane włok 16 w swoię obiawszy possessyją ze wszystkimi należytościami y przyległościami, zdawna należąciami, nic nie wymyjąc, ani

wyłączając, ale tak iak zdawna te włoki w swoim ograniczeniu zostaią, y iak legitimi za przywileiem naszym possessores one trzymali, dzierżali y używali, z wszelkim zabudowaniem, polami, rolami, sianożęciami, poddanymi, czynszami, trzymać, dzierżec, używać y wszelkich pożytków wynaydować, aż do ostatniego życia oboyga, lub która z nich dłużej żyć będzie kresu. Względem którego dożywocia płacić z tych włok czynsz do skarbu naszego zwykły, według ostatniego inwentarza przez kommisarzów naszych opisany, hybernę zaś y inne podatki według zwierzchności ekonomicznej corocznie wnosić powinni będą. Obiecuemy też naszym y najiaśniejszych następców naszych imieniem, iż tychże urodzonych Komarackich małżonkow od spokojney possessyi tych włok nie oddalemy y nikomu mocy do oddalenia nie damy, co y najiaśnieysi następcy nasi uczynią, prawa nasze królewskie, rzeczypospolitey y kościoła rzymskiego-katolickiego nienaruszenie zostawując. Na co dla lepszej wiary, ręką naszą podpisawszy, pieczęć naszą przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie dnia 30 Marca roku Pańskiego 1759, panowania naszego 29 roku. _____ Augustus rex.

Cała ta wieś zostaje w possessyi wyrażonych possessorów,

Przywilej Pana Azulewicza. August III król etc. Oznajmujemy tym listem przywilejem y konsensem naszym, komu o tem wiedzieć należy. Iż prezentowano nam przywileie od najjaśniejszych antecessorów naszych, a naypierwiew najjaśniejszego świętey pamięci Jana III pod datą w Warszawie dnia 25 Marca roku 1681 na imię Adama Korsackiego — towarzysza chorągwi usarskiej, starosty naszego Łuckiego, drugi confirmacyiny od najjaśniejszego s. p. Augusta wtórego pod datą w Brześciu dnia 2 grudnia roku 1698, post fata urodzonego Adama Ułana Korsackiego na urodzonego Dawida y Felicyny z Romanowskich: 1-mo Korsaki, 2-o Ułanów małżonków y Alexandra Ułana, na urodzonego niegdy Adama Korsackiego syna; trzeci tegoż najjaśniejszego Augusta wtórego pod datą w Warszawie dnia 3 marca roku 1731 na urodzonego Michała Ułana Łosteyskiego y Zuzannie z Krzeczowskich małżonków y successorom ich służące; a my, mając na wierne usługi nam y rzeczy-pospolitey przez urodzonego Alexandra Azulewicza—rotmistrza naszego Tatarskiego świadczone, pozwoiliśmy y niniejszym przywileiem konsensem naszym pozwalamy, post fata urodzonego Michała Ułana Łosteyskiego, urodzoney Zuzannie z Krzeczowskich, przerzeczzonego Michała Ułana żonie y tegoż Michała Ułana Łosteyskiego pochodzącym successorom, adpraesens Mustafowej Ułanowej ustąpić y wlewek prawny uczynić na włok ośm, w ekonomij Brzeskiej, kluczu Łomazkim, we wsi Studziance leżące, na osoby urodzonego Alexandra y Felicyny z Baranowskich Azulewiczów—rotmistrzów naszych Tatarskich y successorów ich. Którzy wolni y mocni będą, obiąwszy te włok ośm cum omnibus attinentiis et pertinentiis

rządzić się y wszelkie pożytki wynajdować, z płaceniem iednak czynszu do skarbu naszego z każdej włoki co rok po złotych dwa, do żadnych inszych ekonomicznych nie należąc rozpisów, iako to hybern, od których wiecznie podług dawnych przywileiów uwalniamy. Oprócz służby wojenney w porządnym poczcie y munderunku, ile się do tego okazya poda, y gdy przez nas y successorów naszych ordynansem iakim, albo uniwersałem, tenże urodzony Alexander Azulewicz y jego successorowie zawołani y obwieszczeni będą, zawsze gdy im rozkazano będzie, wiecznemi czasy aby odprawowali, prawa nasze królewskie, rzeczy-pospolitey y kościoła świętego katolickiego w całości zachowując. Na co się dla lepszey wagi ręką naszą podpisawszy pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie dnia XIX miesiąca lutego roku Pańskiego MDCCLVII panowania naszego XXIV roku..

Augustus rex.

Przywilej drugi tegoż. August III etc. Oznajmujemy tym listem naszym y konsensem wszem wobec y każdemu z osobna komu o tem wiedzieć należy. Iż produkowano nam przywileie, pierwszy od najjaśniejszego świętey pamięci Jana III, antecessora naszego, pod datą w Grodnie 12 marca roku 1679, urodzonemu niegdy Samuelowi Romanowskiemu—rotmistrzowi naszemu Tatarskiemu, żonie y successorom ich; drugi confirmacyiny od najjaśniejszego Augusta wtórego pod datą w Warszawie dnia 12 maja roku 1698 na osoby urodzonego Cymbaia Murzy—rotmistrza naszego Tatarskiego y Reginy Kińskiej małżonków, trzeci od nas w Schowie dnia 21 maja roku Pańskiego 1742 urodzoney Reginie, 1-mo urodzonego niegdy Samuela Romanowskiego, 2-o Cymbaia Murzy, 3-tio Benedykta Alexan-

drowicza, ultimo ad praesens voto Dawida Lisowskiego, rotmistrzów naszych Tatarskich, wdowie, na ustąpienie włók № 25 we wsi Studziance, na osoby urodzonego Eliasza Łowczyckiego—porucznika y żony jego służące. Teraz zaś za rekomendacją ww. hetmanów obóyga narodów naszych, wiernie y statecznie usługi urodzonego Alexandra Azulewicza, rotmistrza naszego Tatarskiego y Felicjanny z Baranowskich małżonków zalecone nam, pozwoliliśmy y niniejszym listem przywileiem y konsensem naszym pozwalamy, salvo iure colonorum służącego urodzonemu Eliaszowi Łowczykiemu—porucznikowi naszemu Tatarskiemu y Maryannie z Woyniczów, małżonków, ustąpić y wlewek prawny uczynić na też włók № 25 spełna, we wsi Studziance w ekonomii naszej Brzeskiej kluczu Łomazkim leżące, in personas urodzonego Alexandra Azulewicza—rotmistrza naszego Tatarskiego y Felicjanny z Baranowskich, małżonków, y ich, podług

prawa lennego, successorów. Którzy to urodzeni Azulewiczowie wolni y mocni będą, objąwszy te włók № 25 cum omnibus attinentiis et pertinentis, rządzić się y wszelkie sobie pożytki wynajdować wraz z successorami swoiemi. Im samym y successorom ich wnosić należy czynszu, według ostatniego przywileiu od nas danego, do skarbu naszego z włoki po złotych dwa, a do żadnych innych ekonomicznych nienależąc rozpisów, iako to: hybern etc, od których wiecznie uwalniamy, krom służby woienney y rotmistrzowskim poczcie y munderunku; tak urodzony Azulewicz sam, wraz z kompanią swoją, iako y potomkowie jego, na każdą usługę, czyli okazją woiczną, za uniwersałem lub ordynansym naszym, y najaiśniejszych successorów naszych według przywileiu locationis dawnego, odprowowali, prawa nasze etc. Datum w Warszawie, dnia XIX Lutego, roku Pańskiego MDCCLVII, panowania naszego XXIV roku. Augustus rex.

1658 г.

37. Подтвердительная привилегія короля Яна-Казимира Гуцанскої и Тучнянскої шляхтѣ на земди и льготы.

Шляхта, жившая въ этихъ деревняхъ, еще со временъ короля Стевана Баторія получила земли съ обязательствомъ нести военную службу, т. е. съ 4-хъ уволокъ давать лошадь и вооруженнаго пахолка (крестьянина) или же уплачивать ежегодно чиншъ въ размѣрахъ 1 копы и 6 литовскихъ грошей съ уволки. Другіе короли Владиславъ IV-й и Сигизмундъ III-й уволили эту шляхту

отъ уплаты корчемныхъ арендъ. При королѣ Янѣ-Казимірѣ козаки уничтожили эти привилегіи; вслѣдствіе этого Янъ-Казиміръ и подтверждаетъ имъ ихъ прежнія привилегіи съ требованіемъ, чтобы шляхта не смѣла продавать своихъ земель плебеямъ, какъ свою собственность; въ противномъ-же случаѣ покупатель крестьянинъ обязанъ будетъ платить по 12 зл. съ уволки.

Wsie dwie Hoszcza y Tuczna.

Обіе zostaią w possessyi donatoryuszów szlachty różney.

Przywilej. Jan Kazimierz, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymuujemy tym listem naszym każdemu, komu to wie-

dzieć należy. Pokładany był przed nami przywilej ś. p. króla imci Władysława czwartego, pana brata naszego, na pargaminie pisany, de data w Krakowie na seymie walnym koronacynym, roku 1633, Marca 11 dnia dany, ręką tegoż króla imci podpisany, którym w. Krzysztofa Przemyskiego, Woyciecha Czarnkowskiego, Pawła Trzebieckiego y Woyciecha Rudzkiego, szlachtę w siółach Hoszczy y Tuczoney, do ekonomii Brzeskiej należących, mieszkających, zachowuie według przywileiów nayiaśniejszych królów, antecessorów naszych, mianowicie: wprzód króla imci Stefana, pod datą w Warszawie, roku 1680, miesiąca Stycznia 30 dnia, a potem ś. p. króla imci Zygmunta trzeciego, pana y oycy naszego, także pod datą w Warszawie, roku 1613, Marca 26, przy prawach wyżey pomienioney szlachcie y innych siółach Tuczoney y Hoszczy na włok 139, od króla imci Zygmunta Augusta przez sprawcę na ówczas starostwa Brzeskiego godney pamięci Dmitra Sapiehę, z rozkazania tegoż króla imci nadanych, w dzierżeniu ich będących. Z których to włok szlachta pomieniona y inna na nich mieszkająca, do takowey pełnienia powinności obowiązana, że za uniwersalem naszym na wojnę iechać y stawać ze czterech włok konia iednego z pochołkiem zbrojno powinna; a którego by roku na wojnie nie byli, tedy iako z gruntu przepadłego wedle ustawy rewizorskiej po kopie y po sześciu groszy czynszu dorocznego z każdej włoki płaćć mają; a nadto żadnych innych nie czyniąc powinności, y podatków nie dając. Który przywilej naruszony y od kozaków podczas inkursyi woiewództwa Brzeskiego kozackiey na części porznięty. Doniesiona nam zatym iest imieniem wszystkiey szlachty, w mianowanych wsiach mieszkającej, proźba, abyśmy te przywi-

leia powagą naszą królewską stwierdzili y onych przy tych włokach y powinnościach zachowali; a nadto z osobliwey łaski naszej królewskiej od płacenia arendy karczemney do dworu Łomazkiego onych wiecznemi czasy uwolnili, także do wybierania czynszów, doskarbu naszego należących, starszych między sobą obrać pozwolili, y względem prac tym, którzy czynsze wybierać będą, wolną włokę iedną w każdej wsi, która na to naznaczona będzie, od czynszu y wszystkich innych ciężarów uczynili. My tedy, do proźby imieniem innych wyniesioney łaskawie się skłoniwszy, pomienione królów ichmościów przywileie we wszystkich punktach, kondycyach, klauzulach y paragrafach stwierdzamy, zmacniamy y approbuemy, y przy zupełney mocy tym listem naszym zachowuieamy. A nadto z osobliwszey łaski naszej królewskiej pomienoną szlachtę, we wsi Tuczoney y Hoszczy mieszkającą, wszystkę od płacenia arendy karczemney do dworu Łomazkiego wiecznemi czasy uwalniamy, y dla lepszego wybierania czynszów, do skarbu naszego należących, porządku starszych im na to obierać między sobą pozwalamy, którzy wybrawszy zupełnie do dworu Łomazkiego czynsze naydaley za tydzień po ś. Marcinie oddawać powinni będą; względem której ich prace w każdej wsi z osobna włokę od czynszu y wszelkich innych ciężarów tych tylko, którzy do wybierania czynszów obrani będą, uwalniamy. A że szlachta, w mianowanych wsiach mieszkająca, dobra na ziemiańskiej wolności, na takoweyże włoki prostego stanu y kondycyi ludziom przedawać zwykli, tedy waruieamy terazniejszym przywileiem naszym, aby dóbr tych, które na wolnościach oni szlacheckich, od nayiaśniejszych antecessorów naszych nadane, sobie mają, in praejudicium praw sobie

służących, plebeac conditionis ludziom nie przedawali, ydo zażywania takowych wolności, cum abusu praw swoich, onych nie przypuszczali. A ieżeliby chłop kupnym albo innym sposobem iakowym kolwiek tych dóbr od daty terażniejszego przywileiu naszego nabył, tedy nie na ziemskiej powinności, ani płacić po kopie groszy sześciu ma z włoki, albo dobra trzymać,

ale po złotych dwunastu z włoki płacić powinien będzie. Na co, dla lepszej wiary, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Poznaniu, dnia 2 Maia, roku Pańskiego 1658, panowania naszego polskiego 10, szwedzkiego 11 roku.

Jan-Kazimierz król.

1680 г.

38. Коммиссарское постановление объ отдачѣ деревни Висковъ шляхтѣ, съ обязательствомъ уплачивать чиншъ и нести военную службу.

Wъ постановленіи говорится, что деревня эта была прежде заселена путными и панцырными боярами; по уничтоженіи ихъ Венграми, козаками и Москвой, деревня опустѣла. Тогда собрались сюда съ разныхъ мѣстъ земляне королевскіе и стали заселять ее вновь. Во время посѣщенія коммиссаровъ, эти земляне заявили, что они готовы отбывать военныя повинности и уплачи-

вать съ уволки по 10 зл. чиншу. Коммиссары нашлі ихъ предложенія весьма выгодными для государства и составили постановление въ ихъ видахъ, уравнивши ихъ въ правахъ съ Гошанской и Тучнянской шляхтов, и подчинивши въ судебныхъ дѣлахъ Ломазскому двору. Позднѣйшіе короли подтвердили это постановление.

Wie: Wiski.

Cała w possessyi donatoryuszów szlachty różney.

Prawo. Wieś Wiski włok 12. W tey wsi, iako świadczą inkwizycyie y dekreta dawne, na tych włokach siedzieli boiarowie na gołym czynszu, a podczas inkursyi woienney od Węgiei, kozaków y Moskwy, ta wieś od nieprzyaciół wycięta y spalona została; a gdy iuż żadnego kolona nie miała, tedy urodzona szlachta, ziemianie iego królewskiej mości, z różnych mieysc na tych włokach posiadali, y czynsz według dawnych zwyczajów z włoki po złotych dziesięć płacili. Z woli y rozkazania iego królewskiej mości, pana naszego miłościwego, gdyśmy generalną rewizyą naszą kommissarską w

ekonomii Brzeskiej, kluczu Łomazskim odprawowali, suplikowali nam urodzona szlachta. ziemianie iego królewskiej mości, którzy tu osiedli po zruynowaniu nieprzyacielskim te włoki y sioło, Wiski nazwane, aby adinstar ziemianów y obywatelów o granicę iego królewskiej mości Tuczniańskich y Hoszczańskich używali wolności swoich szlacheckich, przy którey suplice pokazywali nam przywileie nayiaśniejszych królów ichmościów, iako w dekrecie naszym kommissarskim opisane są. My tedy, generalni iego królewskiej mości kommissarze, nie widząc znaczney uymy skarbowi i. k. mości, owszem aukcyą, gdy się służbą woienną ta szlachta służyć podięli y tenże czynsz płacić, co przed zniesieniem nieprzyia-

cielskim dawali kolonowie Wiszczeńscy, pomienionych urodzonych szlachtę, obywatelów wsi Wisków, przy wolnościach onych szlacheckich, w przywilejach najjaśniejszych królów ichmościów nadanych zachowuiemy powagą naszą y zwierzchnością kommisarską, przyłączając do wsi Hoszczy y Tuczny, aby we wszystkich sprawach, rekognicyach, prawach, wolnościach y zapisach wespół z szlachtą obywatelami Hoszczańskimi y Tuczniańskimi, we dworze Łomazskim przed podstarościm roczkami się sądzili y przy wolnościach swych zostawali; czynszu gołego, iak dawali po złotych 10 z włoki, tak y od terazniejszey rewizyi naszej kommisarskiey do skarbu i. k. mości oddawać powinni na ś. Marcin; od innych powinności wszelkich, osobliwie składek wiejskich y całej włości klucza Łomazkiego, ani wpisnego pociągani być nie mają. A że się sama szlachta, ziemianie i. k. mości, z tym poddali, aby królowi i. k. mości, panu naszemu miłościwemu, pospolite ruszenie służyli; tedy, gdy iuz pospolite ruszenie służyć będą, czynszu do skarbu naszego z tych włok oddawać nie będą, ale żołnierza z dobrym rynsztunkiem, na koniach dobrych y wozem naładowanym, z 10 włok iednego wystawić powinni, lub do boku i. k. mości, lub gdzie będzie wola wyrazna i. k. mości,

osobliwie iednak do wyprawy woiewództwa Brzeskiego, czegośmy im wszystkim pozwolili do woli y łaski iego królewskiey mości. Którą ustawę rękami naszemi y pieczęciami stwierdzamy. Pisan w Łomazach, roku 1680, dnia 11 Lutego. Piotr z Wielkiego Rylska Rylski—kanonik Wrocławski, proboszcz Lubelski, kommisarz i. k. mości; Abram Konstanty Gołuchowski—stołnik Mielnicki, kommisarz; Mikołaj Jan Buyno—łowczy Liwski, kommisarz i. k. mości.

Tego prawa iest approbata od ś. p. króla Jana trzeciego—sub die 22 Martii, 1681 anno.

Augusta wtórego sub die 25 Februarii 1720, z uwolnieniem ich, aby sądowi dworu Łomazskiego nie byli podlegli, ale w grodzie Brzeskim sądzili się. Wyprawę nie ad latus regium, ale do pospolitego ruszenia w woiewództwo swoje wysyłali, czynsze samemu podskarbiemu nadwornemu oddawali. Tego wszystkiego powtórnie zaszała approbata od króla imci Augusta trzeciego, sub die 22 Aprilis anno 1763.

Te wsi trzy Hoszcza, Tuczna, Wiski, całe z ich pożytkami y karczemną propinacją zostają w posesyi różney szlachty, których przywileie resolutioni relinquantur.

1739 г.

39. Привилегія Августа III-го ксендзамъ іезуитамъ на 5 уволокъ земли въ Гротовѣхъ.

Король Августъ III, движимый ревностію къ распространению римско-католической вѣры въ средѣ простаго народа, даетъ Кодненскимъ іезуитамъ привилегію на 5 утолокъ земли въ вы-

шепомянутомъ урочищѣ Гротовѣхъ съ тѣмъ, чтобы они просвѣщали темный народъ въ римской вѣрѣ.

Uroczyszcze Grotowka.

W posesyi wielmożnych księży iezu- itów Kodeńskich.

Право. August III, z Bożey łaski król polski etc. Oznamuiemy tym listem naszym przywileiem, komu o tym

wiedzieć należy. Iż mając pro primo obietto szczęśliwego panowania naszego propagationem chwały Pana Boga, per^oquem reges regnant, mianowicie in erudiendo rudi populo w artykułach wiary świętey katolickiey rzymskiey, nie chcemy uniknąć takowych libertatis nostrae okazyi, któreby potrzebującym duszom chrześciańskim duchowne alimentum, naszej zaś orthodoxae in aras pietatis oświadczyły documentum: przeto na proźbę panów rad naszych, przy boku naszym rezydujących, łatwośmy się skłonili do tego, abyśmy mogli szczupłej de novo fundacyi missyi Kodeńskiej societatis Jesu de facultatibus, od Pana Boga nam powierzonych, munificentia nostra subvenire. Jakoż niniejszym listem przywileiem naszym, póki nas opatrzność Boska in vivis conserwować będzie, włok pięć pustych, Grotowka nazwanych, według dawniejszego y teraz będącego ograniczenia, w ekonomii Brzeskiey kluczu Łomazkim leżące, w posesyi zaś urodzonego Jozefa Kosmowskiego, hic ex nunc zostaiące, oycom iezuitom missyi Kodeńskiej nadaiemy y konferuiemy, salva moderni possessoris advitalitate lub mediante niniejszego przywileiu konsensu naszego libera eiusdem in rem pomienioney missyi Kodeńscy societatis Jesu cessione, zalecając nayiaśnieyszim successorom naszym królom polskim, y tego się po ich pobożności spodziewaiąc, że hunc zeli nostri actum nie tylko naruszyć nie zechcą, ale owszem augebunt beneficia ulteriora, ku tymże oycom missyonarzom Kodeńskim societatis Jesu, conserwuiąc ich przy nadaniu naszym. Vicissim obliguiemy tych missyonarzóv Kodeńskich, pro tempore exi-

stenti, aby respectu hujus beneficii cztery missye corocznie odprawowali w poblizszej wsi naszej Hoszcza nazwaney, in erudiendo populo w artykułach wiary świętey, czego na tamtym mieyscu ruditatas poddanych naszych potrzebuie. Moc zatym niniejszego listu przywileiu nadania naszego, ww. oo. missyonarze Kodeńscy societatis Jesu pomienione włok pięć, Grotowka nazwane, w dawnym ograniczeniu zostaiące, iako modernus trzyma tenutarius, z polami, gruntami etc. ze wszystkimi in genere et specie przynależytościami, do tych włok należącemi, y z wolnym poddanych osadzeniem, modo et tempore supra expresso per officium intromissione w swoią obiąć possessyą, one trzymać, zażywać y wszelkich pożytków wynaydować wolni y mocni będą, żadney nam ztąd nie pełniąc powinności, ani też czynszów, lub cujuscunque nominis do skarbu naszego daninom nie podlegaiąc, owszem urodzonym administratorom ekonomii naszej Brzeskiey teraz y napotem będącym pilnie zalecamy y serio przykazuiemy, ażeby w spokojney oyców iezuitów pomienionych włok possessyi naymniejszey prepedycyi nie czynili, dla łaski naszej królewskiey. Na co dla lepszey wiary y wagi ten przywiley ręką naszą podpisawszy, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie dnia 10 Lutego roku 1739, panowania naszego VI roku. Augustus rex.

To uroczyszcze było ultimate w possessyi Kosmowskiego, post cujus decessum primitive exportowany ten przywiley z przyłączeniem do fundacyi oycom iezuitom Kodeńskim, contextus iego edocebit possessionis habilitatem.

1531 и 1551 г.

40. Двѣ привилегіи мѣстечку Войнѣ на магдебургскія права, одинъ Сигизмунда стараго, а другой Сигизмунда Августа.

Въ первой привилегіи Сигизмундъ (I, старый) даетъ Воинскимъ мѣщанамъ магдебургскія права, такія же какъ и г. Брестю; разрѣшаетъ имъ пользоваться безошпиннымъ корчемствомъ и провѣдомъ чрезъ гребли. Повинности съ мѣщанъ назначены слѣдующія: съ полуволоки 7 грошей; съ 4-хъ солянокъ солоду 3 гроша; съ огородовъ 6

грошей; ремесленники обяываются платить войту и радцамъ въ сухіе дни по *) полугрошу.

Во второй привилегіи король Сигизмундъ Августъ присоединяетъ къ прежнимъ льготамъ еще новыя: даетъ гербъ (изображеніе рака) печать, еженедѣльные торговые дни и ярмарки.

KLUCZ WOHYNSKI.

Miasto Wohyn.

Przywiley pierwszy. Zygmunt z łaski Bożej król polski etc. Oznaymuujemy tym listem naszym, kto nań spojryzy albo czytający usłyszzy, teraznieyszym y ua potem będącym, komu to potrzeba będzie wiedzieć. Bili nam czołem woyt y mieszczanie wszyscy miasta Wohyńskiego o to, iżeśmo kazali ich tak w Wohyniu osadzić na włokach y list nasz na to im dali y rozkazaliśmy z nich płacą na nas wybierać od trzech półwłoczków po dwudziestu groszy y po kokoszy y po dziesięciu iaiec, a po pół korca owsu, ze dwóch półwłoczków czternaście groszy, a z iednego półwłoczka siedem groszy; a kto półwłoczków niema, na małych ogrodach mieszka, z takowych domów po sześciu groszy. Jakośmy obiecali, prawa magdeburskie im dać, czymby się oni rządzić imieli y sprawować, a oni tymi czasy powiedzieli przed nami, iż tak w Wohyniu iuż miasto osiadło, a oni nie mając u siebie prawo, czymby się rządzić mieli y sprawować, y bili nam czołem, abyśmy im to prawo magdeburskie wydali, tak też my z łaski naszej, na ich czołobicie to uczy-

nili y to prawo niemieckie magdeburskie im dali. I iuż oni od tego czasu tym magdeburskim mają rządzić się y sprawować, tak iako w mieście naszym Brzeskim mieszczanie sprawuią się, y we wszystkich tych członkach y artykułach mają bydź zachowani, iako na to prawo magdeburskie należą. I mają woyt z burmistrzami y raycami wszystkich mieszczan sądzić y skazować tym prawem magdeburskim, a żaden z nich nie ma z tego prawa nigdzie się odzywać, a urząd nasz Wohyński niema mieszczan spraw ich przed sobą stanowić y ich sądzić, ani przesądów y win żadnych z nich brać. A co się tkanie płacy naszej, mają one nam na każdy rok oddawać z tych półwłoczków czternaście groszy, a z iednego półwłoczka siedm groszy; a kto półwłoczków niema, lecz na małych ogrodach mieszka, z takowych domów po sześciu groszy, a więcey nad to nie mają oddawać. A browary mają mieszczanie po mieście wolne mieć, y od czterech solanek słodu mają nam po trzy grosze, a woyt z raycami mają słody

*) Подъ именемъ сухіе дни (suchedni), извѣстные въ католической церкви подъ названіемъ—*Quatuor tempora*, разумѣется суходженіе въ среду, пятницу и субботу, которое бываеъ четыре раза въ году.

wymierzać; a z budek płat mają też w każdy rok na dwór nasz dawać; a im y miastu przydaliśmy kadki pomienione. A z karczem swych kapszczyzny nie mają dawać. A k temu im tam w tym mieście naszym targować dobrowolnie bez żadnego myta. A drzewo na budowanie y potrzeby wszystkie domowe mają z puszczy naszej do domów, łubu y łyka brać dobrowolnie, y gdzieby tylko bez szkody było łanów naszych, pastwę na bydło swoje po dubrowach mieć y siano kosić, y ryby za młynem naszym ma każdy na siebie łowić w rzece y, bydła swoje w stawie poić. A iędzące przez grobele, oni sami, mieszczanie, którzy będą w tym mieście mieszkali, nie mają myta płacić. A pomierne z korców y solanek im przydali. A rzemieśnicy wszyscy, którzy będą w tym mieście mieszkali y piekarze, ci mają woytom y raycom na suchedni po półgrosza dawać, iako y w innych miastach naszych obyczay iest. I iuż ci mieszczanie nasi Woynscy mają we wszystkich punktach spokojnie, nieporuszenie, na wieczne czasy zachowane bydź. A urząd nasz Wołyński mimo ten przywiley nasz żadney ciężkości im czynić, ani płaty podwyższać nie ma. A na mocność tego y pieczęć naszą kazaliśmy przywiesić do tego listu naszego. Pisan w Krakowie roku Pańskiego 1531 miesiąca Julii 26 dnia, indicta 4-go.

Zygmunt król.

Przywiley drugi. Zygmunt August etc. Czyniemy wiadomo tym listem naszym, kto nań spojrzy albo czytaiący usłyszcy, terazniejszy y na potem będącym, komu będzie potrzeba tego wiedzieć. Które miasto nasze Wołyńskie w starostwie Brzeskim, iuż nie od małego czasu iest osadzone, gdzie oyciec nasz, świętey pamieci Zygmunt król imć prawo niemieckie magdeburskie y przy

nim inne rzeczy y pożytki temu miastu nadać y przywileiować raczył, czego potenczas używaią, wszyscy mieszczanie onego miasta Wołyńskiego. I bili nam czołem, abyśmy ku tym wolnościom y pożytkom ich mieyskim przydali ieszcze temu miastu herb, pieczęć mieyską, czymby oni, pod tym prawem magdeburskim siedząc, pieczętować się mieli, y ktemu dla zapomożenia ich, iarmark w rok y targi na każdy tydzień im nadali y ustanowili. A tak my chcąc miasto to Wołyńskie y wszystkich poddanych naszych tam mieszkaiących, ku większemu pomnożeniu pożytków ich przywieść y tym ich zapomoc, z łaski naszej królewskiej to uczynić, pieczęć mieyską, herb, nazwany rak, miastu Wołyniowi daliśmy, y tym listem naszym daiemy, y targi w każdy rok na dzień świętego Krzyża, y targi każdej niedzieli w sobotę tam bydź ustanawiamy. Woyt, burmistrze, rayce y wszystek urząd mieyski ten herb trzymać y na wszystkich listach w sprawach y potrzebach mieyskich sprawowanych pieczętować się y we wszystkich potrzebach mieyskich tego herbu utrzymować y używać. Także wolno będzie na ten iarmark do onego miasta Wołyńskiego, w tenże dzień naznaczony świętego Krzyża, kupcom państw naszych y cudzoziemców wszystkich postronnych państw ze wszystkimi towarami przyieżdżać y onymi kupczyć, targować y przedawać, we wszystkim tak się sprawuiąc, iako y w innych miastach naszych obyczay takowych iarmarków zachowuie się; tak też y targi na dzień subotni na każdy tydzień mają bydź wolne na wszystkie kupiectwa towarów y innych rzeczy iezdny, kto tam przyieżdżać będzie; a na możność tego y pieczęć naszą kazaliśmy przycisnąć do tego naszego listu. Pisan w Piotrko-

wie roku Pańskiego 1555 miesiąca Junia
18 dnia. Sigismundus Augustus rex.

Na te dwa przywileie, in quantum iuris est, za-
szły konfirmacye od nayiaśnieyszych królów polskich
Zygmunta III, Władysława IV, Jana Kazimierza,
Michała króla, Jana trzeciego, Augusta wtórego.

1748 r.

41. Привилегія Августа III-го Краевскому на 6 ув. въ селѣ Рудномъ.

Король Августъ позволяеть Киркорамъ отка-
заться отъ владѣемыхъ ими 7 уволокъ въ поль-
зу Краевского. Этому послѣдному онъ переда-
ются на общихъ основаніяхъ донативы.

Въ примѣчаніи говорится, что уволокн эти,
какъ крестьянскія, должны быть возвращены имъ
обратно.

Wieś Rudno.

Donatoryusz pan Kraiewski ma włók 7.
Przywilej. August trzeci, z Bożey
łaski król polski etc. Oznaymuujemy tym
listem, konsensem naszym, wszem wobec
y każdemu zosobna, komu o tym wiedzieć
należy. Iżeśmy pozwolili y ninieyszym
listem, konsensem naszym, pozwalamy z
prawa dożywotniego, które służy urodzo-
nym Adamowi y Jadwidze Kirkorom, mał-
żonkom, na włók sześć we wsi Rudnie,
kluczu Wołyńskim, ekonomii naszej Brze-
skiejey leżących, zrzec się, ustąpić y wle-
wek prawny coram actis quibusvis au-
thenticis uczynić, in personas urodzonych
Benedykta y Katarzyny Kraiewskich mał-
żonków. Vigore którego wlewku prawnie
uczynionego za terażnieyszym listem, kon-
sensem naszym, wolni y mocni będą uro-
dzeni Kraiewscy, małżonkowie, pomienio-
ne włók sześć, w swoią obiąwszy posse-
syią, z poddanemi y powinnościami ich,
et cum omnibus attinentiis et pertinentiis,
tak iako przeszli antecessorowie trzyma-
li, trzymać, dzierżec ad extrema vitae
eorum tempora, y wszelkich bez uymy
intrať skarbu naszego wynaydować spo-

sobów; względem którego dożywocia z po-
mienionych włók sześciu, czynsz goły, co-
rocznie z kaźdey włoki po tynfów dwa,
tudzież hybernę y inne według dysparty-
mentu zwierzchności ekonomiczney do
skarbu naszego, y podatki publiczne do
skarbu rzeczy-pospolitey wypłacać powin-
ni będą; innych żadnych nadto nie peł-
niać powinności. Co naszym y nayiaś-
nieyszych następców naszych imieniem
nienaruszenie deklarujemy. Na co, dla
większey wagi, ręką naszą podpisawszy,
pieczęć naszą przycisnąć rozkazaliśmy.
Dan w Warszawie, dnia 8 Augusta, ro-
ku MDCCXLVIII, panowania naszego
XV roku. Augustus rex.

Przywilej ten otrzymany inordinate, bo sub ad-
vitalitio et sine cessione żyjący Ilmerowey, grunt
zaś iest gromadzki, y w środku wsi leżący, reinte-
grari powinien, z chęcią gromady, szczupłość grun-
tów mającey, posiadłony będzie.

Wieś Ossowa.

Donatoryusz pan Montusz ma włók № 7,
na które in absentia sui prawa nie po-
kazał.

Te włoki z środku gruntów gromadzkich wydzie-
lone, wielką poddaństwu, dla szczupłości w siedzi-
bie, przynoszą krzywdę.

1754 г.

42. Привилегія короля Августа III-го Крижановскому на 2 увологи земли въ селѣ Королебродѣ.

Король Августъ III-й позволяетъ пожизненному владѣльцу Ячевичу отречься отъ своего права на 2 увологи въ вышепомянутомъ селѣ въ пользу Крижановскихъ.

Въ примѣчаніи значится, что увологи эти отрѣзаны отъ крестьянскихъ и возвращеніе ихъ моглобы принести крестьянамъ большую пользу, тагъ какъ у нихъ земель очень мало.

Wies Krolombrod.

Donatoryusz imci pan Krzyżanowski ma włok № 2.

Prawo. August III z Bożey łaski król polski etc. Oznaymujemy tym listem przywileiem naszym, komu o tem wiedzieć będzie należało. Iż pozwoliliśmy y pozwalamy successorom niegdy uczciwego Naumana Jaczewicza — młynarza, aby mogli ze wszystkiego prawa swego, które im na włok dwie y morgów ośm w kluczu Wołyńskim, we wsi Krolombrodzie nazwaney, w ekonomii Brzeskiej leżących, służy y należy, zrzec się, y onego wlewek na osoby szlchetnych Michała Krzyżanowskiego y Joanny z Czerniewskich, małżonki iego, które to zrzeczenie się y wlewek, iak прѣдко przed aktami iakimikolwiek urzędowemi, zeznane y uczynione będzie, my to zrzeczenie się y wlewek za ważny przyznamy iako ten, który za niniejszym konsensem naszym uczyniony będzie. Według którego zrzeczenia się y wlewku, iako y konsensu terazniejszego naszego, przerzeczeni szlchetni Krzyżanowscy, małżonkowie, mia-

nowane włoki dwie y ośm morgów w swoią obiąwszy possessyę ze wszystkimi budynkami, przynależytościami, zdawna należącemi, zgoła iako też włoki ostatni possessorowie successorowie przerzeczeni trzymali, używali y dzierżeli, tak pomienieni szlchetni Krzyżanowscy małżonkowie, oboie trzymać, używać y dzierżec do ostatniego życia swego kresu będą, urzędem którego dożywocia czynsz zwyczajny, iaki immediati possessores, successores płacili, corocznie płacić będą, prawa nasze królewskie rzeczy-politey y kościoła katolickiego nie poruszenie zachowuiąc. Na co dla lepszey wiary y wagi ręką naszą podpisawszy, pieczęć naszą przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie dnia IV miesiąca Pazdziernika roku Pańskiego MDCCLIV panowania naszego XXI roku.

Augustus rex.

Włoki z gromadzkich wydane, w szczupłości gruntów ich terazniejszy mocną pomoc przywrócenie ich uczyni poddanym.

1763 г.

43. Привилегія короля Августа III Онихимовскому на 8 ув. земли въ с. Воронцѣ.

Король Августъ III, позволяеть Мѣреевскому отречься отъ владѣемыхъ имъ уволокъ въ селѣ Воронцѣ въ пользу новаго пожизненнаго владѣльца Онихимовскаго.

Въ примѣчаніи говорится, что увологи эти находятся среди крестьянскихъ подѣловъ и должны быть возвращены обратно крестьянамъ.

Wies Woronic.

Donataryusz imci pan Onichimowski ma włok 8.

Prawo. August III, z Bożey łaski król polski etc. Oznamujemy tym listem przywileiem, konsensem naszym, wszem wobec y każdemu z osobna, komu o tem wiedzieć należy, yżeśmy pozwolili, dopuścili, iakoż ninieyszim listem przywileiem konsensem naszym pozwalamy y dopuszczamy urodzonemu Janowi Mierzeiewskiemu, aby mógł prawa swego dożywotniego na grunta włok ośm we wsi Woroncu, w kluczu Wo- hyńskim, w ekonomii naszej Brzeskiej leżące, sobie służącego, zrzec się, ustąpić y wlewek prawny in personas urodzonych Franciszka y Apolonii z Korzeniewskich Onichimowskich, małżonków, uczynić, który to wlewek, alias cossyia, skoro prawie uczyniona y przed aktami authenticznymi zeznana będzie, my ją za ważną mieć deklarujemy, iako też, która prawie konsensu nostro stanie się. Mocą tedy takowey cossyi, uczynioney y zeznaney, a powagą ninieyszego listu przywileiu konsensu naszego ztwierdzoney, wolni będą urodzeni Franciszek y Apolonia z Korzeniewskich Onichimow-

scy, małżonkowie wspomnione włok ośm we wsi Woroncu sytuowane, ze wszystkim, iak się w dawney znajduią cyrkumferencyi y iak terazniejszy używa donataryusz, zgoła nic nie excypuiąc, ani wyłączaiąc, w swoją objawszy posse- syą trzymać, dzierżec, używać y wszelkich ad libitum sui wynaydować pożytków aż do ostatniego życia obóyga kresu, płacąc corocznie do skarbu naszego czynsz y inne podatki ad obloquentiam inwentarza. Obiecuemy przytym naszym y nayiasnieyszich następców naszych imieniem, iż rzeczonych urodzonych Onichimowskich małżonków od possessyi takowych włok nie oddalemy, y mocy oddalenia nikomu nie damy, co y nayiasnieysi następcy nasi praestabunt. Na co, dla lepszey wiary, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie dnia XXIX miesiaca Marca, roku Pańskiego MDCCLXIII, panowania naszego XXIX roku.

Augustus rex.

Te włoki mocno między gromadzkiami pomieszane reintegrari powinny, które, z uszczerbkiem poddanych hucusque possidet.

1760 г.

44. Привилегія короля Августа III Воротыницеому на 4 уволокъ въ Сельцѣ.

При ревизіи мѣщане г. Кобриня не представили своихъ привилегій; точно также не представилъ никакихъ документовъ на владѣніе 3^{1/2} уволокъ въ Лехатахъ и лѣсничій Кобринскаго лѣсничества. Ревизоры замѣчаютъ, что эти 3^{1/2} уволокъ очень удалены отъ лѣсничества и вмѣ-

сто ихъ слѣдуетъ отвести лѣсничему землю въ другомъ мѣстѣ. Что касается 4-хъ уволокъ въ Сельцѣ то по замѣчанію тѣхъ же ревизоровъ онѣ какъ крестьянскія, и должны принадлежать крестьянамъ.

ЕКОНОМІА КОБРЫՆՏКА.

KLUCZ KOBRYՆSKI.

Miasto KobryՆ.

Dla agitujacey się prywatney kommissyi skarbowey w Grodnie, będąc wokowani mieszczanie cum iuribus suis, tam na tenczas przytomni, przywileiów swoich nie produkowali.

Wies Lechaty włok 3. Wies Koziszczе włok 1/2.

W tych dwóch wsiach leśniczy te włok 3^{1/2} in possessione trzyma, lecz na nie z żadnym nie popisał się prawem, włoki te originaliter do leśniczego Kobryńskiego należeć powinny dotąd od Czachca zażywane były; dla odległości zaś puszczy bez potrzebnie zażywane. Leśniczemu zaś grunt Jocykowski pod wsią Stryami naysposobniejszy wydzielony byдъ ad custodiam puszczy powinien, a te włoki redintegrari gromadzie.

Wies Sielce.

Donatoryusz imę pan Worotynicki ma włok 4.

Prawo. August III z Bożej łaski król polski etc. Oznajmujemy tym listem przywileiem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tem wiedzić nale-

ży, iż my, mając wzgląd na zasługi urodzonego Andrzeia Worotyńskiego, nam przez panów rad y urzędników, przy boku naszym rezydujących, rekomendowane, umyśliliśmy iemu y małżonce jego urodzoney Maryannie z Mickiewiczów Worotynickim włok 4 we wsi Sielcu, w kluczu y ekonomii naszej Kobryńskiej sytuowane, wakujące y do dyspozycyi naszej przypadłe post liberam resignationem urodzonego Franciszka z Panków Woiewodzkiego dać y konferować, iako niniejszym listem przywileiem naszym dаемy y konferujemy. Wolni tedy y mocni będą urodzeni Andrzej y Maryanna z Mickiewiczów Worotynieccy małżonkowie, przerzeczone włoki, we wsi Sielcu leżące, ze wszystkiemi do nich przynależytościami, nic nie excypując ani wyłączaіac, w swoją objawwszy posesyją trzymać, dzierżeć, używać y wszelkich ad libitum sui wynaydować pożytków aż do ostatniego życia obóyga kresu, płacąc corocznie do skarbu naszego czynsz, według ostatniego inwentarza, a hybernę według dyspartyменту ekonomicznego. Prawa przytym nasze królewskie, rzeczy-pospolitey y kościoła świętego katolickiego nienaruszenie za-

chowując. Na co dla lepszej wagi ręką naszą przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie dnia VII, miesiąca Listopada, roku Pańskiego MDCCLX, panowania naszego XXVII roku Augustus rex.

Te włoki, iako z gromadzkich nadane, tak podanym należą,

1762 г.

45. Привилегія Августа III Домбровскому на 3½ ув. земли въ с. Хабовицѣ.

Увологи эти король Августъ III отдаеть Домбровскому въ пожизненное владѣние за заслуги, оказанныя имъ рѣчи посполитой, на общихъ основаніяхъ пожизненныхъ владѣльцевъ.

Въ примѣчаніи говорится, что эта земля должна принадлежать крестьянамъ.

Wies Chabowice.

Donatoryusz imci pan Dąbrowski ma włok № 3½.

Prawo. August III, z Bożej łaski król polski etc. Oznamujemy tym listem przywileiem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tym wiedzieć należy. Iż mając zalecone przez panów rad y urzędników, przy boku naszym rezydujących, zasługi urodzonego Józefa Dąbrowskiego, umyśliliśmy onemu włok półczwarty pustych, w ekonomii Kobryńskiej, we wsi Chabowiczach leżące, nazwane—włokę iedną Pankowicz, drugą Łastycz, trzecią Załobkowicz, pół włok we włoce Deczewicz, dać y konferować, iakoż ninieyszym listem przywileiem naszym pomienione półczwarty włoki puste, ze wszystkimi polami, rolami, sianożęciami, lasami, błotami, iazami, morgami, naddatkami y ze wszystkimi do nich zdawna przynależytościami daemy y konferujemy. Wolen zatym y

mocen będzie urodzony Józef Dąbrowski te zwyż wyrażone włoki ze wszystkieimi zdawna do nich należącemi attynencyami, do swoiey aktualney obiąwszy possesyi, trzymać, dzierżeć, używać y wszelkich ad libitum sui wynaydować pożytków do ostatniego życia swego kresu, płacąc z nich co rok do skarbu naszego czynsz z włok po złotych półtrzecia et onera fundi bez żadnych innych danin y powinności,—prawa nasze królewskie, rzeczypospolitey y kościoła świętego katolickiego nienaruszenie zachowując. Na co, dla lepszej wiary y wagi, ten przywiley ręką naszą podpisawszy, pieczęć naszą przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia 11 miesiąca Kwietnia roku Pańskiego MDCCLXII, panowania naszego XXIX roku. Augustus rex.

I te włoki równie gromadzie wrócone bydź powinny.

1760 г.

46. Привилегія короля Августа III-го Лясковскому на 15 ув. земли въ с. Гороздричѣ.

Король Августъ III-й позволяеть своему комиссару Минасовичу отказаться отъ своего права на 15 ув. земли въ с. Гороздричахъ въ пользу капитана гвардіи Лясковскаго.

Въ примѣчаніи говорится, что Лясковскій хотѣлъ было купить эту землю за 16,000 тынфовъ; доходу она приноситъ 1,500 тынфовъ.

Wieś Horozdrysze.

Donatoryusz imé pan Laskowski—kapitan — włók 15.

Prawo. August trzeci, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymujemy ninieyszym listem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tym wiedzieć należy. Iżeszmy pozwolili y ninieyszym listem, przywileiem naszym pozwalamy urodzonym Janowi Minasowiczowi, kommissarzowi naszemu, kommissysi naszej skarbowey aktualnemu sekretarzowi, y Dorocie z Knabów małżonce iego, aby mogli z prawa swego dożywotniego, które onym na wsi Horozdrysze na włókach piętnastu zasiadłe, w ekonomii naszej y kluczu Kobryńskim leżąca, służy, zrzec się y ustąpić, y wlewек prawny на urodzonych Sebestyana Laskowskiego—kapitana naszego y Katarzyny z Chrzanowskich małżonki iego, uczynić, które to zrzeczenie się, ustąpienie z prawa, przez uczyniony wlewек przed wszelkimi aktami urzędowemi iак прѣдко stanie się, my iя iako wyraźną wolą y pozwoleniem zeznane за ważne mieć chcemy; mocą którego wlewку правного y ninieyszego pozwolenia naszego прерзечени urodzeni Laskowscy, małżонковие, помиеoną wieś Horozdrysze ze wszystkimi budynkami, folwarkami, rolami, łakami, sianożęciami,

mi, lasami, borami, do nich wchodami wolnemi, борциами, зарослами, rzekami, ieziorami, sadzawkami, młynami, karczmannami, poddanemi, ich robociznami, czynszami, daninami y wszystkimi in genere et specie przynależytościami, przyległościami, do niey zdawna należąciami, tak, iako inne y прерзечени urodzeni Minasowiczowie, małżонковие, immediate donatoryuszowie nasi dzierżeli y używali, iак y terazniejsi urodzeni Laskowscy, małżонковие, trzymać, dzierżec y używać będą, do ostatniego życia swego kresu obóyga, lub która z nich osoba pozostała będzie. Względem którego dożywotnicia urodzeni Sebestyan y Katarzyna Laskowscy, małżонковие, czynsz zwyczajny iako ostatni possessorowie Minasowiczowie małżонковие płacili, płacić y inne wszystkie onera fundi за справедлиwym zwierchności dyspartymentem, экономичне, które ciż praedecessorowie wnosili, wnosić będą. Waruujemy też to urodzonym Laskowskim małżонkom, iż onych iак my, tak y następcy nasi przy teyże wsi Horozdrysze w spokojney possessyi zachowamy y zachowaiя, co y по urodzonych dzierżawcach naszych, teraz y на потым będących, mieć chcemy, права наше królewskie, rzeczy-pospolitey y kościoła świętego rzymskiego nienaruszenie zachowuiяc. Na co, dla lepszy wiary y

wagi, ręką naszą podpisawszy się, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia V miesiąca Listopada, roku Pańskiego MDCCLX, panowania naszego XXVII roku.

Augustus rex.

Cała wieś subest possessioni imię pana Laskowskiego—kapitana gwardyi w. x. Lit., którą ut asserit miał kupić za summę tynfów 16,000. Ta wieś teraz importaie półtora tysiąca.

1759 г.

47. Привилегія Августа III Малишевскимъ на владѣніе деревнею Залѣсьемъ.

Korolъ Августъ III-й позволяеть Феликсу Пелкъ Санockому чашнику отказаться отъ своего права на деревню Залѣсье въ пользу новыхъ пожизненныхъ владѣльцовъ Малишевскихъ.

Въ примѣчаніи говорится, что деревню эту купилъ Малишевскій отъ Пелки за 18,000 тинфозовъ доходу; это имѣніе приноситъ до 3,000 тинфозовъ.

Wieś Zalesie.

Cała w possessyi ichmościów panów Maliszewskich małżonków.

Prawo. August III z Bożey łaski król polski etc. Oznaymuiemy tym listem przywileiem konsensem naszym, wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tym wiedzieć należy. Iżesmy pozwolili y dopuścili, iakoż niniejszym listem przywileiem konsensem naszym pozwalamy y dopuszczamy, urodzonemu Felixowi Pełce—czesnikowi Sanockiemu, aby mógł prawa swego dożywoćnego, na wioskę Zalesie w Kobryńskim, tudzież na włok siedm nazywających się Kuczowska, Mickowicz, Wołoszkowicz, Jawdosik, Bienkowska, Brząszkowska y Truchanowska we wsi Kamieniu w Horodeckim kluczu, w ekonomii naszej Kobryńskiej leżące, sobie słuźącego, zrzec się, ustąpić y wlewek prawny in personas urodzonych Ignacego y Anny z Tąklów Maliszewskich—stolników Parnawskich, małżonkow uczynić, który to wlewek, alias cessya skoro prawnie uczy-

niona et coram quibusvis actis authenticis zeznana będzie, my ją za ważną mieć deklaruiemy, iako tę która praevio consensu nostro stanie się. Mocą takowego wlewku wolni będą urodzeni Ignacy y Anna Maliszewscy małżonkowie, wspomnioną wieś Zalesie y włok siedm we wsi Kamieniu cum omnibus attinentiis et pertinentiis, nie nie wyłączaiać ani excypuiać, ale tak iak urodzony Pełka używał, w swoją obiawszy possessyą, trzymać, dzierżać y wszelkich ad libitum sui wynaydować pożytków, aż do ostatniego życia obóyga kresu, płacąc corocznie do skarbu naszego czynsz według dyspozycyi inwentarza y hybernę według dyspartymentu ekonomicznego. Obiecuujemy też naszym y nayiaśnieszszych następców naszych imieniem, iż przerzeczonych urodzonych Maliszewskich od possessyi tey wsi y włok nie oddalemy ani oddalenia mocy nikomu nie damy, quod et serenissimi successores nostri praestabunt. Na co dla lepszey wiary ręką się naszą podpisawszy, pieczęć pokoiową

przycisnąć rozkazaliśmy. Datum w Warszawie dnia 23 miesiąca marca roku Pańskiego 1759 panowania naszego 26 roku.
Augustus rex.

Wieś ta cała haeret w possessyi imci pana Maliszewskiego—stolnika Parnawskiego, którą kupił od imci pana Pełki za tynfów 18,000, wiele znać w budowlach nowo postawionych, gruntach, rowami, groblami osuszonych, dobyciem nowin reperacyi; teraz importuie tynfów 3,000,

1762 r.

48. Привилегія короля Августа III-го Брестскому судѣ Лепарскому на 14 ув. земли въ с. Хидрахъ въ пожизненное владѣніе.

Въ Черевачицкомъ ключѣ въ селахъ Пескахъ и Хидрахъ было два пожизненныхъ владѣльца: Блюмскій и Лепарскій. Привилегія первого приведена подъ селомъ Великою Ритой; привилегія второго приводится здѣсь.

Въ примѣчаніи говорится, что уволовки эти отрѣзаны отъ крестьянскихъ и должны быть возвращены крестьянамъ, такъ какъ они сильно нуждаются въ землѣ, особенно сѣнокосной.

KLUCZ CZEREWACZYCKI.

Wieś Piaski.

W tej wsi donatoryusz imć pan Blumski ma włok 1½; prawoięgo vide w kluczu Rudzkim pod wsią Wielką Rytą.

Wieś Chydry.

Donatoryusz imci pan Leparski—sędzia Brzeski Litewski ma włok 14.

Prawo. August III, z Bożey łaski król polski etc. Oznamujemy tym listem przywileiem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tem wiedzieć należy. Iż my, mając wzgląd na zasługi urodzonego Romualda z Stanusa Leparskiego—podstolego powiatu Lidzkiego, nam przez panów rad, przy boku naszym rezeduiących, rekomendowane, a chcąc one królewską naszą praemiare łaską, umyśliliśmy iemu y urodzoney Karolinie z Obyrnów Leparskiej, małżonce ięgo, włok czternaście pustych we wsi Chidrach, a osobliwie włok pięć, Szmaty nazwane, w woiewodztwie Brzeskim

Litewskim, w ekonomii naszej Kobryńskiey, w kluczu Czerewaczyckim sytuowane, adpraesens wakuiące y do naszej należące dyspozycyi, dać y konferować, iakoż ninieyszym listem przywileiem naszym daiemy y konferuiemy. Wolni tedy y mocni będą urodzeni Romuald y Karolina Leparscy—podstoli Lidzkie małżonkowie, pomienione dziewiętnaście włok z zabudowaniem, osiadłością y ze wszystkim, iako się w granicach dawnieyszycy y cyrkumferencyi mają, w swoją obiąwszy possessyą, trzymać, dzierżać, używać y wszelkich ad libitum sui wynaydować pożytków, do ostatniego życia obóyga kresu, płacąc corocznie tak z kaźdey włoki w Chidrach (chociaź są dla podłości gruntu y szczerych piasków ostatnią kommissyą naszą anni 1742 od podatku uwolnione), równie iak ad sonantiam teyże kommissyi ustaw y inwentarza z włok Szmatowskich po tynfów trzy, osobliwie hybernę według dyspartymentu ekonomicznego, prawa nasze

królewskie, rzeczy-pospolitey y kościoła świętego katolickiego nienaruszenie zachowując. Na co dla lepszey wiary ręką się naszą podpisawszy, pieczęć przycisnąę rozkazaliśmy. Dan w Warszawie dnia XVII miesiąca lutego roku Pańskie-

go MDCCLXII, panowania naszego XXIX roku. Augustus rex.

Te włoki z uszczerbkiem y krzywdą siedzib gromadzkich dotąd trzymane, dla sianożęci y szczupłości gruntów z wielkim żądaniem poddanych reintegrari powinny,— ile ta wieś mocno zdezelowana y zubożona, y w gruntach uszczuplona.

1758, 1744 и 1759 г.

49. Три привилегии короля Августа III-го на земли: Лясковскому на 6 уволокъ, Абрагимовичу на 16 уволокъ и Блюмскому на $\frac{1}{2}$ ув. въ седѣ Литвинкахъ, на правахъ пожизненнаго владѣнія.

Въ примѣчаніи говорится, что уволоки эти отрѣзаны отъ крестьянскихъ съ крайней обидой для крестьянъ, такъ какъ многие изъ нихъ бы-

ли прогнаны изъ своихъ жилищъ и лишились своего хозяйства, о чемъ крестьяне начали процессъ и могутъ доказать свою обиду фактами.

Wieś Litwinki.

Donatoryuszowie w tey wsi imci pan Laskowski włok 6, imci pan Szachan Abrachimowicz za dwiema przywilejami włok 16, imci pan Blumski włoki $\frac{1}{2}$, którego przywiley iunctim vide pod wsią Wielką Rytą w kluczu Rudzkim.

Prawo imci pana Laskowskiego.

August trzeci, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymuujemy tym listem przywileiem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tym wiedzieć należy. Iż my urodzonemu Józefowi Rudziewiczowi—towarzyszowi woysk koronnych umyśliliśmy konsens nasz dać y zezwolili, aby mógł prawa swego, iakie mu na włok sześć, w ekonomii naszej Kobryńskiej, kluczu Czerewaczyckim, we wsi Litwinkach leżące, służy, ustąpić y onę na osobę urodzonego Jana Bogusława Laskowskiego wlać y transfundować. Która to cessya y transfusia, skoro przed aktami k którymkolwiek autentycznymi zeznana

będzie, my onę za ważną, iako za konsensem naszym uczynioną, mieć chcemy. Mocą której cessyi y nabytego prawa, pomieniony urodzony Jan Bogusław Laskowski też włok sześć, iako wyżey namienione, w ekonomii Kobryńskiej. wsi Litwinkach leżące, ze wszystkimi użytkami, pożytkami y przyległościami, zdawna, y dotąd do nich należącemi, mieć, trzymać, posiadać, poddanych na nich osadzać, czynsz brać y inne emolumenta sobie wynaydować, wolen będzie do zgonu życia swego. Względem których włok czynszu rocznego tyńfów 15 płacić, hybernę zaś y inne onera fundi, według sprawiedliwego zwierzchności ekonomiczney dyspartymentu, do skarbu naszego wnosić powinien będzie. Przyrzekamy także swoim y nayiasnieyszych następców imieniem, iż wyżey wyrażonego urodzonego Laskowskiego od spokojnego używania tych sześciu włok oddalić nie pozwolimy, prawa nasze królewskie, rzeczy-pospolitey y kościoła świętego rzym-

skiego katolickiego nienaruszenie zachowując. Na co, dla tym lepszej wiary y wagi, ręką własną podpisawszy, pieczęć naszą przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia XX miesiąca Listopada, roku Pańskiego MDCCLVIII, panowania naszego XXVI. Augustus rex.

Prawo pana Abrahamowicza, № 1.

August trzeci, z Bożej łaski król polski etc. Oznajmujemy tym listem przywileiem naszym, komu o tym terażniejszego y na potym będącego wieku ludziom wiedzieć będzie należało. Iż wniesiona proźba y rekomendacya od panów rad y urzędników naszych za urodzonym Szachanem Abrahamowiczem — rotmistrzem półku naszego tatarskiego nadwornego, który w różnych okazjach wojennych, iako na poczwiwego należało to żołnierza, na niebezpieczeństwo zdrowia y życia rezolwował się, szczerze nam y rzeczypospolitey służyć; więc chcąc łaską naszą królewską to praemiare, umyśliliśmy iemu y Joannie z Łowczyńskich, małżonce jego, nadać ad vitae tempora włók dwa naście, — dziewięć pusto leżące, a trzy z possessorami, to iest włokę Zubowiczowską, włokę Haydanowiczową y włokę Konstantynowiczową w woiewództwie Brzeskim Litewskim, wekonomii Kobryńskiej, kluczu Czerewaczyckim, we wsi Litwinkach. Jakoż niniejszym listem, przywileiem naszym, daimy y konferuemy pomienione włoki cum omnibus attinentiis, iakieby się na tych włokach znajdowały, nic z nich nie excypuiąc, ale tak, iako te włoki y morgi w swoich granicach y miedzach zostawały y zostaią, a przez administracyą generalną iuż mu są podane. Wolen tedy y mocen będzie pomieniony urodzony Abrahamowicz y małżonka jego pomienione włoki w possesyi swoiey trzymać, używać, pożytkować, wszelkich wynaydować pożytków, od ni-

kogo przeszkody, żadney inszey nam nie płacąc powinności, krom czynszu gołego z włoki po tynfów dwa, który annuatim do skarbu naszego wnosić powinni będą. Y dla lepszej tego przywileiu wagi, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia VIII miesiąca Września, roku MDCCXLIV, panowania naszego XI roku.

Augustus rex.

Przywileiy drugi tegoż na włok 4.

August trzeci, z Bożej łaski król polski etc. Oznajmujemy tym listem, przywileiem naszym, wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tem wiedzieć należy. Iż maiąc przez panów rad y urzędników przy boku naszym rezydujących, merita urodzonego Szachana Abrahamowicza — rotmistrza półku naszego nadwornej komendy, urodzonego Rudnickiego, zalecone, umyśliliśmy mu y samey urodzoney Joannie z Łowczyńskich Abrahamowiczowej — małżonkom, włok cztery gruntu pustego we wsi Litwinkach, w kluczu Czerewaczyckim, w ekonomii Kobryńskiej, w woiewództwie Brzeskim leżących, post fata urodzoney Eleonory Bękléwskiej wakuujących y do dyspozycyi naszej przypadłych, dać y konferować, iakoż niniejszym listem przywileiem naszym daimy y konferuemy. Wolni tedy y mocni będą pomienieni urodzeni Szachan Abrahamowicz y Joanna, małżonkowie, wzwyż mianowane włok cztery gruntu pustego we wsi Litwinkach, w kluczu Czerewaczyckim, w ekonomii Kobryńskiej dzierżeć, trzymać y używać, poddanych osadzać, pożytków wszelkich wynaydować, aż do ostatniego życia swego kresu, nic nam ztąd nie płacąc, oprócz czynszu z włoki po tynfów dwa, który annuatim do skarbu naszego wnosić powinien będzie. Na co, dla lepszej wiary, ręką naszą podpisawszy się, pieczęć pokoiową przycisnąć

rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia 1
miesiąca Lutego, roku MDCCXLIX, pa-
nowania naszego XVI roku.

Augustus rex.

Prawa na włoki w tey wsi wielkiego względu
wyciągają, gdyż gromada cała, wiele uciążliwości

zład ma, o co z imć panem Abrahamowiczem—rot-
mistrzem dawny proces prowadzi, które włoki prae-
judiciose odebrane, a poddani z chat y siedzib swo-
ich spędzeni, w wielkiej szczupłości grunta swoje
trzymają. W czym wokowani poddani edocebunt
processom swoim krzywdy swoje y pokażą praeju-
dicata y uciążliwości: tak szkodliwe dla siebie przez
odebranie włok tych.

1744 г.

50. Привилегія Августа III-го Абрагимовичу на 8½ уволокъ земли въ селѣ
Пѣповицѣ.

Король Августъ III-й въ вознаграждение во-
енныхъ заслугъ помянутого Абрагимовича, да-
етъ ему 8½ уволокъ земли въ пожизненное
владѣніе на правахъ пожизненныхъ владѣльцевъ.

Въ примѣчаніи говорится, что уволокъ эти
отрѣзаны отъ крестьянскихъ и при возросшемъ
народонаселеніи очень нужны для крестьянъ.

Wies Szypowicze.

Donatoryusz pan Maciey Abrahamo-
wicz ma włok № 8½.

Prawo. August III, z Bożey łaski
król polski etc. Oznamujemy tym lis-
tem przywileiem naszym, komu by o tym
terazniejszego y na potem będącego wie-
ku ludziom należało wiedzieć. Iż wniesiona
prośba y rekomendacya od panów
rząd y urzędników, przy boku naszym re-
zydujących, za urodzonym Macieiem
Abrahamowiczem—chorążym pułku na-
szego nadwornego Tatarskiego, który
w różnych okazjach wojennych iako na
poczciwego należało żołnierza na nie-
bezpieczeństwo zdrowia y życia rezolwo-
wał się, szczerze nam y rzeczy-pospoli-
tey służąc; więc chcąc łaską naszą kró-
lewską praemiari, umyśliliśmy iemu ad
vitae tempora nadać post fata Macieia
Zborowskiego—pisarza Brzeskiego włok
ośm y pół w ekonomii Kobryńskiej klu-

czu Czerewaczyckim, we wsi Szypowi-
czach leżące, iakoż niniejszym listem
przywileiem naszym dajemy y konferu-
iemy pomienione włoki cum omnibus
attinentiis, iakieby się na tych włokach
znajdowały, nie z nich nie excypuiąc,
ani wyłączaiąc, ale iako te włoki y mor-
gi w granicach swoich y miedzach zo-
stawały y zostają, a przez administracyą
ieneralną podane będą. Wolen tedy y
mocen będzie pomieniony urodzony Abra-
himowicz pomienione włoki w possessyi
swoiey trzymać, używać y pożytków
wszelkich wynajdować, bez żadney ni
od kogo przeszkody, żadney inszey nam
nie płacąc powinności, krom czynszu go-
łego z włoki po tyńfów pięć, który an-
nuatim do skarbu naszego wnosić powi-
nien będzie. I dla lepszey tego przywi-
leiu naszego wagi ręką się naszą podpi-
sawszy, pieczęć w. x. Lit., przycisnąć
rozkazaliśmy. Dan w Warszawie dnia
VII miesiąca Września, roku Pańskiego

MDCCLXIV, panowania naszego roku
XII. Augustus rex.

Similiter iak w Litwinkach włoki te otrzymane z gromadzkich gruntów, z uszczupleniem poddaństwa, którzy teraz będąc rozimnożeni, wielką ciasność w siedzibach swoich ponoszą.

1763 г.

51. Привилегія короля Августа III-го Технеру на 5 уволокъ земли въ селѣ Тевелѣхъ.

Король Августъ III-й передаетъ въ пожизненное владѣніе Технера 5 уволокъ земли, остающихся вакантными по смерти прежнихъ владѣльцевъ.

Въ примѣчаніи говорится, что привилегія дана на 5 уволокъ, а донаторіушъ владѣть 8½ уволокъ; такъ какъ 3½ переданы крестьянамъ,

то во владѣніи донаторіуша остается 5 ув. Земля эта находится среди крестьянскихъ надѣловъ и служить источникомъ обидъ для крестьянъ, о чемъ они жаловались ревизорамъ, такимъ образомъ дѣло это требуетъ большаго вниманія въ смыслѣ избавленія крестьянъ отъ обидъ на будущее время.

Wies Tewele.

Donatoryusz pan Techner ma włok № 5.

Prawo. August III, z Bożej łaski król polski etc. Oznajmujemy tym listem przywilejem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tem wiedzieć należy. Iż my skłoniwszy się do proźb panów rad y urzędników, przy boku naszym rezydujących, umyśliliśmy włoki puste we wsi Tewelach; w kluczu Czerewaczyekim ekonomii naszej Kobryńskiej sytuowane, dwie Kossowickie post-immediatos legitimos possessorés, trzy post liberam resignationem urodzoney Anny primo voto Sztangowey do disposycyi naszej przypadłe, dać y konferować urodzonym Bogusławowi y Annie Karolinie Sztangów Technerom małżonkom, iakoż niniejszym listem przywilejem naszym daemy y konferujemy. Wolni tedy y mocni będą urodzeni Bogusław y Anna Karolina Technerowie małżonkowie, wspomniane włok 5 we wsi Tewelach, modo

supra expresso wakujące, z zabudowaniem na nich, od urodzoney Glinkiey nabytym, oraz ze wszystkimi przynależnościami, polami, rolami, łąkami, zaroślami, owo zgoła nic nie wyłączaiąc, ale tak, iako w dawnym były y są ograniczeniu, w swoją obiawszy possesją, trzymać, dzierżać, używać y wszelkich ad libitum sui wynajdować pożytków, aż do ostatniego życia ich obóyga kresu, płacąc do skarbu naszego czynsz ostatnim 1742 anni, kommissyi naszej inwentarzem opisany, y hyberny według sprawiedliwego dyspartymentu ekonomicznego, obiecuiąc przy tym naszym y najiasniejszych następców naszych imieniem, iż przrzeczonych urodzonych Technerów małżonków od spokojnego dzierżenia tych to pięciu włok do terminu życia ich nie oddalemy y nikomu oddalenia mocy nie damy; co y najiasniejsi następcy nasi uczynią. Na co dla lepszej wiary ręką się naszą podpisawszy, pieczęć przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w

Warszawie dnia XIX miesiąca Stycznia, roku Pańskiego MDCCLXIII, panowania naszego XXX roku. Augustus rex.

Przywilej otrzymany na włok 5, a terazniejszy possesor trzymał włok 8¹/₂, teraz 3¹/₂ włoki odda-

ne gromadzie, resztujące włok 5 w possessyi zostają donatoryusza, które jako pomieszane między gromadzkimi wielką są uciążliwością przez possesora gromadzie, o co wiele suplik zanosili w krzywdach widocznych swoich, dla czego mocnego względu wyciągaia, aby od dalszych uciążliwości byli uwolnieni.

1759 г.

52. Привилегія Августа III-го Абрагимовичу на 7 ув. земли въ с. Батчѣ.

Король Августъ III-й, во уваженіе въвоеннымъ заслугамъ поручика Абрагимовича, даетъ ему настоящую привилегію на право пожизненнаго владѣнія 7-ю уволокami земли въ с. Батчѣ, оста-

ющимися вакантными послѣ смерти прежняго ихъ владѣльца Улана.

Въ примѣчаніи говорится, что уволоки эти отны-ты у крестьянъ и должны быть имъ возвращены.

Wies Batcze.

Donatoryusz pan Alexander Abrahamowicz.

Prawo. August trzeci, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymuujemy tym listem przywileiem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tym wiedzieć należy. Іż mając przez panów rad y urzędników przy boku naszym rezydujących, merita urodzonego Alexandra Abrahamowicza — porucznika półku naszego urodzonego Błędowskiego, zalecone, umyśliłiśmy mu włok siedm gruntu pustego we wsi Batcze, wkluczu Czerewaczyckim ekonomii Kobryńskiej leżących, post fata urodzonego Dawida Ułana wakujących y do dyspozycyi naszej przypadłych, dać y konferować, iakoż niniejszym listem, przywileiem naszym, daiemy y konferuiemy. Które włoki generalna administracya po- dać powinna będzie. Wolen tedy y mocen będzie pomieniony urodzony Alexander Abrahamowicz — porucznik półku naszego zwyz mianowane włoki siedm grun-

tu pustego, we wsi Batczu leżących, dzierżeć, trzymać, używać, poddanych osadzać, pożytków wszelkich wynaydować aż do ostatniego życia swego kresu, nic nam ztąd nie płacać, prócz czynszu z włoki po tynfów dwa, który annuatim do skarbu naszego wnosić powinien będzie. Na co, dla lepszey wiary, ręką własną podpisawszy się, pieczęć pokoiową przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia 1 miesiąca Lutego, roku Pańskiego MDCCLIX, panowania naszego XVI roku.

Augustus rex.

Te włoki także z gromadzkich odjęte, do gromady zawsze należeć powinny.

Wies Szmaty.

Donatoryusz imci pan Leparski — sędzia Brzeski ma włok 5, na które przywilej vide junctim pod wsią Chydrami, kluczu Czerewaczyckiego.

To uroczyssze za przywileiami dawniej trzymane, extra gruntów gromadzkich zostające.

1759 и 1744.

53. Двѣ привилегіи Августа III-го на земли—Цымбаевичамъ на 9 уволокъ и Лепарскому на 6 уволокъ въ селѣ Прусскомъ.

Въ этихъ двухъ привилегіяхъ, равно какъ и въ слѣдующихъ двухъ, король Августъ III-й даетъ привилегію на 10 уволокъ земли въ селѣ Прусскомъ Цымбаевичамъ въ вознагражденіе за ихъ военныя заслуги на правахъ пожизненнаго владѣнія.

KLUCZ WIEŻECKI.

Wies Prusko.

Donatorysuzе Samuel, Jan, y Alexander Cymbaiewiczowie mają włок № 9; imci pan Leparski—sędzia włок 6.

Prawo Samuela Cymbaiewicza. August III, etc. Oznaymuiemy tym listem przywileiem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tym wiedzieć należy. Iż mającъ wzgląd na zalecone nam dobrze przez panów rady, przy boku naszymъ rezydujących, заслуги urodzonego Samuela Cymbaiewicza—porucznika chorągwi Tatarskiej, umyśliliśmy onemu gruntu pustego włок trzy, we wsi Prusku, w ekonomii naszej Kobryńskiej, w kluczu Wieżeckim leżących, post fata urodzonego Daniela Cymbaiewicza—towarzysza pułku naszego nadwornego Tatarskiego, wakujących y do naszychъ dyspozycyi przypadłych, dać y konferować, iakoż niniejszym listem

przywileiem naszymъ daimy y konferuemy, z wszelkimi, zdawna y teraz do nich należącemi własnościami y przy należytościami, budynkami, łąkami, ogrodami, pastwiskami, lasami, zarosłami, stawami, jeziorami, strugami, poddanemi y ichъ robociznami, daninami y powinnościami, zgoła tak, iak są y były w ograniczeniu swoim, nic nie excypując ani wyłączaіąc, aż do ostatniego życia iego kresu, obiecuiąc to naszymъ y nayiaśniejszychъ następcówъ naszychъ imieniem, pomienionego urodzonego Samuela Cymbaiewicza—porucznika, od używania y spokoyney possessyi włокъ tychъ nie oddalemy, ani oddalenia mocy nikomu nie damy, ale go przy prawie dożywotnimъ cale y nienaruszenie zachowuiąc. Na co, dla lepszey wiary, ręką naszą podpisawszy pieczęć przycisnąćъ rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia 11 miesiąca Kwietnia, roku Pańskiego MDCCLIX, panowania naszego XXV roku Augustus rex.

1744 г.

54. Двѣ привилегіи короля Августа III-го тѣмъже Цымбаевичамъ на земли.

Prawo pana Jana Cymbaiewicza. August trzeci, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymuiemy tym listem naszymъ

przywileiem, komuby o tem [teraźniejszego y na potemъ бѣдącego wieku ludziomъ wiedzieć należało. Iż wniesiona prośba y

rekomendacya od panów rad, u boku naszego rezydujących, za urodzonym Janem Cymbaiewiczem—towarzyszem półku naszego nadwornego tatarskiego, który w różnych okazjach woennych (iako na pocziwego należało żołnierza) dystyngwował się. Któremu chcąc łaską naszą królewską dawniejsze praemiare zasługi y do dalszych zachęcić, umyśliliśmy iemu nadać ad vitae tempora gruntu pustego w woiewództwie Brzeskim, w ekonomii naszej Kobryńskiej, w kluczu Wieżeckim, we wsi Prusku leżące, włok dwie, iakoż niniejszym listem, przywileiem naszym, dajemy y konferuiemy pomienione włoki cum attinentiis et pertinentiis, iakieby się na tych włokach znajdowały, nic z nich nie wyłączając, ani excypuiąc, iako te włoki y morgi w sobie w granicach y miedzach zdawna zostaią y przez administracyą generalną podane będą. Wolen tedy y mocen pomieniony urodzony Jan Cymbaiewicz pomienione włoki w posesyi swoiey trzymać y używać, pożytków wszelkich wynaydować, bez żadney od nikogo przeszkody, żadney inszey nam nie pełniąc powinności, krom czynszu gotowego z włoki tyńfów pięć, który annuatim do skarbu naszego wnosić powinien będzie, excepto podatków publicznych, z tą praecaucyą, żeby żadnych in praeiudicium intrat naszych królewskich, szynków nie miewali. Y dla lepszey tego przywileiu naszego wagi, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć naszą przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia XXVII Czerwca, roku MDCCXLIV, panowania naszego XII roku. Augustus rex.

Prawo Alexandra Cymbaiewicza.

August trzeci, z Bożey łaski król polski etc. Oznamuiemy tym listem naszym

przywileiem, komu o tym terażniejszego y na potem będącego wieku ludziom wiedzieć należało. Iż wniesiona prośba y rekomendacya od panów rad u boku naszego rezydujących, za urodzonym Alexandrem Cymbaiewiczem—towarzyszem półku naszego nadwornego tatarskiego, który w różnych okazjach woennych, iako na pocziwego należało żołnierza, dystyngwował się. Któremu chcąc łaską naszą królewską dawniejsze praemiare zasługi y do dalszych zachęcić, umyśliliśmy iemu nadać ad vitae tempora gruntu pustego, w ekonomii naszej Kobryńskiej, w kluczu Wieżeckim, we wsi Prusku włok dwie. Jakoż niniejszym listem przywileiem naszym dajemy y konferuiemy pomienione włoki cum omnibus attinentiis et pertinentiis, iakieby się na tych włokach znajdowały, nic z nich nie wyłączając ani excypuiąc, jako te włoki y morgi w sobie w granicach y miedzach zdawna zostaią y przez administracyą generalną podane będą. Wolen tedy y mocen pomieniony Alexander Cymbaiewicz pomienione włoki w posesyi swoiey trzymać y używać, pożytków wszelkich wynaydować bez żadney od nikogo przeszkody, żadney inszey nam nie pełniąc powinności, krom czynszu gołego z włoki po tyńfów pięć, który annuatim do skarbu naszego wnosić powinien będzie, excepto podatków publicznych, z tą prekaucyą, żeby żadnych in praeiudicium intrat naszych królewskich szynków nie miewali. Y dla lepszey tego przywileiu naszego wagi, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć naszą przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia XXVII Czerwca, roku MDCCXLIV, panowania naszego XII roku. Augustus rex.

1759 г.

55. Привилегія короля Августа III-го Лепарскому на 6 уволокъ земли въ селѣ Прусскомъ.

Король Августъ III-й сею привилегіей позволяеть Абрагамовичу отказаться отъ своего права на 6 уволокъ земли въ селѣ Прусскомъ въ пользу Лепарскаго, которому отдаеть ихъ на правахъ пожизненнаго владѣнія.

Prawo imci pana Leparskiego.

August III etc. Oznaymujemy tym listem, przywileiem konsensem naszym, wszem wobec y kaźdemu zosobna, komu o tem wiedzieć należy. Iżeśmy dozwolili y dopuścili, iakoż ninieyszym listem, przywileiem, konsensem naszym pozwalamy y dopuszczamy urodzonemu Michałowi Abrahamowiczowi—porucznikowi półku naszego Tatarskiego, aby mógł prawa swego dożywotniego na włок sześć, we wsi Prusku, w kluczu Wieżeckim ekonomii Kobryńskiej leżących, sobie słuźącego, zrzec się, ustąpić y wlewек prawny in personas urodzonych Romualda z Hanuszów y Karoliny d'Ober Leparskich—kapitanów gwardyi pieszey w. x. Lit., małżonków, uczynić. Który to wlewек, alias cessya, skoro prawnie uczyniona y przed aktami autentycznymi zeznana będzie, my ią za ważną mieć deklarujemy, iako tę, która praevio consensu nostro stanie się. In virtute tedy takowey cessyi uczynioney y zeznaney, a powagą ninieyszego konsensu naszego stwierdzoney, wolni y mocni będą urodzeni Romuald y Karolina d'Ober Leparscy—kapitanowie gwardyi pieszey w. x. Lit., małżonkowie, wspomniane włок sześć z zabudowaniem cum omnibus denique attinentiis et pertinentiis w swoią obiąwszy possessyą trzymać, dzierżeć, używać y wszelkich wynaydować pożytków aż do ostatniego

życia obóyga kresu, nic nam ztąd nie płacąc, prócz czynszu z włoki po tyńfów dwa, który annuatim do skarbu naszego wnosić powinien będzie. Na co, dla lepszey wiary, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć pokoiową przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia XII miesiaca Pazdziernika, MDCCLIX, panowania naszego XXVII. Augustus rex.

Te przywileie subiacent resolutioni, grunta zaś, które są w possessyi teraznieyszey między gromadzkimi są y im przywrócone bydź powinny.

Przywilej drugi tegoż. August III, etc. Oznaymujemy tym listem przywileiem naszym, komuby o tem teraznieyszego y na potem będącego wieku ludziom wiedzieć należało. Iż wniesiona proźba y rekomendacya od panów rad, u boku naszego rezydnujących, za urodzonym Samuelem Czymbaiewiczem—towarzyszem półku naszego nadwornego Tatarskiego, który w różnych okazyach woiennych, iako na pocziwego należało żołnierza, dystyngwował się; któremu chcąc łaskę naszą królewską dawnieysze praemiare zasługi y do dalszych zachęcić, umyśliłiśmy y iemu nadać ad vitae tempora gruntu pustego w ekonomii naszej Kobryńskiej, w kluczu Wierzeckim, we wsi Prusku włок dwie, iakoż ninieyszym listem przywileiem naszym daiemy y

konferuiemy pomienione włok dwie cum omnibus attinentiis et pertinentiis, iakieby się na tych włokach znajdowali, nic z nich nie wyłączając, ani excypując, iako te włoki y morgi w sobie w granicach y miedzach zdawna zostają y przez administracyą generalną podane będą. Wolen tedy y mocen pomieniony urodzony Samuel Cymbaiewicz pomienione włoki w posseysi swojej trzymać y używać, pożytków wszelkich wynajdować, bez żadney ni od kogo przeszkody, żadney inney nam nie pełniąc po-

winności, krom czynszu gołego z włoki po tynfów pięć, który annuatim do skarbu naszego wnosić powinien będzie, excepto podatków publicznych, z tą prae-kaucyą, żeby żadnych in praeiudicium intrat naszych królewskich szynków nie miewiali. I dla lepszey tego przywileiu wagi ręką się naszą podpisawszy, pieczęć naszą przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia XXVII Czerwca, roku MDCCXLIV, panowania naszego XII roku, Augustus rex.

1589 г.

56. Привилегія короля Сигизмунда III-го городу Пружанамъ на магдебургское право.

Король Сигизмундъ III, по ходатайству тетки своей королевы Анны, даетъ жителямъ Пружанъ магдебургское право на вѣчныя времена. Въ силу этого права жителямъ разрѣшается: избрать себѣ войта — шляхтича, а этому послѣднему — бургомистровъ и ратмановъ имѣть, свой собственный судъ; заниматься торговлей и ремеслами, а также курить вино и шинковать съ платою узаконеннаго акциза, 60 грош. за шинки и 100 зл. польскихъ за винокурение; варить также меды и

пиво; пользоваться мѣрами и вѣсами и двумя ярмарками въ году. Кромѣ этого, городу дарована гербовая печать и другія льготы въ пользованіи городскими доходами, лѣсомъ и рыбною ловлей.

Привилегія эта была подтверждаема и позднѣйшими королями: Владиславомъ IV, Яномъ Казиміромъ, Михаиломъ, Яномъ III и Августомъ III.

KLUCZ PRUŻANSKI.

Miasto Pruzana.

Przywilej mieyski—locationis.

Zygmunt III, etc. Czyniemy wiadomo tymże naszym przywileiem, komu o tym wiedzieć należy, iako przytomnym, tak też y przyszłym. Że gdy od nayiaśniejzey Anny, z łaski Bożey królowey polskiej, ciotki naszej nayukochańszey, miastu Pruzanie y obywatelom iego za łaskę y dobroczynność swoią, prawo magdeburskie y inne wolności, w pra-

wie swoim reformowanym; niemniej pragnąc usiłowania lepiej obwarować y osobliwszym swoim przywileiem y konsenssem udarować, proszono nas od magistratu y mieszczan tegoż miasta Pruzany; którey proźbie łaska y dobroczynność nasza królewska, na wzór innych miast naszych królewstwa y w. x. Lit., prawo magdeburskie dać y do niego należąciami licencyami obwarować y pozwolenie ciotki naszej nayukochańszey pozwoleniem naszym królewskim stwier-

dzie chcieli w długie wieki; a że insze miasta wszelką wolnością cieszyć się zwykli, iako to: przywilejem, prawem y innemi licencyami: dla czego y my miastu Prużanie y mieszczanom iegoż bynajmniey denegować nie chcemy. Najpierwey miastu Prużanie y mieszczanom iego prawo magdeburgskie, które insze miasta nasze królewskie y w. x. Lit. używać zwykli, pozwalamy, oddalając od tego czasu od miasta Prużany y obywatelów iego wszystkie prawa ziemskie litewskie, czyli ruskie, które samemu prawu magdeburgskiemu przeszkodzić mogłyby, a co większa wszystkich obywatelów pomienionego miasta naszego y ich successorów od wszelkiej superintendencyi, władzy y sądu wszystkich woiewodów, kasztelanów, starostów, podstarościch, y za ich suplikujących y innych dygnitarzów officyalistów, iako to: dziedzicznych, wyzwalamy; ale tym pomienionym mieszczanom rozkazujemy, aby żadnym innym sądem sędzić się nie wazyli, iako magdeburgskim; które kolwiek osoby, którego kolwiek stanu y kondycyi zostające, przy sądach tak małych iako y wielkich kryminałów, iako to: złodzieystwa, konflagraty, połamania członków y innych przypadków y excessów przypadających, nikomu się wtrącać do tego bynajmniey nie pozwalamy. Jednym tylko mieszczanom pozwalamy radzić y według zasług, kary naznaczać, przed wóytem prawem magdeburgskim sędzić będą. Wóyt zaś o co się badać będą y w czym kolwiek trudność zachodzić będzie, radzić będzie. Co zaś do pomienionego wóyta należą przychody, tak do nas iako y do wóyta należące znaleźć się mogły, przyiąć gotowi. Którym mieszczanom pozwalamy obierać sobie wóyta, który wóyt ma mieć superintendencją nad wszystkimi kryminałami y mie-

szczan sprawami, ma wielką wolność w mieście samym sądenia, mierzenia, umnieyszenia, skarania y dekretowania na gardło, ile kolwiek same prawo magdeburkie w swoich głównych interesach y punktach potrzebuie; y tenże sam wóyt y iego successorowie z pomienionego miasta, burmistrze, rayców, ławników będą naznaczali, osobliwie do odebrania czynszów, składania podatków, wszelkich poborów mieyskich, alias kapszczyzna nazwanych, tenże sam wóyt tegoż samego miasta będzie na to nastawał y odbierał, a zebrawszy do rąk starosty czyli ekonoma naszego, pod ten czas zostającego, Kobryńskiego, każdego roku w całości oddać powinien. A ponieważ że iednostaynym konsensem obrali y teraz nam prezentowali wóyta swego szlachcica Bartłomieia Mazowieckiego, którego do tey godności y honoru zgodne upatrzyli, y dla tego, tegoż Bartłomieia Mazowieckiego na to wóytowstwo Prużańskie ztwierdzamy y postanawiamy. Jemu y iegoż successorom za wóytowstwo w mieście Prużany dwie włoki gruntu, iedną wolną, zdawna fundowaną dla wóyta, drugą zaś we wsi Mikytyczach, przez terazniejszego starosty naszego naznaczoną, w realną y prawdziwą possessyją podaiemy, y w długie czasy trzymać pozwalamy. Oprócz tego pozwalamy iemu y iego successorom wszystkie prowenta od sądów, które na niego isć będą, a nam y naszym successorom żadnego rachunku czynić z tego nie będzie. Chcąc oprócz tego tymże mieszczanom naszym Prużańskim większą łaskę naszą pokazać, pozwalamy im mieć kramy kupieckie, czyli klatki, przytem iatki, woskoboynię y wagę woskową, oprócz tego zboża y miodu miarę mieć pozwalamy, y wolne iarmarki wodbieraniu podusznego pomiernego, stoł-

bowego y łopatkowego. Do praw zaś też miasto Pruzana za pieczęć czyli herb będzie miało węża małego kręconego, w którego paszczęce dziecko wydaie się wpół. Pozwalamy oprócz tego wzwyż mianowanym mieszczanom naszym Prużańskim y daimy wolność gotowania piwa, miodu, gorzałki, trzymania wina y też same trunki przedawać, dla pożytku samychże mieszczanów, od którego gotowania piwa, miodu, wszyscy, którzy tym szynkuia, pobor czyli kap nazwany do skarbu naszego każdy po groszy sześćdziesiąt liczbą litewską płacić powinien. Za wina zaś y gorzałki arendę złotych sto monetą y liczbą polską ciż sami mieszczanie Prużańscy nam zapłacą, którey arendy y innych prowentów składki każdego roku podczas ś-go Marcina wóytowi oddadzą, wóyt zaś do rąk starosty czyli ekonoma naszego Kobryńskiego w całości wypłacić powinien. Dochody zaś według dawniejszego zwyczaju za ordynansem naszym przez wojta naznaczone czyli przez burmistrza zawsze gotowi dać. Jednak uwalniamy ich od podwod, do dzierzawy Prużańskiej czyli zamku, których mieszczan ani starosta, czyli ekonom nasz Kobryński, ani zostaiący na iego mieýscu obciążać nie powinien. Podobnym sposobem y od straży, chyba podczas nieprzyjaciela abo wojny, albo podczas prezencyi naszej królewskiej pomienionych mieszczan Prużańskich uwalniamy. Pozwalamy drow do palenia y budowli w lesie naszym Kobryńskim, a osobliwie na ratusz, y ło-

wienia ryb w rzece nazwaney Muchawiec póty, póki do miasta należy y w tym z dyskretyą, bo za wiadomością starosty czyli ekonoma naszego; oprócz tygodniowego zawsze targu w piątek, który z dawnych czasów postanowiony iest, będą mieli każdego roku dwa iarmarki, ieden nazaiutrz po świętey Trócy, drugi na święto Przemienienia Pańskiego; podczas których iarmarków wolno kupcom obywatelom, iako też y innym z kądkolwiek przybyłym, rzeczy, towary wystawiać, przedawać, kupować, towar na towar handlować y innym uczciwym bawić się handlem. Szlachta niektórzy, że mają swoią possessyą w mieście Pruzany dla tego z racyi tych possessy y gruntów iurydykcyi y sądom mieyskim podlegać powinny. I te wszystkie wyż wyrażone punkta, napisane y specyfikowane, od największego aż do najmniejszego punktu, miasta Pruzany obywatele obserwować powinni w długie wieki, tak iak inne miasta nasze, a osobliwie Brzeskie. Dla których wszystkich wyrażonych punktów y dla onych lepszey wiary, ten przywilej ręką naszą podpisawszy, pieczęć w. x. Lit., przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia VI miesiąca Maia, roku MDLXXXIX panowaniu zaś naszemu rok drugi.

Zygmunt król.

Tego przywileiu iest konfirmacya od nayiasniejszych monarchów polskich, iako to: Władysława IV, Jana Kazimierza, Michała króla, Jana III y Augusta III.

1644 г.

57. Привилегія короля Владислава IV Пружансеимъ жидамъ. *)

Przywilej żydów Prużańskich.
Tego przywileju od Jana Kazimierza, Jana III,
Augusta wtórego, zaszyły konfirmacye.

*) Такъ какъ привилегія эта напечатана уже
въ томъ V, на стр. 208, то здѣсь она пропу-
щена.

1760 г.

58. Привилегія короля Августа III-го Быстрому, Гатовскому старостѣ, на
12 уволокъ земли и три деревни.

Король Августъ III сею привилегіей даетъ
въ пожизненное владѣніе помянутому Быстрому
12 ув. и три деревни: Пѣшви, Михалки и Борки
съ обязательствомъ уплаты узаконенныхъ податей,
т. е. чиншу и гиберны.

*Wsie Pieszki, Michałki y Borki,
alias Czerniaków nazwane.*

Zostają za przywileiem wszystkie trzy
w possessyi imci pana Bystrego—starosty
Hatowskiego.

Право. August III, z Bożey łaski
król polski etc. Oznaymujemy tym listem
przywileiem naszym wszem wobec y każ-
demu zosobna, komu o tem wiedzieć
należy. Iżeśmy, mającъ wzgląd na zasłu-
gi urodzoneго Józefa Bystrego—starosty
naszego Hatowskiego, chętnieśmy się
skłonili do tego, abyśmy onego przy
włokach dwanastu, Jurewiczowskie zwa-
nych, dawniey iemu osobliwym przywi-
leiem naszym nadanych, iako też przy
trzech wioskach—Pieszki, Michałki y
Borki, alias Czerniakow nazywających
się, z puszczą, lasem y borem, od leś-
nictwa Czacheckiego odłączonemi, po-
cząwszy od rzeki Wienca y uroczyszczu
Rygala, drogą idącъ wśród Mogilek Hor-

kich, daley ścianką, ciągnącą się do Wil-
kowni y Plity, przy gościńcu, z Zobczego
do Wyłoska idącym położonych, daley
tym samym gościńcem mimo uroczyszczu
Stołpiec nazwanego, po lewey ręce leżące,
y daley gościńcem tym samym Wyłos-
skim na przeciwko błota, Krzywucha na-
zwanego, po lewey ręce leżącego, ztam-
tąd rzuciwszy się w lewą y pominąwszy
w lewey ręce тоż błoto same, Krzywucha
nazwane, dróżką prosto wychodzącą na
gościniec z Wyłoska do Dziadkowicz
idącą, aż do grobelki y młynka y gra-
nicy Dziadkowickiey z Czerniakowym,
z tym tedy wszystkim, po lewey ręce le-
żącym, do pomienionych wiosek należącъ
mających, utrzymali, utwierdzili et ad vi-
tae eius tempora konserwowali, iakoż
ninieyszym listem przywileiem naszym
utrzymujemy, utwierdzamy y konserwu-
ujemy. Wolen tedy y mocen będzie uro-
dzony Józef Bystry pomienione włoki

Jurewiczowskie y wioski przerzeczone z lasami y puszczą, zwyż opisanemi, trzymać, dzierżec y wszelkich sobie do zgonu życia iego wynaydować pożytków, do skarbu naszego czynszu y hyberny płacąc, co hucusque tenże urodzony Bystry płacił, prawa nasze królewskie, rzeczypospolitey y kościoła świętego katolickiego nienaruszenie zachowując. Co, dla lepszey wiary, ręką naszą podpisawszy pieczęć przycisnąć rozkazaliśmy.

Datum w Warszawie, dnia XXVII miesiąca Sierpnia roku pańskiego MDCCLX, panowania naszego XXVII. Augustus rex.

Te wioski trzy są mere avulsa od ekomonii Kobryńskiej klucza Prużańskiego, iako y włok, 12, Jurewiczowskie zwanych, które ze wszelką proveniencją, robociznami y karczemną propinacją znaczną przy tym puszczy iego królewskiej mości częścią zostaią w possessyi wzwyż mianowanego donatoryusza.

1752 г.

59. Привилегія Августа III-го на 26 мор. земли Чулкевичамъ въ с. Чаховѣ.

Въ примѣчаніи говорится, что morgi эти смежны съ Кобринской пущей и владѣтели ихъ обязаны были стеречь пушу; вслѣдствіе этого стра-

жа пущи вмѣняется и настоящему ихъ владѣтелю.

Wies Czachec.

Prawo donatoryusza pana Czulkiewicza na morgów 24.

August trzeci, z Bożey łaski król polski, etc. Oznamujemy tym listem przywileiem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tem wiedzieć należy. Iż my, mając wzgląd na zasługi urodzonego Czulkiewicza, przez panów rad y urzędników, przy boku naszym rezydujących, rekomendowane, chętnie my się skłonili do tego, abyśmy onemu y małżonce iego Katarzynie z Bęklewskich primo voto Brzekwoyey, adpraesens Czulkiewiczowey, morgów pustych № 24, w ekomonii naszej Kobryńskiej, kluczu Prużańskim leżące, Jaczewicze nazwane, dali y konferowali, iakoż niniejszym przywileiem naszym daimy y konferuiemy. Wol-

ni tedy y mocni będą Józef y Katarzyna Czulkiewiczowie wspomniane morgi, w swoią obiąwszy possessyą, ze wszystkie mi do nich przynależytościami, lasami, łakami trzymać, dzierżec, używać y wszelkich sobie wynaydować pożytków do ostatniego życia obóyga kresu, płacąc corocznie czynsz y hybernę do skarbu naszego według dyspartymentu ekonomicznego. Na co, dla lepszey wiary, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć pokoiową przycisnąć rozkazaliśmy. Datum w Warszawie, dnia 5 Grudnia, roku Pańskiego 1752, panowania naszego 20-go roku.

Augustus rex.

Te morgi dawniey przydawane były do attyneucyi puszczy Kobryńskiej, dla czego terażniejszy posesor, gdyby był utrzymany przy tych morgach, mieć obowiązek dozoru wymienioney puszczy.

1677 г.

60. Привилегія Яна III-го на 1 ув. земли въ селѣ Грушевѣ—Луковскому.

Въ примѣчаніи значится, что уволока Луковскаго послѣ его смерти остается пустою и должна быть возвращена громадѣ (обществу).

KLUCZ HORODECKI.

Wieś Kamień.

Donatoryusz imię pan Maliszewski ma włók № 7, którego prawo junctim w przywileiu na wieś Zalesie w kluczu Kobryńskim vide supra.

Donatoryusz imci pan Maiewicz ma włók 12, przywileiu nie produkował. Te wszystkie włoki są z gruntów gromadzkich.

Wieś Hruszewo.

Dożywotnik quondam pan Łukowski na włoce 1.

Prawo. Jan trzeci, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymujemy tym listem przywileiem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komuby o tem wiedzieć należało. Iż merita rycerskich ludzi mając w osobliwszym respekcie y do dalszey maiestatu naszego y rzeczypospolitey usługi zachęcając y dając pochop, gdy nam dobrze urodzonego Samuela Łukowskiego pracowite horowanie od zacczęcia woyny inter fluctus et procellas, in recompensam takowey onego

ku nam y oyczyźnie życzliwości onemu samemu y małżonce iego Barbarze z Siodłów Łukowskim y successorom potomnym ich, włokę gruntu, nazywaiącą się Lisowicz, którą on wiecznością sobie kupił w dobrach naszych stołowych w ekonomii Kobryńskiej, kluczu Horodeckim, wsi Hruszowo leżącey, od wszelkich żołnierskich ciężarów, chlebów, stanowisk, noclegów, popasów, stacyi, wybieraniu podwod, brania składek wszelkich, na tę wieś Hruszowo przypadaiących, uwalniamy. Z której to włoki cum omnibus attinentiis urodzony Łukowski na każdy rok do skarbu naszego czynszu tyńfów 3 wnosić ma, pod żadne insze nie podlegaiąc ciężary, ni sądu dworu naszego Horodeńskiego. Do czego się, dla lepszey wiary, ręką naszą podpisawszy, pieczęć w. x. Lit. wydać rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia 25 Maia, roku Pańskiego 1677, panowania naszego roku.

Jan król.

Ta włoka w środku tej wsi położona, nie mając successorów w sprawie wyrażonego, wsi reintegrari powinna.

1758 г.

61. Привилегія короля Августа III-го Юсифу Бродинскому на 6 ув. земли въ с. Грушевѣ, данныхъ ему въ пожизненное владѣніе.

Въ примѣчаніи говорится, что эти 6 уволокъ по смерти Бродинскаго переходятъ къ его женѣ.

Dożywotnik w teyże wsi Hruszowo na włok № 6 imci pan Brodziński.

Prawo. August trzeci, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymuiemy tym listem przywileiem naszym komu teraz y na potem wiedzieć będzie należało. Iż mając wzgląd przez panów rad y urzędników, przy boku naszym rezydujących, na rekomendowane zasługi urodzonego Józefa Brodzińskiego y małżonki jego, umyśliśmy im wakujące włok sześć, Szyce nazywające się, w kluczu naszym Horodeckim, we wsi Hruszowo, w ekonomii Kobryńskiej leżące, post fata urodzonego Woyciecha Gorskiego — podczaszego ziemi Dobrzyńskiej, do dyspozycyi naszej spadłe, dać y konferować, iakoż ninieyszym listem naszym temuż urodzonemu Józefowi Brodzińskiemu y małżonce jego in solidum cum omnibus tych sześciu włok attinentiis et pertinentiis,

z gruntami, łąkami, błotami, zaroślami, morgami, zaściankami, borami, gajami, lasami, rzekami, rzeczkami ad vitae eorum tempora daiemy y konferuiemy. Wolen tedy y mocen będzie urodzony Józef Brodziński y małżonka jego pomienionych włok sześciu zażywać, pożytków, wszelkich wynajdować y one in propium usum obracać, aż do zgonu życia obóyga, bez żadney od nikogo przeszkody, salva z tych sześciu włok do skarbu naszego czynszu y hyberny exolutione, które corocznie płacić powinni będą. Na co, dla lepszey wiary, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć naszą przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia 14 miesiąca Stycznia, roku Pańskiego 1758, panowania naszego 25 roku.

Augustus rex.

Te włok sześć, po śmierci wielmożnego Brodzińskiego, są w possessyi żony jego.

1762 г.

62. Привилегія Августа III-го Милковскому на 1 увологу земли въ с. Худлинѣ.

Въ привилегіи этой король Августъ III-й отдаетъ помянутому Милковскому 1 ув. земли, остающуюся праздною послѣ смерти прежняго донаторіуса Антоновича, съ обязательствомъ уплачивать установленный чиншъ и гиберны.

Въ примѣчаніи значится, что такъ какъ уволога эта отрѣзана отъ крестьянскихъ, то и должна быть возвращена сельскому обществу.

Wies Chudlin.

Donatoryusz pan Miłkowski ma włokę iednę.

Prawo. August trzeci, z Bożey łaski król polski, etc. Oznaymuiemy tym listem przywileiem naszym wszem wobec y

każdemu z osobna, komu o tym wiedzieć należy. Iż my, mając wzgląd na zalecone nam zasługi urodzonego Benedykta Miłkowskiego — towarzysza półku naszego letkiego, umyśliłiśmy onemu y urodzonej Maryannie z Szczytosickich, małżonce jego, włokę iedną we wsi Chudlinie, w kluczu Horodeckim, ekonomii naszej Kobryńskiej leżącą, post fata urodzonego Franciszka Antonowicza wakuującą, do dyspozycyi naszej przypadłą, dać y konferować, iakoż dajemy y konferujemy niniejszym przywilejem naszym. Mocą którego wolni y mocni będą ciż urodzeni Benedykt y Maryanna Miłkowscy, małżonkowie, przerzeczoną włokę, w swoią obiąwszy possesją, ze wszystkimi do niey przyległościami y przynależnościami, tak iak zdawna w swoich miedzach y ograniczeniu zostawała y dotąd zostaje, nic nie wyimując, ani wyłączaiąc, trzymać, dzierżec, używać y wszelkich sobie pożytków wynajdować, oboie in solidum aż do ostatniego życia swego

kresu, z którey to włoki czynsz roczny do skarbu naszego płacić będą, tak iako immediatus possessor wnosił, hybernę zaś inne onera fundi według sprawiedliwego zwierzchności ekonomiczney dyspartymentu wypłacać tenebuntur. Obiecujemy przy tym naszym y nayiaśniejszych następców naszych imieniem, iż wyżey mianowanych urodzonych Miłkowskich, małżonków, od spokoyney possesyi przerzeczoney włoki nie oddalemy, ani mocy do oddalenia nie damy, co y nayiaśnieysi następcy nasi uczynią, prawa nasze królewskie, rzeczy-pospolitey y kościoła ś. rzymskiego wcale zachowując. Na co, dla lepszey wiary, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć naszą przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia XXVI miesiąca Maia, roku Pańskiego MDCCLXII, panowania naszego XXIX roku. Augustus rex.

—
Ta włoka z gromadzkich wydana gromadzie należy.

1762 r.

63. Привилегія Августа III Гарису, на 2 деревни Илоско и Березну.

Король Августъ III-й, желая почтить заслуги вышепомянутого Гариса, оказанныя имъ въ отправленіи многихъ экономическихъ должностей, сею привилегіей даетъ ему право на пожизненное владѣніе двумя деревнями, съ обязательствомъ уплачивать установленные чиншъ и гиберны.

Въ примѣчаніи значится, что имѣнія эти приносятъ доходу 3,000 злотыхъ, но могли-бы приносить и больше; что деревня Березна отдается доваторіушу первый разъ.

Wsie Ilosko y Beresna.

Te dwie wsie zostaią z całą proweniencyą w possesyi imci pana Harysza donatoryusza.

Pravo. August III, etc. Oznaymuie-

my tym listem przywilejem naszym wszem wobec y każdemu z osobna, komu o tym wiedzieć należy. Iż mając my względem zasługi urodzonego Samuela Harysza, nam przez panów rad y urzędników,

przy boku naszym rezydujących, dobrze rekomendowane y życzliwe, na kilku-nastey funkcyi w ekonomiach naszych Brzeskiej y Kobyńskiej, a całość tychże dóbr y prowentów onych stawania doniesione, chętnie my się skłonili do tego, abyśmy iemu y urodzoney małżonce iego Dorocie z Harszmanów, wioski łośko y Berezna, w kluczu Horodeckim, w ekonomii naszej Kobyńskiej sytuowane, post fata Motowskiego sive alias cuius vis nominis ultimi legitimi possessoris wakujące y do dyspozycyi naszej przypadłe, dali y konferowali, iakoż niniejszym listem przywileiem daemy y konferujemy. Wolni tedy y mocni będą urodzeni Samuel y Dorota Haryszowie, małżonkowie, rzezzone wioski, łośko y Berezna nazwane, z folwarkiem we wsi łośko zabudonym y z przynależącemi do niego gruntami, polami, rolami, z poddanemi, ich powinnościami, czynszami, dziakłami, karczmami, owo zgođa ze wszystkimi przynależytościami, iak się te wioski antiquitus y ograniczeniu miały y teraz mają, nic penitus nie wyłączaiąc, ani excypuiąc, w swoią obiąwszy possessyą, trzymać, dzierżecć, używać y wszelkich ad libitum sui wynaydywać

pożytków, aż do ostatniego życia obojga kresu, płacąc co rocznie do skarbu naszego czynsz, według ustaw ostatniego kommissyi naszej inwentarza, hybernę według sprawiedliwego zwierzchności ekonomiczney dyspartymentu. Obiecuemy przytym po nas y nayiaśniejszych następcach naszych, że wspomnionych Haryszów, małżonków, od wspomnioney possessyi wyrażonych wiosek nie oddalemy y oddalenia mocy nikomu nie damy, co y nayiaśnieysi następcy nasi prae-stabunt. Na to, dla lepszey wiary, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia XXVI miesiąca Listopada, roku Pańskiego MDCCLXII, panowania naszego XXX roku. Augustus rex.

Łosk wieś cała z wszystkim dochodem y znaczną częścią puszczy Kobyńskiej y Berezna z poddanemi y prowienicyami wszystkimi haerent w possessyi imci pana Harysza. Te wsie są oderwane od klucza Horedeckiego, w tych ekonomiach nayszczuplejszego. Łosk dawniey chodził za przywilejami, Berezna wieś cała czynszowa, pierwszy raz tym przywileiem od klucza odebrana; dla szczupłości poddanych, gruntu y puszczy retyntegracyi podlegać powinny. Te wsie teraz importują tysięcy trzy; do ekonomii oddane daleko więcej importować będą.

ПРИМЪЧАНІЕ.

Привилегіи городамъ и мѣстечкамъ заключаютъ въ себѣ изложеніе правъ, повинностей и данивъ горожанъ; онѣ были дарованы имъ по причинѣ непріятельскихъ нашествій, но потомъ per abusum совершенно были забыты.

Привилегіи на деревни татарамъ, шляхтѣ и боярамъ полны противорѣчій и несогласій, такъ что одна привилегія уничтожаетъ другую. Онѣ должны подлежать строгому разбирательству: ибо древнѣйшія привилегіи хотя и имѣютъ за собой

законное основаніе, за то позднѣйшія заключаютъ въ себѣ противорѣчія и послабленія гораздо значительнѣйшія первыхъ. Такъ какъ ими пользуются тѣмъ шире, то слѣдуетъ избрать что нибудь одно изъ двухъ: или оставить древнѣйшія привилегіи въ полной силѣ, или же уничтожить ихъ, такъ какъ abusus привилегій уничтожаетъ самыя привилегіи.

Доходы пожизненныхъ владѣльцовъ не могутъ быть опредѣлены здѣсь съ точностію, такъ какъ

пожизненные владѣльцы имѣютъ за собой въ разныхъ мѣстахъ по нѣскольکو уволокъ и придерживаются разнообразнаго и безпорядочнаго хозяйства; такъ одни отдаютъ свои земли въ третей долѣ, другіе арендаторамъ, третьи оставляютъ полѣ паръ и въ заросли; тѣ и другіе имѣютъ больше заботъ, нежели прибылей. Отсюда происходятъ общее обнищаніе имѣній: строенія разваливаются, крестьяне бѣднѣютъ и остаются безъ рабочаго скота.

Вообще всѣ земли пожизненныхъ владѣльцевъ отрѣзаны отъ крестьянскихъ; во многихъ мѣстахъ за нихъ уплачиваютъ повинность крестьянеже. Пользованіе этими землями сопряжено съ крайнимъ угнетеніемъ для крестьянъ: такъ они не имѣютъ никакой свободы, ни въ лѣсѣ, ни въ полѣ, ни въ доходахъ, не смотря на свои труды. Границы крестьянскихъ земель не опредѣлены и постоянно нарушаются пожизненными владѣльцами, съ

которыми трудно имѣть тягаться. Чтобы поднять здѣсь хозяйство нужно уничтожить эти привилегіи, иначе нельзя требовать службы и съ крестьянъ.

Въ городахъ есть много владѣтелей изъ духовенства, шляхты, жидовъ и крестьянъ. Владѣютъ они землей съ большой обидой для мѣщанъ, такъ какъ послѣдніе должны нести за нихъ повинности. Обстоятельства такъ розорительны для мѣщанъ, что они придутъ въ окончательному упадку, если только не устранятся такия беззаконія.

Ни одна нѣтъ деревни смежной съ землей духовенства такой, которая бы не терпѣла обидъ и насилій въ отнятіи отъ нея земель и доходовъ, сопровождающихся иссальченіями и бѣдами для королевскихъ крестьянъ. Такое положеніе крестьянъ вызываетъ къ нимъ большое вниманіе, и еще большее состраданіе.

NOTA N D U M.

Przywileie locationis miast maią w sobie obowiązki, różne wyrażające powinności mieszczan y danin, które per hostilitates indultum im, potym per abusum cale zapomniane; przywileie locationis wsiów tatarom y szlachcie, tudzież boiarom konferowanych, maią w sobie varietates y przeciwności, tak że ieden przywiley znosi drugi, te wielkiey animadwersyi circa resolutionem wymagają: gdyż ieżeli originalia iura maią dla siebie pro cardine, posledníesze daleko dissonantiam et relaxationem pierwszych w sobie zamykają; których że dla mocniejszey dla siebie wolności laxius zażywają, dla tego albo circa primitiva utrzymani, albo totaliter cassari powinny, ponieważ abusus privilegiorum tollit privilegia.

Intraty wszystkich dożywotników w possessyach zostaiących plene wypisane bydź tantisper nie mogą, z tych przyczyn gdyż po kilkanaście włok trzymane różną y nieporządną ekonomiką są zażywane, iedne na trzeciak puszczaią,

drugie arenduią obcym, inne odłogiem leżące, inne w zaroślach będące, in disordine powinno zostaią gospodarstwa ż małą iednym, drugim więcey decessu iak zysku przynoszącą importacyą; żkąd budowle zpustoszone, poddani zubożeni, bez inwentarza y bydeł zostaią. Wszystkie zaś in generali włoki po wsiach od dożywotników trzymane, są avulsa z własnych gromadzkiich gruntów, które w wielu wsiach gromady opłacać muszą. Wszystkie zaś te włoki są nieokreślonym przez różne uciążliwości poddanym ukrzywdzeniem: bo ani w puszczech, ani w gruntach, ani chatach, ani dobytku swoim nie maią powinney wolności, które wielekroć obrabiać y opłacać muszą. Granice, miedze ich, przez to nie są ucalone, bo dożywotnik, między którymi iest najwięcey żołnierów służących, łatwo bardzo ubogiego poddanego odstraszyc y od własności mieysca oddalić, mieyscami ukrzywdzić potrafi. Dla czego chcąc przyprowadzić poddanych do sta-

nu takowego, w którym zawsze zostawać powinni y w których skarbowi przyzwoicie wysłużyć y wypłacać im się należy te primitiva obstacula avellere należy, inaczej nie można należących pretendować od nich w usłudze y majątku powinności.

W miastach wszystkich iest wiele possessorów xięży, szlachty, żydów, obcych poddanych, za przywilejami, kontraktami, zastawami, cyrografami grunta, placce, domy trzymających; ci wszyscy cum discrimine mieszczan mają swoje posse-sye, trzymają wiele gruntów, z których wszystkie ciężary, powinności, opłacki mieszczanie ponoszą. Tamci od wszystkiego exempti tak dalece, że w niektórych miastach ledwie połowa, w niektórych część przy mieszczanach zostaje, dla

czego do ostatniego stopnia ubóstwa y mizeryi przyszli, y dokąd nie będą uwolnieni od tego bezprawia, nigdy w stanie należytym znaleźć się nie mogą. Co distinctim wypisać znacznego czasu potrzebuie, dla wiadomości tylko y przyszłych reflexyi adnotatur.

Wsie wszystkie, które najmniejszym punktem dotykają się gruntów duchownych, ziemskich, żadna nie iest, aby nie miała w granicach gwałtu, w gruntach oczewistej krzywdy ponosić, z grabieżą na własnych gruntach zboża, siana, dobyt-ków własnych przy częstej wiolencyi kaleczeniach, biciach poddanych i. k. mści. Ci dotąd bez żadney zostający protekcyi w tych wyrażonych prawdziwie ukrzywdzeniach wiele względu a więcej kompassyi wypraszaią.

ОГЛАВЛЕНІЕ.

III.

Акты юридическіе.

(Продолженіе).

	Стран.			
		1577 г.	1621 г.	
419. Жалоба Марины Припутневичъ на жидовъ Брестскихъ, объ убіеніи ея мужа	3.		425. Жалоба Брестскихъ жидовъ на священника, войта и бургомистра, которые по нерадѣнію выпустили убійцу жида.	14.
420. Донесеніе вознаго по дѣлу Воинскихъ мѣщанъ съ жидами о зарѣзаніи христіанскаго дитяти	4.		426. Жалоба землянина Криштофа Бирубы Славенскаго на жидовъ м. Шерешева, которые избили, изранили и ограбили его на дорогѣ	16.
421. Жалоба мѣщанки Анны Овхимовой Букревичевой на жидовку Лею Левковую о неуплатѣ трехъ копѣ грошей съ процентами	7.		1644 г.	
		1580 г.	427. Жалоба іезуитской коллегіи на Брестскихъ жидовъ о побояхъ, наносимыхъ ими ихъ ученикамъ	17.
422. Коммиссарское опредѣленіе по дѣлу Брестскихъ жидовъ съ Брестскими мѣщанами	8.		1646 г.	
		1582 г.	428. Донесеніе вознаго о самоуправномъ заключеніи въ тюрьму Брестскими жидами слугъ господина Андреевскаго	19.
423. Судебное опредѣленіе по жалобѣ Василя Гарабурды на жида Лазаря Абрамовича по поводу утайки имъ векселя брата Гарабурды Аванасія	11.		429. Жалоба землянь, Криштофа Круглицкаго и Станислава Мораковскаго, на всѣхъ Брестскихъ жидовъ и вознаго, по дѣлу объ ученіи первыми побоевъ, а вторымъ фальшиваго посвидѣтельствованія	20.
424. Жалоба Константинопольскаго купца Гаслана Караманта о задержаніи и разграбленіи на таможенѣ его товаровъ вопреки королевскому листу на свободную торговлю	12.		1661 г.	
			430. Судебное опредѣленіе по дѣлу объ убійствѣ двухъ жидовъ землянами	

- Бълевичемъ и Адамомъ Ольшевскимъ 22.
1662 г.
431. Опреѣленіе генеральнаго комиссара монашескаго ордена Августиніановъ объ отдачѣ захваченной монастыремъ у жидовъ земли въ 6 локтей. 24.
432. Жалоба евреевъ на Воинскихъ мѣщанъ и ратмановъ того-же мѣстечка въ неисполненія послѣдними королевской привилегіи 26.
1664 г.
433. Свидѣтельство Пудковскаго о показаніяхъ преступника Богдюка, сдѣланномъ имъ во время пытки, о невинности жида Файвиша. . . 27.
1665 г.
434. Судебное опредѣленіе по дѣлу Брестскаго кагала. 28.
435. Судебное опредѣленіе по дѣлу между Костюшками Сехновицкими и Брестскимъ кагаломъ о наѣздѣ первыхъ на жидовскую школу и произведенномъ въ ней разбоѣ и убійствѣ 31.
1666 г.
436. Угодливый листъ между Берестейскимъ магистратомъ и жидами Берестейскаго кагала 38.
437. Судебное опредѣленіе по дѣлу между землянами Горбовскимъ и Саковскимъ о томъ, что Саковскій имѣя совмѣстное имѣніе съ Горбовскимъ, не явился на всеобщее ополченіе, за что и присуждено ему штрафу шестнадцать золотыхъ и семьнадцать грошей 39.
1669 г.
438. Судебное опредѣленіе по дѣлу между Брестскими священниками Лазаревичемъ и Григоріемъ Воинцемъ съ Брестскимъ кагаломъ о церковной землѣ 41.
436. Жалоба священниковъ греко-унитскаго исповѣданія на жидовъ Брестскихъ, по поводу совращенія въ жидовство крещеной еврейки, жены мѣщанина Подорожскаго . 44.
1670 г.
440. Повѣстка Владимірскаго-Брестскаго епископа Венедикта Глинскаго объ исполненіи судебного опредѣленія о священникахъ Лазаревичъ и Воинцѣ. 46.
441. Коммиссарское опредѣленіе по дѣлу объ увольненіи Брестскихъ жидовъ отъ подати, называемой даровою купеческою податью. . . 47.
- ~~442.~~ Мировая сдѣлка между Яномъ Беклевскимъ и шляхтичами Грегоровичами и землянами Андроновскими 49.
443. Мировая сдѣлка между Андроновскими и судьей Беклевскимъ . . 51.
444. Мировая сдѣлка между Онихимовскими и Андроновскими по поводу убіенія Николая Онихимовскаго 52.
445. Процессъ Криштофа Предславскаго, Виленскаго прелата, съ жидамп. 54.
1671 г.
446. Судебное опредѣленіе по дѣлу арендаторовъ чоповаго съ мѣщанами и жидами разныхъ мѣстечекъ . 58.
447. Коммиссарское опредѣленіе по дѣлу между Брестской капитулой и Брестскими жидами 60.
448. Коммиссарское опредѣленіе по дѣлу между греко-унитскимъ священникомъ Лаврентіемъ Лазаревичемъ и Брестскими жидами. . . 68.

- 1676 г.
449. Показанія Хведьки Авгучика о сдѣланныхъ имъ святотатствахъ . . . 72.
450. Коммиссарскій декретъ по дѣлу между Брестскою капитулою и кагаломъ Брестскимъ о водруженіи креста на плацу Козьмо-Демьянскомъ 74.
- 1695 г.
451. Судебное опредѣленіе по дѣлу хоружины Святославы Пражмовской съ Осипомъ Римашевскимъ по поводу покражи имущества 76.
- 1696 г.
452. Донесеніе вознаго о замученномъ жидами сынѣ Кодпенскаго райца Лукашевича 83.
- 1717 г.
453. Судебное опредѣленіе по дѣлу Франциска Гоздиковскаго съ Павломъ и Казиміромъ Езерскими о нанесеніи ранъ и побоевъ сими послѣдними Гоздиковскому и его женѣ 84.
454. Судебное опредѣленіе по дѣлу Аптона Вислоуха съ ландвойтомъ и другими Брестскими мѣщанами о самоуправствѣ послѣднихъ . . . 86.
- 1720 г.
455. Судебное опредѣленіе по дѣлу между Александромъ Русецкимъ и Авною Русецкою о наѣздѣ на имѣніе и произведенные грабежи и насилія 88.
- 1721 г.
456. Судебное опредѣленіе по дѣлу между Станиславомъ Кицинскимъ и экономомъ Брестской экономіи
- Босяцкимъ о захватѣ королевскихъ крестьянъ 99.
457. Судебное опредѣленіе по дѣлу между Михаиломъ Ольшевскимъ—мечникомъ и Станиславомъ Кицинскими и другими лицами о грабежахъ и насиліяхъ 102.
- 1722 г.
458. Судебное опредѣленіе по дѣлу между митрополитомъ Кіевскимъ Кишкою и Блоцкими о наѣздѣ на Тришинскую корчму 107.
- 1730 г.
459. Судебное опредѣленіе по дѣлу иезуитовъ Брестскаго коллегіума съ дворянами Коровицкимъ и Ганецкимъ 112.
- 1744 г.
460. Судебное опредѣленіе по дѣлу Флеминга съ Рудницкими о покражѣ вещей цыганами 116.
- 1754 г.
461. Жалоба общины села Бородичъ княгинѣ Сапѣжинѣ на Крупинскаго, по поводу сдѣланнаго имъ захвата земли 119.)
- 1759 г.
462. Опредѣленіе по дѣлу жидовъ Брестскаго кагала съ участковымъ маршалкомъ Заборовскимъ и его помощникомъ Яцкевичемъ 120.
- 1776 г.
463. Судебное опредѣленіе по дѣлу объ окраденіи Кісведкой церкви цыганами въ обществѣ съ жидами 122.
- 1780 г.
464. Жалоба Брестскихъ жидовъ на Богуславскаго и Мрочковскаго о нападеніи ихъ на корчму и произведенномъ грабежѣ 128.

ПРИБАВЛЕНІЕ КЪ АКТАМЪ ВРЕСТСКАГО ГРОДСКАГО СУДА.

А.

Акты относящіеся къ исторіи и быту евреевъ Брестскаго воеводства.

	1388 г.		1654 г.
465. Привилегія великаго князя Александра Витовта жидамъ в. кн. Литовскаго	133.	472. Желѣзный листъ Яна III-го, данный двумъ Могилевскимъ жидамъ для охраны ихъ отъ уплаты долговъ въ теченіи двухъ лѣтъ . . .	152.
	1568 г.		1655 г.
466. Листъ Сигизмунда Августа, подтверждающій привилегіи его предшественниковъ Брестскимъ жидамъ на четвертую часть городскихъ доходовъ	137.	473. Универсалъ короля Яна Казимира о томъ, чтобы не было причиняемо обидъ Брестскимъ арендаторамъ корчемъ, мельницъ и. т. п. . .	153.
	1577 г.		1656 г.
467. Привилегія короля Стефана Баторія, увольняющая Брестскихъ жидовъ отъ податей на четыре года	139.	474. Коммиссарское опредѣленіе на счетъ арендъ между Дивинскими мѣщанами и жидами	154.
	1615 г.		1660 г.
468. Привилегія короля Сигизмунда III-го, которою Брестскіе жиды освобождаются отъ квартированія въ ихъ домахъ пріѣзжей шляхты и другихъ христіанъ	141.	475. Универсалъ администратора скарбу в. кн. Литовскаго воеводы Смоленскаго Адама Матвѣя Саковича, которымъ онъ поручаетъ собирать акцизную пошлину Лазарю Мойзешовичу и Яну Кобылейчу . . .	157.
	1629 г.		
469. Листъ гетмана в. кн. Литовскаго Льва Сапѣги данный жидамъ на свободное жительство въ мѣстечкѣ Березнѣ	142.	476. Универсалъ Смоленскаго воеводы и подскарбія в. кн. Литовскаго А. М. Саковича о томъ, что онъ передаетъ пошлины подъ названіемъ пріумноженія пособій Лазарю Мойзешовичу—писарю и королевскому фактору	159.
	1634 г.		1661 г.
470. Подтвержденіе королемъ Владиславомъ IV-мъ правъ, данныхъ Дивинскимъ жидамъ	143.	477. Листъ коммиссарскій жидамъ Брестскимъ	160.
	1649 г.		
471. Привилегія короля Яна Казимира подтверждающая всѣ прежнія привилегіи, данныя жидамъ	144.	478. Универсалъ короля Яна Казимира увольняющій Брестскихъ жидовъ	

- отъ всѣхъ военныхъ повинно-
стей 161.
479. Листъ короля Яна Казимира,
освобождающій Брестскихъ жи-
довъ отъ всѣхъ податей и по-
шлинъ. 162.
480. Листъ короля Яна Казимира Полоц-
кому воеводѣ о томъ, что Брест-
скіе евреи получили желѣзный
листъ 163.
1662 г.
481. Листъ короля Яна Казимира Брест-
скому жида Ионасу Мойзешовичу 164.
482. Листъ короля Яна Казимира объ
облегченіи податей, наложенныхъ
на жидовъ скарбовою комиссією. 165.
483. Постановленіе городничаго о цѣн-
ности серебра, представленнаго
Файбишемъ Шмойловичемъ, и
о томъ, что оно не можетъ быть
продано до истеченія шести недѣль. 166.
484. Заявленіе Брестскихъ жидовъ о
ихъ готовности уплатить подать,
называемую субсидіумъ, слѣ-
дующую съ гупцовъ и шинга-
рей, по 5 золотыхъ со 100 . . . 167.
485. Повѣрка доходовъ гупцовъ и
шингарей жидовъ въ г. Брестѣ,
обязанныхъ вносить подать суб-
сидіумъ, со 100 по 5 золотыхъ. . 168.
1663 г.
486. Баниція Анны Сапѣжиной по дѣлу
Витебскихъ жидовъ 169.
487. Универсалъ короля Яна Казимира
о томъ, чтобы жида не смѣли
держатъ прислуги изъ христіанъ. 171.
488. Листъ Брестскаго земскаго судьи
о томъ, что жида не должны вно-
сить извѣстной подати подѣ на-
званіемъ donativum (купеческій
подарокъ). 172-
1664 г.
489. Свидѣтельство польскихъ дворянъ
объ участіи жидовъ въ войнѣ съ
русскими войсками 173.
1665 г.
490. Листъ баниціи на Пинскую столь-
никовую Богумилу Терлецкую. . 176.
491. Универсалъ гетмана в. кн. Литов-
скаго Павла Яна Сапѣги объ осво-
божденіи жидовъ и мѣщанъ горо-
да Брестя отъ всякихъ военныхъ
повинностей. 178.
1666 г.
492. Универсалъ короля Яна Казимира,
данный Брестскимъ жидамъ съ
цѣлю освобожденія ихъ отъ вся-
кихъ войсковыхъ повинностей, по
случаю разореній, причиненныхъ
Русскими войсками 179.
1667 г.
493. Листъ в. гетмана Паца оберштеръ-
лейтнантамъ Станцелю и Кадор-
рату, въ которомъ предписывает-
ся войскамъ, расположеннымъ въ
г. Брестѣ, не дѣлать притѣсненій
и обидъ Брестскимъ жидамъ . . 180.
494. Листъ короля Яна Казимира къ
Пацу объ освобожденіи Брестскихъ
жидовъ отъ военныхъ повинностей
во время прохожденія черезъ го-
родъ какихъ бы то ни было
войскъ. 181.
495. Листъ пробоща Франциска Праж-
мовскаго о дозволеніи жидамъ
совершать работы во время невы-
сокоторжественныхъ праздниковъ. 182.
1668 г.
496. Охранный листъ Умястовскаго,
Брестскаго подстаросты, данный
Брестскимъ жидамъ 183.

1669 г.

497. Подтвердительная привилегія короля Михаила жидамъ в. кн. Литовскаго, данная на сеймѣ вальномъ Варшавскомъ 184.

498. Листъ кн. Радивила оберштеръ-лейтенанту Станцелю о томъ, чтобы онъ не принуждалъ евреевъ къ крѣпостнымъ работамъ 192.

1670 г.

499. Подтвердительная привилегія короля Михаила, данная Каменецкимъ жидамъ 193.

500. Универсалъ короля Михаила, объясняющій смыслъ конституціи относительно службы христіанъ у жидовъ 195.

1671 г.

501. Универсалъ подскарбія в. кн. Литовскаго Киршенштейна о взиманіи двойнаго чоповаго со всѣхъ товаровъ, подлежащихъ этой подати, при содѣйствіи второстепенныхъ сборщиковъ пяти Брестскихъ жидовъ 196.

1670 г.

502. Универсалъ короля Михаила объ освобожденіи жидовъ в. кн. Литовскаго отъ недоимокъ по подати, называемой поворотнымъ 198.

503. Листъ короля Михаила писарю в. кн. Литовскаго Андрею Казиміру Завишѣ о томъ, чтобы онъ самъ судилъ жидовъ, не предоставляя этого права никому другому, и не возбранялъ имъ подавать апелляцій къ королю 200.

1671 г.

504. Упоминальный листъ короля Михаила на имя каштеляна Троцкаго и старосты Брестскаго Яна Карла Коптя о защитѣ Брестскихъ жидовъ отъ незаконныхъ притяза-

ній къ нимъ и угнетеній греко-унитскаго духовенства 201.

505. Универсалъ короля Михаила обезпечивающій поземельное владѣніе Брестскимъ жидамъ 202.

506. Универсалъ короля Михаила, обезпечивающій жидовъ отъ пасилій простаго народа 203.

1676 г.

507. Подтвердительная привилегія короля Яна III-го Брестскимъ жидамъ 204.

1677 г.

508. Подтвердительная привилегія короля Яна III-го жидамъ Пружанскимъ 208.

1679 г.

509. Универсалъ короля Яна III-го, подтверждающій универсалъ предшественника его короля Михаила, которымъ представляется право жидовскимъ старшимъ исключать виновныхъ жидовъ изъ своего общества и предавать ихъ гражданскимъ властямъ 211.

1576 г.

510. Привилегія короля Стефана Баторія, подтверждающая двѣ привилегіи Сигизмунда Августа о томъ, чтобы не обвинять безъ доказательствъ и не судить иначе, какъ королевскимъ судомъ жидовъ обвиняемыхъ въ убіеніи христіанскихъ дѣтей и въ злоупотребленіи евхаристіею 213.

511. Листъ короля Стефана Баторія, подтверждающій прежнія привилегіи жидамъ в. кн. Литовскаго, выданныя прежними королями. 218.

512. Листъ короля Стефана Баторія, запрещающій обвинять жидовъ въ кражѣ и умерщвленіи христіанскихъ дѣтей и поруганіи таинства евхаристіи 220.

1679 г.

513. Подтвердительный листъ епископа Владимірскаго и Брестскаго Леона Заленскаго Брестскимъ жидамъ на право вѣчнаго арендованія Козьмо - Демьянскимъ плацомъ 222.

1680 г.

514. Счетъ поголовнаго съ жидовъ в. кн. Литовскаго. 224.

515. Пункты изъ конституціи Городненскаго сейма 1678 г. относящіяся къ жидамъ 228.

516. Выпись изъ гродскихъ Львовскихъ книгъ, содержащая въ себѣ письмо изъ Рима отъ генерала Кармелитскаго ордена о томъ, что жидаы не употребляютъ крови христіанскихъ дѣтей во время своей пасхи и не подвергаютъ поруганію таинства Евхаристіи и чтобы вслѣдствіе этого были приняты мѣры къ разубѣжденію черни въ такомъ грубомъ заблужденіи . . . 230.

1681 г.

517. Привилегія короля Яна III-го объ уничтоженіи люстраціи, незаконно выданной изъ королевской канцеляріи 231.

1682 г.

518. Универсалъ Казимира Владислава Сапѣги о томъ, чтобы никто изъ помѣщиковъ ничего не давалъ въ долгъ жидамъ безъ вѣдома кагалъныхъ старшинъ 232.

519. Универсалъ подскарбія в. кн. Литовскаго Венедикта Павла Сапѣги на отдачу въ арендное содержаніе чюповаго и шосоваго Брестскимъ жидамъ 233.

1683 г.

520. Подтвердительная привилегія короля Яна III-го Воинскимъ жидамъ 235.

1684 г.

521. Листъ королевы Маріи Казиміры Брестскому старостѣ и всему Брестскому суду о снятіи печати съ жидовской синагоги 240.

1685 г.

522. Привилегія короля Яна III-го жидамъ Воицкаго кагала на права и вольности 242.

1685 г.

523. Листъ королевы Маріи Казиміры къ Воинскому подстаростѣ о томъ, чтобы Воинскіе мѣщане не дѣлали обидъ Воинскимъ жидамъ взиманіемъ съ нихъ лишнихъ поборовъ 243.

524. Листъ Екатерины Сапѣжиной, супруги гетмана и подканцлера в. кн. Литовскаго, данный на имя Станислава Гротовскаго, администратора ея Мірскаго граводства, въ обезпеченіе евреевъ отъ насилія администратора въ отправленіи ярмарокъ и привлеченіи ихъ къ своему суду 244.

1686 г.

525. Универсалъ (эксцепційный листъ) Яна Казимира Сапѣги, данный Брестскимъ жидамъ въ обезпеченіе ихъ привилегій и для увольненія ихъ отъ всякихъ войсковыхъ повинностей на три года, по причинѣ пожаровъ и крайняго ихъ разоренія 245.

1695 г.

526. Универсалъ в. гетмана в. кн. Литовскаго Казимира Яна Сапѣги о томъ, чтобы жидаы, находящіеся въ его имѣніяхъ немедленно вносили податныя недопмки, безъ всякихъ отговорокъ 246.

1698 г.

527. Привилегія короля Августа второго, подтверждающая Пружан-

- скимъ жидамъ ихъ давнія привилегіи 247.
- 1699 г.
528. Универсалъ короля Михаила о назначеніи комиссаровъ по поводу жалобы Брестскихъ жидовъ на мѣщанъ, бравшихъ съ нихъ лишніе взносы 249.
529. Реестръ вещей, украденныхъ жидами изъ Верховицкой церкви. 250.
- 1701 г.
530. Привилегія королевича Якова Людовика Шавельскимъ жидамъ на жительство въ Шавляхъ и на постройку синагоги 251.
- 1702 г.
531. Рескриптъ короля Августа II-го Брестскимъ жидамъ въ обезпеченіе ихъ правъ 254.
532. Тарифъ поголовнаго сбора съ жидовъ Брестскаго воеводства 255.
- 1703 г.
533. Листъ князя Михаила Вишневецкаго жидамъ, живущимъ въ в. кн. Литовскомъ, о взносѣ суммы, установленной на Любельскомъ сеймѣ, въ размѣръ 60,000 злотыхъ на содержаніе войска. 257.
- 1705 г.
534. Реестръ взноса поголовной подати съ жидовъ Брестскаго воеводства. 258.
- 1713 г.
535. Листъ короля Августа II-го Брестскому кагалу о томъ, чтобы не подвышать болѣе тарифа чоповыхъ податей 259.
- 1719 г.
536. Ординансъ каштеляна Виленскаго Людовика Потѣя относительно Брестскихъ жидовъ. 260.
- 1720 г.
538. Привилегія короля Августа II-го, подтверждающая привилегіи предшественниковъ его, королей Михаила и Яна III-го, данныя Брестскимъ жидамъ 261.
- 1731 г.
538. Определение Брестскаго кагала касательно раздѣла корчемъ и назначенія раввина 265.
- 1741 г.
539. Письмо ректора іезуитской Брестской коллегіи къ старшимъ жидамъ Брестскаго кагала, запрещающее имъ проклинать христіанъ, такъ, какъ эти послѣдніе пополнили всѣ свои къ жидамъ обязательства 267.
- 1746 г.
540. Ординансъ Брестскаго старосты великаго канцлера Литовскаго Яна Фридриха Сапѣги о томъ, чтобы жиды Брестскаго кагала строго исполняли свои обязанности относительно подстаросты Брестскаго и въ точности представляли разные налоги въ его пользу 268.
- 1781 г.
541. Письмо старшинъ Брестскаго кагала къ старшинамъ Войнскаго кагала о томъ, чтобы послѣдніе не смѣли нарушать предѣловъ и границъ земли, установленныхъ ихъ предками 269.

Б.

Акты, относящиеся къ исторіи и быту евреевъ, извлеченные изъ актовыхъ книгъ Городненскаго городскаго суда.

1676 г. 1. Подтвердительная привилегія короля Яна III-го жидамъ мѣстечка Визань 273. 1698 г. 2. Привилегія короля Августа II-го данная Суховольскимъ жидамъ на свободное жительство и торговлю въ мѣстечкѣ Сухой Воль 276. 1706 г. 3. Универсалъ гетмана в. кн. Литовскаго князя Вишневецкаго о сборѣ податей съ жидовъ 277. 1706 г. 4. Опрежденіе по дѣлу Городненскаго мѣщанскаго цеха съ Городненскими жидами 278. 1706 г. 5. Жалоба жидовъ Городненскаго кагала на Стрыенскаго и жену его 283. 1711 г. 6. Жалоба Лейбы Саломоновича на таможеннаго администратора Вольскаго 284. 1713 г. 7. Опрежденіе по дѣлу города Городна съ Городненскими жидами 285. 8. Жалоба администраторовъ Городненскаго повѣта на старшихъ жидовъ Городненскаго кагала 288. 9. Упоминальный листъ короля Августа II-го Городненскому кагалу 290. 10. Привилегія короля Августа II-го, данная Кальварійскимъ жидамъ въ Керновскомъ дѣвичествѣ 291.	1717 г. 11. Подтвердительная привилегія короля Августа II-го жидамъ Городненской экономіи 293. 12. Жалоба Пинскихъ мѣщанъ на крайнее размноженіе жидовъ въ г. Пинскѣ и происходящую оттуда нищету городскихъ обывателей христіанъ 294. 1720 г. 13. Подтвердительная привилегія короля Августа II-го всѣхъ прежнихъ привилегій, данныхъ жидамъ в. кн. Литовскаго 297. 14. Универсалъ надворнаго короннаго подскарбія Оссолинскаго противъ злоупотребленій, дѣлаемыхъ Городненскимъ кагаломъ 306. 1727 г. 15. Жалоба Городненскихъ жидовъ шинкарей на Городненскихъ мѣщанъ о нарушеніи послѣдними условій на счетъ шинкарства 309. 16. Жалоба Городненскаго магистрата на жидовъ Городненскаго кагала о противозаконныхъ дѣйствіяхъ послѣднихъ 310. 1730 г. 17. Жалоба Городненскаго магистрата на Городненскихъ жидовъ и весь кагалъ о несоблюденіи послѣдними установленнаго городскаго порядка и по поводу другихъ разныхъ ихъ своеволій 312. 18. Охранный листъ короля Августа II-го, данный Городненскимъ жидамъ въ обезпеченіе ихъ отъ

- претензій Городненскаго магистрата 314.
1732 г.
19. Жалоба Городненскихъ жидовъ на Городненскій магистратъ о томъ, что онъ позволяетъ христіанамъ продажу водки 315.
1736 г.
20. Жалоба Волковскихъ жидовъ, поданная гетману в. кн. Литовскаго 317.
1733. г.
21. Жалоба Городненскихъ христіанъ шинкарей на жидовъ контрагентовъ о томъ, что они насильственнымъ образомъ взимають съ христіанъ больше, нежели сколько слѣдуетъ чоповаго шеляжнаго . . . 318.
1734 г.
22. Жалоба Мартина Счасновича на жида Янкея Лейбовича о причиненіи ему симъ послѣднимъ оскорбленій и убытковъ 320.
1735 г.
23. Опрежденіе Трокскаго каштеляна, Городненскаго старосты, Сапѣги, по дѣлу между жидами Берестовицкими и Брестскимъ кагаломъ . . . 322.
24. Подтвержденіе декрета Трокскаго каштеляна Сапѣги, даннаго Берестовицкимъ жидамъ 326.
1736 г.
25. Подтвердительная привилегія короля Августа III-го, данная Городненскому раввину Менделю Лейбовичу 325.
1738 г.
26. Привилегія Виленскаго епископа Михаила Зенковича Мостовскимъ жидамъ на починку синагоги и открытіе кладбища 327.
27. Рескриптъ Виленскаго епископа Михаила Іоанна Зенковича, данный Городненскому кагалу объ уменьшеніи взиманій съ него процентовъ по церковнымъ суммамъ. . . 328.
1741 г.
28. Жалоба жидовъ г. Городна на жидовъ, состоящихъ подъ юрисдикціей подскарбія Яна Сологуба о томъ, что послѣдніе, будучи покровительствуемыя подскарбіемъ, не платяють чоповаго шеляжнаго и др. кагалныхъ налоговъ и вообще не хотяють признавать надъ собою законнойъ власти Городненскаго кагала. 330.
1742 г.
29. Облигаціонная записъ, данная жидами Городненскаго кагала подкоморію Волковскому Хлусевичу на купеческую коробку. . . . 332.
1744 г.
30. Жалоба Городненскаго магистрата на старшихъ жидовъ Городненскаго кагала о производимыхъ послѣдними разнаго рода безпорядкахъ и злоупотребленіяхъ . . . 336.
1781 г.
31. Привилегія короля Августа II-го жидамъ мѣстечка Крюнокъ. . . . 340.
1745 г.
32. Универсалъ скарбовой комиссіи в. кн. Литовскаго объ уничтоженіи такъ называемыхъ жидовскихъ хазаконъ 344.
1783 г.
33. Напоминальный листъ Брестскаго кагала, Кобыловскому кагалу о томъ чтобы онъ не вмѣшивался въ дѣла жидовъ мѣстечка Бобовни. . . 345.

В.

Копіи привилегій и правъ, данныхъ разнымъ лицамъ на пожизненное владѣніе землями въ Брестской и Кобринской экономіяхъ.

Собраны королевскии комиссарами 24 Октября 1765 г.

1759 г.

1. Привилегія короля Августа III-го Мальборскому мечнику Хоментовскому на деревню Михалково съ 3-ми уволокми въ Лебедевѣ . . . 351.

1757 г.

2. Привилегія Августа III-го Дешкуровой на пожизненное владѣніе имѣніемъ Кобылянами 352.

1674 г.

3. Привилегія короля Яна III-го татарскому полковнику Самуилу Мурзѣ Корицкому на имѣніе Лебедево. 354.

1697 г.

4. Подтвердительная привилегія Августа II-го татарскому полковнику Самуилу Мурзѣ Корицкому на земли въ Брестской и Кобринской экономіяхъ 356.

1679 г.

5. Подтвердительная привилегія Августа II-го татарскому ротмистру съ компаніи Даниилу Шабловскому на имѣніе Малашевичи. . . . 390.

1746 г.

6. Подтвердительная привилегія Августа III-го татарскому ротмистру Шабловскому на 21 уволокъ земли въ имѣніи Малашевичахъ . . . 363.

1702 г.

7. Консенсъ короля Августа II-го, данный ротмистру Шабловскому на уступку дарованныхъ ему уволокъ ротмистру Юзефовичу 365.

1762 г.

8. Привилегія короля Августа III-го Пашковскимъ на 6 уволокъ земли въ урочищѣ Скокахъ. 366.

1759 г.

9. Привилегія Августа III-го Лингамъ на 9 уволокъ земли въ с. Прилукахъ 367.

1669 и 1698 г.

10. Подтвердительная привилегія короля Августа II-го Брестскимъ іезуитамъ на 18 уволокъ земли въ с. Пясковой и 18 въ с. Прилукахъ. 368.

1624 г.

11. Постановленіе ревизора Ельскаго, заключающее въ себѣ разгранпченіе сѣнокосовъ съ одной стороны ксендзовъ, Бернардиновъ а съ другой королевскихъ крестьянъ въ селѣ Прилукахъ. 370.

1754 г.

12. Привилегія Августа III-го супругамъ Мановскимъ на три уволокъ земли въ селѣ Гершоновичахъ . 371.

1738 г.

13. Привилегія Августа III-го князю Чарторыйскому съ женой на имѣнія Крияки и Новоселки. . . . 372.

1749 г.

14. Подтвердительная привилегія Августа III-го мѣстечку Дивину на Магдебургское право 373.

1634 г.

15. Привилегія Владистава IV-го Дивинскимъ жидамъ на торги, земли синагогу и кладбище. 377.

1700 г.	1713 г.
16. Коммиссарское подтвержденіе 6 до-
кументовъ Коровицкаго на владѣ-
ніе 4 уволоками земли въ Оссѣ и
Борисовѣ на правахъ купли . . . 378.
1758 г.	26. Коммиссарское постановленіе о
правѣ на 2 уволоки земли Ягу-
бовскихъ въ селѣ Радошѣ . . . 388.
1757 и 1731 г.
17. Привилегія короля Августа III-го
Блюмскимъ на 5 уволокъ земли
въ Брестской и Кобринской эконо-
міяхъ 379.
1659—1669 г.	27. Привилегія Августа III Выганов-
скимъ на деревню Озяты и ком-
миссарскій декретъ 389.
1754 и 1761 г.
18. Право на землю Луковскаго свя-
щенника 380.
1758 г.	28. Двѣ привилегіи Августа III двумъ
полковымъ товарищамъ—Андреев-
скому и Сметанкѣ на землю въ
селѣ Замолдичахъ, первому на 6
уволокъ, а второму на 4 ув. въ
пожизненное владѣніе, съ обяза-
тельствомъ уплачивать чиншъ и
другія повинности. 391.
1744 г.
19. Привилегія короля Августа III-го
супругамъ Нѣмцевичамъ на по-
жизненное владѣніе 28 уволоками
въ Збаражѣ и Малой Ритѣ . . . 381.
1682 г.	29. Привилегія короля Августа III Лев-
ковичу на 7 уволокъ земли въ Кри-
вовербскомъ ключѣ 393.
1763 г.
20. Коммиссарское постановленіе, под-
тверждающее королевскую при-
вилегію Плющевскому на 6 уво-
локъ въ селѣ Ляховкѣ 382.
1755 г.	30. Привилегія Августа III-го фурье-
ру пѣшей гвардіи Пернету на 3½
уволоки въ селѣ Вылаховѣ . . . 394.
1754 г.
21. Привилегія короля Августа III-го
Лобачевскому на 3 уволоки земли
въ селѣ Ляховкѣ 382.
1759 г.	31. Привилегія Августа III-го Булов-
скому на 1½ ув. въ селѣ Голѣ . 395.
1588 г.
22. Привилегія Августа III-го супру-
гамъ Буховецкимъ на 11 уволокъ
земли въ селѣ Чернянахъ . . . 384.
1756 г.	32. Привилегія Сигизмунда III-го мѣс-
течку Ломазамъ на магдебургское
право 397.
1762 г.
23. Привилегія Августа III капитану
гвардіи в. кн. Литовскаго Лепар-
скому на 17¼ ув. земли въ Ста-
ромъ Селѣ 385.
1750 г.	33. Двѣ привилегіи Августа III-го на
24 уволоки земли въ селѣ Ортелѣ
4 ув. Богуславскому и 20 Улану . 397.
1759 г.
24. Привилегія Августа III татарско-
му хоружему Тупальскому на 10
уволокъ земли въ с. Верхолѣсѣ . 386.
1759 г.	34. Привилегія Августа III Рабчевско-
му на 3 уволоки земли въ селѣ
Лубянкѣ 399.
1763 г.
25. Привилегія короля Августа III Зди-
товецкимъ на 2 уволоки земли въ
селѣ Хотиславѣ 387.	35. Привилегія Августа III-го татарс-
кому полковнику Бѣляку на 42
уволоки въ селѣ Кошоллахъ . . . 399.

- 1759—1757 г.
36. Три привилегіи Августа III-го на 49 уволокъ земли тремъ лицамъ въ селѣ Студянкѣ 401.
1658 г.
37. Подтвердительная привилегія короля Яна Казимира Гуцанской и Тучнянской шляхты на земли и льготы 403.
1680 г.
38. Коммиссарское постановленіе объ отдачѣ деревни Висковъ шляхтѣ, съ обязательствомъ уплачивать чиншъ и вести военную службу . 405.
1739 г.
39. Привилегія Августа III-го ксендзамъ іезуитамъ на 5 уволокъ земли въ Гротовкѣ 406.
1531 к 1551 г.
40. Двѣ привилегіи мѣстечку Войнѣ на магдебургскія права, одна Сигизмунда старога, а другая Сигизмунда Августа 408.
1748 г.
41. Привилегія Августа III-го Краевскому на 6 ув. въ селѣ Рудномъ. 410.
1754 г.
42. Привилегія короля Августа III-го Кривжановскому на 2 уволокъ земли въ селѣ Королебродѣ 411.
1763 г.
43. Привилегія короля Августа III Онихимовскому на 8 ув. земли въ с. Воренцѣ 412.
1760 г.
44. Привилегія короля Августа III-го Воротыницкому на 4 ув. въ Сельцѣ 413.
1762 г.
45. Привилегія Августа III Домбровскому на 3½ ув. земли въ селѣ Хобовицѣ 414.
- 1760 г.
46. Привилегія короля Августа III-го Лясковскому на 15 ув. земли въ с. Гороздричѣ 415.
1759 г
47. Привилегія Августа III Малишевскимъ на владѣніе деревнею Залъсьемъ 416.
1762 г.
48. Привилегія короля Августа III-го Брестскому судѣ Лепарскому на 14 ув. земли въ с. Хидрахъ въ пожизненное владѣніе 417.
1758, 1744 и 1759 г.
49. Три привилегіи короля Августа III-го на земли: Лясковскому на 6 уволокъ, Абрагимовиду на 16 ув. и Блюмскому на ½ ув. въ селѣ Литвинкахъ. на правахъ пожизненнаго владѣнія 418.
1744 г.
50. Привилегія Августа III-го Абрагимовичу на 8½ уволокъ земли въ селѣ Шиповицѣ 420.
1763 г.
51. Привилегія короля Августа III-го Технеру, на 5 уволокъ земли въ селѣ Тевелэхъ 421.
1759 г.
52. Привилегія короля Августа III-го Абрагимовичу ва 7 ув. земли въ с. Батчѣ 422.
1759 и 1744 г.
53. Двѣ привилегіи Августа III-го на земли Цымбаевичамъ на 9 ув. и Лепарскому на 6 ув. въ селѣ Прускомъ 423.
1744 г.
54. Двѣ привилегіи короля Августа III-го тѣмъ же Цымбаевичамъ на земли 423.
1759 г.
55. Привилегія короля Августа III-го

Лепарскому на 6 уволокъ земли
въ селѣ Прусскомъ 425.	1677 г.	60. Привилегія Яна III-го на 1 ув.
земли въ селѣ Грушевѣ Луковско-
му 431.
1589 г.		
56. Привилегія короля Сигизмунда
III-го городу Пружанамъ на маг-
дебургское право 426.	1758 г.	61. Привилегія короля Августа III-го
Юсифу Бродинскому на 6 ув. зем-
ли въ с. Грушевѣ, данныхъ ему
въ пожизненное владѣніе . . . 432.
1644 г.		
57. Привилегія короля Владислава IV
Пружанскимъ жидамъ 429.	1762 г.	62. Привилегія Августа III-го Митков-
скому на 1 уволоку земли въ се-
лѣ Худлинѣ. 432.
1760 г.		
58. Привилегія короля Августа III-го
Быстрому, Гатовскому старостѣ,
на 12 уволокъ земли и три де-
ревни 429.		63. Привилегія Августа III Гарису
на 2 деревни Илоско и Березну . 433.
1759 г.		
59. Привилегія Августа III-го на 26
мор. земли Чулевичамъ въ с.
Чаховѣ. 430.		Примѣчаніе (Notandum). 434.

О п е ч а т к и.

				<i>Напечатано.</i>			<i>Слѣдуетъ читать.</i>
Стр.	I,	предисловіе,	ст.	3	св.	воеводства	Городненскаго
—	XXI,	—	—	20	сн.	выше	воеводства и Городненскаго
—	XXXIX,	—	—	7	—	анимозія	выше
—	XXXII,	—	—	13	—	шивкары	иллюзія
—	3,	столб. 2-й,	ст.	16	св.	на улицы, жидовской на	шивкары
—	12,	— 2-й,	—	13	—	новодовое	на улицы Жидовской, на
—	—	содерж. столб. 1-й,	ст.	3	сн.	Короманту	поволовое
—	16,	текстъ,	— 1-й,	— 12	—	Милоровича	Короманту
—	17,	оглавленіе	—	—	—	ихъ ученикамъ	Махляровича
—	26,	—	—	—	—	королевской привилегіи	ея ученикамъ
—	27,	—	—	—	—	сдѣланномъ	ихъ обюдиныхъ условій
—	—	содер. столб. 2-й,	ст.	1	сн.	знатнаго купца	сдѣланыхъ
—	30,	текстъ,	— 2-й,	— 16	—	Крикovichъ	на знатнаго купца
—	32,	содерж. — 1-й,	— 1	св.	—	сослалаъ	Ирикovichъ
—	35,	текстъ,	— 1-й,	— 11	—	Lewka	сослалаъ.
—	54,	содерж. — 2-й,	— 1	—	—	къ жидамъ	Leuby
—	61,	содерж. — 2-й,	— 1	сн.	—	мирскія дѣла.	жидамъ
—	63,	примѣч. — 2-й,	— 14	—	—	Подъ № 147-мъ	мирскія дѣла.
—	69,	— — 1-й,	— 2	св.	—	Колсца	Подъ № 247-мъ
—	—	— — —	— 16	—	—	Процевичу	Колсца
—	72,	оглавленіе	—	—	—	Авгучика	Троцевичу
—	73,	текстъ, столб. 2-й,	ст.	17	св.	że także	Авдучика
—	75,	— — 1-й,	— 21—22	св.	—	żydy wyszey sprecyfikowanym,	że takie
—	97,	— — 1-й,	— 25	—	—	imścią,	żydom wyszey sprecyfikowanym,
—	99,	оглавленіе	—	—	—	и экономомъ Брестской экономіи	imściem,
						и экономомъ Брестской экономіи	—экономомъ Брестской экономіи
						Босацкимъ	и Босацкимъ
—	107,	текстъ, столб. 2-й,	ст.	7	сн.	przy-	(вычеркнуть)
—	—	— — 2-й,	— 8	—	—	woiewhdzswa	woiewództwa
—	119,	содерж. — 1-й,	— 2	—	—	возовъ 457;	возовъ 45;
—	137,	оглавленіе	—	—	—	подтверждающаа	подтверждающей
—	141,	текстъ, стол. 2-й,	— 14	св.	—	praw z wolności	praw u wolności
—	155,	— — —	— 5	сн.	—	Rozyc	Rozyc
—	165,	— — —	— 18	—	—	Gosiewski	Gosiewski
—	174,	— — — 2-й,	— 3	—	—	y oflicerów	y oficerom
—	183,	— — — 2-й,	— 1	сн.	—	od nas	do nas
—	190,	— — — 1-й,	— 7	—	—	nami	wami
—	—	— — — 2-й,	— 1	св.	—	nas	was
—	—	— — — 2-й,	— 10	—	—	naszego	waszego
—	209,	— — — 2-й,	— 2	—	—	budowali.	nie budowali.
—	236,	— — — 2-й,	— 5	сн.	—	przedawać, od którego przeda-	przedawać, od
						wać, od	
—	256,	— — — 1-й,	— 17	—	—	Ramą	Rasną
—	257,	— — — —	— 14	—	—	Grodzień-	Grodzień-
—	258,	— — — 2-й,	— 19	—	—	Horoec	Horoec
—	267,	оглавленіе	—	—	—	пополнили	исполнили
—	279,	текстъ, столб. 1-й,	ст.	13	—	Theoder	Theodor
—	—	содерж. — 1-й,	— 1	св.	—	предположнъ	предложнъ
—	289,	текстъ, — 1-й,	— 16	сн.	—	kontuiąc się	kontentuiąc się
—	291,	— — — 2-й,	— 2	—	—	Grodzieski	Grodzieski
—	293,	— — — 1-й,	— 3	—	—	pożytków	pożytkach
—	—	содерж. — 1-й,	— 1	св.	—	z tego	z tego
—	294,	текстъ, — 1-й,	— 1	сн.	—	z kapszczyznę	kapszczyznę
—	303,	— — — 2-й,	— 11	—	—	przed nami	przed wami
—	—	— — — —	— 25	—	—	Szaykowski	Isaykowski
—	317,	содерж. — 2-й,	— 3	—	—	и плотвъ	и плотвиъ
—	—	пригѣчаніе внизу	—	—	—	Евхариста	Евхаристіа
—	339,	текстъ, столб. 2-й,	ст.	7	св.	posiutni	posiutni
—	363,	оглавленіе	—	—	—	Августа II-го	Августа III-го
—	408,	— — —	—	—	—	однѣ , а другой	одна , а другая

ИЗДАНИЯ ВИЛЕНСКОЙ АРХЕОГРАФИЧЕСКОЙ КОМИССИИ:

1. **ТОМЪ I.** Акты Гродненскаго Земскаго суда.—Вильна, 1865 г.—Въ 4-ю д. листа, стр. XXIV, 377; ц. 1 р., пересыл. за 3 ф.
2. **ТОМЪ II.** Акты Брестскаго Земскаго суда.—Вильна, 1867 г.—Въ 4-ю д. листа, стр. X, 361; ц. 1 р., пересыл. за 3 ф.
3. **Рензія пущъ и переходовъ звѣриныхъ въ бывшемъ Великомъ Княжествѣ Литовскомъ, съ присовокупленіемъ грамотъ и привилегій на входы въ пущу и земли, составленная старою Мстислговскимъ Григоріемъ Богдановичемъ Воловичемъ въ 1559 году; съ присовокупленіемъ другой актовъ книги, содержащей въ себѣ: привилегіи, данныя дворянамъ и священникамъ Пинскаго повѣта, составленной въ 1554 году.—Вильна, 1867 г.—Въ 4-ю д. листа, стр. V, 381; ц. 1 р., пересыл. за 3 ф.**
4. **Краткія таблицы, необходимыя для исторіи, хронологіи, вообще для всякаго рода археологическихъ изслѣдованій и въ частности для разбора древнихъ актовъ и грамотъ западнаго края Россіи и Царства Польскаго.—Вильна, 1867 г.—Въ 4-ю д. листа, стр. II, 49 (объяснительнаго текста) и 17 таблицъ; ц. 50 коп., пересыл. за 2 ф.**
5. **ТОМЪ III.** Акты Брестскаго Гродскаго суда.—Вильна, 1870 г.—Въ 4-ю д. листа, стр. XX, 416; ц. 1 р. 50 к., пересыл. за 3 ф.
6. **ТОМЪ IV.** Акты Брестскаго Гродскаго суда.—Вильна, 1870 г.—Въ 4-ю д. листа, стр. LXIV, 617; ц. 2 р., пересыл. за 4 ф.
7. **ТОМЪ V.** Акты Брестскаго и Городненскаго гродскихъ судовъ, съ присовокупленіемъ привилегій на землевладѣніе въ Брестской и Кобринской экономіяхъ.—Вильна, 1871 г.—Въ 4-ю д. листа, стр. XLI, 450; ц. 1 р. 50 к., пересыл. за 3 ф.
8. **Ординація королевскихъ пущъ въ лѣсныхъ частяхъ бывшаго Великаго Княжества Литовскаго, составленная по инструкціи короля Владислава IV-го комиссарами: Виленскимъ каноникомъ и королевскимъ секретаремъ Петромъ Далматомъ Исайковскимъ и Упитскимъ маршалкомъ Христофоромъ Вѣлоромъ съ 1636 по 1641 годъ. (Въ подлинникѣ, съ переводомъ на русскій языкъ и съ алфавитнымъ указателемъ). Вильна, 1871 г.—Въ 4-ю д. листа, стр. 325; ц. 1 р., пересыл. за 2 ф.**

П Е Ч А Т А Е Т С Я:

9. **Алфавитный указатель въ II, III, IV и V томамъ актовъ Брестскаго Земскаго и Гродскаго судовъ.**